RVPERTI ABBATIS MONASTERII TVITIENSIS, E REGIONE COLONIÆ AGRIPPINAE, ORDINIS SANCTI BENEDICTI,

viri & vitæ ſanctimonia, & ſacrarum literarum peritia præclari, de Diuinis Officijs

LIBRI DVODECIM.

COLONIAE AGRIPPINAE

Apud hæredes Arnoldi Birckmanni.

Anno M. D. LXXXI.

INSIGNIORVM SENTENTIARVM ELEGANTIORVMQVE DICTORVM COMPENDIOSVS INDEX, CVIUS PRIMVS NVMERVS PAGINAS, A PRIMAM PAGINAE columnam, B alteram, numerus verò secundus columnæ versum demonstrabit.

D

156 -

F

G

H

hostia

primus

Sacerdo-

ſpiritus

FINIS INDICIS.

AD VENERABILEM
ECCLESIAE RATISPONENSIS EPISCOPVM CVNONEM, EPISTOLA RVPERTI
Abbatis, pro libro de diuinis Officijs.

PRimitias frugum terræ, quam dominus dedit mi *Deut. 26*
hi, nunc offero secundum præceptum sanctæ ac
mysticæ legis, dum præsens opusculum, quod de
diuinis scripseram officijs, diu expetitum mitto ti
bi, Cuno pater mi, hactenus Abbas cœnobij Se-
gebergensis, nunc autem, adaucta super te domi-
ni gratia, pontifex Ecclesię Ratisponensis. Primi-
tiæ nanque sunt istæ cunctorum operum, quæ mihi à domino proue- *Primitiæ*
nisse gauisus es, & libenter legisti, non dubitans ea commendare, & te- *cunctorum*
stificari, quòd veraciter sint fruges terræ, quam dominus dedit, id est, *operum Ruperti sunt*
veri sensus sanctæ scripturæ, quam spiritus sanctus condidit. Multa eo- *hi xii libri.* *2. Pet. 1.*
rundem operum tuo nomine attitulaui, nõnulla nomine domini Co-
loniensis Archiepiscopi Frederici. Hoc autem quod primum erat, & a-
lia pauca sine splendore cuiusquam tituli dimiseram, vt ipse nosti. Ita-
que primitias quidem frugum obtuleram, & dimiseram eas in conspe-
ctu domini Dei, & adorato Domino, epulabar in scripturis, iuxta quod
ibidem protinus lex sancta dicit. Et adorato Domino Deo tuo, epula-
beris in omnibus bonis, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi. Sed pri- *Deut. 26*
mitias istas sub nullius obtulerã præsentia sacerdotis, cùm lex hoc mo-
do fieri decreuerit. Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in *Ritus offerendi primitias.*
cartallo, pergesq; ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, vt ibi
inuocetur nomen eius, accedesq; ad sacerdotem, qui fuerit in diebus il-
lis, & dices ad eum: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quòd in- *Num. 34.*
gressus sim terram, pro qua iurauit patribus nostris, vt daret eam nobis: *Psal. 77.*
suscipiensq; sacerdos cartallũ de manu eius, ponet ante altare Domini
Dei tui. Cur non secundum ritum hunc mysticum ad sacerdotem ac-
cesserim, dicam. Nondum alicui notus Pontifici, & sacerdos qui erat in
diebus illis non curaret, neq; admitteret me ad professionem huiusmo
di, neq; crederet saltem, quod mihi exiguo sorte diuisum fuisset quic-
quam de terra ista intra tribus Israël, in funiculo distributionis. Ego aũt
sciebam, quòd neq; Moyses neq; sacerdotes, sed solus Iesus sorte diui- *Iosue 13.*
sisset terram trans Iordanem tribus Israël, & proinde de sacerdotum pa
trocinio non multum curans, tenebam cartallum, & primitias frugum
huiusmodi congerebam, & ponebam ante altare domini Dei, habebã
enim intentionem hanc, & desiderium hoc, vt placeret oblatio mea in
conspectu Domini. Audiebam interea tale quippiam, quod me re-
cordare faceret illius ex historia veteri, quòd cum locutus fuisset Domi *Calumniosa detra.*

Etio in auctorem. nus ad Moysen dicens, Loquere filijs Israel, vt tollant mihi primitias
Exod. 25. ab omni homine,qui offert vltroneus,accipietis eas, & illi certatim of-
Exod.35.36 ferrent,venerũt artifices & dixerũt Moysi:Plus offert populus quàm ne
cessarium est,oblata sufficiunt & superabũdant.Simile huic audiebam,
quia dicebatur aduersum me:Iste scribit quod necessarium nõ est.San-
cti scripserunt,sanctorum scripta sufficiunt & superabundãt,non suffi
cimus legere quæ sancti scripserunt,nedum hęc quæ isti ignoti sine au-
thoritate de corde suo scribunt.Hæc & alia multò grauiora surda aure
præteriens,vt totus eram possessus ab ea,quæ me tacere non sinebat,di-
lectione verbi Dei, & primitias istas & alia nonnulla in cartallo meo cõ
gessi,donec venires tu amicus & patronus fidelis, per quẽ ego innotesce
Cunonis benignitas. rem sacerdoti Domini ecclesiæ Agrippinensi. Ecce autem tu sacerdos
gratuita vocatione domini, tu pontifex factus ex spontanea electione
cleri & populi,ad quem cum primitijs,imo & cum cunctis frugibus hu-
Deut.26. iusmodi fiducialiter accedam & dicam:Profiteor hodie coram Domi
no Deo tuo, quòd ingressus sim terrã, pro qua iurauit patribus nostris,
vt daret eam nobis. Scio enim quòd professionem istam libenter acci-
pias,vt dicam,quia Dominus Iesus, qui populo suo traducto per aquas
Iordanis,forte diuisit terram in funiculo distributionis, id est,qui credẽ
Tit.3. tibus & iustificatis gratia ipsius per lauacrum regenerationis & renoua-
1.Corin.12. tionis Spiritus sancti diuisiones gratiarum distribuit, meã quoq; parui
tatem in eadẽ distributione cognouit secundum funiculũ hunc,quẽ ex
primens Euangelista:Tunc(inquit)aperuit illis sensum, vt intelligerẽt
Luc 24. scripturas. Parum dixi, quòd libenter accipias professionẽ huiusmo-
di,imo & hoc veraciter dicere possum,quia nimis,& plus quàm vellem
Alibi fatetur ipse auctor ex diuina reuelatione se in scripturis versatum esse. insistens,etiã me adiurasti,vt nõ contentus dixisse tibi, scriberẽ quoque,
qualiter in hãc terræ optimæ partem ingressus sim, cui adiuramẽto cur
obedire necdum ausus sim,Deus scit,& tu mihi cõscius, ex parte nosti.
Suscipies ergo ô sacerdos domini cartallũ de manu mea, & pones ante
altare domini,maiori cum auctoritate quàm hactenus feceris,& ego lo
quar in conspectu domini,quoties vel tu, vel aliquis exemplo tuo, scri-
pta nostra relegere dignatus fuerit,tanquã fruges terræ, quam dominus
dedit,cui dominus benedixit. Sunt autem præsentiũ primitiarum li-
Catalogus operum Ruperti. belli XII.& deinde cæterorũ,quæcunq; obtuli,numerũ subscribere cu-
raui.Commentariolum in Iob librorum X.abbreuiatum ex abundãtia
sensuum atq; dictorum B. Gregorij. Tractatus in Euangelium Iohãnis
librorum XIIII. Opus de operibus sanctæ & indiuiduæ Trinitatis li-
brorum XLII. Opus in Apocalypsin Iohannis librorum XII. Opus in
XII.minores prophetas librorum XXX.Opusculum de victoria verbi
XIII. Dei(quod penè tuum proprium est) librorum *XII. Et opus de gloria
& honore filij hominis secundũ Euangeliũ Matthæi, in quod tu more
tuo me impulisti. Et opus ex libris Regum,de glorioso rege Dauid, in
quod

quod me dominus meus Colonienſis Archipræſul vehemẽter impulit, quorum in altero vſq; ad octauum, in altero vſq; ad vndecimum librũ proceſsi, in quibus nũc teneor, quæ cùm, vitã comite, perfecero, dimittã & iſta per manum tuam in conſpectu domini, & adorato domino epu- labor in omnibus bonis, quæ dederit mihi. Opuſculum quoq; in Canti cis canticorũ VII. libellis explicui, quod tu tanto libentius legiſti, quan- to fidelius àc deuotius beatam virginẽ Mariam, dilecti filij Dei genitri- cem diligis, cuius honori idem opus totum dedicare ſtudui. Hæc com memorans plurimùm cõgratulor tibi, quòd aliquem iam fructum per ceperis magnę dilectionis, qua verbum Dei tę ſemper dilexiſſe & dilige re optime noui. Hoc verbum flamma tua eſt, lux tua eſt, & hoc habens in corde & in ore tuo, lucerna tu es, quam Deus, qui accendit, nõ ſolum abſconditam eſſe noluit, verumetiam maiore quàm eras in domo ma- ius ſuper candelabrũ, quàm ſteterat, poni ac lucere voluit. Nec dubito, quin omnis ſimplex oculus te videns, cõgaudeat propter lucem verbi, quę ex ore tuo radiat, credo tantò abundantius, quantò plures in domo ſunt, in qua lucem huiuſmodi miniſtrare debes. Ego præcipuè exultare debeo in lumine tuo. Nec verò ad horã exultare volo, aut debeo in hoc lumine tuo, ſed in exultationem ſempiternam tendo, quò & te tendere ſcio. In hoc eſt enim vera exultatio, nõ quia ditior, aut glorioſior factus es in hoc ſeculo, ſed quia diuitiarum præſentium & huius gloriæ cumu lus atq; perfectio manet in cœlo, dum diuitiæ pręſentes manũ implent ad faciendam eleemoſynã, cupiẽti theſaurizare in cœlo. Et gloria præ- ſens, quoniam ſecũdum Deum eſt, materia fit amplioris dilectionis, & gratiarum actionis, quia miſericordiã hanc ſocia roborat veritatis ſpes, iuxta illud: Miſericordia & veritas præcedent faciem tuã Domine. Mi- ſericordia te hic exaltauit. Veritas illic te beatum faciet, ſcientem nunc, & perfectius ſciturum tunc ſanctorum iubilatio- nem, de quibus ita dictum eſt: Domine in lu- mine vultus tui ambulabunt, & in no- mine tuo exultabunt tota die, & in iuſtitia tua exal- tabuntur.

[Margin notes: Complevit autem postea in Matthæum sane libros xiij. in Dauid xv. — Commendatio Cunonis — Matth. 5. — Iohan. 5. — Matth. 6. — Psal. 88. — Ibidem.]

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS PER ANNI CIRCVLVM,

PROLOGVS.

EA quæ per anni circulum, ordine cõstituto in diuinis aguntur officijs, & attentum auditorem, & eruditum, vt benè exponantur, expetunt venerabilium scripturarum didascalũ atq; symmysten. Altißimarum namq; signa sunt rerum, & maxima quæq; continent cœlestium sacramenta secretorum: quorum ad maiestatem contemplandam, non nisi eruditus & religiosus quispiã aspirare idoneus est. Siquidem ab his viris ordinata hæc, atq; in obsequiũ Domini nostri Iesu Christi, qui est caput Ecclesię, instituta sunt: qui sacramenta incarnationis, natiuitatis, paßionis, resurrectionis, & ascensionis eius, & sublimiter intellexerunt, & prædicare voce, literis atq; huiusmodi signis fideliter & sapienter curauerũt. Videlicet imitati sunt hoc pacto benedictos filios Noe, Sem & Iaphet, qui nuditatem patris ridente maledicto Cham, assumpto pallio post dorsum suum, reuerenti diligentia contexerunt. Nam quid aliud Noe de vinea sua, quam plantauit, ipse inebriatus dormiensq; & in tabernaculo suo nudatus, nisi Dominum Iesum Christum præfigurauit, qui à vinea sua, quam de Aegypto transtulit & plantauit, inebriatus aceto pœnarum, sopitus somno mortis, id est, habitu inuentus vt homo, palàm quòd paßibilis mortalisq; esset, apparuit? Sed exeat & foris nunciet, eumq; infirmitatis arguat Cham, quod interpretatur calidus, scilicet omnis hereticus calens ad rixam, cõtentiosus & impatiẽs. Nam inclytus Sem, & dilatatus Iaphet, videlicet Catholici atq; Apostolici Patres, honesto sacramentorũ pallio, propter nos assumptam ornant & venerantur infirmitatem, & hoc post dorsum suum, quia sanè infirma illa transierunt, nec ea præsentes ipsi viderunt. Hæc verò sacramenta celebrare, & causas eorum nõ intelligere, quasi lingua loqui est, & interpretationem nescire. Qui autem lingua loquitur, inquit Apostolus, oret vt interpretetur. Hoc inter spiritualia charismatum dona, quibus Ecclesiam suam Spiritus sanctus exornat, magis æmulari nos hortatur, vt prophetemus, id est, vt ea, quæ spiritu oramus aut psallimus, mentis quoque intelligentia capiamus. Sed non omninò, quemadmodum si orem lingua, spiritus quidem meus orat, mens autem sine fructu est, ita de his quoque sentiendum est. Nam qui mysteria vel signa Ecclesiæ fideliter & piè frequentãt, quamuis causas eorum scire non potuerint, non tamen sine fructu sunt. Ideo quippe hæc instituta sunt, vt miro modo secreta Dei, quæ à paucis possunt intelligi,

Ephes.3.

Genes.9.

Psal.79.
Iohan.19.

Philip.2.

1.Corin.14.

telligi, penè ab omnibus poſsint agi. Nunquid quia in operando ſoli vident oculi, cætera membra, quæ non vident & tamen operantur, ſine fructu ſunt? Sed vnumquodq; membrum ſuam dignitatem habet. Preeminent autem oculi, qui cætera ducunt & dirigunt. Igitur ſacramẽtorum omnium opificem inuoco Spiritum ſanctum, vt qua per ſanctos Patres hæc ordinauit, eadem mihi ſecundum ſenſum & authoritatem ſcripturarum, aperire dignetur gratia. Viſum eſt autem hoc opuſculũ ſic ordinari, vt primum ea, quæ penè quotidiana ſunt, deinde quæ certis temporibus & cauſis variantur, digeram ipſo adiuuante Christo, cuius pio ſanguine vniuerſa terra purpurata eſt, cuius victorijs cœlum floret, cuius myſterijs tempora inſignita ſunt, cuius memoria dies & horæ ornatæ ſunt. Illud à bonis omnibus huiuſce ſtudij meritum vel dignitas impetrare debebit, vt quamuis vetus cum ſuauitate vinũ bibere aſſueti ſint, noſtra tamen muſta deſpuenda non iudicent. Neq; enim authoritati veterum quicquam detrahimus, Ammalarij ſcilicet & aliorũ, ſi qui fortè ſcripſerunt de huiuſmodi, ſed licuit, ſemperq́; licebit cuique dicere ſalua fide, quod ſenſerit. Primùm quidem quotidianũ noſtræ ſeruitutis penſum, videlicet ſeptem diei horæ, quas Canonicas, id eſt, regulares dicimus, vnde cauſas inſtitutionis acceperint, iam dicendum eſt.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER PRIMVS.

De horis Canonicis. Cap. I.

SEptem Canonicas horas diei non licet à quoquam, qui in conspectu Dei vacuus & ingratus apparere nolit, negligenter præteriri. Hæ siquidem creatori nostro deferũt laudes, & pro certis ac magnis eius beneficijs quasi vectigales sunt gratiarum actiones. Sol [Iohan. 11.] namque verus & dies æternus Christus, duodecim habens horas spirituales, & sempiternè secum stantes, has septem horas temporaliter currentes, clarissimis misericordiæ suæ radijs illustrauit atque dedicauit. Singularum rationes de thesauro scripturarum proferemus.

De Prima. Cap. II.

PRima hora creatori nostro laudes referre debemus, [Matth. 27.] ante omnem curam corporis, qua scilicet hora Dominus noster iã consputus & illusus, atque alapis cæsus, & adhuc [Iohan. 21.] obprobrijs saturandus, Pilato propter nos ligatus astitit: itemq; rediuiuus stãs in littore, cùm in captura piscium, à quibus retia rupta non sunt, significasset ecclesiam, qualis futura est in resurrectione mortuorum, mellitũ cum septem discipulis celebrauit cõuiuium. Quia ergo primùm quærendum est regnum [Matth. 6.] [Exod. 13. 23.] Dei, & cætera adijcientur nobis: & in lege iubet Dominus omne sibi primitiuum offerri, primã offeramus horam diei nostro redemptori, & quæramus regnum eius, qui passus [Rom. 4.] est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

De Tertia. Cap. III.

HOra tertia duplici ratione splendet insignis. [Matth. 27.] Nanque hac hora Dominus Ie- [Marc. 15.] sus spinis coronatus, & linguis Iudæorum [Psal. 56.] crucifixus est. [Psal. 93.] Iuxta illud: Filij hominum, dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus: videlicet quia Pilato iu- [Iohan. 19.] dicante illum dimitti, firmauerunt sibi sermonem nequam, pertinaciter clamando, crucifige, crucifige. Et Spiritus sanctus, qui in remissionem peccatorum non fuerat datus, antequam Iesus esset glorificatus, super nascentem Ecclesiam in igneis linguis effusus est, & est impletum discipulis promissum Domini. [Actor. 21.] dicentis: Vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies.

De Sexta. Cap. IIII.

HOra sexta Christus Dominus propter nos in cruce exaltatus est, vt ad se omnia traheret, & extincto modico lumine Iudæorum, de quo ipsa lux vera dixerat: Ad- [Iohan. 12.] huc modicum lumen in vobis est, currite dũ [Ibidem.] lumen vitæ habetis, vt non tenebræ vos cõprehendant. Corporalibus quoq; super terrã irruentibus tenebris, lumen verum transiuit ad illuminationem gentium.

De Nona. Cap. V.

NOna quoque hora, iure in laudem Dei clamamus, quando clamans Dominus [Matth. 27.] Iesus voce magna emisit spiritũ, latrone ad- [Luc. 23.] misso in paradisum, & venia quamuis serò, ve- [Marc. 15.] raciter pœnitentibus & confitentibus dedicata, & rescisso velo legis & prophetarũ, cœpimus reuelata facie contemplari gloriã Domini. Tunc etiam latere eius perforato for- [Iohan. 19.] mandæ ecclesiæ profluxerunt * elemẽta, san- [2. Cor. 3.] [* alias sacr.] guis, quo redimimur, aqua, qua abluimur.

De Matutina & Vespertina Synaxi. Cap. VI.

VEspertinæ atque Matutinæ laudis sacrificium, magnis est nobis sacramentis dedicatum. Omitto quod in vmbra veteris instrumẽti, mane & vespere iugiter offerebatur holocaustum, de quo dicit lex: Sacrifici- [Exod. 29.] um est Domino in odorem suauitatis oblatione perpetua in generationes vestras. Ad Euangelicam enim propero gratiam. Inde harum splendida clarescit horarum dignitas. Vespere Dominus panem & vinum assu- [Matth. 26.] mens, & veritatem sui corporis & sanguinis [Luc. 22.] repræsentans, suis portatus in manibus testa- [Hebr. 9.] mentum scribit suis heredibus: humilitatem [Iohan 13.] [Matth 27.] scilicet & charitatem, lauando pedes discipulorum, maximè commendans, iterumq; recũbens, lõgi solennitate sermonis, amicis & fi- [Luc. 24.] liolis iam moriturus vltimũ vale dixit. Item in vespera sepelitur, in vespera nihilò minus apparens viuus in habitu peregrini, cognoscitur in fractione panis, & hospitalia discipulorum corda iniecto suæ charitatis igne suc- [Matth. 26.] cendit. In matutino Petrum, qui ter negauerat, galli cantus redarguit. Dominus respicit, & negator pœnitens ad lachrymas confugit. Item diluculo sanctis mulieribus resurrectione Domini à dealbatis angelis annunciata, tristitia fidelium iam incipit conuerti in gau- [Marc. 14.] dium. Quæritur viuens cũ mortuis, & viuũ se [Luc. 22.] osten-

ostendit, tãgi quoq; dignatur & adorari. Notandum, quod cùm cæterarum septem *(Matt. Vlt. Marc. Vlt. Luc. Vlt. Iohan. 20.)* sint partes horarum, id est, versus, Deus in adiutoriũ meum intende, cũ Gloria Patri, Hymnus, Psalmi, Lectio, Responsoriũ vel versus, supplicatio Letaniæ, & oratio cõpletiua. His horis octauum additur cãticum de Euangelio, quia scilicet canuntur pro octaua: spectãt enim in beatitudinẽ resurrectionis, qua maximè insignitæ sunt, iuxta sensum illius Euãgelici capituli, Vespere sabbati, quæ lucescit in prima sabbati.

De Completorio. Cap. VII.

(Matth. 28. Matth. 14.) Hora completorij nobis illud commemorat de passiõe domini, quòd iam egresso Iuda, pauere cœpit & tædere, factusq; in Agonia, prolixius orauit, & sanguineas *(Luc. 22. Esa. 63.)* guttas prostrato corpore sudauit, torcular tunc solus calcans, & in futuro sanguinem martyrum pro posse fundẽdum prægnans: itemq; illud de resurrectione eius, quòd prius quàm fecerat pacem inter deum & homi- *(Ephe. 2.)* nes, legatus fidelis rediens euangelizauit nobis, stans in medio discipulorum suorum, & *(Iohan 20.)* dicens eis: Pax vobis.

De Vigilijs nocturnis. Cap. VIII.

Vigilias nocturnas, de quibus & Propheta, media, inquit, nocte surgebam ad confitendum tibi. *(Psal. 118.)* Item euangelicæ nobis gratiæ claritas magnificẽtius instituit. Nam dominus noster media noctede virgine na- *(Luc. 2. Iudic. 16.)* tus, itidem, vt Samson quondam obsessus ab Allophylis, media nocte, confractis portis inferi, surrexit à mortuis. Media nihilominus nocte venturus asseritur in similitudinẽ *(Matth. Vlt. Matt. 25. Exod. 12.)* Aegyptij temporis, quando pascha celebratum est, & exterminator venit, & dominus super tabernacula transijt, & in typum nostrarum frontium sanguine agni postes con- *(Apoc. 7.)* secrati sunt. Vnde reor (inquit beatus Hieronymus) traditionem Apostolicam permãsisse, vt die vigiliarum paschæ ante noctis medium dimittere non liceat populos expectãtes aduentum Christi, & postquàm aduenerit illud tempus, securitate præsumpta festum cunctos agere diem.

Cur vesperæ vel matutini, ordine à cæteris differunt horis. Cap. IX.

Cvm autem, exceptis nocturnis vigilijs, hæ septem sint horæ diei, Matutini, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespera, Completorium: Matutini & vesperæ à cæteris horis & numero psalmorum & ordine hymnorum, non immeritò differunt. Nam ex veteri quoque testamento, antiquam (vt dictum est) authoritatem trahunt. Nec enim nihil momenti habere debuit in his antiquitas illa matutini & vespertini sacrificij, & vt *(Exod. 29.)* supra repetam, immolatio paschalis agni, quæ fiebat in vespera, & illud quod fiebat in vigilia matutina, quia respexit dominus supra castra Aegyptiorum, & interfecit exercitum eorum, & subuertit rotas curruum, fe- *(Deuter. 16.)* rebãturq; in profundum. Itemq; illud quod in mũdi creatione, alijs horis tacitis comme- *(Exod. 14.)* morantur vespere & mane, in senaria diuinorum operum distinctione. Iure ergo hymnum, qui est Euangelicæ lętitiæ, exemplo domini, qui hymno dicto exiuit in montem oliuarum, his duntaxat horis psalmi vetustæ *(Matth. 26.)* authoritatis antecedũt, & quia ex Euãgelio *(Mar. 14.)* maxima sacramenta cõmemorant, & ob hoc Euangelicis decorati sunt canticis, hymnos eisdem pene coniunctos habent. Completorium quoq;, quia apud quosdam canticũ de Euangelio habet, cum eodem cantico post psalmos hymnum habet cõtiguum. Nec mirum, cùm in psalmorum quoq; titulis, nunc *(Psal. 29. Psal. 65.)* psalmus cantici, nunc canticum psalmi inuenias, & ipsa commutatio ratione non careat. Omnium in commune horarum dignitatẽ reuerendam & hoc indicat, quòd earum initium, & finem pariter referimus ad Deum. Nam initio Deum in adiutoriũ inuocamus, in fine Deo gratias referimus.

De Ordine horarum in festiuitatibus. Cap. X

Quoties de tempore gratiæ, materiam laudis sumptam habemus, verbi gratia, diebus dominicis & sanctorum natalitijs, genua in ipsis horis non flectimus, stando *(Galat. 4. Ephes. 2.)* proferentes libertatem, & gratiam, quæ colli nostri, qui eramus curui, iugum ferreum cõ- *(Hierem. 28 Esai. 45.)* fregit, vt incederemus recti. Tunc & vigilias in tribus dispartimur nocturnis, vt non solum verbo, sed etiã facto tres vigilias prædicemus, de quibus ait dominus: Beati serui illi, quos cũ venerit dominus, inuenerit vigilãtes: & si venerit in secũda vigilia, & si in ter- *(Luc. 12.)* tia vigilia, & ita inuenerit, beati sunt serui illi. Tunc legendi atq; canẽdi officia, quæ ad ædificandam ecclesiam instituta sunt, numerosius concrepant, vt nos præparemus ad aperiendum domino, quacunq; hora pulsauerit, ad modum duarũ veteris testamenti tuba- *(Apoc. 3. Num. 10.)* rũ, quæ ad mouendũ castra crebrius atq; cõcisius clangere iussæ sunt. Ipsa autẽ lectionũ pluralitas non eadem in omni ordine est. Nã clerici nouem, monachi duodecim legunt. Illis nouenaius est tetragonus, id est, æquis vndique quadrus lateribus, hoc innuit, quòd verbum & opus prædicatorum æqualia semper esse debent, his verò duodenarius inæ-

A 4 quali-

qualibus cõstans lateribus. Nam ter quatuor
Genes.32. vel quater tria, duodecim faciũt. Hoc insinuat, vt in vno magis extendantur, & exẽplo Iacob, cũ domino luctantes claudicent, scilicet minus operantes, vt amplius meditari queãt hi, qui fidẽ Trinitatis mundo quadrifido prędicãt. Nam in vtroq; ordine pluralitas lectionum, pluralitatem significat prędicatorũ, qui ex tempore gratiæ plures in mundum missi sunt. Sic enim profunda nocte gallus rariores atq; productiores cantus edere solet, vicina verò die crebriores atq; citatiores: sic ante incarnationẽ dominicã pauci & rari, post verò multi & crebri præcones vitæ missi sunt. Paucitatẽ anteriorum, in tribus priuatarũ noctiũ lectionibus, multitudinẽ posteriorum, in natalibus Domini vel sanctorũ noui testamẽti significamus. Adeo aũt causa hæc vim rationis obtinuit, vt Romanus ordo (qui diuinarum rerum causas secundum Apostolicã fidem laudabiliter executus est) in ipsa nocte paschali non plus, quàm tres lectiões habere decreuerit. Illa nanque nocte prædicatores sancti, scilicet Apostoli, & numero pauci, & metu Iudæorum muti, & de morte Domini mœsti, videri fugiebãt, audiri metuebant. Nã in ipso crepusculo, referentib. sanctis mulieribus, quod resurrexisset Dñs, & quòd visus ef-
Luc.24. set ab eis, nõ crediderũt, & visa sunt corã eis quasi deliramenta verba hæc. Nec solum illa nocte, sed exinde quoq; vsq; Pẽtecosten, causam eandẽ in paucitate lectionum cõsiderat: quãdo prędicatores sancti & numero plures, & feruore S. Spiritus facundi sunt. Non tamen minus rationi appropinquant, qui maiestatẽ solennitatis attẽdentes, integrũ & solennem lectionũ obseruant numerum: quia &
Matth.28. si Apostoli muti fuerũt, angelorũ alloquia, &
Ioan.20.21 ipsius Dñi frequens visitatio, valde celebris & sequenda prædicatio est.

Cur lectiones oratione preuenimus.
Cap. X I.

Prædictas lectiones ideo oratione præuenimus, quia rogare debemus Dominum
Matth.9. 2.Mach.1. messis, vt mittat operarios in messem, & vt
Matth.13. Luc.8. aperiat cor nostrum in lege sua & in præceptis suis, ne semen verbi Dei, quod audituri simus, aut volucres comedant, aut spinæ suffocent, aut duritia petræ frustrata radice supplantet.

De Iube Domine. Cap. X I I.

Lecturus verò, benedictionem petẽs, hoc significat, quòd nemo nisi missus aut per missus, officium prædicandi vsurpare debe-
Rom.10. at. Quomodo enim prædicabũt, inquit Apostolus, nisi mittantur?

De Tu autem Domine. Cap. X I I I.

Quodque in fine dicit: Tu autem Domine miserere nostri, hoc innuit, ne ipsum Matth.14. quidem bonum officium prædicandi sine alicuius vel leuis culpæ puluere posse peragi. Nam (vt ait beatus Augustinus) verbum prędicationis securius auditur quàm dicitur. Prædicator quippe cùm benedicere se sentit, difficile nimis est, vt non quantulumcunque spiritu elationis tangatur. Et quia quasi per terram ambulat, & pedes eius aliquo puluere sordidantur, idcirco misericordia Dei indiget, vt in hac parte lauetur, etiãmsi mũdus sit totus.

De Deo gratias. Cap. X I I I I.

Quòd vero Deo gratias succinit chorus, non ad vltimam precem lectoris, sed ad totam lectionem respicit. Gratias nanque agimus Deo, quòd doctrinæ suæ panem nobis frangere dignatur, ne fame audiendi ver- Esa.32. Luc.15. bum Dei pereamus. Nã & ad lectiones, qua- Deut.8. rum in fine, tu autem Domine, non dicitur, Matth.4. scilicet ad capitula horarum regulariũ, quia verbum Dei est, in quo viuit omnis homo, Deo gratias succlamamus.

De Responsorijs. Cap. X V.

Responsoria, quæ post lectiones canimus, nobis innuunt, sanctis monitis Dei Matth.11. factis nos respondere debere, ne simus similes pueris sedentibus in foro, ludentibus ac dicentibus: Cantauimus vobis, & non saltastis, lamentauimus vobis, & nõ plorastis. Dicuntur enim à respondendo. Tristia nanque tristibus, & læta lætis debemus succinere lectionibus. Siquidem neque moris est, neque decoris, vt cùm lector tristia dixerit, verbi gratia, quæ sunt pœnitentiæ, siue lamentum aliquod dominicæ passionis, chorus in respõsorio saltet de gaudio regni, & gloria resurrectionis. Sed dum lector, velut Iohãnes nõ manducans neque bibens, prædicat pœnitentiam, nos itidem in responsorio ploramus: dum ille, velut filius hominis manducans & bibens, cantat nobis de gaudio regni, succinentes eidem, aptè saltamus. Quodque vno præcinente, tam in his, quàm in cæteris eiusmodi, chorus concorditer sequitur, illud astruit, quod Apostolus obsecrat, vt idip- 1.Cor.1. sum dicamus omnes, & non sint in nobis schismata.

De Campanis. Cap. X V I.

Sonora esse instrumenta in Ecclesia, quibus ad laudem Dei populus excitetur, diuinæ authoritatis & antiquæ consuetudinis est. Nam olim tubæ, aut campanæ, diuersa quidem specie, sed eadem habentur ratione. Legimus in Leuitico tubas ex iussu Do- Leuit.23.25 mini factas, quarum vsus esset in Iubilæo,

Num. 10. tantę virtutis, vt ad crepitum earũ corrueret Iosue 7. Hiericho. Et Paralipomenon inter cantores, 1. Paral. 15. nablis arcana cantantes, & inter Leuitas pro octaua canentes, cõcinente & subsiliente Dauid, septem tubarum clangorem personante corã arca fœderis Domini. At nunc ad confitendũ domino, & ad annunciandũ mane mi- Psal. 91. sericordiam eius, & veritatẽ eius per noctem & ænea signa personant, & ad omnem horã diuini officij, tanquam in exordio præclaræ orationis, has partes tenent, vt attentos dociles, q; ac beneuolos diuinæ laudis auditores efficiat. Hæc igitur ecclesiæ signa, atq; illæ legales tubæ, vnum atq; idem significant, scilicet sanctos Ecclesiæ prædicatores, qui ad Sion montem & ciuitatem sanctã, cœlestem Hierusalem, & multorũ milium angelorum frequentiam, & ad futurũ Dei iudicium populum inuitãt & præparant, magnitudinem rei, magnitudine dicendi, qua possunt, exprimere cõtendunt: vt repositas intrinsecus aures cordis percellere, sensumq; surdi auditoris ad audiendum flectere & vincere contendant. Quamuis ad potiora festinet oratio, prætereundum non est, quomodo prædicator perfectus, huiusce signi quadam similitudine formetur. Duritiam metalli, fortitudine mentis, plectrumq; ferreũ, quo sonus eliditur, constantia sermonis imitetur. Ecce de- Ezech. 3. di, ait dominus, faciem tuam valentiorem faciebus eorũ, & frontem tuã duriorem frontibus eorum, & vt adamantem & silicem faciem tuam. Fugiens quoq; terrenã habita- Philip. 3. tionem, & dicens: nostra autem conuersatio Psal 60. in cœlis est, sursum cor suspendat, pẽdensq; Ezech. 3. de turri fortitudinis, quæ stat contra faciem inimici, speculatorem se meminerit positum esse domui Israel. Gestet autem lignũ crucis in capite, id est, in principali suo, quod est mens, funemq; exinde colligatum, id est, vinculum charitatis, vsque ad infirmos fratres, quasi vsque ad terrã porrigat, quo commonitus, personare, & os suum dilatare nunquàm 2. Corint. 5. desistat, dicens: Charitas enim Christi vrget nos. Ita custos super muros Hierusalem constitutus, nõ taceat, sed quodcunq; viderit vel Esa. 62. audierit, annunciet, iuxta illud: Qui reminiscimini Domini, ne taceatis, & ne detis silenti 2. Tim. 4. um ei, & tota die & tota nocte, instãs oportunè, importunè, his qui dormiũt in lectis ebur Amos 6. neis, & lasciuiunt in stratis suis, nõ taceat laudare nomen domini, ne vsq; ad matutinũ, id est, vsq; ad tremendum Dei iudiciũ malè pacato consepulti somno pereant. Ad postremum illud notandũ, quòd quemadmodum ex tempore gratiæ plures prædicatores missi, crebrius theologicis cõcrepant symbolis, habentes donationes secundum gratiã, quæ data est eis, differentes: ita signa p̃ prędicta quãtitate & sono differentia, quotiẽs aliqua donationis Euangelicę festiua commemoratio fit, tumultuosius tinniunt, & per tonant crebrius, & productius reboant, vt dormientes in nocte & ebrios (qui enim dormiũt, nocte Rom. 13. dormiunt, & qui enim ebrij sunt, nocte ebrij 1. Thess. 5. sunt) ad laudem Dei quasi violenter excitẽt, & si non euincunt sic, vt eos exurgere cogãt ad orandum, ne intrent in tentationẽ, saltem securè dormire non permittant. Trinũ itaque solennis diei classicum, id est, matutinũ, vespertinum, & quod ad missæ pulsatur initium, sic imitetur Euangelicus prædicatorũ chorus, vt semper prædicet lamẽtationes prę sentis vitæ, carmen futuræ, væ gehennæ.

De ministerio altaris. Cap. XVII.

IAm nunc ad thesaurum summi sacramenti, scilicet ad missæ sacretarium accedere, quotidiani cursus ordo situs exposcit. Quòd si mihi peruiũ fecerit thesaurarius salutis atq; ordinator charitatis, si aperuerit clauis Dauid qui aperit, & nemo claudit, claudit & ne- Apocal. 3. mo aperit, gratulari & cantare licebit animæ Cant. 1. meæ, quòd eam rex in cellam vinariã introduxerit. Hoc enim sacrariũ propitiationis Exod. 25. est: hoc illud propitiatorium, in quod versis vultibus duo Cherubin, id est, duo testamen ta mutuò se aspiciunt. Nam quod in veteri te- Heb. 9. 10. stamento promissum, præsignatum & à lõgè salutatum, in nouo autem datum, reuelatũ & palàm est factum, hîc præsentaliter exhibetur, non in vmbra sed in veritate, non in figura sed in re. Hic illud agitur, in quo noster dauid insanire videbatur regi Achis, qñ 1. Reg. 21. do tympanizabat pendens in cruce, & impingebat ad ostia ciuitatis, id est, ad cõclusa corda non credentia sibi: quando ferebatur in Matth. 26. manibus suis tenens panem & vinum, & di- Luca 22. cẽs, hoc est corpus meũ, hic est sanguis meus nouum testamentum: quando defluebant saliuæ in barbã, id est, videbatur loqui infantilia, dicens, nisi manducaueritis carnem meã & biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Fugit quippe ab illo populo suo, quem nunc vocat Achis, id est, quo modo est? eò quod dixerit, Quomodo po- 1. Reg. 21. test hic nobis carnem suam dare ad mandu- Iohan. 6. candum? Vocabat autem eum priùs Abime- 1. Paral. 15. lech, id est, patris mei regnum, & accepto regno super verũ Iudam, verumq; Israel, nunc mysticum sensum Paralipomenon, indutus stola byssina, vestitus Ephod lineo, præcen- 1. Paral. 16. tor inclytus, choros ducit sacrificans, & subsilit coram arca fœderis domini. O regem, ô sacrorum principem. Quid sibi vult tantum,

tam

tam clari ca pitis tripudiũ, dũ tendit arcę Dei
Psal.77. tabernacul ũ, & indutus Ephod offert holo-
Matth.22. caustũ,& in nomine Domini benedicit popu
lũ:ad quẽ cũm esset de tribu Iuda,nõ pertine
bat sacerdotiũ?Sed repulit Dominus taberna
culũ Sylo, & occisis sacerdotibus Sylo,elegit
tribũ Iudæ,elegit Dauid seruũ suũ. Ecce præ-
gestit rex de tribu Iuda confidenter agere in
his, quæ deberi sciebat filio suo dño suo,in
quẽ hæc dicebat: Iurauit Dominus & nõ pœ
Psal.109. nitebit eum,tu es sacerdos in æternum secun
2.Paral.15. dum ordinem Melchizedech. Ecce imperat
sacerdotibus,mandat Leuitis, vt sanctificen-
tur,cantores constituit,eligit qui cantent ar-
cana,qui canant pro octaua, qui clangant tu-
bis,qui personent buccinis, qui concrepent
lyris,cymbalis, nablis, organis. In his omni-
Psal. 67. bus ad filium respicit. Ascendens enim in al-
Ephes.4. tum captiuam duxit captiuitatem, dedit do-
na hominibus. Sciendum nanq;,arcã domi
ni (quæ interdum pro quouis rectore eccle-
siæ accipi consueuit) multò magis cõuenien-
ter designare humanitatem saluatoris Chri-
sti,quæ in latere fenestram habet,id est, vul-
nus lanceæ, quo fluxerunt aqua & sanguis:
intus continens mãna,id est, vnitum sibi ver
bum Dei: & tabulas testamenti, quia in ipso
Ioan.19. sunt omnes thesauri sapientię & scientiæ abs-
Heb 9. conditi,& virga sacerdotalis & regię potesta-
Coloss.2. 2 Reg.6. tis. Arcã ergo Dei noster Dauid, mortis impe
1.Paral.15. rio, quasi regno Saul destructo, deducit in
Hierusalem, & collocat in tabernaculo cœ-
li,quod ipse tetendit. Quod respiciens eccle
sia diebus proximis sanctæ resurrectionis,
exemplo prioris populi se excitat ad conci-
nendum suo Dauid,dum hoc responsorium
cantat: Decantabat populus in Israel alleluia.
Canit ergo vniuersa multitudo Iacob legiti-
mè, & ipse Dauid cum cãtoribus citharã per-
cutit in domo domini. Quicquid.n.Israel ca
nit, hoc magistro, hoc præcentore, citharas
cordium digito Dei percutiente, didicit. Ab
hoc concitatus iubilus cordis in voces corpo
reas chorię; concentum, nunc grauiter, nunc
acutè aut excellenter erumpit, & magni cor-
poris ecclesiæ per omnes gentes diffusę, quia
vna fide resonat, cãtus pariter, & in simul vbi
que & vndiq; multiplex & vnus ab ipso sua-
uiter auditur. Igitur ordinem altaris, ordi-
nẽ magnæ & interminatæ rationis iam libet
attingere, & eorum quæ præcesserunt in ca-
pite, scilicet Christo, sacrorum principe sa-
cerdotibus, qui sunt membra corporis, imi-
tationem, ipso aperiente, vel ex parte cogno
scere. Et primum de sacerdotalibus vestibus
dicendum.

De Habitu Sacerdotũ. Cap. XVIII.

IN habitu sacerdotali nihil esse, quod va-
cet à ratione, apud veteres quoque consti
tit, sicut beatus Hieronymus scribens ad Fa-
biolam testis est. Apud nos ergo quantò sa-
cerdotium Christi veteri sacerdotio dignius
est, tantò in habitu sacerdotali, causas habere
probatur digniores. Illi enim sacras vestes
secundum colorem, materiã, positionemq;
cuiusq; ad quatuor elementa mundi, ad duo
hemisphæria cœli, partesq; Zodiaci, ipsumq;
cœlum referentes, ad vltimũ in auri lamina,
quæ in fronte pontificis erat, inscriptum ha-
bens ineffabile Dei nomẽ: hoc significari vo
lẽtes, quòd omnia quæ subter sunt, Dei arbi-
trio gubernentur, iustum esse commemora- Exod.28.
bant, vt pontifex * creatoris non solum pro * creatoris
Israel, sed & pro vniuerso mundo rogaret: li
cet nostri & beatus Hieronymus, iuxta mo-
rẽ suum, in his quoq; spiritualis intelligentię
vela pandere soleãt. Quoniam ergo nec vete
ra ratiõe caruerint, nos exẽplaria cœlestium
supergressi, ipsa potius in vero sacerdotio cœ
lestia contemplemur.

De Amictu. Cap. XIX.

SAcerdos in officio altaris, capitis sui, sci-
licet Christi, cuius membrum est, perso-
nam gerit. Quidam amictu caput suum ob-
nubit, donec super os casulæ illum reuoluat,
& velut caput aut coronam illi coaptet. Il-
lud est quod in Apocalypsi legimus, ange- Apoc.10.
lum fortem descẽdisse de cœlo, amictum nu Psal.10.
be, & in Esaia: Ecce dominus ascendit super Esa.19.
nubem candidam. Veniens enim ad salua-
tionem mundi, Dei filius, angelus magni cõ-
silij, nube amictus est: dum diuinitatẽ suam,
quæ est caput & principium, in nostra carne
abscõdit. Hoc ergo carnis latibulum prima
vestis sacerdotis, id est, amictus significat.

De Alba. Cap. XX.

ALba lineum vestimentum & strictum,
quæ (vt Hieronymus ait) Hebraicè di-
citur Ephobad, & est ab antiquo sacerdota-
lis ac Leuitici generis, longissimè distans à tu
nicis pelliceis, quæ de mortuis animalibus fi-
unt, quibus post peccatum vestitus est Adã:
vtpote nihil mortis habens, sed tota candida,
nouã vitã sacerdotij eius designat, quã docu-
it, & in baptismo dedit, vt de baptismo surgẽ Genes.3.
tes, cingamus lũbos in veritate, & tota pristi- Apoc.1.3.
norũ peccatorum turpitudo celetur. Vnde Luc.12.
& Dauid: Beati quorum remissę sunt iniqui- Ephes.6. Psal.31.
tates, & quorum tecta sunt peccata. Lingua
eiusdẽ vestimenti sursum affixa, cœlestẽ eius
doctrinã insinuat. Vnde Ioannes, qui de cœ- Iohan.3.
lo venit, inquit, super omnes est, cuius testi-
monium qui accipit, signauit, quia Deus ve-
rax est.

De Stola. Cap. XXI.

STola, quæ super amictum collo sacerdotis incumbit, obedientiam significat filij Dei, & seruitutem, quam Dominus omnium propter seculorum salutem obijt. Nam, quod cum magna reuerētia cogitandum est, obedienter passus & mortuus est filius Dei. causam quippe mortalitatis, scilicet peccatū, nec origine contraxit, nec actu admisit, & idcirco morti nil debuit. Sed dedit illi calicem pater, non iudex: amore, non ira: voluntate, non necessitate: gratia, non vindicta. Et sicut Iacob liber & ingenuus, præcepto patris Isaac, & matris consilio Rebeccæ parens, seruiuit Laban, vt Rachel & Lyam in coniugium duceret: sic filius Dei præcepto patris, & cōsilio Spiritus sancti obediens, seruiuit mūdo, subiectis humeris eius peccata portando, vt synagogam de Iudæis & Ecclesiam de gētibus assumeret. Cùm ergo sacerdos stolam accipit, meminisse debet & scire, quia grande iugum, licet suaue: grande, licet leue, super se tollit.

Galat. 4. Philip. 2. Gen. 28. 29. Matth. 11.

De Casula. Cap. XXII.

CAsula magni sacerdotis nostri, Christi vestimentum, significat illud vestimentum veri Aaron, cuius in oram descendit vnguentum, quod est in capite. Primum descendens in barbam ipsius Aaron. Quod est illud vestimentum? Sancta Ecclesia catholica. Nam barba Aaron, quod interpretatur mōs fortitudinis, barba (inquam) Aaron, id est, Christi Apostoli sunt, atque Apostolici viri, fortes & perfecti. Vnguentum autem regale & sacerdotale, Spiritus sanctus est, cuius tota plenitudo est in capite, scilicet Christo, atque inde primùm in Apostolos quasi in barbam, deinde in totam Ecclesiam, & vsque in extrema membra Ecclesię, quasi in oram vestimenti descendit. Casula ergo, vestimentum Christi, quod est Ecclesia, significat. Est autem integra & vndiq; clausa, vt vnitatē vel integritatem verę fidei demonstret. Huic autem superducitur, & ori eius aptè circumponitur amictus, quo ante caput sacerdotis tegebatur. Quem, nubem humanitatis eius, in qua latuit diuinitas, significare, iam diximus: quia videlicet, caput, corona & decus ecclesiæ suæ humanitas Christi est: caput autē humanitatis Deus. In eo verò quòd casula, cū sit vna & tota integra, aptatione manuum, quæ extensionem manuum crucifixi domini aptè depingit, in anteriorem & posteriorem partem quodammodo diuiditur, antiquæ Ecclesiæ, quæ passionē domini præcessit, & nouæ quæ subsequitur, signum est.

Psal. 132. Coloss. 2. Sap. ca. 19. Ephes. 1. 1. Corint. 11.

De Tunica. Cap. XXIII.

QVæ hactenus dicta sunt, presbyteris & Episcopis sunt communia: quæ verò sequuntur, Episcoporum propria. Tunicam quam subter casulam habet pontifex, in veteri sacerdotio coloris erat hyacinthini, tintinnabulis, & malis punicis in inferiori parte pendentibus, vt totus vocalis incederet pontifex, ne moreretur. Significat autem (vt Hieronymus ait) rationem sublimium, quæ non patet omnibus, sed maioribus & perfectis. Hanc habuerunt Moyses & Aaron & Prophetæ, omnesque quibus dicitur: in montē excelsum ascende tu, qui euangelizas Sion. Præcipuè verò hanc habuit tunicam Euangelicæ textrix doctrinæ, sapientia Dei, Christus dominus, & dedit illam Apostolis suis. Omnia enim quæcunq; audiui à patre meo, inquit, nota feci vobis, sed non nisi Spiritu sancto superueniente, induere vel portare potuerunt. Hāc quoq; signauit illa tunica domini, quam scindere milites noluerunt, eò quòd esset inconsutilis, desuper cōtexta per totum: damnum fore maximum significantes his, qui Christianæ fidei scripturam hæresibus scindere conarentur.

Exod. 28. Esa. 40. Iohan. 15. Iohan. 19.

De Sandalijs. Cap. XXIIII.

SAndalia pontificis illud significant dominicæ incarnationis calceamentum, de quo ipse in Psalmo: in Idumæam, inquit, extendam calceamentum meum, id est, gentibus notam faciam incarnationem meā. Vt enim sacerdotio fungeretur pro nobis filius Dei, nostra carne quasi calceatus in hūc mundum venit. Sandalia ergo pontificis, incarnationem (vt dictum est) significant filij Dei. Et pulchrè quod in amictu capitis idem in calceamento pedum signatur, nā & in carne diuinitas latuit, & per carnē eius notitia vniuersum mundū percurrit. Per lingulas, quibus ipsa pedibus sandalia constringuntur, id ipsum accipimus, quod Iohannes Baptista per corrigiam calceamēti signasse probatur, cū de sponso Christo loquens, cuius, inquit, non sum dignus corrigiam calceamenti eius soluere. Copulam ergo illam ineffabilē, charitatem inæstimabilem, vincula sancti Spiritus insolubilia, quibus diuinitas verbi nostræ carni se coniunxit, per sandaliorū corrigias designari accipimus. Præterea dūtam sacrum, tamq; mysticum pontifex pedis sui spectat ornatum, meminisse debet & scire, se quoq; pedem esse speciosum, iuxta illud: Quàm pulchri supra montem pedes annunciantis & prædicantis pacem, &c.

Psal. 59. Marc. 1. Luc. 3. Esa. 52.

De Anulo. Cap. XXV.

ANulus digiti, donum significat Spiritus sancti, quo diues & ornatus ad Ecclesiam

clesiam suam descẽdit filius Dei, quodq; credentibus in se permultas & differentes donationes secundum beneplacitum suum distribuit, (Rom. 12. 1. Corint. 12.) alijs dans sermonem sapientiæ, alij sermonẽ scientiæ, &c. Harum diuisiones gratiarum inuisibiles imitatur visibiliter, vtpote Christi vicarius, catholicus pontifex, per sacrorum diuisiones ordinum, ponẽs quosdam in Ecclesia sacerdotes, alios diaconos, & cæteros sacri altaris officiales. Latius autem significatio prædicti extenditur anuli, quia dum omni Ecclesiæ sanam doctrinam, & fidem integram prædicat, velut oppignoratã anulo sponsam Christo subarrat. Non ergo ab re in eius digito gemmatus fulget anulus, per cuius ministeriũ Christus Dominus tam fulgida distribuit dona sancti Spiritus.

Quòd signo crucis aurea lamina cessit.

Cap. XXVI.

Exod. 28. Signo crucis Christi aurea lamina veterũ pontificij cessit, quod olim erat in fronte micans octauum decus pontificum: Inscripta nunc est penè eadem ineffabilis maiestas nominis. Illic enim erat ineffabile nomẽ Dei, hic est inæstimabile mysterium crucis. Crux nanq; inæstimabile lignum est, admirabilis virtus est. Crux spes Christianorum, resurrectio mortuorum, cæcorum dux, claudorum baculus, destructio superborũ, consolatio pauperum, sustentatio inopum, spes, desperatorum. Crux regum magnificentia, sacerdotum gloria. Crux igitur aurea lamina sacratius ornamentum. Nec statim occurrat, decus hoc ideo non esse pontificis, quia cum illo toti quoq; commune ẽst plebi. Nã illa dignitas habet in hoc aliquid, quod nec inferioris ordinis sacerdotibus commune sit. Sic enim in fronte sua christicolarum signifer hoc vexillũ baiulat, vt in subiectæ plebis frontibus soli sibi sacro chrismate pingere liceat. Sicut Apostolorum erat, baptizatis imponere manus, vt acciperent Spiritũ sanctum: sic & hoc ad diem valens, propriũ est Episcoporum. Ecce quale quantumq; ornamentum accepit in suis sacerdotibus filius ille prodigus, cui reuertẽti de longinqua regione, (Luc. 15.) vbi porcos pauerat, benignus pater occurrens vitulum saginatum fecit occidi. Applaudit sibi tota familia patris in gloria pœnitentis filij, frater autẽ eius maior ille agrarius foris stans inuidia torquetur, & fraternæ salutis conuiuio participari noluit.

De pallio Archiepiscopi. Cap. XXVII.

Est tamen octauum Archiepiscopis indumentum pro aurea lamina, quod dicitur pallium, ab Apostolica sede datum: quod à collo circa pectus dependens, situ suo illam (quæ valde condecet Episcoporum patrem, & eorum concilij principem) patenter designat humilitatis vel sapientię torquem. Quã hoc illorum priuilegium habeat rationem, non videtur prætereũdum. Postquàm duodecim Apostoli per vniuersum mũdum dispersi, singulis ciuitatibus pręsiderent, tã ipsi quàm successores eorum, misere per contiguas suis sedibus prouincias prædicatores, quos & Episcopos ordinauerũt, vt vbi recepti fuissent, omnia Christianitatis sacramenta, velut ipsi Apostoli peragerẽt, vt per vrbes comprouinciales Episcopos ordinarent. Et aliorum quidem Apostolorũ successores Patriarchę sunt dicti. Petri autem successor pro excellẽtia principis Apostolorum, apostolicus nominatur. Qui autem ab eis per prouincias missi sunt, tam ipsi quàm successores eorum, Archiepiscopi vocantur, & qui ab his per vrbes comprouinciales ordinati sunt, & qui illis succedunt, vsq; hodie simpliciter Episcopi nominantur. Initiũ ergo fidei habentes ab Apostolica sede, regulam hanc metropolitanæ obseruant Ecclesiæ, vt neminẽ habeant pontificem, nisi ab eadẽ sede missum, à qua primus illis prædicator fidei missus est. Illa autẽ missio, supradicti pallij largitio est, quod (vt dictum est) à collo dependens, humilitatem Domini significat, dicentis: Sicut (Iohan. 20.) misit me pater, & ego mitto vos. Inter cæteros verò Galliarum Archipræsules, meritò Remẽsis authoritate præeminet, quia videlicet antiqua metropolis cùm esset, accessit & hoc, quod eius pontifex beatus Remigius (quod magnum est) ab ipso Deo missus, & antequàm nasceretur, magnificè promissus, gẽtem Francorũ simul cum rege primus perduxit ad fidẽ Catholicã. Quam eius missionem †Ormisda pontifex Romanus, à beato Petro quinquagesimus tertius, vt debuit, approbans, eidẽ Remensi pontifici vices suas delegauit per omne regnũ Ludouici, & Remensis Ecclesiæ primatum adaugẽs, summa authoritate confirmauit. Treuirẽsi autem Ecclesiæ Maternus à beato Petro Apostolo missus, hæreditatem pallij suis successoribus dereliquit. Moguntinæ Crescens, Apostoli Pauli discipulus, prædicauit. Traiecti sanctus Vuillibrordus, à Sergio Papa missus.

Sed primatum Colonia metropolis obtinuit, ea maximè causa, quia Crescens prædictus Coloniæ quoque Apostolicã verbi Dei visitationem primus intulit. Cantuariæ verò, nobili Anglorũ metropoli, Augustinus à beato Gregorio missus est põtifex primus, qui toti Anglorum genti, vt Christum cognosceret, strenua prædicationis administratione

tione

tione ſubuenit. Et de veſtibus quidem ſa-
cris, quantum ad præſens attinet, pro poſſe
ſatis dictum.

De Ante introitum. Cap. XXVIII.

SAcerdote tandem ad ſanctũ altare ingreſ-
ſuro, debet tam ipſe ſacerdos, quàm & to-
ta pręſens Eccleſia, dilatare animam ſuam, &
amplo fidei ſinu tenere memoriam incarna-
tionis, paſsionis, reſurrectionis & aſcẽſionis
Domini noſtri Ieſu Chriſti, & memoriã om
nium ſanctorum, qui tum ab initio mundi
votis expectauerunt, geſtis præfigurauerũt,
dictisq́; aut ſcriptis prophetauerunt, & in eo-
rum cõtemplatione in voces erumpere, prę-
cinendo antiphonam, quæ dicitur ad introi-
tum. Nam ſicut introitus ſacerdotis ingreſſũ
filij Dei in hunc mũdum, ſic antiphona, quæ
dicitur ad introitum, voces & expectationẽ
præferunt patriarcharum & prophetarũ. In-
greditur ergo antiphona prædicta, non mi-
nus quàm ſemel decantata, cũ eiuſmodi pom
pa, quæ ſignificatæ rei aptiſsimè congruit.
Procedunt flammantes cereoli, videlicet in
Luc.2. ſignum gaudij, quod in ortu ſaluatoris omni
mundo effulſit, de quo angelus ad paſtores:
Annuntio vobis gaudium magnum, &c. Prę
cedunt ſacerdotẽ miniſtri duo, non pariter,
neque à latere incedentes, ſed ante ſubdiaco-
nos. Signant enim hi duo vetus & nouũ teſta
mentũ, id eſt, legem & Euangeliũ, quorũ lex
tẽpore prior, Euangeliũ verò dignitate ma-
ius eſt. Hæc nanq; ſalutis miniſteria ſaluator
Matth.5. inuexit, qui Euangeliũ quidẽ attulit, legẽ ve
rò non ſoluere, ſed adimplere venit. Iſti ſunt
duo pedes angeli, qui (vt ſupra dictũ eſt) de-
Apoc.10. ſcendit de cœlo amictus nube, & poſuit pedẽ
ſuum dextrum ſuprà mare, ſiniſtrum ſuper
terram. Legalis enim moralitas, Iohanne Ba-
Luc 3. ptiſta vel ipſo Domino docente, tranquillius
audita eſt, contra Euangelicam verò dignita
tem, id eſt, manifeſtam fidei doctrinam, ver-
bi gratia, cũ diceret, ego & pater vnũ ſumus,
Matt.12. 21 & antequam Abraham fieret ego ſum, velu-
ti mirabiles elationes maris fluxa & ſalſa cor
Pſal.92. da tumuerunt. Subdiaconus quoq; pręfert
textum Euangelij, quia profectò lex teſtimo
nia continet Chriſti, ſicut ipſe dicit Iudæis:
Iohan 5. Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mi
hi. De me enim ille ſcripſit: Portat verò clau
ſum, quia videlicet antequam agnus occiſus
Apocal.5. aperuiſſet ſignacula ſeptem, clauſum erat in
libro legis ſacramentum eius paſsionis.

De Incenſo. Cap XXIX.

INgreſſus ergo Sacerdos, vbi ſancto altari
aſsiſtit, thuribulum ei qui incenſum ado-
leat, datur in manu. Nam prædictus angelus,
Apocal.8. ſicut in alia periocha Apocalypſeos legimus,
ſtetit iuxta aram, habens thuribulũ aureum
in manu ſua, dũ in conſpectu Eccleſię ſe oſtẽ
dit Dei filius, habens immaculatum corpus, *Coloſ.2.*
quod & impleuit igne, quia corporaliter in i-
pſo ſeptiformis Spiritus ſancti gratia requie-
uit. Interim chorus concinit Kyrie eley-
ſon, quod ſignificat omnes vniuerſales Ec-
cleſiæ preces, quæ ſunt incenſa vera, de qui-
bus ibidem dicitur: Data ſunt ei incenſa mul
ta, vt daret de orationibus ſanctorum omni- *Apocal.8.*
um ſuper altare aureum, quod eſt ante thro-
num Dei.

De Gloria in excelſis. Cap. XXX.

MOx ſequitur hymnus, Gloria in ex-
celſis, quem ab ore angelorum Eccle-
ſia ſancta rapuit. Hic hymnus & angelorum
eſt & hominum. Primùm autem angelorũ
cõgratulantium, quod nato Domino accen-
ſa iam eſſet lucerna clariſsima, cũ qua ſine du
bio perditã drachmam inuentura eſſet æter-
na ſapientia. Inde eſt, quòd iam præoccupan
tes dicũt, & in terra pax hominibus bonæ vo *Luc.2.14.*
lũtatis, quia pacem nemo omnium, qui ſunt
in cœlo, vel qui ſubtus terram, poterat ſace-
re inter Deum & homines, hic factor omni- *Apocal 5.*
um Deus, propter homines homo factus, iã- *Epheſ.2.*
iam facturus eſſet in carne ſua, ſoluto pariete
inimicitiarum.

De Collecta. Cap. XXXI.

QVæ poſt hæc ſequuntur orationes, à ſa
cerdote ſalutatione præmiſſa, per quã
attenti fiant auditores, ſecundum ora-
tiones dicuntur ipſius Domini, cuius tota vi
ta continua pro nobis & perpes oratio fuit,
quæ & deſignatur in Apocalypſi per ſumum *Apocal.8.*
aromatũ, qui aſcẽdit in cõſpectu Dei de ma-
nu angeli. Homo nanq; verus, paſsioni pro-
pter nos deſtinatus (cuius illa vox eſt: Holo- *Pſal.17.*
cauſtum pro peccato non poſtulaſti, tũc di-
xi: Ecce venio) ſemper vnitũ ſibi pro nobis
orabat verbum Domini, patremq́ue & ſpiri
tũ ſanctum, & (vt ait Apoſtolus) in dieb. car-
nis ſuæ preces ſupplicationesq́; ad Dominũ, *Hebr.5.*
qui ſaluum illum poſſet facere à morte, cum
clamore valido & lachrymis offerens, exau-
ditus eſt pro ſua reuerentia. Quàm eius ora-
tionem benè pſalmus ſeptimus innuit, cuius
titulus inſcribitur, Pſalmus ipſe Dauid, quẽ
cantauit Domino pro verbis Cuſi, id eſt, Ae-
thyopis, ſcilicet malitioſi populi, qui iam cũ
Herode vel poſt Herodẽ illũ perſecuti ſunt,
& maximè phariſæorum, qui vt mali agrico
læ vineæ domini, dixerunt: Hic eſt hæres, ve *Luc.13.*
nite occidamus eũ, & noſtra erit hæreditas. *Matt.21.*
Quod autem in fine orationis ſubiungitur:
Per Dominũ noſtrum, eo reſpectu fit, quòd
dominus noſter Ieſus Chriſtus mediator eſt

Dei

Dei & hominū, & imposibile est æterna Dei beneficia per aliam viam decurrere ad nos, quàm per ipsum. Per ipsum ergo petimus & impetramus, sicut sæpe per mediantem cristalli lapidem subiectam escam, à longinquo sole cœlestem mutuamus ignem. Huc vsque missæ initium quod dicitur Introitus, commemorans nobis introitū saluatoris in hunc mundum, id est, à natiuitate eius vsque ad Iohannis prædicationem: quando baptizatus ipse & orans, quadraginta dierum ieiunium celebrauit.

De Epistola. Cap. XXXII.

Epistola personam gerens legis & prophetarum, præcursionis debitum agit officium ante sanctum Christi Euangelium. Lex enim per manum Moysi infantem Dei populum, velut pædagogus, custodiendum suscipiens, futurum Christi aduentum expectare docuit, & per os digitumque Iohānis, iam præsentem Christum eidem alumno suo iam adulto, vt eum sequeretur, indicauit. Præcessit nanque lex Euangelium, sicut virga Spiritum mansuetudinis, sicut timor charitatem, sicut initium perfectionem, sicut dominātis
Matth. 3. præceptum præcedit amantis consiliū. Epi-
Iohan. 1. stola verò vox legis est, suam in Iohanne imperfectionem profitentis, & ad perfectionē Euangelicam suos auditores transmittentis. Quamuis autē sæpe de Apostolicis sumatur literis, tamen in eo gradu est, ac si semper de lege sit & prophetis. Semper enim moralitatem vitamque actiuam magis, quàm contemplatiuæ sublimitatem, quæ in Euangelio radiat, Apostolica quoq; lectio instruit & dispēsat. Epistola verò Græcè, latinè dicitur supermisio, vel supererogatio. Quod nomē bene congruit literis Apostolicis, quia videlicet Euangelio Christi supererogatæ sunt. Siquidē ordo Apostolicus, stabularius ille est, cui noster Samaritanus, id est, custos, dn̄s noster Iesus Christus, hominē illum, quē latronibus despoliatum, vulneratum, & semiuiuū relictū inuenerat, commisit. Proferens duos denarios, id est, legem & prophetas, & dicens
Luc. 10. ei, Curam illius habe, & quodcunq; supererogaueris, ego, cùm rediero, reddam tibi. Benè ergo literæ, quas Apostoli Euangelio Christi supererogauerūt, Epistolæ appellatę sunt. Differunt autem penè pariter vt lex aut prophetæ, à maiestate sancti Euāgelij, quia videlicet pariter de moribus tractant. Et euangelij sacramenta illi ventura denuntiāt, hi iam præterita commemorant. Igitur (vt suprà dictum est) morale legis officium agit Epistola, tantum distans ab eo, quod in officio missæ præcedit sancto Euangelio: quantū seruus à Domino, præco à iudice, legatus ab eo, qui misit illum. Quapropter cùm legitur, nō iniuria sedemus: cū autem sanctum Euangelium audimus, demissis reuerēter aspectibus, sicut Domino nostro assistimus. In eo, quod sanctum præuenit Euangelium, Baptistę Iohannis imitatur officium, qui præuaricatores legis corrigens, & mores eorum Euange- Luc. 3.
licæ fidei suscipiendæ præparans, implebat Matth. 3.
quod de illo dixerat Angelus: Ipse præibit Luc. 1.
ante Dominū in spiritu & virtute Heliæ, parare Domino plebem perfectam.

De Mampulo. Cap. XXXIII.

Manipulus, quē in brachio sinistro gestat subdiaconus, dextro vacāte, vt expeditum sit ad administrandum: illud nobis innuit, quòd si timentes securim iudicij æterni (quæ iam ad radices arborum posita est, vt Matth. 3.
omnis arbor, quæ nō facit fructum bonum, excidatur, & in ignem mittatur) prædictam pœnitentiam susceperimus, & dignos pœnitentiæ fructus fecerimus, manipulos iustitiæ reportabimus, iuxta illud: Euntes ibant & Psal. 125.
flebant, mittentes semina sua: Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. Fimbriæ verò manipuli, vel stolæ, vel cuiuslibet sacræ vestis perseuerantiam significant eorundem bonorum operum, vel completionem morū, quia fimbria est vlterior pars vestis. His fimbrijs gloriosa Psal. 44.
in psalmo circumamicta est filia regis, sicut talari tunica filius accrescens, & decorus erat inter fratres suos Ioseph. Genes. 37.

De Graduali. Cap. XXXIIII.

Graduale ad pœnitentiæ respicit lamentum, cantus asper & grauis adeo, vt illud excellentibus efferre vocibus nec vsus nec decus sit. Significat enim non iā requiem remuneratorum, sed laborem operantium. Propter quod diebus post Pentecosten de officio tollitur, quia videlicet dies illi futurum in regno Dei felicem sanctæ Ecclesiæ statum significant: quando iam area Christi ventilabro (quod est in manu eius) purgata erit, Matth. 3.
nullumque ex residuis granis iam timebit, Luc. 3.
quòd ab horreo dominico debeat in ignem palearum inextinguibilem proijci. Attamen in prima paschæ hebdomada cantari consueuit, cuius consuetudinis causa suo melius loco reddetur. Dicitur autem graduale à gradibus humilitatis: vtpote illi conueniens, qui necdum ascendit de virtute in virtutem, sed in conualle plorationis positus, iam tamē Psal. 83.
ascensiones in corde suo disposuit. Quarum ratio cùm in multis inueniatur locis, in mysticis maximè quindecim graduum canticis distincta est. Eiusmodi ascensoris initium & imper-

imperfectionem cantor innuens, ad gradum sæpius consistit, & inferior eo stare consueuit, qui subsequens alleluia concinit.

De Alleluia. Cap. XXXV.

Alleluia Latinæ linguæ peregrinum nomen est, cuius mysterium, velut quoddam gaudij stillicidium, de diuitijs supernæ Hierusalem, primum in mentem patriarcharum & prophetarum, pòst in Apostolorum ora plenius per Spiritum sanctum delapsum est. Significat enim æternū angelorum, & beatarum animarū conuiuium, quod est semper laudare Dominū, & præsentis semperq; videndi vultus Dei, nouū sine fine cantare miraculum. Ad hoc vitæ præsentis inopia nullatenus aspirare meretur, scire autem vbi sit & prægustare illud gaudio spei, sitire & esurire quod gustaueris, hæc illa, quæ dicitur, sanctorum in hac vita perfectio est. Quapropter interpretatum hoc Hebraicum nomen remāsit, vt peregrinum ab hac vita gaudium, peregrinum nihilominus signaret, potius quàm exprimeret vocabulum. Quoniam igitur futuræ beatitudinis, quasi propriū est vocabulū, iure eo tempore magis frequentatur, quo resurgens Dominus, eiusdē beatitudinis spē nobis propinauit & promissum. Vt aūt alijs quoq; temporib. ad missam caneretur, olim Romanæ Ecclesię consuetudo nō erat, sed à beato Gregorio institutum, imo restitutum est. Namq; à tempore Damasi Pāpę, cū prius fuisset eadem consuetudo, defecerat. Denique cùm de hoc & de alijs nonnullis quosdā murmurare sentiret, tanquam cōstanter Ecclesiæ consuetudines sequeretur, non dedignatus est rationē reddere, dicens: Nos in nullo horum aliam Ecclesiam secuti sumus. Nā vt alleluia hic diceretur, de Hierosolymorū Ecclesia, ex beati Hieronymi traditione, tēpore beatæ memoriæ Damasi papę traditur tractū. Et ideo in hac magis sede alleluia consuetudinem amputauimus, quæ hic à Grçcis fuerat tradita. Canitur ergo alleluia post graduale, canticum lætitiæ, post luctum, pœnitentiæ: & summopere nitentes exprimere magnitudinem consolationis, quæ reposita est illis, qui nunc lugent, iubilamus magis quàm canimus, vnamq; breuem digni sermonis syllabam in plures neumas, vel neumarū distinctiones protrahimus, vt iucundo auditu mens attonita repleatur, & rapiatur illuc, vbi sancti exultabunt in gloria, lætabuntur in cubilibus suis.

Rom. I. Philip. I. Psal. 149.

De Euangelio. Cap. XXXVI.

Hactenus seorsum sedebat sacerdos, malarum victor cogitationum, dominique victoriam sedendo significans, cui victo tentatore, sedenti & imperanti ministrabant angeli, sicut scriptum est: Reliquit eū tentator, & accesserunt angeli & ministrabant ei. Surgit tandem ad altare accedens, ita vt opportunè veniat nobis in mentē dominus Iesus, præparata sibi per Iohannem via ad corda hominum, de deserto rediens, vt doceat ipse, & discipulos suos eligens, mittat ad prędicandum. Mittit nanque sacerdos diaconū ad legendum sanctum Euangelium, petitam dādo benedictionē, quod subdiacono prius Epistolam lecturo non fecerat. Legem enim & prophetas inuisibilis inuisibiliter misit. Apostolos autem & Euangelistas, quorum diaconus personam gerit, visibilis factus, & sanctam Ecclesiam, sponsam videlicet suam osculans osculo oris sui, visibiliter misit & docuit. Accipit diaconus textum sancti Euangelij, quod baiulans ad lectricium, efficitur pes Christi. Pręcedunt ceroferarij cum thuribulo, per quæ significantur gaudium & bona opinio. Gaudiū enim semper est in bono nūtio. Bonę quoq; opinionis se esse nouerunt, qui hoc bonū portāt nuntiū, qui & cōfidenter dicunt, Christi bonus odor sumus Deo in omni loco. Quapropter incensum bonæ opinionis signum, locum ipsum aspergit in quo legendum est Euangelium. Qui locus si sit dies festinus, quādo solet cōuenire populus, eminentior est, vt ex ipso statu cómoneatur diaconus, quòd is, qui sursum ad Dominum desidem inuitat populū, stare debeat in mōte virtutum, iuxta illud: Supra mōtem excelsum ascende tu, qui euangelizas Sion: Exalta in fortitudine vocem tuam, qui euāgelizas Hierusalem. Quam eius fortitudinem & stola prędicat, quę super humerū posita, inde vsq; ad succinctionē lumborum deducitur, quòd fortitudinem ad vocem exaltandam tunc habeat, si fortis sit ad operandum, & succinctus cōtra pugnas libidinum. Euāgelica nanq; prędicatio, quę est fons hortorum, puteus aquarum viuentium, nō fluit impetu aliunde, nisi de Libano, id est, de corde casto, & de ore candido, quia sordes vitiorum, dum cōscientiam coartant, os quoque angustant, ne aquæ viuæ cum impetu fluant. Quòd Dalmaticam nō nisi festis dieb. induit, hoc significat, quòd rationem sublimiū sacramentorum, nōn nisi postquàm glorificatus est Dominus Iesus, & Spiritus sanctus aduenit, discipuli portare potuerunt. Nam tunicā eiusmodi, ex authoritate beati Hieronymi, rationem significare sublimium, suprà dīximus. Est autem clausa circa collum, vt pectus sit opertū: quia (sicut ait Apostolus) Euangelium in his qui pereunt, est opertū. Præcedit

Matth. 4. Cant. 4. 2. Corin. 2. Esa. 40. Cant. 4.

cedit subdiaconus diaconum, portans quem Euangelio substernat puluillum, quia videlicet ad omne, quod loquitur Euangeliū, lex
1.Corin.4. competens suggerit testimonium. Summa verò reuerentia debetur ad audiendum Euangelium, quod maximè est verbum Dei: quam diaconus prima voce, quam emittit, satis venerabiliter exigit, dicendo: Dominus vobiscum. Cuius enim melius quàm Domini præsentia, reuerentes & religiosi auditores petitum debent præstare silentium? Attenti ergo & beneuoli sunt ilicò, & eò cordibus conuersi & vultibus, respondent: Et cum spiritu tuo. Statim dociles quoque reddit, dicendo: Sequentia sancti Euangelij. Hoc autem dicimus, nó quòd maiestas Euangelij dignata sit vnquam regulis oratorum subijci, sed quia quod in hominibus facere nititur studium eloquentiæ, hoc in Ecclesia sua melius perficit summa natura sapientiæ. Nam, vt ait beatus Augustinus, eloquentia sapientiæ comes est, & quocunque domina hæc progreditur, illa vt eius ancilla subsequitur. Respondemus, gloria tibi Domine, glorificantes Dominum, quod misit nobis verbum salutis, iuxta illud quod in A-
I.Actor.11. ctibus Apostolorum legimus: Et glorificarunt Dominum, dicentes: Ergo & gentibus Deus pœnitentiam ad vitam dedit.

Item de Euangelio.
Cap. XXXVII.

SAnctum Euangelium principale est omnium, quæ dicuntur ad missæ officium. Sicut enim caput præminet corpori, & illi cętera membra subseruiunt, sic Euangelium toti officio præminet, & omnia quæ ibi leguntur, vel canuntur, intellectuali ratione illi consentiunt. Exempli gratia: Dominica prima aduentus Domini hoc Euangelium legitur: Cùm appropinquasset Dominus Ie- Matth.21.
sus Hierosolymā, &c. Vt intelligamus, quomodo huic Euangelicæ lectioni cętera membra consonent officij, quæramus primò, in quo eadem lectio cógruat tempori. Ad hoc breui argumentatione hoc modo respódendum est. Idcirco aduenit Dei filius, vt genus humanum à diabolo peccatorum vinculis colligatum miseratus absolueret, & in cœlestem Hierusalem, vnde homo captiuus abductus fuerat vias suas docendo, placidus assessor cordium reduceret. Hoc autem proculdubio mysticus Euangelij eiusdem continet intellectus.

FINIS LIBRI PRIMI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER SECVNDVS.

De Symbolo, Credo in vnum Deum.
Cap. I.

LEcto Euangelio, maiore quæ sequnntnr egent intentione: quia videlicet maiora continent salutis nostræ sacramenta. Sicut enim post passionem Domini maiora, quàm ante, charismatum dona gratia largiēte effusa sunt: sic post Euangelij lectionem maiora sacramenta ordinata sunt. Tunc ergo, si sit dies dominica, vel aliquá condigna festiuitate decorata, cantatur symbolum, quod est, Credo in vnum Deum: Maximè enim dominicæ resurrectionis, vel pentecostes sacramentum respicit hoc fidei tripudium: qnando noua soboles Ecclesiæ vitalis fontis ingressura lauacrum, reddebat eius, quam catechizata didicerat,
addе, fidei. *symbolum. Hoc igitur concentu benè & consonè chorus catholicus doctrinæ respondet Euangelicæ, & ne dicat ei puer electus, cœlestis cantilenæ doctor, incundus musi-
Matth. 11. cus: Cantauimus vobis, & non saltastis, cantando & alacri mente saltādo ostendit, quàm benè suauem cātilenæ eius modum retinuerit. Interim subdiaconus apertum circumfert Euangelij librum, omnibus religioso osculo salntandum, quem ad introitum portauerat clausum, quia post prædicationē Christi cœpit lex credentibus, quam antea gestabat clausam, apertam ostendere fidem Euangelicam.

De Offerenda. Cap. II.

POst symbolum cantatur offerenda. Offerenda cantus est Ecclesiæ, nomen hoc habens ab offerendo tractum, eò quod tunc canitur, quando omnipotenti creatori no-
Psal. 94. stro incorruptum laudis offerimus vel præparamus sacrificium. Hic magis ac magis aperiendum fidei ostiū, & animæ triclinia ponēda sunt, vt ingrediatur veritatis opus, quod
Sup. lib. 1. panis & vinū in verū corpus & sanguinē Do-
cap. 7. mini transferūtur: ne efficiamur sicut Achis
1. Reg. 21. ille, de quo suprà dictum est. Multi nanque fidei oculos non habentes, & in sancto sacrificio præter panem & vinum nihil amplius intuentes, cùm diceretur eis, corpus & sanguis Domini est, murmurauerunt dicentes, quomodo est? Latuit enim eos, quas voces suas septem tonitrua locuta sint, cùm clamasset an-
gelus ille fortis voce magna, quemadmodū *Apoc. 10.*
cùm leo rugit, & quòd illæ voces quicquam attineant ad mysterium sacrificij iuxta Psal-
mistam dicentem: Circuibo & immolabo in *Psal. 26.*
tabernaculo eius hostiā vociferationis. Nos
autem credimus propter quod & loquimur, *2. Cor. 4.*
quia quicquid angelus ille clamauit magno
clamore Euangelij æterni, quicquid post cla- *Apoc. 14.*
morem eius, Ecclesię suę locutus est Spiritus sanctus, donorum suorum septiformi tonitru, verum Dei verbum, verū Dei filium, sancta Ecclesia catholica offert creatori suo, cre-
dens corde, & ore confitens, pariterq; mani- *Rom. 10.*
bus panem & vinū, sicut sibi tradidit ipse sal *Matth. 26.*
uator, offerens. Nam pro quota suorum par- *Luc. 22.*
te beneficiorū gratias ageret Ecclesia creatori, saluatori, & illuminatori suo, si nihil aliud ei, quàm panem & vinū offerret? Solum deniq; terrenum corpus huiusmodi fructibus alitur & sustentatur? Etiam antequàm cre-
uisset Ecclesia, tempusq; nuptiarum attigis- *Apoc. 12.*
set, antequā coniuncta viro suo filium ex eo suscepisset, quem in acceptabile sacrificium offerre posset, non erat sacrificium eius adeo vacuum, vt nihil præter id quod videbatur, in se contineret. Habebat nanq; causas inuisibiles, propter quas inuisibiles hostias offerret, videlicet opera Dei memoria digna, verbi gratia, manum quam extendit Dominus
super primogenita Aegypti, transiens super *Exod. 12.*
tabernacula Israel signata sanguine agni, trāsiens & saluans, protegens & liberans, transitumq; Israel per mare rubrum, & submersionem Pharaonis & exercitus eius & curruū, cęteraq; Dei magnalia. Hæc aūt omnia vm-
bræ futurorum erant, quæ in figura cōtingē- *Coloss. 2.*
bant illis: Igitur & ipsa sacrificiā, quæ pro- *1. Cor. 10.*
pter hás fiebāt causas, sancta quidem, sed sanctiorum vmbræ: bona quidem, sed meliorū erant figuræ. Quales causæ, tales & causarum memorię. Nō ergo solū panem & vinū, quæ corporaliter videntur, sed & qnod non nisi fidei oculis aspicitur, verbum Dei, filium Dei offert sancta Ecclesia, nouū & vērum immolans sacrificium, quia iam concipit, corde cre-
dendo ad iustitiā, iamq; parit, ore confitendo *Rom. 10.*
ad salntem. Ipsa enim est mulier illa magna,
quæ in Apocalypsi visa est amicta sole, scili- *Apoc. 12.*
cet Christo, quem induit in baptismo, lu-
nam habens sub pedib. videlicet omnia mu- *Eccles. 27.*
tabilia calcans. Luna enim mutabilis est; atq;

ideo mutabilem mundum designat, & in capite suo gestans coronam stellarum duodecim, id est, chorum duodecim Apostolorũ, qui in eius initio præfulserunt, & in vtero habens, & clamabat parturiens, & cruciatur vt pariat. Huius in vtero habentis, clamantis & parturientis salubrem cruciatum, Offerendæ, de qua loquimur, grauis & grandisonus imitatur cantus: quę neumis distenta frequẽtibus, & suis fœcunda versibus, quantumuis longa iubilatione non valet satis exprimere V. 30. quod significat. Ne ergo dicas in corde tuo, quis ascendit in cœlum, hoc est Christum iode deducere: vt is qui in se resurgens ex mor Rom. 10. 6. tuis iam non moritur, adhuc per sacri altaris hostiam in suo mysterio pro nobis iterum Deut. 6. immoletur. Propè est enim verbum in ore tuo & in corde tuo, hoc est, verbum fidei Rom. 10. quod prædicamus, inquit Apostolus. Quoniam ergo propè est in ore tuo, & in corde tuo verbum Dei, verbum crucis, Christus Dominus, si huius verbi flumen super panẽ & vinum effuderis, & ordine (qui ab ipso statutus est) veritatem huius verbi protuleris, statim de sancto altari panem ipsum & vinũ, in corpus & sanguinem suum transferendo suscipit, eadem virtute, eadem potentia vel gratia, qua nostram de Maria virgine carnẽ suscipere potuit, quomodo voluit. Nec duo corpora dicuntur aut sunt, hoc quod de altari, & illud quod acceptum est de vtero virginis, quia videlicet vnum idemque verbum, vnus idemque Deus, sursum est in carne, hic in pane: Alioquin & ille panis, quem heri sacrificauimus, & ille quem hodie vel cras sacrificabimus, plura sunt corpora, nec rectè dicimus offerri ab Ecclesia corpus domini, meliusq; dicerem corpora, quia quotidie penè tot offeruntur panes, quot habẽtur in Ecclesia sacerdotes, sed hoc prohibet causa, cõuincit ratio, religio respuit. Vnitas enim verbi vnitatem efficit sacrificij. Similiter enim vnũ verbũ, & olim carnem de Maria virgine sumpsit, & nunc de altari salutarem hostiam accipit, igitur vnũ corpus est, & quod de Maria genitum in cruce pependit, & in sancto altari oblatum, quotidie nobis ipsam innouat passionem Domini. Cùm autem Ecclesia quoq; corpus sit Christi, propter eiusdẽ verbi vel spiritus vnitatem, nam eundem spiritum Christi idemque in se manens habet verbum Dei quod vniuit sese carni de carne Mariæ virginis, sciendum est, quod non tantum de verbo Dei, sacræ hostiæ accedit, quantam habet gratiam eiusdem verbi vnus quilibet sacerdos, qui ad sacrificandum assistit. Vnusquisque enim suam diuisiuam habet gratiam vel donationem verbi aut Spiritus sancti. In sacram autem hostiam tanta se plenitudo diuinitatis infundit, quanta in Mariæ virginis vterum descẽdit, quanta in corpus Ecclesiæ per gratiarum diuisiones sese distribuit. Nam quomodo deifer panis ille non de vno, sed de multis conficitur granis, & vinum illud sacrosanctum non de vno, sed de multis confluxit acinis: Sic nimirùm non tantum habet verbi Dei, quãta est gratia vnius hominis, sed quanta est plenitudo totius corporis Christi, quod est Ecclesia, quæ de Ephes. 1. multis hominibus consistit, quæque per vnum quemlibet Catholicę fidei hominem vniuersa ad sanctum altare in loco vel tempore quolibet assistit. Sed iam cœptum ordinem prosequamur, & qualiter hęc fiant, non sicut supradict' Achis, qui semper dicit quomodo est, sed sicut verus Abimelech, id est, 1. Reg. 21. patris mei regnum, cui verè dicitur: Regnũ Luc. 17. Dei intra vos est, quatenus possumus, admota fide speculemur.

Item de oblatione. Cap. III.

CVm concentu memorato, suscepta sacra panis & vini oblatio, sic ad sanctum altare peruenit, vt subdiaconus ad diaconũ, diaconus ad manus præferat sacerdotis: Vel quod apud diligentiores fit, in ipso componat altari. Lex enim, quam per subdiaconum significari iam diximus, sacrificium nostræ Psal. 109. salutis tantum præfigurauit in Melchizedech, Hebr. 7. sed per Euangelicam traditionem ad altare, hoc est, ad solennem ritum Ecclesiæ peruenit.

De silentio post Offerendam. Cap. IIII.

POst hæc iam sacerdos silentij solitudinem expetit, instante memoria Dominicæ passionis, conuersus ad altare concentu chori finito, & omni Ecclesia cõnticescente. Hoc autem significat illud, quòd Dominus noster iam non palàm ambulabat apud Iudęos, cùm cogitarent eum interficere, sed abijt in regionem iuxta desertum in ciuitatem, Iohan. 11. quæ dicitur Effrem, & ibi morabatur cum Iohan. 12. discipulis suis. Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi consilium, dicentes: Quid facimus? videtis quia nihil proficimus, Ecce mundus totus post illum abijt. Iohan. 11. Et prophetauit vnus ex illis, nomine Caiphas, Pontifex anni illius, quòd expedit, vt vnus homo moriatur pro gente, & ab illo die cogitauerunt, vt interficerent eum. Hoc ipsum autem à mysterio non vacat. Nõ enim timore passionis se abscondit, qui ad hoc venit, vt pateretur, sed hoc prætendebat foris, quod intus agebatur in illorum cordibus.

Nam

Nam verè abiturus erat in regionem gentiũ
pedibus euangelizantium, quæ erat sit iuxta
Matth. 23. desertum illorum, quibus iam tunc dicebat:
Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta,
non in ipsum desertum, quod erat illi incredulitas
Iudæorum. Sacerdos ergo in silentio stans,
& silenter super oblata dicens
Iohan. 11. orationem, sanctum præparat sacrificium,
quia Dominus noster, etiam cùm se absconderet,
nec palàm apud Iudæos ambularet, salutare
nobis passionis suæ meditabatur sacramentum.
Quia verò proximo iam pas-
Iohan. 12. cha, cùm multi ascendissent in Hierosolymam,
vt sanctificarent seipsos ante Pascha, &
requirerent eum, dicẽtes: Quid putatis, quia
non venit ad diem festum? Dederant autem
pontifices & pharisęi mandatũ, vt si quis cognouerit
vbi sit, indicet, vt apprehendant eũ.
Venit Dominus Iesus Bethaniã ante sex dies
Paschæ, vbi fuerat Lazarus mortuus, quem
suscitauit, & fecerunt cœnam ibi, & Martha
ministrabat, quia tunc iterũ ambulabat palã,
ita vt Lazarus esset vnus ex discumbentibus
cum eo. Leuat iterum sacerdos vocem suam
dicendo: Per omnia secula seculorum. Dicturusq́;
rem attentione dignam, præmittit
salutationem, optans nos quoque tales esse,
cum quibus manere Dominus, & apud quos
conuiuiũ facere dignetur. In mẽte enim tunc
habere debet Ecclesia mulierem illã formosam,
quæ attulit ad conuiuium illud alabastrum
vnguenti nardi pistici pretiosi, & effudit
super caput ipsius recũbentis: & audire,
quod dicere incipit sacerdos, Sursum corda,
habemus ad Dominum, vt & ipsa, sicut verè
mulier vnguentaria, sursum ad ipsam diuinitatem
filij Dei leuet cor suum, & illud caput
ęquale Deo patri fide contingens, vnguento
perungat Catholicę confessionis, quam sacerdos
subsequendo canit. Gratias enim agere
debemus omnipotenti Deo nostro per Christum
Dominũ nostrum, credendo & cõfitendo,
quòd per ipsum maiestatem eius laudant
angeli, adorant dominationes, tremunt potestates,
&c. Nimirũ hoc est, diuinitatis eius arcanum
contingere principiũ, & odoriferũ super
caput eius effundere pietatis vnguẽtum.
Hoc vnguentum ex medulla pigmenti cõfectum
est Euangelici, scilicet ex eo, quod Iohannes
ait de verbo, quod in principio erat
Deus apud Deũ. Omnia per ipsum facta sunt
& sine ipso factum est nihil. Huius nunc odore
domus Ecclesiæ repleta est, sed muscæ
Eccles. 20. morientes perdiderunt eius suauitatem, videlicet
omnes hæretici sordibus obuoluti,
quos erroris stercora fœtore pascũt, & verba
veritatis bono odore interficiunt. Igitur
sacerdos post interiectum (vt dictũ est) silentium,
quasi post Domini latibulũ, vocem leuãs,
ipsum palàm venientem in Bethaniam,
palàm cõuiuantem, & vnguento delibutum
quodãmodo repræsentat. Et illã sacræ confessionis
vnctioné sic determinat mulier illa
magna, quæ est sancta Ecclesia, vt cum angelis
& pueris, qui in crastinum obuiauerunt
Domino canẽtes, ramosq́; Palmarum subleuantes,
decantet hunc deuoti pectoris hym- *Matth. 21.*
num: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus De- *Esa. 6.*
us Sabaoth, &c. Vbi enim dicitur, Osanna in
excelsis. Benedictus qui venit in nomine Domini,
prædictum piæ confessionis vnguentum
dimittit, vt non solum caput, sed & pedes
vngat Domini, passionem mortalis hominis
fideliter respiciens, ad quam cum prædictis
turbæ multæ laudibus benedictus aduenit.

De Secreta. Cap. V.

POst lætam populi acclamationem sequitur
historia secreti mœroris, & profundi
causa silentij. Secreta nanque memoria dominicæ
passionis est, quàm diu choro silentium
indicit, quæ per hebdomadam ante Paschalem
ordine hoc cucurrit. Eadé die, qua
laudes acclamatę sunt ipsi filio Dauid, decima
luna, quãdo inserebatur in domos Iudęo *Exod. 12.*
rũ typicus ille Paschalis agnus, ingressus est
hic agnus Dei ciuitaté Hierusalé, & à nequissimis
lanistis obsessus, multis insidijs quærebatur
ad morté, traditus à Deo patre, qui pro
prio filio suo nõ pepercit, sed pro nobis om- *Roman. 8.* *Ephes. 5.*
nibus tradidit illum, traditus nihilominus à
semetipso, quia dilexit nos, & tradidit semetipsum
pro nobis. Secunda feria & tertia nihil
proficiunt, dum eum contingere non audent
populi metu, qui circa illum multus adq́ue
audiendum illum totus erat. Quarta fe- *Luc. 21.*
ria Iudas, vnus ex duodecim, à diabolo inplãtatus,
vendidit illum Pharisęis & tradere *Matth. 26.*
spopondit, vt caperent eum sine turbis. Feria
quinta iam agone propinquo, testamen- *Marc. 14.*
tum suum scribit hæredibus suis, cõsignans
eis thesaurum corporis & sanguinis sui. Ea- *Luc. 22.*
dem nocte capitur, ligatur, & illuditur. Feria
sexta crucifigitur, primo linguis Iudæo- *Marc. 15.*
rum, pòst manibus gentilium, tandem hora
nona facto terræmotu tradidit spiritũ. Sab- *Matth. 27.*
bato quieuit in sepulchro. Prima sabbati resurgens
à mortuis, pacem discipulis, pacem *Luc. 24.*
omni mundo annunciauit. Horum omniũ
forma faciesq́; vera, ita secreto repręsentatur *Matth. 28.*
in Canone, eorumq́; procursu, & verè viuo
flumine super panem & vinum confluente, *Iohan. 20.*
tam veram diuinitatem veramq́; humanitatem
Christi in cœlo sedentis & regnãtis exci

pimus: quam veram substantiam ignis à sole supposita crystalli sphæra exigua, fere quoti die mutuare possumus. Hoc solæ operantur
Cant. 5. manus Christi, tornatiles, aureæ, plenæ hya-
Iohan. 15. cinthis, eius, qui dixit: Sine me nihil potestis facere Manus, inquam, Christi hoc operantur per manus sacerdotis, quæ manibus suis confortatæ sunt, maximè: quia vt hoc opera ri cum ipso & per ipsum & in ipso possint, oleo sancto pro clauis passionis eius signatæ sunt. Igitur singula eorum quæ supra digesta sunt, quibus in locis commemorentur in Canone, laboriosum non est inuestigare, præsertim cùm quædam ex ipsis per se satis euidenter appareant.

Te igitur. Cap. VI.

A Binitio Canonis, quod est: Te igitur clementissime pater, vsq; ad eum locũ, qui pridie quàm pateretur, quatuor dierum
Rom. 8. rationes adnotantur, quorum in primo ve-
Ephes. 5. rus agnus, à Deo patre vel à seipso (vt dictũ est) traditus, illatus est in domos Israel, veniens in ciuitatem Hierusalem. Quę illatio vel traditio trina crucis figura signatur, dicẽdo, vti accepta habeas hæc dona, hæc munera, hęc sancta sacrificia illibata. In quarto autẽ à Iuda traditus & venditus est: quę vẽditio vel traditio item tribus crucibus insignitur, dicẽdo, benedictam, adscriptam, ratam. Illic Ecclesia, quæ prius præ nimia paupertate nõ habens hostiam, quã offerret, dicebat: Quid retribuã Domino pro omnibus quę retribuit
Psal. 115. mihi, gratias agit sanctę Trinitati, quòd meruit calicem salutaris accipere, & nomen eius inuocare. Hęc dona, inquit, hęc munera. Eadem sacrificia dona sunt, munera sunt. Dona quia nobis ab ipso data. Munera, quia à nobis illi oblata: Donum enim est, quod à superiore datur. Munus quod ab inferiore. Illic inquam, iam in prima actione commemoratio omnium fit, quorũ idem sacrificium, quique illi vera similitudine conueniunt, in eo quòd cùm sint multi, sic per vnam fidem vnumq; spiritum, in vnũ corpus Ecclesiæ sunt coniuncti, quomodo panis ille de multis cõfectus est granis, & vinum illud de multis cõfluxit acinis. Hi autem sunt, non solum Apostoli & martyres, sed & omnes fideles, illorũ meritis sperantes, hoc sibi proficere ad salu-
** quoniam* tẽ, quib. iam proficit ad honorẽ. Igitur * quo
Exod. 12. modo & scriptũ est, alienigenã non vescetur ex eis, quoniã sancta sunt: solũ illum assumimus ad esum huius agni, qui nostrę coniun-
Leuit. 22. ctus est domui, scilicet omnem domesticum
Galat. 6. fidei à principe vsq; ad plebeium, ab Apostolo vsque ad publicanum.

Hanc igitur oblationem. Cap. VII.

IN orationis tomo sequenti, sic sacram oblationem, quomodo diligentem publicæ salutis legationem, benedictam, adscriptam, ratam rationabilemq; fore deposcimus. Legatio nanq; est regis eius, qui cũ decem millibus non valens occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se, mittens rogat ea quæ pa cis sunt. Nam quia de solis factis iustificari *Luc. 14.*
non valemus coram illo, qui non solum de *Rom. 8.*
factis, sed & de cogitationibus rationem exacturus, quasi cum duplici venit exercitu: pręsentis sacrificij legationem mittentes, rogamus ea quæ pacis sunt. Magnæ autem laudis est, sic legationẽ hanc peragere, vt ab illo, cui mittitur, mereatur benedici eloquium Ecclesiæ, sicut benedixit Dauid sapiẽti Abigail, dicẽs: Benedictus Domin' Deus Israel, & benedictũ eloquium tuũ, & benedicta tu quę prohibuisti me hodie, ne irem ad sanguinem, & vlciscerer de manu mea. Abigail nãq; (quod interpretatur patris mei exultatio) scilicet sãcta Ecclesia, quondã vxor Nabal, id est, stulti, videlicet diaboli, legatiõe pręsentis sacrificij pręuenit verũ Dauid, id est, manu fortem vel desiderabilẽ Christum, perferentem persecutiones Saul, id est, in passione mortis agonizantem, rogatque pacem, ne se vlciscatur manu sua propter stultum Nabal, ita vt ipsa quoque cum illo ęterna damnatione pereat. Quę quoniam absque consilio vel conscientia stulti illius festinat, & pręmissa munera oratione subsequitur, & adorans loquitur sapienter quæ pacis sunt, oblationem perficit benedictam, dum benedicitur eloquium eius: & adscriptam, dum nulla obliuione deletur: & ratam, dum data remissio peccatorũ, nulla vlterius sententiæ mutatione conuellitur.

Qui pridie quàm pateretur, vsque, in mei memoriam facite. Cap. VIII.

MIraculum tantæ nouitatis integrescit, & quicquid dicere conamur, collatus cum re sermo, vix vllius apparet esse momẽti. Nam maximè, cùm ad summi sacramenti verticem, cùm ad ipsam peruentum est sancti sacrificij mentem, dispareat sermo, lingua deficit, & incircuncisa labia mentem nihilominus incircuncisam in suis cœptis, temeritatis, impudentiæ, coarguũt. Quis enim nouit ordinem cœli, aut ponet rationes eius *Iob. 38.*
in terra? Ordo nanq; cœli præsenti ex capitulo nobis effulsit, cuius claritatem ferre nõ valuit sæpe nominatus & nominãdus Achis. Abiturus hinc in sacrarium cœli pontifex summus per viam passionis, sacrificat modo mirabili secundum ordinem suum, secundũ *1. Reg. 21.*
cœlestis sacrificij ritum, accipiens panem in

sanctas

sanctas ac venerabiles manus suas, & dicens: Matth. 26. Hoc est corp⁹ meũ, accipiẽs preclarũ calicem vini, & dicens: Hic est calix sanguinis mei. Quid ergo? silebimus, & silentio nostro vide bimur cõsentientes esse his, quorũ polluta la Esa. 6. bia nõ tetigit Seraphim rubenti calculo, quẽ attulit de altari, & dicũt semper: Quomodo est? quomodo est? imo clamemus. Et ne desit quid clamemus, pulsemus & ostium amici, Luc. 11. qui tres panes cõmodare cõsueuit, id est, fidem, spẽ, charitatẽ, quę in hoc maximè nego cio necessaria sunt. Patitur. n. nos, non cõtradicẽtes, sed nosse cupiẽtes. Igitur ne omninò nesciamus, quomodo est, libet nunc intueri in ordine tã admirabilis sacrificij tria, quę in opere cuiuslibet autoris egregij requirere cõ sueuimus, id est, materiã, intentionem, causamq; finalem siue vtilitatẽ. Quæ cùm singula nobis, fidei manu pulsantibus, gratiæ claui cula secretarius veritatis aperuit, & si nondũ 1. Corin. 13. facie ad faciem, saltem per speculũ & in ænigmate, videbimus, quomodo est.

Materia. Cap. IX.

MAteria vel substantia sacrificij, quod erat tunc, & nunc est in manibus pon tificis nostri, non simpla est, sicut nec pontifex ipse solius diuinæ vel solius humanæ substantiæ est. Est enim tam in Pontifice, quàm in sacrificio diuina substãtia, est & terrena. Terrena in vtroque est, id quod corporaliter vel localiter videri potest: diuina, in vtroque, verbum inuisibile est, quod in principio erat Deus apud Deum. Nam cùm diceret idem magnus Pontifex panẽ & vinum tenens, hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, vox erat verbi incarnati, vox æterni principij, verbũ antiqui cõsilij. Verbũ quod humanã acceperat naturã, id est, incarne ma nens, panis & vini accipiebat substãtiam. Vita media, panem cũ sua carne, vinũ cum suo iungebat sanguine. Quemadmodum in corporeis sensib. menti & corpulento aeri media lingua interuenit, & vtrunq; coniungens vnum sermonem efficit, quo in aures dimisso, id quod audibile est, cito absumitur & transit: sensus autem sermonis & in dicente & in eo, qui audit, integer permanet & inconsumptus. Sic verbũ patris, carni & sãguini, quẽ de vtero virginis assumpserat, & pani ac vino, quod de altari assũpsit, mediũ interueniens, vnum sacrificium efficit, quod cùm in ora fideliũ sacerdos distribuit, panis & vinũ absumitur & transit. Partus autem virginis cum vnito sibi verbo patris, & in cœlo & in homi nib. integer permanet & inconsumptus. Sed in illum, in quo fides non est, prẽter visibiles species panis & vini, nihil de sacrificio perue nit. Quẽmadmodũ asinus ad lyrã, cùm irrationales aures arrigit, sonum quidẽ audit, sed modum cantilenæ non percipit. Tales comparantur Iudæis, vel patrib. eorum, de quib. Dominus: Patres, inquit, vestri manducaue- Iohan. 6. runt manna & mortui sunt. Qui autem cum fide accipiunt, illis cõparantur, de quibus Apostolus: Patres nostri, inquit, omnes eandẽ escam spiritualem manducauerunt, & om- 1. Corin. 10. nes eundem potum spiritualẽ biberunt. Nã alij per incredulitatem patres sunt Iudæorũ & hęreticorum, alij per fidem patres Aposto lorum atq; credentium. Panis ergo inuisibilis, qui de cœlo descendit, vita est. Panis visibilis, qui de terra creuit, vnus tamẽ panis est, quomodo qui de cœlo descendit, & qui cõceptus & natus est de vtero virginis, Christus vnus est. Quapropter qui visibilẽ panem sacrificij comedit, & inuisibilẽ à corde suo nõ credendo repellit, Christum occidit, quia vi- 1. Corint. 11. tam à viuificato seiungit, & dentib suis mortuũ laniat corpus sacrificij, atq; per hoc rẽus est corporis & sanguinis Domini. Sed dicit aduersarius. Viuens & sensibilis in corpore suo mobilisque est Deus & homo Christus. Corpus autem sacrificij vitã non habet, sensum non habet, mobile non est. Hoc assumpto concludit sic. Corpus igitur Domini nõ est, Christus non est. Ad hæc, inquam, obsecro te, quam in corpore Domini vitã requiris? Est enim vita animalis, est & vita spiritualis. Animalis vita quinq; sensibus fungitur, visu, auditu, gustu, odoratu, & tactu. Hęc vita animalis est, carnalis est, caro q; est: Dominus autẽ dicit, quia caro non prodest quicquam. Iohan. 6. Si enim Iudæi carnem, quam crucifixerunt, concidere & deuorare sicut carnem agni ma luissent, aut potuissent integrã viuamq; absorbere, sicut cetus maris viuentẽ absorbuit Ionam, nihil illis profuisset, imo maiori sacri Iona 2. legio conscientias suas polluissent. Animalis igitur vita, quia caro est, si in corpore Domini adesset, nihil nobis prodesset, ac propter hoc illam requirere superfluum est. Nam quid cœlestis homo per sacrificium cœleste hoc administraret, quod nobis non deerat? Non enim prudentię eius est, curiositatẽ nostram non necessarijs pascere miraculis Quæ rebat hoc curiosus Herodes, quando erat ex Luc. 23. multo tẽpore cupiens Iesum videre, quia spe rabat signum aliquod ab eo fieri. Quod quia nõ fecit, spreuit illum, & remisit indutum ve ste alba. Solam ergo vitam spiritualem in sacrificio nobis administrare sapientiã eius decebat. Et nostræ necessitati expediebat, quæ est sanctificatio & benedictio, misericordia & veritas, tristitia & pax. Hæc autẽ eius vita spiri-

ſpiritualis ſic eſt in corpore ſacrificij, abſque vita eius animali, quomodo lux ſolis abſque calore eius in corpore lunæ nobis repræſentatur. Igitur his pariter ex rebus ſacrificium nobis cõſtruit pontifex ſummus, quibus totus homo vegetatur, id eſt, ex verbo Dei, in quo viuit homo, & ex terræ fructibus, quib. ſolum viuit corpus, his duntaxat qui omniũ primi ſunt Panis enim eorum, quæ ad eſum, vinum eorum, quæ ad potum pertinent, primum eſt. *Deut. 8.*

Intentio. Cap. X.

INtentionem tanti operis, puriſsimum oculum tam lucidi corporis dũ quærimus, noſter quoq; ſimplex oculus, & lucidũ debet eſſe noſtrũ corpus, id eſt, vt ducamur diſcendi voto, nõ contradicendi propoſito. Vbi ergo inueniemus admirabilẽ huius pulchritudinis oculum, ſcilicet quò tendat tãtum tã pulchri operis ſacramentum? In capite ipſo in eodẽ, quod ſonuit nobis, verbo veritatis. Ait enim: Hæc quotieſcunq; feceritis, in mei memoriam facietis. Qui habet aures audiendi, ſic accipit hoc dictum, ſicut lachrymabilẽ morientis pro filijs patris affectum, ſicut germanæ pietatis eloquium, ſicut præacutũ vulnificę charitatis ſpiculum. Quia venerat eius hora, vt trãſiret ex hoc mundo ad patrẽ, quia verum erat quod dicebat diſcipulis, quò ego vado, vos non poteſtis venire. Et Petro dicẽti: Domine, quò vadis? quò ego vado, inquit, non potes me ſequi: quia inquam non poterat eum tunc ſequi, hæreditatem illis competentem ſcribens, viſibilem ſui memoriam cõmendabat. Non enim ſcripturarum ſolam commonitionem ad hoc ſufficere iudicabat. Obliuioſum nanq. & ex magna parte indocilem, ęgrotum ſcilicet genus humanum curãdum ſuſceperat Ecce videmus eius, quę in ſacris ſcripturis eſt, medicinalis diſciplinę difficultatem. Quota enim pars noſtri capit illã, quæ in ſancto Euãgelio fragrat tam optimis vnguentis, antidotum illud quod in principio erat verbum, Deus apud Deũ, per quod omnia facta ſunt, quodque caro factum eſt? Nam illud quidem ruminare, medela eſt probatiſsima, & dulcis faucibus amantis animæ, ſed tantus cibus valde paucorum eſt. Præterea meditatio hæc ſolius mentis pabulum eſt, ſolius animæ ſanctificatio eſt. At ille vtrunq; noſtrum corpus & animam ſibi aſtringere ardebat, vtrunque infirmũ, imo vtrunq; mortuũ, immortalitatis medicamẽto ſanare properabat. Magna igitur charitatis arte pigmenta ſua Dei ſapientia compoſuit, quibus lethargicam magni ægroti mentem, renouata quotidie ſuæ ſalutis cõmemoratione, perceileret, & infantilium edentuiũ plebem animarum, quę verbi antiqui & æterni principij ſolidum non poterat terere & ruminare cibum, dulciſsimo hoc liquamine cõfecto, ver bi eiuſdem diuinitatẽ, in panis & vini ſacramento ſorbilare conſuefaceret. Auferà cœtu Eccleſię quotidianas Saluatoris noſtri huiuſmodi exequias, & vide quàm meritò dicat ipſe Saluator, quæ vtilitas in ſanguine meo? Refrigeſcente enim ea, quæ hoc modo nunc vbique calet, eius memoria, refrigeſcet vniuerſa charitas, muta erit fides, claudicabit ſpes, conticeſcet magnus ille clamor ſanguinis iuſti Abel, qui per traditum tãti ſacrificij ritum quotidie reparat vocem, quotidie laxat os bibẽtis, & vociferãtis terræ, ſcilicet Eccleſiæ, maledictum coarguens Cain, & maturam indignè fuſi ſanguinis vindictam repoſcens. Calente ergo memoria tam celebri, charitas Chriſti concaleſcit, perſtat ſuper fundamentum ſuum ædificium fidei, ſpes quotidiana peccatorum remiſsione reuiuiſcit. *Matth. 26.* *Iohan. 13.* *Ibidem.* *Iohan. 1.* *Pſal. 29.* *Geneſ. 4.* *Matth. 24.*

Vtilitas. Cap. XI.

VTilitas hæc eſt in virtute huius ſacramenti, quod eius ope fit poſsibile his, qui in terra ſunt, in cœlum aſcendere. Aliter nanque illud poſsibile non eſt. ait enim Saluator: Nemo aſcẽdit in cœlum, niſi filius hominis qui eſt in cœlo. Vni & ſoli, qui deſcendit de cœlo, filio hominis, quia vna perſona eſt cum filio Dei, cum verbo patris, quod de cœlo deſcendit, & de corde patris, in vterum venit virginis, vni, inquam, & ſoli filio Dei filioque hominis tanquàm ſuo capiti cuncta membra corporis annectũtur, omnes qui in fide huius ſacramenti, in plenitudine huius charitatis ſunt recepti, & ſic vnũ corpus, vna perſona, vnus Chriſtus, caput cũ ſuis mẽbris in cœlũ aſcendit, dicitq; gratulabundus glorioſam Deo aſsignans Eccleſiam: Hoc nunc os ex oſsibus meis & caro de carne mea. Et oſtendens ſe atq; illã in perſonæ conueniſſe vnitatem, & erunt, inquit, duo in carne vna. Magnum hoc ſacramentum eſt. Caro Chriſti, quę ante paſsionem ſolius erat caro verbi Dei, per paſsionem ita creuit, adeo dilatata eſt, ita mundum vniuerſum impleuit, vt omnes electos, qui fuerunt ab initio mundi, vel futuri ſunt, vſque ad vltimum electum in fine ſeculi, noua cõſperſione huius ſacramẽti, in vnam Eccleſiam faciat Deum & homines ęternaliter copulari. Caro illa vnum erat granum frumẽti, quod antequàm cadens in terram mortuum fuiſſet, nunc poſtquàm mortuum eſt, creſcit in altari, fructificat in manibus & corporibus noſtris, & aſcendente magno & diuite domino meſsis, terrã fructiferam, *Iohan. 3.* *Coloſ. 2.* *Epheſ. 5.* *Geneſ. 2.* *Epheſ. 5.* *1. Corint. 5.* *Iohan. 12.*

ram, in qua creuit, secū vehit in horrea cœli.

Vnde & memores Domine: vsque, & calicem salutis perpetuæ.

Cap. XII.

QVoniam ergo tanta est commendatę vtilitas memoriæ, tria sibi beata Ecclesia deinceps eiusdem memoriæ proponit insignia, scilicet tam beatam passionem, necnon & ab inferis resurrectionem, sed & in cœlos gloriosam ascensionem. Quorum primum Ecclesiæ vulnerat charitatem, alterum confortat fidem, tertium lætificat spem. Vbi enim dicens, hostiam puram, hostiam sanctā, hostiam immaculatam, panem sanctum vitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ, quinarium crucis signaculum panis & vini imprimit substantiæ, Christo sedenti ad dextram patris veraciter (vt dictum est) concorporatæ, eruditum contemplatorem rerum, ad illam B. passionē mittit. Nā ab hinc vsq; dum corporale desuper auferat, pēdentis in cruce spiratagon, & passio Domini. Hæc ergo sunt illa viuentis petræ foramina, in quibus formosa est & immaculata colūba, scilicet Ecclesia: in quibus tunc certius nidificat, cū intra verba prędicta, vel quinq; crucis signacula quinque dilecti sui plagas, videlicet duas manuū totidemq; pedum, & vnam lateris, fida tenet & contemplatur memoria.

Sicuti accepta habere dignatus es munera Abel, & reliqua. Cap. XIII.

SIcut similitudinis est, nō quātitatis. Multò enim acceptius hoc sacrificiū est Deo, quā quod obtulit Abel, quod obtulit Abraham, quod obtulit Melchizedech. Valet nāque amplius res quàm vmbra: veritas, quàm figura. Ipsam ergo similitudinem desideremus magis quàm acceptionis quantitatem. Similes offerendo sumus Abel, si rectè offerentes, nihilominus rectè diuidimus, quod quia Cain non fecit, peccauit. Sua nanq; cui debebat, Deo rectè obtulit: sed seipsū sibi retinens, & cor suum Deo auferens, malè diuisit. Abel verò intus in corde suo sacrificium iustitiæ obtulit, quia nō seipsum sibi retinuit, sed Deo subdidit, ac propter hoc ad exteriora eius munera Dominus placidè respexit. Similiter Abraham, egregia fide totū se prius offerebat, & propter hoc cū offerret sua, placidas offerebat hostias. Quod vt sciremus & imitaremur nos, patrios ab illo Deus affectus exegit, & * immolari sibi iussit, statimq; promptum eius animum inuenit, imo nobis ostendit. Melchizedech quoq; nisi seipsum prius obtulisset, & in sublime altare Dei cor suum deposuisset, non potuisset præuidere causas, quarum intuitu panis & vini sacrificium sine exemplo primus obtulit. Itaque & nos, si assistentes ad offerendū rectè (vt dictum est) diuidimus, id est, prius nosipsos offerentes, arietinam spiritus proteruiam, taurinamq; feritatem, hyrcinamq; libidinem iugulantes, mortificamus, iuxta illud quod in psalmo canimus: Holocausta medullata offerā tibi cum incēso arietum, offerā tibi boues cū hyrcis: rectè diuisimus, & iccirco, sicut munera Abel, sicut sacrificiū Abrahæ, sicut Melchizedec immaculatam hostiam, nostra sacrificia Dominus accepta habere dignatur. Et iuxta consequentem orationem, iubet hæc per manus sancti angeli sui perferri in sublime altare suum, & in conspectu diuinæ maiestatis suæ inlocaliter atq; inuisibiliter. Vbiq; enim est maiestas inlocalis & inuisibilis, vbique sublime altare eius, quod est Ecclesiæ Catholicæ fides.

Gen. 4. *Genes. 22.* ** Add. filium.* *Genes. 14.* *Psal. 65.*

Nobis quoque peccatoribus. Cap. XIIII.

MOris est plerisq; Ecclesijs, cùm ad id ventū est: Nobis quoq; peccatoribus famulis tuis, paululum expressa voce silentium rūpere. Nanque in illo dominicæ passionis articulo subuenire nobis debet in mentem latronis confessio, simulque respōsio Domini de tribunali crucis, illum paradiso adiudicantis. *Luc. 23.*

Per quem hæc omnia Domine semper bona creas. Cap. XV.

TAndē cum tribus illis crucibus, quibus edicit sacerdos, per quem hæc omnia Domine semper bona creas, sanctificas, viuificas, benedicis, passio Domini consummatur, & illud nobis commemoratur, quod clamans voce magna emisit spiritum. Quapropter statim corporale aufertur, quia velū tēpli scissum est, imo quia quæ de illo scripta erant, hactenus clausa & operta fuerant, & erat verbum absconditum ab eis, quicquid ipse de passione sua prædixerat, nunc autem vbi consummatum, etiā reuelatū est. Quodque discooperto calice trinum de hostia super calice pingitur crucis signaculum, dicendo, per ipsum, & cum ipso, & in ipso, confessionem exprimit cum voce Cēturionis, qui viso terræmotu, & his quæ fiebant, clamauit voce magna: Verè filius Dei erat iste. Duæ verò cruces, quæ pinguntur in latere calicis, dicēdo, omnis honor & gloria, sacramēta nobis sanguinis & aquæ repræsentant, quę patefacto latere Domini lancea militis, in redemptionem salutis nostræ profluxerunt. Tunc accedit diaconus, & exaltatum parumper sacrificium de altari reuerēter, tam ipse quàm sacerdos iterum deponit, quia venit Ioseph ab Arimathęa cū Centurione, & Nicodemus quoque

Matth. 27. *Luc. 23.* *Matth. 27.*

quoque & impetratū à Pilato corpus Iesu deponentes sepelierunt. Sepelierunt, inquam, quod nobis in eo significatur, quòd calix iterum corporali cooperitur. Ibi competenter B. Gregorius dominicam orationem dici constituit, incongruum esse astruens, vt cùm super Eucharistiam oratio diceretur, quam scholasticus composuit, ipsa oratio nō diceretur, quam per se ipse dominus noster dictitauit. Quod cùm à Græcis accepisse videretur, in hoc tamen differre voluit, vt cū apud Græcos ab omni populo dicatur, apud nos à solo sacerdote cantetur. Tunc ergo quia Iesus (vt dictum est) clamans voce magna tradidit spiritum, Centurio clamauit dicēs: Verè filius Dei erat iste, & mulieres lamentabātur flentes Dominum, leuat sacerdos vocem, dicendo: Per omnia secula seculorum, & dominicam orationem. Similiter chorus respondendo, imitantes paucos fideles, qui contrito & confracto corde lugebant Dominum, veluti quondā occisum Abel inuidi furore fratris maligno, pauci parentes impatienti dolore & inconsueto cordis dolore lamētati sunt. Post hoc iterum breue silentium fit, sabbatum respiciens, quo Dominus in sepulchro quieuit.

Pax Domini sit semper vobiscum.
Cap. XVI.

TVnc rursus eleuatio vocis bonum significat nuntium dominicæ resurrectionis, dicente Sacerdote: Pax Domini sit semper vobiscum. Quod nobis illud commendat, quia Dominus noster stans in medio discipulorum suorum, dixit eis: Pax vobis. Interim tenens corpus Domini, quia cognitus est in fractione panis, tripartita fractura suā sanctæ trinitati assignat hostiā, particulamq; vnam, quæ personam insinuat filij, sacro sanguini demissam immergit. *Iohan. 29. Luc. 24.*

Agnus Dei qui tollis. Cap. XVII.

STatim ad gloriam ascensionis memoria gaudentis Ecclesiæ transcurrit, dicendo: Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miserere nobis. Qui sedes ad dexteram Dei patris, miserere nobis. Ad dandam enim pœnitentiam, & remissionem peccatorum Deus illum suscitauit, & principem & saluatorē exaltauit. *Hebr. 12. Actor. 5.*

De Communione. Cap. XVIII.

TVnc religiosa cōsuetudine legatum nobis à sacerdote damus & accipimus inuicem pacis osculum, gaudentes atque hoc cōmemorantes, quia reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, nosq; colligari debere signantes osculo pacis, quod est vinculū perfectionis. Cantus, quem communionem dicimus, quem post cibum salutarem canimus, gratiarum actio est, iuxta illud: Edent pauperes & saturabuntur, & laudabunt Dominū, qui requirunt eum. *Roman. 5. Ephes. 4. Coloss. 3. Psal. 21.*

De Collecta. Cap. XIX.

COllectæ, quæ dicuntur ad cōplendum, orationes sedentis in cœlo capitis nostri Iesu Christi signant, qui mortuus est, inquit Apostolus, imo qui & resurrexit, qui est in dextra Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Interpellat enim pro nobis Pōtifex summus, quia nos per id, quòd nostri est similis, reconciliat, & per id, quòd patri est æqualis, absoluit. *Rom. 8.*

De Benedicamus Domino. Cap. XX.

VLtimam particulam diaconus adijcit, id est, Benedicamus Domino, & hoc dicto populum excitat ad agendas Deo gratias pro acceptis beneficijs, quia profectò redemptore ad dextram patris sedente & interpellante pro nobis, perseuerant eius Apostoli, dicentes nobis, semper gratias agite, sine intermissione orate. Si autem solennitas aliqua sit, in illud tempus respiciens, quo nostræ salutis missio celebrata est, & diaconus Dalmatica indutus, perfectionē designat futuræ beatitudinis, tūc dicit: Ite missa est. Hęc enim populi solennis dimissio est, reuerenda modulantis enuntiatione nitens rei digni tatem exprimere, & quasi extrema manu in abeuntis populi cordibus memoriam eius stabilire. Hoc autem sacrosanctum altaris mysterium iccirco Missa dicitur, quia ad placationem, & solutionem inimicitiarum, quę erant inter Deum & homines, sola valens & idonea missio est. *Ephes. 5. 1. Thess. 5. Ephes. 5.*

Quomodo vel à quibus Missæ officium ordinatum sit. Cap. XXI.

OLim non tanto exterioris apparatu decoris missarū solennia celebrabantur, nec ab vnoquolibet hæc omnis religiosi obsequij gloria consummata & perpolita est. Pontifices quippe sacri, splendida Romanæ sedis luminaria, sicut diuersis temporibus affulserunt, ita paulatim studij sui claritate, venustatem huius salutaris officij perfecerunt. Et sicut traditum à Domino per Moysen sacrificij veteris ordinē, præcipuè Dauid & Salomon, sacerdotum & Leuitarum ministerio cantorum multiplici numero, psalmorum diuinorū tripudio, templi vel altaris illustri gloria, sacrorumq; multitudine vasorum, splendidius amplificauerunt: Sic traditum à Domino mirabilē noui sacrificij ritū, per primos Apostolos sancta Romana Ecclesia suscipiens, religiosa fide amplexata est, fideli cura cōseruauit, diligēti apparatu exornauit. *3. Reg. 7. 1. Paral. 23.*

nauit Quæ ergo quique eorum contulerint, iam dicemus, magis secundum ordinem illorum, quę ordinata sunt, quàm eorum, qui ordinauerunt.

INSTITVTIO COELESTINI PAPAE.

COelestinus, Papa quadragesimus primus constituerat, vt Psalmi Dauid centū quinquaginta ante sacrificium canerētur antiphonatim ex omnibus, quod ante nō fiebat, sed tantùm Epistola & Euangelium recitabantur. Ex hoc instituto excerpti de Psalmis introitus, gradualia, offertoria, communiones cum modulatione ad Missam in Ecclesia Romana cantari cœperunt.

GREGORII.

Gregorius, LXI. Antiphonariū regulariter centonizauit & compilauit, Kyrie eleison à clero ad Missas cantari præcepit, quod apud Græcos ab omni populo cantabatur. Alleluia extra Pentecosten ad Missas dici fecit. In Canone tria verba hostiæ superaddit, diesq; nostros in tua pace disponas, ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum iubeas grege numerari. Orationem quoq; dominicam post Canonem super hostiam censuit recitari.

SYMMACHI.

Symmachus, XLIX. constituit omni die dominico, vel natalitijs martyrū, Gloria in excelsis ad Missas cantari: quem hymnū Thelesphorus Papa, à beato Petro VII. nocte tantum natalis Domini ad Missas, à se in ipsa nocte constitutas, cātari instituit, & in eo, ad angelorum verba, quæ sequuntur, adiecit.

GALASII.

Gelasius, XLVII. tractus & hymnos composuit, & sacramentorum præfationes cauto & elimato sermone dictauit.

INNOCENTII.

Innocentius, XXXVIII. pacis osculum ante communionem dari decreuit.

LEONIS.

Leo, XLIII. qui in homilijs declamādis multum valuit, addidit in Canone sanctum sacrificium, immaculatam hostiam.

DAMASI.

Damasus, XXXV. Credo in vnum Deū cantari instituit, ex decreto sanctæ vniuersalis Synodi, à CL. Episcopis Constantinopoli celebratæ.

ALEXANDRI.

Alexander, VI. ad consecrationem Eucharistiæ instituit, quod sicut de latere crucifixi Domini effluxit sanguis & aqua, ita aqua vino misceatur in ipsa cōsecratione: nec vinū sine aqua, nec aquam sine vino debere offerri, decernens. *Iohan. 19.*

SIXTI.

Sixtus, VII. hymnum, Sanctus, Sanctus, Sanctus cantari instituit.

SERGII.

Sergius, LXXX. vltimū hoc instituit, vt inter communicandum, agnus Dei à clero cantetur. Sic studiosa diuinæ legis Ecclesia Romana paulatim protulit de thesauro suo noua pietatis monumenta, & quoddam velut ex auro lapidibusq; pretiosis religiosi officij sancto sacrificio fabrefecit diadema. Non quidem sanctius hinc est, quā erat prius *ad sola verbi Domini solamq; dominicam orationem cōsecrabatur, sed maximè decuit, vt fides, quæ adhuc erat illo tempore rudis, & (vt ait quidam, tam doctus quàm fidelis) agresti turbida cultu, nuda humeros, intonsa comas, exerta lacertos. Vbi ornari potuit, maximè in hac parte, tanquam in capite suo, deauraretur, & earum rerum, quæ superiùs dictæ sunt, veneranda simi litudine fulgeret. ** Adde quā do.*

De Azymo. Cap. XXII.

CVr sancta Romana Ecclesia nunquam in sacrificio fermentum admiserit, non otiosè quæritur, nec inutiliter scitur, maximè quia cōsuetudini huic tota hactenus Grçcia refragatur. Nam de fermentato Græci immolant, & nescio qua authoritate suffragante (quæ proculdubio de authenticis nunquam profecta est scripturis) tam legalem, quàm Euangelicā Romanæ Ecclesiæ cōsuetudinem nimis pertinaciter abhorrēt. Veris persæpe rationib. superati sunt, sed Constantinopolitanę sedis arrogantia multarum hęresium genitrix, cedere dedignata est. Leo, IX. huius nominis papa, à B. Petro CXLVIII. per epistolam ad Imperatorem Constantinū scriptam, animum eius concilians, apocrisiarios suos Hunibertum Syluæ candidæ Episcopum, & Petrum Amalitanorū Archiepiscopū, Fredericum quoq; VII. Leuitā & Cācellarium, Cōstantinopolim dirigens, multas Græcorum confutauit hæreses, qui inter cætera Latinos vocabāt Azymitas, & eos nimis persequentes, eorum Ecclesias claudebant, & Michaelē patriarcham, à gratia & palatio Imperatoris remotum, excommunicationis gladio percussit. Tantis autem hęresibus fermentata est Græcia, vt mirum videri non debeat hoc, quod de fermento immolat. Tantæ econtrà synceritatis semper fuit sancta Romana Ecclesia, vt cui deest scripturarum notitia, vel argumentandi facultas, sola illi de azymo contra Grçcos sufficere debeat eius autoritas. Nam Cōstantinopolitana non solum hęreticos, sed & Hęresiarchas protulit multos. Romana verò Ecclesia, su-

per Apostolicæ fidei petrã altius fundata, firmiter stetit, & tam Grecię quàm totius orbis hæreticos semper confutauit, & de excelso si dei tribunali data sententia iudicauit. Scripturarum tamen suffragia deesse non debent, ne vllam tam syncera autoritas videatur passa esse iacturam. Quę certius atque commodius peterentur, si vel scripto vel autore certo constaret, quid rationis super fermentato sibi videantur habere Greci. Nam Romanæ Ecclesiæ consuetudo legalibus, propheticis, Euangelicis atque Apostolicis rationib. consona est. Ferunt tamen quidam, hanc à Grecis fermentati se audiuisse rationẽ, eò quod Maria prægnans de Spiritu sancto facta fuerit, atq; ideo per fermentatum signari rectè dominicã incarnationem, & manifestum virginei ventris tumorẽ. Quicunq; ex eis huic innituntur rationi, longius à sanæ doctrinæ regula absunt, quàm si nullas omninò supradictæ rei causas redderent. Quid enim ideo fermentatum offerunt, vt imprægnatũ & tumidum Mariæ significent vterum? Nempe hoc respectu panem sacrificij Mariam, vitiũ autem panis, id est, fermentum, Christum eius filium esse volunt. Hæc ratio duabus ex causis euidentib. infirmata contẽnitur. Primò, quia nõ Mariæ, sed Christi solius, qui solus pro nobis crucifixus est, corpus offerre debemus Secundò, quia fermẽto, vt aliquid boni significari mereatur, nulla omninò sacrę Scripturę de veteri aut nouo testamento autoritas suffragatur. Pulchrius atque rationabilius memoriam dominicę incarnationis ex sancto Euangelio recognoscimus. Nã qđ
Matth. 26. dixit Dominus de pane, quẽ accepit, hoc est corpus meum, quoties illa sacrosancta actione iteramus, incarnationem eius ita nobis reparamus, vt ad hoc nõ vterum B. Mariæ, sed solam eius fidem, per quam concepit, necessariam habeamus. Est autem eius fidei signum altare visibile, sicut rectè placet doctoribus Ecclesiæ. Igitur cùm Dei verbũ per fidẽ Ecclesiæ descendens, panem accipit de signo fidei, quod est altare, renouatur nobis illud, quod idem verbum Dei, per fidem virginis descendens in vterum eius, carnem assumpsit. Atque ita incarnationem dominicam nobis reparamus, non sicut fermentum in pane significãte Mariam, sed sicut Dei verbum in pane Catholicam significante Ecclesiam, in eo, quod sicut vnus ille panis de multis confectus est granis, sic Ecclesia de multis hominibus vna consistit per fidei vnitatem. Significari autem pane illo dixi Ecclesiam, non in eo, quod offertur & consecratur, sed in eo, quod de multis (vt dictũ est) granis cõficitur. Nam in eo quod consecratur, nec ipsum indiuiduũ corpus Domini significat, sed est trãsfusio in se Dei verbo per fidem passionis, resurrectionis, & ascẽsionis Domini. Dominus enim non, hoc significat, sed, hoc est corpus meum, inquit. Infirma ergo & meritò contẽptibilis est supradicta fermenti ratio. At verò azyma tam ex Euangelica, quàm ex legali autoritate profecta sunt. Nã Dominus & Exod 12.
in lege, vbi typicũ paschæ sacrificium manda Deut. 16.
uit, fermentum abijci iussit, & in Euangelio, vbi nouũ sacrificium primus celebrauit, azyma nihilominus ipse consecrauit. Et ne fortè aliter suspiceris, fermentum in domibus Israel tunc non inueniebatur, lege enim Domini sancitum erat: Dũ ergo à vetere ad no- Apoc. 19.
uum sacrificium proficiscens, azyma non reliquit, sed azyma benedixit, fregit, dedit dis- Marc. 14.
cipulis suis dicens, hoc facite in meã comme- Luc. 22.
morationẽ, nunquid de fermẽto quicquam dixit, aut questus est, quod cogente consuetudine legis fermentũ sibi defuerit? Imo qui in lege de azymis iussit, in gratia quod cõtrarium erat, statuere non debuit. Notandum quippe est, & animo memori retinendũ, nullas antiquæ legis consuetudines, cõtrarijs superuenientib. ex Euangelio decretis, esse destructas. Sed quæ abolitę sunt vel destructæ, melioribus nõ contrarijs cesserũt, vt circuncisio baptismo. Nã circũcisio bona quidem, sed baptismus melior. Nec mutabilitate vsus est Deus, dum bono prætulit melius, præsertim cùm bonum illud irritũ fecisset ille populus, sicut ipse Deus improperat illis per Prophetam dicẽtem: Et irritum fecistis pactum Malac. 2.
meum, &c. Magis autem prępputium oppositum videtur circuncisioni, scilicet vt habitus priuationi. Sed Dominus de præputio nihil dixit, imo de vtroq; tacuit, quia circũcisio nihil est, prępputium nihil est, ait Apostolus, sed fides, quę per dilectionem operatur. At ve- Galat. 5.
rò azymum & fermentum manifestè opposita sunt, vt contraria immediata. Igitur nõ docebat Deũ, vt tanquàm sibimet cõtraria, abiecto azymo de fermẽto, præciperet, de quo ante prohibuerat, dicẽs: Non immolabis super fermento sanguinem hostię tuæ. Appro- Exod. 23.
bat verò Deus azymũ, non propter ipsum, sed propter id, cuius est signũ. Significat quippe sacrificantibus nobis, vt epulemur pascha si conuiuio, non in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis synceritatis & veritatis. 1. Corint. 5.
Nec ideo rei tam necessariæ significatio hæc reijcienda est, quia de legis antiquæ cæremonijs illam constat esse profectam. Non enim cunctas legis antiquæ significatiuas consuetudines abiecimus. Adhuc quippe plenariã

lunæ

Exod. 12. Leuit. 2. Exod. 20. Num. 10. lunæ faciem consideramus, nec vnquam in defecto eius pascha celebramus, & cotidie thus sacrũ Domino in odorẽ suauitatis adolemus, & oleũ vnctionis sanctum apud nos est, & pro tubis campanas habemus, & multa eiusmodi. Nam illa quæ significantur, quoniam bona sunt moralia, significationes ipsas omnes quidem lectione, quasdam verò actu quoq; celebramus, vt significata ipsa nostris sensibus, opportunè, importunè ingerantur. Quis hoc improbare audeat? De gentibus quoque exemplo Apostolorum atq; doctorum, solemus auferre, si qua ab illis probè dicta vel facta sunt, & tanquam captiuæ mulieris vngues pilosq; superfluos amputare, vt ab alienigena falsitate mundata sententia, thalamum veritatis digna sit introire. Nonne ergo san[ct]i[us] [...]arius aut iustius antiquitatum suarũ reminiscitur Ecclesia? quæ in Canticis Cãticorum gloriatur & dicit: Omnia poma noua & vetera dilecte mi seruaui tibi. Igitur azyma non propter hoc abijcienda erant, quæ significationis gratia in antiqua lege tradita fuerãt, quin potius ideo retinẽda, quia quod significant, optimum, & huic tempori gratię magis congruum est. Significant enim id, quod Apostolica tuba probabiliter sentiendum personat, videlicet vt inter Christum, qui de massa peccatrice carnẽ sine peccato, tãquàm azymum assumpsit de fermentato, & Christianum populum, ita nequitiæ & malitiæ nihil intersit, quomodo in azymo pane cum fermẽto, & aqua nihil veteris massæ aut alienæ confessionis interuenit. Aqua nanque populũ significat, iuxta illud: Beati qui seminatis super aquas. Frumẽto aũt significari Christũ, nullo melius quã ipso autore probamus, qui seipsũ mortificandũ infidelitatẽ Iudęorũ, multiplicãdum fide populorum, figuratè prędicans: Nisi, inquit, granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autẽ mortuum fuerit, multum fructum affert. Aqua frumẽto mixta sine fermento, simplices debere esse significat populos, Christo per fidem cõiunctos. Cùm ergo monimentum sit synceritatis & veritatis eius, in cui[us] azymis nos epulari hortatur Apostolus expurgato veteri fermẽto, vt sim[us] noua cõspersio, iure inter vtilia legis antiquæ signa, reseruata sunt azyma, autore magno põtifice Christo, & per succedentẽ sibi beatum Petrum, Romanæ Ecclesię fideliter delegata. Quæ beata, quòd in fundamento suo petram illam excepit, quàm in suo veritas ore laudauit & beatificauit, tali structura super illam ædificata est, vt contra omnes hæreses perstaret murus inexpugnabilis. Et quacunq; mũdi ex parte pericli[t]ata fides ad illam confugit, mille clypeos ex ea, omnemque armaturam fortium, qua se defenderet, pendentem & præparatam inuenit.

Deut. 21.

Cant. 7.

1. Corint. 5.

Esa. 32. Iohan. 15.

1. Corint. 5.

Matth. 16.

Cant. 4.

De Ornatu altaris vel templi.

Cap. XXIII.

SAcrosanctum altaris ministerium idcirco (vt dictũ est) Missa dicitur: quia ad placationem inimicitiarum, quæ erant inter Deum & homines, sola valens & idonea mittitur legatio. Cuius diuina ratio, quamuis assidui splendoris sit, cultus tamen exterior in vasis sacris, in apparatu altaris & ministrorũ eius, semper quidem sancta, sed pro dierum vel temporum diuersa ratione interdum splendidior est. Auro & argento, lapidibus preciosis, pro posse fidelium singulis in locis splendet festiua deuotio, quæ cùm in secularibus ambitionis insignia sint, in Ecclesiasticis & diuinis rebus pietatis officia sunt: non quia Deum, qui Spiritus est, plus aurea, quàm lutea, plus gẽmata, quàm nuda delectent corpora: sed quia homines quod diligunt, cùm Deo libenter offerunt, dilectione Dei, qua illud à se separant, quicquid illud sit, Deo preciosum efficiunt. Diligunt enim aurũ, quod maximè concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum. Cũ ergo illud offerunt nõ indigenti Deo, sicut Dauid concupitam libauit aquam Domino, proculdubiò sanctũ & Deo placitum est quod offerunt. Nimis reprehensibiliter sic vngerentur pedes luxuriosorum & nequã hominum, quomodo super pedes Domini vnguentum effusum est, quod potuit venundari multo, & dari pauperibus. Sed hoc ideo laudabiliter fecit Domino deuota mulier, quia Dominus, cui nõ indigenti hoc factum est, in libra vnguenti pistici libram appendit potius pietatis & fidei, & ideo pro odore, qui respersus est in vna domo, memoriam prędicandæ mulieris spirare fecit in toto mundo. Igitur dum auro & lapidibus, ac sericis vestibus honoratur Christus in altaris apparatu, poterat & hoc dari pauperibus, sed non ideo iure ornatus mẽsæ Domini reprehenditur, cuius habitus, dum est incultus, non sine culpa eorum despicitur, qui illam ornare posse videntur. Nam quod Dominus per prophetam arguit populum, dicẽtem: Mensa Domini cõtaminata est, ideo facere videtur, quia sine culpa tũc erat, quę putabatur contaminatio esse altaris, nuda paupertas. Reuersus nanque de Babylone populus, altare tãtum fecerat fortuitis (vt ait Hieronymus) & impolitis lapidibus, absq; templo, absq; vrbis ędificijs, absq; extructiõe murorum, & putabant minorem esse cultum re-

1. Iohan. 2.

2. Reg. 23.

Matth. 26. Iohan. 12.

Malac. 1.

Exod. 21. 28 & 27.

ligionis, quia templi ornatus deerat, nec intelligebant, omnipotentem Deum non aurum gemmasq; & hostiarum multitudinem quærere, sed offerentium voluntatem. Cæterum vbi opportunitas & opes non deerant, Dominus ipse aurea sibi & argentea fieri mādauit opera, summa artificum industria.

Nec statim nobis illud obijciatur ex dictis B. Hieronymi: Quòd si hæc ex veteri testamento suscipimus, consequenter & victimarum ritum, & legem sabbati, & his similia suscipere deberemus. Pugnat enim hæc eius senten- *Roman. 14.* tia, ne aurea vel gemmata diuini cultus ornamenta, velut necessaria requirantur. Nam scribens aduersus Vigilantium, itemque ad Demetriadem virginem, eleemosynam quidem pauperum præfert, sed de huiusmodi vnusquisque, inquit, in suo sensu abundat, non damno, non reprehendo. Sed & manifesta ratione colligimus, figuras eiusmodi, quales de constructione tabernaculi B. Gregorius moraliter exponit, præsentia veritatis non ita dissipari, vt non debeant etiam nunc in exteriori cultu Ecclesiæ simili vel eadē ratione proponi: vt in illo nobis eluceat, qualis interioris domus Dei, quod sumus nos, ornatus esse debeat. Quamuis enim auctor veterum & nouorum figuratarum promissionum sacramenta mutauerit, quia promissa perfecit, & denuntiationibus (vt ait magnus Leo) cessationem imposuit, quoniam denunciatus aduenit, in præceptis tamen vel figuris moralibus, nulla prioris testamēti re- *1. Corint. 3.* probata decreta, sed Euangelico magisterio multa sunt aucta. Dictis, factis, pulchrius Euāgelium quàm lex, frequentius Christus quàm prophetæ, parabolas vel allegoricas proponit similitudines, cuius magisterium sequens Ecclesia, rerum habitu visibiliū, res imitatur inuisibiles, non solum in eorum (de quibus supra dictum est) ministrorum sacro cultu, sed in cæterorum quoq; templi vel altaris ornatu. Nam si nulla significatur in hoc quoq; spiritualia, cur pretiosa pallia, & holoserica dorsalia parietibus appenduntur, & sacrosanctum Domini corpus lineo corporali superpositum obtegitur? Nam iuxta dignitatem eius, quod preciosissimum habere possemus, meritò illi circumponeremus. Arcana ergo aliqua, quæsitu & intellectu digna, cum hac discretione animaduersa sunt. Nam corporale lineum, in quo Dominicæ passionis celebramus memoriam, tribulationem eius, & singularem designat in eo carnis munditiam. Linum quippe de terra natum, multis attritum pressuris, ad niuei candoris honorem & leuem subtilitatem peruenit. Grossum & inglorium è terra consurgit, sed inter manus præmentium opificum subtiliatur, & candescit. Tribulationem ergo Domini in lineo corporali aduertimus. Ascendit enim sicut virgultum & sicut radix de terra sitien- *Esa. 53.* ti, non habens speciem neque decorem: sed propter munditiam animæ suæ, quàm pro peccato nostro posuit, videbit semen longæuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur. Quod diligentiores obseruant, vt duplex corporale sit, linteamina significans capitis Domini, quibus corpus eius aromatibus conditum inuoluit Ioseph. Pallia verò, *Matth. 27.* quæ (vt dictum est) solenniter appenduntur *Luc. 23.* templi parietibus, futuram sanctæ Ecclesiæ gloriam significant in regno Christi, quod nobis præsentes solennitates commemorant, vbi exhibebit sibi Christus gloriosam sponsam, non habentem maculam vel rugā. *Ephes. 5.* Codices quoque Euangelici auro & argento, lapidibusque preciosis non immeritò decorantur, in quibus rutilat aurum cœlestis sapientiæ, nitet argentum fidelis eloquentiæ, fulgent miraculorum preciosi lapides, quæ manus Christi tornatiles aureæ plenæ hyacinthis operatæ sunt. His atque alijs huiusmodi ornatibus loquitur quodammodo regina, quæ assistit à dextris speciosi ac potentissimi regis, vt vestitum deauratum, & varietates, quibus ipsa circumamicta est, omnemq; gloriam eius, quæ est ab intus in fimbrijs aureis, id est, in perseuerātia bonorum operum, recogitemus & ad memoriam reuocemus, & admoniti de visibilibus, inuisibiles ornatus & repositam in cœlis eius gloriam auida mente speculemur. Tunc solenne *Psal. 44.* est cantoribus, sed & omni choro psallentium, preciosum de sacrario capere vestitum, & magnis vocibus atq; amplificatis cantibus iucundum sacri sacrificij celebrare conuiuium. Causa postulat quiddam nostri ordinis, id est, monachorum, non præterire proprium. Solemus enim in huiusmodi festis omnes in albis stare vel procedere: qua veste nouam sanctorum vitam designari superius expositum est. Tunc nanq; in contemplatione eius nouitatis positi sumus, de qua nos hortatur Apostolus, dicēs: Vt quomodo sur- *Rom. 6.* rexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Itaque cùm simus comæ illæ, de quib. scriptum *Cant. 5.* est: Comæ eius sicut elatæ palmarum, nigræ quasi coruus, quia scilicet capiti nostro adhærentes, humili conscientia nigri esse, & victo mundo sursum tendere debemus: tunc tamen quando commemoratur eius seculi status, quo cum filijs semper est sponsus, conueni-

conuenienter lætitiam pręferentes, quotidia
nam salubris tristitiæ nigredinem læto can-
Matth. 5. dore obducimus, iuxta illud: Non possunt fi
lij sponsi lugere, quandiu cum illis est spon-
sus. Conuenienter ergo in albis procedẽtes,
simul etiam omnes à senibus vsque ad infan
tes, manipulos portamus, quia videlicet in il-
la vita, quæ per albas significatur, propriam
1. Cor 3. vnusquisque mercedem accipiet, secundum
Psal. 125. suum laborem, & venientes venient cum ex
ultatione, portantes manipulos suos.

De Cappis. Cap. XXIIII.

CAppas quoq; in maioribus festis super-
induimus, vt amplius in Deo glorie-
Apoc. 6. mur, aspicientes in futuram resurrectionem,
quando omnes electi, (quibus nunc post de-
positionem carnis in anima tantum remune
ratis, singulæ stolæ albæ datæ sunt) binas ac-
1. Cor. 15. cipient stolas, scilicet requiem animarum, &
resuscitatorum gloriosam immortalitatem
corporum. Quæ cappæ benè ab interiori
parte patulæ sunt, & omninò præter solam
necessariam fibulam inconsutæ, quia profe-
ctò immutata iam & immortalia corpora
nullis animam obcludent angustijs, corda
non contegent, nec obsistent internæ sanctæ
Trinitatis contemplationi. Fimbrijs quoq;
subterornatæ sunt, quia nil nostræ tunc dee-
rit perfectioni, sed quod nunc ex parte cog-
noscimus, & ex parte prophetamus, cog-
1. Cor. 13. noscemus sicut & cogniti sumus, quia facie
ad faciem videbimus.

De Rasura capitum. Cap XXV.

VEruntamẽ sic subornati, caput intactũ
præferimus, & rasuram, quam coronã
nominamus, nullo ornamento contegimus.
Non est enim plenum gaudium nostrum,
quia non in re præsentium, sed in spe gaude-
mus futurorum. Idcirco autem rasi sumus,
quia filij sumus Chore, id est, calui, scilicet
Domini nostri Iesu Christi, qui in caluariæ *4. Reg. 4.*
loco crucifixus est, dictumque est ei, videli- *Num 6.*
cet vero Helisæo, à stultis & insensatis pueris *Iudic. 13.*
cum illusione: Ascende calue, Ascende cal- *Iudic. 1.*
ue. Rasis ergo capitibus, antiquam Nazaręo-
rum legem immutauimus. Olim nanque Na
zaræi capillos nutriebant, nos econtrà capil-
los decidimus, quia Nazaræorum princeps
Dominus Christus decaluatus, id est, in loco
caluariæ, vbi damnatorum capita abscinde-
bantur, crucifixus est. Dalila, id est, pauper-
cula & mentis inops synagoga rasit caput for
tissimi Samson, id est, solis nostri, & tradidit
in manus Philistinorum. At ille captus, qua-
si victus, eos qui se ceperant vicit, pluresque
hostium occidit mortuus, quàm occiderat
viuus. Mortuus enim Dominus infernum
confregit, mortem vicit, vitam reddidit. Nos
quamuis in supradictis ornatibus de victo-
ria eius gaudeamus, tamen in rasura capitum
decaluationem eius per compassionem luge
mus. Hoc autem humilitatis insigne voca-
mus coronam, id est, victoriam, quia fidelis
illa Domini decaluatio, cuius hæc rasura si-
gnum est, proculdubiò victoria est, trium-
phus, est, honor & gloria nostra est. Mihi au- *Galat. 6.*
tẽ absit gloriari, ait vas electionis, nisi in cru-
ce Domini nostri Iesu Christi. Sed nondum
apparuit, hęc gloria quid erit, habetq; adhuc *Iohan. 16.*
tristitię speciem, donec tristitia conuer-
tur in gaudium, & gaudium no-
strum plenum fit.

FINIS LIBRI SECVNDI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER TERTIVS.

De ordine Ecclesiastico ab aduentu Domini, Prologus.

Angustioribus atq; profundioribus enauigauit oratio, dũ superius sacramentũ Domini corporis & sanguinis pertentans potius quàm perlustrãs, nullũ fidei passa est periculum, satisq; confidit in Deo iam adulta vel exercitata fide, quia quotiescũq; per hoc profundum fuerit nauigandum, nullum alicuius obice saxi incurrit naufragium. Nunc iuxta propositum nostrum, ad ordinem anni, qui circa ipsum agitur sacramentũ, ingredientes, ipsum, quo regimur, sanctum poscimus Spiritum, vt placida sui fauoris aura nostrum implere velum nõ desinat, donec propositum opus ad optatæ cõsummationis portum perducat. Quod ab aduentu Domini inchoantes, primùm cur illud tempus sic nuncupetur, vel quid hoc significetur vocabulo, consulta causarum ratione nosse debemus.

De Aduentu. Cap. I.

Tempus, quod dominicæ natiuitatis memoriam antecedit, ideò aduentus nuncupatur, quia totus eius Ecclesiasticus ordo iuxta contemplationem aduentus Domini dispositus est. Aduenire autem Dominus rectè dicitur, qui vbique est inuisibili præsentia maiestatis, dum assumpto eo quod visibile est nostrum, visib. carnis visibilem se ostẽdit. Quod tunc factum est, quando verbum, per quod omnia facta sunt, quod erat in mũdo, & mundus per ipsum factus est, sed mundus eum nõ cognouit, caro factum est, vt visibiliter habitaret in nobis: itemq; futurum est, quando is, qui nunc à dextris Dei sedet, & licet nobiscum sit vsq; ad consummationem seculi, non aliud assumendo, sed quod semel assumpsit nobis repræsentando, & sicut ipse dixit: Videbimus filium hominis venientem in nubibus cœli, cum potestate magna & maiestate. Illud igitur tempus, quod dominicæ natiuitatis memoriã antecedit, idcirco aduẽtus nũcupatur, quia hæc, quæ dicta sunt, partim præterita, partim futura commemorantur. Nam prima dominica, primus aduentus iam præteritus quasi futurus, in persona antiquæ commemoratur ecclesiæ. Secunda & tertia dominica, secundus aduentus expectantibus & desiderantibus iamiam instare, propheticis atq; Apostolicis tubis denuntiatur. Ideo verò secundus aduentus duabus dominicis declamatur, quia primum aduentum sola, quę pręcessit incarnationem domini ecclesia promissum expectauit, secundum autem tam præcedens quàm subsequens andiuit, illa propheticis tantum, hæc autem propheticis pariter atq; Apostolicis edocta præconijs. Quapropter in secunda ex ipsis dominicis propheticum personat officium, quod est populus Syon. In tertio verò Apostolicũ: Gaudete in domino semper. Quarta dominica, quæ semper dominici natalis diem nouissima respicit, tempus illud commemorat, quo impręgnato iam & tumido vtero virginis propè erat dominus, & calcians se diuinitas corrigiam illam suę ligabat incarnationis, quam in Euangelio eiusdẽ dominicæ Iohannes se non esse dignum soluere profitetur.

Iohan. 1. · Matth. 26. · Matth. 24. · Luc. 21. · Matth. 5. · Luc. 1.

De Prima dominica aduentus domini. Cap. II.

Quod hæc ita sint, ex ipsis earundem dominicarum patenter cognosci potest officijs. Nam prima dominica non iam retributionem, sed initium iustitiæ postulat humanum genus. Nec iam patriam attingit, sed viã sibi postulat ostendi. Ait enim: Vias tuas domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. Vox hæc veteris hominis est, originalis peccati vinculis alligati, & in suam cœlestem patriam nescientis redire, nec valentis. Propter quod illa tunc Euangelij lectio recitatur, in qua vel maximè commendantur illæ domini vię, per quas illuc, vnde corruit homo, debeat & possit redire, scilicet obedientia, mansuetudo, & humilitas charitasq; summa. Obediens namque patri, vt pateretur pro nobis, vltrò ad passionis locum venit mansuetus & humilis, sicut propheta de illo prædixit: Dicite filiæ Syon, ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super pullum asinæ. Charitas autem erat illa, qua maior non est, sicut ipse dixit: Maiorem hac dilectione nemo habet, &c. Præterea tota primi aduentus causa, in illa sancti Euangelij lectione typicè continetur. Sed de hoc superius dictum est, vbi ad comprobandum quòd Euangelio cohæreant, & consentiant cætera membra officij quemadmodum corpus capiti, huius dominicæ officium exempli gratia propositum

Psal. 24. · Zach. 9. · Iohan. 5.

tum est. Asinam nanque alligatam vel pullum eius, humanum genus significare nouimus, ad cuius solutionem dominum aduenisse manifestum est, vt sessor & possessor nostri factus, in cælestem Hierusalem per vias suas equitatu salutis nos reduceret. Igitur ex officio constat primam dominicam primum domini spectare aduentum. Cuius officij constat hanc esse intentionem, vt his, quibus necdum venit dominus (illis enim necdum aduenit, qui fidem incarnationis eius nondum receperūt, illis, inquam qui necdum in aduentu eius crediderunt) adueniat
Psal. 14. tanta salus per fidem, vt confidentes in domino non erubescant, neque irrideant inimici, id est, dæmones diutius asinam illam, quam alligauerunt vinculis peccatorum, sed solutę vias dominus demonstret illi, & semitas suas doceat. Hoc in introitu, in graduali, & in alleluia manifestè conclamatur. Interuenit
Rom. 13. Apostolus Paulus, & in lectione Epistolæ demonstrat asinę vias, quas ambulare, vel quas non ambulare debeat. Quarum demonstrationem sic inchoat: Scientes quia hora est iā nos de somno surgere. Nimirum hæc & reliqua dicens, quasi fides auriga, ascensuro domino, vt dietam suam perficiat. Asinam infrenat, quo rectas vias teneat, ad summum dicens, sed induimini dominum nostrum Iesum Christū, quod idem est, ac si dicat eidem asinæ: Ascensorem suscipe regem Syon. Quod autem post Euangelium idem clamat offerēda, quod antiphona ad introitum, hoc innuit, quòd asina illa, etiam cum acceperit sessorem suum dominum, secura esse nō debet, priusquam perueniat cum equite suo in supernam ciuitatem Hierusalem. Potest enim fieri, vt offensus equès suum velit mutare vehiculum, quod prius probasse visus est, Ideo perseuerat in offertorio dicere Ecclesia, quod in introitu dixerat, addēdo: Dirige me
Psal. 84. in veritate tua, &c. Communio quoque: Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Manifestè vox est antiquę ecclesiæ, primum domini expectantis aduentum: quando de benignitate spiritus sancti terra nostra, id est, vterus virginis cōcipiens, dedit fructum suum, Deum & hominem proferens, benedicta in æternum. Ea quæ dicta est ad introitum collecta, quæque super oblata, quæq; ad complendam, manifestè ad idem, scilicet ad primum domini respiciunt aduentum.

Cur statio ad sanctum Petrum fiat.

NOtandum quoq;, quia statio dominica hac iuxta sacratissimam ordinationem vigilantissimi Papæ Gregorij, iure ad sanctum Petrū fit: Ipse est vnus, imò primus discipulorum, qui ad soluendam illam magnam asinam missi sunt. Siquidē & in apostolatu circuncisionis Deus illi operatus est, & inter gentes cū consorte suo beato Paulo eadē legatione functus, pro Christo Romā ingressus est, vt imperium orbis tanquam prædictę caput asinæ solueret, ita vt pulchrè nobis illi duo, qui à monte oliuarum missi sunt, ad soluendam illam animalem asinam, in typū omnium prædicatorum, in his duobus, videlicet Petro & Paulo repræsentari videntur, qui caput mundi Romam domini Christi regis æterni vehiculum & habitaculum, currum atque thronum effecerunt. Galat. 2.

Cur in aduentu non vtuntur consuetis vestibus sacris Diaconus & Subdiaconus.

EX tunc vsque ad sacram dominici natalis noctem, diaconus & subdiaconus immi- nuti procedunt. Nam neq; diaconus dalmaticam, neq; subdiaconus induit tunicam. Subdiaconus tanquam lex, quæ ante incarnationem domini carebat ornatu Euangelij: diaconus tanquam ipsum Euangeliū, cuius claritas, quanta sit, non dum apparuerat ante sacramenta natiuitatis, passionis, resurrectionis & ascensionis domini. Horum enim non pręsentiam, sed expectationē significat tempus illud: propter quod & aduentus domini (vt dictū est) nūcupatur. Vtuntur aūt interdū casulis, quam vestē sacerdotis esse diximus, cū de habitu ei' loqueremur. Quod neminē mouere debet. Non enim sic vtuntur casulis subdiaconus aut diaconus, vt in ipsis legant vel ministrent, sed lecturi aut ministraturi illas exuūt, manifestè profitentes, illā suam nō esse vestē, nec propter suum ordinē sibi debitam, sed propter dominicæ vel alicuius festi reuerentiam se accipere accommodatā, vt inopem atq; indecentē consolētur expoliationē. Eandē ob causam, Gloria in excelsis deo, tunc nō dicitur, & Ite missa est intermittitur, quia videlicet illud tempus signat (vt dictum est) quo adhuc expectabatur gaudiū pacis, & illud, quo nūc vsq; soliciti præstolamur consummationem nostræ salutis.

De dominica secunda. Cap. III.

DOminica secunda statio ad sanctā Hierusalē. Totū enim officium eiusdē dominicę ad lętificandum cor illius decantatur, quæ primum filij Dei recepit aduentū, quæq; per fidem iustificata, & pacē habens ad Deū, desiderat in secundo aduentu videre gloriosum regem suū. Mulier quippe casta est, quæ Rom. 5.
viri sui absentiam plorat, pręsentiam deside- Psal. 41.
rat: & sic vnici sponsi sui suspirat thalamum, quemadmodum desiderat ceruus ad fontes

 aqua-

aquarũ. Huic ergo desideranti, festinanti, atque anhelanti, præsens officiũ lętitiã prænunciat, spẽ inculcat, patientiam prędicat. Primũ Euangelij sententiam contemplemur, cui cęterę officij partes, plenæ gaudij, plenæ consolationis & pacis, cõsonare probentur, præmissis signis, quę gloriosum illum aduentũ pręcessura sunt. His ergo, inquit Dñs, fieri incipientibus, leuate capita vestra, quoniã appropinquabit redẽptio vestra. Leuate capita vestra, ait beatus Gregorius, id est, exhilarate corda. Iuxta huius veridici promissi cõsolationem, pręcinit ad introitum tuba prophetica populo Syon. Ecce, inquiẽs, Dñs veniet ad saluãdas gẽtes, & auditã faciet Dominus gloriam vocis suę in lętitia cordis vestri. Paruulus enim & pupillus est in hoc exilio natus populus Syon, peregrina matre, & illo, quem nunquàm vidit, genitus patre: patrẽ absentẽ gemitibus quęrẽs, & assiduis cœlùm pulsans vagitibus, quo patrem suũ abisse, matre narrãte, audiuit, & vix infantulus intellexit. Cui flenti & in orationib. vagienti cõmiserens mater totũ hoc officiũ canit, iãiã imminere cõtestans desiderãti reditũ patris, & audiendã esse gloriã vocis eius, quãdo dicet: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ in lętitia, inqt, cordis vestri, quę tota erit, vt signis eius fieri incipientib. iuxta Domini dictũ, debeamus leuare capita nostra, id est, exhilarare corda. Quod quia per nos fieri non potest, nisi nos ipse gaudio spiritus sui lætificet, rectè in collecta deprecamur, dicentes: Excita Domine corda nostra, id est, leua atq; exhilara ad pręparandas vnigeniti tui vias, scilicet, vt parata sint occurrere illi: nõ per timorem fugiẽdo, sed cũ amore aduentum eius excipiendo. Ad hæc opportunè nobis hæc apostolica lectio recitatur. Quæcunq; scripta sunt, ad nostram doctrinã scripta sunt, vt per patientiã & consolationẽ scripturarũ spem habeamus, & reliqua. Valet enim ad correptionẽ impatientis animę, nimis ęgrę, cupiẽtis dissolui, & esse cũ Christo, dum abundantiã spei nobis optando, moras vẽturi Dñi nostri ferre suadet, cũ pace & gaudio. Graduale manifestè venturũ eũ canens, cuius species decoris ex Syon est, iuxta illud, quia salus ex Iudæis est, eandẽ lætitiam sanctis eis prędicat, qui congregandi sunt ad dextrã eius, eò quòd ordinauerint testamentũ eius super vetera sacrificia. Alleluia duobus fœcundum versib. primo versu gaudiũ spei prędicat eius, cui dictũ est, in domũ Dñi ibimus, lętitiamq; ex re futurã, vbi stabũt pedes eius in atrijs Hierusalẽ. Lectio aũt supradicto Euangelio pręcẽtore gaudij, & cõfirmata promissiõe veritatis, vbi dicit: Cœlũ & terra trãsibunt, verba aũt mea nõ trãsibũt, iã velut cõsolatiõe recepta, gratulatur populus Syon, & dicit credẽs veritati: Deus tu cõuertẽs viuificabis nos, & plebs tua lætabitur in te. Viuificabis nos, inquit, scilicet per resurrectiõnẽ, cõuertens nũc per fidẽ, & plebs tua lętabitur in te. Lętabũtur filij sponsi reddita sibi eius pręsentia, & pristina tristitia in gaudium cõuersa, pleno gaudebũt gaudio. Longum nimis est, neq; à nobis propositũ exponẽtis more omnia persequi. Solã. n. concordiã cuiusq; officij, velut cõpagem cuiusq; corporis perquirerẽ propositũ est. Summa igitur huius officij est, vt peregrina Hierusalẽ, id est, Ecclesia pręsens, huius vitæ exiliũ spe patientissima perferat, & cũ secũdum Euangelij iã dicti pręmõstrationem, mundi ruinã imminere cognouerit, leuet caput suũ, & iuxta cõmunionis cohortationem surgat, & stet in excelso, terrena respuẽs & amãs cœlestia, sicut petit collecta, quæ dicitur ad cõplendum, & videat iucunditatem, quę veniet sibi à Deo suo, ac velut propinquante æstate mœroris sui nubila discutiat, quia vitæ dies æterni solis claritate fulgescunt.

Marginal references: Luc. 21. — Esa. 10. — Actor. 1. — Matth. 25. — Roman. 15. — Philip. 1. — Psal. 49. — Iohan. 4. — Psal. 49. — Psal. 121. — Luc. 21. — Psal. 84. — Iohan. 16. — Baruch 5. — Apoc 21.

De Dominicæ tertiæ officio. Cap. IIII.

DOminicæ tertię totũ officium consolationem decãtat, maximè rectoribus Ecclesiarum: quorum status quanto eminentior, tantò vita iudicijs hominum subiectior, & tantò magis persæpe apud homines laceratur opinio, quantò eorũ meritum in diuino fulget iudicio. Venturum nanq; illis annunciat, qui harum illuminet abscõdita tenebrarũ: quia ipse iudex eorũ est & cõscius, qui omninò errare nõ nouit iudicio. Vt ergo tanto teste vel iudice vẽturo gaudeãt, vel quid de illo sperẽt vt sciãt, opportunè recitatur illud pręclarũ atq; famosum, quod de Iohãne Baptista perhibuit, testimoniũ, dicens: Amẽ dico vobis, inter natos mulierũ nõ surrexit maior Iohanne Baptista. Magnũ testimoniũ, grãde præconiũ. Negauit Deus hominẽ esse illum mollib. vestitum, negauit harundinem esse vento agitatam, enunciauit officio vel meritis esse angelũ. Ostendit in vno, quod in omnibus facturus est, quoniã veniẽs ad iudiciũ in conspectu patris & sanctorũ angelorũ, cõgrua singulis testimonia reddet. Quis ergo non erubescet flere, eò quod competens suis meritis non habeat ex hominibus testimoniũ, tanto sibi reposito in cœlis pręcone meritorum? Gaudete potius in Dño semper, iterũ dico gaudete, Inquit Apostolus, (quod cãtans In introitu) modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Quòd si oculos suos compresserint, & lucem vestrã coram eis lucentẽ videre

Marginal references: Matth. 11. — Philip. 4.

videre noluerint,nihil foliciti fitis,dominus
propè eft,qui lucem veftrã videre nolentib.
ingeret,tantũmodo petitiões veftrę innotef-
cant apud Deũ. Vnus.n.ille teftis contra om-
nes criminatores præualebit. Promiffam cõ-
folationem hãc fubfequens cõpleri collecta
poftulat,dicens: Aurẽ tuã Domine precibus
noftris accõmoda,& mentis noftrę tenebras
gratia tuæ vifitationis illuftra. Tenebras.n.
quas patimur,in eo,quod errantes falfo iudi
camur & iudicamus, illuftrabit eius aduen-
tus,quem non tardari pofcimus,ficut in fub-
fequenti lectione epiftolæ ait idem Apofto-
1. Corint.4. lus. Nolite ante tempus iudicare, quoadufq;
Matth.11. veniat Dominus, qui & illuminabit abfcon-
dita tenebrarum,& manifeftabit cõfilia cor-
dium. Tota enim hæc lectio tendit in hoc, vt
nobis ꝓ minimo fit iudicari ab humano die,
ficut fuit Iohãni,qui(vt fupra dictum eft) in
Euangelio prædicatur à Domino harundo
vento agitata nõ effe. De eadem re Dominus
flebiliter poftulatur in graduali,pręmiffa lau
Pfal.79. de cõpetenti:Qui fedes Domine fuper Che-
rubim,&c. Nam in eo quod fedet fuper Che-
rubim,id eft,fuper plenitudinem fciẽtiæ,no-
uit & poteft occultã cordium noftrorũ abyf-
fum penetrare, & quęcunq; ibi latẽt, vero te-
ftimonio in publicũ proferre. Ad hoc iuxta
vocẽ Pfalmi,quæ in allefuia perfonat, excita
bit potentiã fuã,& veniet. Et ficut in offeren
da quafi iam factũ, quia proculdubiò futu-
rum eft, præfumimus dicendo: Benedixifti
domine terrã tuam, auertifti captiuitatẽ Ia-
Pfal.84. cob,gaudebunt electi ftantes à dextris, tefti-
monio fibi reddito à vero iudice, & liberta-
Roman.8. tem accipient filiorum dei, iuxta quod in a-
Pfal.13. lio loco fcriptum eft: Cũ auerterit dominus
captiuitatem plebis fuæ, exultabit Iacob, &
lætabitur Ifrael. Cuius libertatis fpe cõfor-
Efa.35. tat pufillanimes tuba prophetica in cõmu-
nione. Dicite pufillanimes, cõfortamini, &
nolite timere,qui fæpe dũ humana contra fe
audiuit præiudicia, quãuis de repofito in cõ-
fcientia thefauro debeãt cõfolari, tamẽ val-
de trepidãt,quia nec dũ fciunt,quales in illo
tremẽdo Dei iudicio inueniendi funt. Vnde
beatus Gregorius, qui multis hominũ præ-
iudicijs fatigatus,fatis & plus alijs multis erat
expertus,quid paterẽtur, vel quãta intra hęc
cõfolatione indigerent rectores Ecclefiæ, &
iccirco hoc illis celebri ftatione officium de-
dicauit,fcribens ad Mauriciũ imperatorẽ,in-
ter cætera dicit:Quod autẽ dominorũ pietas
illud mihi pauendũ,& terribile omnipoten-
tis Dei iudiciũ intẽtat,rogo per eundẽ om-
nipotentem dominũ, ne hoc vlterius faciat.
Nam adhuc nefcimus, quis ibi qualis fit. Et
Paulus egregius prædicator admonet, dicẽs:
Nolite ante tẽpus iudicare,donec veniat do- 1.Cor.4.
minus,qui & illuminabit abfcõdita tenebra-
rum,& manifeftabit cogitationes cordium.

Cur ftatio ad fanctum Petrum.

SCiendum verò eft, præfentis dominicæ
officio ftationem cõgruè fieri ad fanctũ
Petrum, quia videlicet ille rectorũ Ec-
clefiæ primus & præcipuus eft: quibus idem
officium prædicat gaudiũ & patientiã in tri-
bulatione,longanimitatẽ in fpe,quorũ in ani
mo quãta preffura fit, & præter illa, quæ ex-
trinfecus funt,quãta inftãtia quotidiana, quã
ta folicitudo commiffarum fibi animarum, 2.Cor.11.
nulli præter ipfos, qui experti funt, perfectè
& liquidò nouerunt, quamuis frequenti le-
ctione, maxime ex libris beati Gregorij non-
nulla ex parte à ftudiofis & cordatis lectori-
bus queãt cognofci. Ipfe aũt B. Gregorius e-
gregium Romanæ fedis poft Petrũ Apofto-
lum decus,qui optimè(vt dictum eft)ango-
ris eius confcius extitit, hoc fefe cũ illis offi-
cio confolatus eft: quippe qui (vt in libro vi-
tæ ipfius legimus) ftationes per bafilicas vel
beatorum martyrum cœmiteria(fecundum
quod hactenus plebs Romana,quafi eo viuẽ
te,certatim difcurrit)folicitus ordinauit: per
quas & ipfe fimul difcurrens, dum adhuc lo-
qui præualuit, viginti homilias Euangelij di
uerfo tempore declamauit, reliquas verò e-
iufdem numeri dictitauit quidẽ,fed laffefcen
te ftomacho,languore continuo alijs pronũ-
tiandas cõmifit. Qui ficut verè dulcifsimum
fancti Spiritus organũ, quicquid fcripfit, di-
gito Dei dictante concepit: fic eafdem ftatio
nes non fine eodem fpiritu depofuit, & tam
hæc,quàm cætera eius opera, tanquàm aurũ
rutilant in Chrifti Ecclefia.

De Quatuor temporum ieiunijs.

Cap. V.

INter cæteras hebdomadę ferias,quarta &
fexta feria maximè ieiunijs ideo deputan-
tur, quia Dominicæ pafsionis memoria præ
alijs infignitæ funt. Quarta nanq; feria Domi Matth. 26.
nus à Iuda traditore vẽditus, & fexta à Iudęis
crucifixus eft. Itaq; & per fingulas dominicas
proprias Euangeliorũ & Epiftolarũ lectiões
habent, & ieiunijs, lætanijs atq; abftinentijs
pœnitentium magis idoneæ iudicatę funt: vt
quibus diebus innocẽs Dominus vẽditus, &
pro feruis fuis paffus eft, feruꝰ peccator fleat
& ieiunet, & lectionẽ fanctã (quæ eft animæ
pabulum) folennius audiat. Quapropter qua
tuor temporũ ieiunia per eafdẽ ferias celebra
ri inftituta funt, addita dominicæ fepulturæ
die, fcilicet fabbato, vt tres dies ieiunij fint,
quatenus trium menfium cuiufque tẽporis
tempo-

temperiem bonam, trium dierum, quibus ieiunamus, salubri commercio impetremus, & pro mense diem vnum Domino offerentes, tranquillam & quietā hanc vitā sub elemētis
Ephes. 6. mundi, à spiritualib. nequitijs, & ab aeriarum malignitate tempestatum peragamus.

De Ieiunio in Aduentu Domini.

Cap. VI.

TErtia igitur dominici Aduentus hebdomada, quarta feria brumalis temporis ieiunium præfixum est: quod propter aduētum Domini aliorum temporum ieiunijs celebrius est, & officium tam diurnum quàm nocturnum magis plenarium habet, ad ipsum Domini pertinens aduentum, vt dum caro ieiunijs affligitur, anima redemptionis suæ testimonijs, ex lectione sacra, vel concentu Ecclesiæ, copiosius lætetur. Prima ieiunij die, scilicet quarta feria statio ad sanctam Mariam cōuenienter ordinata est. Ad illud enī templum Domini, ad illud sacrariū Spiritus
Luc. 1. sancti, in quo totus Deus nouem mensib. habitans, dignatus est homo fieri, totum eius diei officium propriè pertinere manifestum est. Nā ex Euangelio dominica recitatur annunciatio vel incarnatio, propheticis tubis antè declamata, per angelū præsentialiter allata, per fidem beatę virginis suscepta, per in corruptum eius vterum cōpleta & reddita. Quæ omnia propheticus clangor in introitu
Esa. 45. breuiter præcinens: Rorate cœli, inquit, & cętera. Dicendo rorate cœli desuper, ministerium angelicæ expressit allocutionis, qua verbum Deus in interiorem aurem credulæ virginis, sicut pluuia in vellus, descendit, & per
Iudic. 16. hoc quod ait, & nubes pluant iustum, sćatę cæteros prophetas, qui vt nubes iustum, scilicet Christum & fideles eius in terra cordis nostri cœlesti doctrina deplount. Aperiatur,
Esa. 2. inquit, terra suscipiēdo verbum, & dicendo, ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum ver
Luc. 1. bum tuum, & germinet saluatorem benedictā in æternum, Deum nobis proferēs & hominem. Quæ post hęc sequūtur, omnia simi-
Dan. 8. liter Euangelico sensui consonant. Epistolaris lectio ieiunantium animas dupliciter reficiens, Primò montem illum prędicat, qui secundum consonum Euangelium, sedem sus-
Psal. 65. cipiens Dauid patris sui, & de lapide paruo crescens in montem, & implens orbem terrarum, regnabit in domo Iacob in æternum,
Psal. 23. Cui lectioni pulchrè succinit versus subsequens gradualis, quis ascendit in montē Domini, &c. Quia videlicet nō nisi innocens manibus & mundo corde, & cuius vita concordat cum fide, partem habebit in illa Domini incarnatione. Reliqua officij membra patenter ad eundem Euangelij sensum pertinent, nec ad hoc probandū immorari opus est, quoniam manifestum est. Igitur hac die secundū huiusmodi officium statio ad sanctam Mariam conuenienter ordinata est.

De Feria sexta Ieiunij. Cap. VII.

SExta verò feria statio ad sanctos Apostolos præscripta est. Ratio quidem occultior est, sed quærentibus parua ex scintilla citius elucet. Nam in Euangelio diei præsen- Luc. 1.
tis, in cantico beatæ virginis dignū illud memoria dictum est, quod patenter ad ipsos Apostolos attinet: Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Nam de sedē spiritualis magisterij, de cathedra Moysi, deposuit potētes de sede, id est, superbos, scribas & pharisęos, & exaltauit in eandem sedem humiles Apostolos. Sicut aliàs ipse Dominus: confiteor tibi, inquit, pater Domine cœli & terrę, quia Matth. 11.
abscondisti hæc à sapientibus, & reuelasti ea paruulis. Quod quia in veritate iudicij factū est, & cùm hæc diceret beata virgo, propè erat Dominus, scilicet in vtero eius, benè con gruit hic introitus: Propè esto Domine, & omnes viæ tuæ veritas. Et quia florente tunc Psal 118.
virga de radice Iesse, iam requiescebat super florem eius spiritus Domini, vt de plenitudine eius accipiens Iohannes, exultaret in vtero Elizabat: aptè concinit Euangelio hæc Epistola: Egredietur virga de radice Iesse, &c. Iohan. 1. Luc. 1.
Singula percurrere nimis longum est, & quia Esa. 11.
per se patent, quòd ad eandem rem pertineant, fastidiosum est. Communio tādem, ecce Dominus veniet, & omnes sancti eius cū eo, Zach. 14.
ad eorundem perspicuè spectat glorificationem Apostolorum, qui cum eo vēturi sunt in secundo aduentu eius ad iudicium.

Cur vna tantum lectio legatur ad Missam. Cap. VIII.

QVæri autem potest, cur quarta feria prima scilicet diei ieiunij, duæ sint lectiones, duoq; ascripta gradualia, sexta feria vna tantum lectio, sequenti verò sabbato legantur sex? Ad quod respondendum, quia cùm quarta feria duas legerimus, sexta secūdum profectum ieiunij tres legere deberemus, sabbato aūt quatuor. Verum quia sabbato solent ordinationes fieri, translatæ à feria sexta duæ, quatuor sabbati lectionib. appositæ sunt, vt his maximè sacri officij proferenda reseruetur opulentia, qua & ieiunātes, & sacrorum ordinū tyrones descripti sunt.

Cur sabbato ieiunij duodecim lectiones titulentur, cùm sex tantùm legantur.

SCiendum quoque, quòd cū sabbato sex tantum legendæ sint, duodecim in titulis lectiones ea de causa prænotantur, quia cùm

cùm Romana Ecclesia de Latinis & Græcis esset permixta, singulę lectiones in vtraq; lingua recitabãtur. Nam in vna lingua recitatę, ab vtriusq; linguæ populis intelligi non poterant. Itaq; dum vnaquæq; bis legitur, duplicato senario lectionũ numero, duodecim cõputantur. Præterea notandum est, ordinationum sacramenta dominicæ diei deputari, cuius in vespera fiũt, & tam vespera sabbati, quàm mane prima sabbati posse & licere ieiunis à ieiunantibus celebrari.

Sententia Leonis Papæ, quòd ordinationes cùm sabbati vespere fiant, ad diem dominicam pertineant. Cap. IX.

Dicit enim magnus Leo, scribens ad Dioscorum Alexandrinę ciuitatis Episcopum. Quod à Patribus nostris propensiore cura seruatum esse nouimus, à vobis quoque volumus custodiri: vt non passim diebus omnibus sacerdotalis vel Leuitica ordinatio celebretur, sed post diem sabbati, hoc est, noctis eius, quæ in prima sabbati lucescit, exordio, sub lege diuini officij substituatur, in quibus his, qui consecrandi sunt, ieiunis à ieiunantibus sacra benedictio cõferatur, quod ejusdem obseruantiæ erit, si mane ipso die dominico continuato sabbati ieiunio celebretur, à quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt: quam ad diem resurrectionis (sicut etiam in pascha Domini declaratur) pertinere non dubium est. Nam propter authoritatem consuetudinis, quam ex Apostolica nouimus venire doctrina, etiam sacra Scriptura manifestat, quòd cùm Apostoli Paulum & Barnabam ex præcepto sancti Spiritus ad Euangelizandũ gentibus mitterent, ieiunantes & orantes imposuerũt eis manus, vt intelligamus, quanta & dantiũ & accipientium deuotione curandum sit, ne tantæ benedictionis sacramentum negligenter videatur impletum. Et ideo piè & laudabiliter Apostolicis mores gesseris institutis, si hanc ordinandorum sacerdotum formam per Ecclesias, quibus Dominus præesse te voluit, etiam ipse seruaueris, vt his, qui consecrandi sunt, nunquàm benedictio, nisi in die resurrectionis dominicæ tribuatur, cui à vespere sabbati initiũ constat adscribi, & quę tantis diuinarũ dispensationũ mysterijs est cõsecrata, vt quicquid à Domino est insignius cõstitutum, in huius diei dignitate sit gestum. In hac mundus sumpsit exordium, in hac per resurrectionẽ Christi, & mors interitum, & vita sumpsit initiũ. In hac Apostoli à Domino prędicandi omnibus gentib. Euangelij tubam sumunt, & inferendum vniuerso mundo sacramentum regenerationis accipiunt. In hac (sicut beatus Euãgelista Iohãnes testatur) cùm cõgregatis in vnum discipulis, clausis ianuis, ad eos Dominus introisset, insufflauit & dixit: Accipite Spiritum sanctum, & quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum detinueritis, detenta erũt. In hac deniq; promissus à Domino Apostolis Spiritus sanctus aduenit. Ita cœlesti quadam regula insinuatum & traditum nouerimus, in illa die celebrãda nobis esse mysteria sacerdotalium, in qua collecta sunt omnium dona gratiarum.

Acto. 13. *Iohan. 20.* *Actor. 2.*

Item de Sabbato, & cur statio ad sanctum Petrum. Cap. X.

Hoc sabbato, & omnibus horum quatuor temporum sabbatis, statio ad sanctum Petrum congruè celebratur. Cui enim primo post Christum Ecclesię summum collatum est pontificium, quiq; primus & princeps sacras in Ecclesia celebrauit ordinationes, cuius vice maximè fungitur Romanus pontifex, cũ Ecclesię sanctę ministros & ouibus Christi pastores ordinat necessarios, congruè, vt tanquàm ad summum recurratur, apud ipsum statio celebratur. Conuenientes igitur ad beatum Petrum ieiunos mater Ecclesia filios, velut ex ore ipsius Petri multiplicatis in anima reficit sacramentis, & ex ipsius authoritate spiritualium diuisiones ministrationum distribuit. Vbi notandum, quintam semper lectionem, quæ superadditæ doctrinæ nouissima est, nõ mutari, semperq; illam esse, qua legitur angelus Domini cum Azaria & socijs eius in fornacem ignis descendisse. Quod magna & mystica non vacat ratione. Nam quemadmodum pueris à Babylonio rege missis in fornacẽ ignis, cœlestis gratia subuenit, & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem: sic nos à confusionis rege diabolo, libidinum flammis appetitos ieiuniorum & orationum instantia liberat. Hoc deniq; genus non eijcitur, nisi in oratione & ieiunio. Hac ergo lectione prælecta, sequitur & hymnus eorundem puerorum, quo ad benedicendum creatorẽ omnis creatura cõmonetur, priusquam sacerdotes ordinẽtur, vt animaduertamus, illorũ ora manusq; ad benedictiones dandas, & quod maximũ est, conficiẽdum corpus & sanguinem Domini, iure admitti, qui à confusionis rege succensam fornacem vitiorum potenti fide superauerunt. Iam quæ sequuntur, manifestè secũdum Domini prædicãt aduentũ, & voci consonant clamantis in deserto, parate viam Domino, &c. Hoc enim Euangeliũ eius diei est, principium scilicet prædicationis, qua Iohannes peccatorum corda percutit, & ad pœnitẽtiam inuitat, genimina viperarum, securim dicens

Dan. 3. *Matth. 17.* *Esa. 40.* *Matth. 3.*

dicens iam esse positam ad radices arboris,& ventilabrum in manu iudicis,vt purgans aream suam,triticum congreget in horreum,paleas autem conburat igne inextinguibili.

Hoc Euãgelium eodẽ Epistola sensu præcurrit scilicet secundum prædicando aduentum Domini, quo reuelatum prius hominẽ peccati, filium perditionis interficiet spiritu
2. Thess. 2. oris sui, & destruet illustratione aduentus sui. Sed & antiphona ad introitum: Veni &
Psal. 76. ostende nobis faciem tuam Domine, qui sedes super Cherubim, & salui erimus, manifestè tempus illud respicit, quo (sicut in offerenda quoque canimus) exultanti filiæ Sy-
Zach. 9. on: Veniet rex suus sanctus & saluator mundi:& sicut in tractu præmissum est: Excitans
Psal. 79. potentiam suam veniet, & eum quem deducit, velut ouẽ Ioseph, segregatum ab hœdis
Matth. 25. qui à sinistris eius erunt, ad dextram suã constituet. Interim tamen plorandum est ante
Psal. 94. eum qui fecit nos, ne fortis & terribilis, qui
Psal 18. iuxta communionem exultauit vt gygas ad currendam viam, nemine aduersantium paruulorum valente sibi resistere, de quibus
Psal. 63. scriptum est. Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum,cùm venerit,item gygas nobis sit,& multa fortitudine sua nobiscum in iudicio contendat, & magnitudinis suæ mole premat nos.

Cur Dominica quarta vacat. Cap. XI.

Dominicæ quartæ officio præscriptum est, Vacat: videlicet, quia nulli sanctorũ Apostolica cautione stationi deputatum est. Quod quàm rectè cautum sit, considerata eiusdem officij ratione perpẽdere licebit. In Euangelio Dominicæ huius, agitãte vento pharisaicæ interrogationis, hæc scintilla splendidæ veritatis emicat de flamma ignis diuini, qui calebat ardens & lucens in sancta mente Iohannis. Ipse est, inquit, qui post me
Iohan. 5. vẽturus est, qui ante me factus est, cuius ego
Iohan. 1. non sum dignus, vt soluam eius corrigiã calceamenti. Ab hac probabilis testimonij sententia graui & digna corde & ore tãti præcursoris, omnia pendent membra concrepantis officij. Stat Idumæa illa, quæ visitationis suæ
Psal. 59. 107. propheticum illud audierat promissum, In Idumęam extendam calceamentum meum. & respiciens in illud tempus, quo de accubitu suo, scilicet de sinu patris, egressus rex ille qui hoc promiserat, iam in vtero virginis calceabatur, mirabilem illam atq; insolubilem incarnationis corrigiã suis circundans gressibus. Illud, inquam, respiciens. Idumæa scilicet alienigena gentilitas, clamat in introi-
Psal. 105. tu: Memento nostri Domine in beneplacito populi tui, videlicet in filio tuo, in quo tibi beneplacuisti solo ex millibus populi, qui-
cunque tuus fuit ab initio mundi, visita nos Matt. 3. 17.
in eodem salutari tuo, ad modum medici iacentem ægrotum dignatione gratuita visitãtis. Quæ deinde sequuntur, id est, collecta, epistola, graduale, alleluia, cuncta pariter iuxta cõsiderationem impręgnati vteri virginalis, prope esse Dominũ, & celerem eius aduentum consonant. In offerenda verò palã est, nos exemplo Angeli, salutare illud templũ Domini, sacrarium Spiritus sancti, thalamum sanctitatis, triclinium diuini cõsilij: in quo, vt dictũ est, diuinitas veniens ad nostrã salutem, nostra carne calceata est. Hoc tantum regis Christi mysteriũ, cui sanctorum, qui omnes officiales eius sunt, ita fuit creditum, vt meritò decãtetur hoc officium præscripta statione apud quemlibet illorum? Nã quę apud singulos eorum officia solennibus deputata sunt stationibus, si ritè considerentur, singulorum virtutibus vel meritis consonare probantur. Sic apud beatum Petrum, qui principaliter ius obtinet ligandi atq; soluendi, statio fit, quãdo, vt dictum est, in typũ Ecclesiæ nobis euangelizatur solutio asinæ: sic quando agimus scrutinia, & catechumeni pręsignãtur, ad catechizatorem gentiũ Pau-
lum statio celebratur. Haec autem ligatu- Matth. 16.
rã corrigiæ soluere, id est, sanctæ incarnatio-
nis Christi mysterium denudare, ipse Ioan- Matth. 11.
nes se indignum asserit, quo maior inter natos mulierum nemo surrexit. Inuestigare enim quis potest, quomodo corporatur ver-
bum, quomodo summus & viuificator Spiri- Iohan. 1.
tus intra vterum matris animatur, quomodo is, qui initiũ non habet, & extitit & conci-
pitur? Nulli ergo sanctorum hoc mysterium Matth. 11.
ita fuit creditum, vt apud illum propria statione hoc assignari debeat officium. Proinde vacat, nõ quod (vt nonnullis videtur) minus sit authenticum, sed quod de ordinatissima stationum dispositione, rationabiliter sit exceptum, vtpote materiam habens totius salutis & sanctitatis effectricẽ, sed nulli sanctorũ inuestigabilem: omnib. impẽsam, sed per solum Spiritum S. administratam, qui in triclinio virginalis vteri solus medius, solus con-
scius, & vnus cœlestiũ fuit architriclinus nu- Luc. 1.
ptiarum. Nocturnalia, studio vitandæ prolixitatis, pręterimus officia, maximè quia per se satis patent, quod à diurnalibus non discrepent. Notandum verò, quod antiqua & vniuersali sanctæ Ecclesię consuetudine per hoc tempus, rationabiliter legitur Esaias propheta, qui tam primum, quàm secũdum Domini aduentum eloquenter euidens, & euidenter eloquens, nobilis propheta, imo magnus

nus & verus nunciat Euangelista. Nam per
totum annum iuxta rationes causarum vel
temporũ, sacræ lectiones probabiliter (sicut
in sequẽtib. locis suis liquebit) ordinatę sunt.

De Officio in vigilia natalis domini.

Cap. XII.

IN vigilia natalis domini, frequẽs ac cele-
Exod.26. berrimum est in ore Ecclesiæ pulchrũ il-
lud diuinæ consolationis oraculũ: Hodie
scietis, quia veniet dominus, & mane vide-
bitis gloriam eius. Iudæa & Hierusalem, no-
lite timere, &c. Per hoc mittit quenquam
2. Para. 20. nostrum ad historiã libri Paralipomenon,
quãdo regnante Iosaphat, congregati sunt
filij Ammon & Moab, cũ habitatoribus mõ-
tis Seir aduersus Iudã. Cõuenitq; omnis Iu-
da in Hierusalem & in templum domini, ad
deprecandam faciem eius. Et stantibus illis
coram domino cũ vxoribus & paruulis aut
liberis, & vociferantibus ad dominum, excla
mauit Hiaziel, filius Zachariæ, filij Barachię,
Leuites de medio multitudinis, facto super
se spiritu domini: O Iuda & Hierusalem no-
lite temere, cras egrediemini, & dominus e-
rit vobiscum, &c. Illuc (vt dictum est) mittit
quẽquam nostrum ecclesia, summa cura ni-
tens excitare corda nostra, vt vigilanter ad-
uertamus per hanc similitudinem, quàm op-
portunè subuenit nobis natiuitas filij Dei se-
cundum carnem. Non enim parua similitu-
do est. Nam quemadmodum tũc visibiliter
congregati fuerant visibiles hostes aduersus
Deute.23. Iudam, scilicet filij Ammon & Moab, & ha-
Hier.48. bitatores montis Seir, qui sæpè in scriptura
Ezech 15. sacra pro peccatis & vitijs & malignis spiriti-
Gen.19. bus ponuntur, nominibus quoque ad hoc
ipsum cõgruentibus. Ammõ enim interpre-
tatur populus turbidus: Moab ex patre scili-
cet diabolo: Seir pilosus vel hispidus: sic ad
interitum nostrum congregabantur pecca-
ta & vitia nostra, nec erat qui adiuuaret.

De Officio eiusdem diei. Cap. XIII.

IPsum nomẽ, quod dicitur vigilia, nos ex-
citare debet, vt vigilanter aduertamus ea,
quæ in officio diei huius congesta sunt. Quæ
cùm perspexerimus, quib. ex scripturarum
locis cõquisita sint, mirãda nobis significatio
potius, quàm expresio sese offeret profun-
dæ intentionis, qua cõpositor officij nostras
in meditatiõe diuina mẽtes occupare per hu-
iusmodi officium intẽdit. Primùm itaque
Exod.16. de introitu dicendum. Hodie scietis, quia ve
niet dominus. Hoc de Exodo parua muta-
tione sumptũ est. Nã cùm dixisset dominus
filijs Israël. Ecce ego pluã vobis panes de cœ-
lo, dixerũt Moyses & Aarõ ad illos. Vespe-
re scietis, quòd eduxerit vos domin⁹ de ter-
ra Aegypti, & mane videbitis gloriam eius.
Cùm ergo nobis, in expectatione dominicæ
natiuitatis mente vigilãtibus, hoc in introi-
tu canitur, quod dictum est, tunc panem de
cœlo, id est, mãna suscipiẽtibus, & facilè per-
sentit chorus eruditus, quid innuat piæ cali-
dus intentionis oculus, id est, quò tẽdat, vel
ad quid sensus nostros inuitet officij cõposi-
tor verè sapiens, & scriba doctus magni sibi
thesauri cõscius. Deniq; ad hoc inuitat nos,
vt recogitemus, manna illud (quod datum
est filijs Israël, de Aegypto egressis, & tendẽ-
tibus ad terram repromissionis) figurã fuis-
se verbi Dei, quod per virginem carnẽ assu- Matth.11.
mens, nos in se credentes pascere venit, qui
eramus à Deo ieiuni, solis carnis vitijs, tan-
quàm carnibus Aegypti distenti atq; crapu-
lati. Huius interpres similitudinis, nõ quiuis
hominũ, sed ipse est, qui dixit: Ego sum pa- Iohan.6.
nis vitę, patres vestri mãducauerut mãna in
deserto, & mortui sunt: Hic est panis de cœ-
lo descẽdens, vt si quis ex illo mãducauerit,
nõ moriatur: Ego sum panis viuus, q de cœ-
lo descendi. Hoc igitur intelligẽtes, & ma-
gnificè exultantes, amplius ex subiunctione
psalmi dilatamur in intellectu gaudio spiri-
tuali, dicẽtes: domini est terra & plenitudo e-
ius. Quod de psalmo, sumpta est offerenda Psal 23.
quoq; cũ versibus suis. Cõuenit nãq; diei vel
rei psalmus hic per omnia, quia totius hodi-
erni officij psalmiq; huius vna ferè intentio
est. Nã & in vigilia præsenti cõtẽplari iube-
mur, nõ solũ ꝙ natus sit, sed & cur natus, vel Heb.7.
quãdo natus sit Christus, sicut & cantamus:
Intuemini, quantus sit gloriosus iste. Et in
psalmo iuxta titulũ, qui talis est: Psalmus Da
uid in prima sabbati. Agit Propheta de victo
ria Christi, quæ facta est in resurrectione, in
prima sabbati, exhortãs fideles, vt tãto regi
semetipsos (sicut decet) præparẽt aduenienti,
tollẽtes, sicut in offertorio cãtamus, portas Luc. 11.
suas, portas mortis, id est, vitia, vel eleuantes
portas iustitiæ, virtutes, vt introeat rex glo-
riæ, dominus virtutũ, ad debellandũ fortem
armatũ, cuius est orbis terrarũ, quia ipse su- Psal. 135.
per maria fundauit eum, dũ sicut olim diui-
sit mare rubrũ in diuisiones, ita & nũc orbẽ,
id est, populum Christianũ, educẽs inter dis-
sensiones amaricãtium populorũ, fundauit
in fide, & super flumina præparauit, id est, su-
per principes seculi stabiliuit eum. Nihilo-
minus & hoc, quod eidẽ introitui, in gradua Psal. 79.
le transformato, versus iste subiũgitur: Qui
regis Israel, intende. sensum vigilantem ædi-
ficat. Nã psalmus ille oratio est pro Iudæis,
& Gentibus, qui cito apparente domino Ie-
su cõmutandi erant in eum. Et pro perfidis

quoque Iudæis, qui in titulo appellātur Assyrij, id est, seipsos dirigentes secundum reputationem suam, qui iustitiam suā statuere volentes, iustitiæ Dei non sunt subiecti: pro perfidis, inquam, Iudæis orāt in illo psalmo fideles, vt tandem conuertantur, quod ipsi tandem futurum præuident. Et in supradicto versu sub nomine Israel Iudaicus populus, sub nomine Ioseph, quod interpretatur accrescēs, gentiū designatur multitudo, quæ illis addita est, iuxta illud: Alias oues habeo, quæ nō sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, &c. De Euāgelio vel epistola palàm est, quòd eis introitus supradictus conueniat, videlicet quia sensus vtriusque hoc maximè intendit attestari, qualē per portam cœli supradictū manna nobis dominus pluerit, scilicet per virginē, dicente angelo in Euangelio: Quod enim ex ea natū est, de spiritu sancto est, pariet autem filium, &c. Pauli autem in Epistola: Qui factus est ei ex semine Dauid. Maxima nanq; portarū cœli, quas dominus, vt hoc manna plueret, nobis aperuit, Maria extitit, per quam ad nos verbum Dei, caro factū de cœlo descēdit. Siquidē aliæ portæ, id est, omnes sanctorū animæ, quæ ab initio verbum illud in gremio fidei meruerunt suscipere, ore suo verbū salutis pepererūt, id est, prædicauerunt, sanctamq; scripturam cōposuerunt, dicentes: A timore tuo domine concepimus & peperimus. Spiritū salutis tuæ fecimus super terram. Hæc autē verbum illud ita plena gratia concepit, vt visibilem hominem factum pareret, in veritate carnis, eodem Spiritu sancto, & per ora prophetarū verbū hoc eloquēte, & cōceptionem eius in vtero virginis operante. Quod & ipsum cælitus significatum est, in eo quod de supradicto manna scriptum est: Cumq; descenderet mane ros supra castra, descēdebat pariter & māna. Ros enim Spiritū sanctū, de quo nunc dictū est, quod enim in ea natū est, de spiritu sancto est: Māna verò (vt sæpè dictum est) verbum Dei significabat, quod per operationem eius humanę naturæ vnitū est. Et quod populus inobediēs, de eo quod collegerat, reseruauit, nec totū, vt iussum erat, comedit, hoc illud est, quod nō totum, quod accepit à sanctis prophetis de verbo Dei, credere voluit. Quod autem de manna reseruatum est, quale fuit? Cōputruit, inquit, & scatere cœpit vermibus. Nimirū, hoc est, quod vsq; hodie Iudæa de māna comedere, id est, de verbo Dei credere refugit. Quòd videlicet putredinem, id est, carnē nostram assumpserit, & verè sit vermis, quod purum māna fuerat, id est, homo verè mortalis sit factus, qui Deus, imo verbum Dei erat. Quòd autem die sabbati non cōputruit, neq; vermis est inuentus in eo, quia pulchrè illud significat, quòd, vt ait Apostolus, Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur. Rectè igitur in introitu cātamus: Hodie scietis quia veniet dominus, & mane videbitis, &c. quia hodie, id est, in præsenti vita scimus & credimus, quia de cœlo descēdit panis viuus, mane, id est, in resurrectionis gloria, videbimus non solam humanā, sed gloriosam diuinitatis eius formam, & (vt in communione canimus.) Reuelabitur gloria domini, & videbit omnis caro salutare Dei nostri.

Margin notes (left column): Psal. 80. — Iohan. 10. — Roma. 1. — Matth. 1. — Esa. 26. — Exod. 16. (right column): Rom. 6. — Esa. 40.

De eo quod solet quæri, cur Deus lapsum hominis euenire permiserit, pro quo incarnatio eius necessaria fuit.

Cap. XIIII.

Importuna plerunq; à nōnullis hæc nobis impingitur quæstio. Cur Deus lapsū hominis euenire permiserit, cùm vtique, vt omnipotēs, impedire potuerit, saltem ipsum tentatorē ab ingressu paradisi procul arcendo, maluerit, q; suam incarnationem humano generi necessariam existere, quàm compendio serpentem ab hominis collocutione abigere. Hoc Apostolus Iudæis scandalum, gentibus autem ait esse stultitiam, nos autē, si spiritu pietatis regimur, vt mites simus, & ideo quærimus vt inueniamus, scienter profitebimur hoc stultū Dei sapientius esse hominibus. Quod vt probari possit facilius, libet prius rei tantæ maiestatis aliquam apponere similitudinem, vt quia diuinam iustitiā vel sapientiam in semetipsa radiantem, infirmi perspicere non queunt oculi, tanquàm in subiecto speculo contemplantes, speciosam illam esse intelligant per ipsius imaginē. Nōc ergo ab eo, quod scriptum est, & vocauit famem super terram, & omne firmamentū panis cōtriuit, & paulò pòst: Et intrauit Israël in Aegyptū, &c. cōpetentē licet capere similitudinem. Quærimus nunc ab eis, qui supradicta quæstione moueri solēt. Cur Deus voluerit, vel Israel in Aegyptū intraret, vnde postea signis, atq; portentis, cum ipsorū grandi labore, per Moysen & Aaron educerentur. Nā testamētum suum, quod disposuit ad Abraham, quod iurauit ad Isaac, quod statuit Iacob in præceptum, dicens: Tibi dabo terrā Chanaan, cùm essent incolæ eius, scilicet terræ Chanaan, illud, inquā, testamentū sic poterat ratū facere, vt non vocaret famē super terrā, neq; intraret Israel in Aegyptū, & ibidem, id est, intra Chanaan, augere poterat populū suum vehementer, & firmare eū

Margin notes: 1. Cor. 1. — Psal. 104. — Exod. 7. 8. — Psal. 104.

super

ſuper inimicos eius, nõ relinquẽs hominem
nocere eis, & corripiens pro eis reges: ſed ma
luit (vt dictum eſt) cauſam euenire, propter
quam intraret Iſrael in Aegyptũ, & illuc mit-
tere Moyſen ſeruum ſuum & Aaron, ponens
in eis verba ſignorum ſuorũ & increpare ma
Pſal. 105. re rubrum, vt exiccaretur, & ſubuerſis hoſti-
bus deduceret eos per deſertum quadragin-
ta annos, & portaret mores eorum, & interim
pluit illis manna ad manducandũ, & panẽ cœ
li dedit eis. Hoc ergo reſpondeat qui altiora
Pſal. 77. quærit, cur tantis morarum vel operũ diſpẽ-
dijs reducendos, illuc intrare permiſerit. Di-
cet fortaſsis quod in promptu eſt, & quod ve
rum eſt, quia vt notã faceret in gentibus vir-
tutem ſuã, vt eſſent quæ vtiliter annunciari
poſſent inter gentes opera eius, vt ſciremus,
Pſal. 76. quia ipſe dominus Deus noſter, & experimẽ-
Pſal. 104. to probarem⁹, quia in vniuerſa terra iudicia
eius: vt, inquã, notus fieret Deus, ſine cui⁹ no
titia nõ viuit omnis homo, iccirco quod ſu-
pradictũ eſt fieri permiſit. Et rectè, bene, irre
prehenſibiliter. Si enim homo nõ debet ob-
lata occaſione omittere, quin proferat quod
in ſe vtile habet, pro eo quod ſcriptũ eſt: Sa-
Eccl. 20. pientia abſcõdita & theſaurus occultus, quæ
Pſal. 104. vtilitas in vtriſq;? quãtò magis beneuolentia
Gen. 39. Dei oblatã ſibimet occaſionẽ debuit ample-
cti. i. mittere in ſeruum venundari Ioſeph, vt
ſapiẽtiæ ſuæ theſauros vtiles oſtẽderet, quia
videlicet illa venditio captiuitatis illorũ cau-
ſa vel initiũ fuit. Non enim Deo imputãdum
eſt illius captiuitatis initium, quia vocauit ſa-
mem ſuper terrã, ſed eis, à quibus in ſeruũ ve
nundatus eſt Ioſeph. Non ergo dubiũ eſt
quin irreprehẽſibile ſit, quicquid illic à Deo
permiſſum eſt vel actũ. Quapropter cũ deſcẽ
derẽt in Aegyptũ, ſolus pater Iacob, qui cul-
pæ illius fuerat expers, ſpe promiſsionis re-
creatus eſt. Audiuit enim Deũ ſibi dicentẽ:
Gen. 46. Noli timere, deſcende in Aegyptũ, ego de-
ſcẽdam illuc tecum, & ego inde adducam te.
At verò illius diuinæ iuſtitiæ, de qua ſupra
propoſitũ eſt, hæc imago eſt, atq; ad exẽplar
cœleſtium hæc in terrenis acta ſunt. Eadem
ſimplicitate oculi, id eſt, intẽtione vtilia faciẽ
di, permiſit Adam volentẽ deſcendere in hãc
Aegyptũ, id eſt, in tenebras peccati, cùm po-
ſuiſſet eum in amœnitate paradiſi, cuius illa
terra typum geſsit, in qua Abraham & Iſaac
& Iacob peregrinari iuſsit, repromittẽs eam
illis. Et cuncta vtilitas, quæ prouenit ex eo,
quod Iſrael in Aegyptum intrare permiſit,
tantò minor eſt illa, quę de peccato Adę pro-
uenit, quãtò minor eſt figura veritate, ſimili-
tudo re, vmbra corpore. Nam vt cætera nũc
omittam, quorum latiſsimæ quidẽ ſignifica-
tiones ſunt, ſed alijs temporibus vel locis ad-
hibẽdæ ſunt, illud quod pluit illis manna ad
manducandũ, & panẽ cœli dedit eis, verè mag
nũ & mirificum bonũ, quantò minus eſt iſto,
quem ſignificabat, pane angelorũ, qui eſt Dei
verbum, verbũ Deus, verbum caro factũ. Si-
quidem illud manna, verbi huius incarnati
fuiſſe ſignum, non ſolus in Euangelio teſta-
tur dominus, vbi ait: Ego ſum panis viu⁹, qui Iohan. 6.
de cœlo deſcendit: ſed & Moyſes in Deutero
nomio præſcribit. Qui cũ dixiſſet: & dedit ti- Deut. 8.
bi cibũ manna, quẽ ignorabas tu & patres tui,
ſtatim addidit, vt oſtẽderet tibi, qa nõ in ſo-
lo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod
egreditur de ore Dei. Et vt ſupradictã diui
ni oculi ſimplicitatem, id eſt, intentionis pu-
ritatem vtrobiq; planius perpendas, promp-
tũ eſt perſpicuis probare teſtimonijs, quo ad
erudiendam creaturã, nõ ſolum humanam,
ſed & angelicã, hæc vel illa fieri oportuit. Nã
de manna cùm dixiſſet Moyſes, quod ſuprà
poſitũ eſt, paulò pòſt adiecit, vtiq; hominib.
loquens: Quia ſicut erudit homo filiũ ſuum,
ſic dominus Deus tuus erudiuit te. De ſacra-
mento aũt verbi incarnati Paulus ad Ephe-
ſios ſcribens, vt innoteſcat (inquit) principi- Eph. 3.
bus & poteſtatibus in cœleſtib. per Eccleſiã 1. Cor. 1.
multiformis ſapientia Dei. Igitur quẽadmo-
dum in ſpeculo patet, ſubiectæ ſimilitudinis
clariſsimus & ab omni, q̃ reprehenſione vel
nota ſtultitię (vt gẽtibus viſum eſt) dignũ ſit,
puriſsimus iuſtitię ſol, in diſpẽſatione ſnę in-
carnationis incedit, qa modorũ omniũ, quib.
omnipotẽs malitiam diaboli peruertere vel
ceſſare potuiſſe vel debuiſſe aſſeritur, à mũdi
huius ſapientia, quã ſtultã fecit Deus, omniũ,
inquã, modorũ optimus hic modus eſt, qui
Deo complacitus eſt, vt diabolus ad ſuę dam
nationis cumulũ hominẽ decipere permitte-
retur, & ſuæ fraudis effectu potitus tũ demũ
per hominẽ ad iudiciũ traheretur. Et ſedens
in ſuperbię principatu Aegypti rex, id eſt, te-
nebrarũ princeps, primum decẽ plagis, id eſt,
decẽ legis præceptorum flagris contundere-
tur, deinde nobis ad manducãdum hoc man
na per baptiſma concurrentibus, ipſe inſecta
tor fluctibus eiuſdem enecaretur, nobiſque
hoc in manna verbi incarnati refectis atq; cõ
fortatis, terramq; eius, id eſt, cœleſtẽ patriã,
quam ille ſuperbiendo perdidit, inuadenti-
bus, ipſe cum ſatellitibus ſuis videlicet ſpiri-
tualibus Chananæis trucidaretur, quod in
die iudicij futurum eſt, quando mirabili &
pulcherrima ordinatione hic Deus & homo
puniet, & quod in Deum, & quod in hominẽ
actũ eſt, id eſt, & ſuperbiã, qua cõtra Deũ tu-
muit, & inuidiã, qua hominẽ decepit. Hæc

omnia Deus, priusquàm hominem códeret, præsciuit & prædestinauit: ipsum auté hominis lapsum præsciuit quidem, sed non prædestinauit, neq; voluit, qui imò sub interminatione mortis vetuit. Nā bona sola Deus præsciuit & prædestinauit, mala autem præsciuit tantum, nō etiam prædestinauit, sed cōdigna eis loca iustè deputauit. Addit adhuc quæret aliquis: Cum præuaricatio nulla sit, si pręceptum aut lex non fuerit, cur Deus homini præceptū dedit, quod oō seruādum præsciuit? Videlicet quia creator erat ille, iste creatura, & à creatore creaturam erudiri oportuerat, quippe quæ ita creari non potuerat, vt suapte natura perfecta esset, quod solius diuinæ naturæ est: neque scire posset, quia Deus mitis & humilis corde est, nisi eruditione proficeret. At verò, præceptum in omni disciplina eruditionis initium est. Igitur pręceptū dari oportuerat, illud præsertim, quo ad humilitatem creaturam disponeret, videlicet prohibēdo ne plus vellet sapere, quàm oporteret sapere, quam ob culpam ceciderat diabolus, & ideo in Ezechiele cum improperio & ironia appellatur Cherub, id est, plenitudo scientiæ. At ille, vt sciētiam boni & mali, id est, omnium scientiam, sicut Deus haberet, comedit lignum, quod exinde ita appellatur scientiæ boni & mali, non quòd verè ita fuerit, sed quod de illo diabolo fallēte mulier credidit. His ergo breuiter præmissis, propter eos duntaxat, qui nobiscū Dei scientiā inclinato corde expetunt, non propter eos, q insidiose agunt, qualib. dicit Apostolus: O homo tu quis es, qui respōdeas Deo, nūquid potest figmentū dicere ei, qui se finxit, quare me fecisti sic? quorū insidiosis respōdere quęstiunculis, nec nostrę facultatis, nec præsentis propositi est. His, inquam, præmissis, gloriā prædicamus eiusdē dominicæ incarnationis, Deum patrē laudantes, qui per illā nobis faciem suā ostendit, glorificātes filium salutare nostrum, qui carnē nostrā assumpsit. gratias agentes sancto Spiritui, cuius propriū opus, illa noui hominis mirabilis conceptio fuit.

Gen. 2.

Rom. 12.

Ezech. 28.

Rom. 9.

Cur duæ legantur in natali dominico ad missam epistolæ. Cap. XV.

ILlud quæsitu dignum est, cur in hac solēnitate dominicę natiuitatis, tam die quàm nocte duę ad missarū solennia legantur epistolæ, quod aliàs per totum annum eo modo nō fit. Quod maximè prætereundū nō est, prima semper de veteri, sequens de nouo testamento sumpta est. Quod inquirētibus nobis splendida beati Gregorij doctrina viam intelligentiæ protinus aperit. Ait namq;: Benè duo Cherubim, quæ propitiatoriū tegūt, sese inuicē aspiciunt, versis vultibus in propitiatorium. Cherub quippe plenitudo scientiæ dicitur: Et quid per duos Cherubim, nisi vtraque testamenta signantur? Quid verò propitiatoriū, nisi incarnatus dominus figuratur? De quo Iohannes ait: Ipse est enim propitiatio pro peccatis nostris. Et dum testamentū vetus hoc faciendū denunciat, quod testamētum nouū de domino factum clamat, quasi vtraq; Cherubim inuicē aspiciunt, dum vultus in propitiatorium vertunt, quia dum inter se positum incarnatum Deū vident, à suo aspectu non discrepant, quæ dispensationis eius mysteriū concorditer narrant. Reditā ergo nobis eādem intelligimus similitudinē, dum, sicut duo Cherubim versis vultibus in propitiatorium sese mutuo respiciūt, sic duę lectiones ex duobus testamentis, euangelicā lectionem, qua propitiatorium nostrum, id incarnatum verbum prædicatur, concordibus testimonijs & vno eodemque sensu respiciunt. Cur autem ad sanctam Mariam hoc officio statio celebretur, causa euidēs est, scilicet quia de vtero hæc salus Iudæ & Hierusalem expectata & suscepta est.

1. Iohan. 2.

Quòd Christus nocte natus sit. Caput XVI.

DOminica nocte natum esse Christum probabile est, quamuis sacra euangelij de hoc historia tacuerit. Namque si per regulam computi retrò percurras, inuenies eius anni quo natus est, cōcurrētes quinq;. Quos addens regularibus Decembris septē vel (vt compendiosius fiat) regularibus Ianuarij tribus, inuenies diem illum, quo Decembrē inchoamus, quintam fuisse feriam, & cum quo Ianuarium, primā, id est, diem dominicā, sublatis videlicet septem ex eo numero, qui regularibus & concurrentibus compositis accrescunt. Cùm autē December quinta feria, vel Ianuarius inchoatur prima, necesse est diem natalis domini, qui post calendas Decembris XXV. & ante calendas Ianuarij est octauus, primam feriam, id est, diē existere dominicam. Nocte ergo dominica natus est Christus, cōsonante mirabilium suorū ordine, vt quo die dixit, fiat lux, & facta est lux, eiusdē diei nocte exoriretur in tenebris lumē rectis corde, & visitaret nos oriēs ex alto, illuminare his qui in tenebris sunt & in vmbra mortis. Nocte verò congruè natus est, vt ipso die ortus sui tempore, ad illuminandam noctem nostram se aduenire signaret.

Psal. 11. Luc. 1.

Cur duæ missæ ea nocte celebrantur. Caput XVII.

IDcirco nocte illius sacratissimā memoriā duę missę à sanctę memorię Thelesphoro Papa

Papa inſtitutæ, decentiſsima veneratione illuſtrauit Vere Apoſtolica ſanctæ Romanæ Eccleſiæ fides, quæ in vnius natiuitatis filij Dei anniuerſaria nocte, geminæ natiuitatis, diuinæ ſcilicet & humanæ gloriã, ſolennibus vigilijs ita cõmemorari cõſtituit, vt in honorem eius natiuitatis, qua ex vtero ſuo, id eſt, *Psal.109.* ex propriæ ſecreto ſubſtantiæ, Deus pater illum genuit ante luciferũ, id eſt, ante angelicam naturam, & antequàm quicquam faceret, primam miſſam ordinaret, & in venera- *Prouer.9.* tionem eius, qui per vterum virginis benedictus aduenit in nomine domini, ſecũdum laudans & exultans ſuccineret.

Cur tunc legitur, liber generationis, ante primam miſſam. Cap. XVIII.

HAc nocte ante miſſarum ſolennia legitur nobis, liber generationis Ieſu Chriſti, quod pulchro ſatis ordine & myſtica ſanctæ Eccleſiæ traditũ eſt inſtitutione. Ecce enim verè diuini ſtructores ordinis, per huius ſeriem lectionis, ſcalã illam nobis repræſentant profundo noctis tẽpore, quam nocte dormiens Iacob vidit, cui ſummitate *1 Cor. 10.* ſua cœlos tangẽti dominus innixus, eidẽ Iacob apparuit: & ſemini eius terram hæreditariam repromiſit, quãdo pro eiuſdem propagatione ſeminis ibat iuſſu patris ſui, vt acciperet vxorem de domo & cognatiõe patris & matris. Nam vt de mortalitate nunc taceã, quo ſecundũ hoc, quod omnia in figura cõtingebant illis, ſcala illa præfigurauit, cui dominus innixus (vt dictum eſt) apparuit, niſi generationem Ieſu Chriſti, quã ſanctus Euangeliſta diuino ore ita contexuit, vt per Ioſeph ad Chriſtum perueniret. Cui videlicet Ioſeph, ſupremo ſcalæ gradui dominus paruulus innixus eſt. An non illi beato innixus eſt, quãdo pupillus in hoc ſeculo, id eſt, abſq; carnali patre natus, ſolatio eius cũ puerpera matre ſuſtentari dignitatus eſt? Et vt cætera taceam, nónne tunc vel maximè illi innixus eſt, quando ne ab inimicis Herode vel cæteris inueniretur, qui quæſituri erant animam *Mat.2.* eius, in Aegyptum ab eodẽ nutricio ſuo deportatus eſt, iterũque defuncto Herode in terrã Iuda relatus eſt. Cũ igitur nos medio noctis librum illum generationis Chriſti audimus, non ſomno corporeo, ſed ſupernorum cõtemplatione dormientes, iuxta quod *Cant.5.* ſponſa dicit in Canticis: Ego dormio, & cor meum vigilat: cùm, inquam, generationem illam audimus, tunc prædictam ſcalam non tã ſomniamus, quàm vigilanti animo, & certa fide videmus. Et dominũ noſtrum paruulum propter nos factum, & per portam cœli, quam ſupremus gradus ſcalæ, ſcilicet beatus Ioſeph, ſponſali dignitate contingit, per portã, inquam, cœli, id eſt, per beatã virginem egreſſum dominum noſtrum paruulũ & vagientem, & eo modo, quo iam dictũ eſt, ſcalæ innixum audimus, noſtram, id eſt, gentiũ ſalutem pro magna benedictione promittẽtem, imo promiſſam adimplentem. Nã quod in illo ſomno Iacob audiuit dicentem dominum, atque in ſemine tuo benedicentur omnes tribus terræ, hoc impletur in hac Chriſti *Gen.28.* generatione. Quod & verè diuinus Euangeliſta reſpiciens Raab meretricẽ, & Ruth Moabitem generationi huic nominatim inſeruit, videlicet innuẽs hoc, quod Chriſtus non Iudæis tantùm, ſed & gentibus ſecundũ carnem venerit, quippe qui ex gentibus matres habere dignatus ſit, quod & prophetæ antè teſtati ſunt, dicente Dauid: Memor ero *Psal.86.* Raab & Babylonis, id eſt, latitudinis cõfuſarum gentium. Raab enim latitudo, Babylõ verò interpretatur confuſio. Eſaia verò di- *Esa.16.* cente in viſione ſuper Moab: Emitte agnum domine dominatorẽ terræ de petra deſerti, ad mõtem filiæ Syon. Ac ſi apertè diceret: Emittes domine agnum tuum Chriſtũ de medio gentiũ, vt non glorietur carnalis Iſrael, quòd proprius eius ſit Chriſtus: cui æſtimationi eius hoc manifeſtè repugnet, quod tu eundẽ Chriſtũ de gẽtibus emittes ad mõtem filiæ Syon. Nam per petrã deſerti deſignatur Ruth Moabitis, quæ ſtans firmiter in petra *Ruth.14.* ſolidæ fidei, patrios deos populũq; ſuũ oblita venit cũ Noémi, iuncta viro Booz Bethleemitæ genuit Obed auum regis Dauid, in quo facta eſt & parẽs ſaluatoris. Duobus igitur ex populis, Iudaico ſcilicet & gentili, patres progeniti, tanquàm duobus ſcalæ lateribus, diuerſi gradus inſerti Chriſtũ dominũ ſuſtinent, egreſſum à ſummo cœli, omneſq; angeli ſancti deſcẽdunt & aſcendũt per eam, & omnes electi prius ad ſuſcipiendam incarnationis eius fidem humiliantur, vt poſtmodum ad videndum diuinitatis eius gloriam ſubleuentur. Vnde & alibi ipſe dominus: Amen, inquit, dico vobis, videbitis cœlũ apertum, & angelos Dei aſcendentes & deſcen- *Matth.1. Luc.3.* dentes ſupra filium hominis, id eſt, ſubportante & ſubleuante filio hominis, videbitis ſanctos omnes aſcendentes ad Deũ, apertis ſibi cœlorũ clauſtris per redemptionẽ filij hominis, & vt pòſt aſcendere poſsint, prius deſcendere ad orationẽ crucis vel paſsionis eius in ſpiritu humilitatis. Vtrunque ſcilicet aſcenſum hunc & deſcenſum Matthæus & Lucas innuere videntur, dum alter eorũ deſcendẽdo, alter verò aſcẽdendo Chriſti generationẽ cõtexuit: qa videlicet factus homo

Deus, dum vagit in cunis,inuitat nos, vt humiliemur exemplo suæ humilitatis, baptizatus autem dum cœlestibus incipit coruscare miraculis, humiles suscitat ad intelligendam gloriam suæ diuinitatis.

Lecta tandem prædicta generatione Christi, protinus laudem Deo solennem chorus Ecclesiæ cócrepando succinit. Et meritò. Si enim Iacob,cùm euigilasset à somno, ait: Verè dominus est in loco isto, &c. Si, inquã, adeo demiratus est propter vmbram vel figuram futurorũ,quę in somnis viderat,quantò magis nos peractã rei veritatem intuentes,excitari debemus in laudé,& vocare locum húc, id est, sanctam Ecclesiam Bethel, id est, domum Dei,vbi verè non est aliud nisi domus Dei,& porta cœli,scilicet nõ aliud quàm beata progenies, & gloriosa virgo, quæ cœli regem genuit? Et si statim surgens Iacob tulit lapidem,quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum, fundens oleum desuper, quãtò magis nos cõfestim,vbi nobis hæc generatio recitata est, attollere debemus summis laudibus lapidem summum,angularem, pretiosum,quem supposuimns capiti, id est, cordi nostro, vt stabile fundamentum:& super illum fundere oleum pię confessionis & deuotæ gratiarum actionis? Benè ergo statim Missarum solennia celebramus, & sicut visi sunt angeli ascendentes,& descendentes, nos quoq; ascendimus per fidem: primam Missam(vt dictum est)in laudem diuinæ natiuitatis, secundam cantantes in confessione & honore humanæ, quã propter nos subijt, generationis.

Gen.28. *1.Pet.2.*

Cur Euangelista Christi generationem ita contexuit, vt illam ad Iosèph potius, quàm ad Mariam deduceret.

Caput XIX.

QVæratnunc fortè aliquis, cur Euangelista,cùm posśit ab Abrahã vel Dauid illam tenere lineam generationis, qua carnalem beatæ virginis patrem,& ipsam virginé matré, filiumq; cõtingeret ex ex nascentem, cur ita contexere maluit, vt ad Ioseph descenderet, qui sine dubio carnalis pater Christi non est? Ad quod respondendum, quod sic rectè fieri debuisset, si hoc Euãgelista intendisset,quos vel quales per patres carnalé Dauid vel Abrahę generatioré caro Christi contingeret. Sed non hoc intendit, quippe cùm non sit ta[illegible] magnum carnaliter Christi esse propinquum, vt Euangelico ore opus esset per totum mundum declamari. Siquidé mnlti & carnaliter eius propinqui & mali esse potuerũt,de quibus dicit: Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt.Quid ergo potius intendit? Illud vtiq, vt eorũ prosapiam texeret Deorum, de quibus Psalmista: Ego dixi dij estis,& filij excelsi omnes: quos ipse Dominus in Euangelio testatur deos esse dictos, quia ad eos sermo Dei factus est. Constat verò sermonem Dei, qui ad illos factus est, non alium esse quàm hoc verbum,quod caro factum est:cuius incarnationé aut ipsi per Spiritum sanctum, vt Abrahã, Dauid, aut per prophetas ad se missos audierunt, vt Achaz, cui cùm dixisset propheta: Pete tibi signũ à domino, paulò pòst intulit: Ecce virgo cócipiet & pariet filiũ,&c. Igitur illam ob causam generationem huius modi contexuit, quia per illos, aut ad illos huius incarnationis promisśio facta est. Nec verò dubium, quin illorum omniũ primus Abrahã, vltimus beatus Ioseph extiterit: ad quem tunc idem sermo factus est Dei,quando illi dictum est: Ioseph fili Diuid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Notandum diligenter, quod dicitur. Cùm in hac generatione Dauid atq; Abraham cæteris insignius nominati sint, dicente Euangelista:Liber generationis Iesu Christi,filij Dauid,filij Abraham. Hic quoq; beatus Ioseph non natura carnis, sed affectu & officio, pater Domini non minus excellenter nominatur,cùm in eadé generatione appellatur vir Mariæ. Hic autem dicitur ei ab angelo: Ioseph fili Dauid, &c. Cùm ergo sint tres primi,tres nominatisśimi, Abraham, Dauid, Ioseph nominati, inquã, inter omnes, ad quos repromisśio facta est, quærendum summopere est,quo Euãgelista intendit,vt istos excellentius nominaret. Nimirùm repromisśionis incrementa considerauit, quibus Christus, homo, rex atque Deus, diuersis temporibus istis tribus repromissus est. Nam Christum,quæ ad Abraham repromisśio facta est, hominem verum protestata est: In semine, inquit, tuo benedicentur omnes gentes. Quæ auté ad Dauid facta est, non solum hominem, sed & regem fore signauit. De fructu, inquit, ventris tui ponam super sedem tuam. Quæ verò ad beatum Ioseph facta est, manifestè Deũ pronunciat. Pariet, inquit, filium, & vocabis nomen eius Iesum: Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Saluare enim à peccatis, solius Dei est. Hæc eadem tria, id est, mortalem hominem regem, atq; Deum tres magi postmodũ mysticis muneribus testati sunt, mira sancti Spiritus operante gratia, vt quę diuersis temporibus genti Iudaicę promiserat, eadé cuncta subitò addisceret bruta quondã & indocta gentilitas. Igitur benè & quomodo cœlestium

Psal. 17. *Psal. 81.* *Ioan.10.* *Esa.7.* *Mat.1.* *Gen 22.* *Psal.131.* *Matth.1.*

ftium myfteriorũ infpectatorẽ decuit, fic facra Chrifti generatio cõtexta eft, vt deduceretur ad Iofeph, ad quẽ (vt dictũ eft) vltima quidẽ, fed optima repromifsio facta eft, quæ fic finitur: Ipfe enim faluum faciet populum fuum à peccatis eorum. Quod & proinde vel maximè delectat, quod hæc eadem generatio, quafi lõga linea pifcatoris, feculi huius fluctibus iniecta eft, in fummo hamũ ferreũ habens in efca, id eft, verum Deum in carne vera ad capiẽdum Leuiathan, ferpentẽ magnũ, humanas, velut pifces exiguos, deuorantem animas. Cõftat vero, quia nõ carni, fed ferro linea pifcatoris innexa eft. In hoc igitur fimilitudinis pulchritudo perfecta eft, quod fepè dicta faluatoris profapia, non fecundum carnalem geniturã ad Mariam deducta eft, fed fecundum diuinam propinquitatẽ peruenit ad Iofeph: qui cùm Chrifti nõ carnalis fit pater, fed fidei, & fupradictæ promifsionis penultimus hæres, quafi nõ carni, fed hamo ferreo linea fubligata eft.

Iob. 40. *Efa. 27.*

Superius iã dictũ eft, dominica nocte Chriftum natum fuiffe, videlicet, vt qua die dixit Deus, fiat lux, & facta eft lux, eadẽ die vera nobis lux in tenebris exoriretur. Addere nũc libet & illud, q hic idẽ mirabilis Plaftes nofter, qui, vt dictũ eft, dominica nocte natus eft, feria fexta cõceptus eft. Nã fi fuperius fcriptos illius anni quinq; concurrentes vni Aprilis regulari adijcias, fiunt fex. Cùm autẽ fexta feria menfis Aprilis incipitur, profectò octauo calẽdas Aprilis fexta nihilominus feria habetur, quando dominicã annunciationem habemus. Igitur piũ atq; pulchrũ ordinẽ prouidãq; difpofitionẽ, in hoc falutis noftræ opifice mirãtes veneramur, qui die, qua veterem formauit Adã de limo terræ, nouũ fibi reformare cœpit hominem de vera carne virginis Mariæ, eadem nihilominus die redempturus mortis pafsione.

Gen. 2. *Luc. 1.*

De Officio primæ miffæ.

Caput XX.

PRimæ nanq; miffę officiũ, dñs dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te, diuinã filij Dei natiuitatem penè per omnes partes fuas manifeftè cõmemorat. Nam hodie (vt ait beatus Auguftinus) qnia pręfentiã fignificat, atq; in æternitate nec præteritum quicq̃ eft, quafi effe defierit, nec futurũ, quafi nõdum fit, fed pręfens tantùm, quia quicquid æterni eft, femper eft: diuinitus accipitur fecundum id dictum, ego hodie genui te, quo fempiternam generationem virtutis & fapientiæ Dei, quę eft vnigenitus filius, fides fyncerifsima & catholica prædicat. Cum ergo toties hoc ex perfona Dei patris venerabile dictũ repetitur, in introitu, in graduali, in alleluia, & in cõmunione. Nam offerẽda: Lętentur cœli, lętãtibus angelis, & gloria in excelfis canentib. fuccinit, & in collectis natiuitatis quidem domini commemoratio fit, fed incarnatio verbi nec in illis adhuc exprimitur, fed magis claritas veri luminis, perfpicuè diuinã præcipuè generationem, filij Dei obfequium huius veneratur officij. Quomodo ergo cõfonat Euãgelio, manifeftè humanam eius natiuitatem enarrãti? Planè per vnũ illud dictũ fplendidæ & venerandę dignitatis, quod impurus Heluidius cæcis nõ videns oculis, & venerari nefciens, in contumeliam vertit intemeratæ & perpetuæ virginis. Hoc enim ibi legis, & peperit filiũ fuum primogenitũ. Heluidio quidẽ putidè argumentanti, quòd alios beata Maria filios habuerit de Iofeph, qui fratres domini dicti funt, eò quòd primogenitũ illũ Euangelifta dixerit, promogenitũ non dici afferens eum, cui fratres non funt, atq; per illud antecedens confequenter hoc debere recipi. Benè & difertè refponfum eft à beato Hieronymo, primogenitũ effe, omne quod vuluam aperit, omnemq; vnigenitum effe primogenitũ, fed nõ conuerti, non enim omnis primogenitus eft etiam vnigenitus. Cæterum venerabilius accipiendum eft, neq; Euangeliftam difertifsimum tam fuperfluè primogenitum pofuiffe vt ad matrem referret, quã virginem matrẽ effe, quod longè maius eft, quã cuiuis matri fit primogenitum parere, tota fuperiori narratione firmauerat Beda quoq; fuper eundẽ Lucã idipfum fentiente. Nam primogenitus eft omnis creaturæ dominus Chriftus, Dei virtus & fapientia, quę dicit: Ego ex ore altifsimi prodiui, primogenita ante omnem creaturam. Ipfe enim, qui fecundum humanã naturam poft Iohannẽ, & poft alios multos fanctos venit, fecundum altiorem gloriã, & gratiæ in labijs fuis diffufæ priuilegium, primogenitus eft in multis fratribus. Ita ergo accipiendum eft & fic diftinguẽdum: Et peperit filium fuũ primogenitum, fubauditur enim, ante omnem creaturam. Quam generationem eius quis enarrabit? Quamobrem non poteft fieri, vt iuxta tenorem fupradicti ordinis, quæ in cantu laudatur vel memoratur diuina natiuitas, in lectionibus enarretur.

Introitus. Pfal. 2. *Hodie genui te.* *In prima Miffa diuina Chrifti natiuitas præcipuè commemoratur.* *Pfal. 95.* *Error Heluidij de primogenito.* *Luc. 2.* *Refponfio fancti Hieronymi cõtra Heluidium.* *Alia refponfio fuper primogenito ante omnem creaturam.* *1 Cor. 1.* *Ecclefia. 24* *Rom. 8.* *Efa. 53.*

De Officio fecundæ Miffæ.

Caput XXI.

SEcundæ Miffæ officium, totum dictis paftorum confonat dicentium: Tranfeamus vfque Bethleem, & videamus hoc verbum, &c. Paftores animarum, quarum illa vox eft: Nos autem populus eius & oues

Luc 2. *Paftores animarum quid annuntient.* *Pfal. 94.*

oues pascuæ eius: pastores inquã, sancti, qui
vigilantes & custodientes vigilias noctis, id
est, vitæ præsentis, supra gregẽ dominicum,
legendo & canẽdo erudiunt animas eorũ: re
ferunt eidẽ gregi suo, quod viderunt in Beth
Ioan. 6. leem, id est, in domo panis, videlicet eius qui
Introitus. de cœlo descendit. Et gratulantes dicunt:
Esa. 9. Lux fulgebit hodie super nos, &c. Et subiun-
Psal. 92. gitur: Dominus regnauit, decorem indutus
est. Dum enim dominus Deus homo factus
Cant 3. est, regnauit super nos, illũ indutus decorẽ,
de quo alibi dictum est: Egredimini filiæ Sy-
Corona on, & videte regẽ Salomonẽ, in decore, quo
Christi, est coronauit eũ mater sua. Ipsa nãq; humanitas,
eius huma quam propter nimiã charitatem suã, qua di-
nitas. lexit nos, induit diuinitas, ornatus est, orna-
Eph. 2. tus miseratiõis, diadema pietatis, corona glo-
riæ, decor gratiæ, pulchritudo charitatis.
Duæ Epi- Quæ deinde sequuntur, cuncta ad eundem
stolæ. spectant sensum. Duę lectiones, Spiritus do-
Esai. 61. mini super me. Apparuit benignitas, tanquã
Tit. 3. duo Cherubin (vt supra dictũ est) claris & a-
pertis vultibus, id est, sensib. in illud respiciũt
Exod. 23. in Euangelio, qď est incarnatus Deus, propi-
Psal. 91. tiatorium Ipse in graduali benedicitur, in al-
leluia decorẽ indutus, de quo dictũ est, prędi
catur: in offerenda orbẽ terræ firmasse lauda
Bethleẽ fi- tur, eundẽ, qui in Euangelio per Bethleẽ, id
gura eccle- est, domum panis, figuratur, videlicet sanctã
sia. Ecclesiam, quã in eo firmauit, quod ipse ho-
Psal. 86. mo natus est in ea, qui fũdauit eã altissimus,
Psal. 92. & ex tunc parata est sedes eius, ex quo in illa
homo natus est, qui à seculo Deus est. Ipsa est
eadẽ Bethleẽ domus eius, quã decent sancta
in lõgitudine dierũ. Et quia primus paries ex
Filia Syon, Hebręis est, quorũ primitię supradicti pasto-
ecclesia ex res fuerunt, cõmuniὸ bene cõgruit: Exulta
Iudæis. filia Syon. Propriè nãq; Ecclesia, quæ ex He-
Eph. 2. bręis est, filia Syon & filia Hierusalẽ dicitur.
Luc. 12. Ideo maximè, qa in Syõ (quę & Hierusalẽ)
Zach. 9. templũ & sancta eorum erant. Vtraq; Missa
Statio ad statio ad sanctã Mariam esse debuit, sed cau-
sanctã A sa intercurrit, vt ad sanctam Anastasiam age
nastasiam. retur, videlicet passio eius, quę Romanarum
nobilissima matronarũ, sub Diocletiano im-
peratore post longum laborem castitatis, &
ministerium sanctorum, post diutinos carce
ris squalores, tandem per manus & pedes ex-
tensa, & ad palos ligata, circumposito igne
cremata, ipso die natalis dñi cœlo nata est.

De [illegible] maioris Missa.

Caput XXII.

De sancto natalis domini principalis il-
Euangeliũ la clangoris Euangelici tuba personat,
Iohannis. quam Spiritus sanctus perflans, maiore ani-
Iohan. 1. mauit gratia, dicens: In principio erat ver-
bum, & verbum erat apud Deum, & Deus
erat verbum, & verbum caro factum est, &
habitauit in nobis. Hæc est tuba illa mirabi-
lis, quæ dum caneret in Syon, vocauit gẽtes, *Esai. 66.*
annunciauit populis, annunciauit in finibus
terrę, & in insulis (quæ procul erant, quia lõ-
gè à Domino recesserant) dominum & salua-
torem nostrum aduenire dixit. Hic, inquam *Eph. 2*
sonus ille magnus cœlorum, gloriam Dei e- *Psal. 18.*
narrãtium, qui in omnem terram exiuit: hic *In omnẽ ter ram exiuit sonus eorũ.*
tonitrus firmamenti, opera manuum eius an
nuntians, qui verba cœlorum eloquentium *Isa. 52.*
in fines terræ fecit audiri, scilicet quòd ver *Rom. 10.*
bum Deus, Deus absconditus, in sole posuit *Psal. 75.*
tabernaculum suum, procedẽs tanquàm spõ
sus de thalamo suo. Nuntiat enim gentibus
cunctis pedib. pulchris, apportantibus nun-
tium bonum, prædicationẽ pacis, annuncia-
tionem salutis. Erupit nanq; de angustiis Iu-
deæ finibus, in qua sola notus erat Deus, &
de carnali Israel, in quo solo magnũ erat no-
men eius: & hoc salutare Dei Euãgelica tuba
cunctis locuta est gentibus, ne iam sunt lo-
quelæ neq; sermones, quorum non audian-
tur supradictę voces cęlorum. Hoc est quod *Introitus.*
in introitu secundum prophetam canimus: *Esa. 9.*
Puer natus est nobis, & filius datus est nobis. *Psal. 9.*
Hæc mirabilia, quorum causa in subiunctio- *Esa. 52.*
ne cantare domino canticum nouum debe- *Duplex e-*
mus. Hoc illud est brachium, quod secundũ *pistola.* *Heb. 1.*
prophetam huius diei lectionem, parauit do-
minus in oculis omniũ gentium: Hoc saluta-
re Dei nostri, quod omnes fines terræ vide-
runt: Hoc illud est quod secundum conse-
quentem lectionem Apostolicam, nouissi-
mè diebus istis locutus est nobis Deus in fi-
lio, qui multifariàm multisq; modis olim pa
tribus in prophetis locutus est. Sic secundum *Graduale.*
graduale, viderunt omnes fines terræ saluta- *Psal. 97.*
re Dei nostri, & notum fecit Deus salutare
suum. Sic secundum alleluia, lux magna de- *Alleluia.*
scẽdit super terram, quia verbum Deus, lux
vera Deus, qui illuminat omnem hominem
venientem in hunc mundum: descendit per
nubem carnis, descendit super terrenã con-
uersationem nostrã. Hæc omnia per se satis
elucent, quòd prędicto Euangelio capiti suo
consonent. Vnum est quod quæsitu dignum
est, scilicet offerẽda, in qua dominatio & po- *Offerenda.*
testas domini nostri Iesu Christi, magni & *Psal. 88.*
metuendi iudicis regisq; victoriosi prædica- *Esa. 63.*
tur, maximè in eo versu: Tu humiliasti sicut
vulneratum superbum. Nã arbitraremur, to
tum hoc officium ad solã noctem illam respi
cere, qua dominus natus est. Sed in illa nocte
necdum sciebat puer, qui natus est nobis, vo
care patrẽ, aut matrem videlicet per ætatem
susceptæ carnis. In hac autem offerenda, & in
supra-

supradicto maximè versu, illa fortitudo laudatur, quæ secundùm illud propheticū nomen suū, accelera, spolia detrahe, festina prædari, superbū diabolum humiliauit sicut vulneratum, & ascendens in altum & captiuā ducens captiuitatē, inimicos suos dispersit in virtute brachij sui, quod vltimā præmissi particulā spectat Euāgelij, qua dictum est: Et vidimus gloriam eius, gloriā quasi vnigeniti à Patre: Plenum gratia & veritate. Nam gloria hęc est incarnati verbi, quod spolia detraxit, & festinanter infernum deprędatus est. Igitur non tantum vagitus infantis & præsepe absconditum spectat hoc officium, sed sonus est Apostolorum, qui in omnem terrā exiuit, dicentium: In sole posuit tabernaculum suum, totumq; annum domini acceptabilem prędicantium, totam salutem annuntiātium, quā fecit verbum caro factum. Vnde cum pro excellentia tantæ diei, tum & ideo, quia beatus Petrus Apostolus hoc salutare dei nostri primus vidit, primusq; confessus est, reuelante sibi patre, qui in cœlis est, & Romanæ arci nuntiū bonum princeps intulit, iure apud ipsum statio fit. O verè magnū sacramentū pietatis, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est mundo, assumptum est in gloria. Pulchrè cum legit hoc, vel quicquid sanctum Christi cōtinet Euangelium, penè omnib. Ecclesijs hęc vetus consuetudo est, vt diaconus tanquàm ab austro veniens, ad aquilonem stet conue. sus. Ecce enim ab austro venio, dicit Dominus, & Abacuc, Deus, inquit, ab austro veniet: Ab austro quippe venit, quia ex operatiōe Spiritus sancti, venit & incarnatus est filius Dei, & per Spiritum sanctum semetipsum obtulit hostiam Deo in odorē suauitatis. Pulchrè ergo diaconus tantam salutem . . nciaturus, ad aquilonē conuertitur: vt per hoc indicet, quòd quando hoc salutare Dei missum est gentibus, fortis contra diabolum legatio directa est, quod Deus dixerat, dicam aquiloni, da.

Depredatio inferni per Christū. *Ibidem.* *Psal. 67.* *Iohan. 1.* *Psal. 18.* *Statio ad sanctū Petrum.* *Matth. 16.* *1. Tim. 3.* *Cur diaconus ad aquilonem versus legit Euangeliū.* *Abacuc. 3.* *Ephe. 5.* *Esai. 43.* *Esaia 52.*

De Officio, dum medium silentium.

Caput XXIII.

Die natalis domini officium, gaudium est, vt diximus, gentium, quæ omnes viderunt salutare Dei, & quarum assumptio vita est ex mortuis scilicet Iudæis: hoc autem certe diei sedem non habens, & penè viduum reuocandorum in fine seculi præconium est Iudæorum. Non enim gloriari debet oleaster aduersus ramos bonæ oliuę, quia propter incredulitatem fracti sunt & ceciderunt. Ipse autem contra naturam insertus est & fide stat. Neque dignum est, vt exultet iunior frater, quod se recepto & conuiuante cum patre, maior frater iratus ingredi recusat, sed inter conuiuia rogat patrem suum, vt exeat & blandis delinitum monitis introducat. Hæc ita esse vel ex communione pręsentis officij satis elucet. Tolle, inquit, puerū & matrem eius, & vade in terrā Iudæ: defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri. Nūc enim puer ille scilicet incarnatus Deus, reliquit domum suam, & dimisit hæreditatem suam: quia sicut scriptum est: Ascendēs super nubem candidam, ingressus est Aegyptum, abijt ad gentes: quæ antiqui Pharaonis, id est, diaboli fuerant regnum. Tunc aūt defunctis his, qui quęrebant animam eius, id est, sopita modernę mundię flamma, qua sanctorum eius animas quęsierunt & sanguinē fuderunt in terram suam, id est, in suę gentis notitiam, reuertetur. Tunc, inquā, iuxta mysticū Euangelij sensum, illato Iesu in templū, id est, in synagogā Iudęorum per fidē: Erant pater eius & mater, scilicet omnis parentela eius carnalis, mirantes super his, quæ dicuntur de eo. Et benedixit illi Simeon, id est, ille populus iam iustus & timoratus, atq; ita qui nunc positus est in ruinā, tunc ponetur in resurrectionem in Israel Cuius aduentus, quia sciri à nobis non potest, tempus merito nocti cōparatur, atq; ideo in introitu: Dum medium silentium, quod præteritum est, canitur propter hoc simile futurū. Tunc implebit id, propter quod misit Deus filiū suum factum ex muliere, factū sub lege, vt eos, qui sub lege erāt, redimeret: & liberabitur hęres, qui adhuc paruulus intellectu, sub elemētis, id est, literali sensu seruiēs detinetur. Tandēq; obtinebit regnū & sedē Dauid patris sui ipse, de quo in graduali canitur: Speciosus forma.

Renocandi ad fidem in dei in fine seculi. Roma. 11. *Luca 15.* *Mysterium reditus Christi ex Aegypto.* *Matth. 2.* *Hiere. 12.* *Esaia 19.* *Mysterium de parentibus & Simeone.* *Luca 2.* *Sapient. 18.* *Galat. 4.* *Psal. 44.*

De Sancto die Epiphania.

Caput XXIIII.

Sanctus dies Epiphaniæ, cum tribus ex causis sit celebris: ea nanq; die à Chaldęis dominus est adoratus, itemque annorum triginta iam esse incipiens, à Iohanne baptizatus est, atque redeunte anno ex aqua vinum fecit ad nuptias: cum, inquam, tribus ex causis his sit celebris: Primam secundum diurni officij solennitatem rationabiliter accepit. Videtur in his tribus excedere, quod Dominus baptizatus est à Iohanne: propter quod & Græci baptis... sacrameotum hac die numerosius atque so... nius celebrare feruntur. Verùm sancta Romana Ecclesia, semper illa reuelatione, qua Petrus Christum filium dei cognouit, illustrata, consuetudinem hanc vitandam esse proclamat scriptis euidentibus. Dicit enim Leo magnus, scribens

Tres causæ huius festi. *Matth. 2.* *Luca 3.* *Iohan. 2.* *Non in Epiphania, sed in paschate celebrare debet baptismum.*

scribens vniuersis Episcopis per Siciliam cóstitutis, inter cætera: Miror vos vel præcessores vestros tam irrationabilem nouitatem vsurpare potuisse, vt confuso temporis vtriusque mysterio, nullam esse differentiam *Matth. 16.* crederetis inter diem, quo adoratus est Christus à Magis, & diē, quo resurrexit à mortuis. *Verba Leonis primi. De cõs. dist. 4. cap. proprie.* Ac deinceps: Propriè, inquit, in morte crucifixi, & in resurrectione ex mortuis potentia baptismatis nouam creaturam condit ex veteri, vt in renascentibus & mors Christi *Rom. 6.* operetur & vita, dicēte beato Apostolo: An ignoratis, quia quicūq; in Christo Iesu baptizati sumus, in morte ipsi' baptizati sumus? Cósepulti enim sumus cū illo per baptismū in mortem. Et post pauca: Ipsa igitur operis qualitas docet celebrandę generaliter gratię diē esse legitimum, in quo orta est & virtus muneris, & species actionis. Ad cuius rei confirmationem plurimum valet, quod ipse dominus Iesus Christus, postquàm resurrexit ex mortuis, discipulis suis, in quibus omnes ecclesiarū præsules docebantur, & formam *Matth. 28.* & potestatem baptizandi tradidit, dicens: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij & spiritus sancti. De quo vtiq; eos etiam ante passionē potuisset instruere, nisi propriè voluisset intelligi, regenerationis gratiā ex sua resurrectione cœpisse. Item post aliqua. Si quis autē Epiphaniæ festiuitatem (quæ in suo ordine debito honore veneranda est) ob hoc existimat habere priuilegiū baptismatis, quia hoc quidā *Minus efficax Iohānis quàm Christi baptismus.* putant, quod eadē die dominus ad baptismū sancti Iohānis accesserit, sciat illius baptismi aliam fuisse gratiā, aliam rationē: nec ad eandem pertinuisse virtutem, qua per sanctum *Iohan. 1.* Spiritum renascūtur, de quibus dicitur: Qui nó ex sanguinibus, neque ex volūtate carnis, neque ex volūtate viri, sed ex Deo nati sunt. Dominus autem nullius remissione indigēs peccati, nec quærens remedium renascendi, *Luc. 2.* sic voluit baptizari, quomodo & circuncidi, *Galat. 4.* hostiâq; emundationis pro se offerri: vt qui *Matth. 5.* factus erat ex muliere, sicut Apostolus ait, fieret sub lege, quā non venerat soluere, sed adimplere, & adimplendo finire: & sicut bea*Rom. 10.*tus Apostolus prædicat, dicens: Finis autem legis Christus, ad iustitiam omni credenti. Baptismi autem sui in se condidit sacramen*Colos. 1.*tum, quia in omnibus primatum tenens, se docuit esse principium: & tunc regenerationis potentiam sanxit, quando de latere eius fluxerunt sanguis redemptionis & aqua ba*Ioan. 19.*ptismatis. Non ergo in tribus causis illud eminet, quòd dominus à Ioanne baptizatus est, quia non tunc, sed quando de latere eius sanguis & aqua profluxerunt, baptismi sui nobis condidit sacramentum. Eminet autem & præcipuū est illud, quod à magis vtiq; *Adoratio Magorum præcipua huius festi.* gentilibus adoratus est, & illuminatarū cordibus gentium magnam spiritualium pręstat *Eph. 2.* materiam gaudiorum. Gētium nanq; primitiæ iam tunc in illis assumptæ sunt. Assumpsit enim illos pax nostra, quę fecit vtraq; vnū Deum & hominē in se vnum Christum, Iudæos atq; gentiles in vnum coniungens populum. De hoc ergo dignè totum Missę cōpositum est officium, in quo sancta Ecclesia de gentibus electa, pro suę vocationis initio gratiosum Deo pro sua salute laudis offert pręconium. Tota verò laudum materia, dona sunt regū, aurum, thus & myrrha. Dona *Mysterium Magorum in tribus donis.* quippe illa fuerunt, fide fœcunda cœlesti magisterio disposita, per Spiritum sanctum intellecta. Quid enim cœlesti magisterio dignius, quàm auro regē, thure Deum, myrrha *Luc. 2.* cōfiteri mortalē? Nihil tale paries ille de proximo contulit, qui de Iudæis veniens, in pastoribus angulari lapidi primus sese coniunxit. Nec mirum: illos enim, scilicet Iudęos pastores, angelicum instruxit magisteriū: Hos autem, videlicet gentiles, nouam stellam suscipientes, solum diuini Spiritus inuisibiliter perdocuit oraculum. Benè ergo regum munera sanctæ Ecclesiæ fidē integerrimā testantia, totum huius diei officiū propheticis testimonijs & laudibus personat, veneratur, honorat. De tertia iam dictæ festiuitatis causa, scilicet de eo, quod dominus vinum fecit de aqua, quęri solet, qualiter eodem die, qua dominus baptizatus est, factum esse conueniat. Dominus nanque qua die baptizatus est, ne*Christus per annum sine discipulis fuit, ex quo baptizatus est.*que discipulos elegit, neq; miracula fecit, sed statim ductus est in desertum à spiritu suo, vt tentaretur à diabolo: vbi & quadraginta dierum celebrauit ieiunium, atque inde reuersus, tum demum discipulos elegit, quos & doctrinis instrueret, & miraculis confirmaret. Nunquid annum suæ ætatis trigesimum, cuius in initio baptizatus est, totum sine discipulis exegit, & ita redeunte anno eadem die illud admirabile signum primum coram discipulis fecit? Ita sanè, credendum est, quomodo tria hæc, quæ superius dicta sunt, vna die celebrata esse secundum sanctæ Ecclesiæ authoritatem negare non possumus. Nam antequam Iohannes traditus esset, Christus neq; publicè prædicauit, neq; duodecim Apo*Luc. 14. ibidem.*stolos elegit. Apertè quoque liquet secundū Lucæ narrationē q' egressus in virtute Spiritus in Galilæam publicè prædicans, non statim discipulos elegit, sed ita docebat in synagogis Iudæorum, & magnificabatur ab om-

nibus

nibus, & omnes teſtimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant ab ore ipſius. Et ante perſecutionem paſſus eſt, ita vt ad pręcipitium duceretur, fugienſq; de ciuitate in ciuitatem docebat per ſynagogas ſabbatis. Ante & ſocrũ Simonis, quæ tenebatur magnis ſebribus, curauit, & alia nonnulla fecit, propter quæ dixerant ei conciues ſui venienti Nazareth, vbi nutritus fuerat: Quanta audiuimus facta in Capharnaũ, fac & hic in patria tua. Tribus igitur miraculis ornatum ſanctum diẽ Epiphanię colimus. Nam, vt cãtauimus, hodie ſtella Magos duxit ad præſepia, hac die Chriſtus à Iohanne baptizatus eſt, hac die ad nuptias vinũ ex aqua factum eſt. Breui itaq;, id eſt, tredecim diebus, triginta annorum ætatis eius commemoratur. Reliqui tres anni, quibus ipſe prædicauit, miraculis diuinitatem ſuam declarauit, tribus illis, quæ ſequuntur poſt Epiphaniam, dominicalibus commemorantur officijs. Quæ ideo ad Epiphaniæ, id eſt, manifeſtationis ad rationem pertinẽt, quia quęcunque per tres ſuę prędicationis annos cœleſtia diuinitatis ſuæ ſacramenta docuit, quæcunq; manibus ſuis tornatilibus & aureis, id eſt, facilè operantibus & diuinis fecit, documenta fuerunt, quibus vera per carnem diuinitas innotuit. Vnde in prima dominica illud ponitur Euangelium, in quo primum teſtatus eſt, patrem ſe habere Deum, dicens parentibus ſuis: Quid eſt quod me quærebatis? Neſciebatis quia in his, quę patris mei ſunt, oportet me eſſe? In ſecunda verò legitur Euangelium, quo inuitatus ad nuptias aquas conuertit in vinum. Quod verè magnum diuinitatis fuit indicium. ſolus enim Deus mutare poteſt naturam, & noſtræ reparationis (qua mortale noſtrum induet immortalitatem, & corruptio incorruptelam poſsidebit) venerabile ſignum, pulchrumq; & conueniens ſignorum eius fuit initium. In tertia nihilominũs dominica, qua dicimus, atq; ad protegendum nos dexteram tuæ maieſtatis extende, ſecundum extenſionem manus, qua tetigit leproſum dicens: Volo, mundare. Vera diuinitas eius ſecundum fidem Centurionis elucet, dum abſens corpore ſanans puerum Centurionis, Deum ſe eſſe deſignat, qui præſens eſt vbiq;. Tribus igitur dominicalibus officijs Dñi manifeſtatio, ſcilicet tota trium annorum eius prædicatio commemoratur.

Tres dominica post Epiphaniam quid tractant.

Cant. 5.

Luc. 2.

Ioan. 2.

1. Cor. 15.

Matth. 8.

Cur in purificatione ſanctæ Mariæ candelas portemus. Cap. XXV.

IN purificatione ſanctæ Mariæ ideo candelas portamus, vt fœlici gaudio iuſti Simeonis aliquatenus participemur, qui Chriſtum infantem geſtans in vlnis agnouit, & cõfeſſus eſt paratum ante faciem omnium populorum, lumen ad reuelationem gentium: Hoc enim ſigno commoniti exterius, ipſum verum lumen, quod illuminat omnẽ hominem venientem in hunc mundum, in mente noſtra fidei vlnis arctius aſtringimus, & abſentiam eius corporalem, ſurſum tendentib. deſiderijs, gementes quærimus, quęrentes gemimus. Profectus nanq; in cœlum eſt, antequam hinc abiret, iam ſupra infantiã, in qua portatus eſt à Simeone, ętate & ſapientia profecerat. Eius igitur viſibile ſignum portamus omnes in manibus, quem iam viſibiliter portare, ſicut Simeon, nec neceſſe habemus, nec poſſumus. Benè autem conſecrati cereoli, id quod viſibile erat Chriſti, nobis ſignificant. Nam ſicut apes ceram cum melle virginali producit opere, ſic Maria virgo Chriſtum, Deum & hominem, ſalua vteri ſui genuit integritate. Apes nanq; neq; vllo concubitu miſcentur, neq; libidine ſoluũtur, nullis partus doloribus concutiuntur, & ſubitò magnum filiorum examen emittunt, de folijs & herbis ore ſuo prolem legentes. Conuenienti igitur ſigno, vectationem infantis Chriſti, prout poſſumus, imaginamur, beatitudinem eius corde & ore prædicantes, qui tam diu vixit, vt Chriſtum dominũ videret, vidit vt adoraret, adorauit, vt in pace dimiſſus, feliciter hinc abiret.

Cãdelagandij ſignum.

Luc. 2.

Iohan. 1.

Virgineum partum Mariæ per cereolos deſignatur.

LIBRI TERTII FINIS.

RVPER

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER QVARTVS.

De Saptuagesima. Cap. I.

IN hoc Capitulo multa quærenda sunt, videlicet quòd vocetur septuagesima, & cur vocetur hoc nomine, qua ratione ante passionem Domini celebretur, & cur alleluia de ore Ecclesiæ tollatur. Hęc omnia tã veras tamq́ue certas habent rationes, vt quidquid aliud dixeris, recalcitret vndique tuta veritas, & oppositorum vel repugnantium multitudine inopem & deficientem conscientiã reuerberet. Verbi gratia, cùm dixeris septuagesimam ideo nominari, quòd ab hac dominica vsq; ad sabbatum, quo albæ deponuntur, septuaginta dies computẽtur, & per hos dies significari captiuitatem nostram, qua peregrinamur à Deo in hoc seculo: Illud statim valde repugnans nostrę cõputationi occurrit, quòd dies dominicæ resurrectionis, nobilitas anni, decus mẽsium, arma dierum, hunc intra numerum computentur. Quis enim dies indignius captiuitatem significare videtur, quàm ille, quo victo captiuatore, dominus resurrexit? Quis dies libertatem significare merebitur, cùm primus dominicę resurrectionis dies sexagesimus quartus occurrat in numero dierum, qui captiuitatem nostram significant, significatam quondam totidem annis, quando populus Dei sub Nabuchodonozor fuit exul in terra Babylonis? Itemq́ue & illud repugnat, quòd cùm à prædicto sabbato dominica hęc septuagesima sit sequens dominica (quã sexagesimam dicunt) nullo modo sexagesima est, & quinquagesima nullo modo quinquagesima est, & quadragesima nullo modo quadragesima est. Quid ergo septuagesimam nominemus, altius atque constantius pandendum est.

Septuagesima quomodo cõputari non debet.

2. Cor. 5.

Eph. 4.

Hier. 25. 29.

Daniel. 9.

Quid septuagesimam nominemus. Cap. II.

SEptem Dominicas continuè sequentes magnis ac mysticis officijs insignes, septuagesimam nominamus, quarum in prima clamat homo à paradisi felicitate & à creatoris sui facie proiectus: Circundederunt me gemitus, &c. In septima, redeunte de peregrinatione hac & de conualle lachrymarũ, dicitur voce prophetica: Lætare Hierusalem, & diem festum agite, qui diligitis eum, &c.

Septuagesima à septẽ dominicis.

Gen. 3.

Cur septuagesimam nominemus. Cap. III.

IDcirco autem primam dominicam, quæ septima est ab vltima, septuagesimam potius nominamus & sexagesimam, quæ sexta est, & quinquagesimam, quæ quinta est, quia idem cõmemoratur officijs, quod significatum est illa septuagenaria captiuitate populi Dei, qua realiter sedit & fleuit super flumina Babylonis. Quid autem illud est? Septenaria distinctio ætatum mundi, quarum prima est ab Adam vsq; ad Noe, secunda à Noe vsque ad Abraham, vel secundum quosdam, vsq; ad Moysen, tertia à Moyse vsque ad Dauid, quarta à Dauid vsq; ad trãsmigrationem Babylonis, quinta à trãsmigratione Babylonis vsq; ad aduentum Domini, sexta ab aduentu Christi vsq; ad finem seculi, septima iam ętas mũdi, requies est illa, ad quam quotidie trãseunt electorum animæ, & requiescunt inter vbera lætantis matris suæ supernæ Hierusalem. Quia ergo per has septem dominicas illud idem cõmemoratur, quod per septuaginta Babyloniæ captiuitatis annos significatum est, dominica hæc prima de septem, rectè septuagesima dicitur, quòd quàm ratum sit, posterius ex ipsarum dominicarũ officijs clarius lucebit. Nunc qua ratione ante passionem domini ordinatæ sint, dicendum est.

Psal. 136.

Septem ætates mundi.

Esai. 66.

Qua ratione sic ante passionem domini septem dominicæ ordinatæ sint. Caput IIII.

BEatus Papa Gregorius, qui (sicut in libro vitæ eius contineri iam suprà diximus) officiorum atque stationum ordinator extitit solertissimus, intellexit eo sensu, quẽ illi Spiritus sanctus aperuit, dignam ac reuerẽdam memoriam salutiferæ passionis Christi expetere, vt illi ab omnibus sanctis & electis, quicunq; fuerunt ab initio mundi, testimonia redderẽtur, cui quasi communes per os præsentis Ecclesiæ redderentur exequiæ. Omnium quippe sanctorum à mũdi constitutione vna fuit salus & expectatio, passio redemptoris, & concordibus eorũ dictis prę nũtiata, gestisq́; præfigurata est, ac velut vni subiecta soli, diuersis licet ex locis eandem imaginem multa reddunt specularia: sic plures sancti diuersis temporibus ac meritis venientes, præcurrentes saluatorem, vnam eãdemq́; varijs figuris eius præfigurauerũt passionem

Gregorius.

Passio Christi variè præfigurata.

Ordinator officiorum Gregorius. ſionem. Cùm ergo iam dictus ordinator officiorum, commemorata iam Christi natiuitate, apparitione, & manifeſtata triennij eius
** annuo.* prædicatione, paſsionis eius memoriã * anno noſtro inſcripturus eſſet, laudabilem fecit digreſsionem, ad mundi recurrens initium, & de diuerſis ætatibus congruas eccleſiæ voces colligẽs, quaſi de diuerſis locis ſeptenos choros rationabili ac venerabili ordine produxit. Quid, vel quomodo ſinguli chori præſenti eccleſię cõcinant, paulò pòſt explicandum eſt. Nunc illud primitùs dicendum videtur, cur de ore eccleſiæ diebus iſtis alleluia, quod eſt laus Dei, tollatur.

Cur alleluia dimittatur.

Cap. V.

SI rectè conſideremus, quam laudem Dei alleluia (quod nomen eſt antiquæ dignitatis & autoritatis) ſignificet, perpulchrũ & rationabile videtur, vt verè eſt, quòd de ore
Non omnis laus Dei alleluia. ſanctæ eccleſiæ vox hæc conſuetudinaliter ablata eſt. Significat autem non quamlibet laudem Dei, non laudẽ maiorum aut minorum creaturarum cœli & terræ, & maris, & omnium quæ in eis ſunt. Alioquin, ſi quamlibet laudem Dei ſignificet alleluia, fruſtra diebus iſtis de ore noſtro tollitur, cum à laudibus Dei nõ ceſſantes, laudamus, quòd in prin-
Gen. 1. cipio fecit cœlum & terram, quòd diuiſerit lucem à tenebris, quòd fecerit firmamẽtum, & poſuerit in medio aquarũ, quòd ad iuſſum eius germinauerit terra herbã virentem, lignumq; afferens fructum iuxta genus ſuum, quòd luminaria fecerit, & in firmamento poſuerit, quòd piſces, quòd volucres, quòd beſtias prodire iuſſerit, quòd deniq; hominem
Alleluia noſtrum in filio Dei. ad imaginẽ ſuam creauerit. Quam ergo Dei laudem ſignificat alleluia? Illã vtique, illã cui
Pſal. 56. 107 dicit Deus pater in pſalmo: Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara. Gloria patris, Dei filiꝰ, perfecta laus & ſempiterna muſica, vtpote ſumma ſapientia, quæ de corde nata eiuſdem patris æterni muſici, citharam noſtræ humanitatis aſſumpſit, quã & confractam ab iniquis & ſtultis pueris, qui ad cantum eius ſaltare debuerant, rurſus per glori-
Matth. 11. am reſurrectionis reformauit, & inuiolabile pſalterium fecit, illa, inquam, gloria hęc cithara, ſiue pſalterium, alleluia noſtrum eſt. Quicquid enim ſupernæ iucunditatis audito-
Luc. 10. ribus ſuis exhibuit, quorum beati oculi qui viderunt, & aures quæ audierunt, quicquid,
Cur alleluia in LXX. tollitur. inquam, de cœleſtibus gaudijs ore ſuo dominus Ieſus Chriſtus præcinuit, alleluia eſt, canticum nouum eſt, laus ſuauis eſt. Hoc autem neq; veteres ſancti viderunt, aut audierunt,
Ibidem. de quibus ait ipſe dominus: Multi reges & prophetę voluerũt videre, quæ videtis, & nõ viderunt, & audire quę auditis, & non audierũt, neq; nos, quãdiu ſumus in corpore (quia *Matth. 13.* receſsit in cœlum) videre poſſumus, aut audire meremur. Quandiu enim ſumus in corpo- *2. Corint. 5.* re, peregrinamur à domino. Cùm verò probabilẽ antiquæ eccleſiæ nondum redemptæ ſtatum commemoramus, noſtrumq; incolatum, quia prolongatus eſt, deplangimus, pulchro ſatis ordine alleluia ab ore noſtro tollitur. Quia videlicet, q per illud ſignificatur, *Matth. 9.* ille nondum venerat, à nobis iam receſsit, & ablatus eſt ſponſus à filijs ſuis. Rectè hoc cõ- *Alleluia noſtrum Chriſtus eſt* ſiderauit, qui hoc reſpõſoriũ cecinit alleluia. Dum præſens eſt imitantur illã, & deſiderãt *Sapientia 4.* illam cùm ſe eduxerit: Dum enim hic de alleluia dixit hoc, quod de ſapientia ſcriptum eſt (quę ſine dubio Chriſtus eſt) profectò per alleluia Chriſtum intelligi voluit, qui dũ præſens eſſet, imitati ſunt illum, & deſiderauerunt eũ, cùm ſe eduxit, aſcendens in cœlum, & in perpetuum coronatus triũphat ante do- *Ephe. 4.* minum patrem, ſicut ſcriptum eſt, Gloria & honore coronaſti eũ domine, & cõſtituiſti eũ *Pſal. 8.* ſuper opera manuũ tuarum. Non ille nugas *Cur in paſcha frequẽtatur alleluia.* triuit, aut pueriles ineptias cõtexuit, cùm diceret, alleluia, reuertere in theſauros tuos, te benedicent angeli. Reuerſus eſt enim in theſauros ſuos Chriſtus dominus, id eſt, in ſecreta cœli, vbi ab angelis benedicitur, & à filijs ſuis hic peregrinantibus deſideratur. Nõ ſolùm autem ipſe glorioſus Eccleſiæ ſponſus, nouus homo Chriſtus, hoc nomine prædicatur, ſed & ſponſa eius noua, ſancta Eccleſia (quia corpus eius eſt) quia & ipſa muſicę illi organum eſt, id eſt, diuinæ ſapientię (cuius in *Eph. 1.* homine Chriſto tota plenitudo corporaliter *Coloſſ. 2.* inhabitat) eodem nomine iure prędicari poteſt. Quapropter die dominicæ reſurrectionis, quando noua ſoboles renaſcitur & claritate repletur agni nouelli, qui venerunt ad fontes, ipſam nouam Eccleſiam, noua cuncto mundo gaudia nuntiantem, non inaniter tali compellamus nomine alleluia, quæ & placido nobis vultu & dulci voce reſpondet, quia totum eius diei, vel totius hebdomadæ paſchalis officium illorum eſt exultatio, qui tunc per aquam & ſpiritum renati ſunt. Sed de his ſuo loco melius dicemus, nunc ad ſuperiora redeamus.

De Officio ſeptuageſimæ, & cur ſtatio fiat ad ſanctum Laurentium.

Caput VI.

QVoniam ſeptem dominicis, ſeptem ætates mundi ſignificari ſuprà dictum eſt, qualiter officium ſeptuageſimæ primæ conueniat ætati, iam dicendum eſt. Primoq; *Cur in illo die fit ſtatio ad ſanctum Laurentium.*

non prætereundum, cur statio sit ad sanctum Laurentium. Causa nanq; conueniens & idonea est. Sicut enim in primæ ætatis Ecclesia protomartyris Abel sanguis iusti clamat de terra ad Deum, quæ aperuit os suum & suscepit eum de manu Cain fratris sui, sic in Romana Ecclesia pretiosa mors beati Laurentij, nouo & inaudito genere passionis clamauit in cœlum, clamauit, & audita est per mundum vniuersum. Quem clamorem suũ ipse sanctus martyr iam præuidens, dicebat ad Hippolytum: Magis in absconditis, in homine interiore absconde Christum, & postmodum cùm clamauero, audi, & veni. Vox ergo primæ Ecclesiæ cõueniens est, præcentore Abel: Circundederũt me, Circũdederãt enim illum gemitus mortis, vitæ gaudijs per primos parentes perditis. Siquidem ille languidus, qui descendens ab Hierusalem in Hiericho, inciderat in latrones, spoliatusq; & vulneratus, semiuiuus ab illis fuerat relictus, gerebat illum in suis doloribus languidus ęgram, saucius morbidam, moriens mortalem. Et in tribulatione mea inuocaui, inquit, dominum, & exaudiuit de templo sancto suo vocem meam. Hoc longè post futurum, per spei certitudinem, quasi iam factum fideliter præsumit. iam enim diuinum de reparatione suę salutis acceperat oraculũ, dicente domino ad serpentẽ: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & inter semen tuum & semen illius. Victoria nanq; redemptoris nostri iam tũc promissa est, qui cùm sit semen mulieris, inimicitias cõtra draconem antiquũ intantũ exercuit, vt caput eius cõtereret, & omnẽ potestatẽ auferret. Dicit ergo: Exaudiuit de templo sancto suo vocem meam. Sed quãta expectatio? Quanta salutis dilatio? Generationes nanq; LXXVII. ab Adã vsq; ad natiuitatem Christi sunt. In Euangelio secundum Lucam ita inuenimus. Benè ergo hi, qui secundum Euangelium præsentis diei, mane conducti sunt, murmurantes dicunt: Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstus. Pondus enim diei & æstus portauerunt hi, quos à mundi initio, quia diu contingit hic viuere, necesse fuit etiam longiora carnis tentamenta sustinere. Hoc igitur longisimũ stadium est, de quo in Epistola, prædicto Euangelio consonante: nescitis, inquit Apostolus, quod hi, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium? sed consolabantur se longa nimis in spe, quodammodo dicentes, quod in graduali canimus: Quoniam nõ in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperũ non

In versu. *Psal. 17.* *Luca 10.* *Prima ecclesiæ ætas in Adam.* *Gen. 3.* *LXXVII generationes ab Adam vsque ad Christum. Luc. 3.* *Euangeliũ. Matth. 20.* *Epistola. 1. Cor. 9.* *Graduale. Psal. 9.*

peribit in finem. Tractus itidem sicut collecta in qua dicimus: vt qui pro peccatis nostris iuste affligimur, pro tui nominis gloria misericorditer liberemur: tractus, inquam, de profundis, vox est homini sub manu Dei iusta inter verbera gementis & dicentis: Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Hoc autem in tractibus notandum est, quòd omnes fere grauioribus compositi sunt vocibus, nec vnquàm ijs, qui autentici dicũtur, modis exaltari merentur: sed cuncti plagalium inferioribus terminis contenti, fletum & tristitiam in humilitate sonorum denuntiãt. Quod congruè satis obseruatum est. Tristitiæ nanq; tempus exigit, vt alleluia, quod lætantium carmen est, intermitteretur. Benè ergo tractus, qui interim pro alleluia cantatur, altitudinem atque excellentiam gaudij, graui successu, & modestis declinat incessibus. In offertorio: Bonum est confiteri domino, quę similiter vox est flagellati, iustitiam ferientis inter verbera confitentis, ille vel maximè versus primordijs conuenit infantis Ecclesiæ: exaltabitur sicut vnicornis cornu meum, & senectus mea in misericordia vberi. Non enim in infantia eius, quando iusti Abel sacrificio glorificata, primoque eius sanguine purpurata est: nõ in pueritia eius, quando loquẽte Deo ad Noë vel ad Abraham, prima doctrinæ salutaris rudimenta percepit: nõ in adolescentia eius, quando pędagogum, id est, legem Moysi, ne lasciuiret, accepit: non in iuuentute, quando sanctis regibus à Dauid incipientibus coronata est: sed in senecta eius, quãdo regum prophetarumq́, iam effœta erat, exaltatũ est cornu eius, sicut vnicornis, id est, Christus rex potẽtię singularis: & senectus eius in misericordia vberi, quia videlicet in multitudine misericordiæ rex Israel bene dictus aduenit. Cõmunio quoque: Illumina faciem tuam super seruũtuum, vox eius dem Ecclesiæ est, secundum primam ętatem mũdi, vox, inquam, hominis spoliati gloria vultus Dei, & parietem inimicitiarum, quo interiecto, veri solis faciem humanarum animarum specularia perdiderant, dissolui ac dirui postulantis.

Tractus. *Psal. 129.* *Tractus cantus tristitia.* *Offertoriũ. Psal. 91.* *In senecta contigit misericordia copiosa.* *Gen. 4.* *Gene. 6. 12. Exod. 24.* *Galat. 3. Psal. 118.* *Eph. 2.*

HActenus à die natiuitatis dominicæ de nouo testamento erant, quæcunq; legebantur in vigilijs nocturnis, congruè scilicet propter præsentem vitam eiusdem noui hominis Christi, quã significant dies illi, magnusq́, præco sanctę nouitatis Paulus, cũ veteri lege nouam conferens gratiam, legẽ factorum deprimebat, & legem fidei cũ palma iustitiæ subleuabat. At nunc iuxta rationem

A natali Christi vsq; ad LXX. legitur nouũ testamentum. *Rom. 4.*

tionē suprà memoratam, antiqua repetitur
historia, qua veteris vitæ narrantur miseriæ,
quas in officio pręscripto sancta deplorat ec-
clesia.

De Sexagesima. Cap. VII.

Secunda ecclesiæ ætas sub Noe. PRæclarū huius dominicæ officiū tempus
illud secundæ ætatis respicit, quo primū
exijt, qui seminat seminare semē suum, quo
primùm reconciliationē mundi præparare
incipiens locutus est ad Noë, & Ecclesiam
iam infantiles annos egressam, primis præce-
ptorū suorū elementis imbuere cœpit. Nam
ex quo de trāquillo & quieto paradisi vtero
eiecta, in hāc nata est miseriā, quam eius nati
Iob. 3. uitatem beatus Iob in eiusdem ecclesiæ per-
sona (vt ait beatus Gregori') deplorat, dicēs:
Pereat dies in qua natus sum, &c. nullam illi
præceptorum suorū legitur tradidisse disci-
plinā. At verò locutus cum Noé, dicēs: quia
ecce ego statuam pactum meum vobiscū, &
iterata benedictione, superductam incipiens
abolere maledictionem, paulatim pueritiam
Prima sub Noe præcepta Dei. Gen. 9. Philip. 2. mundi suo magisterio subijcit, dans præce-
pta quædā, primùm Noé, deinde Abraham,
& in illis primoribus initians iustitiam fidei.
Perfecit autē hæc in plenitudine gratiæ, dum
exijt in hunc mundū, formam serui accipiēs,
per seipsum in populo Iudæorū, & per san-
Euangeliū Luca 8. ctos Apostolos in omnibus gentibus semina
re semen suum. Hac igitur dominica legitur
hoc euāgeliū: Exijt qui seminat seminare se-
Statio ad sanctum Paulum. Act. 14. men suū: agiturque statio ad sanctū Paulum,
digna sanè & euidenti causa, quia dux verbi
præcipuus, & verè seminator verborum ipse
est, per quē omnes gentes cognouerunt gra-
Introitus. tiā Dei. Antequàm ergo sacerdos introeat,
velut antequā seminator ille ad opus suum
Psal. 43. exeat, dū adhuc in accubitu suo est, & in sinu
Dei patris quiescit, cōclamat chorus: Exur-
ge, quare obdormis domine? exurgēdo enim
& semen suū seminādo hoc effecturus erat,
vt facies eius, quam propter peccatū auerte-
rat, id est, notitia eius humano generi rursus
illucesceret. Ignorantia nanq; Dei, terræ no-
stræ sterilitas fuit. Seminator igitur sapientię
cœlestis, quia suum ad opus (vt dictū est) exi
ens, & aratores suos, id est, sanctos apostolos
cōducens, maximè beatum Paulū, qui plus
1. Cor. 15. omnibus illis laborauit, operarium vtilē ha-
buit, quem ad gentes misit, & acuto vomere
linguæ eius corda dura proscindens, fidei &
morum copiosum semen infudit. Ingressus
Collecta. 2. Cor. 11. sacerdos statim in collecta: Deus, qui conspi-
cis, celebrem eiusdem doctoris gentium me-
moriam præmittit, vt stationem conuenien-
ter ascriptam egressa quoq; proprietas ma-
nifestius commēdet. Amplius autem ad hoc
sequens epistola pertinet, qua idem fortissi- *Epistola.*
mus cœlestis agricolæ operarius veros labo-
res suos enumerat & pericula, quibus illum
affecerunt hi, qui domini sui fines innaserāt,
necarari permittebant. Graduale ad vtran- *Graduale.*
que partem hominum respicit, & eorum sci-
licet, qui tanquam bona terra, semen verbi
Dei suscipientes, fructum iustitię retulerūt,
& eorum, qui rebellantes vniuersę terrę do-
minatori aratrum eius cōfregerunt, bouesq;
innocuos iugulauerunt. Disseminato nanq; *Psal. 82.*
verbo Dei factum est, quod ait: Sciant gētes,
quoniam nomen tibi Deus, tu solus altissi-
mus super omnem terram, & hi qui illud re-
pulerunt, positi sunt vt rota, scilicet in eo
quod surgentes in his, qui retrò sunt, id est,
in carnalibus, cadūt in anteriori parte, id est,
in intellectualibus: & quemadmodum stipu-
la dispergitur ante faciem venti, sic disperie-
runt flante spiritu iræ Dei. In tractu gratias *Tractus*
agit sępe dicto seminatori, commota terra & *Psal. 59.*
cōturbata, id est, vniuersi peccatores, qui quā
do culturas suas aduerterunt esse deo execra
biles, commoti sunt ad pœnitentiā, & per sig-
nificationem prędicationis incipientes time-
re, fugiunt à facie arcus, id est, à die iudicij,
in quo duobus testamentis, quasi duobus
cornibus inflexis, rebelles verbi diuini, dam-
nationis æternæ sagitta ferientur. Lecto tan-
dem Euangelio, consona sequitur offerēda:
Perfice gressus meos in semitis tuis. Timen-
dum est enim, ne suscepto semine verbi Dei *Offerenda.*
secus viam expositi, & in exterioribus vagan *Psal. 16.*
tes, à volucribus, id est, à spiritibus immun-
dis diripiamur: aut à solicitudinibus & spi-
nosis diuitijs seculi suffocemur: aut humo-
rem, id est, pinguedinem charitatis non ha-
bens, bonum semen arescat in nobis, & sic nō
perficiantur gressus nostri. Mirificat miseri-
cordias suas, dum semen misericorditer in-
iectum custodit vt pupillam oculi, ne cōpun
gatur à suffocantibus spinis, protegit sub vm
bra alarū suarū, ne siccetur ardoribus solis,
eripit ab impio, ne auferat verbum de cordi-
bus nostris: vt dicat bona terra fructū afferēs
in patientia: Ego aūt in iustitia apparebo in
cōspectu tuo. Et sicut in communione cāta-
mus: introibo ad altare Dei. Semen itaque *Communio*
Dei terram nostram in qua creuit (quod mi- *Psal. 42.*
rabile est) sursum vehit secum in horrea cœ-
li: quia cùm terra simus, nisi verbo Dei por-
temur, quod est Christus, in cœlū non ascen-
dimus, sicut ipse ait: Nemo ascendit in cœlū,
nisi filius hominis qui est in cœlo. Cum ipso *Iohan. 3.*
ergo & per ipsum subleuabimur, portantes
manipulos iustitiæ, lætificante Deo iuuentu
tem nostram, in vigore nouitatis æternæ.

 De quin-

De quinquagesima. Cap. VIII.

Tertia ætas Ecclesiæ sub Moyse.

DOminica hæc tertiam mundi ætatem significat, qua adolescentulam, pubescentemq; ecclesiam respiciens Deus, cum iã tempus eius iuxta prophetam tempus esset amantium, eripuit illam de medio fornicatorum, mittens Moysen & Aaron, & per signa magna atq; portẽta filios Israel educẽs de seruitute Aegyptiorum *Ezech. 16.* Cui rei valde præsentis dominicæ congruit officium, valde competit id, quod hac die legitur Euangelium. *Lucæ 18.* Nam sicut hic sedens cæcus secus viam postulabat lucem, sed à turbis increpabatur vt taceret, ita illic filios Israel intendentes ad fidem patrum suorum Abraham, Isaac & Iacob, & clamantes ad Dominum, vt educeret eos de Aegypto, quod in lingua nostra tenebras sonat, cultumque sui nominis eos doceret, quæ vera & necessaria illuminatio est, increpabantur ab Aegyptijs opprimentibus, & superbè dicentibus: *Exod. 5.* Vacatis otio, & ideo dicitis, eamus & sacrificemus domino Igitur cũ dominus mittens Moysen & Aaron, iussit populum suum adduci ad se, & coram illis fecit mirabilia, per quæ potuit verus Deus agnosci, deditq; legẽ scriptã & mãdata vitæ, ritumque colendi, iam tunc magnus ille cæcus, id est, humanum genus, cœpit illuminari, & nunc vsque illuminatur magis ac magis, contradicentibus licet atque increpantibus turbis, semper quidem inuisibilibus, nonnũquàm autem etiam visibillbus. *Cæcus secundũ, genus humanum.* Hoc enlm dominicæ huius consonat officium. *Introitum.* Nam ingressuro iã sacerdote quasi preuenit clamoribus aduentũ illuminatoris sui cæcus supradictus, dum chorus cõcinit: Esto mihi in Deum protectorẽ. *Psal. 130.* Nempè quod ait: Propter nomen tuũ dux mihi eris, & enutries me, ad viã spectat, iuxta quam sedet cæcus mendicans. Via pariter & dux idem est Christus. Sequẽs itidẽ collecta: *Collecta.* Preces nostras quesumus domine clementer exaudi: clamor est ceci, magis ac magis vt exaudiatur, inclamantis. Nã vt ait, atq; à peccatorum vinculis absolutos, ab omni nos aduersitate custodi, turbam percutit eorum, quæ in oratione patitur, phantasmatum, sicut ille cecus in Euangelio turbam increpãtium, *Luc 18. Exod. 5.* sicut filij Israel Aegyptios prohibentes, & violenter se tenentes, ne irẽt ad sacrificandũ domino Deo patrum suorũ. Epistole quoq; lectio, *Epistola. 1. Cor. 13.* si linguis hominum loquar & angelorum, nõ ex eo tantũ loco, quo dictum est: Videmus nunc per speculũ & in ænigmate, tunc aũt facie ad faciẽ, sed ex tota serie sua ad eiusdem illuminationem ceci respicit, dum cũctis charismatib. excellentiorẽ viã demõstrat, id est, charitatẽ. Charitas enim oculus cordis est, qua quisquis caret, cæcus est, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat. *1. Iohan. 2.* Nam & cùm illuminare cœpisset Deus humanũ genus (vt dictũ est) legẽ dãdo filijs Israel, hoc primùm collyrio oculos eius inũxit, dicens: *Deut. 6.* Diliges dominũ Deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua, & ex tota mente tua, & proximum tuum sicut teipsum. Graduale, *Graduale.* cùm solã liberationem filiorum Israel (de qua dictũ est) cunctis penè dictionibus personare videatur, tamen ex eo, quod dicitur: Notam fecisti in gẽtibus virtutem tuam, *Psal. 67.* ad eandẽ spectat magni cæci illuminationem. Sic & in tractu, quod dicitur: Intrate in conspectu eius, &c. *Tractus Psal. 99.* idem est, ac si diceret, accedite ad eũ & illuminamini. Quodq; lecto supradicto Euangelio, dicimus in offertorio: *Offerenda. Psal. 118.* Benedictus es domine, doce me iustificationes tuas, nimirũ alijs verbis illuminari postulat cæcus. Statim viæ laudes arripit, iuxta quam sedens & mendicans illuminatus est, tantoq; cõcentu, tã grandi vociferatione viã testimoniorũ persultat, viãq; veritatis, & viã mandatorũ cõgeminat, vt saxorũ quoq; duritiã ad glorificandũ illuminatorẽ suum excitare queat. Qnia verò non satis est, ad viam peruenisse, & illuminationem scientiæ percepisse, nisi abijciamus desideria carnis, congruè terremur illorũ exemplo, de quibus dicimus in communione: *Communio. Psal. 77.* Manducauerũt & saturati sunt nimis, quia propter desideriorum incõtinentiam prostrati sunt in deserto, *Numer. 14.* nec peruenerũt ad repromissiõis terram. Quorũ nos exemplo Paulus quoq; *1. Corinth. 9.* solicitos reddens: sic currite, inquit, vt cõprehendatis. Quem autem ducẽ credimus fuisse vel pastorem, cùm iterum populum suũ & oues pascuæ suæ dominus educeret de terra Aegypti, diuidẽs illis per diuisiones gratiarum mare rubrum baptismi, quod de latere eius pendentis in cruce profluxit? Nempè beatũ Petrum Apostolum, *Statio ad S. Petrum.* qui & in magno corpore sepedicti huius cæci princeps illuminatus est, dicente ad eũ Christo, filio Dei viui: *Matth. 16.* Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis nõ releuabit tibi, sed pater meus qui est in celis. Conuenienter ergo ad eundem Apostolũ dominica hac statio fit, vt omnis plebs videns magnificet Deum exemplo eius dicẽtis: Populus acquisitionis, annũtiate virtutes eius, *1. Pet. 2.* qui vos de tenebris vocauit in admirabile lumen suum.

De prima dominica quadragesima.

Caput IX.

DOminicæ huius officium, propheticũ sancti Spiritus personat vniformiter atque congeminat oraculum, sine mutatione

tione rerum ac perſonarum, quo pugnanti cótra draconem antiquum promittitur ſanctæ eccleſiæ competens altiſsimú adiutoriú.

Quarta ætas eccleſiæ ſub regibus & prophetis.

Spectat dominica hæc quartam mundi ætatẽ, qua mundus plenaria iuuentute roboratus eſt, & populus dei quaſi viriles annos ingreſſus, coronatus eſt diademate regum, & ornatus ſanctorum ſapientia prophetarum.

Dauid. 1. Reg. 16.

Nam patriarcha Dauid electus ſecundú cor domini remoto Saule, primus regum, præcipuus prophetarum, manu fortem vel deſiderabilem Chriſtum nomine pręſignat, victorijs præfigurat, propheticis oraculis ac ſpiritualibus canticis annunciat.

Cur velentur altaria.

Et quia clauſa fuit, vſque ad Chriſti aduentú, huius & cæterorum ſcriptura prophetarum, ac ſicut tenebroſa aqua in nubibus äëris, ita contenebrabatur occulta ſciẽtia in prophetis, donec agnus Dei, ſolus dignus accipere librum & ſoluere ſignacula eius, in paſsione ſua complendo propheticas aperiret voces:

Apocal. 5.

iccirco ab hac dominica vela dependent ante ſancta eccleſiæ altaria, vt populus ſancta ſanctorum non videat, donec in ante paſchalia hebdomada depoſitione velorum, eadem renouetur ſignificatio, quæ facta eſt per hoc, quod velum templi ſciſſum eſt, ſpiritum tradente domino.

Matth. 27.

Euangeliũ, Matth. 4. Pſal. 90.

Hac igitur dominica poſito hoc Euangelio, quo caput eccleſiæ Chriſtus ieiunãs in deſerto, tẽtatoris inſidias ſuperaſſe narratur, atque ita ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulaſſe, leonémq́; & draconem conculcaſſe, propheticæ de toto officio circunſonant tubæ, victoriam eandẽ cunctis membris eiuſdem capitis, & toti repromittentes corpori eccleſię.

Statio ad S. Iohannẽ ad Lateranas.

Cuius officij ſtatio ad ſanctú Iohannem ad Lateranas præſcripta, valde cógruit. Sicut enim hoc officium totum in veram ſaluatoris decantatur felicitatem, qui præ omnibus & pro omnibus ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulauit, & totum propheticú eſt: ſic eadẽ Lateranenſis eccleſia, & in nomine eiuſdem ſancti ſaluatoris, & in honore prophetæ & pluſquam prophetæ Iohannis, ab imperatore Conſtantino conſtructa eſt. Itaq; propheticæ laudes cógruè illic Apoſtolica ſtatione celebrãtur.

Matth. 11.

Quadrageſima.

Non ſolum dominica hæc quadrageſima dicitur, quemadmodum illæ, quę præceſſerunt, quinquageſima, ſexageſima, atque ſeptuageſima, ſed & hoc omne tẽpus, quod ab hac die vſque ad ſacratiſsimam paſchæ ſolennitatem tenditur, quadrageſima nuncupatur, videlicet propter imitationem dominici ieiunij, quam per hos dies extẽdimus.

Dominica die non eſt ieiunandum. Ieiunium quadrageſimale.

Sed ad hanc rationem quatuor dies deeſſe probantur. Nam licet ab hinc vſque ad ſacram paſchæ noctẽ, quadraginta duo dies computentur, tamen non niſi triginta ſex, Chriſtianæ deuotionis parſimonia ſibi dedicare præſumit. Canonica nanq; vetat autoritas, ne primam ſabbati dominicæ reſurrectionis ſplendore illuſtratam, vlla vnquã ieiuniorú publica offuſcet nubecula. Vt igitur noſtri ſolennitas ieiunij dominico magis coaptetur exemplo, quatuor dies, qui hanc dominicam pręcedunt, additi ſunt ad prætextã totius anni decimam: Totius quippe anni, id eſt, dierum trecentorum ſexaginta, ſupradictus numer⁹, id eſt, tringinta ſex, decima eſt. Quibus additis quatuor, fit quadrageſima, id eſt, quatuor cú decima. Et hęc verior eſt nominis etymologia: Alioquin vna dies, id eſt, huius hebdomadæ tertia feria ſola à die paſchæ, quadrageſima eſt. Sanctæ memoriæ papa Teleſphorus, à beato Petro ſeptimus, hanc ſalutarem ante ſanctum paſcha cóſtituit præparationem, vt Chriſtiana plebs, quæ apoſtolicæ abſtinentię tenorem exequi non poſſet, nó omnino relinqueret.

Apoſtoli ieiunium & fletum amauerunt, & ieiunio erant.

Apoſtoli nãque primi eius, qui ablatus fuerat, ſpóſi filij, tota vita ſua ieiunium fletumq́; amauerunt, & renuit cóſolari anima eorú, tantúq́; in eo, ꝙ eius memores erãt, delectati sũt.

Matth. 9. Pſal. 76. Matth. 13.

At poſtquã multiplicari cœpit numerus credentiú, tãq́; indiſcretos piſces retia fidei cõtraxerũt, vt cú abſtinẽtibus, multitudo quoq́; intraret ebrioſorú, ſubuenit eccleſiaſticæ diſciplinæ magiſteriú, & tanquã ſeuera mater, edacium puerorú intemperãtiã moderata eſt, vt quia de toto cogi non poterant, vel partem obſeruarent, vitęq́; decimas abſtinẽtiæ dedicarẽt. Cùm ergo de vniuerſo tempore gratię dictú ſit illud Apoſtoli: Ecce núc tempus acceptabile, ecce núc dies ſalutis, & cætera: hac tamẽ dominica illa lectio epiſtolæ recitatur, qua tẽporalis ieiuniorú obſeruantia, quę, vt dictú eſt, eſſe continua debuerat, inchoatur.

1. Cor. 6.

Cur cineres capitibus inponimus.

Caput X.

Lugendi ſcientia. Threno 5. Iohelis 2.

SI omnes lugendi ſcientiam haberemus, cunctisq́; ęqualiter ſaperet illud, quod propheta deplorans: Cecidit, inquit, corona capitis noſtri, væ nobis, quia peccauimus: & omnibus in promptu eſſet facere, quod item dicitur nobis: Scindite corda veſtra & non veſtimenta veſtra: tunc neque cineribus capita noſtra aſpergere, neque nudis pedibus opus eſſet ambulare.

Cur cinere aſpergimur, pedeſque nudamus.

Núc autem maxima pars noſtrum neque ſponte meminit, qualem ornatum capitis, id eſt, cordis ſui, deum offendendo, perdiderit, neq; facilè poſſunt corda lapidea ſcindi, niſi extrinſec⁹ adhabitis adiuuemur inſtrumẽtis. Igitur, vt noſtra nobis calamitas ad memoriã reuocetur,

& meminerimus, quia puluis sumus (quod oblitus fuerat pater noster Adã, quando pro iecit deum coronam suã, & exinde sensit nuditatem suã) iccirco & cinere capita nostra aspergimus, & summas partes corporis, id est, pedes nudamus: Hoc habitu cõfitentes, quia non dij, neq; de cœlo sumus, sed homines sumus, & de terra principiũ habuimus: & quia per peccatum gloria nostra spoliati, & inter hostes nudi constituti, ornatu gratiæ Dei indigemus.

De Secunda dominica quadragesima cur vacat. Cap. XI.

Dominica quadragesimæ secunda, quæ in ordine & ratione dominicarum septem suprà dictarum, quinta est, pulchra & rationabili dispositione vacat, tanquam non *Quinta Ecclesiæ ætas in captiuitate.* habeat Ecclesiæ Pontifex, iam defessus cantor, quæ vel quibus, aut vbi verba canticorũ Domini decantet, aut certè infructuosos fa- *Psal. 136.* stidiens auditores, organa sua suspenderit ad salices. Significat enim quintam mundi æta- *4. Reg. ult.* tem, quando templo domini diruto, & popu- *Hierem. 52.* lo Dei in Babyloniam abducto, duplici captiuitate Ecclesia Dei congemuit, peregrina in hoc mundo, captiua sub Nabuchodono- *Daniel 3.* zor: Tunc etenim populus Dei, neq; templũ neq; altare habebat, & Babylonios Deos statuamq; regis Nabuchodonozor, diaboli typum tenentis, minaci proposita fornace, co- *Cur dominica Reminiscere vacat proprio officio.* gebatur adorare. Non ergo ab re & rationabili diligentia dispositum est, vt cùm huius temporis omnes priuatæ quoque feriæ proprijs officijs locupletatæ, certisq; sint stationibus insignitæ, prçter solum (quod est ante palmas) sabbatum, de quo etiam suo loco ratio quærẽda est: sola hæc dominica vacet, sed nec officium nisi aliunde mutuatũ habeat. Attamen ex narratione euangelica lectionẽ habet, illi iam dictæ captiuitati populi Dei verisimè consonantem. Nam quod significaue rat illa captiuatio, Nabuchodonozor plebẽ Dei tyrannicè de illa nobili Syon & templo Domini abstrahente, & barbarici stimuli im- *Euangeliũ.* perio violenter fatigante, hoc idem significatur in Euãgelio præsentis dominicæ, dçmonio vexante filium Chanançæ, scilicet humanas animas passionibus mali desiderij nequiter à diabolo cõflammari, & longo fune peccatorum ad miseram seruitutem voluntatis eius, mala consuetudine violenter trahi. Cla- *Matth. 15.* mabat post dominum mulier Chananęa, interueniebat fides patriarcharum, meritumq; *Daniel 9.* Danielis & sociorum eius, vt solueretur captiuitas Babylonia: clamat & nũc superna mater nostra Hierusalem, vt pœnitẽtibus detur *Epistola.* peccato resistendi facultas. Epistolam quæ habet de proprio, in qua cùm dicit Apostolus: Hçc est voluntas Dei, sanctificatio ve- *1. Thess. 4.* stra, vt abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisq; vestrũm vas suũ possidere in sanctificatione, & honore, &c. ad illius seruitutis effugium prouocamur, quç significata est (vt dictũ est) per hoc, quòd vasa domus Domini Babylonia captiuitate translata sunt & polluta: ita vt biberet in eis rex Babylonis, *Daniel 5.* & optimates eius, vxores & concubinę eius: itéq; significatur in Euãgelio per hoc, quòd filiam Chananæę, vas vtiq; creatoris spiritus immundus inuaserat. Cætera quamuis mu- *Mutuata horum officia cõcinunt Euangelio.* tuata sint, & de feria quarta ieiunij sumpta, cũctis cõsonant sensibus his, quæ dicta sunt. Nam quod in introitu rogamus dominũ reminisci miserationum suarũ, ne vnquàm do- *Psal. 24.* minẽtur nobis inimici nostri. Et in collecta, vt à cunctis aduersitatibus muniamur in corpore, & à prauis cogitationibus mundemur in mente. Et in graduali rogãs ecclesia, vt de necessitatibus suis eruatur: Ad te, inquit, le- *Ibidem.* uaui animam meam. Et in offerendæ versu: Miserere mei secũdum eloquium, itemq; in *Psal. 118.* communione, intellige clamorem meũ. Hçc *Psal. 5.* omnia clamores sunt magnæ illius mulieris, scilicet Ecclesiæ matris, pro qualibet peccatrice anima, videlicet sua anima, post dominum clamantis iugiter. Quç ideo competen- *Apoc. 12.* ter de ieiunij die mutuata sunt, quia mali desiderij passiones, quç per dçmoniosam Chananææ filiã, itemq; per captiuatorem populi Dei Nabuchodonozor præsignatç sunt, non *Matth. 17.* eijciuntur, nisi in oratione & ieiunio.

De Dominica tertia quadragesima. Caput XII.

Post illius captiuitatis mysticam commemorationem, qua vasa templi Domini sustulit rex Babylonis, typum, vt dictũ est, *Sexta ætas ecclesiæ sub Christo.* gerens diaboli, sequenti hac dominica, quæ sextam mundi ætatem significat, hoc Euan- *Euangeliũ.* gelium ponitur, quo fortis armatus custodiens atrium suum, fortiore superueniente, vasa vel arma, in quibus confidebat, amittere narratur, & immundus spiritus, qui exierat *Luc. 11.* ab homine, quærens requiem, & non inue- *Matth. 12.* niens dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui. Sexta nanque mundi ætate veniens in hunc mundum filius Dei per incarnationis mysterium, & pugnans digito Dei, mutum eiecit dçmoniũ, & locutus est mutus, qui iuxta alium Euangelistam erat & surdus. Tunc *Iohan. 11.* etenim eiecto dçmonio audiuit surdus, & locutus est mutus, quando foras misso principe mundi, audiuit mũdus verba Dei, & locutus est laudẽ Dei. Sic direpta sunt vasa forti armato illi, scilicet diabolo, quæ transtulerat de ho-

Gen. 3. de hnnore paradisi, velut supradictus Nabu *4. Reg. Vlt.* chodonozor filios Israel, & vasa templi Do- *Matth. 12.* mini ad cōtumelias Babylonis. Ecce autem *Immundus spiritus ac. cipiens secū septem spiritus nequiores se.* immundus spiritus, qui exierat ab homine, videlicet à populo Iudaico, nunc iterum reuersus est in eum, assumptis secum septem alijs spiritibus nequioribus se, quia nunc deterius delinquunt Iudæi, in synagogis suis maledicētes Christum, quàm olim in Aegypto dijs alienis seruiētes. In huius ergo domi- *Introitum.* nicæ officio dicit ad introitum gloriabūdus hic mutus, qui eiecto dæmonio loquitur: *Psal. 24.* Oculi mei semper ad dominum, causamque reddit, quam audiuit à sanctis prædicatoribus, qui fuerat surdus, quia ipse, inquit, euellet de laqueo pedes meos, prosequitur facundia muti, cuius os sapientia aperuit, respice in me, & miserere mei, causamque nihilominus reddit satis oratoriā, qua Deum auditorē flectere posit, & patronam efficere misericordiam, quoniam, inquiēs, vnicus & pau- *Collecta.* per sum ego. Quodq; in collecta dicimus, atque defensionem nostrā, dextram tuæ ma- *Luc. 11.* iestatis extende, inuocatio est eiusdem fortioris, qni, vt dictum est, forti armato superuenit. Vasa illa, quæ forti illi victo atque li- *Epistola.* gato direpta sunt, alloquitur in Epistola Paulus, fortioris iam dicti miles & adiutor egregius, vt sacro baptismate à priscis emundata *Eph. 5.* sordibus, non iam rursus inquiuentur, cū dicit: Fornicatio autem & omnis immunditia *Graduale.* nec nominetur In vobis, &c. Graduale: Ex- *Psal. 9.* surge domine, non præualeat homo, clamor est omnis vasis electi aduersus eundem fortem armatum, custodientem atrium suum, & in pace sua posidentem ante fortioris ad- *Tractus.* uentu. Tractus quoque: Ad te leuaui oculos *Psal. 122.* meos, facunda vox est muti sæpe iam dicti, salutem suam ęternam eloquentisima prece deposcentis, eandemq; precem decenti simi- *Offerenda.* litudine perornantis. In offerenda prædicat idem mutus, iam eloquens iustitias domini rectas, quòd eiecto à se dęmonio, rursus ad illum hominem, à quo dudum exierat, scilicet ad populum Iudaicum, permissus sit reuerti, quia videlicet hoc in veritate iudicij Dei sit factū: Iudicia, inquiens, domini vera, *Psal. 18.* pro sui verò oris apertione gratias agens: Et erunt vt cōplaceāt, inquit, eloquia oris mei, *Cōmunio.* &c. In communione gratulatur idē de muto redditus orator, quòd tanquam passer in- *Psal. 83.* uenerit sibi domū, & sicut turtur nidū, scilicet altaria tua domine virtutum, id est, sanctam patriarcharum ecclesiam, vt cū beatis, qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudet te. Huius autem officij prælibata ratio commendat, quod scriptum est, statio ad sanctum Laurētium. Nam quorum nisi sanctorum martyrū, & huius præ- *Statio ad S. Laurentium.* cipuè prælijs hic, de quo dictum est, fortis armatus de atrio suo (quod Roma fuit) eiectus est? Dicit enim Prudentius: Iam Roma Christo dedita Laurentio victrix duce, ritum triumphas barbarum. Item qui suprà in persona eiusdem martyris: Discede adulter Iuppiter, stupro sororis oblite, Romam relinque liberam. Rectè ergo ad victoris militem, victum canimus fortem.

De Letare Hierusalem & dominica media quadragesima. Cap XIII.

Dominica hæc ab ea, quæ septuagesima dicitur, septima est, sabbarum mundi, *Septima ætas ecclesia in æterna beatitudine.* est, requiem significans, in qua sanctorum & electorum animæ, deposito carnis onere, & velut post bella victores, depositis armis feriatæ lætantur, & nunc interim ijdem electi singulis stolis, id est, animæ beatitudine mu- *Apoc. 6.* nerati resurrectionem, in qua binas stolas, scilicet tam animarum quàm corporum immortalem gloriam, recipient, præstolantur. Illic autem Hierusalem illa, quæ de sursum est, quæ libera est, quæ omniū nostrum ma- *Errāt ergo & in hoc Lutherani dum negāt animas sāctorum in cælo esse.* ter est, lætatur, & diem festum agens pro numerositate filiorum suorum, de huius seculi peregrinatione redeuntium, repositas effundit epulas, & lacteas ex vberibus suis exprimit maternæ consolationis delicias. Illic, in- *Galat. 4.* quam, pater antiquus Deus, nouusque sponsus, Dei filius, reduces filios cōsolatur, quēadmodum per Prophetam promiserat di- *Esai. 66.* cens: Pueri eorum in humeris portabuntur, & super genua consolabuntur, quemadmodum mater consolatur filios suos, ita cōsolabor vos, & in Hierusalem consolabimini. In *Dominica Lætare.* hac ergo dominica, quæ (vt dictum est) illius sabbati signum est, totum officinm eiusdē requiei, eiusdē consolationis pconiū est, quo cōmoneātur nunc peregrinantes, illius tantę tamq; liberę matris filij præsentem tristitiā spe cōsolationis futuræ supergredi: vt sint *Rom. 12.* iuxta Apostolum, spe gaudentes, in tribulatione patientes, qui in superna Hierusalē vberibus cōsolationis potādi sunt. Primoque *Euangeliū.* dicēdum, quòd euāgelicum illud conuiuiū, *Ioan. 6.* quo dominus de quinq; panibus, & duobus piscibus satiauit quinque millia hominum, pdictę significationi dominicę huius sub mystico sensu valde congruit. Significat enim (vt autoritas ecclesiastica tradit) vitale illud sanctarum scripturarum cōuiuium, quo de paucis Moysi, prophetarumq; libris crescēte copia diuinæ benedictionis, inter ora comedentium, id est, inter studia tractantium, affatim reficitur mundus, quondā à scientia

Dei ieiunus, & assuetia dictorum sensuumque repletis armarijs, lassi atq; victi conuiuę absistimus. *Diuina cognitionis cōuiuium.* Hoc autem conuiuium diuinæ cognitionis hic incipitur, perficietur verò in illius sabbati, de quo loquimur, perenni gloria. Nūc enim cognosco ex parte, ait Apostolus, tunc autem cognoscam, sicut & cognitus *1 Cor. 13.* *Hierem. 31.* sum, &c. Nam iuxta prophetam: iam non dicet vir fratri suo, cognosce dominū: omnes enim à minimo vsq; ad maximū cognoscent me, dicit dominus. Igitur illam diuinę cognitionis ac visionis abundantiā significat hæc, quæ de Euangelio recitatur hac dominica, saturitas hominum quinq; milium. Tunc Iesus, qui verè abijt trans mare Galilęæ, quia resurgens à mortuis oēs amaritudines seculi turbulenti & inquieti transgressus est, sequentium se credentium turbam, omnes supernę Hierusalem filios iam grandes, iam ablacta- *Gen. 21.* tos grandi saturabit conuiuio: cuius in typū pater Abraham, ablactato filio liberæ vnico Isaac, grande cōuiuium fecisse legitur in die *Introitus.* ablactationis eius. Igitur eiusmodi conuiuio manifestè cōsonat illa gratulabunda san- *Esa. 61.* cti Spiritus allocutio, prophetali ore pręmissa: Lętare Hierusalem, &c. cōsolatio, de qua hic canitur: Et satiemini ab vberibus conso- *Collecta.* lationis vestrę: ipsa est, quam in collecta subsequenti poscimus dicendo: vt qui ex merito nostræ iniquitatis affligimur, tuæ gratiæ consolatione respiremus: videlicet quando anhelantes peregrini post laborem captiuita- *Psal. 125.* tis huius sedebimus in illa Hierusalem cœlesti, dicentes, Facti sumus sicut consolati. Ipsa *Epistola. Galat. 4.* est consolatio libertatis, de qua itidem gratulamur in epistola, dicēte Apostolo: Illa autem, quæ sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrūm: ipsa eadem pax in virtute eius, & abundantia in turribus *Graduale. Psal. 121.* eius, de qua in graduali canimus: lætantes in his quæ dicta sunt nobis à sanctis Apostolis & doctoribus nostris, in domum domini ibimus. Ad quam cùm peruenerimus, complebitur, & quod in tractu dicitur: Non commo- *Tractus. Psal. 124.* uebitur in æternum, qui habitat in Hierusalem: cū ablata virga fuerit, id est, potestas peccatorū, quam etsi ad tempus dimittit ad probationē, non relinquet dominus super sortē *Offertoriū.* iustorum. In offertorio quoq; consolationis eiusdem beatificamus conuiuas, lętantes in epulis laudum, ipsumq; conuiuij patrem be- *Psal. 134.* nedicimus ex Syon, qui habitat in Hierusalē: vt ex pręsenti ecclesia, quæ dicitur Syon, id est, specula, in qua positi videmus nūc per spe *1. Cor. 13.* culum & in ænigmate, laudem, donum & benedictionem personare incipientes, perficiamus in ea, qua habitat ipse in cœlesti Hierusalem. Ipsa est, quę secundum communionis *Communio.* verum & mysticum sensum, necdum cōsummata est, & adhuc ædificatur vt ciuitas de viuis & electis lapidibus, in qua ascenderūt tri- *Psal. 121.* bus, tribus domini, tribus nobiles, tribus regales, tribus sacerdotales. Ipsa quoq; eccle- *Statio ad S. Hierusalē.* sia, ad quam statio pręsenti officio pręscripta est, eandem ciuitatem Dei, cœlestem Hierusalem, nomine ipso designat. Dicitur enim & ipsa sancta Hierusalem, vt peregrinantib. in *Hebr. 13.* hoc seculo cœli ciuibus, non habentibus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirentibus, nomine ipso memoriam atq; desideriū excitet eius ciuitatis, quā inquirunt, & à longè peregrini salutant. Differt autem huius stationis ratio ab ea, quæ est dominica aduentus domini secunda, quia videlicet illa futurę beatitudinis est annuntiatio, hæc quasi pręsentis contemplatio. Vnde & festiuius agimus, quia spei nostrę solennitas est. Lætatur *Festiuitas huius dominicæ.* Christiana plebs, & sicut in die solenni Christianus imperator coronatur, & ludis innocē *Esa. 6.* tibus futurę pacis otium, quo feriabimur in illius supernę matris sinu, meditari admonetur. Huius solennitatis amplitudinem, & hoc indicat, quod ad complendum duę collectæ Romani ordinis autoritate dicuntur: sicut & annuntiatione dominica duę nihilominus ad introitū pręscribuntur, vt quasi duplex officium pro dignitate solennitatū huiuscemodi persoluisse videamur. Et ne quis illud obijciat, cur ergo in maximis solennitatibus natiuitatis ac resurrectionis dominicę, cæterisq; præcipuis festis, nihil tale obseruatur? Illud dicendum est, nihil hac duplicatione in illis solennitatibus opus esse, quia per octauas producuntur, nec ad earum rationē vnius diei coangustantur obseruantia. Post septem dominicarum ordinatissimam dispositionem, quibus (vt dictum est) septem ætates mundi figurantur, quę omnes passione domini redemptæ, & sanguine eius respersæ sunt, ipsi dominicæ passionis inchoatur celebratio, & quasi longa funeris pōpa præmissa, sequitur ipsa salutis nostrę victima, nostrarū mentium ingerens oculis ea, quæ nostri causa pertulit vulnera. Inchoatur autem à catechumenis nostris, scilicet feria quarta, quando celebramus scrutinia. Quæ quam habeat rationem, vel cur ea potius die celebrentur, posterius (pro vt dominus dederit) dicemus. Nunc ne officia feriarum quadragesimæ omnino intacta relinquantur, concordiam Euāgeliorum atq; Epistolarum tantum spiritus sancti luce præeunte contemplemur, quæ tānta est, tamq; vtilis, vt absq; consideratione nullatenus debeat præteriri. Nā cætera prosequi

sequi nimis longum est atq; fastidiosum, præ
sertim cùm his perspectis, illa quoque per se
quærentibus satis clarescere possint.

De Euangelijs & Epistolis feriarum quadragesima, in quibus sibi concordent.

Caput XIIII.

Matth. 25. SEcunda feria primæ hebdomadæ hoc Eu-
angelium legitur, quo filius hominis ven
turus in maiestate sua, ore suo declaratur,
congregatasque ante se omnes gentes separa
turus, sicut pastor separat oues ab hœdis, &
statuet, inquit, oues à dextris suis, hœdos au-
tem à sinistris, &c. Hoc nimirum sermo pro-
pheticus Euangelij præcursor, iuxta eũdem
sensum præuenit, dicente domino: Ecce ego
Ezech. 34. ipse requirã oues meas, & visitabo eas, sicut
pastor visitat gregem suũ, &c. Educã eas, in-
quit, de gentib. videlicet sicut pastor segregat
oues ab hœdis, in pascuis huberrimis pascam
eas. Quæ profectò non sunt alia quàm re-
gnum, de quo ait: Venite benedicti, &c.

Matth. 21. FEria tertia in Euangelio eiectis his, qui
vendebant & emebant in templo, cùm
calumniantibus & interrogantibus pharisæis
respondisset dominus: & relictis illis, inquit
Euangelista, abijt foras extra ciuitatẽ in Be-
thaniam, ibiq; mansit. Hoc autem, vt ait bea
tus Hieronymus, præfigurabat illud, quod
Hieronymus. illos ob incredulitatem relicturus, & ad gen-
tium salutem esset migraturus, quæ per Be-
thaniam, id est, domum obedientiæ designã-
tur, ideo quia verbo Dei obedientes factæ
Psal. 17. sunt, iuxta illud. Populus, quẽ nó cognoui,
seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.
Benè ergo in lectione prophetica præmitti-
Esai. 55. tur: quærite dominum, dum inueniri potest,
inuocate eum, dum prope est, & cetera, quæ
sequuntur, ad quærendum dominum ido-
nea, & inuentionem eius efficientia. Nã cùm
hæc diceret propheta, profectò futurum præ
uidebat tempus, quãdo à Iudæis inueniri nó
posset, & ad gentes transiens, tanquam ad do
mum obedientiæ, illis inobedientibus iam
propè non esset.

FEria quarta, duplicata solennitate ieiunij
legitur Euangelium, quo spiritus immũ-
Matth. 12. dus egressus ab homine, ambulãs per loca in-
aquosa, quærere requiẽ & non inuenire asseri
tur: quia proculdubiò, iuxta beatũ Iob, ma-
gis cubat in locis humentibus, dum exiccata
ieiunijs fastidit corpora. Huic doctrinæ Eu-
Iob. 32. angelicæ præmittũtur exempla Moysi & He
liæ, quorum vterque in singulis lectionibus,
Exod. 24. quadraginta diebus & quadraginta noctibus
3. Reg. 19. ieiunasse perhibetur.

FEria quinta, Iudæos in Euangelio glo-
Iohan. 8. riantes & dicentes: Pater noster Abrahã
est, conuincit dominus, eò quod opera Abra
hæ non faciant: & concludit, quod potius ex Luca. 16.
patre diabolo sunt, faciendo opera diaboli,
& quærendo eum interficere, quod Abrahã
non fecit: vel (vt quibusdam hac die legere
moris est) diues cruciatus apud inferos, pa-
tremq; vocans Abraham, & deprecans eum, Iohan. 5.
non exauditur vt filius. Ad hoc manifestè
spectat illud propheticum, quod in epistola
præmittitur: quia vir iustus si genuerit filiũ
latronem, effundẽtem sanguinẽ, & vniuersa Ezech. 18.
detestanda facientem, ipse quidem in iustitia
sua viuet, filius autem eius, qui operatus est
iniquitatem, morte morietur.

FEria sexta significatur in Euangelio ba-
ptismi gratia, qua renouatur sicut aquilæ Psal. 102.
iuuentus animæ, & redimitur de interitu vi-
ta eius, & coronatur in misericordia & mise-
rationibus. Angelus enim, qui descẽdebat in
piscinã, significabat Christũ magni cõsilij an-
gelũ, ipsa autem piscinæ aqua, quæ moueba-
tur, populum Iudaicum, qui motus est sedi-
tionibus, descendente in illum eodem ma-
gni consilij angelo per assumptionem carnis,
& ita motus aquæ turbatus est, vt illum cru- Esa. 8.
cifigeret. Ille vnus, qui descendebat in aquã,
& sanabatur, vnam sanctam Ecclesiã Catholi
cam, quæ descendens in baptismum Christi,
sanatur ab infirmitatibus, figurabat: Qui au-
tem triginta octo annos iacuerat, vniuersita-
tem eorum, qui grauibus sceleribus languen
tes, & ipsi nihilominus per fidem Christi sa-
nantur. Hoc autem Iudæi velut iniquum re-
prehendunt: semper enim gentium salutem
oderunt. Benè ergo lectio prophetica præ- Ezech. 18.
mittitur, in qua dicente domino: si auerterit
se impius ab impietate sua, & fecerit iudiciũ,
&c. in quacunq; die ingemuerit, saluus erit,
murmurant & dicunt: Non est æqua via do-
mini. Non autem perfunctoriè, si quis inge-
muerit, sed si ad baptismum Christi peccator
ingemiscens conuolauerit, statim saluus erit,
quia oẽs præteritæ eius iniustitiæ non recor-
dabuntur. Priuata verò pœnitentia laborio-
sa est, nec inter labores pœnitentem adeo se-
curum reddit de venia.

SAbbato sacerdotibus ordinatis, & cæte-
ris altaris Christi ministris, hoc Euange- Matth. 17.
lium cõpetẽter legitur: Assumpsit Iesus
Petrum & Iacobum & Iohannẽ, & duxit eos
in montem, & transfiguratus est ante eos. Sa-
cerdotes enim & cæteri altaris ministri, dũ ad
tantum ministerium promouentur, quasi in
montem altissimum cum domino ascendũt, 2. Cor. 3.
vt reuelata facie speculãdam eius gloriã spe-
culentur, & intelligant, quid cum ipso vel de 1. Petri 2.
ipso Moyses & Helias, id est, lex & Prophe-
tæ

que in eo, quod vẽditus & in carcere missus est, ipsius domini typum gessit, qui venditus & morti traditus ac sepultus est, & sic eiectus de vinea sua, tanquam lapis inutilis ab ædificantibus reprobatus, cum regno Dei ad gentes facientes fructus eius transmigrauit, quẽadmodum Ioseph à suis venditus & eiectus, Aegyptios pauit.

Luc. 15. Sabbato tam in Euangelio, quàm in Epistola duorum populorum Iudaici atque gentilis continetur figura, quorũ prior quantum ad vnius Dei cultum, scilicet, Iudaicus, minoris, id est, gentilis populi pœnitentiam pio patre suscipiẽte, inuidia torquetur foris stans, quem gaudere oportuerat, quia frater suus mortuus fuerat, & reuixit, perierat, & Psal. 1. Inuentus est: quia sicut eadem die cantamus, lex domini irreprehensibilis cõuertens animas, & sapientiam præstans paruulis. Benè itaque consonat Euangelio præcurrens Epistola, cũ illic iuniore fratre epulante cum patre, maior foris remanet in agro: Hic Esau, Iacob fratre suo offerente epulas, & ad benedictionẽ festinãte, cõsilio matris suæ Rebeccæ (quę Spiritum sanctũ significat) foris in venationibus occupatus tardat. Terrenis enim sensibus & carnalibus obseruationibus detẽtus populus Iudaicus, spiritalẽ amittit gratiã. Gene. 27.

De Ferijs tertia hebdomada.

Caput XVI

Luc. 4. Hebdomadę tertiæ feria secũda præfignat in Euangelio dominus se in patria sua, scilicet in Iudæa honorem non habiturum, & ad gentes, vbi honoretur, transiturum, dum dicentibus Pharisæis: quanta audiuimus de te facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua, respõdet: Amẽ dico vobis, quia nemo Propheta acceptus est in patria sua: iterumque cum terribili illo ac venerabili iuramento suo per simile, non tantum omninò expresse docet, illis posthabitis, gentes potius à peccatis suis esse curandas, in veritate, in quiens, dico vobis, multæ viduæ erant in Israel in diebus Heliç, & ad nullam illarũ missus est Helias, nisi in Sarepta Sydoniorum: & multi leprosi erant in Israël sub Helisæo propheta, & nemo illorũ mundatus est, nisi Naaman Syrus. Amplius autem in eo, quod surrexerunt & eiecerunt illũ extra ciuitatem, & duxerunt illum in supercilium mõtis, supra quem ciuitas illorũ posita erat, vt præcipitarent eum, significatur ab illis transitura salus, dum dicitur: Iesus autẽ transiens per medium illorum ibat. Cùm enim illũ Iudęi crucifigentes in profundum obliuionis præcipitare vellent, ipse aduersus & per medium illorum transiens, iuit ad gentium populos pe- 3. Reg. 17.

dibus suis, pedibus speciosis, id est, prædicatoribus sanctis. Benè ergo huic Euangelio 4. Reg. 5. præmittitur lectio illa de Naamã Syro. Helisæus Christum, leprosus Naaman gentilem populũ significat, immundum & idololatrã. Quòd non ipse Helisæus exiuit ad illum foras, sed mãdauit illi dicens: Vade & lauare in Iordane septies, & mundaberis: hoc prophetiçè innuit, quod factum est, quia per semetipsum Christus non prædicauit gentibus, sed mittens præcipit eos baptizari: Euntes, inquit, docete omnes gentes, baptizantes eos in Matt. 28. nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Septies aũt lauatur leprosus, quia in baptismo propria est operatio septiformis Spiritus sancti, ex quo & renascimur & remissionẽ peccatorum accipientes, noui restituimur.

Feria tertia in Euangelio commendatur Matt. 18. lucidum opus misericordiæ, dicente domino: Si peccauerit in te, id est, te sciente, frater tuus, vade, corripe eum inter te & ipsum solum, &c. Et quia vbi duo consentiunt, scilicet corrector & auditor, neq; opus est, vt alium adhibeas, neque Ecclesiæ dicas, eo quẽ corripis inter te & ipsum solum, sponte audiente: quia, inquam, tunc parata venia cõfestim impetratur à domino. Amen, inquit, dico vobis, si duo ex vobis cõsenserint, ex omni re quãcũq; petierint, fiet illis à patre meo, & quia de impetratiõe veniæ dixerit, hoc testatur ipse, dum præmittit: Amen dico vobis, quia quæcunque alligaueritis super terram, alligata erunt & in cœlo: & quæcunq; solueritis super terram, soluta erunt & in cælo. Terminatur autem sic: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Vsque septies? Et dicit illi Iesus, Non dico tibi Petre vsq; septies, sed vsque septuagies septies. Ad hæc pulchrè lectio, quæ præmissa est, cõcinit: Mulier nanque, quæ clamat ad Helisæum pro duobus filijs, quos creditor in seruitutẽ tollere cõtendit, ipsa est Ecclesia, quæ 4. Reg. 4. pro filiorum peccatis, quos in baptismate genuit, solicita est, ne exactor diabolus pro nũmo malæ voluptatis, quem illis credidit, debitores trahat in damnationẽ perpetuę mortis. Cui verus Helisæus, scilicet Christus, præcepit oleũ infundere vasis, ostio clauso: quia peccatoribus priuata correptione cõuentis, præcipit remissionẽ & absolutionem indulgeri, data potestate ligandi, atq; soluẽdi, sicut in Euangelio ismdicto promisit, & veritate interposita, id est amen, promissionem confirmauit. Clauso ergo ostio vasis infusis redundat oleum, quia per priuatam correctionem pœnitentibus confestim venia peccatorum affluit. Cùm autem quis secretò correptus

reptus inter te & ipsum solum non audierit, postquàm Ecclesiæ dictum fuerit, non tam facilis indulgentiæ leniendus erit oleo, sed congruè pœnitentiæ secandus cauterio.

Matth. 15. FEria quarta calumniantibus Pharisæis, quòd discipuli domini trāsgrederentur traditiones seniorum, non lauando manus suas, dum panē manducarent, redarguit eos dominus, & criminationis spiculū retorquet in autores: quare, inquiens, vos trāsgredimini traditiones Dei, propter traditiones hominū? Nam Deus dicit: Honora patrem tuum & matrem tuam: Vos autē dicitis, Quicunq; dixerit patri suo aut matri, munus, quodcunque est ex me, tibi proderit, &c. Docuerat enim auaritia pharisæorum iuuenes, quorū laqueus omnes facti erant, vt iniussu parentum, imo prærepta parentibus donaria deferentes ad tēplum, reclamantibus parentibus se hoc pacto inhonorari à filijs, cùm Deus dicat, honora patrem tuum & matrem tuam, illud obijcerent, imo hoc pacto honoramus patrem. Nam Deus pater noster est, ad cuius hæc deferimus templum, & quod illi offerimus filij, vobis parentibus proderit. Hæc & huiusmodi culpat dominus in traditionibus hominum, quas traditionibus Dei præferebant, simulq; edocet, quòd sola transgresio mandatorū Dei coinquinet hominem. Be-
Exod. 20. nè ergo in lectione libri exodi ipsa Dei mandata præferuntur: Honora patrē tuum & matrem tuam, &c. De quibus in Euangelio cōuincuntur hypocritæ, foris nitidi obseruando traditiones hominum, intus autem coinquinati trāgrediendo traditiones Dei, quia non quod intrat in os, sed quod exit de corde, coinquinat hominem.

Iohan. 6. FEria quinta venientes ad se turbas, vt se se facerent regem, quia manducauerant de panibus eius, & saturati fuerant, hortatur dominus: Operamini, inquiens, non cibum qui perit, sed qui permanet in vitā æternam, &c. Dixerat autem eis: Amen dico vobis, venistis ad me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis de panibus & saturati estis. In quo sacerdotū quoq; turbā percutit, qui turmatim veniunt ad altare domini, non quia delectat eos contemplari mysteria, quę illic commemorantur incarnationis, natiuitatis, passionis, resurrectionis & ascensionis domini nostri Iesu Christi, sed quia mādncant de panibus eius & saturantur, videlicet de decimis & oblationibus fidelium, sola quęrētes stipendia corporis. Quapropter illa cōgruè lectio pręmittitur, qua Hieremiæ dicitur à
Hierem. 7. domino, Sta in porta domus domini, & prędica ibi verbum istud, &c. Sic enim & illi, qui pompaticè ingrediebātur portas domus domini, & cupiditates suas pascentes applaudebant sibimet, dicendo templum domini, templum domini, templū domini est, magis per illud prædas agere de populo, quàm (secundum quod in eadem lectione iubetur) bonas *Iohan. 4.*
facere vias suas, & benè dirigere studentes.

FEria sexta legitur in Euāgelio, dominus Iesus fatigatus ex itinere hora sexta sedisse super puteum, loquenti q; cum muliere Samaritana, quæ venerat haurire aquā, Si scires, inquit, donū Dei, & quis est, qui dicit tibi, da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam viuam, &c. Notū atque celebre est fidei sanctæ Ecclesiæ lectiōis huius mysterium, videlicet dominū nostrū Christum ex itinere, quo ad nostram salutē venit, fatigatum vsque ad mortem, mortem *Philip. 2.*
autem crucis, sedisse super puteum, id est, mūdanæ sapientiæ exuperasse profundum: mulieremq; Samaritanam, id est, Ecclesiam alienigenam, quæ de profundis, imo obscuris philosophorum doctrinis mortuam aquā haurire consueuerat, de qua sitientem animam, vt nō sitiret iterum, satiare nō poterat, didicisse, quia qui biberit ex aqua hac, sitiet iterum, qui autem biberit ex aqua, quam ipse dederit, id est, de spiritu sancto, non sitiet vnquam, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Huic Euangelio valde cōgruit præmissa lectio, in qua congregatis filijs Israel aduersus Moysen atque dicētibus, *Numer. 20.*
Da nobis aquam, iubente domino ducit eos ad aquā, ad petram Oreb, & quanquam diffidens, percutit virga bis silicem, & egressæ sunt aquæ largissimæ, ita vt populus biberet & iumenta. Moyses nāq; significat hac in re Iudaicum populum incredulum, populus sitiens, humani generis expectationem, petra Christum. Percussit bis silicem virga Moyses, id est, Iudaicus populus duobus lignis crucis appendit Christum, & egressæ sunt aquæ largissimæ, aquæ viuæ, quas in Euangelio supradicto se habere indicat domin' mulieri Samaritanæ. Aqua hæc Spiritus sanctus est, qui tunc datus est, quando petra Christus virga crucis percussus, imo post percussionem resurrectione atque ascensione glorificatus est.

SAbbato mulierem in adulterio deprehē- *Iohan. 8.*
sam legimus in Euangelio, & adductam ad dominum Iesum à scribis & Pharisæis tentantibus, sicamq; latrocinij sui ancipitem occultantibus, vt quicquid respondisset, calumniantes criminarērur, id est, si vt misericors dimittendam diceret, accusāretur iniustus, & legis aduersarius, si puniēdam, velut immi-

immisericors infamaretur. Quibus ita obuiauit mansuetudo cum iustitia, vt cedentibus accusatoribus, quippe quos sua subtraxerat conscientia, soli duo remanerent misera & misericordia. Huic Euangelio illa,
Danie. 13. quæ præmittitur, Danielis lectio congruit: quamuis (vt ait beatus Hieronymus) in Hebraico non habeatur, qua legitur Susanna à falsa criminatione adulterij Dei auxilio liberata. Nam hæc per misericordiam, illa lapidationem euasit per iustitiam. Atque ita in eiusdem diei officio quodammodo misericordia & veritas obuiant sibi paribus in per-
Psal. 84. sonis, eodemque præsidio pietatis, quamuis disparibus causis.

De Ferijs quartæ hebdomadæ.

Caput XVII.

QVartæ hebdomadæ secunda feria in Euangelio pharisæis interrogantibus ac dicentibus: In qua potestate hæc facis, & quod signum tu ostendis nobis, cùm respondisset Dominus: soluite templum hoc, &
Iohan. 2. post triduum excitabo illud: quod de templo dicebat corporis sui, paulò pòst Euangelista subiungit: Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes: & quia non erat ei opus, vt quis testimonium perhiberet de homine, ipse enim sciebat quid esset in homine. Huic Euangelio rectè præmittitur illa lectio de duabus meretricibus, quæ coram Salomone de viuen-
3. Reg. 3. te filio contenderunt: quarum alteri, quę dixit, nec mihi nec tibi sit, sed diuidatur, non credidit infantem viuum sapientissimus Salomon. Nam illæ mulieres synagogæ atq; Ecclesię typū gesserunt, infans autem Christi, quem synagoga vtero fidei nec concepit, nec peperit, imo & desiderabat occidi, & adhuc memoriam eius cuperet extingui, vt nec apud se, nec apud Ecclesiam gentium viueret. Benè ergo verus & verè sapientissimus Salomon (vt ait Euangelista) non credebat semetipsum Iudęis, tēdens ad Ecclesiam de gentibus, & quodammodo dicens Apostolis suis: Date huic infantem viuum, hæc est enim mater eius.

Iohan. 2. FEria tertia loquens dominus ad Iudæos, & arguens homicidas atq; impios, Moysen, cui quondam oranti pro illis, quando fe-
Exod. 32. cerunt vitulum in Oreb, dixerat: Dimisi secundum verbum tuum, veruntamen in die vltionis visitabo & hoc peccatum eorum: Moysen, inquam, hactenus orantem pro ipsis iratus remouet dicendo. Nonne Moyses
Iohan. 7. dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem? Remouet enim quē ad illos non pertinere omnimodò, præuaricatione eos separante, ostendit: Statimq; Moyse intercessore remoto, de crimine reos conuincit: Quid me, inquit, quæritis interficere? At illi suo more insanientes dicunt: Dęmoninm habes, quis te quærit interficere? Ipse verò Moysen, quem perdebant, tertiò commemorans, magis ac magis reos conuincit. Benè ergo Exod. 32.
ipsa præmittitur lectio, qua Moysi dicitur: Descende de monte, peccauit popnlus tuus quem eduxisti de Aegypto. Recesserunt cito de via, quam ostendisti eis, & fecerunt sibi vitulum conflatilem. Et dicente domino: Permitte me, vt deleā eos, sequitur: Moyses aūt orabat dominum Deum suum, dicens: Cur Domine irasceris in populo tuo, &c. Hæc oratio Moysi valuit pro illis, donec veniret hoc tempus, quo tantum facturi erant homicidium, crucifigendo Dei filium, qui núc ait illis, quid me quæritis interficere? Propter quod iam núc remouendus erat Moyses intercessor, sicut tunc placatus dixerat illi: Dimisi iuxta verbum tuum: Veruntamē in die vltionis visitabo & hoc peccatum eorum.

De Feria quarta scrutiniorum.

Caput XVIII.

FEria quarta sacramenta, quæ nouæ Ecclesiæ propria sunt, inchoantur: quibus sacrosancta redemptoris nostri passio, venerabili ritu sanctæ Ecclesiæ in filijs adoptionis sanctam nouitatem spiritus operando figuratur. Hac enim die catechumeni nostri ex antiqua traditione sanctæ Romanę Ecclesię signantur, vt sacrosancta solennitate nostræ redemptionis ex aqua & Spiritu sancto Iohan 3.
renascantur, Christo in baptismate commorientes, & cōresurgentes, iuxta Apostolum, Rom. 6.
qui ait: Quicūq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti enim sumus cū illo per baptismum in mortem: vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Moris quippe erat olim in sancta Ecclesia, non alio tempore regenerationis huius celebrari sacramentum, nisi in his, quibus forte superueniente infirmitate vel ęgritudine, mortis immineret periculum. Cuncta penè Ecclesiæ proles, quam per annum verbo prædicationis nouam gignere poterat instante solennitate paschali, hac die sua nomina dabat, & per sequentes dies vsque ad ipsam paschę solennitatem, audiens quisq; regulam fidei, vnde & catechumenus dicitur (catechumenus nanq; auditor interpretatur) lactatus & grandescens, tandē in plenitudine temporis, postquàm luna plena est, plena fide in solennitate sancti baptisterij symbolum reddens, Christo commo-

riebatur & conresurgebat. At postquàm Christianitas creuit, & sagena illa verbi Dei piscibus impleta est, quia periculosum erat tantam multitudinem differre propter occasiones mortis, quæ in multitudine hominũ multæ sunt, maximè propter turbam infantum, ex Christianis parentibus succrescentium, quorum tenera vita persæpè leui occasione succiditur: Visum est sanctæ Ecclesiæ, passim indulgentia baptizandi concessa, imò oblata, cuncta anteuenire pericula, baptismi tamen solennitatem vel in paucis cum dominica resurrectione, cui similis est, celebrare. Quarta ergo feria nouæ ecclesiæ celebrantur initia, quæ appellantur scrutinia. Scrutinia verò dicuntur à scrutãdo, videlicet quia perscrutãdum erat in his qui accedebant, ne qua radix amaritudinis subesset, velut fuit
Actor. 8. in Simone Mago, in hęreticis & hæresiarchis quàm plurimis, vt sancta non illis darentur, nisi prius Christiana fides in mentibus eorum radices altas fixisset. Cur autem hac potissimum die celebrentur, vel quod subsequentium vsq; ad passionis dominicæ diem numerus dierum mysterium contineat, iam dicendum est.

Cur quarta feria fiant scrutinia.
Caput XIX.

ICcirco quarta feria potius, quàm quinta vel sexta maximum scrutinium celebratur, vt ieiunantes, & vasa sua suscipiendæ gratiæ præparantes, quindecim dies ieiunij, vsq; ad diem quo dominus est crucifixus, habeãt, quia quintadecima luna dominus noster, verus agnus, immolatus est. Quod à magno mysterio nõ vacat. Luna nanq; paschalis, de qua dominus ait ad Moysen: Mensis iste princi-
Exod. 12. pium vobis mensium, primus erit in mensi-
Leuit. 23. bus anni. Decima die mensis huius tollet vnusquisq; vestrûm agnum, & seruabitis eum vsq; ad quartumdecimum diẽ. Luna, inquã, hæc paschalis (lunares enim solos menses nouerunt & computant Hebræi) sanctam Ecclesiam significat, ab eodem vero sole illuminatam, quæ in plenitudine fidei passionem eius suscipiens, commoritur illi & consepelitur in sacramento baptismatis. Igitur quoties Ecclesiæ noua soboles ad commoriendum Christo præparatur, vt numerus dierũ præparationis eius, id est, arctioris ieiunij ætati lunę, quę illam significat, exæquetur, feria quarta scrutinia celebrantur. Nam si sexta feria potius celebrarentur (quæ quintadecima est die dominicæ crucis) non nisi tredecim ieiunij dies eorum præparationi restarent. Duę nanq; dominicę intercurrunt. Dominicis autem diebus ieiunare non licet. Igitur dum quarta feria scrutinia celebrantur, & sequentes quindecim dies ieiunijs atque doctrinæ fidei expenduntur, noua Ecclesia, pulchra, vt luna, ad plenitudinẽ proficit, vt crucifixo plena luna Christo commoriens & conresurgens, illi in baptismo copuletur.

Quòd hoc scrutinium præcipuum sit septem scrutiniorum.
Cap. XX.

SCiendum autem hoc non solum agi antiqui moris fuisse scrutinium, sed omniũ esse præcipuum. Nam iuxta ordinem Romanum, vsque in sabbatum sanctum in vigilia paschæ, septem agebantur scrutinia, vt dum septenario numero implerentur catechumeni, daretur illis gratia septiformis Spiritus sancti. Quorum primum erat tertia quadragesimæ hebdomada, feria secunda, qua magnum huius diei, scilicet quartæ feriæ scrutinium sic erat ad catechumenos pronunciandum. Scrutinij diem, dilectissimi fratres, quo electi nostri diuinitus instruãtur, imminere cognoscite, ibidemq; solicita deuotione sequẽti quarta feria, circa horam tertiam conuenire dignemini, vt cęleste mysterium, quo diabolus cum sua pompa destruitur, & ianua regni cœlestis aperitur, inculpabili ministerio peragere valeamus. Item feria quarta, finitis Missarũ solẽnijs, annunciabat presbyter, vt in ipsa hebdomada reuerterẽtur ad scrutinium, ita dicendo: Die sabbati veniente, colligite vos temperius ad Ecclesiã illam. Iterum atq; iterum annunciabat presbyter, qualem diem voluisset, ita dicendo: Illa feria veniente, colligite vos temperius ad Ecclesiam illam, donec septem, vt dictum est, scrutinia complerentur.

De Officio eiusdem quartæ feriæ.
Caput XXI.

IAm verò hac feria, quàm sanctum, quàm pium, quàm mysticum, secundum ea quę dicta sunt, sequitur Missę officium. Primùm *Ioan. 9.*
in Euangelio, quod, vt sæpè dictum est, totius officij principale est, catechismi simul atque baptismi sacramẽtum, speciose à specioso nostræ salutis opifice Dei filio præfiguratum est. Homo eñ cęcus à natiuitate, genus significat humanũ, magnũ vtiq; cęcũ, & valde cęcũ, qui pulchros oculos ad vidẽdum creatorem, menti (vbi fulget imago factoris) inditos, in primo parente, principem tenebrarum respiciẽte, perdidit: atq; ideo per hominem à natiuitate cęcum, cõgruè significatur. Cui reuocato ad veritatis lumen, dum prędicatur à ministris Christi incarnatio ipsius filij Dei, cæteraq; mysteria, quæ in carne pro nostra salute gessit, lutum ipse facit ex ipso sputo,

ſputo, & linit ſuper oculos cæci. Sputum enim oris & labiorum eius, in quibus gratia diffuſa eſt. Sputũ, inquam, quod à capite deſcendit, ſignificat diuinitatẽ Chriſti filij Dei,
Pſal. 44. verbũ bonũ, quod eructauit cor patris, qui,
1. Cor. 11. vt ait Apoſtolus, Chriſti caput eſt. Expuit nanque caput Deus in terram, & ſputũ ſuum pulueri, quem omnis ventus agitabat & circum ferebat, vniuit, quãdo verbum ſuũ eructauit cor eius in terrenum vterum virginis, & pulueri noſtræ naturę in vnam perſonam cõiunxit, vt à tali tantoq; ſputo tantillus puluis formam ſtabilem, ſpeciemq; atque decorem accipiẽs, conſeruaretur. Igitur dũ huius incarnationis fides humano generi prædicatur, magni cæci, vt dictũ eſt, oculi luto, quod fecit dominus, linuntur. Cùm autem ita catechizatus idem cæcus ad ſacros fontes peruenit, & lauatur fonte viſibili, purificaturq; virtute inuiſibili, hoc vtique agit, quod dominus imperauit. Vade ad natatoriã Syloe,
Iohan. 9. & laua. Fons nanque viſibilis, inuocata virtute Spiritus ſancti, factus eſt natatoria Syloe, id eſt, miſſi, quem aſcendens ad patrẽ, miſſurum ſe eſſe dixit, & miſit diſcipulis ſuis, filius Dei. Ille (inquam) miſſus in natatoriam ſuã deſcendit, & illitos oculos fide Chriſti, ſua remiſsione lauat à peccatis, illuminat agnitione Dei. Ab hoc quaſi capite vniuerſa mem-
Ezech. 36. bra pendent officij. Primum in introitu, vox prophetica, dũ ſanctificatus fuero in vobis, congregabo vos de vniuerſis terris, & effundam ſuper vos aquam mundam, &c. Sancti-
Leuit. 20. 21 ficatur enim dominus in catechumenis, dum audiunt, & credunt quia ſanctus eſt, & ideo effuſa ſuper ſe aqua mũda, id eſt, Spiritu ſancto, per quem hęc viſibilis aqua mundatur & mundificat, emũdati ab omnibus inquinamẽtis ſuis, ſic deinceps viuũt, vt teſtimonio ſint ei, quòd ſanctus ſit, cuius præcepto & ipſi ſancti ſunt. Hoc in vtraque lectione diuerſis verbis, ſed eodẽ ſenſu reperitur. Nã in prima, quæ eſt Ezechielis prophetæ, idẽ, quod in introitu cãtatum eſt, legitur, & additur. Et au-
Ezech. 36. feram cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum, &c. Cor nanq; carneũ, id eſt, molle ac tenerum, & facilè cedens nouam legẽ ſcribenti digito Dei, habẽt catechumeni noſtri, dum inſcriptam ſibi capiunt doctrinã fidei, quã non capiũt, quæ confringuntur lapidea corda Iudæorum, quorũ in typum cõfractę ſunt priores tabulæ, quas præciderat
Exod. 32. Moyſes, & aliæ præciſæ in typum gentiũ. In ſecunda, dum dicit Eſaias: Lauamini, mundi
Eſa. 1. eſtote & ſi fuerint peccata veſtra vt coccinũ, quaſi nix dealbabuntur: & ſi fuerint rubra quaſi vermicul⁹, velut lana alba erũt: nihilominus remiſsio peccatorũ, quæ accipitur in baptiſmate, commendatur. Gradualia quoque pulchrè atq; conſonè ad eundẽ ſenſum concinunt. Cuius enim, niſi catechizantis nouam ſobolẽ Eccleſiæ, vox eſt: Venite filij, au- *Pſal. 33.*
dite me, accedite ad eũ, & illuminamini? Nã vt iuxta Euãgelium paucis immutetur verbis, idem eſt, ac ſi dicat: Venite cæci, vt luto, quod fecit dominus ex ſputo, veſtri linantur oculi, accedite ad natatoriã Syloe, & illuminamini. Hoc autẽ, quòd duæ lectiones totidemq; gradualia præſens accumulat officiũ, ſacramenti celebritas popoſcit, videlicet vt propter augmẽtum filiorũ habeat quoque ſpiritualiũ augmenta ciborum. Lecto autem Euãgelio, in quo ſæpè dictus cæcus illuminatus & extra ſynagogam eiectus, filium Dei foras inuenit, imò à filio Dei foras inuentus eſt, & procidẽs adorauit, conueniẽs huic ſignificationi ſequitur offerẽda: Benedicite gẽ- *Pſal. 65.*
tes Deum noſtrũ. Nã in Pſalmo illo, de quo ſumpta eſt, iuxta ſacram expoſitionẽ venerabiliũ doctorum, loquũtur Apoſtoli, exhortando gentiles laude inenarrabili & opere & voce Deum laudare. & de occulto & terribili iudicio eius, quo illos aſſumpſit, & populũ ſibi antè peculiarẽ & electũ repudiauit, intra ſe expaueſcere & timere, ne fortè, ſi naturali- *Rom. 11.*
bus ramis non pepercit, quia inobedientes fuerũt, imo quia cæcum illuminatum extra ſynagogã eiecerunt, id eſt, gentibus cadentibus cõmunicare noluerunt, nec ipſis parcat, ſi ſuperbiãt. Benè ergo de Pſalmo illo, vt potè de voce Apoſtolorũ, qui magnum cęcum, id eſt, omnes gẽtes, catechizauerũt, offerenda hęc ſumpta cum verſibus ſuis ad rem concinit, maximè in eo, quod dicimus: In multitudine virtutis tuæ mẽtientur tibi inimici tui, &c. Mẽtiti ſunt enim inimici eius, dicentes: *Pſal. 65.*
In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit *Matth. 12.*
dæmonia, cùm ipſe in digito Dei eiecerit. Hoc aũt illud pręibat agendũ, ꝙ in catechiſmo Chriſtianę fidei ſpiritus immũdus eijceretur de hominib⁹, per idololatriã poſſeſsis, quos ipſe fortis armatus malè pacato cuſtodiebat atrio. Benè ergo & venerabiliter cãtamus hac die, qua de hac eiectiõe muti dęmonij mẽtiuntur vſque nunc inimici eius Iudęi quòd nõ fiat in ſpiritu Dei: Sed fruſtra. Nam illis blaſphemantibus, hęc ſit quod ſequitur: Omnis terra adoret te. Venite & videte o- *Pſal. 65.*
pera Dei, quàm terribilis in cõſilijs ſuper filios hominum, videlicet in illius prioris populi abiectione, & gẽtium aſſumptione. Cõmunio quoq; canora, ac ſuaui modulatione acutas voces efferẽs, gratulabunda pręedicatio ſiue teſtificatio eſt humani generis, incar-

 nationem

natioñe filij Dei cõfitentis, iuxta illud: Credidi, propter quod locutus sum. *Psal. 115.* Et ſicut indignantibus & maledicentibus Phariſæis, & extra ſynagogam eijcientibus, non tacebat ille, dicens: Ille homo qui dicitur Ieſus, lutum fecit ex ſputo, & liniuit oculos meos, & modo video, *Iohan. 9.* ſic beati illi, quibus ait dominus, Beati eritis, cùm oderint vos homines, & cùm ſeparauerint vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen veſtrum tanquàm malum propter filium hominis, *Matth. 5. Luc. 6.* quantò magis maledicunt eis inimici Chriſti, & os eorum opprimunt, tantò magis prędicant ſciẽtes & intelligentes lutum illud, id eſt, incarnationem Chriſti, illuminationem omnium eſſe videntium.

AD INTROITVM.

Vbi aguntur ſcrutinia, propriè quoq; collectæ pro catechumenis dicuntur.

ORATIO.

Omnipotens, ſempiterne Deus, Eccleſiam tuam ſpirituali fœcũditate multiplica, vt qui ſunt generatione terreni, fiant regeneratione cœleſtes.

SECRETA.

Remedij ſempiterni munera Domine lętãtes offerimus, ſuppliciter exorantes, vt eadẽ nos & dignè venerari, & pro ſaluandis congruenter exhibere perficias, per Chriſtum.

COMPLENDA.

Tu ſemper quæſumus Domine, tuam attolle benignus familiam, tu diſpone correctam, tu propitius tuere ſubiectã, tu guberna perpetua bonitate ſaluandã, per dominũ noſtrũ.

CVR STATIO AD SANCTVM PAVLVM.

COnſiderata, vt dictũ eſt, ſcrutiniorũ ratione, perſpicuũ eſt, quòd ſtatio ad ſanctum Paulum præſcripta, valde rei conuenit. *2. Tim. 2.* Ipſe enim magnus & mirabilis catechizator orbis terrarum, & (vt ipſe ait) doctor gentium, in fide & veritate, ipſe idem magnificè & mirabiliter catechizatus eſt, quia non ab homine, neq; per hominem (ſicut ipſe ait ad Galatas) Euangelium meum, quod Euangelizatum eſt, non eſt à me, neq; enim ab homine accepi illud, neque didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti. *Galat. 1. Actor. 9.* Cum vocem namq;, quam de cœlo corporaliter audiuit, qua carnalis eius ſenſus percuſſus & occiſus eſt, incorpoream quoq; vocem accepit cœleſtis magiſterij, quam per triduum audiẽs, iuxta magiſtri catechizantis efficaciſsimam potentiam, ipſe quoque catechumenus mirabilis, perfectus redditus eſt doctor Euãgelij. Nec longè diſſimilis illi cęco Euangelico, vtpote corporaliter cæcus ad natatoriam baptiſmi ſalutaris miſſus eſt, obi & corpore & anima illuminatus, diſceptantibus contra ſe Phariſæis, omnibus Chriſti inimicis, *Actor. 9.* enarrare non deſijt, qd fecerit ſibi homo, qui dicitur Ieſus, quomodo ſibi aperti ſunt oculi, & lutum ipſum quod fecit ex ſputo dominus, id eſt, incarnationem verbi Dei, omnibus oſtendere non ceſſauit. Propter quod & maledixerunt ei, & extra ſynagogam ſuam eiecerunt, quinquies quadragenis vna minus cæſum. *2. Cor. 11.*

De Feria quinta. Cap. XXII.

FEria quinta in euãgelio, vbi ait dominus pater meus vſq; modò operatur, & ego operor, *Iohan. 5.* vt indicet nobis, quomodo operetur, & nõ falſum dixerit ſcriptura per Moyſen miniſtrata. *Gen. 2.* Quia Deus requeuit ab omnib. operibus ſuis in die ſeptimo, vt, inquam, indicet, quia tunc operatus eſt, cùm fecit mundum, & vſq; nunc operatur, cùm regit mundum, paulo pòſt ſubiungit: Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. Quod ſe dixiſſe oſtendens de reſurrectione, quę nũc fit, qua tranſeunt homines (vt ait beatiſsimus Auguſtinus) à morte infidelitatis ad vitam fidei, à morte falſitatis ad vitam veritatis, à morte iniquitatis ad vitam iuſtitię. Amẽ, inquit, dico vobis, quia *Iohan. 5.* qui verbũ meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitã ęternã, & in iudiciũ non venit, ſed tranſit à morte ad vitã. Et hoc attendite, inquit idem Auguſtinus, Non, nunc tranſit, ſed iã tranſit à morte in vitam. Ac deinceps: Amen, inquit, dico vobis, quia venit hora & nunc eſt, quãdo mortui qui in monumentis ſunt, audient vocẽ filij Dei, & qui audierint, viuẽt: Non inquit, quia viuunt, audiunt, ſed quia audiunt, reuiuiſcunt. Per quod amplius claret de hac reſurrectiõe hęc dici, qua mortui in infidelitate & ignorantia Dei ſic reſurgunt, vt prius audiãt, & audiendo reuiuiſcãt. Iſta reſurrectione, ſi rectè credimus, reſurreximus, & nos ipſi, qui iam reſurreximus, alterã in fine reſurrectionẽ expectamus. Huic Euangelio rectè præmittitur illa lectio libri Regum, de filio Suſamitis, quem puer ab Heliſæo miſſus cum baculo, non reſuſcitauit. *4. Reg. 4.* Per ſemetipſum verò Heliſæus veniens, ſeque ſuper mortuum ſternens, atque ad eius mẽbra ſe colligens, huc illucq; deambulans, & in ore pueri ſepties aſpirans, hunc ad rediuiuam lucẽ protinus per myſterium cõpaſſionis animauit. Eandẽ enim reſuſcitationẽ humani generis, quę fit per fidem, de qua ſuprà dictũ eſt in Euãgelio, teſte beato Gregorio, hæc pueri reſuſcitatio ſignificauit. Author, inquit, humani generis Deus mortuũ puerum doluit, cũ extinctos nos iniquitatis

aculeo,

aculeo miseratus aspexit: & quia per Moysen terrorem legis protulit, quasi per puerum virgam misit. Per legem quippe virgam Deus tenuerat, cùm dicebat: Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur. A peccati igitur morte, timor suscitare non valuit, sed ad statum vitę apparata mansuetudinis gratia erexit. Sed puer cum baculo mortuum suscitare nô valuit, quia Paulo attestante, nihil ad per-
Hebr. 7. fectum adduxit lex. Ipse autem per semetipsum veniens, & super cadauer se humiliter sternens, ad exequenda sibi mortui membra se collegit, quia cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo,
Philip. 2. sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudine hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Huc illucq́; deambulabat, quia, & Iudæam iuxta, & longè positas gentes vocat. Super mortuum septies spirat, quia per operationem diuini muneris gratiæ septiformis spiritum in peccati morte iacentibus aspirat. Moxq́; iuuenis erigitur, quia is, quem terroris virga suscitare non potuit, per amoris spiritum puer ad vitam rediit.

De Feria sexta. Cap. XXIII.

FEria sexta legitur Euangelium de resur-
Iohan. 11. rectione Lazari. Notum est mysterium huius miraculi, & penè à cunctis doctoribus celebratum, quòd videlicet Lazarus, quem amabat dominus, de quo ipse ait: Lazarus amicus noster dormit, sed vado vt à somno excitem illum: & cuius sorores sæpè domino ministrauerant, typum gesserit iam fidelis & intra ecclesiam positi hominis, qui cùm sit amicus domini nostri IesuChristi per fidem, moritur illi per iniquam operationem, & in sepulchro malæ conscientiæ, consuetudine scelerum obrutus, iamq́; fœtens per infamiam tandem per occultam inspirationem Dei magno timore futuri iudicii, quasi magno saluatoris clamore côcussus, ad vitâ pœnitendo resilit, & malæ sepulchrum conscientiæ
3. Regū 17. per vltroneam aperiens confessionem, vinculis peccatorum mereatur absolui, quia viuit. Hoc autem in filio mulieris Sareptanæ pręfiguratum est, ad quam Helias domino iubente ierat, relicta apud carnalem Israel siccitate & fame. Nam & illa mulier (vt iam superius dictum est) Ecclesiam de gentibus mysticè significauit, quæ legem & prophetas imo Christum, qui ipsis agnoscitur, tanquàm Heliam hospitio fidei suscepit. Filius verò huius viduæ, vnusquisq; fidelis est, qui tunc moritur, quando dignum morte peccatum admittit. Et quòd in clamore domini Lazarum euocantis significatum est, in cuius domo & ipse à sororibus eius pascebatur, hoc idem in clamore Helię præcessit clamantis ad Dominum, & dicentis: Obsecro domine etiam ne viduam, apud quam ego vtcunque sustentor, afflixisti, vt interficeres filium eius? Ad hoc quoq;, quòd Lazarum amicum suum appellauit dominus, pulchrè conuenit illud, quòd hic fuisse dicitur filius Amathi, id est, veritatis. Affirmant enim Iudæi, quod Ionas fuerat iste Sareptanæ viduæ filius, quẽ resuscitauit Helias, matre postea dicente ad eum: Nunc cognoui quoniam vir Dei es tu, & verbum Dei in ore tuo verum est, & ob hanc causam, ipsum puerum Amathi vocitatum. Amathi nanq; ex Hebræo in Latinam linguam, veritas dicitur, & ex eo quod Helias verum locutus est, ille qui suscitatus est, filius nuncupatus est veritatis. Sed & hoc quòd mortuum vt suscitaret Helias supra lectum suum posuit, à mysterio non vacat: Lectus nanq; Heliæ, catholicam Christi designat Ecclesiam, in qua sola per remissionem peccatorum mortuæ reuiuiscunt animæ. Nam de hac Ecclesia dicitur in Canticis canticorum: En lectulum Salomonis, sexaginta fortes ambiunt. Supradictam ergo lectionem Euangelii benè, vt consonanter ista de libro Regum lectio præcurrit.

De Feria septima Sabbato.

Caput XXIIII.

SAbbato hoc Euangeliū ponitur, in quo dominus cùm dixisset: Ego sum lux mun Iohan. 8.
di, qui sequitur me, nô ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ: obuiantibus Iudæis & dicentibus, tu de te ipso testimonium dicis, testimonium tuum non est verum, euincit eos firmo & vero argumento, dum dicit: Etsi ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum verum est. Et statim proponit, quod necessario concedendū sit: In lege vestra scriptum est, quoniam duorum hominum testimonium verum est. Deut. 17.
Et protinus assumit: Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso, & testimonium perhibet de me, qui misit me pater. Quod & ipsum concedi oportet. Palàm nanq; est auditum testimonium patris, dicentis: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Et mortui resuscitati, & cætera, quę ostē- Matt. 3. 17.
debat eis ex patre suo opera bona, testimonia erant de ipso, tam patris, quàm filii. Testimonium ergo verum atque fidele falso calumniabantur, contra legem suā pręuaricatores legis. Ad hæc, quæ præcurrit lectio prophetica, pulchrè accedit in eo quod ait. Ecce Esaia 55.
testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus: Ecce gentem, quam nesciebas

bas, vocabis, videlicet tuus ipſe teſtis, & gentes quę nō cognouerunt te, ad te currēt, propter Dominum Deum tuum, & ſanctum Iſrael, quia glorificauit te, videlicet iuxta hoc quod de illo dicis, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me pater. Iccirco nanque gentes credendo ad filium currunt, quas neſciebat, quia ipſum filium patremque Deum, qui duo teſtes ſunt, quia duæ perſonæ, ſed non duo dij ſunt, fideles & idoneos comprobant, quorum teſtimonia recipiant, ex dictis & ex factis vtriuſq;, certum tenentes, quòd ipſe filius ad ipſorum ſalutem à patre miſſus ſit. Sed & in eo, quod ait in Euangelicę principio lectionis: Ego ſum lux mundi, &c. Et in eo, quod in propheticæ lectionis exordio prædictum eſt: Omnes ſitientes venite ad aquas, &c. ſumma vtriuſq; conſonantia eſt. Nam & illa lux inebriat, & hæc aqua ſapientiæ potatos illuminat, teſtante Pſalmiſta, qui cùm dixiſſet, quoniam apud te eſt fons vitæ, protinus ſubiunxit: Et in lumine tuo videbimus lumen. Vna eademq; ſapientia Dei patris, fons eſt vitæ lumenq; de lumine. Et de vtroq; præmiſſum eſt: Inebriabuntur ab hubertate domus tuæ.

Iohan 8. *Eſa. 55.* *Pſal. 35.*

FINIS LIBRI QVARTI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER QVINTVS.

De Dominica in paßione domini. Caput I.

PRæcedenti veſpera domnicę huius, annua dominicæ paſſionis celebritas inchoatur. Cur autem tot dies ante illum diem, quo crucifixus eſt dominus, incipiatur, ex Euangelio Iohannis animaduertere poſſumus. Ait enim: Collegerunt pontifices & Phariſæi cnncilium aduerſus Ieſum, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? Et cùm prophetaſſet vnus ex ipſis Cayphas nomine, qui erat Pontifex anni illius, quod expediret vnum hominem mori pro gente, & non tantum pro gente, ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, cōgregaret in vnum, ſecutus adiungit Euangeliſta: Ab illo ergo die cogitauerunt, vt interficerent eum. Ac deinceps: Ieſus ergo iam non palàm apud Iudæos ambulabat, ſed relictis illis, abijt iuxta deſertum in ciuitatem, quæ dicitur Effrem, & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis. Et quando concilium illud habitum ſit, item ex cōſequentibus colligi poteſt. Sequitur enim: proximum autem erat paſcha Iudæorum, & aſcenderunt multi in Hieroſolymam de regione ante paſcha, vt ſanctificarent ſeipſos. Planè per hoc initium primi menſis tunc extitiſſe commendatur, quando Lazarus ſuſcitatus eſt, propter quod ſignum non multò pòſt concilium habitum eſt. Moris enim Iudæis erat, ex præcepto legis ſanctificare ſeipſos ante paſcha, ipſamque ſanctificationem initiare prima die Menſis primi: qua die & tabernaculum dedicatum eſt, ſicut in Exodo legimus, loquēte domino ad Moyſen: Menſe primo, prima die Menſis eriges tabernaculum teſtimonij, & pones in eo arcam, &c. Et paulò pòſt: Aſſumpto vnctionis oleo vnges tabernaculum cum vaſis ſuis, vt ſanctificentur, &c. Illud quoque non prætereundum, quod eiuſdē Menſis Initium, id eſt, luna prima in ſexta feria tunc extiterit. Siquidē ſexta feria, qua dominus crucifixus eſt, quintadecima extitit, ac per hoc ita eſſe, vt dictum eſt, nemo qui dubitat. Nam quintadecima in eandem feriam ſemper occurrit, in quam & prima. Igitur ex his quæ dicta ſunt, quoniam eccleſiaſtici compoſitor officij ſupradictum Euāgelium de reſuſcitatione Lazari non ſine cauſa ſexta feria legi voluit, quæ quinta decima dies eſt ab illa, qua dnminus crucifixus eſt. Ex his, inquā, quę dicta ſunt, datur intelligi, quod Dominus ipſo die Neomeniæ Lazarum ſuſcitauerit. Delectat valde legitimus hic regis noſtri proceſſus, legitimus & ſanctus ſummi ſacerdotis noſtri clāgor in die Neomeniæ huius. Ipſe qui quondam iuſſerat filijs Iſrael per Moyſen, dicens, quando exibitis ad bellum contra hoſtes, qui dimicant aduerſum vos. Si quando habebitis epulum, & dies feſtos & calendas, clangetis tubis ſuper holocauſtis & pacificis victimis: ipſe rex noſter exiturus ad bellum paſsionis, contra diabolum principem mundi, ipſe ſummus ſacerdos noſter habiturus epulum corporis & ſanguinis ſui, quod cum traderet diſcipulis ſuis: Deſiderio, inquit, deſide-

Iohan. 11. *Exod. 40.* *Numer. 10.* *Luc. 22.*

desideraui hoc pascha mãducare vobiscum, antequàm patiar. Habiturus diem festum suæ sacrosanctæ resurrectionis. Habens, inquam, calendas, id est, initium Mensis vel lunę, cuius in plenitudine hęc facturus erat, clãgit tuba tãti tamq; excellentis miraculi, quo & hostes suos attonitos reddidit, & corda piorum magis ac magis ad credendum animauit. Nanque & hostes eius turbati dicunt, si dimittimus eum, sic omnes credẽt in eum, & plebs ad credendum magis animata præcipuè propter hoc signum, postmodum illi venienti Hierosolymam cum palmis & laudibus obuiam processit. Suscitato autem Lazaro, non longum erat vt hoc pharisæi audirent. Bethania nanq; ab Hierosolymis quindecim tantum stadijs, id est, nõ integris duobus distat miliarijs. Et ex Iudęis, qui fuerant cum Iesu, quando illum suscitauit, quidam, inquit Euangelista, abierunt ad Pharisæos & narrauerunt eis quæ fecit Iesus. Nec mora fuit post hoc colligendi concilij. Mox enim sic Euangelista coniungit: Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi concilium. Rursus non longum erat aut difficile tunc illud colligi. Cùm enim, vt ait Euangelista, quia proximum erat Pascha Iudæorum, multi ascẽderunt Hierosolymam, vt sanctificarent seipsos, tunc verò præcipuè Pontifices & Pharisæi, qui erant clerici Iudæorum. Si qui forte ex ipsis procul aberant, solenniter conuenerant. Continuata quoque duorum solennitas dierum, id est, sabbati & Neomenię, quę, vt suprà dictum est, pridie fuerat, agendo concilio frequentiores atque expeditiores reddiderat. Nihil igitur repugnat, quin eodem sabbato (cuius in vespera dominicæ passionis annuam inchoamus memoriam) illud impiorum cõcilium collectum fuerit, & quia ab illo die cogitauerunt, vt interficerent eum, icirco in vespera, quasi post horã eiusdem concilij, luctum publicum incipiat ecclesia suo domino per omnia compatiens, vt corpus capiti. Hac ergo dominicæ passionis, vt dictum est, commemoratione inchoata, res digna spectaculo procedit. Præmissa nanq; per septem dominicas superius digestas, quasi pompa funeris, & secũdum ritum officij procedente Ecclesia in ordine suo per totidem ætates seculi, tandẽ ipsa mors Christi, cui omnis illa pompa præordinata est, effertur prę oculis & pijs fidelium mentibus, ingerũtur vulnera, cunctaq; mortis insignia, quę pertulit pro cunctis vnica salus, Deus & homo Christus, Dei vnigenitus. Nihil quippe tam frequẽs, quàm prodeuntia vexilla regis, fulgidumq; mysterium crucis. Acetum quoq; fel & arundinẽ, clauos & lãceam perforati corporis, tã in nocturnis, quã in diurnis meditamur canticis, quę de autenticis veteris pariter ac noui testamenti scripturis cõgesta sunt. Sicq; fiũt comæ capitis ecclesiæ, id est, cogitationes cordis eius, quasi purpura regis iuncta canalibus, dum passionem redemptoris meditatur, sensum suum autẽticis adhibens scripturis, videlicet pretiosis purpurę tincturis, quæ per ora prophetarum & Apostolorum, velut per quosdã canales, Spiritu sancto conficiente, profluxerunt, *Cant. 7.*

Cur gloria patri non dicimus.

Caput. II.

VEruntamen hac dominica totaq; hebdomada luctus ille remissior est, quia non statim post habitum cõcilium traditus est agnus in manus lanistarum impiorum vt portaretur ad victimã, sed quia iam ex tunc quæri cœpit. Et quia mãdatum dederãt pontifices & pharisæi, vt si quis cognouerit, vbi sit, indicet, vt apprehendãt eum. Et quia Iesus iam non palàm ambulabat apud Iudæos, nos quoque cum illo quodammodo secedimus, dum vocem lætitię & laudis aliquantulum supprimimus. Nam de responsorijs, gloria patri subtrahimus, & apud quosdã ad missas quoq; cum introitu officij nõ dicitur. Siquidẽ, breuis licet versiculus, quia sanctę Trinitatis magis expressa magisque propria laus est, benè capitis nostri solitudinem atq; silentium nõ palàm ambulantis, dum non dicitur, significat.

Cur hac Dominica Hieremias legatur.

Caput. III.

HIeremias quoque Propheta competenter per hos dies & nocturnas legitur vigilias. Hic enim non solùm dictis, sed & passionibus suis, redemptoris nostri passionem præfigurauit, & in eo quoque, quod in eisdem tribulationibus suis nõ decessit, sed ruinæ ciuitatis vel templi superstes fuit, quamuis post hæc à populo descendentẽ in Aegyptum lapidatũ illum Iudęi autumant: & in eo, quod secundum prophetiam eius, captus est Sedechias, & occisis filijs eius oculos quoque ipsius eruit rex Babylonis. Nam & redemptor noster cũ putaretur & desideraretur extingui & conteri de terra viuentium, iuxta illud, inimici mei dixerunt mala mihi, quãdo morietur & peribit nomen eius, cunctis tribulationib. suis & morti atque inferis emersit, & superstes fuit, imo est atque erit peccatrici ciuitati. quæ cùm vocaretur Hierusalẽ, pars illius meritis effecta est, quę vocatur spiritualiter Sodoma & Aegyptus. Et secundũ prophetiam eius, qua dixit: In iudicium ego *Hierem. 31.* *Psal. 40.* *Apocal. 11.*

 veni

veni in hũc mundũ, vt nõ vidẽtes videãt, & vi *Iohan. 9.* dẽtes cęci fiãt, captus est, in superbia sua Iudaicus populus, & occisis filijs eius, id est, carnalibus legis operibus, in quib. nihil vitalis gratiæ Dei remansit, insuper oculos eius eruit spiritualis Nabuchodonozor, scilicet diabolus, & obscurati sunt oculi eorũ ne videãt, *Psal. 68.* & dorsum eorum semper incuruatur. Benè itaq; Hieremias propheta per hos dies legitur, Christi d̃ni passionẽ in suis pressuris designãs, futurãq; abiectionẽ gẽtis Iudaicæ sub typo eius captiuitatis, quę tũc accidit, lachrymosis lamentationibus deplorans.

De officio eiusdem diei. Cap. IIII.

TOtum missæ officium illud personat, quod per eandem passionem domini erat futurum, videlicet quòd deferendum erat vetus sacerdotium Iudęorum, per ipsum noui testamenti mediatorem, nouiq; sacrificij pontificem. Quod & sanctum Euangeliũ mysticè significat, & præcurrens Apostolica *Iohan. 8.* lectio manifestè denunciat. Nam cùm dixisset Euangelista: Tulerunt lapides Iudæi, vt iacerent in eum, statim adiecit: Iesus autem abscondit se, & exiuit de templo. Et quid abscondendo se (ait B. Gregorius) dominus designat, nisi quod eis ipsa veritas absconditur, qui eius verba sequi cõtemnunt? Eam quippe, quam nõ inuenit humilem, veritas fugit mẽtem. Hoc ergo innuit, quòd templum & vniuersa Iudęorum sancta, propter superbiã & duritiam cordis eorum deserturus esset, cunctæq; pręsides templi virtutes, quas Iosephus testatur auditas esse, dicentes: Transeamus ex his sedibus, essent meliores aditurae sedes, quas inhabitante domino & ipsę pro- *Heb. 9.* tegerent. In lectione autem Epistolæ dicit Apostolus: Christus assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum nõ manu factum, &c. Quibus dictis apertè declarat, ad quę meliora de templo Iudæorum exiens Pontifex noster emi- *Psal. 42.* grauerit. Introitus verò: Iudica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta, &c. Itemq; illud in graduali: Eripe me de ini- *Psal. 17.* micis meis, voces sunt eius exeuntis templo & orantis secundum humanitatem, vt manifesto discrimine discernatur causa eius, scilicet fides Euangelij à iustificationibus legis, quod & factum est in eo, quòd & templũ destructum est, & sacrificia Iudæorum abolita sunt. Nam etsi stetisset potentia Iudaici regni, cultusq; templi veteris maiori fuissent impedimento Christianę fidei, quia nõ facilè discernere possent carnales, & infirmi vacuitatẽ veteris sacerdotij, si fulciretur prosperitate & gloria temporali. Quomodo ergo prius mortuus est Moyses, & postmodum filij Israel Iesu duce transierunt Iordanem, sic expediebat prius destrui templum, vetusq; sacerdotium, vt absq; scrupulo ad salutarem Christi transiremus baptismum. Quod autẽ in graduali sequitur: doce me facere volunta- *Psal. 142.* tem tuam, illud est quod cũ imminente mortis articulo, dixisset orans. Mi pater, si possi- *Matth. 26.* bile est, transeat à me calix iste, postulans nõ timore patiendi, sed misericordia prioris populi, ne ab illis propinatum biberet calicem, vnde & signanter non dixit, transeat à me calix, sed calix iste: cùm (inquã) hoc orasset, reuertẽs in semetipsum, quod ex hominis persona trepidanter renuerat, ex Dei filijq; confirmat: Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Deinde, tanquàm si requiras cur de templo auersus & iratus exierit, sequitur in tractu. Sæpè (inquiens) expugnauerunt me à *Psal. 128.* iuuẽtute mea, id est, ab Ecclesiæ primordijs, à sanguine Abel iusti: sæpe (inquam) expug- *Matth. 24.* nauerunt me, in membris meis, in corpore meo (quod est ecclesia) occidẽdo prophetas, & lapidando eos, qui ad se missi sunt, & pro- *Matth. 21.* longauerunt iniquitatem suam perseueranter occidendo vsque ad meipsum, de quo nunc dicunt: Hic est hæres, venite occidamus eum, & nostra erit hæreditas. In offerẽda, confitebor tibi Domine in toto corde *Psal. 118.* meo, præmium reposcit obedientiæ, factus obediens vsq; ad mortem, dum dicit secundũ formam serui: Retribue seruo tuo vt viuã, id est, vt resurgam, & tunc custodiã, id est, custodiri faciam, sermones tuos: viuifica me secundum verbum tuum, id est, per inhabitantis in me verbi tui potentiam. Sequens versus iuxta Euãgelica verba, quę prędicta sunt, *Iohan. 8.* quis ex vobis arguet me de peccato, qui est ex Deo, verba nei audit, immaculatos beatificat, qui ambulãt in lege Domini, & scrutan- *Psal. 118.* tur testimonia eius. Alius quoq; versus, viam veritatis elegi, totus vocalis, dictis elegans neumisq; canorus, vox est deuotæ fidei, conterritæ & excitatæ de hoc, quod paulò antè audiuit. Si veritatem dico, quare non credi- *Iohan. 8.* tis mihi? Cùm enim hunc Ecclesiæ chorus cũ vociferatione extollit, exilire videtur de cœtu illorum, qui coarguuntur non credentes veritatem dicenti, quiq; propterea verba Dei non audiunt, quia ex Deo non sunt, apprehendensq; vexillum veritatis. Da mihi *Psal. 118.* (inquit) intellectum, &c. Iuxta quod alibi di- *Luc. 17.* cunt Apostoli: Adauge nobis fidem. Communio, hoc corpus quod pro vobis tradetur, notissima & percelebris est vox hæc summi *Heb. 9.* sacerdotis Christi, noui testamenti mediatoris, de templo sæpè dicto egressi, & secundũ præeun-

Heb. 9. præeũtis epistolę dicta, neq; per sanguinẽ hyrcorũ aut vitulorũ, sed per propriũ sanguinẽ introeũtis semel in sancta. Cuius sacerdotij, quia B. Petrus primus hęres, primusq; post Chrm tẽpore & dignitate Pôtifex est, quẽ & *Iohan. 21.* dicentẽ: Sequere me, secutus est simili more cinctus, & quo nolebat abductus, rectè ad ipsum statio præsenti officio præscripta est.

De consonantia ferialium lectionum.

Caput V.

Iohan. 7. Feria secunda legitur hoc Euangeliũ, in quo dictũ est, Miserunt pôtifices & Pharisæi ministros, vt apprehenderent Iesum, sequitur: Iesus aũt dixit eis, adhuc modicũ tẽpus vobiscũ sum, & vado ad eũ qui misit me. Et quid deinde illis euẽturũ esset, subiungit: quæretis me, & vbi ego sum, vos nõ potestis venire, scilicet muro infidelitatis obsistente. Quo dicto perspicuè se relictis illis, ad gẽtes cõmigraturũ esse minabatur. Vnde illi quoq; quasi diuinãtes dicunt: Nunquid in dispersionem gentium iturus est, & docturus gẽtes? *Iona 1.* Huic euangelio rectè illa præmittitur lectio de Iona, qui prędicare nolens Niniuę ciuitati magnę, fugit in Tarsis, & fluctibus maris se tradidit, desertionẽ vtiq; gẽtis suę veritus futuram (vt ait Hieronymus) cùm gentilibus Deus innotesceret. Ionas enim, quod interpretatur colũba, qui missus prędicare Niniuæ ciuitati gratiã Dei, Christũ significat dñm, ad salutẽ totius mundi à Deo patre missum. Nã sicut Ionas magnã Niniuẽ nolẽs adire, potius maris fluctibus se tradidit: sic dñs noster cor-*Iohan. 8.* porali pręsentia gẽtes adire nolẽs, intra seditiones Iudæorum persequentiũ remãsit. Ef-*Matth. 27.* ferbuit mare, & timuerũt nautę. Audiens enĩ Pilatus accusationẽ dicentium, quia filiũ Dei se fecit, magis timuit, tandẽq; persistente gra ui fluctuatiõe clamantiũ, crucifige, crucifige, lotis manib. in modum nautarum, qui dixerunt, quęsumus domine, ne des sup nos sanguinẽ innocentẽ, dicensq;, innocens ego sum à sanguine iusti huius, tradidit illis Iesum, vt crucifigerent, quasi mari immittẽs. Et absorbuit eum cetus, id est, mors, sed adurẽte ventrem eius diuinitatis igne, tertia die viuum rursus euomuit. Et tunc demum ad prædicationẽ eius territa Niniue magna, scilicet mundus, trina mersione baptismi, quasi triduana pœnitentia saluatur, & hedera, quæ obumbrabat capiti Ionę, videlicet Iudæa, quondã habitaculum Christi, aruit.

Iohan. 7. Feria tertia, vbi dictum est in Euangelio, ambulabat Iesus in Galilæam, non enim volebat ire in Iudęam, quia quęrebant eum Iudæi interficere, & paulò pòst tamen & ipse ascendit ad diẽ festum nõ manifestè, sed qua si in occulto. Sequitur, Iudęi ergo quærebãt eũ in die festo, dicẽtes: Vbi est ille? Et murmur multus erat de eo in turba. Alij dicebãt, quia bonus est: alij non, sed seducit turbam. Huic sanè Euangelio nonnulla similitudine congruit illa, quę præmittitur lectio de propheta Daniele, licet in Hebraico non habea-*Danie. 14.* tur, quòd congregati Babylonij aduersus regem, dixerunt: Trade nobis Danielẽ, qui Bel destruxit & draconem interfecit, &c. Nam & Iudęi verè & spiritualiter Babylonij, qui nunc quęrebãt Iesum, tandem cõgregati ad-*1. Pet. 5.* uersus prælidẽ Romanę potestatis Pilatum, quæ Roma scribitur & est spiritualiter Baby-*Apoca. 17.* lon, petierunt excitata seditione, vt sibi traderet illum, fecerũtq; sicut ipse queritur per prophetam: deduxerunt in lacum mortis *Thre. 3.* vitã meam, & posuerunt lapidem super me. Cumq; victor leonum, scilicet malignorum spirituum, viuum se iterum præbuisset, exclamauit rex Babylonis, videlicet Romanũ imperium, voce magna dicens: Magnus est Deus Danielis. Voce, inquã, magna. Magnus quippe sonus extitit, cum primùm imperator Romanę vrbis, magnę vtiq; Babylonis, fidem Christi suscepit. Salutat vos ecclesia, *1. Pet. 5.* quæ est in Babylone collecta, inqnit Apostolus Petrus, Romam tropicè percutiens.

Iohan 10. Feria quarta in Euãgelio circundãtes Iudæi dñm, dicunt: Quousq; animã nostrã tollis? Si tu es Christus, dic nobis palã Et respondens Iesus: Loquor, inquit, vobis & non creditis. Opera, quę ego facio in nomine patris mei, ipsa testimoniũ perhibent de me. Et post aliqua subiecit: Ego & pater vnũ sumus. Audiat Arrius, vnũ sumus, audiat Sabellius, quia nõ dixit vnus, sed vnũ. Volẽtibusq; eũ lapidare, & de blasphemia calumniãtib. Et si mihi, inquit, nõ vultis credere, operibus cre-*Leuit. 19.* dite. Hic, quia nõ solum Christũ, quod quęrebãt, sed & Deum se esse protestãs, est, quod intelligere nolũt hęretici, cũ intellexerint Iudæi, dixerũt: Quia tu homo cùm sis, facis teipsum deũ, rectè illa præmittitur lectio, qua patrib. eorũ per singula penè præcepta dñm se protestatur & Deũ tanquã cõtumacis ferui ceruicem durã contundens. Nã & isti, filij rebelliũ & incredulorum tẽtatorum & murmurosorum tentãtes & ceruicem suã obdurantes hoc merebãtur, vt queãdmodum corpora illorum prostrata sunt in deserto, sic ip-*Numer. 14.* si longè à repromissione pellerentur, stantes contra sanguinem proximi, & cuncta supradictæ lectionis præcepta transgredientes.

Feria quinta totum lugubre officium, sterilitatem deplorat Iudaicę gentis, quæ in morem ficulnei viriditatem habens per legis scien-

sciētiā, nullū tamē fidei aut boni operis fructū referebat. Ipsi nāq;, ipsi præcipuè Iudęi, qui domino prædicāte obsurduerāt, quibus ipse dixerat, Cātauimus vobis & nō saltastis, salices erant illæ, de quibus eadē die sub persona antiquorum sanctorum atq; nouorum luctuose cantatur in salicibus, in medio eius suspendimus organa nostra, &c. Nā ex quo preciosum illud humanitatis Christi organū in ligno crucis confregerunt, cui dicit pater in psalmo, Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara, suspēderūt organa sua sancti patres & Prophetæ ad salices illas: quia Propheta nullus ad Iudæos ex tunc missus est, & ipsos Prophetarum libros, quos legunt, quia non intelligunt, velut organa suspensa vacare permittunt. Videndum ergo, quid tā lugubri officio cōsonum sit in eiusdem diei Euāgelio: Reuersi ministri, qui miserant Pontifices & Pharisæi vt apprehenderent Iesum, reuersi (inquam) sine crimine, pleni admiratione, cùm dicerent eis illi: Quare non adduxistis eum, responderūt: Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo loquitur. Planè hoc dicendo, cunctis organis cunctisq; cātoribus, quicunq; ab initio cantauerunt nobis hymnum de cāticis Sion, dulcissimam illius cantionē, id est, doctrinā, veraciter prætulerunt. At illi inuidentes & intra semetipsos rixantes, attēde quid tandē fecerint. Reuersi sunt, inquit Euangelista, vnusquisq; in domū suam. O salices infructuosę. Expressius significari non potuit summę ac salutaris cātilenę contemptus. Meritò ergo in domibus suis hactenus *retrusi, quas distribuere non potuerunt hi, qui distribuūt domos Sion, sicut illis in Psalmo præcipitur: Ponite corda vestra in virtute eius, & distribuite domos eius. In domibus, inquam, suis, id est, in malis cōscientijs conclusi non merētur ad publicum reuocari, vt audiant organa scripturarum, q̄ illis suspēsa sunt, nobis autē dulciter & apertè canunt. At illi coniuncti filijs Edom, imò caput illorum effecti, cōmixti, inquam, terrenis & sanguineis persecutorib. sanctæ Sion, de quibus eodē die cantamus: Memento domine filiorum Edom in die Hierusalē, primum illud propriū diuinitatis organū supplicio crucis cōfregerunt, & inde sapiētes & scribas ad se missos occiderūt, flagellauerūt, lapidauerūt, & persecuti sunt de ciuitate in ciuitatem, & in ciuitatibus quoq; gētium persecutionem Apostolis per seditionē excitauerūt, quodammodo dicentes: Exinanite, exinanite vsq; ad fundamentū, in ea, vt funditus tūc, si possent, nascentem Ecclesiam subruerent. Et sicut in Ecclesiasticis historijs legimus, cū spiritualis Nabuchodonozor, scilicet diabolus, Christianos cōpelleret ad idololatriam, isti nonnunquàm vehementius vrgebant. Benè ergo supradictum Euangelium lectio præcurrit de libro Danielis prophetæ, quæ est oratio trium puerorū, qui secundum historiam super flumina Babylonis sedētes & flētes, & in medio eius salicibus, id est, infructuosis hominibus laudem Dei se frustra canere dolentes, insuper statuam auream adorare iussi, & quia noluerūt, in fornacem proiecti, matyria victoriasq; Ecclesię præcurrerunt. Idcirco autem hac potissimum die cōuenienter positum est hoc officiū, quia post hanc diem nulla legitur Euangelij lectio de eo, quod dominus Iudæis publicè prędicauerit: & ecce illud diuinitatis organum in illis salicibus Babylonis suspensum est.

Matth. 11.
Psal. 136.
Psa. 56. 107
Psal. 136.
Iohan. 7.
Psal. 136.
* Reclusi
Psal. 47.
Psal. 136.
Matth. 23.
Act. 13. 14
Danie. 3.

Feria sexta legitur hoc Euangeliū: Collegerunt Pōtifices & Pharisęi cōcilium aduersus Iesum, & dicebāt: Quid facimus, quia hic homo signa multa facit? Si dimittimus eū sic, omnes credent in eū, causamq; suæ solicitudinis, quasi rationabilē adhibentes: Et venient, inquiūt, Romani & tollent nostrū locū & gentē. Nā sub imperio Romanorū erāt, quia iam ablatum erat sceptrū de Iuda, & dux de femore eius, & Pilatū Romanæ potestatis præsidem habebāt. At illi quia sic timuerunt pruinam, irruit super eos nix, & duplici contritione cōtriti sunt. Nā & locū & gentē perdiderunt, & deleti de libro viuētium, in terra scripti sunt. Benè ergo illa lectio Hieremiæ prophetæ præmittitur aduersus canes illos, qui dominū circūdederūt, aduersus illud cōcilium malignātium, quod obsedit illum: Domine, oēs qui te derelinquūt, cōfundentur, & recedētes à te in terrā scribentur, & post pauca prauā solicitudinē eorū intuēs, qua dicūt: Veniēt Romani & tollent nostrū locū & gentē: Paueāt, inquit, illi, & nō paueā ego. Induc super eos diē afflictiōis, & duplici cōtritione cōtere eos. Quod factū est per Titū & Vespasianū, quando regno Dei iā perdito, locū quoq; & gentē perdiderunt. Quamuis aūt multoties Iudęi dominū q̄sierunt occidere, nā & lapides nō semel sustulerunt vt illū lapidarēt, ministros quoq; miserūt Pontifices & Pharisęi, vt illū apprehenderēt: Recte tamē de hoc cōcilio dixit Euāgelista, Ab illo ergo die cogitauerūt, vt interficerēt eū. Nūc enim quasi nō tumultuariè vel popularì seditione, aut cum prętudicio, sed legitima iudicij sessiōe sibi videbātur actitare, solicitudinē suā (vt dictū est) prætendētes, ne cū rex appellaretur, ipsi rei *maiestatis apud Rom. imperium, sub quo erant, addicerentur.

Iohan. 11.
Gen. 49.
Ob. 6.
Psal. 68.
Hierem. 17.
Iohan. 8. 10
* lesæ.

Cur va-

Cur vacat sabbato ante palmas.

Caput VI.

Sabbato vacat, quando dominus Papa eleemosynam dat: hoc sabbatum illud est, quo dominus Bethaniam venit, & in domo Lazari, quem suscitauerat, cœnā habuit, sicut
Iohan. 12. Euāgelista refert. Iesus ergo ante sex dies solennitatis paschæ venit Bethaniā, vbi fuerat Lazarus mortuus quē suscitauit. Fecerūt autem ei cœnam ibi. Lazarus verò vnus erat ex discumbentbus cum eo. Maria ergo accepit libram vnguenti nardi pisticę, & vnxit pedes Iesu, & extersit capillis suis, & domus impleta est ex odore vnguenti. Ibi celebri mysterio commendatum est odoriferū opus eleemosynę Maria nanq; typum gessit Ecclesię, pedes aūt domini, pauperes sunt infimi, qui quamuis extrema, tamē eius mēbra sunt per coniunctionem & vnitatem fidei. Mulier pedes domini vngit, & capillis suis, qui vtique corpori superfluūt, extergit, quoties diuites qui sunt in ecclesia, pauperes fideles misericordiæ blandimento refouent, & de ijs quæ sibi abundant, illorum inopiā supplent. Vt ergo Romanus papa celebrē cum Maria domino cœnam exhibeat, hoc sabbato eleemosynam dat, atq; ita circa pedes domini occupato eo, sabbatum vacat.

Dominica in palmis. Cap. VII.

Dominica hac, qua dominus in ciuitatē Hierusalē passurus venit, luna decima extitit. De hac die pręceperat dominus in le-
Exod. 12. ge filijs Israel: Decima die mēsis primi tollet vnusquisq; agnū per familias & domos suas, & seruabitis eū vsq; ad quartūdecimum diē mēsis eiusdē, & immolabit eū vniuersa multitudo filiorū Israel ad vesperā. Nota & celebris est mirabiliū historia, quæ antè fuerant gesta, scilicet quòd decē plagis Pharaonē & totā Aegyptū Moyses in virga manꝰ suę percusserit: quibus Pharao, quamuis afflictus, victus tamē nō est, donec agnus immolaretur in domibus Israel. Verū quid hoc significaue-
1. Corin. 10. rit, quomodo hęc oīa in figura cōtingebāt illis, & ad pręsens negociū pertinet, prętereū dum nō est. Pharao, diaboli, Aegyptus, mūdi, filij Israel, omniū qui ad vitā præordinati sunt & populus Dei vocātur, typū gesserūt. Captiuitas seruitusq; filiorū Israel, captiuitatē illā designāt, qua diabolus hominē in paradisi libertate conditū, per pręuaricationē in tenebris huius seculi captiuauit, & morti obnoxiū fecit. Stetit Moyses cum Aarō coram
Exod. 7. Pharaone, tenēsq; virgā in manu, dixit: Hęc dicit dominus: Dimitte populū meū. Nimirū in virga Moysi, legis disciplinā, in Aaron, eiusdem legis agnoscimus sacerdotium. Hæc enim duo dicta sunt, vt Dei populū à seruitute Pharaonis, id est, diaboli, eriperēt. Decem plagæ, quibus percussus est, decem legis pręceptorum, quib. populus Dei diabolo captiuatori humani generis repugnare iussus est, similitudiuē prętulerunt. Nā tunc primùm mors, quę regnauit ab Adā vsq; ad Moysen, cœpit audire in regno suo contradictionem, Rom. 5.
Deo debitum sibi exigente ab hominib. cultum, & suorum obedientiam præceptorum. Sed sicut Pharao decē plagis nō adeo victus est, vt filios Israel dimitteret: ita diabolus decē pręceptorum legis obseruatione nō adeo superatus est, vt homo in paradisum rediret. Igitur sicut post inefficacē virgā Moysi tandē agnus immolari iussus est, & tunc mortua sunt primogenita Aegypti, & hac vna plaga tactus Pharao dimisit populū & ipse cū reliqs Aegyptijs persequēs transeuntes, in mari rubro submersus est: sic postquàm constitit, quòd nihil ad perfectum adduceret lex, ag- Heb. 7.
nus Dei Christus immolatus est, & in morte Coloss. 2. 1. Cor. 10.
eius primogenitum, id est, originale peccatū deletum est, & in mari rubro baptismi Christi sanguine rubentis actualia quoq; peccata cum diabolo penitus absorpta sunt. Luna ergo decima (vt dictū est) dominus Christus, verus agnus, pręcepto patris obediens, ciuitatē Hierusalē passurus ingressus est. Sed nec ipse ingressus eius vacat à mysterijs. Quocūque enim verus hic sol ꝓcedit, similitudines eius, quas operatur, salutis, quasi vmbras in teriecto corpori similes reddit. Veniens igitur ad passionem, videamus quas iaciat vmbras fulgidæ misericordię, cuius in multitudine benedictus aduenit. Primū à monte Oli- Matth. 21.
ueti duos mittit discipulos in castellum, q̃ erat cōtra ipsos, vt asinā illic alligatā pullūq; eius soluētes sibi adducerēt, &c. In his profectò; quæ vtilitas in sanguine suo, quis fructꝰ suę passiōis, ad quā veniebat, mysticè pręsignauit. Ascensurus enim propter passionem mortis, gloria & honore coronatꝰ, ad dextrā Hebr. 2.
patris, qui est mōs Oliuarū. i. pater misericordiarum, & Deus totius cōsolationis, Deus pacis, fonsq; & origo luminis, atq; inde dando 2. Cor. 1.
hominib. dona, missurus erat Apostolos suos, qui ligādi atq; soluendi potestate accepta, asinā & pullum eius, id est, vtrunq; populū, Iudaicū atq; gentilē, ab erroris stultitia, peccatorumq; oneribus absoluerēt, & abducto sibi humano genere per fidē, ipse supersedēs, iuxta quod scriptum est, & equitatus tuus sal- Abac. 3.
uatio, in cęlestē Hierusalē animas induceret, turbis angelorum cum laude occurrētibus, palmasq; victoriarum cum ramis oliuarum, quæ sunt pacis insignia, subleuantibus.

Quod

deduxisti me, pulcherrimè illud insinuat, quod Deus pater, quasi leua manu sua dexterā illius tenuerit, id est, diuinā potentiā eius, ne se defenderet, quodammodo cōpresſit, & in potestatē inimicorum, id est, in ciuitatē Hierusalē, in volūtate sua deduxerit. Quæri potest, cur graduale hoc cantetur hoc die, cùm non totum eius personæ cōueniat. Neq; enim illi congruit, vt dicat: Mei autē penè moti sunt pedes, & penè effusi sunt gressus mei. Sed sciendū, quia psalmus, de quo sumptū est, correptio illorū est, qui pro sospitate corporis, & prosperitate vel affluētia rerū temporaliū Deum tantummodo laudabāt. Huiusmodi aūt laudes non defecerant, priusquàm domi nus noster rex omniū seculorū adueniret, &
Psal. 72. ex his quę passus est, cōfirmaret nos, ne scandalizaremur, malos prosperari, bonis aūt nō rectè succedere, videntes. Quis eñ iustus, videns ipsam iustitiā esse crucifixā ab his, quorum iniquitas quasi ex adipe prodijt, q in labore hominum nō erāt, & cum hominib. nō flagellabātur: quis, inquā, iustus, cum sibi alic ud simile acciderit, dicat iā, ergo sine causa iustificaui cor meum, & laui inter innocētes manus meas. Nā si narrauerit sic, ecce nationem filiorū Dei, imo ipsam filij Dei pasſionē reprobauit. Benè ergo in ostēſione flagellati & crucifixi iusti cātatur: Quàm bonus Israel Deus rectis corde, vt nō moueātur pedes no
Psal. 68. stri, id est, ratio & iudiciū nostrū, quādo pacē peccatorum videmus. Offerēda quoq; cum versib. sumpta de psalmo sexagef. octauo, qui totus ex persona saluatoris orātis in pasſionis agone cōscriptus est, indicat, cum quāto desiderio charitatis illa susceperit, quæ in pasſionis serie prælecta sunt, dum dicit: Improperiū expectauit cor meum & miseriam, improperiū scilicet in verbis expectauit, id est, desiderauit cor meum, & miseriā, scilicet in factis. Et sustinui, id est, expectaui, qui simul cōtristaretur, videlicet de perditiōe sua mecum doleret, & nō fuit, subauditur, qui id faceret: cōsolantem me quæsiui, id est, benè operantē per pœnitentiam, & non inueni. Et dederunt in escam meam fel, hoc est, amaros se mihi reddiderunt, &c.

De feria secunda hebdomadæ sanctæ. Cap. XI.

Feria secunda minus ornata videtur cęteris huius hebdomadę dieb. quarum omniū officia lectione pasſionis vel cæteris dominicæ mortis insignibus purpurata sunt. Nec mirū: nā & eius primæ hebdomadę, qua cuncta creata sunt, cuius hæc similis est, vt suprà dictum est, dies secundus minus aliquid quàm cæteri, creatoris placito cōmendatur. Cū enim dixisset, fiat firmamētum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis, nō est additum (sicut in operibus cęterorum dierum) & vidit Deus quòd esset bonū. Hoc enim in Septuaginta quidē additū est, sed in Hebraico nō habetur. In hoc quoq; (vt ait Hieronymus) binarius numerus infamatur, quia primus ab vnitate degenerat, & diuisionis initiator est. Et quia diuisio aquarū superiorū atq; inferiorum, diuisionē significat bonorū & malorum, quamuis iustam, tamen propter pœnā ipsorum, qui diuiduntur, malā, ipsaq; diuisio secūda die facta est, ipsumq; quod dicimus secundū, à binario nō voce, sed sensu proficiscitur, rectè iuxta Hebraicā veritatē non est additum in opere diei secundi, & vidit Deus quòd esset bonū. Igitur cùm secunda dies mundanę creationis laude operis minus illustrata sit, nō mirū est, quod huius hebdomadæ, quæ illam respicit, secūda dies minus pasſionali officio purpurata sit. Habet aūt Euangeliū huius diei, quòd exceptus cū ramis palmarum ciuitatē Hierusalem ingressus est. Et cū gentiles eū videre vellent, vt pote salutem suā, de quo Iacob longè antè pro- Gen. 49.
phetauerat, dicēs: Et ipse erit expectatio gentium, & propter hoc granū frumēti figuratè Iohan. 12.
se appellasset, mortificādū infidelitate Iudęorū, multiplicādū fide populorū, cum, inquā, clarificationē suā saluti gentium dilucescere postulasset, orās ad patrē & dicens: Pater salui fica me ex hac hora, pater clarifica tuū nomē, venit vox de cœlo dicēs: Et clarificaui, & iterū clarificabo. Et quia voluntati obediēs, in manus quærentium animā suam tradidit seipsum, veniens in ſpeditam ciuitatem, benè hæc prophetica lectio præmittitur: Dñs Deus aperuit mihi aurē, scilicet, et voluntati eius obedirē, ego antē non cōtradico, retror-
sum non abij: Corpus meum dedi percutien Esa. 50.
tibus, & genas meas vellentibus, &c. quæ ad hoc consonant, quòd pati nō refugiens, pro salute mūdi seipsum tradidit. Ad hoc aūt, quod in euangelio sese orat clarificari, scilicet gloria resurrectionis, cuncta membra cōsonant officij, quo se eripi, seq; nocentes atq; impugnantes, iudicari postulat atq; expugnari.

De feria tertia. Cap. XII.

Feria tertia legendā pasſionē benè precurrit Hieremię lectio, qua in persona eius
dicit: Tu dñe demōstrasti mihi & cognoui, tu Hier. 11.
ostēdisti mihi studia eorum, & ego quasi agnus, qui portatur ad victimā, & nō cognoui, quia cōcitauerunt aduersum me cōsilia, dicētes: Venite, mittamus lignū in panem eius, & cōteramus eum de terra viuentium. Tu dñe Sabaoth, qui iudicas iustè, & probas renes & corda, videā quęso vltionem tuam ex eis. Nā

per hos dies vsque in quartā feriam, hæc studia, hæc illorū cōsilia magis ac magis feruescebant, sed metuentibus, ne forte tumultus fieret in populo, facultas deerat. Nāque ipse dominus noster, dieb. quidem (vt ait Lucas Euāgelista) erat docens in tēplo, noctibus verò exibat in mōtem, qui vocatur Oliueti, & populus magnificabat eūin templo. Et in tantum nulli vnquam adulatus est (vt ait Hieronymus) vt in magna & ampla ciuitate vel vnius noctis hospitium nūquam habuerit. Et quomodo superbissimus Aman erecta cruce in domo sua, quā parauerat Mardochæo, quærebat opportunitatē, qua suggereret regi de illo mane, vt appenderetur: sic diabolus inito cōsilio in domo sua, id est, in cordibus Iudęorū, dicendo: Venite, mittamus lignum in pane eius, id est, crucē in corpus eius, quęrebat opportunitatem, vt Romanę potestati traderet Iesum. Vltionē ergo vidētes ex eis, in Epistola dictum est, gloriamur in cruce domini nostri Iesu Christi. Nam is, à quo cōsilium acceperūt, vt mitterent lignum in pane eius, eodem ligno transfixus & spoliatus est, vt crux Christi gloriosa, à pœna reorum subleuata est in frōtibus imperatorū. Itaque in Introitu cantamus: Gloriari nos oportet in cruce domini nostri Iesu Christi, cętera quæ sequūtur in officio, manifestè verba sūt personæ eius agonizantis, & resurrectionem suam exorantis.

Luc. 21. *Hester. 11.* *Galat. 6.*

De quarta feria. Caput XIII.

Feria quarta vēditio capitis nostri, totius corporis ecclesiæ, cōtritionis & humilitatis inusitatæ principiū est. Hac nanq; die abijt Iudas, & locutus est cū principibus sacerdotū & magistratib. queadmodū Iesum traderet eis. Et gauisi sunt, & pacti sūt illi pecuniā dare Et spopondit. Igitur pro eo, quod ecclesia hac die capite diminuta est, deponit hac eadē die cōsuetudinalē processionis suæ cultū, totiusq; nocturni atque diurni psallendi post hāc diem, gaudiū obscurat vsitatū. Sed & per totū anni circulū in pœnitētialiū obseruatione ieiuniorū, propter causā supradictā, quarta feria post sextā, in qua dominus noster crucifixus est, secundū obtinet gradum. Nūc in officio huius quartæ feriæ, quia præcæteris sacra dispositione pręfulget, imo quia penè totum vēditi capitis nostri luctuosa vox est, paulisper immorari libet. Primoq; hoc dicendum, quod geminas lectiones lōgumque ac lugubrē, pro secundo graduali, tractū, propter iā dictam dñi venditionē, præsentis diei meruit officiū, cunctaque officij mēbra reuerentiæ domini orātis, & in faciē suā prostrati venerabiliter subseruiunt, de quo hac die legitur in passione secundū Lucā, hoc modo: Et ipse auulsus est ab eis, quātum iactus est lapidis, & positis genibus orabat dicēs: Pater, si vis, transfer calicē istū à me. Et factus in agonia prolixius orabat, & factus est sudor eius tanquàm guttæ sanguinis decurrentis in terram. Apparuit aūt illi angel' de cœlo cōfortans eū. Et quidem cæteri quoque Euāgelistæ orasse referunt eū ad patrē, quo indubitā ter minor est secundū humanitatē, in qua etiam minoratus est, paulo minus ab angelis. Sed hic disertus vitulus scilicet Lucas, victimationem salutaris vituli elegantius prosequēs, ex habitu eius in infirmitate nostra orātis, magis admirabile mūdo & angelis & hominib. prębet spectaculū. Vnde cōtremiscit ecclesia tantorū mirabiliū contēplatrix, & in introitu, quasi attonita repētino clamore cōcrepat. In nomine dñi omne genu flectatur, cœlestiū, terrestriū, & infernorū, &c. Nimirū omniū angelorū hominūque dominū procidisse, & in sudore sanguinis agonizari videns, humana corda hoc terrifico clamore percutit, ne quis audeat stare rig' dus & elatus, cum ille tātus in tā magna sese propter nos humilitate deijciens genua posuerit. Magnū piūq; huius diei dignūque spectaculo mentiū nostrarū officiū, quod laborat sancta Ecclesia, singulorū corda filiorū ad tantę rei præsentiam, per cōtēplationē reducere, & per voces Apostolorū atque prophetarū quasi præsentiū, & agonizantē dominum circūstantium, in admirationē & cōpassionē excitare. Cōclamata nāq; (vt dictū est) antiphona introitus, quæ de Apostolo sūpta est, quod valde rarum est, paucæ nāq; de nouo testamēto sumptę sunt, protinus Esaias propheta desiderātissimus huius dominicæ passionis expectator & præco, quasi præsens accurrit, lectoris voce nos ad videndum agonem illum excitans atq; dicens: Dicite filiæ Sion, ecce saluator tuus venit, & addit, ecce merces eius cum eo, & opus illius corā illo. Pulchrè satis breuiterque cōmendās, & opus passionis, cui intendebat & mercedē glorię vel honoris, quo coronādus erat per diuinitatē, quæ cum eo est, scilicet in vnius eiusdēque vnitate personæ. Statimque admirās illius habitū, quis est (inquit) iste, qui venit de Edom, id est, de sanguineis siue terrenis Iudæis, tinctis vestibus, id est, membris corporis, quæ sunt vestimenta diuinitatis, tincta ex purpura sanguinis. Tinctis, inquit, vestib. de Bosra? Bosra interpretatur firma atq; munita, significatq; ciuitatē Hierusalem, quam ipse, qui ab illa cruētatus est dominus, suo quondam auxilio magis, quàm murorū ambitu firmauerat atq; munierat.

Luc. 22. *Psal. 8.* *Philip. 2.* *Esai. 62.* *Iohan. 4.*

nierat. Est aűt ciuitas in Moab. Quo nomine
fortiter Hierosolymitanos percutit Iudæos.
Cősequitur enim, vt ipsi Moabitę sint, vt ve
Iohan. 8. rè sunt. Moab quippe interpretatur ex patre.
Et dominus cũ dixisset Iudęis, si filij Abrahę
estis, opera vtiq; Abrahæ facite: nũc aűt quæ-
ritis me interficere, hoc Abrahã non fecit,
subsecutus adiunxit: Vos ex patre diabolo
estis. Itaq; cũ dixisset, quis est iste, illo respő-
dente ac dicẽte: Ego, qui loquor iustitiam, &
propugnator sum ad saluandum. Rursus in-
terrogat: Quare ergo rubrum est indumen-
tum tuũ, & vestimenta tua sicut calcantium
in torculari? id est, cùm tu loqueris iustitiam,
quare cruẽtatus es pressura crucis? At ille, tor
cular, inquit, calcaui solus, subauditur pro o-
mnibus vt oẽs liberarentur. His auditis Ec-
clesiæ chorus, sciens agonẽ domini, sudorẽq;
sanguineũ, & orationẽ pro se, imò suam esse,
suas adiũgit voces, nec tamen loquitur plura
liter, eò quòd vna sit persona cũ Christo, tã-
quam corpus cum capite suo, succinitq; gra-
Psal. 68. duale. Ne auertas faciẽ tuam à puero tuo, id
est, à me, qui sum puer tuus; id est, seruus tuus,
quoniã tribulor, scilicet pro te, velociter ex-
audi me, id est, resuscita me. Saluum me fac,
quoniam aquæ, id est, Iudæi, qui semper sunt
in motu inuidiæ, intrauerũt vsq; ad animam
meã, id est, eousque vt me occidãt, inter quos
commorans, infixus sum in limo profundi,
qui ita sunt, quòd nõ est substantia, quia ve-
rum esse amiserunt. Itemque altera lectione
eiusdem prophetæ declamata, quam ille, cũ
Esa. 53. eloqueretur, pręuidebat eum spirituali ocu-
lo in eodem schemate, in quo nunc ab Euan-
gelista repræsentatur, scilicet nõ habentem
speciẽ neque decorẽ, ascendentem sicut vir-
gultum, & sicut radicem de terra sitienti, de-
spectum, & nouissimũ virorum, virũ dolo-
rum, & scientem infirmitatẽ, vulneratũ pro-
pter iniquitates nostras, & attritum propter
scelera nostra, cum sceleratis reputatũ, & pro
transgressoribus exorantẽ. Hac, inquam, le-
ctione pronunciata, fit, quod nunquam alia
die per annum agitur pręter hanc feriã quar-
tam, & magnum diem Parasceuen, & præter
sabbata quatuor temporalium ieiuniorum,
scilicet quod epistolam nõ graduale, sed tra-
ctus sequitur. Nam præter suprà dictos dies,
semper graduale sequitur epistolam aut alle
luia, si ratio temporis graduale submoueat,
quod fit per dies Pentecostes. Causa autem
hæc est, quia musicus ille, qui dixit: Cantaui-
Matth. 11. mus vobis & non saltastis, lamentauimus &
non plorastis, cuius cantationi alleluia, quasi
saltatio, lamentationi verò graduale, quasi
ploratio pœnitentiæ respondet, sicut suo lo-
co iam dictum est: Ille, inquam, musicus his
diebus aufertur. Nam feria quarta vẽditur,
feria sexta sequenti crucifigitur. Sed die Pa-
rasceues singulas lectiões singuli tractus sub
sequuntur. Hac autem die, quia venditus, li-
cet tamen adhuc cum discipulis habebatur,
vnus tantum tractus pro graduali tanquam
imperfectus adhuc luctus assumitur. Quòd
autem tractus lugentium sit, magisq; luctui
congruat quàm graduale, quod est pœniten-
tium lamentum, illud comprobat, quòd nõ Sapient. 2.
cum alleluia vt graduale, sed pro alleluia ca-
nitur his diebus, quibus mortem, quæ subin-
trauit in mundum per inuidiã diaboli, id est,
à septuagesima vsq; in Pascha lugemus. Tra-
ctus autem hic de Psalmo centesimo primo
est, qui rei & tempori valde congruit. Nã &
titulus ad articulum temporis pertinet, quo
vel in agoniam factus prolixius orauit, san- Luc. 22.
guineo sudore madens, quod signũ erat san-
guinis plurimi cæde martyrum effundendi,
vel quo pro transgressoribus orauit, dicens: Luc. 23.
Pater dimitte illis, non enim sciunt quid fa-
ciunt. Itemq; pater in manus tuas cõmendo
spiritum meum. Sic enim se habet titulus: O- Psal. 101.
ratio pauperis, cum anxiaretur, & corã do-
mino effunderet precem suã. Pauper hic ip-
se est, qui, vt ait Apostolus, cũ diues esset gra-
tia sua, propter nos egenus factus est. Cũ hoc 2. Cor. 8.
ergo paupere pro nobis orãte, cũcti pauperes
spiritu, qui corpus vnum cum illo sunt, illo
præorante, pariter orant. Aureumq; thuribu
lum immaculati corporis tenenti huic sum- Apoca. 8.
mo angelo, suæq; orationis incensum præfe-
renti, suarũ quoq; chorus noster orationum
incensa certatim simul inijcit, dicendo ac re-
petendo: Domine exaudi oratiőem meã, &c.
Lecta quoq; passione, sacrificium eiusdẽ ite- Psal. 101.
ratæ orationis in offerenda subijcit. Commu
nio quoque de eodẽ Psalmo est: Potũ meum
cum fletu temperabam: vt aduertas totũ hũc
Psalmũ in persona eius esse conscriptũ. Qui,
vt ait Apostolus, in diebus carnis suæ preces
supplicationesque ad eum, qui illũ saluũ fa- Hebra. 5.
cere possit à morte, cum clamore valido ac
multis lachrymis offerens, exauditus est pro
sua reuerentia. Illud ad summũ non præter-
eundum, quòd hac die conuenienter hic sol
iustitiæ ad nostram salutem vẽditus est, quia
in illa mũdanæ creatiőis hebdomada sol iste
visibilis ad lucendum mundo formatus est.
Et ô verè mira diuinæ gratię dispositio. Ma-
gna & mira charitatis vnicę dignatio. Sic pro
nobis perditis dignatus est pati, vt pro ven-
ditis quoque non dedignaretur venundari.
Venditi quippe fueramus nos venditiőe mi-
serabili, sicut & ipse per prophetã dominus

Esa. 62. dicit: Gratis venundati estis,& sine argento redimemini. Vera & diuini ponderis sententia. Gratis, inquit, venundati estis,id est,falsis promissionibus decepti. Quid enim saltẽ tẽporalis emolumenti miser assecutus est homo,pro eo quod recessit à Deo,seipsum tradẽs diabolo? Et sine argẽto redimemini, quid enim captiua filia Syon, pro redẽptione tua dedisti? Nullis præcedentibus meritis, sed sola gratia, Christus venditus, vænundatos redemit.

De feria quinta,quam cœnam domini nominamus. Cap. XIIII.

FEria quinta,quam cœnam domini nominamus,partim lętarum,partim tristiũ variatur cõmemoratione rerum: & secundum vtriusq; habitus, lętitiæ scilicet ac tristitiæ distantiã,regularium quoq; officiorum diuersas ac pene cõtrarias retinet qualitates. Missa nanq; integrum,& valde festiuum,imò plus quàm vsitatũ habet officium: per regulares aũt horas,neq; festiuũ,neq; more vsitato,integrum Deo debitũ reddimus seruitium. Singulis horis capita,id est,initia pręcidimus,fines quoq; earũ sub silentio abscõdimus: missa verò & plenariè solẽniterq; pficitur,& per manus Põtificis, multiplicibus pietatis sacramentis singulariter fœcundatur. Et sicut die quinta in hebdomada mundanę creationis, genus ex aquis ortũ,partim gurgiti remissũ, partim in aẽra leuatum est, vt stirpe vna prodita,diuersa raperẽt loca: sic feria quinta huius hebdomadę,qua sumus recreati,sacramẽta vnius eiusdemq; salutis,partim nos deprimunt in tristitiã, partim leuant in gaudium. vt pro vna salute edita, valde diuerso cultu vel habitu celebrentur mysteria. Causas ergo iuxta textum requirẽtes Euãgelicum, ab his quæ læta sunt,sumamus initium.

Cur solennis sit missa eiusdem diei. Caput. XV.

SOlennitatis, qua prædictæ diei missa tristes inter horas exultat,sicut medias inter nebulas sol interdum subrutilat, causa hæc
Psal. 109. est, quòd dominus Christus sanctus sanctorum,cui à patre cum iuramento dictum est: Tu es sacerdos in æternum secundũ ordinẽ Melchizedech. Ipse pontifex, ipse & hostia, noui nobis sacrificij ritũ instituit qua nocte
Matth. 16. tradebatur,accipiens panem & calicem vini, benedicensq; ac dicens: Hoc est corpus meũ, hic est calix sanguinis mei. Tũc enim primũ officio sui functus est sacerdotij,finem impo
1. Cor. 11. nens sacerdotio veteri:& post esum agni typici seipsum,qui verus est agnus, Deo patri suis offerẽs manibus atq; hoc est,quod apo
Hebr. 5. stolus ait, quia nõ per sanguinẽ hyrcorũ aut vitulorum,sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta,æterna redemptione inuenta. Ipsum nanq; corpus, quod occisũ est ab impijs,ipsum eundem sanguinem,qui in cruce fusus est,ipse tũc sempiternus sacerdos obtulit, & de quo alio loco dictum est, cùm illum Iudæi lapidare vellent, Iesus autẽ Iohan. 8.
abscõdit se,& exiuit de templo: nunc verè de templo Iudęorum exiuit,& eorum sacrificia dereliquit, seq; in sacrificio panis & vini ita abscõdit, vt ab impijs omnino agnosci nõ valeat,quid ibi sit. Igitur quia verum sacrificiũ hodie contradidit,nouumq; testamentũ suis hæredib. moriturus suo sanguine cõscripsit Heb. 9.
in spiritu humilitatis & in animo contrito, sicut ipse dicit: Tristis est anima mea vsq; ad Matth. 26.
mortem, rectè in medio tristitię.quę per oẽs horas significatur, sola missa solennem concentum,lætumq; ministrorum altaris meretur ornatum. Et ne quid venustatis sancto sacrificio desit, vtpote in die suæ institutionis, Gloria in excelsis quoq; à pontifice decantatur. Et quisq; pontifex,quicquid sui est officij.debet hac die de integro perficere Itaque pœnitentes ecclesiæ restituit, oleum benedicit,chrisma conficit,quo signati testimoniũ accipientes Spiritus sancti,dicimus Deo: Philip. 4.
Signatum est super nos lumen vultus tui. Venerabilis & pius est ordo consecrationis, sed si causas eorum, quæ in eadem consecratione aguntur, vel tenuiter inspexeris, multò amplius intima pietatis pulchritudine delectaberis. Ordo quippe ipse ab omnibus videtur,sed nos iuxta propositum causas quęremus. Quid ergo chrisma significet, aut qd illo in nobis agatur, vel cur hac die consecretur, quidve mysterij consecrationis eius ordo contineat, veri luminis largitore pręeunte,considerare cupimus.

De Chrismate. Cap. XVI.

CHrisma Grecè,Latinè dicitur vnctio,à quo nomine dominus noster Christus, id est, vnctus nuncupatur. Chrismate vngendum primus Moyses instituit in Exodo, q Exod. 30.
& iubente domino cõposuit, & eo primùm Aaron & filij eius vncti sunt. Eratque eo tempore mystica vnctio tãtùm in regibus & sacerdotibus,qua Christus rex summus & sacerdos verus pręfigurabatur. Sed postquàm per se ipsum veniẽs Christus Dei filius,à Deo patre cœlesti, & vero vnguento est delibutus, iam non soli pontifices & reges, sed & omnis ecclesia vnctione chrismatis per impositionem manuum consecratur. Quòd solis debeatur Episcopis, vt consignent, & spiritum paracletum tradant. Quod non solum consuetudo Ecclesiastica demonstrat,

verùm

verum & illa lectio Actorum Apostolorum,
quæ asserit, quibusdam in nomine domini Ie-
su baptizatis, per impositionē manuum Pau-
Actor. 8. li Apostoli datum esse Spiritum sanctum, vt
vbi legitur: Et cùm imposuisset manus illis
Paulus, venit super eos Spiritus sanctus, & re-
liqua. Item in alio loco scribitur, quòd Apo-
stoli Hierosolymis Petrum & Iohannem mi
serunt Samariam, vt iam baptizatis traderent
Spiritum sanctū. Tunc imponebant illis ma-
nus, & accipiebant Spiritum sanctum. Vbi a-
pertè datur intelligi, solis pontificibus, Apo-
stolorum vicarijs deberi, vt consignent, & pa-
racletum tradant. Legitur autem in gestis
Pontificalibus, quòd Syluester Papa consti-
tuit, vt baptizatum linat presbyter chrisma-
te, leuatum de aqua, propter occasiones trā-
situs mortis, ne propter absentiam Episcopi,
& difficultatem eum consequendi, sine ma-
nus impositione baptizati migrent. Presbyte-
ris itaque chrismate baptizatos vngere licet,
sed quod ab Episcopo fuerit cōsecratum, nō
tamen frontem (quod solis debetur Episco-
pis) sed verticem. Forte aliquis dicat: Quid
mihi prodest post baptismatis mysterium,
mysterium confirmationis? Nam si post fon-
tē, adiectione noui generis indigemus, quan-
Galat. 4. tum video, non totum de fonte suscepimus.
Non ita intelligendum est. Nā quid prodest,
si quisquam parentum magnam paruulo con
ferat hæreditatem, nisi prouideat illi tutorē?
Paracletus quippe regeneratis in Christo cu-
stos & consolator, & tutor est, qui possent sua-
dente diabolo, sicut paruuli facultatem, per-
dere baptismi vtilitatem, si hunc non habe-
rent tutorem. Igitur chrisma Spiritus sancti
signum est, cuius & virtutem continent. Et
pulchrè Spiritui sancto, per hanc speciem suā
Psal. 22. nobis complacuit dare gratiam. Fructus nan-
que & pinguedo est oleæ, quæ arbor pacis &
& luminis ministra est, commixto balsamo,
cuius arbor odorifera vna est & præcipua ar-
borum aromaticarum. Sanctus autem spiri-
tus diuinę substantiæ pinguedo est, ita vt qui-
cunq; ex eo refectus fuerit, dicat: Impingua-
sti in oleo caput meum. Et balsami odor in o-
leo suauitatem eiusdem Spiritus sancti signi-
ficat, qua cunctos qui nasum, id est, virtutem
habent discretionis, bono odore allicit & sui-
2. Cor. 2. met appetentes efficit. Quem quicunq; accipi
Rom. 1. unt, cum Apostolo dicunt, Christi bonus o-
dor sumus Deo in omni loco. Benè ergo Spi-
ritus sanctus, qui propter nos iccirco agit vi-
sibilia, quo per hæc facilius capere queamus
inuisibilia, per hoc simile suam nobis
suauem & odoriferam infun-
dit gratiam.

Quod rectè hac die chrisma consecretur.
Caput XVII.

NOtum est, hunc diē quartum decimum
diem primi mensis referre, quo agnus
immolari ad vesperam iussus est, & de san-
guine eius vterque postis signari, & super-
liminare domorum, in quibus comedendus
esset, vt eo signo viso, exterminator Aegypti
sacri cōuiuij domos intactas præteriret. Con
stat aūt, ideo frontibus nostris ex ipso chris-
mate imprimi signum crucis Christi, vt ex-
terminator diabolus in domib animarū cor-
porumq; nostrorum ius nocendi nullum ha
beat, & hoc illius typici agni sanguine, quo
postes signabantur, fuisse prędfiguratum. Re-
ctè ergo, qua die figura tantū illud agebatur,
nobis hoc præsentis rei sacrum soléniter con
ficitur. Secundum hanc similitudinem con-
sequens videretur, vt hac ipsa nocte domus
eorum, in quibus agnus comedendus est, id
est, frontes eorum, in quorum mentibus fi-
des agni Dei Christi recōditur, sacro chris-
mate signarentur. Quod rectè videretur, si
hac eadem nocte, Paschale conuiuium cele-
brare conueniret cū eo, quod lugemus, scele-
re Iudæorū. Nunc aūt, licet dominica passio
salutis nostræ summa sit, rationabiliter tamē
sancta Ecclesia diem illum, in quo passus est,
luctui potius & silentio dedicauit, & gaudiū
solennitatis eiusdem, qua sumus redempti,
vsq; in diē tertium, quo victor ille resurrexit,
differendum censuit, vt tunc demum & pro
recuperata animarum salute, quæ sexta feria
patrata est, & pro futura corporum resurre-
ctione, quæ illo resurgente prima sabbati no
bis donata est, conuiuium paschalis agni cele
bremus in domibus nostris, dicentes: Pascha 1. Cor. 5.
nostrum immolatus est Christus, itaq; epule
mur in azymis synceritatis & veritatis. Re-
ctius ergo sumētes illud, vnde postes nostra-
rum frontium signemus, quiescimus vsq; in
vesperā sabbati, quę nobis est vespera pascha
lis conuiuij, & tunc signatis frontibus bapti-
zatorum, qui verum Pharaonem, scilicet dia-
bolum effugientes, per mare rubrum baptis-
mi ad eum tēdunt, illud nostrū in voce exul-
tationis & cōfessionis inchoamus conuiuiū.
Et si quæras, cur non ipsa quoque chrisma-
tis cōsecratio dilata est, ideo scilicet, quòd ab
hac feria quinta vsque in vesperam sabbathi,
qua hora vtendum est chrismate, vacamus à
missarum solennijs, eo loco, quo pacem acci-
pimus, fas est consecrare. Et ante hæc baptis-
mum celebrari hoc sabbato sancto, ratio exi-
git, de quo dicēdū est suo loco, id est, magno
sabbati sancti officio. Non igitur chrismatis
quoq; cōsecratio differri debuit aut potuit.

Quid mysterij contineat ordo consecrandi chrismatis.

Cap. XVIII.

IN eo loco, vbi solemus vuas benedicere, consecratur oleum pro infirmis, concluditurq; conclusione, per quem hæc omnia domine semper bona creas, &c. Non enim proprium habet officiũ, id est, nec in capite verba salutationis, hoc est, dominus vobiscum: ne in fine concluditur, vt cæteræ orationes, per dominum nostrum. Huius verò chrismatis olei consecratio, quæ dicitur principalis, quia ad eius vnctionẽ principalis tribuitur spiritus, id est, septiformis paracletus, habet officium per se. Primò exorcizatur, deinde ad dominus vobiscum & sursum corda, eius benedictio inchoatur, finiturq; per dominum nostrum. Consecratur autem in eo loco, vbi pacem solemus inter nos dare, & hoc est opus diuinę gratię, vt pax & cócordia regnet in nobis. Duodecim presbyteri, qui ordinantur circa Episcopum, testes & auditores eiusdem mysterij, duodecim Apostolos significant: quorũ in præsentia summus Pontifex Christus hodie testamentum conscripsit, totamq; hereditatem salutis, suęq; discessionis fructum, id est, spiritũ paracletũ ostendit, dicens: *Iohan. 16.* Nisi ego abiero, paracletus nõ veniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos. Eius nanque gratię sacramentum chrisma cótinet, qui ex quo mortis Christi precio quodammodo emptus & acquisitus est, cœpit (quod antè non fiebat) in remissionẽ peccatorum dari. Vnde & paracletus tunc primùm appellatus est, quia pro damnatis nobis in primo parente, peccatorũ remissio sola paraclesis, id est, consolatio est, quę nõ nisi abeunte, id est, moriente Christo nobis vnquam acquisita fuisset. Dicit libellus Romani ordinis de consecratione chrismatis.

Cótinuò duo acolyti inuolutas ampullas cũ sindone alba de serico teneāt in brachio dextro, ita vt videri possint à medio. Ampulla, antequàm veniat ante Episcopum ad altare, media eius pars est cooperta, & media nuda. Ampulla cum chrismate quodammodo significat corpus Christi, sumptum ex virgine, corporaliter in se habitantem, continens Spiritus sancti plenitudinem. *Coloss. 2. Matth. 2. Luc. 2.* Quod, antequam transiret ad altare crucis, aliquo tempore erat coopertum, & aliquo nudum. Primæuo tempore erat coopertum, quando ita fugit in Aegyptum, quasi non esset rex regum: & quando ita portatus est ad templum, quasi non esset omnipotens, quando ita subditus erat parentibus, quasi non esset autor parentum. In his, & similibus coopertum latebat. Nudum erat, postquàm miracula cœpit facere, simulq; prędicare, & se deum demonstrare, vt ego & pater, inquit, vnũ sumus. *Iohan. 11. Iohan. 10.* In his & alijs nudum erat. Ampulla verò, postquàm benedicta fuerit, & ab altari redit, à põtifice & ministris altaris visibiliter & nuda salutatur, hoc significat, quod christus, postquàm ab altari crucis trãsiuit, præsentiã suam corporalem eis prębuit, quos testes suę resurrectionis esse voluit. *Luc. 24.* Quòd cæteris inuisibilis & operta ad salutandũ defertur, significat, quòd Christus rediens in cœlum, inuisibilis hominib. factus est, vt ipse testatur. Exiui à patre, & veni in mundum, iterum relinquo mundum & vado ad patrem. *Iohan. 16.* Nos verò, quamuis corporalem eius præsentiam nõ videamus, tamen venerando eum quotidie salutamus

Quòd rectè hac die pœnitentes Ecclesiæ restituantur.

Cap XIX.

OMni quidem tempore illa debent Episcopi fungi legatione ad recóciliationẽ peccatorum, de qua Apostolus loquens, cùm dixisset: Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, & posuit in nobis verbum reconciliationis, *2. Cor. 10.* protinus adiunxit: Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Maximè tamen hoc die huiusmodi legatis solenne est, hac legatione fungi, & peccatores, qui baptismum criminibus superductis perdiderunt, & propter hoc extra Ecclesiam missi sunt, & sicut ablactatum super matre sua facti sunt, oblata reconciliatione, vltrò in sinum matris eorum reuocare, & vt ipsam reconciliationẽ libenter acquiescentes suscipiant, palàm & solenniter foras egrediendo obsecrare. Astitit enim hac die vultui Dei pro nobis Christus, *Psal. 130.* Pontifex summus in multitudine misericordiæ, & sicut suprà dictum est: Semel officio sacerdotij functus est, *Heb. 9.* tradens sacramentũ corporis & sanguinis sui, statimq; sacerdos ipse, qui & hostia, captus & ligatus, ad passionẽ ductus est. Vt quid enĩ misericordia ligata est, nisi vt miseros peccatores solueret pœnitentes? Vt quid Christus, nisi pro impijs mortuus est? Commendat autem, inquit, Apostolus, charitatem suam deus in nobis: quoniã *Rom. 5.* cũ inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est. Quamuis ergo à diuitijs bonitatis Dei nihil temporis vacet, nunc tamen & largior est per indulgentiã remissio peccatorũ, & copiosior per gratiã assumptio renascẽtiũ. Augemur renouandis, crescimus reuersis. Lauant aquę, lauant lachrymę. Inde est gaudium

dium de assumptione vocatorum, hinc lætitia de absolutione pœnitentium. Cuius peccatoris cor adeo frigore criminũ induruit, vt non colliquescat calore pietatis, dum audit vocem sæpè dicti sacerdotis Christi, pro foribus Ecclesiæ dicentis, per tubas suas rationales: Venite, venite, venite, filij audite me, timorem Domini docebo vos? Nam vt probemus hanc eius esse vocem, sumptum est hoc de psalmo tricesimotertio, cui titulus inscribitur, Psalmus Dauid, cùm commuta-
Psal. 33. uit vultum suum coram Abimelech, & fere-
1. Regũ 21. batur in manibus suis, & dimisit eum & abijt. Est autem celeberrimum in scripturis sacris & iam à nobis dictum est, Dauid, id est, manu fortem & desiderabilem, qui fugiẽs persecutionẽ Saul, venit ad Achis, qui hic appellatur Abimelech, & coram illo immutauit vultum suum, & ferebatur in manib. suis, significasse dominum Iesum, qui corã Abimelech, quod interpretatur patris mei regnum, scilicet coram Iudæis immutauit vultum suum, id est, sacrificandi ritum, quando immolato iam paschæ veteris agno, sumens panem & vinũ ferebatur in manibus suis, dicens: Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus. Hoc autem hac remissionis & gratiæ die factũ est. Cùm ergo tãtus Pontifex Deo patri assistit, tenẽs panem & vinum, & inuitat omnes ad corporis & sanguinis sui conuiuium, nullum iustum, nullum excipiens peccatorem, dicens que per ora pontificum: Venite filij, audite me, cuius peccatoris vel saxeum pectus ad lamentum pœnitentiæ non emolliatur? Magna vox inuitantis est, magnus & capax suscipientis sinus est, omnes Ecclesiæ patent ianuæ, vt aduertas neq; ab austro neq; ab aquilone venientes, id est, neq; iustos, neq; peccatores debere prohiberi, quin accedant ad apertos diuinæ misericordiæ fontes.

De Lotione pedum, simul & officio.

Caput XX.

QVod dominus & Deus omnium pedes
Iohan. 13. lauit discipulis suis, dupliciter nos vide licet morali pariter atq; allegorico sensu instruit. Si enim, inquit, laui pedes vestros,
Matth. 6. dominus & magister, quantò magis vos debetis alter alterius lauare pedes? Exemplum
Luc. 22. enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Quomodo nos, cũ simus puluis & cinis, non erubescamus rigidam ceruicem, & staturam, ad quã nemo nostrûm cogitans cubitum vnum potest adijcere, in contemptum nostri similium erigere, cùm audiuimus humani plasmatis opificem, solo flexis genibus curuatum, lauandis discipulorũ se applicuisse vestigijs? Hoc igitur facto, validum contra superbiam nostram suę humilitatis posuit exemplum. Quod ideo iã moriturus egit, vt eorum, quos suos conscribebat hæredes, mentibus arctius inhæreret. Solent enim pijs & amãtibus filijs arctius inhærere dicta vel facta, quę pater moriens vltima dixit, quæ mãdauit, quę locutus est, quę rogauit, aut iussit. Porrò per hoc humilitatis opus, maius aliquid mysticè significauit, quod ideo prætereundum non est, quia totũ inde officium hodiernæ Missæ pendet. Per hoc nanq; quodammodo elocutus est, quia surrexerat à cœna, id est, à conuiuio paternæ glorię, & posuerat vestimẽta sua, semetipsum
enim exinaniuit, formam serui accipiens, & Philip. 2.
terrena carne nostra, quasi linteo (cuius vtiq; materia nascitur è terra) pręcinctus, sanguinẽ suum effudit velut aquam in peluim, atq; inde quotidie lauat pedes nostros, cùm illũ in remissionem peccatorum nostrorum sumimus. Pedes quippe nostros, id est, actus no-
stros quotidie necesse habemus lauari, quã- Iohan. 13.
uis semel loti per baptismũ, toti simus mun-
di per fidem. Si dixerimus, quia peccatum 1. Iohan. 1.
nõ habemus, & sic lauari pedes nostros recusauerimus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis nõ est. Quamuis lotus, quamuis mundus esset Petrus, & si, inquit dominus, non la
uero te, nõ habebis partem mecum. Cui par Iohan. 6.
est illud, quod alibi dicit: Nisi manducaueritis carnẽ meam, & biberitis sanguinẽ meum, non habebitis vitam in vobis. Secundum hunc veracem, & à patribus approbatum huius Euãgelicæ lectionis sensum, rectè illa de
Apostolo præmittitur lectio: Conuenienti- 1. Cor. 11.
bus vobis in vnum, iam non est dominicam cœnam manducare, &c. Illic enim ostenditur, qualiter hoc sacramento lauemur, & nõ iudicium nobis manducemus & bibamus, videlicet vt probet se quisq; nostrûm, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Nullo quippe alio modo melius à sordibus terrenorum actuum purificamur, si nõ peccata nostra fouentes, sed odio habentes, & toto corde fugientes, ad hanc mensam accedimus. Quoties sancto altari assistimus, Christi vtiq; personam, vicemq; gerentes, sicut suo loco iam dictum est. Nam & Apostolus dicit: An ex-
perimentum vultis eius, qui in me loquitur 2. Cor. 13.
Christus? quoties hæc eius verba super panẽ vinumq; effundimus: Hoc est corpus meũ: Hic est calix sanguinis mei, &c. Ipse minister speciosus & elegans, qui non venit ministrari sed ministrare, de Missa quodammodo atque complicata imperij sui purpura, byrrho sustrictus byssino, totusq; ministrorum in morem expeditus, propinaturus nobis cali-

cem salutis cum pane vitæ, aureũ liquidumque diuinitatis suę superfundit pigmentum, atque ita singulis subministrãs haurientibus nobis in gaudio, infundit vsque in interiores sensus animæ, purificatq; eos, qui terrena curantes, & si non penitus ea conculcent, tamẽ nõ possunt omnino euadere, quin ex aliqua parte vel leuiter sordidentur. Quod, quanta charitate & humilitate faciat, vt sciremus, illud nobis sui corporis & sanguinis sacramentum traditurus, prius pedes lauit, sicut iam dictum est, per hoc simile purificationẽ illã decentissimè commendans. Rectè ergo talis Apostolica lectio iam dicto pręmittitur Euãgelio. Quia verò postquàm lauit pedes eorũ, accepit vestimenta sua: & cùm iterum recubuisset, dixit eis: Scitis, quid fecerim vobis, &c. aptè hæc offerenda sequitur: Dextera domini fecit virtutẽ, dextera domini exaltauit me. Non moriar, sed viuã, & narrabo opera domini. Postquàm enim ministerium nostrę salutis omne peregit, recepit vestimẽta glorię & claritatẽ, de qua dixerat orans in forma serui: Clarifica me tu pater apud temetipsum claritate, quã habui prius quàm mundus esset apud te: & recumbẽs iterũ in dextera Dei aperuit illis sensum, dato Spiritu sancto vt intelligerent scripturas, & scirent quid fecerit eis: & tunc impletũ est, quod multò ante prophetatum, nunc eo respectu canitur, vt dictũ est. Quod enim hic dicitur: Non moriar, sed viuã, hoc est, quod Apostolus ait: Christus resurgens ex mortuis iam nõ moritur, mors illi vltrà nõ dominabitur, quòd enim viuit, viuit Deo: ex illo recubitu suo. Narrabo, inquit, opera domini, & dicit: Scitis q̃d fecerim vobis, per interpretem suum Spiritum sanctum, quem dedit nobis. Reliqua patenter ad eundem sensum pertinent.

Iohan. 13. | Psal. 118. | Iohan. 7. | Luc. 24. | Rom. 6.

Cur à prælatis lauari debeant pedes subditorum. Cap. XXI.

INtereà valdè notandum est, quàm verè, quàm sapienter nobis cõsuluit in eo quoque, quod exterius egit, dũ Apostolos suos, omnesq; prælatos Ecclesiæ, talis seruitij quodammodo vectigales esse voluit, vt solenni more subditorum suorum pedes exẽplo suo lauare debeant. Per hoc enim quotannis inculcat, & replicat id, quod ait Luc. xxij. Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatẽ habent super illos, benefici vocãtur, vos autem non sic, sed qui maior est vestrũm, fiat sicut minor. & qui præcessor est, sicut ministrator. Valde nanque repugnantia sunt, dominari vt reges gentium, & ex debito iussuq; regulæ Euangelicæ lauare pedes in modum seruorum. Vnde vnus ex magnis Apostolis, Non prædicamus, inquit, nosmetipsos, sed Iesum Christum, nos autẽ seruos vestros per Deum. Sed non in vitijs suis possunt subditi hac libertate vti. Cũ enim homines vitiose viuũt, bestiales, id est, bestijs similes fiunt. Vt autem prælati Ecclesię bestialibus dominentur, vetus quoq; illis authoritas suffragatur, qua creatis primis hominibus præcipitur, vt bestijs terræ dominentur. Igitur vbi subditi similes fiunt bestijs, illic Euangelicus homo dominari se debere iure recognoscit. Dum ergo pręlati subditis suis hac die pedes lauant, dum cibum reuerenter porrigunt, potumq; miscent, perit authoritas dominandi, totumq; regum gentium & eorum, qui potestatem habentes benefici vocari affectant, deprimitur in ipsis supercilium. Quòd autem lotis pedibus discipulorum os suum aperuit dominus, sermonẽq; edidit splendidissimum, quo paracletum illum tam sedulè repromittit Spiritum sanctum, quodq̃, & nos, lotis eius exemplo pedibus, eundem sermonẽ legimus vel audimus, hoc significat, quod non nisi lotis & mundis gratia Sancti spiritus ostenditur. Vnde & in Apocalypsi, cùm Iohanni dixisset angelus: Non intrabit in eam aliquid coinquinatum, & faciẽs iniquitatem & mendacium, protinus adiungitur: Et ostẽdit mihi fluuium aquæ viuæ, tanquàm crystallum, procedentem de sede Dei & agni. De hoc fluuio & in Ezechiele legimus: Vidi aquam egredientem de tẽplo à latere dextro, & omnes, ad quos peruenit aqua ista, salui facti sunt. Non enim omnes, ad quoscunq; peruenit visibilis baptismi fons, salui fiunt: Alioquin Simonem Magum, visibiles baptismi aquas ingredientem, salus non refugisset: sed de hoc vitæ fonte, pacisq; fluuio dictum est, penes quem est omne arbitrium salutis, quem dominus supradicto modo purificatis hoc subsequenti sermone se daturum repromittit.

Luc. 22. | 2. Cor. 4. | Gen. 1. | Apoca. 22. | Ezech. 47. | Actor. 8.

De mandato pauperum. Cap. XXII.

MAndatum quod agitur inter pauperes, nõ omnino eiusdem rationis est. Illud enim Christi, hoc ecclesię est. Illud diei præsentis, hoc præteriti spectat historiam sabbathi. Sabbatho nanque, quando venit dominus Iesus Bethaniam, vbi fuerat Lazarus mortuus, quem suscitauit, Maria accepit libram vnguenti nardi pistici preciosi, & vnxit pedes Iesu, & extersit capillis suis pedes eius, & domus impleta est ex odore vngueuti. Mulierem illam imitatur Ecclesia, pedes domini vngens, id est, pauperes eleemosynis refouens, qui licet infima, tamen eius membra

Iohan. 12.

bra sunt,& sicut pedes,ita magni corporis eius,extremæ reputantur partes. Hos pedes capillis suis tersit, id est, superfluis rerū suarum refecit,sicut Apostolus ait: Vestra abundantia illorum inopiam suppleat. Hoc ergo mandatum Ecclesiæ obsequium est, ideoq; cuncta congregatio pedes lauat pauperum: in illo autem soli,vt dictum est,prælati, vice Christi deseruiūt.In quo pulchrè dominum suum Ecclesia præuenit, vt antequam Christus discipulorum pedes lauet, ipsi discipuli pedes Christi,id est,pauperū & lauēt, & eleemosynæ vnguento vngant:& domus,in qua Christus præsens futurus est,hora qua pedes nostros ipse per prælatos nostros lauabit, præparetur, impleta huius odore vnguenti. Hæc ita esse,ex eo quoq; perspicuū est, quod cātamus in diebus illis: mulier ergo Maria vnxit pedes Iesu, & extersit capillis, & domus impleta ex odore vnguenti. causę huius respectu rationabilis mos institutus ab ijs, apud quos religionis studium feruentius est, hoc modo tenetur. Primùm pauperes intra claustrales officinas introducuntur, & antequàm fratres debitum illis in lauandis pedibus charitatis exhibeant obsequiū, discūbūt ad conuiuiū, sufficientibusq; ferculis reficiuntur. Nimirū tunc in illis Christus suscipitur in Bethaniā, id est, domum obedientiæ, fidelque nō vana gratulatur ibi se illi cœnā fecisse. Tunc cuncta cōgregatio consurgens tanquàm mulier illa Euāgelica, Maria quippe illa typum Ecclesiæ gesserat, consurgens, inquam,de mensa, ad quam considens & modicè gustans, ieiunium fregerat propter tantum hospitem(qui proculdubiò in pauperibus suscipitur)conuenit ante pauperes, ferēs libram vnguenti, id est, intentionem eleemosynæ, suauiter coram Christo redolentis, & procumbēs corā illis,sic per omnia tanquàm Christo deseruiuit.

2. Cor. 8.

Mat. 10. 25.

Quòd per horas trium dierum ecclesia suum ordinem non seruat.

Caput XXIII.

Consummatis Missarum solennijs, quæ ob causas supradictas festiuè celebrata, medijs tristitię nebulis, vt iam dictū est, quasi sol interfulserūt, statim profundiora eiusdem tristitiæ sequuntur & augescunt silentia. Non enim Ecclesia suum ordinem seruat, quem à vigilijs nocturnis eiusdem diei mutare atque imminuere iam cœperat. A nocturnis ergo vigilijs incipientibus, tantæ mutationis seu diminutionis causas breuiter exequi cupimus.

De insolitis trium noctium vigilijs.

Caput. XXIIII.

Primò dicendum est, harum trium noctium vigilias, quas & insolito ordine decantamus, & in tenebris consummamus, exequias esse triduanæ mortis domini, & ideo mortis eiusdem luctui quintæ feriæ vigilias attributas, quia vesperā sabbati, noctemque ipsam, quæ lucescit in prima sabbati, nō decuit exequiarum planctui deputari, cuius medio resurgēs dominus, totam noctem ipsam cum præcedente vespera victoriæ suæ gaudijs illustrauit. Ex tunc nanque cœptum est,vt in omni solēnitate diem pręcedat nox, semperque vespera futuræ diei claritate pręfulgeat. Vt ergo triduanæ mortis domini, triduo peragamus exequias, noctem feriæ quintæ asciuimus simul, quia miserrimi Iudæ infami commercio iam venditus fuerat dominus. Itaque quod canonici nūquàm in priuatis diebus, monachi verò neque priuatis neque solennibus vnquam facere cōsueuerunt, vterque ordo vigilias cum nouē expendit lectionibus, tali ordine, talique schemate, vt parum aut nihil ab officio defunctorum distare videatur.

Matth. 28.

Luc. 22.

Cur initia finesq; omittimus.

Cap. XXV.

Non solum autē, sed & cunctæ diei sic transfiguntur horæ, vt neque initium neque finem habeant consueto more. Et rectè. Nam dominus noster, qui initium & finis est, sicut ipse ait: Ego principium, qui & loquor vobis. Et alibi: Ego sum α & ω, initium & finis: ipse, inquam, qui est caput nostrū principiūque Iesus Christus, per hos dies ablatus est nobis, traditus in manus impiorum, & inter Iniquos proiectus. Itaq; rectè iucunditatis nostræ laudibus, id est, regularibus horis capita præcidimus, finesque earum sub silentio abscondimus, & inter psallendum, Gloria patri omninò subtrahimus.

Iohan. 8.

Apoc. 1.

Cur candelæ extinguantur.

Cap. XXVI.

Quòd candelæ extinguntur, illud significat, quòd crucifixo domino tenebræ factæ sunt super terram, ab hora sexta vsque in horam nonam, imo idipsum significat extinctio cādelarum, quod tenebræ illæ significauerunt, scilicet excæcationem Iudaicæ gentis, quæ prius occisis prophetis & lapidatis eis, qui ad se missi fuerant, tandem occiso ipso domino prophetarum, meritò in tenebris perfidiæ proiecta & à lumine vultus derelicta est. Numerosa quippe luminaria, quę surgentes ad vigilias ardentia reperimus, vniuersos significant sanctos, qui prophetico sermone lucentes, solemque iustitię nascituri & passurum, tanquam stellæ præuiæ nunciantes

Mar. 5.

Matth. 23.

nunciãtes, lumen diuinæ scientiæ populo illi diuersis temporibus infundere missi sunt. At illi, vitam eorum extinguentes corporalem, cæcitatem sibimet intulêre spiritualem, tandemque audire meruerunt, vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram à sanguine Abel iusti, &c. Igitur candelæ in eo, quòd singulæ pòst singulos extinguuntur psalmos, prophetas significant, qui singuli expleto prophetię suę ministerio, ab illis occisi sunt. Illa quoque, quę vltima nõ maior cęteris extinguitur, ipsum dominum significat, qui reputatus quasi vnus ex prophetis, tandē occisus est: post quē nullus apud illos propheta surrexit, & hic extinctus, profundas illis erroris & perfidię tenebras reliquit.

Quid tropi significant. Caput XXVII.

Plerisq; moris est, vt extinctis luminaribus, in ipsis tenebris lugubres tropi, præcinentibus cãtatoribus & choro respõdente, flebili modulatione decantentur, incipientibus à Kyrie eleison. Significant autem lamenta sanctarum mulierum, quæ (vt in Euangelio legimus) lamentabantur dominum, sedētes contra sepulchrum. *Matth. 27.*

De nouo igne. Cap. XXVIII.

Misso igne, qui ad matutinos, vt dictū est, extinguitur, ad lapidem per eosdē tres dies confugimus, vt vel lapidem percutientes, ex abstrusis eius venis ignem occultum eliciamus, vel liquidum crystalli lapidē sereno cœlo soli obijcientes, radium eius traiectum, per eiusdem crystalli orbiculum spectabili miraculo in subiectā suscipiamus escam. Nimirum per hoc nobis pulchrè depingimus, quòd Deus, qui dixit de tenebris lucem splendere, illucescat in cordibus nostris ad illuminationem claritatis suæ per mortem Christi, quem (sicut in matutinis præfiguratum est) Iudæi sibimet extinxerūt, & tenebræ factæ sunt. Lapis enim, cum de illo ignem sic excipimus, Christum significat, quem lapidem reprobauerunt ædificantes, qui factus est in caput anguli. Vnde & in benedictione eiusdem ignis oratio talis est: Deus, qui per filium tuum, angularem scilicet lapidem, charitatis ignem tuis fidelibus contulisti, productum è silice, nostris profuturum vsibus, nouū hunc ignem sanctifica, &c. Prudentius quoq; in hymno suo, qui cantatur in sabbato sancto, cùm dixisset: Lumina nos tamen monstras saxigeno semine quærere, vt ostenderet fieri hoc ad commemorãdum illud, quod de lapide Christo procedit nobis ignis sancti Spiritus, protinus adiūxit, ne nesciret homo spem sibi luminis in Christi solido corpore cõditam, qui dici stabilem se voluit petrā, nostris igniculis vnde genus venit. Lapis ergo, quem percutientes ignem elicimus, Christum significat, qui percussus verbere crucis, Spiritum sanctum nobis effudit. Quòd si crystalli lapidem soli obijcimus, escamq; subijcimus, vt mediãte crystallo carbones extincti reuiuiscãt aspectu phœbeæ lampadis, illud nobis gratissimè commemorari debet, quod mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, inter Deum extinctosque homines medius interueniens, nostręque infirmitati vsque ad mortem appropinquans, longè à nobis secretum ignē, id est, sancti Spiritus altissimam diuinitatem infundit, ignē vtique Spiritus sancti, quem, sicut testatur ipse, venit mittere in terram, & voluit vehementer accendi. Non enim vana religio est, solenni processione ad noui ignis benedictionem exire Eamus, inquit Apostolus, ad eum extra castra, improperiū eius portantes. Procedentes nanque ad illum ignem, meminisse debemus exeūdum nobis esse ad eum, quem Iudæi extra castra ciuitatemque suam proiecerunt, vt per ignem sancti Spiritus vitam æternam habeamus, credentes in eum, quem illi à præsenti vita extinxerunt. Deinceps imminente vespera, maiora tristitiæ sequuntur incrementa. Altaria spoliantur, vino & aqua lauantur, campanæ conticescunt, oēs, pręter vigilias nocturnas, regulares horas absorbet triste silentium. Vsum nouimus, mysteria requiramus.

2. Cor. 4. *Psal. 117.* *1. Tim. 2.* *Luc. 12.* *Heb. 13.*

Cur campanæ non sonant.
Cap. XXIX.

Signa Ecclesiæ, quæ cãpanas dicimus, sanctos Christi præcões significare, suo loco iam dictū est, qui charitatis igne excocti, & diuina instructione formati, in protectione Dei cœli, tanquàm in turri fortitudinis commanentes, imò suspensa mente pendentes quadam fraternæ dilectionis corda commouentur, totaque die, & tota nocte commouentur, vt non taceant prædicare nomen domini, dicētes: Qui reminiscimini domini, ne taceatis, & ne detis silentium ei. Notum est autem, primos huiusmodi præcones, scilicet sanctos Apostolos, nõ solū conticuisse, sed & relicto eo omnes fugisse. Petrus quoq; cæterorū princeps, cuius ab ore primum veritatis præconium in omnem terram exiuit, dicētis: Tu es Christus filius Dei viui, vocē illam clarissimam repressit, conticuit, Christum reliquit, fugit, & negauit. Igitur ea hora, qua dominus traditus est, rectè signis ecclesiæ silētium indicimus, Christumque solum torcular calcantem, solum in ligno crucis

Psal. 90. *Esa. 62.* *Matth. 26.* *Matt. 16.* *Esai. 63.*

cis, extenso corpore tympanizantem, testimonium veritati humili ac solitaria voce perhibentem, ligneo malleolo in tabula suspenso & personante, populumq; ad Ecclesiam inuitatione significamus.

Cur altaria nudentur. Cap. XXX.

CVr altare nudetur scire volentibus facilè liquet, si prius animaduerterint, qd ipsum altare significet. Significat autem Christum, quia sic illud in téplo, quomodo Christus toti corpori Ecclesiæ dignitate & honore præminet. Quòd si & autoritas desideratur, occurrit illa dñi dicentis per Moysen: Altare de terra facietis mihi. Quod B. Gregorius sic exponit: Altare de terra facere, est in incarnatione mediatoris sperare. Tunc quippe à Deo nostrum munus accipitur, quando in hoc altari nostra humilitas, id est, super dñicæ incarnationis fidé posuerit, quicquid operatur. In altari ergo de terra oblatú munus ponimus, si actus nostros dominicæ incarnationis fide solidamus. Cum itaque nudum altare conspicimus, dignum illud memoria, quod magnificè propheta, flebiliterq; deplorat, nostris intimis personare auribus, nostris internis præsentialiter debet apparere conspectibus. Ecce vidimus eum, & nó est species ei neq; decor, & nos considerauimus eum despectum & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitaté. Verè lág uores nostros ipse tulit, & peccata nostra ipse portauit. Hęc de passione eius dicta esse perspicuú est. Ille enim speciosus forma præ filijs hominum, qui semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, maximè in passione sua visus est non habens specié, neq; decoré, & quasi absconditus vultus eius. Nam anteà decorus incedebat, & magnificabatur ab omnibus: quia sicut laudatur in cáticis: Venter eius eburneus, distinctus erat saphyris, id est, naturæ infirmitas interdum cœlestibus in illo resplendebat miraculis. At tunc quia dominus posuit in eo iniquitates omnium nostrum, ascendit sicut virgultum coram eo & sicut radix de terra sitienti. Illa facies eius & oculi, ex quibus, vt ait Hieronymus, igneú quiddam & sydereum radiabat, verbi gratia, quando vendentes & ementes eiecit de templo, quod infinitus facere non posset exercitus, illa, inquá, facies núc despiciebatur, alapis cędebatur, velabatur, conspuebatur. Vel lebantur genæ eius, quæ sicut areolæ aromatum gratú propè accedentibus spirant odorem, ita contuentibus, benignitatem eius exprimebát & mansuetudiné. Manus eius, quæ ita faciles erant ad operanda miracula diuini beneficij, vt meritò dictæ fuerint tornatiles, aureæ, plenæ hyacintis, vinculis astrictæ sunt, clauis confixæ sunt. Propter talia dictú est: Et aspectus in eo non est, & nó est ei species neq; decor. Insuper hoc ad denudati altaris causam pertinet, quod idem dominus vestimentis suis spoliatus est. Milites nanq; cùm crucifixissent eú, diuiserút sibi vestiméta eius, & fecerút quatuor partes, vnicuiq; militi partem. Et de tunica dixerunt: Non scindamus eá, sed sortiamur de illa, cuius sit. Tale vinum bibit noster Noë, quod interpretatur requies, scilicet dominus Iesus, in quo requié inuenimus animab. nostris, tale, inquá, vinum bibit ex vinea sua, quá plátauit, scilicet ex gente Iudaica, quá de Aegypto transtulit, quia cunctis amaritudinibus inebriatus, soporatus est somno mortis, & in cunctis à diuinitatis suæ gloria nudatus ad tépus apparuit. Cùm ergo altare Christum significet, rectè ob commemorationem horum, vestitu & ornatu suo spoliatum est.

Exod. 20.

Esa. 53.

Psal. 44.

Philip. 2.

Cant. 5.

Esa. 53.

Matth. 21.

Iohan. 2.

Cant. 5.

Esa. 53.

Iohan. 19.

Gen. 9.

Matth. 11.

Psal. 79.

Cur vino & aqua lauentur.

Caput XXXI.

CAusa verò, cur lauentur altaria, non minus his, quæ dicta sunt, scientem delectat. Videlicet idcirco illa lauari institutum est, quia dominus noster, quem altare significat, vt dictum est, de latere suo lancea militis perforato sanguinem & aquam effudit. Ideo lauátur vino & aqua. Vinum enim pro sanguine, in sacraméto quoq; sacrificij, ipso domino autore, ascitum est. Sanguinem, inquam, & aquá effudit de latere suo summus nostrę opifex salutis, quæ prima sunt eiusdé elementa salutis Sanguine redimimur, aqua abluimur. Hęc enim aqua, prima sui fuit origo baptismi, quo baptizamur nos, queá à nullo accepit, sed ipse primus eius autor extitit. Hoc ideo dicimus, ne putemus illum à Iohanne suum accepisse baptismum, quod Romana autoritas non concedit, Græcorú contradicés traditioni, vt die Epiphaniæ baptismú celebrent, sicut in nocte paschali (quod & suprà dictú est) vbi de die Epiphanię métio facta est. Sed de origine baptismi opportunius dicemus, cùm de morte domini in sequenti Parasceue, vel sabbati sancti officio, tractatus vel ordo causarum poposcerit. Sciendum auté, quòd rectius faciunt hi, quos & nos imitamur, & ordini euágelico magis eorum propinquat consuetudo, qui hodie quidem, id est, feria quinta, altaria nudant, sed ipsa die parasceue lauát. Nam hac feria quinta cœpit quidem dominus ad vesperam agonizari, sed feria sexta sanguiné & aquá de latere suo lánceatus effudit. Idcirco & cum cantu ad passioné pertinente, vel cum psalmodia pœnitentiali

Iohan. 19.

nitentiale lauare consueuimus. Hispidi quoque ramusculi, cum quibus lauantur, flagella significant, quæ pectus illud sacratũ deiq; capax atrociter secuerunt. Non enim diuinitas inhabitans, pasibilitatem carnis exclusferat, sed veros dolores, verasque virgarum vibices in illo nostra caro pertulit.

Cur horas sub silentio cantamus.
Caput XXXII.

Luc. 9. QVòd non solum campanarum clangor silescit, sed regularium quoq; concentum horarum noster omninò chorus abscõdit, illud significat, quòd apostoli Christi
Matth. 26. non solum prædicare cessauerunt, vt soliti fuerant circuire per castella euangelizantes & curantes vbiq;, sed & nocte hac, postquàm hymno dicto exierunt cum illo in montem Oliuarum, diffugientes & oppresi tristitia, cuncti à laude communi conticuerunt. Idcirco autem à completorio profundum hoc incipitur silentium, quia circa hanc horam, cùm dixisset discipulis: Ecce appropinquauit, qui me tradet, ipsi graues esse cœperunt & præ tristitia dormitabant, tandemque vbi turba, & qui vocabatur Iudas, venit, cùm tenerent eum, relicto eo, omnes fugerunt. Nec quisquam ex illis ad eum propius iam accesfit, nisi discipulus ille, qui, vt Iohannes ait, Iohan. 18. notus erat pontifici, quiq; dixit ostiariç & introduxit Petrum, quem Hieronymus ipsum fuisse Iohannem asserit.

Cur Matutinas sicut horas sub silentio non dicamus. *Cap.* XXXIII.

QVæri hic potest, cur cùm diurnas horas triste silentium operiat, nocturnas vigilias vel laudes intecta melodia depromat? Ad quod dicendum, tempus aliud per diem, aliud significari per noctem. Nam diurnis horis præsentiam significamus dominicę passionis, nocturnis autem vigilijs tempora priora, per quæ futuram eandem pasionem prophetæ prænunciauerunt. Qui quia non tacentes interfecti sunt, idcirco nobis voces illorum proferentibus candelæ, vt suprà dictum est, extinguuntur, quarum vltima, quę extinguitur ad canticum Euangelij, ipsum dominum, qui Euangelizans occisus est, significat.

LIBRI QVINTI FINIS.

RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER SEXTVS.

De Parasceue. Cap. I.

Matth. 21. Dies sextus ab illo, quo dominus noster ciuitatem Hierusalem cum gloria, quam mox inuidia sequeretur, ingressus est, illud euidentius confirmat, quod superius commendatum est, scilicet hanc hebdomadam humanę restaurationis respondere mysteriorum ordine, primæ illi hebdomadæ mundanæ creationis. Nam hominem, quem in illius sexta feria creator mirabiliter condidit, in huius nihilominus sexta feria idem ipse Saluator mirabilius redemit. Dies hic parasceue vocatur, parasceue autem præparatio interpretatur: Quo nomine Iudæi, qui inter Græcos conuersabantur, sextam sabbati, quæ nunc a nobis sexta feria nuncupatur, appellabant: quod eo videlicet die, quæ in sabbatum forent necessaria, præpararent: iuxta quod de manna quondam erat præceptum, sexta autem die colligetis Exod. 16. duplum, &c. Qui verò inter Romanos vitam ducebant Iudæi, vsitatius eam Latinè cœnam puram cognominabant. Quia verò sexta die homo factus, & tota mundi est creatura perfecta, septima autem conditor ab opere suo requieuit, vnde & hanc sabbatum, id est, requiem vocari præcepit: rectè dominus eadem die sexta cruci fixus, humanę restaurationis impleuit arcanum. Vnde, cum accepisset acetum, dixit, consum- Iohan. 19. matum est, id est, sexta die, quod pro mundi refectione suscepit, totum est opus perfectum.

Cur hac die Missa non cantetur. Cap. II.

De hac die primum illud quæritur, cur officium non habeat, imò (quod maximè mirum videtur) cur à Missarum solennijs vacet, cùm passio dominica, quæ hac die celebrata est, sacrificij principium, nostræque salutis summa sit. Videretur nanque iure tanta res solennibus summè celebranda esse gaudijs. Si enim martyris vniuscuiuslibet annua dies, qua per passionem mortis ad immortalitatis gloriam transmigrauit, festiuis honoratur gau- Psal. 115. dijs: & meritò, quia preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius: cur dies hæc solennium gaudiorum orbata est instrumentis, qua martyrum & sanctorum omnium rex sanctis omnibus antiquis & nouis per mortem suam paradisum aperuit, & latroni quoque, cui dixit: Hodie mecum eris in paradiso, hoc die solutum est admirabile precium, cuius pondere, vt cantamus, captiuitas mundi redempta est, inferni claustra confracta sunt, & cęlestis nobis aperta est ianua regni. Quęritur ergo, cur adeo publicis gaudijs exempta sit, vt nec missarum lætitiam ordinis Ecclesiastici authoritas illi asscripserit. Vnde consulto gratiæ cœlestis oraculo, breuiter aliquid super hoc capitulo dicendum est. Gloriari quidem (vt Galat. 6. Apostolus ait) nos oportet in cruce domini nostri Iesu Christi, & in gratia tanti precij, quod pro nostra redemptione datum est, fideliter cunctis posthabitis exultare gaudijs. Sed sunt aliqua, quæ gloriam hanc & exultationem nostram nimiùm nimiumque obnubilant. Primum nostrę conscientia causę, propter quam imperiosa sanctæ trinitatis charitas, hominem tantæ reuerentiæ, tantæque dignitatis, qui cum Deo verbo vna persona est, hominem innocentem, & morti nihil debentem, morti addixit, sicut Apostolus ait: Proprio filio suo non pepercit Deus, sed pro nobis omnibus tradidit Rom. 8. illum. Non enim ita gaudere debemus de gratia tradentis, vel de charitate morientis, vt non etiam doleamus, quod tanto domino tormentorum, & mortis causa fuimus. Siquidem non gaudere, ingratitudinis: non dolere autem, crudelitatis est. Non ita simus incauti laudatores prouidentiæ vel præscientiæ Dei, vt præscientiam eius & ordinationem idem esse arbitremur. Non enim hæc, id est, præscientia & ordinatio Dei, æqualia sunt, aut conuerti possunt, quia præsciuit Deus quidem omnia, quæ ordinauit, sed non præordinauit vel prædestinauit, vt fierent omnia, quæ præsciuit. Nam de homine, cùm faceret eum, duo præsciuit, scilicet & quomodo per fraudem diaboli decipiendus esset, & quomodo per omnipotentiam suam deceptum & perditum restaurare posset. Hæc, inquam, duo præsciuit: sed eorum alterum, id est, lapsum hominis, fieri permisit, ad cumulum diabolo debitæ damnationis: alterum autem, id est, restaurationem eius, præordinauit, vt (sicut ait Apostolus ad Ephesios) innotesceret principatibus & pote- Ephes. 3. statibus in cœlestibus, per Ecclesiam multiformis sapientię Dei. Vnde & Hieronymus in commento eiusdem Epistolæ: Si, inquit, principatibus, & potestatibus in cœlis, quas sanctas ministrasque Dei accipere debemus, ignota fuit multiplex sapientia Dei, quæ nunc eis per Ecclesiam reuelata est, quantò magis patriarchis & prophetis ignota fuit, quos

supra, non ignoraſſe myſter a Chriſti, ſed ita
Apoſtolus vt Apoſtolus neſciſſe, monſtrauimus. Multiplex quippe ſapiẽtia Dei per Eccleſiã eius, nunc & principatibus & poteſtatibus reuelata eſt, quam olim Deus futuram in ſua mente decreuerat, & nũc eſſe perfectã ex eo, quod videmus, agnoſcimus. Crux itaq; Chriſti nõ ſolũ nobis, ſed & angelis cũctiſq; in cœlo virtutibus profuit, & aperuit ſacramentũ, quod ante neſciebant. Deniq; ad cælũ cum corpore reuertentem mirantur & dicunt: Quis
Eſai. 63. eſt iſte, qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra? iſte formoſus in ſtola ſua. Et in alio
Pſal. 23. loco: Quis eſt iſte rex gloriæ, dominus virtutum, ipſe eſt rex gloriæ? Non ergo putemus diuinæ ordinationis vtrũq; fuiſſe, & hominis lapſum, & eiuſdem reſtitutionem: ſed præſcitum quidem lapſum fieri permiſiſſe Deũ, ad diaboli damnationem: reſtaurationem autẽ præordinaſſe, ad multiformis ſapientiæ ſuæ oſtentionem. Et nõ ſicut blaſphemamur, in-
Rom. 3. quit Apoſtolus, & ſicut aiunt quidã nos dicere: Faciamus mala, vt veniant bona, quorũ damnatio iuſta eſt. Dixerat enim: Vbi abundauit peccatum, ſuperabũdauit gratia. Quod quidam iuſtè damnandi ſic peruertebant, vt illum dixiſſe aſſererẽt, quòd oporteat nos facere mala, vt veniant bona. Quorſum hæc? Videlicet vt aduertamus, quia multò magis Deus, cùm faceret hominem, nec voluit, nec vllo modo dixit: Fiãt mala, vt veniant bona: ſed eo nolente, eo prohibente, mortéque cõminante, diabolo conſentiens homo malum fecit: Deo autem diſponente, bonũ venit. Et vbi abundauit peccatum, in tantũ ſuperabũdauit gratia, vt quia ſatisfactionem pro culpa nullus debebat, niſi homo, nulluſque ſoluere poterat, niſi Deus miſeratus Deus homo fieret: qui cùm pro ſe nihil morti deberet, moriendo pro nobis debitum noſtrum ſolueret. Igitur noſtræ, vt ſuprà dictum eſt, conſciẽtia culpæ gaudium noſtrum reuerberat, vt nõ exultemus hac die, ſed ambulemus demiſſo capite: quia vulnera illa noſtra fece-
Pſal. 68. runt crimina, quia contumaces ſerui cõmiſimus, quod vapulat ille omnium dominus, quia quæ ille exoluit, nos rapuimus. Deinde Euãgelicæ quoq; autoritatis eſt, & ex domini dictis accepim⁹, vt hac die gaudere Iudæis relinquamus, & nos contriſtemur. Nam cùm
Iohan. 16. dixiſſet: Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, ſecutus adiunxit: Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Adhuc aũt huic tantæ rei triſtitiam conuenire probabili exemplo confirmat, dicens: Mulier cùm parit, triſtitiam habet, quia venit hora eius: cùm autem pepererit puerum, iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Mulieri quippe Eccleſiam Apoca. 12.
ſuam aſsimulat, quæ quia Chriſtum diligit, Iohan. 20.
quem ex Deo patre genitum, in noſtram naturam ſuſcepit, rectè hac die moriente illo per mortem, quaſi per partum in vitam æternam & in immortalitatis gloriam exeunte, triſtitiam habet, & clamat vt in vtero habens, & clamat parturiens, & quia poſtquàm reſurrexit, æterno ſuo regno natus, grauiſi ſunt diſcipuli viſo domino, ſicut ipſe dixerat: Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis, perpulchrè perfecta eſt, quæ præmiſſa fuerat, mulieris ſimilitudo, quæ poſtquàm pepererit, iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Iohan. 16.

Quod celebritas noſtræ redemptionis à feria ſexta ad dominicam transferatur.

Caput. III.

Differendum eſt igitur gaudiũ tantę ſalutis, tantę tãque neceſſariæ redéptionis, tanti precij, cuius põdere captiuitas mundi redẽpta eſt, inferni clauſtra cõfracta ſunt, ianuæ cœlorum apertę ſunt, latro pœnitentium exẽplum, cum domino paradiſum ingreſſus eſt. Differendum, inquam, vſque in Luc. 23.
diem tertium, quo tãtus ille victor ſurrexit, 1 Cor. 15.
quo nobis victoriam ſuam annunciauit, quo nobis in ſemetipſo, quid de nobis ſperemus, oſtendit: & tunc pro redẽptione animarũ, quę hac die patrata eſt, & pro reſurrectiõe corporum, quę illa luce condita eſt: pro hoc, inquã duplici munere, inenarrabilis, inæſtimabilis infinitę ſolẽnitatis, dignitatis, toto corde, toto ore, totiſque viribus concelebranda eſt. Hac interim die triſtitia regnet, hac, inquam, die triſtitia denominata, id eſt, triſti die contriſtemur ad pœnitentiam, feriam dominicæ paſsionis noſtram pertranſeat animam, claui manuum ac pedum eius carnem noſtram cõfigant, crux eius noſtram ſuſpendat concupiſcentiam. Compatiamur, vt conregnemus. Hodie non ſacrificemus, dum nobis hoſtia Rom. 8.
tollitur de manibus. Non ſacrificent amici, dum trucidant inimici. Dominus, inquit Exod. 14.
Moyſes, pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. Quandiu ergo torcular calcat ſo- Eſai. 63.
lus, & indumentum eius ſanguine conſpergitur, quandiu ligatus deridetur, velata facie colaphizatur, & alapatus, conſputus, quãdiu illuditur veſte alba indutus, itemque arundi-

arundinē accipiens in dextera, vestemq́; pur
puream & spineam coronam, clauorūq́; fixu
ram, quibus in cruce pendēs, legis factus est
Matt. 26. maledictum, bibitq; aceti poculū, quādiu tot
Luc. 23. opprobrijs exaturatur, tādiu nos, id est, à ma
Iohan. 19. ne vsq; ad horā nonam, iuge ac profundum
Deut. 21. teneamus silentiū, mœrori amicū, & interio-
Exod. 3. rem penetrātes meditationis solitudinē, sol-
uentesq́; cum Moyse calceamenta de pedib.
nostris, audiamus illum tanquàm de medio
rubi dicentem: Videns vidi afflictionem po-
puli mei, qui est in Aegypto, & gemitum eius
audiui, & descendi liberare eum. Nunc enim
quasi in rubo spinis inhæret, clauis cōfixus,
spinisq; coronatus, crucisq́; arbustum guttis
sanguinis, quasi rubentibus pollulat moris,
vt (sicut ait quidam) tristes purgantur sangui
ne culpæ, quem contorta rubus densis cru-
ciatibus edit.

*Cur hora nona conuenimus adorare cru-
cem. Caput IIII.*

Matth. 27. HOra aūt fere nona, quādo mox traditu
Luc. 23. rus spiritum clamauit voce magna, di-
Iohan. 19. cens: Pater in manus tuas cōmendo spiritum
meum: vidésq́; quod factū fuerat, & quod sic
clamans emisisset spiritū, Centurio, nostrę fi
dei prçcentor, clamauit & ipse dicēs: Verè fi-
lius Dei erat iste, iussitq́; Pilatus ad petitionē
Ioseph reddi corpus, venitq́; Nicodemus fe-
rens myrrhę & aloēs quasi libras centū, & ac
ceperunt corpus Iesu, & inuoluerunt linteis
cum aromatib. tunc, inquā, licuit his & alijs
discipulis appropinquare, & querelas tanto
funeri depromere, paulatim dilapsis persecu
toribus: vel quia diutino dominicę mortis sa
tiati spectaculo discesserant: vel quia viso ter
ræmotu, quo velum tēpli scissū est, & petræ
scissæ sunt, & monumenta aperta sunt, territi
diffugerāt. Circa nonā igitur horā conuenia
Matth. 27. mus & nos, & supremo funeri, non tā Missa-
le officium, quàm funebrē exhibeamus plan
ctum, quem & hoc ordine peragimus.

*De Officio vel ordine adorandæ cru-
cis. Caput V.*

NArrandā sacræ passionis historiam il-
la duo præeunt animalia, de quibus &
cantamus: In medio duûm animalium inno
Abac. 2. tesceris: scilicet lex & prophetę, quæ illi con-
corditer attestantur, iuxta quod Moyses &
Helias apparuerunt in monte, quando trans
Matth. 17. figuratus est, cum eo loquentes. Nam prima
lectio Oseæ prophetæ est: In tribulatione
Osea 6. sua mane consurgent ad me: Venite & reuer
tamur ad dominum, quia cœpit & sanabit
nos, percutiet & curabit nos, viuificabit
nos post duos dies, in die tertia suscitabit
nos. Secūda de Exodo est, [illegible] Moyses filijs
Israel: Mensis iste principium vobis mēsium Exod. 12.
primus erit in mēsibus anni. Decima die mē-
sis huius, tollat vnusquisq; agnū per domos
& familias vestras, & immolabitis eum deci-
moquarto die mensis huius ad vesperam, &
reliqua. Prima sanè, resurrectionis præconi-
um est: secunda passionis, & eidem passioni,
quæ hac die legenda est secundum Iohannē,
propriè cōgruit: maximè pro eo, quod idem
Euāgelista sumpsit hoc ex illa testimonium: Iohan. 19.
Os non comminuetis ex eo. Singulas lectio-
nes singuli sequuntur tractus, quem cantum
propriū esse lugētium, longè suprà in septua-
gesima dictum est. Primus nos ad tremorem
excitare molitur, dicente Abacuc: Domine Abac. 3.
audiui auditum tuum & timui. Sic enim A-
bacuc hic ex eo, quod in certamen & lucta-
men, vt ita dicam, amplexu cum Deo cōgre-
ditur, amplexātis, id est, luctantis sortitus est
nomen: nullus enim, vt ait Hieronymus, tam
audaci voce ausus est Deum ad disputationē
iustitiæ prouocare, & dicere ei, cur in rebus
humanis tāta versatur iniquitas? Vsquequò Ab. 1. 2. et 3.
domine clamabo & non exaudies? & cætera:
Si, inquam, hic Dei colluctator fortis & rigi-
dus stās super custodiam suam, & figens gra-
dum super munitionē, dum Christū in cru-
ce contemplatus, & videt cornua in manibus
eius, & ibi absconditā fortitudinem eius: ti-
mui, ait, & expaui, quid nos longè impares,
longeq́; minorem in die iudicij fidutiam ha-
bentes, quando videbimus manifestam in
nubibus cœli fortitudinem illam, quam hic
timet absconditam in cornibus crucis, quæ
erant in manibus eius? Quid facient tabulæ,
si tremunt columnæ? Rectè ergo, vt nostrū
tractus hic magis ac magis excitet timorē, in
plerisq; ecclesijs religione imitandis ita can-
tatur, vt post singulos versus semper primus
vicissim nunc à principio, nunc à medio re-
petatur. Sequens tractus: Eripe me domi- Psal. 139.
ne ab homine malo, secundum titulum eius
dem Psalmi, qui est in finem psalmus Dauid,
vox est eiusdem manu fortis propugnatoris
nostri, pro nostra salute in passiōe sua decer-
tātis, & hæc illi oratio hac de causa attribui-
tur, vt nos quoq́; simili exemplo in periculo
existentes, orationis deuotione à domino li-
berari mereamur.

*Cur hac die legitur passio secundum Iohan-
nem. Caput VI.*

QVanuis & ipse ordo scribendi popos-
cisse videatur, vt hac die post alios Euā-
gelistas passio domini secundum Iohannem
legeretur, constat enim illum reuersum de
Pathmos insula, vbi exilio relegatus fuerat,
post omnes Euāgelium suum scripsisse vlti- Iohan. 18. 19
 mum:

mú:tamen & hæc altera maior causa est, quia præsens interfuit, & cæteris adesse nō audentib. ipse, quia (sicut de seipso ait, & sicut Hieronymus phibet) notus erat pótifici, fiducialius securus est, & iuxta crucē stetit. Stantib' enim iuxta crucem Iesu, Maria matre eius, & sorore matris eius, cùm vidisset Iesus matrē suam, & discipulum stantem, quē diligebat, dicit matri suę: Mulier, ecce filius tuus, deinde dicit discipulo: Ecce mater tua: Et ex illa hora accepit eam discipulus in suā. Et paulò pòst de se ait: Et qui vidit, testimoniū perhibuit & testimonium eius verum est.

Cur Euangelista suum interposuit testimonium. Cap. VII.

NOn prætereundum tantæ huius rei sacramentum, cui sanctus Euangelista tā diligenter suum interposuit testimoniū, & congrua de scripturis subiecit exempla. Dixerat enim, quia milites, qui fregerunt crura latronū, cùm venissent ad Iesum, & viderūt eum iam mortuū, non fregerunt crura eius, sed vnus militum lancea latus eius aperuit, & cōtinuo exiuit sanguis & aqua. Facta sunt, inquit, hæc, vt scriptura impleretur, quæ dicit de eo. Os non cōminuetis ex eo. Et item alia scriptura dicit: Videbunt, in quē transfixerunt. Cur agnus qui immolatus est, noluit vt os cōminueretur ex eo? Nō enim casu, sed eo nolente & disponente actum est. Siquidē nō alia, quàm quę voluit ac disposuit ipse ab his, qui eum voluntate sua vel propria nequitia peremerunt, tormenta perpessus est. Vnū de similib. nobis locutus est, hoc scilicet, quòd, vt nos mortalis ac passibilis homo natus est. Cętera dissimilia nobis cuncta locutus est, quia quando voluit, & quomodo voluit natus est, quando voluit, & quomodo voluit mortuus est. Cur ergo noluit, vt crura sua frangerentur, sicut & illorum sceleratorum, inter quos reputatus est? Videlicet iccirco, quia ossium fractura nullum vsquam bonū sua similitudine commendat.

Exod. 12. *Zacha. 12.*

Quod singula eorum, quæ dominus passus est, aliquid mysticè significent. Cap. VIII.

COnsideremus ea, quę in passiōe sua pertulit dominus noster, & inueniemus alia quædam, quæ nos spiritualiter amplius ædificent, per illa significari. Nam non solū quæ gessit, & quæ pati voluit, sic disposuit, vt cùm interiora perspexeris, si exteriora hæc attendas, sic vtrobique consonam inuenies similitudinem, quomodo ex qualitate seu ex proprietate figurarum vel apicum, eandem scriptoris manum diuersis in locis recognoscis.

Quid crucis figura significet. Cap. IX.

PRimùm ipsa crucis figura nihilne mysticū significat? Taceo, quod decentissimū esse nullus abnuat, salutem humani generis in ligno crucis constitui, vt vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret: & qui in ligno vincebat, in ligno quoq; vinceretur. Quodq; ait quidam: Neue quis ignoret speciē crucis esse colendā, quæ dominum portauit, ouans ratione potenti, quatuor inde plagas quadrati colligit orbis. Illud non prætereā, quia salutis, quā operabatur, primas ianuas, id est, fidem, spem & charitatem, quartamq; illarum, perseuerantiam, in eiusdē crucis, in qua pendebat, figura significabat. Habet enim crux in longitudinem, latitudinem, sublime atq; profundum, id est, acumen, quo fixa terræ inhæret: lōgitudinem, id est, vsq; ad brachia: latitudinem, in eorūdem expansione brachiorum: altitudinem, ab ipsis brachijs sursum versus, quo caput imminet. His autem quatuor supradictæ virtutes signantur: Profundo, Fides, quæ occulta voluntatis Dei vocatione, prima in fundo cordis quasi fundamētum in ædificio, ponitur: lōgitudine, perseuerantia: altitudine, spes, quę nobis in cælis sib. reposita est: latitudine, charitas. Nam de his, inquit Augustinus, Apostolum dixisse intelligo: Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum. Salutis ergo primos aditus in supplicij sui figura Saluator noster prædicabat. *Ephes. 3.*

Quid significet, quod aceti poculum cùm gustasset, noluit bibere. Caput X.

PEr hoc autē, quod oblatum sibi acetum, felle mixtum, cùm gustasset, noluit bibere, reprobationē significat vineæ suæ, scilicet gentis Iudaicę. Vinea enim domini sabaoth, domus Israel est. At illa, q̄ ipse expectauerat, vt faceret vuas, & fecit labruscas, tandem illi mortis miscuit amaritudinē, qua gustata modicè, id est. p triduū, iā in genimine vitis illius bibere nō vult. Resurgēs enim à mortuis, iā nō moritur, mors illi vltra nō dominabitur. *Matth. 27.* *Esa. 5.* *Marc. 16.* *Rom. 6.*

Cur chlamydem coccineam circumdari sibi permiserit. Caput XI.

SEd & quod chlamydem coccineam, cum illuderetur, non dedignatus est circundari sibi, nunquid non congruit illi, quod propter nos in passione sua fungebatur ministerio charitatis? Coccus enim coloris ignei, qui in tabernaculo domini offerri, & in veste sacerdotali bis tinctus iubetur assumi, geminam significat dilectionem, Dei & proximi: qua fit, vt quicquid offeri- *Matth. 27.*

offerimus, ignitum & quasi benè coloratum
Exo. 26. 28. coram diuinis placeat conspectibus. Ipse au-
Ephes. 2. tem propter nimiam charitatem suā, qua di-
lexit nos, bibebat calicem passionis, sicut ip-
Ioan. 14. 15 se, vt cognoscat, inquit, mūdus, quia ego dili-
go patrem, & maiorem charitatem nemo ha
bet, quàm vt animam suam ponat quis pro a-
micis suis. Igitur huic Regi nostro chlamys
coccinea benè congruebat, vt ipso habitu se
illum esse ostenderet, qui in lege significaba-
tur per vitulam rufam, cuius corpus pro
peccato iubebatur extra castra cremari, & ci-
Num. 19. nis eius in aqua cum hyssopo super populū
aspergi.

Cur arundinem in manu acceperit.

Cap. XII.

ARundinem quoq; siue calamum ab il-
ludentibus accipere non recusauit in
manu sua, quo (vt ait Hieronymus) sacrile-
gium scriberet Iudæorum, siue venenata in-
Iohan. 10. terficeret animalia. Habebat nanq; in manu
Exod 7. sua virgam, id est, suam in propria potestate
animam, vt volens poneret, atque iterum su-
meret eam. Et sicut Moyses coram Pharao-
Sapien. 2. ne suam proiecit virgā, quę versa est in colu-
brū, deuorauitque versas in colubros virgas
Magorum, iterumque rediję in virgā, sic ipse
nūc suam quodammodo positurus erat ani-
mam, vt descenderet in mortē, quę per colo-
brum intrauit in mundū, colubrosq; Aegy-
ptiorum, id est, mortes absumeret peccato-
rum, atq; iterum in virgam, id est, in potesta-
tem rediję pristinam.

Cur spineam coronam gestauerit.

Cap. XIII.

PEr spineam autem coronam illud visibi-
liter quoque significat, quod de illo pro-
pheta prædixit, & peccata nostra ipse porta-
uit. Spinæ nanq; peccata designant, quæ ani-
Esai. 53. mam pungunt & lacerant. Nā & propter pec
catum homini datæ sunt, dicente domino ad
Gen. 3. Adam, Cùm operatus fueris terram, non da-
bit fructus suos, sed spinas & tribulos germi-
nabit tibi. Cætera quoq; omnia, quæ passus
est, quibus illusus est, mysteria simul & mo-
ralia cōtinēt documenta. Nā in eo, quod faci-
es eius velatur, ac deinde colaphizatur, vela-
men illud significat, ꝙ super corda Iudęo-
rum expādebatur, vt videre illū nō merean-
tur, quē nunc vsq; in synagogis suis cōuitijs
colaphizant & exalapant maledictis. Nobis
autem fortisimū in his omnibus præbet hu-
militatis exemplū. Quis enim non erubescat
collum erigere, & pingui armari ceruice, cùm
Deus & dominus omnium ab illudentibus
sit pro nobis colaphizatus? Nam hominis hu
militatem imitari superbi dedignaremur, hu
militato sub tot cōuitijs Deo, superbire eru-
bescamus. Iob. 19.

Cur sua crura frangi noluerit.

Cap. XIIII.

QVi ergo cætera rationabiliter pertulit,
non frustra, sed disponente eo frāgi sibi
crura noluit. Ossa nanq; quæ vbiq; in scriptu
ris mysticè pro virtutibus accipiuntur, nihil
nobis mysterij prædicarēt in eo, quòd fran-
gerentur. Sed econtrà crura eius in eo, quòd
integra conseruata sunt, illud nobis mysti-
cant, quòd vniuersæ viæ eius rectæ & inuio-
labiles sunt. Cruca nāq; eius, vias eius signi- Psal. 118.
ficant, vnde & in Canticis dicitur: Crura eius Cant. 5.
columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt su-
per bases aureas, id est, itinera eius pulchra
super diuinitatis sapientiam in rectitudine
firmata. Quid igitur vitata crurum fractura
fieri maluit?

Cur sanguinem & aquam de latere suo fuderit.

Cap. XV.

SEd vnus militum (inquit Euangelista) lā- Iohan. 19.
cea latus eius aperuit, & continuò exiuit
sanguis & aqua. Cur igitur hoc fieri maluit?
Videlicet vt illam super nos effunderet aquā
cum sanguine suo, quā dum cōmendaret, di- Iohan. 3.
xerat: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spi- Luc. 12.
ritu sancto, non potest videre regnū Dei. Si-
quidem huius aquę sacramentū ab hoc mi-
raculo sumpsit exordium. Baptizatus ergo
dominus in passione sua, talem ad nos saluti-
ferę mortis participationem iam mortuus e- Mat. 20.
misit. Non est nouum hoc aut mirū, quod il-
lum in passione sua dicimus baptizatum, ma-
tre filiorum Zebedęi postulante ac dicente:
Magister, dic vt sedeant hi duo filij mei, vnus
ad dexteram tuam, & alius ad sinistrā tuam in
regno tuo, respondēs dixit: Potestis bibere ca
licem quem ego bibiturus sum, aut baptismo
quo ego baptizor, baptizari? Qui cùm respon
dissent, Possumus: Calicē, inquit, meum bibe
tis, & baptismo, quo ego baptizor, baptiza-
mini, &c. Nomine calicis siue baptismi passio-
nem voluit designare martyrij, qua & ipsum
& illos decebat cōsummari. Vnde & alibi de
passione sua loquitur: Baptismo autem hā-
beo baptizari, & quomodo coartor vsque Luc. 12.
dum perficiatur? Græcè autem baptismus,
Latinè ablutio dicitur. Quas ergo sordes ha-
bebat dominus, vt baptismo passionis ablue-
retur? Nempe mortalitatem nostram & pas-
sibilitatem, propter quam sordidus & con-
temptibilis apparebat hominibus, sicut in
Zacharia legimus: Iesus autem indutus erat
sordidis vestibus. Dixit autem angelus, his
qui stabant coram se: Auferte ab eo vesti-
menta sordida. Iesus, inquit Hieronymus,

Zacha. 3. indutus erat fordidis veſtibus, qui quum nõ feciſſet peccatum, pro nobis peccatum factus eſt, & ipſe infirmitates noſtras tulit. Et 2. Cor. 5. in Apoſtolo legimus: Chriſtus nos redemit Eſai. 53. de maledicto legis, factus pro nobis male- Galat. 3. dictio. Hic in viceſimoprimo Pſalmo loquitur: Longe à ſalute mea verba delictorum meorum. Et in ſexageſimo octauo: Deus, tu ſcis inſipientiam meam, & delicta mea à te non ſunt abſcondita. Quæ vniuerſa (inquit) appellantur ſordida veſtimenta, & auferuntur ab eo, cùm in morte ſua noſtra de- Hebr. 8. let peccata. Cùm igitur videmus dominum Ieſum propter paſsionem mortis gloria & honore coronatum, & à noſtris quæ ipſe portauerat, ablutum, rectè illum accipimus ſuo baptiſmo in morte ſua baptizatum, atque vt eundem ſuum ad nos transfunderet baptiſmum, ſanguinem & aquam de latere ſuo profudiſſe iam mortuum. Baptiſmum autem, quo à Iohanne baptizatus eſt, non ad eandem pertinuiſſe virtutem, aliàs iam dictum eſt.

Cur nec ſolus ſanguis, nec ſola aqua de latere eius exiuit: vel cur aqua ſanguini ſociata ſit.

Cap. XVI.

IDcirco nec ſolus ſanguis, nec ſola de latere ſaluatoris aqua manauit, quia diuinus ordo noſtræ ſalutis vtrunque depopoſcit. Sanguine nanque redimimur, aqua abluimur. Nec ad hoc redempti ſumus, vt tales nos ille poſsideret, quales eramus prius. 1. Theſſ. 4. vnde & Apoſtolus: Non enim, inquit, vocauit nos Deus in immunditiam, ſed in ſancti- 2. Cor. 6. ficationem in Chriſto Ieſu. Et in alio loco, cùm priora commemoraſſet peccata: Et hec, inquit, fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, &c. Vt ergo eſſet vnde à peccatis lauaremur, aqua, quæ corporales tantum lauare poterat ſordes, ſanguini, qui eſt preciũ noſtræ redemptionis, ſociata eſt, & ex eius ſocietate virtutem atque autoritatem ſumpſit, vt ad abluendas inuiſibiles peccatorum ſordes, digna ſit ſancto cooperari ſpiritui. Societate, inquam, viuifici ac pretioſi ſanguinis hoc accepit, vt cõparetur vera ſimilitudine rubro mari, per quod ſaluatus populus tranſiuit, Pharaone ſubmerſo cum curribus Exod. 14. & equitibus ſuis. Nã fugientes Aegyptum huius ſeculi, mundatos in veram repromiſſionis terram tranſmittit, diabolum perſequentem penitus abſorbet cum præteritis actibus & pompis ſuis. Igitur (vt ſuprà dictũ eſt) lõge rationabilius fuit, vt lancea militis latus domini aperiretur, quàm vt eius crura frangerentur. Rationabilius, inquam, ac decentius tanto fuit ſalutis artifici, valdeque acceſsit ad pulchritudinem operis, vt illud ſibi mortuo de latere educeret, vnde naſceretur Eccleſia, qui dormienti Adæ coſtam eduxit, vnde formaretur Eua. Hac enim ſi- Gene. 2. militudine quid pulchrius, quid elegantius, quid dulcius? Siquidẽ ille primus Adam obdormiuit, iſte ſecundus (vt dictum eſt) ſurrecturus obijt. Illi dominus ſoporem immiſit, huic pater calicem paſsionis dedit.

Egredimini ergo & videte filiæ Sion Re- Cant. 3. gem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater ſua in die deſponſationis eius, & in die lætitiæ cordis illius. Egredimini, inquam, de tenebris illis, quæ ſuper terram factæ ſunt ab hora ſexta vſque in no- Matth. 27. ram nonam, imò de illis, quæ per illas ſignificatæ ſunt, & nunc operiunt faciem cordis Iudæorum. De his ergo tenebris exite & videte intenta contemplatione illum, qui 1. Pet. 2. vos vocauit in admirabile lumen ſuum, Regem magnum, regem pacificum in diademate ſpineo, quod eſt charitatis & magnæ miſerationis ornamentum, quo coronauit eum mater ſua ſynagoga in hac die deſponſationis eius, qua (vt dictum eſt) naſcituræ ſibi ſponſæ Eccleſiæ in lætitia cordis ſui prima elementa produxit.

Cur hac die ſolennes fiant orationes pro ſtatu Eccleſiæ.

Cap. XVII.

OMni quidem tempore pro ſtatu ſanctæ Eccleſiæ fideliter orandum eſt: ſed hac die præcipuè ſolẽnes pro illa orationes ſecũdum graduum vel dignitatum ordines ac diuerſitates, à ſacerdote perorãdæ, rationabiliter inſtitutæ ſunt. Hac enim die ſaluator noſter pro cunctis orauit, & commune pro omnibus ſacrificium factus eſt, de quibus & paſsioni appropinquans, imo iam ad arã cruſ cis pene aſsiſtens, cùm pro diſcipulis ſuis ro- Iohan. 17. garet, dixit: Non pro his tantum rogo, ſed & Eſai. 9. pro his, qui credituri ſunt per verbũ eorũ in me. Nempè hic ille erat magni conſilij an- Apoca. 8. gelus, de quo in Apocalypſi legimus: Stetit Angelus iuxta aram templi, habens thuribulum aureum in manu ſua. Hodie iuxta aram templi, id eſt, in conſpectu Eccleſiæ aſſiſtens, aureum immaculati corporis thuribulum in conſpectu Dei, pendens in cruce, ſuſtulit, & orationis incenſum dignum cum clamore valido & multis lachrymis (vt ait Heb. 5. Apoſtolus) pro nobis adoleuit. Rectè ergo & nos cum illo ſolennes pro nobis & pro cunctis orationes offerimus, iuxta quod illic additum eſt: Et data ſunt ei incenſa mul- Apoca. 8. ta, &c.

Cur

Cur pro Iudæis genua non flectimus.
Cap XVIII.

VBi notandum, quod cùm in ſingulis o-
rationibus ad pronunciationem diaco-
Rom 11. ni genua flectamus, in ea tantum, quæ pro
Iudæis dicitur, hoc non facimus: videlicet,
quia donec plenitudo gentium ſubintroeat,
cæcitas, quæ cõtingit in Iſraël, nullius oratio-
nis manu depelli vel expelli poteſt. Itaque
diuinis nec debere, nec velle, aut poſſe con-
traire iudicijs profitentes, vehementem pro
illis nunc intendendum non eſſe orationem
ſignificamus in eo, quod genua non flecti-
mus, & tamen oramus vtcunque & pro his,
Iohan. 12. quia futurum eſt, vt illos quoq; trahat ad ſe,
qui idcirco in cruce exaltatus eſt, vt ad ſeip-
ſum omnia traheret.

Cur ab his, qui crucem apportant, cantatur, Popule meus, & aliæ antiphonæ: & ad ſingulas reſpondetur græcè ἅγιος, & Latinè, Sanctus Deus. Cap. XIX.

TRes iſtæ antiphonæ, Popule meus, Quia
eduxi te, quid vltrà debui, quæ appor-
tando crucem decantatur, ſenſibus parum
aut nihil differentes, verbis quoque ac mo-
dulatione conſimiles, triplicem ſignificant
ſcripturam tituli, ſenſumque eius conſonant,
qui ſuper caput domini Hebraicè, Græcè ac
latinè deſcriptus eſt: Ieſus Nazarenus rex Iu-
dæorum. Nam, quia ibi ſcriptum eſt Ieſus
Nazarenus, hic per ſingulas antiphonas in fi-
ne ſubijcitur, Saluatori tuo, iuxta interpreta-
tionem eiuſdem nominis. Et quia verè eſt
rex Iudæorum, licet hoc illi negauerint, &
titulum quoque mutare voluerint, dicentes:
Iohan. 19. Noli ſcribere Rex Iudæorum, ſed quia ipſe
dixit: Rex ſum Iudæorum, hoc in eiſdem
antiphonis adſtruitur ab effectis, verum &
antiquum exponendo Regis officium, vide-
licet quòd eduxerit eos de terra Aegypti,
Exod. 12. quòd deduxerit per deſertum quadraginta
Deut. 2. annis, quòd manna cibauerit, quòd in ter-
ram ſatis bonam introduxerit. Et quia cau-
ſa hęc, Ieſus Nazarenus rex Iudæorum, tri-
pliciter (vt dictum eſt) ſcripta eſt, id eſt, He-
braicè, Græcè & Latinè, ad ſingulas anti-
phonas, quibus in fine ſubijcitur, Saluatori
tuo, quod eſt in illo titulo Ieſus, Gręcè & La-
tinè reſpondetur ἅγιος, ἅγιος, Sanctus, ſan-
ctus, quod eſt in eodem titulo Nazarenus,
Hebraicè verò non reſpondetur, videlicet,
quia gens illa regem ſuum adhuc negat, titu-
lumque illum auerſo corde maledicit & de-
teſtatur. Supradictas ergo cantando anti-
phonas illò defertur crux, quo ſibi Græcè &
Latinè fideliter reſpondetur, quia videlicet
crucifixus dominus, à negantibus Iudæis ſeſe
promouens, ad confeſsionem gentium pro-
ficiſcitur, appropinquantibus Apoſtolis &
cantãtibus, id eſt, totis viribus opprobrium 1. Cor. 1.
crucis, quam non erubeſcunt, prędicantibus, 2. Cor. 2.
& interdum multa paſsis grauique perſecu-
tionum pondere feſsis: quod & pulchrè ſigni
ficatur per hoc, quòd eiuſdem crucis porta-
tores nunc eunt, nunc tanquam laſsi ſub-
ſiſtunt.

Quid ſignificet, quòd crux hactenus operta, nunc diſcooperitur.
Cap. XX.

VElamen, quo hactenus tegebatur eadẽ
crux, quodque auſertur, dicendo: Ecce
lignum crucis, velamen illud ſignificat, ſub
quo ſeſe dominus à Iudæis abſcondit, quodq;
cordi eorum oppanſum eſt, nobis autem re-
uelatur, quia (vt ait Apoſtolus) in Chriſto
auſertur. Nobis enim ſeipſum oſtẽdit in pro- 2. Cor. 3.
phetis, ſenſumq; aperit, vt intelligamus pro-
phetas, non ſicut Moyſes ponebat velamen
ſuper faciem ſuam, dum non poſſent filij Iſ- Exo. 34.
rael intendere in faciem eius, ſed faciem no-
bis reuelat, vt gloriam eius ſpeculantes, in eã-
dem imaginem transformemur à claritate
legis in claritatem Euangelij, tanquam à do-
mini ſpiritu. Hæc reuelatio primum per il-
lud ſignificata eſt, quod eo tradẽte ſpiritum,
velum templi ſciſſum eſt à ſummo vſque de-
orſum. Ex tunc enim omnia legis ſacramen- Matth. 27.
ta patuerunt, atque ad gentilium fidem arca-
na Iudæorum tranſierunt. In Euãgelio quo-
que ſecũdum Hebræos, ſuperliminare tem-
pli infinitæ magnitudinis, inquit Hierony-
mus, fractum eſſe atque diuiſum legimus.
Præterea Ioſephus refert, virtutes angelicas,
præſules quondam templi, tunc pariter con-
clamaſſe: Tranſeamus ex his ſedibus. Sed & Mat. 27.
in hoc, quòd terra mota eſt, & petræ ſciſſæ
ſunt, & monumenta aperta ſunt, iuxta lite-
ram quidem magnitudo ſignorum eſt, quòd
crucifixum dominum cœlũ & terra & om-
nia contremiſcant, ſed myſticè tremorem
ſignificat credẽtium, quòd priſtinis errorum
vitijs derelictis & emollita cordis duritia,
qui prius erant ſimiles tumulis mortuorum,
poſtea cognouerint creatorem. Vnde & in
Pſalmo: Commouiſti domine terram & con
turbaſti eam. Item: Commota eſt & contre-
muit terra.

Item de cruce. Cap. XXI.

HAec ergo crucis adorandæ reuelatio,
ſicut & illa veli templi ſciſsio, nobis il-
lud myſticè ſignificet, quòd credentibus

in crucifixum clausa prius scripturarum mysteria patefiant. Nam per creditam Christi passionem vel crucem, nunc intelligimus sacramenta legis & arcana prophetarum. Verbi gratia: Cur Pharao vel Aegyptus, quæ decem plagis verberata non cessit, solo sanguine agni victa, filios Israel dimisit: & quis ille
Esai. 53. Psal. 9. sit in prophetis, cuius factus est principatus super humerum eius: quisue sicut ouis ad occisionem ductus sit, & sicut agnus coram tondente se obmutuerit, & non aperuerit os suum. Hæc & cætera clausa prius, nunc crucē
Exod. 15. Christi suscipientibus aperta sunt. Sicque factum est, vt bibere iam possimus de aquis
Leuit. 24. Mara, quas (sicut in Exodo legimus) nō poterat bibere populus, donec clamante Moyse ad dominum, ostendit ei dominus lignum,
Deut. 19. quod cùm misisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt. Aquæ enim Mara legem significant, quæ non paruam in se amaritudinē habet, dum dicit: Oculum pro oculo, dentem
Matth. 5. pro dente, & similia. Dulcescit autem per lignum, dum proposito dominicæ passionis exemplo, ei qui te percusserit in maxillā, præbes & aliam & c. Adoramus igitur in cruce domini nostri Iesu Christi opportunam (vt ait Paulus) gloriam, salutem acquisitam, reducem vitam, salutationem perfectam, liberationem perpetuam. Adoramus crucē, fidei præsidium, spei firmamentū, charitatis soliū, misericordiæ titulum, pietatis argumentum, gratiæ vehiculum, pacis vexillū. Adoramus crucem, quæ superbiam excidit, inuidiam obtriuit, culpā correxit, pœnā destruxit. Crux Christi, ianna cæli, clauis paradisi, diaboli deiectio, hominis erectio, captiuitatis nostræ solatium, libertatis precium. Crux expectatio patriarcharum, promissio prophetarum, triumphus Regum, dignitas sacerdotum. Crux tyrannos increpat, potentes inclinat, afflictos subleuat, pauperes honestat. Crux tenebrarū excidium, lucis infusorium, mortis effugiū, vitæ nauigium, salutis imperium. Quicquid Deo proficimus, quicquid acquirimus, quicquid speramus, adorandæ crucis est fructus.
Iohan. 18. Per crucem Christus ad se traxit omnia. Regnum patris, sceptrum filij, sigillum Spiritussancti, totius est testimonium trinitatis.

Cur pridie dominicum corpus in hodiernum diem reconditum sit.

Cap. XXII.

Causa poscere videtur, vt die dominicū corpus conficiētes, & inde vsque ad sabbatum recondentes, toto eodem sabbato iugi silentio consopiti, vsque in primam sabbati ab omni diurno psallentio cunctoque sacri altaris ministerio vacaremus. Sic enim rei propius accedere putaremur, pro eo quod hac die dominus noster immolatus, sabbato quieuit in sepulchro, totâq; sequentē noctē discipuli eius in tristitia transegerunt, donec diluculo redeuntibus à monumento mulieribus, quæq; audierant & viderant referentib. paulatim respirare & in gaudium reuiuiscere cœperūt. Verius itaq; triduanā domini mortem obseruare videremur, & illam de veteri historia similitudinem rectius tenere, qua dictum est de manna, quod filijs Israel in figuram dominici corporis datum est: Die sexta Exod. 16. colligant quod inferant, sitq; duplum quàm per singulos dies colligere solebant, quia die septima non inuenietur. Nūc autem econtrà die septima apud nos inuenitur, quia post meridiem corpus solenniter in voce exultationis & laudis cōficimus. Hac verò die sexta quodāmodo non inuenitur, quia non conficitur, sed pridie (id est, feria quinta) illatū & reconditū est, quod hodie sumamus. Cur ita fiat, quia ratione nō vacat, vigilanter intuendum est. Dominus noster nō tunc solùm vel tunc primùm immolatus est, quando à Iudæis in cruce suspēsus est, sed & pridie, quàm pateretur, quando accipiēs panē & calicē benedixit & dedit discipulis suis, dicens: Hoc est corpus meū: Hic est calix sanguinis mei, suis manibus immolatus est, suis ipse manibus nobis, vt iugiter immoletur, agnus commendatus est. Ab illa immolatione prima sabbati, tertia dies, ab ista verò sabbatum ipsum tertia nihilominus dies est. Constat autem quod (vt superius dictum est) noctē siue vesperam sabbati ab illo silentio vel tristitia, quam exigebat requies sepulchri, causa illa vehemēs abstrahit, quod in parte eiusdē noctis dñs resurgens, totā illam incomparabilis gaudij iubare sol verus illustrauit. Triduum ergo dominicæ mortis, quod perfici nequiuit, eo respectu quo ipse à Iudæis est trucidatus, pulchrè & rationabiliter ad hunc respectū transponitur, quòd ipse suis manibus est immolatus. Cuius rei vel maximū illud est indiciū, quòd tribus his noctibus minutas, extinctis luminaribus, canimus vigilias ad similitudinem tenebrarum, quæ patiente domino super terram factæ sunt, significando Rom. 1. (vt suprà dictum est) cæcitatem, quæ ex tunc accidit in Israel. Sicque fit, vt sacrificium nouum, quod mortem domini pridie per manus ipsius præcesserat, resurrectioni eius nihilominus pridie, quod est in sacrosancti sabbati vespera, solenniter occurrat. Itaq; quomodo hac die, quæ est feria sexta, qua Chri- Exod. 16. stus hostia salutaris à suis trucidatur inimicis, rectè à nobis quasi sepultum est sacrificij

ficij decus, & cœleste illud manna, quia hodie non inuenitur, feria quinta parauimus & intulimus, quod hac die sumamus, fuitq; duplum, quàm per singulos dies colligere consueuimus.

De eo, quod duo presbyteri corpus dominicum de loco, quo pridie reconditum fuerat, deferant: & quod dicitur super illud oratio dominica tantùm. Cap. XXIII.

TAndem salutata cruce, duo presbyteri deferunt ad altare corpus dominicum, quod pridie reconditum est, & assistens sacerdos præmissa oratióe sic incipit: Oremus, præceptis salutaribus moniti. Constat locum hunc esse in canone, vbi eleuato calice cum corpore domini dicitur: Per omnia secula seculorum, & sequente dominica oratione, rursus operitur calix: per quod nobis illud ex passione domini repræsentatur, quod depositum corpus eius de cruce, sepultum est. Sed de hoc in secundo huius opusculi libello iam dictum est, quo & cętera, qua secundum ordinem dominicę passionis in canone dicéda erant, annotata sunt. Nunc illud dicendú est, duos presbyteros, qui corpus domini ad
Iohan. 19. altare deferunt, significare Ioseph iustum ab Arimathia & Nicodemum, qui petitum & concessum sibi à Pilato corpus Iesu, detulerunt ad sepeliendum. Nos autem cum silentio communicamus, sed sanguis ille, quem sumimus, ad Deum de ore nostro clamat, sicut
Gene. 4. scriptum est: Ecce vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Nos enim (id est ecclesia) terra sumus, quæ aperit os suum & sanguiné Abel (id est) Christi, bibit fideliter, quem Cain (id est, populus Iudaicus) effudit crudeliter. At ille maledictus est super terrá
Psal. 58. eandé, vagusq; & profugus est super eá, sicut scriptú est in psalmo: Disperge illos in virtu
Matth. 27. te tua. Maledictus, inquam, illa maledictióe, quam sibi posterisq; suis vltro arrogauit, dicendo: Sanguis eius super nos & super filios nostros.

Incipit de sabbato sancto.
Caput XXIIII.

SAbbato post profundam tristitię noctem diescit nobis post meridiem in summam lætitiæ claritatem, imminentemq; vesperam noctis eius, qua verus sol Christus ab inferis victor ascendit. Omnis anima Christiana vigilanter attendens & pręexultans, plaudit sibimet & dicit: Et nox vt dies illuminabitur, & nox illuminatio in delicijs meis. Quapro-
Psal. 138. pter quotquot sacerdotalis aut Leuitici sumus ordinis, iure pro tanti regis victoria tuba intonamus salutari, iuxta illud in Psalmo:
Psal. 80. Buccinate in nęomenia tuba, in insigni die solennitatis vestræ. Quis enim dies nocte hac insignior? quæ solénitas hac victoria pręstantior? quæ alia nostra est neomenia, nisi illa, quę hac nocte in Christo per baptismum renascitur noua Ecclesia? Iure ergo nunc angelica tuba cœlorum exultat, tuba salutari insonat, gaudet tellus, mater ecclesia lętatur, & omnis aula diuini nominis magnis resultat populorum vocibus.

Cur hoc sabbatum vocetur sanctum.
Caput XXV.

SAbbatum hoc pro magnitudine rei commune nomen excessit, quod est vigilia, scilicet attenta expectatio vel pręparatio cuiuslibet magnæ & cum deuotione suscipiendæ festiuitatis. Dicitur autem sabbatum sanctum, tum propter alia plura, tum maximè propter hoc, quod ad suscipiendam tantam luminis claritaté, noua ecclesia sacro baptismi fonte sanctificatur. Hac enim die solenne est, iuxta veram & Euangelicam patrú traditionem, fontes benedici, & præparata per fidem, tam corporum quàm animarum credentium vasa, regeneratione noua sanctificari. Præparantur animę, quę mortuę fuerant, vitę victrici (morte victa) de bello reuerten-
ti, vt in magna regis Christi curia nullus sit Osea 13.
vernaculus aut seruus emptitius, qui nó ad 1. Cor. 15.
ingressum triumphantis domini gratiæ serico, castitatis auro vestiatur. Sed de hoc in sequentibus suo loco dicemus.

Quot vel quibus ex causis præfulgeat paschalis solennitas.
Cap. XXVI.

NVnc, antequàm de ordine vel ratione officij differamus, dicendum est, quot vel quibus ex causis paschæ solennitas tam illustris tamque celebris habeatur. Multi enim solùm hoc in illa respiciunt, quòd in prima sabbati resurrexit dominus, vnde & dies dominicæ resurrectionis appellatur.
Magna planè solennitatis & lætitiæ cordis Matth. 28.
nostri materia: quia dum illo resurgente resurrectionem mortuorum esse credimus, nos quoq; resurrecturos esse sperantes, iure gaudemus. Verum in huius contemplatione solennitatis nunquam illud gaudium me moriæ nostræ debet præterire oculum, de nostrarum redemptione animarum, qnod (vt superius dictum est) in hanc diem dilatum est à feria sexta, qua per crucem & sanguinem suum saluator noster illam operatus est. Hæc sunt enim festa paschalia, in quibus verus ille agnus occiditur, eiusque sanguine postes consecrantur. Pascha quippe nostrum immolatus est Christus, qui mortem nostram moriendo destruxit, & vitam 1. Cor. 5.
resur-

resurgendo reparauit. Duæ sunt istę pascha-
lis magnæ & innumerabiles causæ testiuita-
Exod. 12. tis: redemptio animarum, quę die parasceues
1. Cor. 15. mo: te Christi parta est: & resurrectio cor-
porum, quæ prima sabbati Christo resurgen
te data atq; confirmata est. Additur his ter-
tia necessaria baptismatis solennitas, omnem
nobis illarum conferens vtilitatem vel fru-
ctum, quę pro eo, quod ab illis exordium to
tumq; suæ rationis sumpsit sacramentum, re
ctè in eisdem paschalibus gaudijs addita est.
Psal. 30. Tribus igitur ex causis nox hæc vt dies illu-
minata refulsit in delicijs nostris. O verè fe-
sta dies, verè beata nox, nobilitas anni, men-
sis decus, arma dierum, splendor horarum,
nox in qua desertus infernus, apertus est pa-
Iohan. 13. radisus. Nox ista, mortis exitus, vitæ redi-
tus est. Lux gratiæ, splendor gloriæ, suauita-
tis poculum, fluuius deliciarũ, inundatio pa-
cis, acquisitio fortitudinis, laus consilij diui-
ni. Hac nocte cessauit exactor, quieuit tribu
tum, captiui redditi sunt, lassi respirauerunt,
confracta est virga persequentium, compu-
truit iugũ dominantium. Pulchritudine no-
ctis huius paradisus refloruit, cœlum purpu
ratum est, angeli candidati, homines exhila-
rati sunt. Nox ista pascha dicitur: Pascha au-
tem Hæbraicè, Latinè dicitur trãsitus. Quis
ergo trãsiuit? vnde & quò transiuit? Christus
dominus transiuit de hoc mũdo ad patrem,
de morte ad vitam, de ignobilitate ad gloriã,
de seruitio ad regnum, de cõtumelijs ad ho-
norẽ, de fluctibus seculi ad portum cœli, de
medio latronũ ad patris concessum. Transi-
uimus & nos. Pascha enim nostrum Christus
est, transitus noster immolatus Christus est.
Quò ergo transiuimus? Quàm ex lõginquò?
Transiuimus à duplici perditione ad dupli-
cem corporis & animæ salutem: de diabolo
ad Deum, de hoste ad patrẽ, de tyranno, qui
nec Deus est nec homo, ad regem nostrum,
qui Deus est & homo. Trãsiuimus, inquam,
de tenebris ad lucẽ, de fatigatione ad requiẽ,
de plãctu ad canticũ, de nuditate ad tegumẽ-
tum, de paupertate ad opulentiam, de reatu
ad gratiam, de pœna ad gloriam.

Cur Pascha non celebretur ante plenilunium, quod primum occurrit post vernum æquinoctium. Cap. XXVII.

TAm iucundam solennitatem, tam mi-
ram veri luminis claritatem, tam splen-
didam gratiæ celsitudinem omnis sexus ag-
noscere, omnis ætas in mente habere, omnis
debet conditio suscipere. Nescire enim, ca-
lamitatis: non habere, captiuitatis: non in-
digere, damnationis. Si quidem paganus,
quia nescit, miser est: quia non habet Iudęus,
captiuus est: quia non diligit hæreticus, dam
natus est. Vt ergo tamen hoc bonum maio-
rum sapientiam delectet, minorum infantiã
lætificet, mediocrium profectus ædificet, di-
uina suffragatur autoritas, elemẽtorum con
currit natura, Ecclesiastica simul nititur in-
dustria. Diuinæ nanq; autoritatis est, & ex
antiqua legẽ Moysi traditum, vt nõ celebre-
tur ante primi mensis plenilunium, videlicet
vbi primum plena luna post vernale occur- Exod. 12.
rit æquinoctium. Valde hoc delectat ingenia
sapientium, quia magnum & perpulchrum
in se continet mysterium. Luna quippe, quæ
proprium non habet, sed à sole mutuatur lu
men, sanctam significat Ecclesiam, quæ non
habet à semetipsa, sed à vero sole Christo in-
terni luminis accepit gratiam. Aquinoctium
verò, quo transacto, iam dies noctem super-
greditur, noctisq; horas decerpens, illi mi-
nuit & sibi adijcit, illud significat, quod post
ignorantiæ noctem dies scientiæ Dei longa
cœpit serenitate produci, & multitudinem
ignorantium studium & labor imminuit ve-
ritatem Dei cognoscentium. Dum ergo pas- Exod. 14.
chalis agnus immolatur, & populus Dei,
submerso Pharaone cum exercitu suo, de ser
uitute liberatur, plenilunium est, & nox vin
cente die superatur, quia dũ agnus Dei Chri-
stus patitur, plenitudo gratiæ sanctam illu-
strat Ecclesiam, vt tanquàm luna reuelata fa
cie veri solis gloriam contempletur, & iam
idonea iamq; placẽs, in thalamos eius ire me-
ditetur. Sicq; dies noctẽ superat, quẽadmo-
dum scriptum est: quia vbi abundauit pecca- Rom. 5.
tum, superabundauit gratia.

Elementa quoq; nos in hoc lętificant, no-
strique sensus lactant infantiam, quòd post
hyemis asperitatem mollis aer vernas spirat
blanditias, tellusq; dudum sterili frigore de-
crepita, viridi iuuenescit herba, floresq; ac se
getes rediuiuo fructu vernãt, & volucres cę-
li, gelu tristi terso, dulce iubilant. Nam inter
gaudia, quę celebramus, dum hęc aspicimus,
ex ipsis visibilibus similitudine cõgrua com
moneri debemus, qualiter in inuisibilibus
per Christi resurrectionẽ profecerimus: sci-
licet quia pulso perfidiæ gelu vitiorumq; im
bribus, fidei virtutumq; pulchritudine reflo
ruit mundus, vnde & in Cãticis dicitur: Iam Cant. 2.
enim hyems transijt, imber abijt & recessit,
flores apparuerunt, vineę florentes odorem
dederunt, & vox turturis audita est in terra
nostra. Temporis ergo siue elementorũ con
siderata qualitas nonnihil gaudia piæ con-
templationis amplificat.

Quantum autem ad cognoscendam solẽ-
nitatis eiusdem gratiam, carnales quoq; Ec-
clesiastica

clesiastica iuuit industria. Nam quia nequeunt ad spiritualia videnda mentis oculos aperire, nisi causarum corporaliter accidentium vi maiore excitētur, quæsitæ sunt causæ, quarum impulsu vehementer excitandi percellerētur. Ieiuniũ quippe quadragesimale (quod pro decimis dierũ offerri Deo alibi iã dictu est) sic dispositũ, sicq; præfixum, est, vt non ante hanc sacratissimam noctem vllo modo terminetur, ac deinde quinquaginta dierũ numerus cõtinuè sequatur, in quibus omninò ieiunia relaxantur. Itaque dum per abstinentiã corpus atteritur, nec aliundè laxatio, nisi ab hac paschali nocte speratur, vel sic eadem beata nox à carnalibus quoq; ambitur, & cũ expectatione suscipitur, & antequàm veniat: sic omnes dies quadragesimæ qui intersunt, tãquàm diurna desiderati viatoris itinera, pene quotidie diligenter computantur. omnibus ergo (vt dictũ est) dulcis est hæc sacra solẽnitas, omnibus chara, cũctis desiderabilis est, sicut lux ambulãtibus in tenebris, sicut sitientibus fons aquæ de petra salientis, sicut peregrinantibus tabernaculum, quod Deus fixit. Sed iam nunc ipsum attingamus officium, quo tandem læta laxemus ora post triste silentium.

De cereo Cap XXVIII.

PRopriũ quoddã huius tantæ solennitatis decus est, cereus à *Zozimo* Romanę Ecclesiæ põtifice tricesimonono per Ecclesias benedici institutus, à cuius dulcisona benedictione præconia sanctæ resurrectiõis Christi inchoantur Significat verò eundem dominum nostrum resurgentem, suorum tristitiam discipulorum, imo mundum vniuersum lætitiæ competentis claritate serenantẽ. Hoc verè cõgruit, & vis ipsa significationis exposcit, vt sicut præteritis noctib9 extincta luminaria faciem Ecclesiæ cõtristauerunt (sic eadem nocte hac cereus illuminatus iugi flammæ tripudiantis iubare lætificet.

Quid cereus significet. Cap. XXIX.

SVprà dictũ est, per cãdelas, quæ extinctæ sunt, mortes significari prophetarũ & iustorum, qui à sanguine Abel iusti vsque ad Christum occisi sunt, ipsamq; candelam, quę ad Euangelium non maior cæteris extinguitur, ipsum dominum significare, qui Euãgelizãs occiditur, vnus ex prophetis reputatus. Constat autem, quia qui contẽptus & humilis occisus est, hunc Deus suscitauit, ac principem & saluatorem exaltauit, ad dandã pœnitentiã in remissionẽ peccatorũ. Benè ergo significationis ordo procedit, dũ clarã resurgẽtis magnitudinem præclari significat magnitudo cerei. Eò vel maximè cereus ad Christi (Act. 5.) similitudinem accedit, q̃ paruula, q̃ substantiã cerę educit, apes mater absq; cõcubitu cõcipit & parit. cui rectè cõparatur virgo Maria Dei genitrix, quę inuiolata nobis Deũ in carne, quasi mel in cera, protulit. Cũ ergo rectè humanitatis Christi similitudinẽ gerat, ann9 illi ab incarnatione eiusdẽ Domini Christi cõsequenter inscribitur. Et qa crucifixus est, crucis quoq; figura congruè nihilominus insculpitur. Amplius aũt id, q̃ dictũ est, eiusdẽ cerei benedictio cõfirmat Primò cùm in pfatione benedicens rogat. Vt qui me, nõ meis meritis, intra Leuitarũ numerũ dignatus est cõgregare, luminis sui gratiã infundẽdo, cerei huius laudẽ implere pręcipiat. Laus enim cerei nullo modo nominãda esset, nisi Christum filiũ, qui cũ patre & Spiritusancto Deus vnus & solus laudãdus est, significaret: præsertim cũ laus eadem cerei, noctis huius iucũdum ac prędulce pręconiũ sit, & resurgentis gratiã atq; victoriam, vetera cum nouis conferens, tanquam tuba clarissima personet.

Sed iam columnę huius (inquit) præconia nouimus, quam in honorem domini rutilãs ignis accẽdit. Qui licet diuisus in partes, mutuati tamen luminis detrimenta non nouit. Ex his quoq; duobus versiculis magis ac magis sæpè dicta cerei significatio. collucescit. Quod enim ait, Colũnę huius pręconia nouimus, apertè nobis innuit, quòd illud idẽ per hanc pretiosam lampadem intelligere debeamus, quod per illam prafigurabatur columnam, quę castra filiorũ Israel de Aegypto exeuntium per mare rubrum præcedebat. Significabat autẽ illa columna nubis benè notã (Exod. 13.14.) nobis nubẽ humanitatis Christi, in qua propriè thronũ suum posuit sapientia Dei, sicut ipsa dicit: Thronus meus in columna nubis. (Eccle. 24.) Siquidem nũc illa columna nubis populum suum à diaboli seruitute liberatum & rubrũ mare baptismi trãseuntem præcedit dux itineris, vt inducat in terrã veram repromissionis, terrã viuentium, quam (sicut Moyses ait) (Deut. 11.) dominus Deus noster die ac nocte intuetur, nunc cęlestibus doctrinis cõpluens, vt verè columna nubis, nunc igne sui Spiritus accendens, vt verè columna ignis. Iam ergo veræ columnæ huius mysteria nouimus.

Quod autẽ adijcit de natura ignis dicens, Qui licet diuisus in partes, mutuati tamẽ luminis detrimenta non nouit: multa nanque luminaria de vno videmus accendi, nec illud vnum propterea sibimet lumen diminuit, nihilominus ad idem argumentum proficit: Nunquid enim rem talem tali in loco præsertim omnibus notam, non propter aliud, quam propter semetipsam docere nos

nos voluit? Siquidem ineptum fuisset hoc absque mysterio tantis inserere laudibus. Dum ergo columnam ceream rutilans ignis accendit, sic de sua naturali copia laudatus, per hoc aliud perpulchrum piumque spectaculum nostrarum mentium oculis ingeritur. Denique illud innuitur, quod extinctam in sepulchro iacentem humanitatis Christi substantiã de supernis aspirans ignea diuinitatis potẽtia rursus animauit, & sicut verè rutilans ignis, gloria beatæ resurrectionis hac nocte in perpetuum nobis gaudium fœliciter illuxit.

Item eodem igne consecrati cerei cuncti, qui in Ecclesia sunt, illuminari debent cereoli. Quod cum fit, opportunè nobis illud in mentem subuenit, quòd dominus noster ea die, qua resurrexit, cùm esset sero, stãs in medio discipulorum suorum, manusque & latus ostendens eis, insufflauit & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum. Illic enim cœpit ille hominibus dari ignis, quem per hunc visibilem ignem constat significari, quẽ venit ipse mittere in terrã, & voluit vehemẽter accẽdi. *Iohan. 20. Luc. 12.*

Cur diaconus cereum benedicat.

Cap. XXX.

HIc ipsa rei nouitas admonet, vt quæratur, cur tantæ materiæ, tantæ dignitatis benedictionem super cereum pronunciet diaconus, præsente sacerdote vel etiam pontifice, sacrisque indutum vestibus, causa manifesta sese offert quærẽtibus. Constat enim, quia bonum sanctæ resurrectionis Christi nuncium per minorũ sexum (id est, per mulieres) sanctis Apostolis flentibus & lugentibus, Euangelizatum est. Hoc autem tam rationabili diuinitatis dispositione actũ est, vt inter illa, quæ significatiuè fiunt in Ecclesia, memoriale suũ omnino iure habere debeat. Nam quia mulier à diabolo missa viro mortem obtulit, pulchrè sexus idem à rediuiuo Christo missus, virili sexui vitam Euangelizauit. Rectè itaque gradus inferioris minister, tam dulci, tam pulchra, tamque melliflua cerei benedictione, tantæ solennitatis nostræ gaudium inchoat, quia per inferiorẽ sexum tam iucundum, tamque pium domini eę resurrectionis miraculum, viris non quibuslibet, sed ipsis Apostolis annunciatũ est. *Luc. 23.*

Cur ad benedicendum cereum quoq; portat incensum. Caput XXXI.

CVmque diaconus cum cæteris subministris ad benedicendum accedit, frustula quoque portantur incensi, vt cruciculæ (quæ cereo insculpta est) offerendo infigat. Et hoc quoque ad causam prędictam respicit. Illæ nanque mulieres, quę mortuum quærebãt dominũ, & viuũ videre meruerũt, aromata ferebant, sicut Euangelista refert: Maria Magdalena, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum. *Marc. 16.*

Cur dicatur, vel sit sacrificium vespertinum.

Caput. XXXII.

OFferens igitur incensum dicit: In huius igitur noctis gratia suscipe sancte pater incensi huius sacrificium vepertinum. Vespertinum esse sacrificium, totumque ad vesperam sabbati, quæ lucescit in prima sabbati, diei præsentis pertinere officinm, clarum est. Cur autem hæc sacrosancta solennitas vtrumque, scilicet matutinum & vespertinum, habeat sacrificium, suprà dictis ex causis colligi potest. Suprà nanque dictum est, duabus ex causis præsentem splẽdere solennitatem, scilicet ex redemptione animarum, quæ die parasceues morte Christi parta est, & ex resurrectione mortuorum, quæ illo resurgente prima sabbati cõfirmata est. Cõstat autem, quod idem resurrectionis nostræ autor, imminente vespera, caput inclinãs tradidit spiritum: & hora, qua primus Adam requisitus, clamante domino & dicente: Vbi es Adam, inobediẽs deprehensus est, eadẽ hic secundus Adam consummata passione sua, clamans & dicens: In manus tuas commendo spiritum meum, obediens innentus est. Oblaturi igitur sacrificium matutinum, pro eo, quod hic Lucifer matutinus, resurrectionis primogenitus, diem nobis æternitatis resurgendo aperuit. Sacrificium quoq; vespertinum primum offerimus pro eo, quòd (vt dictum est) imminente vespera, spiritum tradens, eandem vesperam sua morte fecit memorabilem, sed eius celebritas dilata (vt dictũ est) & cõpetenter in hanc transposita est. *Iohan. 19. Luc. 23.*

De baptismo. Cap. XXXIII.

AEqua victoriæ lex est inter homines, vt quicunque ante bellum fuerant victi, post bellum cedãt in ius dominationemque victoris, mittanturque legati in vniuersam victi potestatem, qui victum esse priorẽ tyrãnum annuncient, titulosque victoris recipiendos ostendant, & eius iura prędicent. Vnde & ipse dominus, qui ad debellandum humani generis inimicum venerat, dicit in Euangelio: Cum fortis armatus custodit atrium suũ, in pace sunt omnia, quæ possidet: si autem fortior illo superueniens vicerit eũ, vniuersa arma eius anferet, in quibus confidebat, & spolia eius distribuet. Hac nocte aduersus illum fortem armatum, scilicet diabolum, fortior superueniens filius Dei, crucisque vexillum eius bellator inferẽs, ipsum cepit, alligauit, arma eius abstulit, & spolia paradi-

paradiso reddidit. Ille tam fortis, qui vniuersam terrã cõculcauit, hamo crucis captus est: quia dum fragilitatẽ carnis in Christo morte appetijt, diuinitatis aculeo trãsfixus est. Rectè igitur hac eadẽ nocte celebratur baptismi sacramentũ, quo cõstanter aduersus victi potestatem iniquam eunt sacerdotes nostri, legati vtiq; victoriosi regis Christi, titulosq; victoriæ proferentes, victi abrenuntiationẽ, victorisq; ab hominibus exigũt professionẽ. De cuius magnitudine sacramenti aliqua debere dici, tempus & officij eius ordo nũc exigit, atq; in primis dicendum videtur, quomodo, vel quid mors Christi per baptismum operetur in nobis. Consequens enim esse videretur, vt quomodo propter peccatũ mortales facti sumus, in remissionem autem peccatorum baptizamur, iam post baptismum immortales existeremus.

Quomodo, vel quid per baptismum mors Christi operetur in nobis.

Cap XXXIIII.

Rom. 6. PAulus Apostolus dicit: An ignoratis fratres, quia quicunque baptizati sumus in christo Iesu, in morte ipsi' baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortẽ: vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Hic patenter ostendit lucrosam cõmutationẽ factam esse nostræ duplicis ac sempiternæ mortis, cui iustè fueramus addicti, scilicet vt per baptismum cum Christo iniustæ morti addicto morientes, mori vltrà non debeamus. Idcirco nanque mortuus mortis suæ fluuium, scilicet sanguinem & aquam de latere suo Christus effudit, vt non deesset nobis, in quo eiusdem mortis suæ possemus participes fieri, & sic à nostra liberari. Valdenáq; repugnat iustitiæ, & cum iusto Christo mori, & cũ peccatore diabolo damnari. Sed non eadem iustitia pariter & hoc admittit, vt quicunq; in morte Christi Iesu baptizati sumus, statim quoque à morte corporis liberi simus. Nã in baptismo vnius simplę mortis Christi, quam suscepit, similitudo est. Nos autem duplam, scilicet corporis & animæ mortem debentes baptismi subimus remedium. Igitur propter vnam Christi mortẽ, cuius similitudini complantati facti sumus, vnã à nobis mortẽ, quæ erat animę saluatrix, gratia depulit, aliã verò quæ corporis est, iustitiæ censura reseruauit.
8. Cor. 5. Corpus quidẽ (inquit Apostolus) mortuũ, id est, certissimè moriturũ est propter peccatũ, Spiritus verò viuit propter iustificationem.
1. Cor. 15. Sed habent spei suæ cõsolationem ipsa quoque baptizatorum corpora: quia quorum Spiritus nũc viuit propter iustificationẽ, ipsa quoq; immutabũtur per resurrectionẽ, id est fient impassibilia, quando absorbebitur id quod mortale est à vita. Nec hoc dictũ est, quòd ideo resurrectio cõsequatur, quia baptizati sumus, alioqui quicunq; nõ baptizantur, nõ resurgerẽt: sed quia baptizati sumus, prẽmiũ recipiet fides, vt cũ omnes mortui resurgãt, soli immutentur fideles. Omnes quidẽ, inquit, resurgemus, sed non omnes immutabimur. Canet enim tuba, & mortui resurgẽt incorrupti, id est, immortales effecti, & nos immutabimur, id est, impassibilitatẽ quoq; obtinebimus, quę infideliũ non erit. Nã qui mala egerunt, procedent in resurrectionem iudicij. Nunc ergo præsentem accepimus in baptismo spiritus iustificationẽ, futurę verò immutationis spẽ. Et sicut præcedens mors animæ, causa extitit corporeæ mortis omniũq; curruptionũ carnis: sic nũc vita vel iustifica- Iohan. 5. tio Spiritus, quo in baptismo reuiuiscimus, causa efficiẽs erit in resurrectiõe, vt immutemur, id est, impassibiles simus. De morte verò corporis argumentandũ non est, quòd cõsequenter & ipsam baptismi virtus absorbere debuerit. Quamuis enim & hæc ab originali peccato, quod in baptismo deletur, initiũ acceperit, modo tamẽ diuerso mors vtraque peccãti homini accidit. Nam mortẽ quidem animæ contumax diuinitatis appetitus intulit, corpori autẽ materiam semper viuẽdi, subueniendo potius quàm persequendo Deus abstulit: Ecce inquiens, Adam quasi v- Gene. 3. nus ex nobis factus est, sciens bonum & malum, nunc ergo videte, ne forte mittat manũ suam, & sumat de ligno vitæ, & viuat in æternum. Videntur hæc irã sonare vel vindictã, sed si rectè cõsiderentur, verba sunt paternæ prouidentiæ, nosq; iam tunc à longè circumuolantis quædam præparatio misericordiæ. Quid enim esset iã vitiato homini vita æterna, nisi æterna miseria? Quod Plotinus quoque gentilium quidam philosophorũ rectè, Augustino teste, intellexisse laudatur. Nam cùm de humanis animis ageret: Pater, inquit, misericors mortalia illis vincula faciebat. Ita hoc ipsum (ait Augustinus) quod mortales sunt homines corpore, ad misericordiã Dei patris pertinere arbitratus est, ne huius vitæ miseria semper tenerentur. Tunc enim à dęmonibus quid different? Nunc autem longè differunt, quia cũ sit Dei beata æternitas, vel æterna beatitudo, dæmonum autem misera æternitas vel ęterna miseria: homo, cuius est miseria mortalis vel mortalitas misera, à Dei quidem beatitudine cecidit, sed vsq; ad dæmonum miseriam non peruenit, prouidente

 mise-

misericordi Deo, ac dicente: Videte ne sumat de ligno vitæ, & viuat in æternum. Non ergo conquestione vlla ventilandum arbitramur, cur in baptismo nostra corporea mors non deleatur: quin potius viro fideli optanda est vt veniat, & tanquam misericordiæ profectus, animam à miseria vitæ præsentis absoluat. Non enim est quasi homo vt
Num. 23. mentiatur, neque vt filius hominis vt mutetur. Vnius eiusdemque gratiæ propositum, quod tunc incepit, quando hominem immortalem esse vetuit, nunc in fide baptismatis ostendit: perficiet autem in die resurrectionis.

Quòd iuxta sententiam domini nullus vnquam, nisi renatus ex aqua & Spiritusancto, regnum Dei introiuit, & quòd illa hora, qua dominus noster sanguinem & aquam de latere suo fuderit, vniuersa ecclesia, quæ iam erat vel fuerat ab origine mundi vsq, ad latronem, qui in cruce confessus est, baptizatus sit. Cap. XXXV.

Tantum autem, tamque necessarium est hoc baptismi sacramentum, vt sine illo,
Iohan. 3. iuxta sententiam domini, non possit quis videre regnum Dei. Hic iam de illo latrone quæri potest, cui confitenti in cruce & dicenti: Memento mei domine, dum veneris in re
Luc. 23. gnum tuum, Amen dico tibi, inquit dominus, quia hodie mecum eris in paradiso. Hic enim secundum regulam, qua singuli baptizamur nos, baptizatus non est. Quomodo ergo defenditur illa domini sententia, dicentis: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest videre regnum Dei? Sed si de huiusmodi permouemur, angustus est adhuc cordis nostri intellectus, claramq́; maiestatem sacri baptismatis nondum satis apertis intuemur oculis. Solum riuum, quẽ ad nos, qui foris eramus, Christus emisit, di-
Matth. 28. cens discipulis suis: Euntes docete omnes gẽtes, baptizantes eas in nomine patris & filij & Spiritus sancti: solum, inquam, riuum sacri baptismatis, qui ad nos exiuit, attendimus, ipsumq́; fontẽ domus Dauid, vbi quãdo, vel
Zacha. 13. quantum, priusquàm ad nos deriuaretur, inundauerit, minus diligẽter animaduertim⁹. At ille fons salutaris vniuersę Ecclesiæ, quæ ab initio per sex mundi ætates collecta, propter originale peccatum ab ingressu paradisi arcebatur, cunctisq́; qui adhuc viuentes iam corpore erant eiusdẽ Ecclesiæ, dominum nostrum audiendo ipsumq́; fideliter sequendo: vniuersæ, inquam, Ecclesię ab Adam vsq; ad latronem supradictum, fons ille baptismi salutaris inundauit: qua hora patefacto lancea militis Christi latere, sanguis & aqua prorupit. Ibi pariter totam Ecclesiam, quæ iam erat, vel ab initio mundi fuerat, lauit Christus à peccatis eius in sanguine suo, vt exhiberet sibi sponsam gloriosam, non habentem Ephe. 5.
maculam aut rugam. Nam ex quo primi parẽtis peccato maculata, & propter hoc in medio corruptionum veterascẽs, corrugata est: vel (vt Esaiæ verbis vtar) ex quo bibit de manu domini calicem iræ eius, & vsq; ad fundũ calicẽ soporis bibit, & potauit vsq; ad feces, non fuit (vt idem ait propheta) qui suscitaret eam ex omnibus filijs, quos genuit, & non fuit, qui apprehenderet manum eius ex omnibus filijs, quos enutriuit. Filij tui, inquit, proiecti sunt, dormierunt in capite omnium platearum, sicut bestia illaqueata. Quamuis enim idem salutiferæ curationis auxiliũ, circumcisio in lege contra originalis peccati vulnus tunc ageret, quod nunc baptismus agere, reuelatę gratie tempore, consueuit, hoc omnino exceptum est, quòd regni cœlestis ianuam necdum intrare poterant: tantum in sinu Abrahæ post mortem beata spe consolati, supernæ pacis ingressum fœliciter expectabant, donec adueniret ipse, qui in eodem propheta post pauca loquitur: Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa, quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum. Et paulò pòst idem propheta de eodem: Iste, inquit, asperget multas gentes. De qua aspersione loquitur Ecclesia per os Dauid, qui ex supradictis Ecclesiæ filijs antiquę vnus erat: Psal. 50.
Asperges me, inquit, hysopo & mundabor, lauabis me & super niuem dealbabor. Per hysopum, quæ herba humilis est, nasciturq́; in petrosis locis, & bibita tumorem pulmo- Leuit. 14.
nis deponit: de qua in lege quoq; pręceptum erat, vt fasciculo hysopi intincto in sanguine Num. 19.
victimę aspergerentur leprosi, & sic mundarentur: per hysopum, inquã, herbam humilem atq; salubrem, passionis Christi significat humilitatem, qua aspergenda, lauanda & super niuem dealbanda erat ipsa, quę per Dauid hoc loquitur, ecclesia. Hinc & propheta Zachar. 9.
Zacharias, cum dixisset de ingressu eius, quo in ciuitatem Hierusalẽ passurus intrauit: Ipse pauper & ascendens super asinã, & super pullum filium asinę, post pusillum cõuersus ad ipsum: Tu quoq;, inquit, in sanguine testamẽti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo nõ est aqua, id est, in sanguine passionis tuę eos, qui vincti in carcere tenebantur inferni, in quo non est vlla misericordia, tua clementia liberasti. Hanc aũt munitionem, ad quã per eundem prophetam eosdẽ vinctos cohortatur dominus, statim adiungens: Conuertimini ad munitionẽ vincti spei, nõ aliam debemus accipere, nisi habitationem paradisi, in quam,

in quam primus cum domino latro ingressus est.

Baptizatus ergo Iesus in passione sua, de qua & ipse dixerat: Baptismo autem habeo baptizari, & quomodo coartor vsque dum perficiatur, qua hora sanguinem & aquam de latere suo profudit, eadem hora totum corpus eius, quod est Ecclesia, quantacunque ab initio mundi vsque in eandem horam cōcreuerat, semel simulque baptizata est, & aspersa hysopo (vt suprà dictum est) mundata est, & lota super niuem dealbata est. Propter eos autem, qui foris erant, nec adhuc eiusdem Ecclesiæ corpori per fidem vniti fuerant, idcirco non eos ille fluctus attigerat, nec enim baptizatur quis, priusquam eiusdem baptismi fidem habeat: propter eos, inquam, positum est quasi ante fores eiusdē Ecclesiæ deriuatum baptismi sacramentum, vt quicunque Iudæorum siue gentilium Ecclesiam ingredi cupiunt, baptizentur: quia Ecclesia ipsa baptizata est. Inde est, quod singulariter Paulum quidem legimus baptizatum, videlicet quia quando vniuersaliter (vt dictum est) Ecclesia baptizata est, ipse in corpore eiusdem Ecclesiæ nondum erat, sed in synagoga satanæ, quæ Christum caput Ecclesiæ crucifixerat. Petrum vel quemlibet cæterorum, qui Christo adhæserant, baptizatos singulariter non legimus: nec ipse Augustinus reperire potuit in Epistola, quā ad Seleuciam interrogatus de baptismo Apostolorum, scripsit. Nam ante passionem suā Iesus (inquit Euangelista) nō baptizabat, sed discipuli eius. Quomodo autem baptizabant discipuli eius, nisi quemadmodum & discipuli Iohannis, videlicet in pœnitentiam? Siquidem & Romana Papæ Leonis autoritas ex Euangelica serie comprobat, quia baptizandi regula ante passionē domini data non fuerat, sed post passionem ac resurrectionem eius ab ipso data est, dicente: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & Spiritussancti. Cæterum de his viderit quisque, quid sentiat, vtrum eos rebaptizatos esse asserat. De latrone supradicto illud nemo est qui dubitet, quin cum Domino Paradisum ingressus sit: & tamen non nisi in vniuersali Ecclesia simul illo qui de latere domini effluxit, flumine præsentialiter baptizatus est. Baptizata quippe (vt sæpe dictum est) tunc est omnis, quæ super terram, vel subtus terram erat Ecclesia, sicque de mortui Christi latere renata, sicut de latere dormientis Adæ fabricata est Eua. Nam sicut costa Adæ causa materialis extitit vnde formaretur Eua, sic fluuius ille, qui de latere Christi fluxit, causa fuit effectiua, vt paradiso vel cœlo, Christique spirituali coniugio sancta eius sponsa renasceretur Ecclesia. Siquidem nullus adhuc de omni genere humano regnum Dei viderat. Dixerat autem ipse absque vlla exceptione, tam præteritorum quàm præsentium vel futurorum: quia nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest videre regnum Dei. Omnes igitur oportuit renasci, omnem Ecclesiam veterum pariter ac nouorū, quia fuerat in præuaricatione primi Adæ generata, oportuit in fide secundi Adæ regenerari, vt posset videre regnum Dei.

Luc. 12. *Act. 9.* *Iohan. 4.* *Gen. 2.* *Iohan. 3.*

Cur nulli veterum sanctorum sua tristitia suffecerit, vt per eam illic, vnde primus homo lapsus est, posset restitui absque baptismo sanguinis Christi.

Cap. XXXVI.

Miretur aliquis, cur hactenus nemo iustorum, nemo sanctorum patriarcharum aut prophetarū, nec ipse pater Abrahā, cui primo contra spē in spē credenti fides ad iustitiam reputata est, quique ob eiusdē fidei meritū amicus Dei appellatus est, per laudabilē iustitiā saltē in seipso, delere peccatū originale seque paradiso restituere potuerit. Sed de hoc profectò, quicunque diuini vel etiam humani iuris peritiā habet, minimè miratur. Reus enim & cōdemnati capitis seruus quomodo redimet caput suum, si nihil addat ad seruitium, vel etiam minuat, quod debuerat ante reatum? Alijs enim & minoribus debitis alia maiora debita non redimuntur. Verbi gratia. Homo ille, qui descendebat ab Hierusalem in Hiericho, & incidit in latrones, debebat regi suo Hierosolymitano decem millia talenta (quis enim æstimare posit, quantum creatura debeat creatori?) eratq; diues & inclytus in illa ciuitate, nec illi tāti debiti persoluēdi facultas deerat. Præmonitus fuerat ab illo domino suo, fidelis vt esset ac subditus, præceptumq; acceperat, quo non difficulter obseruato, tūc demum emeritus iure altiori dignitatis gradu promoueretur. At ille ab anathemizato principe Hiericho domini sui inimico, spe regnandi solicitatus vt descenderet, & tanquā regnare idoneus seruire contemneret, descendit, secumque omne domini sui debitum abstulit: statimque ab illo deceptore spoliatus, & plagis impositis, semiuiuus relictus est. Hic proditor iacens in Hiericho, qui antequam transfugeret, decem millia talenta debebat, nunquid pro satisfactione centum offerens denarios, debitum omne rependit, suis quoque medetur plagis, proditionisque opprobrium diluit, vt

Rom. 4. *Luc. 10.*

infamis inter famosos proceres in illa regali sedet curia? Imo benè ac misericorditer cum illo agitur, si tantum in illa ciuitate vel curia non receptus, non etiam ignibus exuratur, vel alia pœna funditus à vita, qua indignus est, exterminatur. Benè ergo cum Abraham & Isaac & Iacob, vel quolibet iusto egit clemens diuinitas, quòd à paradiso exclusus, non etiam inferni cruciabatur ignibus, sed in pace collocatus, illum expectabat legislatorem, qui veniens benedictionem daret, vt videretur Deus deorum in Sion. *Psal. 83.* Quicquid enim fidelis seruitij Deo quilibet iustus obtulit, tantum erat ad comparationem eius laudis & glorificationis, quam homo conditus in paradiso suo debuerat creatori quantum si compares centum denarios decé millibus talentis. Vnde ergo peccatum quoque originale redimeret? Ad hoc etiam accedebat, quòd vita hæc misera sine actualibus quoque peccatis saltem leuibus, sicut nunc, ita & tunc transigi omnino non poterat. Non ergo summæ Dei iustitiæ congruebat, qui in hoc terrestri sanctuario suo maculatum quippiam sibi offerri prohibet, vt in illis cœlestibus sanctis sanctorum aliquid nisi immaculatum susciperet, & inemendatam humanam creaturam angelicæ dignitati penitus incorruptæ coæquaret: fieretque iniustus, sicut & iustus, & clarissima cœli respublica tali inordinatione confunderetur.

Et ne forte (quod absit) iudicia Dei reprehendamus cum his, qui iuxta Ezechielem intra se parabolam vertebant, dicentes *Ezech. 18.* Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt, libet propositam similitudinem, quoniam ex Euangelica parabola est, adhuc secundum humanæ legis equitatem persequi, quoniam homines sunt, qui reprehendunt iudicia Dei: Audiant hoc & respondeant mundanæ legis æqui censores, & diuini examinis iniqui reprehensores. Supradictus homo, postquam descendit in *Gen. 5.* Hiericho, genuit (sicut scriptura refert) ad imaginem & similitudinem suam filios & filias. Quid nanque est, quod ait, Genuit Adam ad imaginem & similitudinem suam? Hoc vsque voluit intelligi, quòd à latronibus despoliatus (vt supradictum est) genuit nudos, plagatus morbidos, semiuiuus & ipsos semiuiuos. Vitiatæ nanque succus radicis, nihilominus vitiosè in fructibus erupit. Et quod valde dolendum est, sicut spoliatus & semiuiuus multo plures generauit, quàm generare debuerat, si in priori sanitate custos paradisi fidelis & obediens permansisset.

Tunc enim ex illo soli nascerentur hi, qui ad vitam præordinati sunt, quique nunc per Christi gratiam ad eandem reuocantur vitam. Nam propter peccatum, Maledicta, inquit Deus, terra in opere tuo: cum operatus fueris eam, non dabit fructus suos, sed spinas & tribulos germinabit tibi. Cui terræ, scilicet, mulieri, Multiplicabo, inquit, *Gen. 3.* ærumnas tuas, & conceptus tuos. Multiplices itaque conceptus de terra carnis, quę propter superbiam, qua diuinitatem appetiuit, luxuriæ subiecta est, tanquam tribulorum & spinarum densitas excreuerunt super numerum: & tanti nascuntur reprobi, vt ad comparationem illorum pauci sint electi. *Matth. 2.* Dicant nunc hominis illius filij, qui omnes in Hiericho nati sunt: hominis, inquam, qui ciuitatem Hierusalem, quia sponte dereliquit, iustè perdidit: dicant, vtrum iure hæreditario ciuitatem eandem reposcant, legaliter patri adiudicatam. Dicant, inquam, legis periti, in qua Romanorum seu Barbarorum curia simile quid iudicare præsumant.

Sed dicet aliquis: Dominus ipse (cuius in ore lex clementiæ est) Filius, inquit, non *Prouer. 10.* *Prouer. 31.* portabit iniquitatem patris, & pater non *Ezech. 18.* portabit iniquitatem filij. Benè. Sed rursum alius propheta dicit: Patres nostri pec- *Thre. 5.* *Exod. 20.* cauerunt & non sunt, nos autem iniquitates eorum portauimus. Et Moyses ad Deum: Qui reddis, inquit, peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem. Quapropter quærenda est harum consonantia tibiarum: quia cùm spiritus illas vnus idemq; perflauerit, in ipsis dissonantia non debet intelligi. Videlicet portât iniquitatem patrum filij, qui sequuntur: non portant, qui non sequuntur. Dicis itaque mihi: Abraham, Isaac & cæteri iusti non sunt secuti primorum iniquitatem parentum, sed omni testimonio fidei probati inuenti sunt. Fateamur i- *Hebr. 11.* gitur, quia nec portare debuerunt: veruntamen, in quantum non secuti sunt. Et qui omnino non secutus est, Christus Deus carnem habens ex carne Adam, & ossa ex ossibus Adam, omninò nec portare debuit. At illi quàm longè ab illa parentum iniquitate in altitudinem iustitiæ prouecti sunt. Vnus ex præcipuis Esaias dicit: Facti sumus vt immundi nos omnes, iustitiæ nostræ sicut pannus menstruatæ. *Esai. 64.* Non igitur æquum erat, vt illorum iustitia, quoniam menstruata erat, cœleste sanctuarium introiret, donec fons ille domus Dauid, fons baptismi, de quo nunc sermo est, iuxta prophe-

tam

Zacha. 13. tam Zachariam in ablutioné menstruatæ pateret, videlicet lancea aperiéte latus domini crucifixi. Interim illis ampla merces, & omnem illorum iustitiā supergrediēs erat apud inferos præsens requies, & futuræ per Christū glorificationis secura & beata spes. Gratias misericordi Dei iustitię, & iustæ Dei misericordiæ, qui sic aduersatus est, vt subueniret, sic percussit, vt sanaret, & iuxta illud Psal mistę: Misericordia & veritas obuiauerūt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt, sic veritatem & iustitiam aduersus culpam exercuit, vt misericordiam & pacem reseruaret homini. Nā quia satisfactionem pro culpa nō nisi homo debebat, & non nisi Deus perficere poterat,
Esa. 19.
Psal. 84.

Deus homo factus est, quatenus vnus idemque Christus, & verus Deus ab homine exigeret, & vt verus homo persolueret.

Igitur, sicut suprà dicere cœpimus, vt participatione mortis Christi iustificaremur, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti cū illo per baptismum in mortem, vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita nos in nouitate vitæ ambulemus. De cuius renouationis sacramento vel ordine, qui post suprà memoratam cerei consecrationem celebratur, iam dictum est. Rom. 6.

FINIS LIBRI SEXTI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER SEPTIMVS.

De ordine eiusdem baptismi.
Caput I.

EA, quæ in baptismo celebrantur, quæ dicuntur, quæ aguntur, carmina sunt illa, propter quæ tanquàm maleficia martyres accusabantur, rapiebantur, occidebantur. Diabolus enim, cui per Christianæ fidei professionem in sacro fonte renunciatur, in quem iudiciales sententiæ proferuntur, habens iram magnam, sæuiebat in cordibus impiorum, & tuba diuini nominis offensus, illorū cæcitate & insania pro suis aduersus Deum armis vtebatur, & sicut in Apocalypsi legitur, quia canente tuba magnus mons ardens iracundia, confugiebat in profundum cordis impiorum, & diuinis exorcismis, per quos eiectus fuerat, maleficij crimen effingens, leges econtrà dictabat. Sed vos testes mei, dicit dominus, videlicet quia nihil malæ artis nos à bono magistro didicisse, optime conscij sumus. In his igitur, quæ dicuntur vel aguntur, virtutem, qua diabolus damnatur & confoditur, admoto fidei speculo contemplemur.
Apoca. 8.
Esai. 43.

Quod lectiones & tractus præsentis diei ad baptismi pertineant sacramentum.
Caput II.

IN primis lectiones de veteri testamēto ad nouum hoc sacramentum pertinentes leguntur, & cantica similiter, id est, tractus ad idem respondētes, succinūtur. Difficile nanque est numerare, quàm familiare, quàm frequens Spiritui sancto fuerit, etiam ante aduētum Christi maximè circa aquas operari, & mysticis dictis aut factis gratiam prælignare baptismatis. Inde ergo lectiones sacrę baptismo congruentes, ad instructionem baptizandorum solenniter recitantur. Et sicut seruus Abrahę missus, vt filio domini sui Isaac vxorem acciperet, Sara matre eius mortua, Rebeccam inuenit ad fontem aquæ, & inaures dedit ad ornandum faciem eius, & armillas in manib. & ita præornatā adduxit ad Isaac: sic legati Dei patris, id est, sacerdotes eius, ad fontes baptismi venientes, nouam sponsam, id est, nouam plebem Christo filio eiusdem antiqui dierum, per fidei doctrinam acquirūt. Adiurauit enim eos Deus pater charitate magna, coæterni sibi verbi incarnationē exhibens, cuius in typum ille senex Abraham prædictum seruum adiurauit super femur suum: & ipsi quoq; ferunt secum de omnibus bonis dn̄i sui, quia diuites facti sunt in verbo & in omni scientia, magnarūq; operatiōe virtutū. Adiurauit, inquā, eos Deus pater, vt filio suo vero Isaac, id est, risui vel gaudio nostro, nouam sponsam Ecclesiam de gentibus accipiāt: quia mortua est, quæ secundum carnem illū genuit, synagoga mater eius, & eiusdem filij sui, quē occidit, enecata est sanguine, quia dixit: Sāguis eius super nos & super filios nostros. Dum ergo lectiones sacras baptizandis recitamus, quasi Rebeccam, quæ interpretatur obedientia, seruus Abrahæ ad fontē aquæ alloquitur, datq; inaures, id est, fidei doctrinam, quę obedientē benè prępor-
Gene. 24.
Danie. 7.
1. Cor. 1.
Matth. 27.

nat aurem. Accipit illa & armillas in manibus, dum, quod credit, in mortificatione suę carnis operatur, propter quod & in morte Christi baptizatã se esse meminit. Nec mora, libenter ad Isaac contendit, obliuiscens po-
Psal. 44. pulum suum & domum patris sui, totamque expeditam cælestibus præbens nuptijs.

De lectione prima, quid ad baptismum pertineat. Cap. III.

ILla, quæ prima ponitur lectio, libro Genesis, In principio creauit Deus cælũ & terram, fortasse quęrat aliquis, qd ad baptismi pertineat sacramentum. Et qui talis est, quasi clausus adhuc sacculus est, qui antequã excutiatur, nõ apparet quid in illo cõtineatur. Sed Prophetæ, quorum Moyses primus vel maximus est, iam excussi sunt, vt inde, quæ clausa & operta sacramenta cõtinebant, manifesta procederent. Quod quia primitùs Apostoli fecerunt, ipsi nanq; primi post Christum quasi excutiendo nobis prophetas aperuerunt, idcirco dicuntur in Psalmo filij ex-
Psal. 126. cussorum. Et hæc maximè lectio iam à magnis & fortib. viris excussa & exposita est, à quib & vocatur Hexameron, id est, opus sex dierũ. De quorũ dictis si omnia cõgregarentur, quæ ad baptismi pertinẽt sacramentũ, nimia prolixitas præsenti loco magnũ afferret fastidium. Breuiter ergo dicendũ quia maximè ex hoc pręclarũ baptismo Christi perhibet testimoniũ, quod ait: Et spiritus Dei ferebatur super aquas, simulq; dinini nominis in quo baptizamur, id est, sanctæ trinitatis semel & iterũ euidens personat oraculũ. Ait enim: In principio creauit Deus cęlũ & terrã. Qnod aliud principium intelligendũ putabimus, nisi filiũ? Ipse enim de seipso interrogãtibus Iudęis quis esset, Principiũ, ait, qui & lo-
Iohan. 8. quor vobis. Ergo principiũ filius. Per filium fecit Deus cœlũ & terrã. Omnia per ipsũ fa-
Iohan. 1. cta sunt, sicut Iohan. Euangelista narrat. Et sine ipso factũ est nihil. Nã proculdubiò in Dei nomine pater, in principij nomine filius intelligẽdus est. Profectò, cũ dixisset, In principio fecit Deus cœlum & terrã, subsecutus adiunxit: Et spiritus Dei ferebatur super aquas, qui tertia est in trinitate persona.

Item in eadem lectione, Faciamus hominem ad imaginẽ & similitudinẽ nostrã. Vnde Gregorius: Cũcta, inquit, dixit Deus & facta sunt. Cùm verò facere hominẽ decernit, hoc quod reuerenter pensandũ est, præmittit dicens: Faciamus hominem ad imaginẽ & similitudinẽ nostrã, vt videlicet quia rationalis creatura condebatur, quasi cum cõsilio facta videretur, quasi per studiũ de terra plasmatur, & inspiratione cõditoris in virtutem vitalis spiritus exigitur: vt scilicet nõ per iussionis vocẽ, sed per dignitatẽ operationis existeret. qui per imaginẽ Dei fiebat. De eo, quod supradictũ, Et spiritus Dei ferebatur super aquas, & de similitudine, quę hic posita est: Faciamus hominẽ ad imaginẽ & similitudinem nostrã, plus aliquid eloqui pręsenti negocio cõpetit. Nam verè idcirco nunc Spiritus sanctus fertur super aquas, vt similitudinẽ Dei, quæ in homine per peccatum abolita fuerat, per regenerãtem baptismi gratiam restituat. Quod vt commodius fieri posit, dicendum prius est, quę inter imaginem similitudinẽq; Dei distantia sit.

Quæ imaginis & similitudinis Dei distantia sit, & quòd non imaginem, sed similitudinem homo peccando perdidit, ad quam reformatur per baptismum Christi. Cap. IIII.

AD imaginem Dei homo factus est, in eo, quòd rationalis est ad similitudinẽ verò in eo, quòd diuinæ bonitatis imitator
cõditus est. Imago nanq; Dei vel figura sub- Hebr. 1.
stantiæ eius, sicut Apostolus ait, filius est: bonitas autẽ vel charitas Dei & imaginis eius, Spiritus sanctus est. Et idcirco non est dictũ, Faciamus hominem ad similitudinem & imaginem meam, sed, Ad imaginem & similitudinem nostrã, quia similitudo non vnius tantum, sed duarum personarum, scilicet patris & filij est, imago autem non duarnm, sed vnius scilicet patris est. Filius nanque patris tantum, non etiã Spiritus sancti filius est. Spiritus autem sanctus non solùm patris, sed & filij spiritus est. Potuit autem creatura rationalis amittere id, quod ad similitudinẽ Dei factã est, non potuit verò eo carere, quod ad imaginem Dei condita est. Quare? quia videlicet diuinę bonitatis imitatio, per quam Dei similitudo retinetur, creaturę quoq; voluntatem exigit: rationalitas autem, quę impressione imaginis Dei humanę animę insculpta est, à sola creatoris arte processit.

Igitur, vt similitudinem Dei, quam nostra volũtate perdidimus, nostra nihilominus volũtate recuperare possimus, bonitas Dei Spiritus sanctus illuc vsque descendit, quò peruenire nos facilè possumus, dũ superfertur aquis, quę pręsto sunt, de nostro solã voluntatem postulans, cętera gratis omnia procurans. Nã & aquam illã, quę de mortuo Christi corpore profluxit, ipse creauit, qui corpus ipsum Christi de nostræ aqua naturæ fotu suo concrescere fecit, sicut habemus in symbolo: Et incarnatus est de Spiritusancto, vel
in Euangelio: Quod enim in ea natum est de Matth. 1.
Spiritusancto, & qui in mundi creatione (vt

in pre-

in præsenti lectione scriptum est)superferebatur aquis,in modum volucris(vt ait Hieronymus)oua sua calore animantis,ipse nūc superfertur aquis baptismi, vt ingredientes sub gratiam suam confouens, in veram regeneraret vitam,expādens alas suas,& assumēs eos atq; portans in humeris suis. Etsi opus est, vt amplius appropinquet alicui, id est,si ab aquis arceatur aliquis, vt volens ad illas peruenire non possit,sicut arcebatur Cornelius,Iudæis prohibentibus gētiles recipi: vel sicut multi Christum in persecutione confitentes,necdum baptizati,ad aquas peruenire non poterāt,arcati carceribus & vinculis præpediti. Si,inquā,opus sit propter aliquid huiusmodi, tunc demum aduolat mater gratia Dei,suasq; vltra nidum aquarum alas extendit: sicut adhuc loquente Petro cecidit Spiritus sanctus super omnes,qui audiebāt verbum,& erant loquentes linguis & magnificantes Deum.

Deut. 32. Act. 10. 12.

Quòd martyres baptismum non consecuti, rectè dicantur in sanguine & morte sua baptizati.

Cap. V.

Sed illos, tanto defensore tutos, iussit Petrus aqua baptizari in nomine patris & filij & Spiritus sancti:multi autē persecutionis articulo præoccupati, sine aquæ baptismo supplicijs affecti, pro Christo consummati sunt. Quid ergo? Nunquid hi baptizati sunt? Imo tanto maiorem gratiā præ illis,qui in pace Ecclesiæ moriuntur,assecuti sunt, quanto grauiori dispendio morti & sanguini Christi cōmunicauerunt. Nam in baptismo communi,tantum similitudo mortis est,sicut ait Apostolus: Sic enim cōplantati facti sumus similitudinis mortis eius,simul & resurrectionis erim': in martyrio aūt ipsa mors. Quòd si martyrium baptismus non esset, nunquā dominus de passione sua dixisset, quod iam suprà commemoratum est: Baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor, vsquedum perficiatur? Verum exceptis his, quos eiusmodi articulus non intercipit, nulli Spiritus sanctus extra fontem occurrit, totamq; remissionem peccatorum intra aquas cōtinet, nec vltrà extendit. Ex his maximè locis, de quibus dictum est, memorata lectio baptismi sacramento cōgruit. Cæterum nisi vitandi subesset causa fastidij, poterat ex autēticis doctorum tractatibus ostendi, quòd tota series mundanæ creationis, quæ in eadem lectione digesta est, similitudines præferat nostræ, quæ per baptismum agitur, renouationis. Nam, qui in principio creauit Deus cœlum & terram, & cætera fecit sex dierum opera, nunc dicit: nouos cœlos & nouam ego terram creo, id est, nouos sanctos, & nouam Ecclesiæ plebem : & diuidit aquas ab aquis,& positum est firmamentum Apostolorum & prophetarum, diuidens diuinæ aquas sapientiæ, quas continet ab aquis humanæ vel carnalis prudētiæ. De quo Psalmista: Extendens,inquit,cœlum, sicut pellē, qui tegis in aquis superiora eius, & cōgregatis aquis in vnum locū, circundedit Deus mari, id est, turbinibus huius seculi, terminos suos: posuitq; vectem & ostia, & dixit: Huc vsq; venies, & hic confringes tumentes fluctus tuos, & sic terra Ecclesiæ à naufragio liberata, germinauerunt campi eremi, id est, latitudines gentilitatis, germen odoris Israel, quia floruit in gentibus patriarcharum & prophetarum fides. Et posita sunt in firmamēto propheticæ vel Euangelicæ scripturæ: firmamētum enim inquit Augustinus, cōtra insidiosos errores Deus ponere voluit in scripturis, in firmamento, inquam, sacræ scripturæ, posita sunt sol & luna, & numerositas stellarū, id est, maiorum minorumq; ac mediocrium luminaria doctorum, & baptizatorum alij per contemplationem euoluunt dicētes, Nostra autem conuersatio in cœlis est: alij secularibus innatant curis, & proficiente cultu Christianitatis, animalia quoq; quadrupedia id est, carnalium turbæ, ad fidem Christi prorepsēre. Et talis creaturæ dominus, est nouus Adam, custos & possessor tam terræ quam cælestis paradisi, quem serpens non decepit, mulier non seduxit, qui peccatum non fecit, & ideo morti nil debuit.

Esai. 65. Ephes. 2. Psal. 103. Iohel. 2. Ioh. 18. Philip. 3. Actor. 10.

Rom. 6. Luc. 12.

Sed ipsum tempus anni primū, id est, vernum eidem congruit similitudini, quia non solum in exitu Israel de Aegypto sanguis agni restitutio fuit libertatis, sed & totus mundus initiū suæ sumpsit creationis. Vnde magnus Leo dixit. Nūc ad prænunciatum festis omnibus festum, sacer nouorum mensis enituit, vt, in quo accepit mundus exordium, in eodem haberet Christiana creatura principium. De qua noua creatura Paulus Apostolus dixit, Scimus enim, quoniā omnis creatura ingemiscit & parturit vsq; adhuc: videlicet vsq; ad reuelationem filiorum Dei, quā ipse præmiserat dicens: Nam expectatio creaturæ reuelationē filiorum Dei expectat. Ac deinde secutus: Non solum autem illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes, id est, qui primi dona sancti Spiritus accepimus, ipsi intra nos gemimus, &c. Quamuis enim perfecti videamur, tamē (dum corruptibiles sumus) securi non viuimus, neq; comprehendisse nos arbitramur.

Rom. 8. Philip. 3.

De Lectione secunda. Cap. VI.

Exod. 14. LEctio secunda est illa libri Exodi: Factú est in vigilia matutina, & ecce respiciens dominus super castra Aegyptiorum per columnam nubis & ignis, interfecit exercitum eorum, & subuertit rotas curruum, ferebanturq; in profundum. Nó dubiè neq; per partes, sed manifestè tota lectio hęc salutaris baptismi Christi typum præfert, & notum est, quia pasśim in scripturis sacris lectionis huius sacramentum à doctoribus concelebratum est. Et in suprà memorata cerei benedictione sic dictum est. Hęc nox est, in qua primùm patres nostros filios Israel eduxisti de Aegypto, quos posteà rubrú mare siccovesti gio transire fecisti. Qualiter hoc fiat, nunc in singulis per baptismú Christi, sola suis fides intuetur oculis: & ideo cantat domino can-

Exod. 15. ticum Moysi, id est, tractú sequentem: Cantemus domino, gloriose enim magnificatus est, equum & ascensorem deiecit in mare. Qualiter autem hoc gestum sit in patribus sanctis & omnibus electis, qui apud inferos

Esai 64. hunc expectabant transitum, quantus beata-

1. Cor. 2. rum animarum exercitus, duce potenti anima Christi, per illud mare trásierit, quod de latere eius in aquam & sanguinem diuisum exijt, quanta exultatio de tenebris exeuntiú, quanta lætitia paradisum introeuntium, nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit.

De Lectione tertia. Cap. VII.

Esai. 4. LEctio tertia: Apprehendent septem mulieres virum vnum in die illa, dicentes: Panem nostrum comedemus, & vestimentis nostris operiemur, &c. Hęc quoq; ad baptismi sacramentum, & ad instructionem manifestè pertinet baptizandorum. Sed iam nunc dicendú, cur quatuor legantur lectiones, de lege & prophetis assumptę. Videlicet lectio prima idcirco legitur, quia, vt dictum est, de creatione mundi & hominis conditione narrans, aquarú quoq; mysteria, cum Spiritus Dei autoritate interserit. Tres verò reliquæ tria múdi tempora respiciunt, id est, primum ante legé, secundú sub lege, tertiú sub gratia, quib. cunctis temporibus remediú baptismatis necessarium fuisse commendatur. De his, qui ante legem fuerút, claret, quia, sicut iam dictum est in secunda lectione, baptismum Christi prefigurauerunt in eo quòd

1. Cor. 10. mare tráśierunt, & sicut Apostolus dicit: Omnes sub Moyse baptizati sunt in nube & mari. Nondum enim data erat lex. De his auté, qui sub lege erant, in tertia lectione dicit Esaias: Si ablueritdominus sordem filiarum Sion, & sanguiné Hierusalem lauerit de medio eius in Spiritu iudicij & Spiritu ardoris. De quo ardore dicit Iohánes Baptista in Euangelio: Ille vos baptizabit in Spiritu sancto & igni. Vir ille Christus est, quem iuxta hãc Iohan. 3. lectionem apprehendét septem mulieres, id est, septem gratiæ Spiritus sancti. De quibus idé propheta alibi dicit: Et requiescet super Esa. 11. eum spiritus domini, spiritus sapientię & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini. Hę septem gratiæ apprehenderunt Iesum, quem (vt ait Hieronymus) multo tépore desiderauerunt, quia nullum alium inuenire potuerunt, in quo æterna statione requiescerent. Quòd autem gratia Spiritus sancti cuncta possideat, exponi non indiget. Ideo pané nostrum, inquiunt, cõedemus, & vestimétis nostris operiemur. Sed quia in hominibus semper opprobriú, nullo viuente, vt sancti Spiritus dona poscebant, propterea Iesu nomen sibi cupiunt inuocari, vt quod in lege imperfectum erat, in Euangelio compleretur.

De Lectione quarta. Cap. VIII.

LEctio quarta: Scripsit Moyses cáticum: siue, hæc est hæreditas seruorú domini. Deut. 31. Vtræq; enim vicisśim leguntur in pascha & in pentecosten, & ambæ hoc tempus gratiæ 2. Cor. 5. manifestius exprimunt. In ea, quæ est: Scripsit Moyses canticum, ait idem Moyses: Noui enim, quòd post mortem meam iniquè a- Deut. 31. getis, &c Mortem Moysi finem legis accipiunt pené cuncti doctores sancti, id est, aduentum Christi, cuius gratia sic legi, queadmodum Iosue successit Moysi, qui populú Dei trás Iordanem eductú, ingentibus prelijs in terram repromisśionis, dux victoriosus introduxerit: Iesum Christum nomine præfigurans & opere, qui omnem electorum populum, quorum neminem lex ad perfectum adduxerat, sanguine suo cótra diabolum dimicans, victor mortis per baptismi gratiam in paradisum reduxit. Profectò in hoc tépore, iuxta canticú, quod Moyses scripsit: Peccauerunt domino non filij, scilicet Iudæi, generatio praua atq; peruersa, populus stultus & insipiens, quem constituerat dominus & pater suus super excelsam terrã: scilicet legis prophetarumq; notitiam, vt sugerent mel cælestis doctrinæ de petra, quæ Christus erat, oleumq;, id est, gratiam Spiritus sancti, de eodem saxo durisśimo, per resurrectionis poté tiam immortaliter solidato: & ecce ecótrariò de vinea Sodomorum, & de suburbanis Gomorræ, vua eorum vua fellis, & botrus amarisśimus: & propter hæc abscondam, ait, faciem meã ab eis, &c. At verò cœli & terra, de

quibus

quibus alibi per prophetam dicit: Nouos cœ-
Esai. 65. los & nouam terram ego creo. Noui, inquã,
cœli & noua Ecclesię terra audiuit verba oris
eius, sicut in sequenti tractu cantamus: & cõ-
crescit in eis vt pluuia doctrina domini, &
fluit vt ros eloquium domini, quasi hymber
super herbam & quasi stillæ super gramina,
Matth. 28. quia nomẽ domini inuocatur super nos, no-
mẽ Patris & Filij & Spiritus sancti, quod totã
vim continet eius, quæ per baptismum agi-
Esai. 54. 55. tur, nostræ regenerationis. Non minus illa
Esaiæ lectio: Hæc est hæreditas seruorum
domini, hoc idem, vt suprà dictum est, tem-
pus gratiæ respicit, prouocans credentes &
dicens: Omnes sitientes venite ad aquas, vt
Psal. 64. veniant ad fluuium Dei, qui repletus est a-
Psal. 45. quis, & cuius impetus lætificat ciuitatẽ Dei,
Esai. 12. vt bibant aquas de fontibus Saluatoris, qui
loquitur ad Samaritanam: Si scires donum
Dei, & quis est, qui dicit tibi: da mihi bibere,
tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi a-
Iohan. 4. quam viuam, & aquam, quam ego dedero ei,
fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æter-
nam. Sciendum autem, quod ait Hierony-
mus, homo aquam tribuat, Deus autem Spi-
ritum sanctum, quo sordes abluũtur, & pec-
cata purgantur.

De tractibus, quos lectionibus eiusdem succinimus.

Cap. IX.

TAntã, quę his tribus lectionibus chorus
succinit, singula singulis exultationem
indicant renatorum, quòd iure exultare de-
beant, quia submersis omnibus peccatis, ipsi
per mare baptismi transeunt liberati. Verùm
hæc exultatio in metu & tremore debet esse,
& cum laboriosa & necessaria carnis morti-
Apoca. 15. ficatione, quandiu sumus in corpore, stantes
(sicut in Apocalypsi legimus) supra mare vi-
treum, quod graues & rursus oneratos pec-
catis sustinere non potest. Vnde oportet, vt
abiectis oneribus seculi, & simplici tunicâ
contenti, persistamus, vel ambulemus super
hoc vitreum mare baptismi; mixtum igne
Spiritus sancti, tenentes (sicut ibi legitur) ci-
tharas Dei, id est, tota carne mortificati, & in
laude Dei extenti, canendo trementes, & tre-
Psal. 2. mendo canẽtes, iuxta illud: Seruite domino
in timore, & exultate ei cum tremore. Benè
ergo verba canticorum Moysi & propheta-
rum, quæ succinimus, in tractus efferimus,
quem canticum lugentium esse, & miseriæ
præsentis exilij congruere, iam dictum est.

Quartus tractus in hoc differt à cæteris,
quòd nulla lectione præmissa cantitur. Nec
mirum. Non enim in officio præsenti sic est
vox vniuersalis Ecclesiæ, quemadmodum &
illi. Eorum quippe solummodo vox est, qui
in præsenti assunt baptizandi, adhuc peccati
originalis veneno infecti, & ideo festinant
ad baptismum, vt iuuenescant, quemadmo- *Psal. 41.*
dum desiderat ceruus ad fontes aquarum.
Quod maximè ex subsequenti collecta con-
firmatur: Omnipotens sempiterne Deus, re-
spice propitius ad deuotionem populi renas-
cẽtis, qui, sicut ceruus, aquarum tuarum ex-
petit fontem. Econtrà lectio prima nullo
subsequenti cantico terminata est, videlicet, *Num. 21.*
quia creatis & completis mundi cunctis o-
peribus, non cantauit dignas homo ingratus
Deo creatori gratias: sed obmutuit à laude
Dei, & audito serpente, contra præceptum
quod acceperat, obsurduit. Vnde & bapti-
zando dicitur, ephpheta, quod est adaperire,
sumptum de Euangelio, quo dominus no-
ster curationẽ humani generis, quod sic ob-
surduerat & obmutuerat, vt dictum est, in
eo, quem sanauit, homine surdo & muto sig-
nificauit. Nec prætereundum, quia neque *Marc. 7.*
collectis salutatio, id est, dominus vobiscũ,
neque lectionibus supradictis vllæ superscri-
ptiones, id est, tituli præferuntur: quos à nu-
diustertius cũctis lectionibus, tanquam cor-
poribus capita præscidimus, donec caput no-
strum Christus resurgendo nobis reddatur,
cuius resurrectionis similitudo in his, qui ba-
ptizati de fontibus ascendunt, Christum in- *Gala. 3.*
duti, vt Apostolus ait, fidei oculis repræsen-
tatur: nec ante hoc signa Ecclesiæ cõcrepant,
quorum causa iam superius dicta est.

De consecratione fontis.

Cap. X.

COnsecratio fontis in nomine sanctæ tri-
nitatis, & maximè inuocatione perfici-
tur Spiritus sancti. Quod iccirco rectè fit,
quia tota hominis regeneratio, licet totius sit
opus trinitatis, propria tamen est operatio
Spiritus sancti. Sancta quippe trinitas, vt ait
Leo Magnus, ita sibi diuisit opus hominis, vt
pater conderet, filius redimeret, Spiritus
sanctus regeneraret vel igniret. Veruntamen
& Pater cum Filio & Spiritu sancto cõ-
didit: & Filius cum Patre & Spiritu sancto
redemit, & Spiritus sanctus cum Patre & Fi-
lio regenerat atque illuminat. Nam & Pater
dum conderet: Faciamus, inquit, homi- *Gene. 1.*
nem ad imaginem & similitudinem nostram,
& filius dum redimeret, pater illi calicem
passionis dedit: & ipse filius per Spiritũ san-
ctũ bibit: sicut Apostolus Paulus ait Hebræo-
rũ IX. Sanguis Christi qui per Spiritũ sanctũ
semetipsum obtulit Deo, & cætera: & vt Spi-
ritus sanctus regeneret, pater eundem para-
cletum Spiritum dat, & filius in eodẽ Spiritu
bapti-

baptizat, sicut Iohannes Baptista in Euangelio sibi dictum insinuat: Super quem videris *Iohan. 1.* spiritum descendentem sicut columbam, & manentem in eo, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto. Spiritus ergo sanctus aquarũ sanctificator est, sanctus spiritus fontis nostri *Psal. 35.* sanctificatio est, imo spiritus fons vitæ est, pacis fluuius est. Spiritus sanctus illa paterni cordis benigna vena est, de qua vsque ad nos *Esai. 66.* miseratio larga, tanquam flumen inundans, procurrit. Amor Dei, torrẽs voluptatis Dei, Spiritus sanctus est. Hic illum duorum patrem filiorum, erga iuniorem filium, id est, gentilem populum, ingenita sibi pietate flexit, qui luxuriose viuẽdo suam paternæ substantię partem consumpserat, porcos alienos in longinqua regione pauerat, id est, spurcos dæmones coluerat, & tũc reuersum suscipit, festum diem omnibus amicis, id est, cœtibus indicit angelicis, iubet primam cum anulo stolam proferri. Quid enim intelligimus per anulum, nisi fidei signaculum? Nam catechumenus, dum baptizandus fidei sacræ, quam firmiter tenet, symbolum reddit, profectò illam tabulis cordis eius inscripsit, decentem anulum in manu eius dedit, & in eo, quod consignatus est cruce Christi: vt dicat cum *Galat. 2.* Apostolo: Christo cõfixus sũ cruci, & quòd tertiò submergitur, vt tridnanæ morti Christi conformetur, & hoc mirabili pietatis officio viuus & incolumis crucifixo & mortuo atque sepulto configitur, commoritur & cõsepelitur, proculdubiò calceamenta accipit in pedibus. Calceamenta nanque de mortuis animalibus fiunt. Et hæc manifestæ dominicæ mortis insignia sunt, quæ ideo suscipit, vt eius exemplo, qui propter nos crucifixus est, deinceps crucifigat carnem suam cum vitijs & concupiscentijs, & mortificans membra sua, quæ sunt super terram, dicit: Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Chri*Galat. 5.*stus. Cùm autem cãdidam vestẽ accipit, quæ vtique nouam Christi consolationem signi*Coloss. 3.*ficat, dicente Apostolo: Omnes, qui in Christo baptizati estis, Christum induistis. Profectò primam illi stolam induit pater, & manducemus, inquit, & bibamus, quia filius hic meus mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus est.

De missa eiusdem diei, & cur illi consuetudinalis cantus, id est, Introitus & Communio desit. Cap. XI.

STatim ergo paschale vespertini sacrificij construitur conuiuium, trina præeunte litania, in honore sanctæ & indiuiduæ trini*Galat. 3.*tatis, in cuius nomine trinũ baptizatus filius *Luc. 15.* hic, de quo loquimur, qui mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus est, concrepant signa, quę hactenus fuerant muta, & personãte symphonia chorus exultat. Gaudẽt nobiscum angeli, & propter illorum gaudium nos repetimus omissum à septuagesima hymnum ipsorum, id est, Gloria in excelsis. Adducitur vitulus ille saginatus, scilicet Deus & homo Christus, cuius carnem mãducare, & sanguinem bibere debemus: qui ideo vitulus dicitur, quia homo pro nobis sacrificatus est: ideo saginatus, quia in ipso habitabat plenitudo diuinitatis corporaliter. Sed huic cõuiuio senior frater, id est, Iudaicus populus, interesse non vult, stansque foris & audiens symphoniam & chorum, detrahit fratri suo, inuidia tortus & odio, patrisque clementiam reprehendens, tristitia mauult & fame consumi, quàm cum fratre gaudere & epulari. Exibit aũt pater quandoq;, & faciem lætam auerso & tristi filio dignanter ingerens, persuadebit, & precabitur illum opportunis interesse gaudijs & epulis, tenens manum eius, & blandis consulens sermonibus, & tunc reliquiæ Israel saluæ fient. *Rom. 11.* Interim, donec illud fiat, plenum vel integrum non erit paternæ domus, id est, præsentis Ecclesiæ gaudium: quia licet Iudaicus populus semper gentium oderit salutem, gentium tamen Ecclesia dolet, quòd ille populus stat foris, quodque sua salus illi in scandala fit. Igitur huius diei sacrificio vespertino, tam festiuo, tamque iucũdo conuenienter quædam ornamenta detracta sunt, scilicet introitus, graduale, offerenda atque communio, quæ de Psalmis quondam à Cœlestino Papa quadragesimo, primùm ad canendũ institutis ante sacrificiũ excerpta, & cum suaui modulatione in Romana Ecclesia cantari instituta sunt. Interea dum vitulus adducitur, conuiuium præparatur, accedit coràm ille ministrorum primus atq; fidissimus Paulus, filiumq; illum, qui reuersus est, iam habentẽ anulum in manu, iã calceatum, iamque stola prima indutum, gratulabũdus alloquitur in præsenti Epistola, dicens: Si cõresurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt *Coloss. 3.* sapite, nõ q̃ super terram. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cũ Christo Deo. O fidi procuratoris elegans facũdia, & officiosa sedulitas. Mortui, inquit, estis, quia videlicet mortuũ est in vobis, quicquid super terrã sapiebatis. Quid enim prius sapiebat ille fi*Luc. 15.*lius desertor patris, luxuriosus & prodigus, nisi cũ meretribus cõuiuia struere, sua dissipare, alienis inhiare, porcos alienos pascere? Totum hoc mortuũ, & in baptismo Christi sepultum est. Vita autem noua, quæ de eodem baptismo surrexit, q̃ filium talem longè

alterum

alterum fecit: Vita, inquam, noua, quæ cum Christo in Deo abscôdita est, ipse idê nouus homo Christus est, quem & cãdida vestis baptizati significat. Cùm enim, inquit, Christus apparuerit vita vestra, tûc & vos apparebitis cum illo in gloria. Vitam eandem, diuina nouitate conditam, significant & in Euangelio consequenti vestimenta angeli, quę erãt cãdida sicut nix. Ecce interea canorè cœlestis personat symphonia, quò lætificentur cõuiuę, tanquam de cœlo remissum & ori nostro redditũ alleluia: quod à septuagesima nostra non cecinerunt organa, videlicet, quia diebus his captiuitas præsentis vitæ significata est, & ideo quòd futuræ vitę iucunditatẽ significat alleluia, tacẽdo velut ad salices Babylonis huius flentibus nobis pependerũt. At nunc, quia nox illa sacratissima iã incumbit, qua Christus libertatis autor resurrexit, in qua iam, vt dictum est, prima resurrectione resurgunt, qui baptizantur noui Ecclesiæ filij, protinus tanquam de salicibus direpta nostra certatim organa persultant alleluia, Psal. 117. dicuntq;: Confitemini domino, causamque subijciunt: quoniam bonus, quod ab effectu cõprobatur, quoniam in seculum misericordia eius, subauditur exhibita in remissionẽ peccatorum, quam est largitus in baptismo: & hunc meritò versiculum alleluia primùm arripit. Psalmus quippe cẽtesimus septimus decimus, cuius hic primus versus est alleluia, in titulo habet, multum hãc misericordiam, & hãc diem solennem, quam fecit dominus, fidei nostræ commendat, vt exultemus & lętemur in ea. Hoc alleluia sicut & reliquum huius diei officium, maximè baptizatorũ est exultatio, eò quòd prima, vt dictum est, resurrectione iam cõresurrexerunt cum Christo. Restat verò grandis labor, vt habeant partem in resurrectione secunda, & inter ipsum laborem bonorum operum superest metus, superest fletus, vel propter periculũ gehennæ, vel propter desiderium vitę æternæ. Rectè ergo, quia necdum plenũ est gaudium spei vocatorum, quod imminuit solicitudo eorundem adhuc à Deo peregrinantium, cum alleluia tractus quoq; cantatur, quẽ cantum lugentium esse superius iam dictum est. Itemq; per totam paschalem hebdomadam vsq; ad sabbatum, quo albas ipsi deponunt, eadem pro causa graduale cãtatur, qui cantus est laborantium, nec nisi propter eos pertineret ad dies pentecostes, quod tempus futuræ requiei, pacisque & gloriæ signum est. Nam & in canone per hanc hebdomadã hoc pro ipsis additum est: Hanc igitur oblationem seruitutis nostræ: sed & cunctæ familię tuæ, quam tibi offerimus pro his, quos regenerare dignatus es ex aqua & spiritu sancto, tribuens eis remissionem omnium peccatorum. Et ab hac vespera, qua baptizati sunt, per singulas huius hebdomadæ vesperas clerus ad fontes procedit cum Christi resurrectione solennitatem sancti celebrans baptisterij.

Cur à nudiustertius omissum nunc reddatur pacis osculum.

Cap. XII.

Cvr pacis osculum, quod Papa Innocentius à beato Petro tricesimus octauus dari instituit, omissum fuerit nudiustertius, & hodie reddatur, ex ipso canonis loco, in quo datur, citius agnoscitur. Datur enim eo loco, quo iam secundò calicem discooperuimus, & dicimus: Pax domini sit semper vobiscum. Hic aũt locus, sicut in eiusdem canonis tractatu dictũ est, illud significat, quod dominus noster resurrexit à mortuis, & stãs in medio discipulorum suorũ dixit eis: Pax vobis. Iohan. 20. Per quod illud nobis innuit quod paries inimicitiarum inter nos ac Deũ erectus fuerat, id est, peccatum, ad quem dissoluendum dominus noster transitu mortis profectus est. Ephes. 2. Quo effecto resurgendo rediens pacem annunciauit, quã acquisierat nobis prima voce, quam emisit in medio discipulorũ suorum, dicendo: Pax vobis. Rectè igitur, ex quo ad faciendum eandem pacem profectus est, donec rediens diceret: Pax vobis, intermisimus: Pax domini sit semper vobiscũ, neque dedimus pacis osculum. Simul Iudæ traditoris probrosum execrãtes & anathematizantes osculũ, quo filium hominis tradẽs, sanctum & innocens Apostolorũ infamauit collegium apud eos, qui foris erant, occasionem maledicendi præbẽs, ac detestandi eos, quorum sanctitatis æstimatio magna fuerat, vt de illis tale quid cantitarẽt, quale illud est: Et crimine ab vno disce omnes.

De die dominicæ resurrectionis.

Cap. XIII.

Octauam illã, quæ in Paralipomenon, & in superscriptionibus quorũdam in- 2. Para. 7. uenitur Psalmorum, hæc sacra spectat dies, quam fecit dominus, vt esset solennitas solẽnitatum, Psal. 6. 11. quemadmodum pro sui magnitudine dicuntur sancta sanctorũ, Cantica canticorũ. Sicut enim illa cętera superant sancta vel cãtica, sic solẽnitates cęteras huius sacrosanctæ solẽnitatis antecedit nobilitas. Octaua aũt illa futura est perfectæ atq; cõsummatæ resurrectionis gloria, in qua electi omnes, qui nunc post depositionem carnis vna & simplici solius animæ beatitudine per- Apocal. 6. fruuntur

fruuntur, ſicut in Apocalypſi legimus: quia datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ: duplici, id eſt, corporis & animę felicitate remunerabũtur, ſicque binas perennis gloriæ ſtolas accipient. Quam octauam ſicut ſeptem mundi ætates ordine ſuo pręeunt, quarũ ſexta nunc ab aduentu Chriſti voluitur, ſeptima verò animarum eſt carne depoſita quieſcẽtium, ſicut alio loco iam dictum eſt: ſic & hãc ſacratiſsimam ſolennitatẽ ſeptem dominicę præceſſerunt, quarum in prima: Circundederũt me gemitus mortis, in ſeptima cantauimus: Lætare Hieruſalem, ſingulę ſingulis ætatũ earundem proprietate ſui reſpondentes officij, ſicut loco vel ordine ſuo iã dictum eſt, & interpoſita Dominicę paſsiõis memoria per duas hebdomadas, quod ipſum cur fiat, iam dictum eſt. Siquitur hæc octauæ ætatis, quę extra ſeptẽ eſt, quia æterna eſt glorioſa Chriſti reſurrectione commendata feſtiuitas, nobilis, admirabilis, decora & ſuauis, ſplendida & deſiderabilis. Non enim parum eſt, quod in illa nobis octaua repoſitum eſt. Nam ſicut octaua dies eadem quæ prima eſt, ſic in illa ętate reſtituitur homo in hoc ipſum, ad quod conditus eſt, eritq; corpore & anima immortaliter felix, & feliciter immortalis, ſicut angeli Dei, imo ſupra primæ originis reparatus dignitatem, eò quòd ſuam in vnitate perſonæ filij Dei reſpiciat naturam, perſonam ſuper omnia opera manuum patris cõſtitutam adorari, laudari & glorificari ab angelis in coeſſentia ſummæ & indiuiduæ trinitatis. Idcirco dum ſanctorum recolimus natalitia, de quibus dubium non eſt, quòd egreſsi à corporibus gloriã ſempiternã iam adepti ſunt, diem quoq; celebramus octauum, beatificãtes illos ex eo quoq;, quòd in futuro corporum receptorum immortalitatẽ glorioſam feliciter obtinebunt.

Gene.17. Hoc & per octo beatitudines Euangelicas ſignificatur, vbi octaua redit ad caput. Matth.28. Nanq; & in prima, & in octaua hęc eadẽ beatitudinis ſententia eſt, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Vnde Auguſtinus: Octaua, inquit, ſententia, quæ ad caput redit, perfectumq; hominem declarat, ſignificatur forſitan & circuncisione octaua die in veteri teſtamento, & domini reſurrectione poſt ſabbatum, qui eſt vtiq; octauus, id eſt, primus dies, & celebratione octauarum feriarum, quas in regeneratione noui hominis celebramus. De illa igitur octaua, quæ eſt reſurrectio, quę iam completa in capite noſtro, ſcilicet Chriſto, nunc ſecundum diei præſentis, in qua reſurrexit, officium, ordinemq; myſticum, aliqua dicenda ſunt.

Cur dominus non ante diem tertium reſurgere voluerit.
Cap. XIIII.

TErnarius numerus, qui apud ſeculares quoque philoſophos inſignis habetur pro eo, quòd imparium & eorum, qui pręter vnitatem nullam aliam recipiũt ſectionem, primus eſt numerorum: apud nos longè amplius præclari nominis, imo primæ ac diuinę eſt autoritatis, tam propter ipſam eſſentiam ſanctæ & indiuiduæ trinitatis, quàm pro eo, quòd ſaluator noſter tertia die reſurrexit à mortuis. Et profectò tertia dies hęc ad idem ipſum eiuſdem ſanctæ trinitatis reſpicit ſacramentum. Idcirco nanque dominus non ante tertiam reſurrexit, quia cõgruum fuit, vt propitiationem ſanctæ trinitatis triduana nobis obtineret mors carnis Chriſti. Alioquin cur cũ ſub trina merſione baptizamur in nomine patris & filij & Spiritus ſancti, cõplantati dicimur, imo verè complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, niſi quia eandem mortem ſuam, quam antea baptiſmum ſuum appellauerat, triduo pertulit & ipſe in nomine & in obedientia patris & filij & Spiritus ſancti. Siquidem & pater filio (ſicut & ipſe filius teſtatur) calicẽ paſsionis dedit: & ipſe filius animæ ſuæ in ſua poteſtate ꝓpinauit, ſicut ipſe ait: Poteſtatẽ habeo ponẽdi animã meã: Iohan.10. & Spiritus ſanctus illi propinari fecit, ſicut Apoſtolus ait: quia Chrs per Heb.9. Spiritũ ſanctũ ſemetipſum obtulit. Cõgruenter ergo mors domini triduana extitit, quã ſancta trinitas diſpoſuit, quãq; ad obtinendã humano genere propiciationem eiuſdẽ ſanctæ trinitatis, noſtra in illo natura ſola pertulit. Non ſolum autem, ſed & tota vita eius annorum ſuorum numero ſanctę trinitati famulatũ ſe exhibere, & eius præcepto ſe obedire innuit. Nam in triginta tribus annis, quibus ſuper terrã ambulauit, ternarius eſt repetitus hac ſola differẽtia, quod vnus ternarius, vt triginta ſint, in decenũ limitẽ conſurgit, alius vt ſimplex ſit, in ſingulari limite ſubſiſtit. Cuius in typũ Iſaac quoq; ad immolandum ternario dierum numero ductus eſt. Gene.22. Nam de Geraris, vbi tunc habitabat Abrahã, vſq; ad montem Moria, id eſt, ſedem templi, dierum trium eſt, vt ait Hieronymus, & conſequenter illuc die tertio peruenit, ſicut hiſtoria refert, & venit in locum, quem dixit ei Deus in die tertia. Sed vt ad inceptum redeã, mira velocitas, mirabilis ille ſaluatricis gratiæ curſus, vt triduo triũ temporũ ſeculi peccata deleret, omnes, qui ante legem fuerant, omnes, qui ſub lege erant, cunctos, qui ſub gratia venturi erant, vna Chriſti morte pariter

riter solueret, pro singulis temporibus singulos dies eiusdem mortis appendens. Totam eius velocitatem Spiritus sanctus innuebat, cùm prophetæ imperans dicebat: Voca nomen eius: Accelera spolia detrahere, festi- *Esai. 8.*
na prædari.

Item de celebritate resurrectionis.

Caput XV.

Cant. 2.

DE hoc & illud in Canticis, reuertere, similis esto dilecte mi capreæ hinnuloque ceruorum super montes Bethel. Accelerauit enim inferni spolia detrahere, festinauitque prædari, reuersusque vt caprea aut ceruorum hinnulus, id est, patriarcharum filius, ad saluandum velocissimus, apparuit super montes Bethel, id est, visus est Apostolis vt eorum tristitiam citò in gaudium conuerteret, qui sunt montis Bethel, id est, domus Dei, quæ est Ecclesia, principes summis virtutibus eminentes. Accelerauit, inquam, inferni spolia detrahere, id est, electos omnes iure victoris adducere. Quæ enim mora fieret ad detrahendum, aut quæ difficultas ad discernendum? Sol erat ille, illi autem qui quærebantur, tanquàm specularis. Illorum fides speculum erat reddendo solis aspectum radio satis idoneum, sed ideo non splenduerat hactenus, quia soli
Ephes. 2. obiectus medius obstabat paries inimicitiarum, scilicet originale peccatum. At illum in carne sua moriens Christus parieté soluerat ac diruerat, qui illa specularia animarum
Psal. 67. verum solem expectantium vmbra tenebat aduersa. Quæ ergo mora fieret, vt diruto pariete, & descendente ad inferos vero sole non statim relucerent illa vascula lucis exceptoria, id est, electorum animæ? Statim vt illic descendit hic sol, id est, anima Christi præpotens, & insita sibi verbi omnipotentis diuinitate coruscans, illi resplenduerunt, & tenebrarum principes dissipati sunt sicut fumus, & sicut fluit cera à facie ignis. Et iusti exeuntes de tenebris, & in paradisum recepti, cœperunt epulari & exultare in
Luc. 23. conspectu Dei. Latrone simul epulante, cui dixerat dominus in cruce pendens, hodie
Cant. 24. mecum eris in paradiso, totoque sabbato requieuit ab omni opere suo dominus Christus cum illis, & pascebatur dilectus in lilijs, donec aspiraret tertia dies & inclinarentur vmbræ. Die igitur tertia, propicia nobis facta diuinitatis trinitate, cito mortem, quam gustauerat, reiecit à se, sicut significauerat, quando in cruce nostram salutem sitiens, & ideo se veraciter sitire dicens, cùm oblatum sibi acetum noluit bibere. Mortis enim acetum paululum gustabat, quam cito, id est, tertia die reiecturus, nec vltrà bibiturus erat. Resurgens enim ex mortuis iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur.

Quid significet, quòd dominus noster nocte resurrexit.

Cap. XVI.

CErtum tenet Christiana fides, quòd dominus noster, qui mortalis homo fa- *Zach. 12.*
ctus ad hoc venit vt iudicaretur, ad hoc venturus est in fine vt iudicet, & eandem formam serui, in qua iudicatus est, cum suorum cicatricibus vulnerum iudicatoribus ostendet ad damnationis cumulum, vt videant in quem transfixerunt: dilectoribus autem suis ad æternum charitatis monimentum. Illa autem dies non cum expectatione, sed ita sicut fur in nocte veniet, quemadmodum factū est in diebus Noë, vel in diebus Loth:
quando vendentibus cunctis & ementibus, *Matth. 24.*
plantantibus & ædificantibus, vxores ducentibus & dantibus ad nuptias repentinus superuenit interitus: & secundum hæc erit quando filius reuelabitur. Conuenienter ergo, dum iudex venturus iam cum iudiciaria potestate resurrexit, noctis tempus elegit, vt sicut in cæteris tam factis, quàm dictis exterioribus alia quædam significare consueuit, sic & in hoc tempus significaret secundi ad-
uentus sui, quod præuideri non poterit. Itaq; *Iudic. 16.*
quemadmodum Samson, quod interpretatur sol eorum, obsessus ab inimicis nocte surrexit, portas tulit, & in verticem montis ascēdit, sic verus sol noster Christus, obsessus custodibus & armis, media nocte de somno mortis resurgens portasq; inferni, id est, omneius mortis attollens, & ad dextram maie-
statis in excelsis ascendens, ipso tempore in- *Luc. 12.*
nuit, quòd semper debeamus esse parati quia sicut tunc nocte cunctis quiescentibus surrexit, ita qua hora non putamus, se venturum esse prædixit.

Quid significet, quòd cum terræ motu resurrexit.

Cap. XVII.

TErræmotus quoq; magnus, qui factus
est, eiusdem secundi aduentus significa- *Matth. 24.*
tioni cooperatur. Erit enim confusio maris *Luc. 21.*
& fluctuum, & non solum terra, sed etiam virtutes cœlorum mouebuntur, & tunc videbimus filium hominis venientem in nubibus cœli cum potestate magna & maiestate. Passurus quippe venit occultus, tunc autem iudicaturus manifestus veniet Deus noster, & tunc silebit, ignis in conspectu eius tempestas valida. Et quia tunc arescentibus reprobis præ timore, iusti leuabunt capita sua,

 id est,

id est, exhilarabunt corda, & pulchrè hic v-
nius eiusdemque angeli habitu vtrunq; præ-
Luc. 21. figuratur, cuius erat aspectus sicut fulgur, ve
Matth. 28. stimenta autem sicut nix. Nam impij custo-
Psal. 49. des præ fulgore aspectus eius exterriti, facti
Luc. 21. sunt velut mortui: mulieres autem, quæ re-
ligiose dominum quærebant, niueis eius ve-
stimentis & dulci alloquio consolatæ sunt
Matth. 28. dicentis: Nolite timere vos, &c. Hinc est,
quod hac die cantamus: Terra tremuit, &
Psal. 63. quieuit, dum resurgeret in iudicio Deus. Di-
ctum est enim hoc de die illa, quando audi-
tum faciet iudicium dicens his, qui à dextris
Matth. 25. eius erunt: Venite benedicti patris mei, per-
cipite regnum: his autem qui à sinistris: Ite
maledicti in ignem æternum. Tunc enim ex-
Iob. 22. urgente Deo in iudicium, qui nunc videtur
sopitus esse, vel non curare ea quæ sub sole
fiunt, terra tremet & quiescet, id est, impij,
qui terreni sunt, timebunt, & quiescent, quia
Luc. 21. nocere desinent. Igitur dies hæc, cuius in
nocte dominus noster cum terræ motu re-
surrexit, diem illum æternitatis, diem signi-
ficat futuræ resurrectionis, cuius diluculo i-
dem dominus noster improuisus, vt dictum
est, cœlis ardentibus, cœlorumq; virtutibus
trementibus apparebit.

Quòd Matthæus non dissentiat à cæteris Euangelistis in eo quòd dicit, mulieres vespere sabbati, & quòd vere vespere venire cœperint, & diluculo peruenerint, & cur ita egerint. Cap. XVIII.

SEd & illud mysticè nobis aliquid innuit,
quòd deuotę Christo fœminę, quæ illum
& viuum dilexerant, & mortuum desidera-
bant per noctem ambulantes, iuuante luna,
venerunt ad monumentum. Per noctem e-
nim ambulauerunt, quæ diluculo ad monu-
mentum fuerunt. Alioquin nisi per noctem
venissent, quomodo ad sepulchrum tam ma
ne adfuissent? Verbi gratia: Maria Magdale-
Iohan. 20. na cuius domus erat Bethaniæ, qui vicus
quindecim stadijs distat ab Hierosolymis,
quomodo prima ante alias vna sabbati iuxta
Iohannem, valde diluculo venisset, dum ad-
huc tenebræ essent ad monumentum? Se-
pulto quippe domino mulieres, quæ illum
secutæ fuerant, Hierosolymis non remanse-
rant. Sed cum aspexissent vbi poneretur, re-
uertentes, inquit Lucas, parauerunt aroma-
Luc. 23. ta. Quando autem parauerunt vel emerunt,
Marc. 16. manifestius Marcus indicat. Et cùm transis-
Luc. 23. set, inquit, sabbatum, Maria Magdalena &
Maria Iacobi & Salome emerunt aromata,
vt venientes vngerent Iesum. Siquidem sab-
bato, vt ait Lucas, quieuerunt propter man-
datum, subauditur legis, quia lex sabbato ve Exod. 20.
tat operari. Constat itaq; quia in lachrymis
peruigiles amore, nimiumque longa retar-
dantis sabbati mora fatigatæ, quo nec opera-
ri nec plus mille passibus ambulare licitum
erat Iudæis: mox vt onerosum illud sabbatū
abijt, recessit, transiuit, non quieuerunt nec
dederunt oculis suis somnum, non lucise- Psal. 131.
rum ad proficiscendum præstolatæ sunt. No
ctem pro die, desiderium pro duce, lunam
rapuere pro sole. Luna quippe nocti non de-
fuit, quia tunc septima decima extitit. Septi-
ma decima verò luna, clauso vespere paulò
pòst, id est, fere post horam dimidiam exur-
git, toti deinceps lumen suum ministratura
nocti. Falso igitur quidam Euangelistas ca-
lumniati sunt, quòd contraria dixissent in
eo, quod Matthæus vespere sabbati, cæteri
prima sabbati diluculo mulieres venisse di-
xerunt ad monumentum. Matthæus enim,
vt earum commendaret desiderium, quan-
do venire cœperunt: cæteri dixerunt quan-
do peruenerunt. Quid igitur illud mysticè
nobis innuit, quòd mulieres illæ sic vene-
runt, nisi quòd animæ fideles paratæ, id est, 1. Thess. 5.
mente vigiles, diligentes & dominum quæ- Psal. 15.
rentes, inuenire festinanter satagunt, ad il-
lum filij hominis aduentum, qui, vt suprà di
ctum est, sicut fur in nocte veniet, non solū Iohan. 19.
cum terræ motu, sed & trementibus cœlo-
rum virtutibus, vt consolationem inueniāt,
dum impij non iam velut, sed verè fient mor
tui? Et ideo nunc parant & secum portant
aromata, id est, collecta de scripturarum a-
reolis cum virtutum odoribus, dominicæ
resurrectionis testimonia, scilicet, quòd ve- Luc. 23.
rè anima eius non sit derelicta in inferno,
& caro eius non viderit corruptionem. Et
sicut illis non satis fuit: quòd Ioseph iustus,
& Nicodemus condierant illum cum linteis
& aromatibus ipsis præsentibus & aspicien-
tibus, nisi & ipsæ aliquid de suo tantæ pieta-
tis operi addidissent, sic sanctis & fidelibus
semper mentibus optabile est, ad ea quæ A-
postoli, vel Apostolici viri scripserunt, de
fide resurrectionis aliquid proprij superad-
ijcere laboris, faciuntq; hoc penè cuncti di- Iohan. 20.
ctis aut factis, pauci etiam scriptis. Idcirco
quemadmodum illis viuum se præbuit, & vt
agnosceretur, Mariam suo nomine vocauit,
quod magnum est iudicium suæ dilectionis. Exod. 33.
Vnde Moysen, noui te ex nomine, inquit,
sic omnibus tunc propè aderit quærentibus Psal. 144.
nunc eum in veritate, & nomina ipsorum o- Apoc. 3.
stendet illis scripta in libro vitæ.

Quanto

Quanto rectius nunc sancta sit prima sabbati, qua mundi redemptor resurrexit à mortuis, quàm olim sabbatum, quo idem mundi creator ab opere suo cessauit. Cap. XIX.

QVanto præpõderet primæ sabbati sanctificatio, quę nobis est data, sanctificationi illi, qua Iudæis sabbatum dedicatum est, ex comparatione causarum, vel temporum vtriusque sanctificationis aduertere licet. Diuersis enim ex causis longeq; imparibus, & sabbatum creator noster benedixit, & (Gene. 2.) primam sabbati idẽ ipse Saluator noster dedicauit. Causa nanque benedictionis sabbato fuit hæc, quòd Deus in illo cessauit ab omni opere quod patrauit, causa verò primæ sabbati, quòd Deus homo factus, in illa resurrexit à mortuis. Quis hæc longius à se differre non videat? Si enim Dei requies, causa sanctificationis diei est, cõsequẽter vbi maior & verior eius requies, illic sanctificatio copiosior est. Itemque vbi maiorem in operante laborem attendimus, maiorem nihilominus in cessante requiem agnoscimus. Cõstat verò, quia Deus dum conderet mũdum, fatigatus non est, vtpote qui omnia per verbum suum operatus est, & vniuersa componens de singulis dixit, fiat, & factum est. At ipse idem, cùm, vt mundum redimeret, homo factus, vnus idemque Christus Deus & (Hebr. 2.) homo, passus & crucifixus & sepultus est, proculdubiò fatigatione non parua fatiga- (Psal. 44.) tus est. Qua ergo die resurrexit, veram vtiq; requiem, gloria & honore coronatus, introiuit, lõgè excellentius requieuit, quàm cum à mundi creatione cessauit. Deus enim non in mũdanæ creaturæ mole visibili, sed in intellectualibus cœlis, id est, in sanctis animabus requiescit. Nũc enim gaudet sponsus su- (Psal. 55.) per sponsam, quam suo sanguine acquisiuit, & gaudet super nos Deus noster, & delectat eum filię regum, imo quia vna est Ecclesia, illa delectat eum regina, quæ astitit à dextris eius, quam & in præsenti præparat & vocat amicam, & in futuro torrente voluptatis suę potabit eam. Nulli itaque dubium, quin prima sabbati tanto huberius sanctificata sit, quanto verius suam in requiem, quæ sanctificationis causa est, Deus & homo Christus resurgens introiuit. Relinquamus igitur Iudæis postremi sabbati sui vetus gaudium, quod est illis de creatione mundi visibilis, cuius solius semper fructu transitorio delectati sunt, cuius solius prosperitatibus semper lactari appetiuerũt, pro cuius solius acquisitione creatorem eius seruiliter timẽtes colere visi sunt. In tãtum enim terrenis semper inhæserunt, vt quęcunque de cœlestibus illis promissa sunt, terrenarum, quas amant, semper velari oportuerit nominibus rerum, vt est illud: Audi Israel præcepta do- (Deut. 6.) mini, & ea in corde tuo quasi in libro scribe, & dabo tibi terram fluentem lac & mel. Nã & ipsum Deum & dominum, per quem mũdus factus est, in propria venientem, idcirco ipsi, qui sui erant, non receperunt, nec intelligere voluerunt, eum esse regem Iudæorum, quia contra carnalis sensus eorum opinionem beatitudinem pauperibus, & væ prædicabat diuitibus, cùm ipsi existimarent, quod nunc quoque somniant regnante Christo, auream, gemmatam Hierusalem in terris, stratasq́ue auro mundo plateas eius se habituros. Noster sabbatismus hac die de septima transfertur ad octauam, quæ & prima est. Nam eadem octaua dies, quę & prima. Idcirco autem iure in octauam transfertur, quia de alio opere, quàm de creatione mundi nostrum, vt dictum est, gaudium sumitur. Dupla nãq; operatio Dei, prima est creatio mũdi, secunda, saluatio mundi. Secundum creationem, nihil nouum fit sub sole, quia qui vi- (Eccle. 1. 18) uit in æternum, creauit omnia simul: secundum saluationem, pater meus, inquit Chri- (Iohan. 5.) stus, vsq; modo operatur, & ego operor. De creatione mundi sabbatizant dilectores mũdi. Nobis autẽ de saluatione mundi gaudendum est, quorũ vita & requies in Deo cum (Coloss. 3.) Christo abscondita est.

Qua ratione vel autoritate ab hac die dominica resurrectionis, processio cum benedictione aqua cunctis per annum agatur dominicis. Caput XX.

PRoprium hoc habet hæc dies, quam fecit dominus, idque ab ea sumpsit omnis prima sabbati, quòd aqua benedicta populis aspersis agitur processio solennis. Veruntamen hac ipsa prima & principali dominicarum omnium non benedicitur, neq; die sancto pentecostes, quia in præteriti sabbati vespera sumpta est de sacro fonte baptismi, antequã immergatur aliqs, & antequàm chrismã immissũ fit. Nõ enim ad hoc aspergimur, vt rebaptizemur, sed diuini nominis gratiã super nos, cum hoc memoriali baptismatis nostri, frequenter inuocare debemus. Et idcirco singulis aspergimur dominicis, quia in sacrosancta primæ huius dominicæ vespera, baptismũ vniuersaliter sancta celebrat Ecclesia, pro causa superius memorata. Vnde & inter aspergendũ hac die cantamus: Vidi aquã egredientẽ de tẽplo à latere dextro, alleluia, &c. De propheta Ezechiele sumptũ est hoc. Ciuitatem illi ostẽderat manus domini (Ezech. 47.)

Apoc. 1. facta super eũ, ædificatã super mõtẽ excelsũ,
& vergentẽ ad austrũ, & in illa mirabile con-
stitui templũ. Illa autẽ ciuitas Ecclesiã signi-
Matth. 5. ficabat, de qua dominus in Euãgelio: Nõ po-
test, inquit, ciuitas abscõdi super montẽ po-
sita. Quid ergo templũ, nisi illud, de quo ipse
idẽ: soluite templũ hoc, inquit, & post triduũ
Iohan. 21. Apoca. 21. excitabo illud, loquẽs de tẽplo corporis sui?
Sed & Iohãnes in Apocalypsi, cũ de eadẽ ci-
uitate sibi ostẽsa loqueretur: & templũ, inq^t,
nõ vidi in ea, dominus enim Deus omnipo-
tẽs templũ illius est & agnus. Quã de hoc tẽ-
plo aquã vidit hic egredientẽ, nisi viuificum
sacri baptismatis fontẽ? Cũ enim illud soluis-
sent Iudæi, sanguis & aqua, sicut suprà dictũ
est, de latere eius exiuit. Et rectè de latere
dextro aqua exiuit, de qua dicitur: Et oẽs, ad
quos puenit aqua ista, salui facti sunt. Nã hu-
ius quoq; tẽpli nõ manu facti latera duo sunt.
Dextrũ quippe latus diuinũ, lęuũ latus huma
na natura est. Signanter ergo dicendum fuit,
quo de latere aqua hæc exiuit, q̃ ad quoscũq;
peruenit, salui facti sunt: à latere dextro, in-
quit. Et rectè. Nã de diuina Christi natura
Spiritus sanctus aqua inuisibilis procedit,
qui aquæ visibili, quæ de latere læuo, id est,
de humanitate lanceata profluxit, saluãdi vir
tutem tribuit. Hac igitur die dominicæ re-
surrectiõis, quæ sacri quoq; baptisterij cele-
bratione est solẽnis, rectè inter aspergẽdum
cantamus illud in laudẽ fluminis huius, cu-
ius inundatione per mortem Christi reuixi-
Psal. 50. mus. Cæteris aũt post pentecostẽ dominicis
cãtamus: Asperges me domine hyssopo &
mũdabor, lauabis me & super niuẽ dealba-
bor, quod & ipsum de fide baptismi prophe-
ta prædixit, per hyssopũ, q̃ herba est humilis,
medicinalis, qua tumor pulmonis deponi-
tur, fidẽ humilitatis vel passiõis Christi signi
ficans: per nomẽ lauacri super niuẽ dealban-
tis, baptismũ ipsius manifestius exprimens.
Esa. 55. Deinde cũ crucibus & vexillis, quę sunt in-
signia victoriæ Christi, oẽs albati & exultan
tes in laude resurrectiõis sanctæ, ꝓcedimus,
cũ tanta populi expectatione sexus vtriusq;
maiorũ pariter & minorum, vt corporaliter
quoque illud propheticum in nobis impleri
videatur, cum iucunditate exibitis, & cũ gau
dio deducemini, nã & montes & colles exi-
lient expectantes vos cum gaudio.

Cur dominus discipulos ad videndũ se in Galilæam inuitauerit, cùm & Hierosolymis visus sit, & quòd ideo processio fiat singulis dominicis.

Cap. XXI.

VT aũt processio ageretur, ex mystica
Marc. 16. Euangelij autoritate tractũ est, scilicet
Iohan. 20. ex eo, quòd angeli mulieribus præcipiũt, di-
centes: Ite, dicite discipulis eius & Petro, quia
præcedet vos in Galilæã, & ipse dominus oc-
currens illis exeũtibus à monumento, cũ te-
nuissent pedes eius & adorassent eum: Ite, in-
quit, nũciate fratribus meis, vt eant in Gali-
lęam, ibi me videbunt. Primi huius mãdati,
quod dominus resurgẽs per angelos suos &
per seipsum suis mãdat discipulis, vt eant in
Galilæã, & ibi me videbũt, inquit. Si causam
agnouerimus, proculdubiò fatebimur meri-
tò fieri, quod mandatum illud hac die, cun-
ctisq́; per annũ dominicis memoria celebri,
id est, processione frequentamus solẽni. Nõ
enim sine causa, non absque diuini pondere
consilij sese in Galilæa videndũ esse promit-
tit, cùm Hierosolymis sese illis ostendere po-
tuerit, imo & quinquies ipsa die, qua resur-
rexit, ibidẽ visus sit. Quod si nõ aliud quàm Iohan. 20.
latus, manus & pedes palpandos & contre- Luc. 24.
ctandos illis in Galilæa ostendere disponit,
hoc frustra vel sine pondere rationis (quod
omnino incongruũ diuinæ est maiestati) vi-
debitur agi. Hoc enim tã secundũ Iohannem
quàm secundũ Lucã, hac eadẽ die Hierosoly
mis fecit, cũ reuersis Hierosolymã duobus
discipulis, quibus ostẽsus fuerat, euntibus E-
maus, & referẽtibus q̃ viderãt illis secũ mirã-
tibus, stetit Iesus in medio eorũ & dixit eis,
Pax vobis: Et cùm hoc dixisset, ostendit eis
manus & latus. Quid ergo amplius in Gali-
læam euocatis ostẽderit, quærendũ est. Hoc
nimirum, quod inimicum erat Hierosoly-
mis terrenæ ciuitati, vnde illos euocauit &
tẽplo sacerdotioq́; veteri, propositũ suũ, imo
totius trinitatis cõsiliũ illis aperuit. Data est, Matth. 28.
inquit, mihi omnis potestas in cœlo & in ter-
ra: Euntes docete oẽs gẽtes, baptizãtes eas in
nomine Patris & Filij & spiritus Sancti. Ecce
hæc est illa magna trãsmigratio, quam Gali-
læa quoque suo cõmendat nomine. Magna,
inquam, trãsmigratio Christi discipulis im-
perata, trãsmigrare de Iudæis ad docendas &
baptizãdas oẽs gentes, cùm ante dixisset: In
viã gentiũ ne abieritis, & de vetustate circun- Matt. 10.
cisionis ad nouã gratiã baptismi, cuius nunc
regulam præscripsit, quam hactenus nusquã
tradiderat illis. Magna sanè causa, & digna,
quam dominus non solũ verbis ediceret, sed
& facto præsenti præfiguraret. Nã quomo-
do ante passionem suam, plerisque dictis aut
factis suis similitudines adhibere cõsueuit,
verbi gratia, quomodo superius octaua ab
hinc die veniens ad passionẽ, vt genus huma
num redimeret, eãdẽ generis humani redẽ-
ptionẽ, per asinę & pulli eius significauit so- Matt. 21.
lutionẽ. Sic tũc Apostolis suis dicẽs, eũtes do- Matth. 28.
cete oẽs gentes, baptizãtes eas in nomine Pa-

tris

tris & Filij & Spiritus sancti, eandem gratiæ suæ transmigrationem significare voluit per Galilæam, quę Latinè vertitur in trāsmigrationem. Totum hoc ad nos, id est, ad Ecclesiā de gentibus respicit, ad quam salus ex Iudęis hoc pcepto trāsmigrauit. Rectè igitur & meritò in primis huius mādati cōmemorationē,
Iohan. 20. quòd statim, vt visus est domin⁹ noster post resurrectionē, nunciate, inquit, fratrib. meis, vt eant in Galilæā, ibi me videbunt, nos processionem agimus solennē, nosq; & loca nostra aspergimus aqua benedicta, in honorem huius diei, quo iussi sumus baptizari in nomine patris & filij & Spiritus sancti.

Quo die discipuli in Galilæa videntes dominum adorauerunt, secundum Matthaeum.

Caput XXII.

Matth. 28. ILlud quidē nemo qui dubitet, quòd hac die, qua resurrexit dominus, id est, prima die sabbati, discipulos in Galilęam inuitauerit: sed illud per se non satis liquet, qua die illuc abeuntes iuxta Matthęum, illum videntes adorauerint. Verum Hieronymus item prima sabbati, id est, octaua die, factum hoc esse astruit, & hanc eandē esse apparitionem, de qua Iohānes ait: Et post dies octo iterum
Iohan. 20. erant discipuli intus, & Thomas cum eis. Ait enim idem Hieronymus super Matthæum: Post resurrectionem dominus in Galilææ monte conspicitur, ibiq; adoratur, quod licet quidam dubitent Tunc manifestius ostē ditur Thomę, & latus lancea vulneratum, clauisq; fixas manus demonstrat, vt verè, licet nōnulli numerando vices, quibus dominus post resurrectionem visus esse describitur, aliter sentire videantur, nos tamen prædicto doctori hunc sensum non improbandū esse arbitramur. Et ipsa ratio admittit, quòd discipuli eadem die, qua dominus resurrexit, toties in Galilæam ire iussi, nō vltra dięs octo distulerint, præsertim cum eadem die serò illum videntes, quando Thomas non erat cum eis, spem festinātissimam iterum videndi eum, ardentiusque desiderium concipere potuerint. Nihil enim est, in quo Hieronymo autoritas Euāgelica refragetur. Nā quod ait Iohannes, post dies octo iterum erant discipuli intus, non nos coartat in eodē loco intus eos fuisse fateamur. Intus erant, sed in mōte, id est, In ciuitate Nazareth, quæ in monte Galilææ sita est. Sic enim habemus
Luc. 4. in Luca: Qui cùm dixisset, quia dominus post quam ieiunauit XL. diebus, & XL. noctibus, reuersus in virtute Spiritus in Galilæam, & iam magnificatus in Capharnaum, venit Nazareth vbi fuerat nutritus. Et cùm dixissent ei, quanta audiuimus de te facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua, ipseque respondisset eis, in veritate dico vobis, multę viduę 1. Reg. 17.
erant in Israel, & ad nullam illarum missus est Helias, nisi in Sarepta Sydoniæ ad mulierem viduam, cùm, inquam, hæc dixisset Euangelista, statim secutus, repleti, inquit, ira surrexerunt, & eiecerunt eum extra ciuitatem, & duxerunt illum vsque ad supercilium montis, supra quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum. Non ergo aliū in montē, quàm in Nazareth, quę super montem sita erat, dominum pręcessisse, & discipulos suos euocasse, putandum est. Itaq; nulla, vt dictum est, autoritas Euangelico Hieronymo refragatur. Intus enim erant post dies octo, sed non in eadē domo, nec in eadē ciuitate. Et pulchrè, vbi persecutionem primam pertulit, primoq; desertionem Iudęorum, & transitum ad gentes præfigurauit, sicut post suprà dicta scriptum est: Iesus autem transiēs per medium illorum ibat, ibidē post omnes persecutiones Iudæos deseruit, ritumque eorum mutauit, circumcisione abolita, gentes Luc. 4.
omnes pręcipiens baptizari in nomine patris & filij & spiritus sancti.

Quod de redemptore nostro prophetice dictum sit: Neptalim ceruus emissus dans eloquia pulchritudinis.

Cap. XXIII.

SImulq; & hoc notandum, quòd, vbi ante passionem maximè prædicauit in finibus Zabulon & Neptalim, sicut habemus in Euangelio, trans Iordanem Galilęæ, & illic post resurrectionē eandem consummauit doctrinam, dando baptizandi & docendi præceptum, vt sicut ab eodem Euangelista testimonium subiunctum est de propheta: Populus gentium, qui ambulabat in tenebris, lucē Esai. 19.
videret magnam, complens illam quoq; prophetiā, quod dictū est: Neptalim ceruus emissarius dans eloquia pulchritudinis. Emissus e- Gene. 49.
nim per diuinam potentiam à canum insecutione, de quibus ipse dicit per os Dauid: Cir- Psal. 21.
cundederunt me canes multi, emissus, inquā, in plenam securitatem, velocissimo saltu resurrectiōis recurrit in fines Zabulon & Neptalim, vbi ante docere cœperat, factus & ipse Neptalim, id est, dilatatus, videlicet expeditione charitatis, & hæc dedit, quæ prædicta sunt, eloquia pulchritudinis de nobis gentibus baptizandis, quę sic finiuit. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad con- Matth. vlt.
summationem seculi.

Item de processione, secundum quod variatur in diuersis Monachorum & Canonicorum ordinibus.

Caput XXIIII.

PRædicta procesſio ſic agitur, vt ſacerdotem præcedentem, & officinas viſitantē, ſemper in eo loco, quo ſuprema ſtatione, con ſiſtimus, ante nos cum cruce inueniamus. Quod & ipſum ex eadem Euangelij pendet authoritate. Nam dominus noſter, cuius perſonam ſacerdos in ſuo gerit officio (ſicut alio loco iam dictum eſt) & antequàm pateretur, & poſtquam reſurrexit, hac die diſcipulos ſuos in Galilæam præceſſurum ſe dixit. Nam qua nocte tradebatur: poſtquàm autē, inquit, reſurrexero, præcedam vos in Galilæam, & cùm reſurrexiſſet, ſicut hac die legimus, ite, inquit angelus, dicite diſcipulis eius & Petro, quia præcedet vos in Galilæā. Huic ſignificationi pulchrè & ipſa, quam ibidem, id eſt, in ſuprema ſtatione, ſacerdos dicit, oratio concinit, directa ad perſonam filij: Domine Ieſu Chriſte, qui introitum portarū Hieruſalem valuas ſanctificaſti, &c. Nam ad filij perſonam dirigitur, & ſub nomine Hieruſalem Eccleſiæ mentio fit, quæ de baptizatis omnibus gentibus conſtruitur, & ſub nomine portarū eius, nomen patris & filij & ſpiritus ſancti, in quo baptizantur, ſignificatur ſecundum Apocalypſim, vbi in ſignificationē eiuſdem diuini nominis, patent ciuitatis, quę ſignificat Eccleſiam, ab oriente portę tres, & ab occidente portæ tres, & ab aquilone portæ tres, & à meridie portæ tres, quia quacunque ætate veniant ad fidem Chriſti, ſeu in pueritia, ſeu in adoleſcentia, ſeu in iuuentute, ſeu in ſenectute (vt ait Prudentius) occurrit quadrina ad compita nomen. Sicque fit, vt tota hæc procesſio nihil aliud, quàm gratiarum actio ſit, eò quòd reſurgens dominus ſtatim memor noſtri, qui eramus abſq; Deo, diſcipulos ſuos in Galilæā ad hoc conſilium euocauit, vt baptizaremur in nomine patris & filij & Spiritus ſancti. Vnde locum quoq;, quo ſuprema ſtatione procesſionem terminamus, nos Galilæam nominamus, & præeūtem ſacerdotem ſemper in huiuſmodi, id eſt, dominicali procesſionę maiores quiq; poſt prælatum noſtrum, vt caput digniora membra ſequuntur. Et illud quoque maiorum exemplis edocti, quia rei iam dictę congruit, obſeruamus, vt in hac procesſione nulla vnquam dominica quicquam, quod ſit veteris hiſtoriæ, cantemus, ſed ſemper quod de nouo teſtamento ſit, gloriamque perſonet Euangelij.

Matth. 26. *Marc. 16.* *Apoca. 21.* *Ephe. 2.*

Sed de hoc principali die paſchæ ſermo nunc eſt, à quo omnis prima ſabbati inſignita, & dominica dies dicta eſt, quo dominus noſter patres noſtros Apoſtolos ad audiendum, vt dictum eſt, gratiæ conſilium in Galilæam euocare dignatus eſt. Huius diei ſtatio, quo procesſio terminanda eſt, in medio templi ſplēdidè ordinata, rem ipſam, de qua dictum eſt, pulchrè cōmendat, dum ſacer Eccleſiæ chorus totus feſtiuus, ſexus vtriuſque populo circunſtante, totis viribus in vocem exultationis & ſalutis feliciter erumpit, cantando antiphonam: Sedit angelus ad ſepulchrum domini. Hæc enim antiphona rem ipſam patenter exprimit, quam perdocere omnes gētes iuſſi ſunt Apoſtoli, ſcilicet, quòd Deus homo factus, mortem noſtrā moriēdo deuicit, & vitam nobis reſurgendo reparauit. Cui rei valde & ipſa, quæ dictis inſita eſt, congruit melodia, dum cantus is *tetrardi garrulitate cōcinnus, agili recurſu feſtiua dicta ſuſpendens frequēter tripudiat, & læta pronunciās, velut alauda matutina per vocum ſuarū ſæpe volitat acumina. Hæc igitur ſtatio nobis illud feſtiuo concentu cōmemorat, quòd in Galilæa iuſſi à creatore ſuo cœli enarrauerunt gloriam Dei, gloriam reſurrectionis Chriſti, ſicut legimus, quia virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Ieſu Chriſti domini noſtri. Quod ideo totis viribus eſt concinendum, & toto corde totoq; ore in auditu populorum circumſtantium efferendum, quia in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.

Marc. 16. ** tetradi* *Pſal. 18.* *Actor. 4.*

Quòd nos rectè beatam Mariam in principio noſtræ lætitiæ proponimus in hac procesſione, omni dominica ad eius memoriā prima ſtatione diuertentes, & quòd credendum non ſit, quòd dominum reſurgentem ipſa non viderit, & quòd inter teſtes mater ſcribi non debuerit. Cap. XXV.

REctè & laudabiliter à noſtri, id eſt, monachi ordinis maioribus traditum eſt, quod hactenus pro lege fixum atq; inconuulſum conſeruatur, vt in huiuſmodi procesſionibus, cunctis per annum dominicis beatæ Dei genitricis memoriam prima ſtatione viſitemus, decātando quodlibet, quod eius proprium ſit, eaq; ſalutata & oratione dicta tunc demum procesſionē ordine ſupradicto peragamus. Sicque feruente ſacræ religionis ſtudio prouiſum eſt, vt infra clauſtrum habeatur eiuſdem beatæ virginis diuerſorium, ſcilicet ſacratū in ipſius honore, maximè propter hoc ipſum proprium nominis eius oratorium. Quid Euangelicæ fidei conuenientius Chriſtiana ſedulitas comminiſci potuit? Quid pulchrius, quid venerabilius, quàm cō gratulari matri virgini ſuper reſurrectione vnigeniti, iam non morituri, in cuius pasſione gladius animam eius pertranſiuit? perpendere geſtit Chriſtiana deuotio, quantus torrens

Luc. 2.

rens gaudij repente inundans, locumq́; vulneris replens, animam eius ferro doloris cõfossam inebriauit, cùm rediuiuus filius, illi ante omnes fortasse mortales, materno virginem non defraudãs honore victoriam suã annunciauit, & dulcia carnis suę vulnera, quã illa veram de carne sua carnem conceptã peperit, deosculanda præbuit. Quid ergo? repugnare videbitur Euãgelio, referenti quòd surgens Iesus primò Mariæ Magdalenę apparuit? Absit. Sed omnibus, beatam virginem matrem excipimus, testibus præordinatis, quos solos nominare ad Euangelistas pertinuit, vel quos Christi resurrectionem annunciare decuit. Nunquid illam nunciare decebat, vt verba eius tanquam deliramenta viderẽtur ante Apostolos? Si enim extranearum verba fœminarum visa sunt eis tanquam deliramenta, quomodo non magis matrẽ amore filij delirare crederent? Verisimè ergo matri filius resurgens apparuit, sed illa vt ab
Luc. 24. initio cœperat, ita & nunc conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Quod si iccirco verum nõ videtur, quia nullus Eu-
Luc. 2. angelistarum scriptis hoc attestatur, consequens est quod nunquam post resurrectionem suã visus sit matri, quia quando, vel vbi apparuerit illi, nullus eorũ nominatim edixit. Sed absit hoc ab illo, qui in lege sua patrẽ
Exod. 20. Matth. 15. & matrẽ honorare præcepit, absit, inquam, vt matrẽ propter se doloris gladio trãsuerberatam, tam dura negligentia talis filius inhonorauerit. Non sic Apostolica sanctę Romanæ Ecclesiæ sensit veritas, quæ hanc beatam Hierusalem in principio lætitiæ suæ proposuit. Nam cùm hac prima die paschæ stationẽ ad hanc, de qua loquimur, sanctam Mariam Missæ officio præscripsit, quid aliud, quàm Hierusalem in principio lætitiæ suæ propo-
Psal. 127. suit. Si enim omnis anima timens dominum sic benedicitur, vt videat bona Hierusalem, & videat filios filiorum suorum, pacẽ super Israel. Et ideo dicitur, & est ipsa quoq; Hierusalem, quod est visio pacis: quanto magis ista ter quaterq; beata virgo dicenda est Hierusalem, quæ benedicta inter omnes mulie-
Luc. 1. res, vidit filium suum pacem super omnem verum Israel, scilicet Christum, de quo Apo-
Ephes. 2. stolus ait: Ipse est enim pax nostra, qui fecit vtraq; vnum. Ipsa præ omnib. ipsa ante omnes vidit hãc nostram pacem, ipsa est Hieru-
Cant. 6. salem, pulchra, electa suauis & formosa, quã viderunt filię Sion, & beatam dixerunt, & reginæ laudauerunt. Dum ergo hanc hodierna statione sancta Romana Ecclesia in principio lætitiæ suæ, vt dictum est, proposuit, non hoc æstimauit, quòd pacem super Israel

venientem, id est, filium suum propter iustificationem nostram resurgentem, ipsa nõ viderit. Sed vt ad propriam, de qua suprà dictũ Rom. 4.
est, hodiernę & omnium dominicalium processionum causam sermo recurrat: nunquid vel tunc, quãdo vndecim discipuli abierũt in Galilæam, in montem, sicut cõstituit illis dominus Iesus, hãc beatã, de qua loquimur, Mariam prætererunt, & absq; illa videntes eum adorauerunt? Imò nõ aliàs quàm in domum illius, non alium in montẽ abierunt, vt vide-
rent eum, quàm in illum, super quem ciuitas Matth. 28.
eius Nazareth sita erat, sicut iam dictum est. Igitur pulchrè & laudabiliter, vt suprà diximus, traditum est à nostris maioribus, vt in hodierna, cunctisq; per annum dominicalibus processionibus, beatæ dei genitricis memoriam prima statiõe visitemus, eandem ob causam, qua hodiernę missæ officio statio ad sanctam Mariam præscribitur, vt eã, sicut iam dictum est, in principio lætitiæ nostræ proponamus, illud de canticis recolentes, nouũ
nouæ Ecclesiæ sponsum, mox vt resurrexit, Cant. 4.
dixisse non vanè arbitrantes: Vadã ad mon- Daniel. 2.
tem myrrhæ, & ad collem thuris. Qua enim sui corporis parte alti*, post ipsum caput suũ Christum Ecclesiæ sublimitas eminuit, quã singularibus huius reginæ angelorum meritis, cuius ex carne sine viro Christus, vt lapis de monte sine manibus, est editus? Et quo in vertice montium tãtum myrrhę, id est, mortificationis, cum thuris, id est, piæ orationis odoribus inueniri potuit, quantum in huius beatæ virginis anima, quã singulariter dominicæ passionis gladius pertransierat. Ad hũc ergo montem myrrhæ vadimus & nos, sæ-
pe dicta statione ad sanctam Mariam diuer- Genes. 49.
tentes, & ipsa quoque eloquia cerui emissi, de quo suprà dictum, eloquia pulchritudinis, quibus illic de baptizandis omnibus gentib. mandauit, exultantes mysticè depromimus hac die cantando: Tota pulchra es. Nota nãque omnium penè sententia doctorum est, nouam his verbis Ecclesiam inuitari, vt surgat & properet Apostolica, quæ tunc numero parua erat, Ecclesia de Libano venire, id est, candidatione baptismi gentes ad Christum adducere, maria matre fidei nostræ adiuuante, id est, omnia verba hæc, quæ ha-
ctenus conseruabat in corde suo, Luc. 2.
iam aperiente. Cantic. 4.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER OCTAVVS.

De Missa eiusdem diei.

TOtum diei præsentis officiū cunctis partib. suis in illū æternitatis diē intendit, cuius nobis aditū Deus per vnigenitū suū, deuicta morte reserauit, vbi epulabūtur & exultabūt iusti in cōspectu Dei, qui nunc epulantur (vt cantamus ac legimus) in azymis synceritatis & veritatis, bibentq́; vinū bonum, quod ex aqua factum est in cœlestib. nuptijs, id est, in gloria delectabūtur immortalitatis, & impassibilitatis, à corruptiōe mortalitatis penitus immutati. Et rectè: Vt quia pascha transitus est, illō paschale præsentis diei cāticum intendat, vbi transeuntibus patria constituta est. Tūc illa sancta ciuitas Hierusalē splēdebit nouitate æterna, nouūq; cātabit cāticum, noua ipsa nō habens maculā aut rugam. Cuius cantici æterni doctor ac præcentor erit nouus eius spōsus, qui primus resurrexit, cui cū diceret pater, sicut habemus in Psalmo: Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara, respondit, exurgā dilucolò. Rectè ergo in introitu hodierni officij primā vocem emittit, qui primus resurrexit, dicitq́; Resurrexi, & adhuc tecum sum. Ad huius cātici nouitatē nos inuitans & instruēs Paulus in sequenti lectione Epistolæ: Expurgate, inquit, vetus fermētum, vt sitis noua consperſio, &c. Aperta similitudine baptizatos edocet, dum nouam, id est, absque fermento, consperſionē nos esse hortatur, eò quòd ex multis hominibus vnum Ecclesiæ corpus, tanquam ex multis granis vnus panis efficiatur. Quale autem sit illud, quo panis iste fermentetur, & paschali mēsa fiat indignus, ex his, quæ suprà Corinthijs dixerat, patenter agnoscimus. Dixerat enim, omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris sui quis habeat. Et paulò pòst, non bona, inquit, gloriatio vestra. An nescitis, quia modicum fermētum totā massam corrumpit? Expurgate vetus fermentū, &c. Hoc igitur Ecclesiastici compositor officij, per hanc lectionem Ecclesiæ Christi intimare voluit, vt illam, quam accepit in baptismo, seruet immaculatā nuptialem tunicam, vtpote quam exhibere sibi cupit Christus sponsam gloriosam, non habentē maculam aut rugā. Fornicatio enim, propter quā eadem lectio scripta est, vt suprà dictum est, vel aliud quodlibet damnabile vitium, vetus fermentum est, vetusti hominis morbus est, veteris vitæ macula est. Itaq; cùm hæc dies nouitatem vitæ prædicet, & æternā iuuentutem annunciet, miranda planè & laudanda Romanę Ecclesię diligentia in eo quoq;, quòd in officio præsenti legendum esse Euangeliū secundum Marcum instituit. Ille nanq; præter hoc, quod in quatuor animalium admirabili figura leoni assimilatur, præter quod eius Euangelium rectè legi videretur, vt leo rugitum leonis resurgētis Euāgelizaret, de quo prædictum fuerat: Catulus leonis Iuda, ad prędā fili mi ascendisti, requiescens accubuisti, vel leo & quasi leæna. quis suscitabit eum? præter hoc, inquam, officium diei præsentis Euāgelium eius maximè pro eo congruit, quòd sanctę resurrectionis nuncium, quē cęteri simpliciter appellant angelum, hic altiori mysterio iuuenem appellat: Viderūt, inquit, iuuenē sedentē in dextris, coopertum stola candida. Hęc enim duo, quæ posui, iuuenē & coopertum stola candida, duo itidē, quę ab Apostolo in laudē & *gloriosæ Ecclesię dicta sunt, prædicant, scilicet non habentem maculam, nō habentem rugā. Nam qa gloriosa Ecclesia, pro qua Christus mortuus est, & propter cuius iustificationem resurrexit, in illa gloriosa resurrectione, cui se præparans, nunc vetus fermētum expurgat, vt dictū est, rugā vetusti hominis, quē exuit, non habebit, rectè sanctus Euāgelista resurrectionis eiusdem pręconem angelum, iuuenem appellat: & quia maculam non habebit, quā sponsus suus in sanguine suo lauit à peccatis suis, pulchrè coopertum stola candida, vt verè erat, diligenter expreſsit. Diligentissima ergo institutione, hac die secundum Marcum legitur resurrectionis Christi Euāgelium, quo baptizatis nostris, quibus renouata est vt aquilæ iuuentus sua, iuuenis sedēs in dextris dominici sepulchri, & coopertus stola candida, ipso suo habitu, quid acceperint, autq́uid sperare debeant, prędicat, cunctis cōsonantibus partibus officij. & hoc maximè conclamantibus concorditer, vt expurgato veteri fermento, in azymis synceritatis & verita-

Marginalia: Psal. 67. — 1 Cor. 5. — Iohan. 2. — Apoca. 2. — Ephes. 5. — Psal. 56. & 107. — Psal. 138. — 1. Cor. 5. — Ephes. 5. — Gene. 49. — Marc. 16. — * honorem — Ephes. 5. — Rom. 4. — Apoc. 2. — Psal. 102.

& veritatis epulantes, primã baptiſmi reſurrectionẽ ita ſeruemus, quatenus ſecundæ reſurrectionis æternæ iuuentuti præparemur. *1. Cor. 5.* Tunc (ſicut in offerẽda cantamus) reſurgente Deo in iudicio, qui nũc ſopitus eſſe, & humana curare nõ putatur, terra tremet & quieſcet, id eſt, impij terrebuntur, & traditi gehennæ nocere deſinẽt: & erit in pace locus domini, ſcilicet Eccleſia, & in Sion iuuene, iamq; candida, ſicut angeli ſupradicti habitus prædicat, cõfractæ erunt omnes aduerſariæ potentiæ, arcus, ſcutũ, gladiuſq; & bella vitiorum. *Pſal. 75.* Graduale, quod eſt cantus laborantiũ in hac peregrinatione, iã dictũ eſt ad hos dies reſurrectionis vſq; in pentecoſten non pertinere, ſed propter baptizatos per hanc hebdomadam in officijs additum eſſe, ita tamen, vt ſicut his, propter quos additũ eſt, militiæ laborem, quem arripuerũt, pręſens ſubleuet gaudium, de recenti remiſsione peccatorũ: ſic conſuetudinalem gradualium neumarũ ſerenent verba diem, quam fecit dominus, quotidie perſonantia, & exultandum atq; lętandum eſſe in ea, tam ex ipſo quàm ex verſibus eius accipimus, qui ex eodẽ pſalmo ſumpti per hebdomadam diſpertiuntur. *Eſa. 17.*

De ordine inuſitato veſpertinæ laudis, cuius cauſa eſt per hanc hebdomadam ſolennitas ſancti baptiſterij. Caput 11.

CVm omnes horæ regulares ſupradictæ nouitatis & lætitiæ proferant inſignia, tunc verò ſplẽdidius veſpertina ſynaxis huius feſtiuitatis claritate, ſecundum ordinem Romanum eſt illuſtrata. Nam quia veſpera ſabbati paſchalis baptiſma celebratũ eſt, eadem hora per totam hebdomadam feſtiuam regenerationis iucunditatem hoc modo retinet. Primùm, quia in ipſo baptiſmi ordine inceptũ eſt Kyrie eleeſon, & litania trina decantata eſt ob honorem & reuerentiam adorandi nominis, patris & filij & ſpiritus ſancti, quo in nomine baptiſmus peragitur: idcirco non, vt fieri ſolet à verſu, Deus in adiutoriũ meũ intende, ſed à Kyrie eleeſon feſtiuo cõcentu incipiuntur. Sequuntur ob eandẽ cauſam tres pſalmi ſub vno alleluia decantandi, qui & per totam hebdomadã nõ mutantur, tum quia tota hebdomada hæc pro vna die computatur, eò quòd vniuerſalis diẽ reſurrectionis aſpiciat, tũ quia tã hi quàm cæteri, qui proceſsionibus (de quibus dicendũ eſt) reſeruãtur, inſigni titulo, quod eſt alleluia, notantur, quod rei vel tẽpori cõgruere, imo *Pſal. 109.* propriũ eſſe nouimus. Verũtamẽ primus, id eſt, Dixit dominus, ſolus alleluia nõ habet in titulo, ſed ad laudẽ Chriſti maximè & ſecundum diuinitatẽ, & ſecundum humanitatem, autoritate Dei patris commendante decantatur, agens per totam ſeriẽ de glorioſa & ineffabili exaltatione eius, qua mortis torrente bibito, ſuum hodie exaltauit caput. Poſt tres pſalmos pro capitulo dicitur cãticũ: Hæc dies quam fecit dominus, ſicut & per oẽs regulares horas, nihilominus ob magnitudinem ſignificandæ lętitiæ pro capitulo decantatur. Deinde alleluia cũ verſu ſuo pro hymno canitur, quia proprius patriæ cœleſtis hymnus alleluia eſt. Poſt canticum de Euãgelio cum *Pſal. 117.* antiphona, dicta oratione, proceditur ad fontes cum pſalmo, Laudate pueri dominũ, qui & ipſe in titulo alleluia pręnotatus perſpicuè congruit ipſis, qui reſeruatus eſt ſacris fontibus. Admonitio nanque diuinæ laudis eſt ad pueros, id eſt, nouos Eccleſiæ filios, qui per baptiſmũ pueri, id eſt, puri facti ſunt à vitijs, totuſq; hic pſalmus tantum ad fideles de gẽtibus dirigitur, quod ex eo facilè perpẽditur, *Pſal. 112.* quia dicit: Qui habitare facit ſterilẽ in domo matrẽ filiorũ lętantẽ, id eſt, gentilitatem prius ſterilẽ, nunc matrẽ filiorũ ſecundũ fidem facit habitare in domo, id eſt, in cœleſti Hieruſalẽ cõpleta prophetia, qua dictũ eſt: Lætare ſterilis, quæ non paris. *Eſai. 54. Galat. 4.* Vnde nũc apud fontes Eccleſia mater iubilãs exultat in laudem eius gratiæ, per quã meruit eſſe (ſicut audiuit in cãticis) Fons hortorũ, puteus aquarũ viuentiũ, q̃ fluunt impetu de Libano, vt ſint emiſsiones eius paradiſus malorũ punicorũ cum pomorũ fructib. cyprus cũ nardo, nardus & crocus, fiſtula & cinnamomũ, myrrha & aloe, cum vniuerſis lignis Libani. *Cant. 4.* Quæ omnia diuerſis qualitatibus ſuis diuerſa merita vel profectus ſignificant eorũ, qui in fonte baptiſmi ſimilitudini mortis Chriſti complantati ſunt, de quibus non eſt modo dicẽdum per ſingula. *Rom. 6.* Hac ſtatiõe terminata, trãſitur inde ad oratoriũ ſancti Andreæ Apoſtoli, cantãdo: In exitu Iſrael, quo ſignificatur exitus illorũ, qui Iſrael (id eſt, videntes Deũ) renaſcẽdo facti, de Aegypto huius ſeculi & populo barbaro infideliũ exeũt mari, id eſt, profunditate gentiũ, & Iordane, id eſt, Iudæis. Iordanis enim terrę Iudęorũ eſt fluuius, & à retro fluẽs interpretatur: gentibus (inquã) & Iudęis videntib. ea, q̃ per exeũtes mirabilia facta ſunt, fugientibuſq; ab infidelitate ad fidẽ, à carne ad ſpiritũ, à diabolo ad Deum, quem reliquerãt, retrorſum. Vnde & mõtes, id eſt, Apoſtoli, & colles, id eſt, eorum diſcipuli, exultantes vt arietes & ſicut agni ouium, gratulantur & dicũt: Quid eſt tibi mare, quòd fugiſti, & tu Iordanis, quia conuerſus es retrorſum? Sic omnis Paſchalis hebdomadæ veſpera, qua hora ſabbato in ſanctę

trinita-

trinitatis nomine baptiſma celebratum eſt, trina ſtatione completur. Et idcirco fortaſsis ad S. Andream penè omnis veſpera termina tur, quia beatus Greg qui ſtationes, ſicut hactenus ſeruantur, ordinauit, eidē S. Andreæ ſpecialiter deuotus extitit, cui iuxta & baſilicam ſanctorū Ioh. & Pauli ad cliuū Scauri, monaſterium in proprio domate formauit: in quo relictis omnibus ex huius mūdi naufragio nudus euaſit, diu deſideratū monachi cum capiens indumentum. Nec mirum hanc illum veſpertinam ſtationem pro deuotione tanto Apoſtolo conſecraſſe, cùm & ſtationem ad S. Coſmam & Damianū, qua die cantatur: Salus populi ego ſum, fecerit illuſtriorem, proprijs ac ſolennibus collectis, ſicut, à pleriſque vſq; nūc obſeruatur, ſanctis eiſdē dedicauerit, idcirco quòd atauus eius, IIII. Felix, ſedis Apoſtolicæ Pontifex, vir magnæ in Chriſti Eccleſia reuerentiæ, baſilicā eorūdem ſanctorū via ſacra iuxta templum Romuli, ſicut hactenus cernitur, venuſtiſsimè fabricauit. Forte & illud maieſtatem diuini nominis reſpicit, patris & filij & ſpiritus ſancti, quo in nomine baptiſma celebratum eſt, quod ad vigilias nocturnas tres tantum lectiones ordine Romano legūtur. Nam quo reſpectu vltra numerum hūc lectiones multiplicarentur? Siquidem prędicatores noſtri, quos (vt alio loco iam dictum eſt) ſignificat amplior in ſolennitatibus numeroſitas lectionum, quia ſub tempore gratiæ plures veritatis præcones mitti cœperunt, prædicatores (inquam) Euangelij, id eſt, Apoſtoli, nunc erant muti & abſcōditi, neq; (vt ſolebāt domino cū illis cōmorante) circuibāt per caſtella, Euāgelizantes & curātes vbiq;. Nec quiſquā illud objiciat, quod tribus quę pceſſerūt luctuoſis noctibus, plures lectæ ſunt. Nam illarum alia ratio ſuo loco præſcripta eſt. Igitur ternarius numerus, autoritate diuini nominis in baptiſmo illuſtratus, pulchrè in hac ſolēnitate, tam in Pſalmis quàm in lectionibus principatur. Luc. 9.

Cur non monachi aquè vt canonici, per hos dies conſuetam debeant immutare regulam. Cap. III.

QVamuis ea, quæ ſupradicta ſunt, rationem habeant theoricam, noſtri tamen, id eſt, monachi ordinis, æquè authenticam non debent immutare regulā, vt verbi gratia, nocturnas vlla dominica ad tres lectiones contrahant vigilias, aut per horas regulares litaniæ remoueant ſupplicationes, & pro ipſis iucūdum alleluia perſonēt, idcirco quod in illa beatitudine, quam ſignificat hæc Paſchalis ſolennitas, nulla erit deprecatio miſerorum, ſed ſola laudatio beatorum. Sed nec illud, vt cum non habeant fontes eas, quas propter ſolennitates fontium fieri dictū eſt, veſpertinas ſuis in locis imaginētur ſtatiōes, hæ nanque pontificales & ad paſtores plebium pertinētes ſunt traditiones. Et licet beatus Gregorius, qui ſtatiōes ordinauit, & penè omnem cleri decorem digito Dei doctus expoliuit, habitu monachico prǽfulſerit, nec ſi tamen monachico tenendæ ſunt ordini conſuetudines huiuſmodi, quas Pontificali potius officio tradens, inferioris, id eſt, actiuæ vitæ procuratoribus inſtituit. Nunquam enim ſancti patres talem habuere conſuetudinem, vt contraria vel pugnantia præciperent. Præceperat autem ante illū beatus Benedictus, qui (vt ipſe aſſerit beatus Gregorius) ſpiritu omnium iuſtorum plenus fuit, vt dominica die nunquam minus à duodecim lectionibus ad vigilias nocturnas legantur: Similiter & de cæteris regularibus horis vniuerſalem, abſque vlla exceptione canonem ſuo præſcripſerat ordini.

Non ergo credendum eſt, quòd beatus Gregorius, cùm actiuæ vitæ ordinem inſtitueret, ad quem ſe deſcendiſſe in ſuis deplorat Epiſtolis, ſuperiorem, id eſt, contemplatiuę vitę ordinem ex aliqua parte in contrariū deflectere voluerit. Rectius itaq; ſuam quiſque tenet ordo regulam, iuxta illud: Eleuatus eſt ſol, & luna ſtetit in ordine ſuo. Tantum in eo concordantibus cunctis, vt vſque pentecoſten genua non flectētes, ſed ſtando perorantes, libertatem, quam nobis reſurgēdo Chriſtus acquiſiuit, hac ſignificatiōe profiteamur, & alleluia ſine intermiſsione dicamus, & nos filij ſponſi, quia nobiſcū eſt ſponſus, non ieiunemus. Cæterum quicunq; monachi ordinis ſupradictam ob cauſam ſupplicationem litanię, id eſt, Kyrie eleiſon, de horis regularibus per hanc ſeptimanā amputāt, cōſequens eſt, vt vſque pentecoſten nō repetant, quoniā non ſolum hæc hebdomada, ſed vniuerſi quinquaginta dies iſti æternā futuræ reſurrectionis ſignificant Iubilæum, quo nihil iam ſupplicandum, ſed ſolum in ſalute perfecta exultandum erit, & lætandum. Hier. 51. Abac. 3.

Quàm congruè fides reſurrectionis per quadraginta dies confirmata ſit ſimulq; de miraculo cuidam fratri oſtenſo hoc anno, ab incarnatione domini milleſimo centeſimo vndecimo. Cap. IIII.

MIranda ſanè & prædicanda ſaluatoris noſtri ſtudioſa charitas, qui cùm paſſus propter delicta noſtra, reſurrexit propter iuſtificationem noſtram, nihilominus pro- Rom. 4.

Actor. 1. nus propter eruditioné nostram distulit quadraginta diebus ascensionis suę gloriam, per quos & præbuit seipsum viuum in multis ar
Psal. 67. gumétis Apostolis suis, quos elegit, vt essent
Psal. 103. testes suæ resurrectionis. Poterat enim eadé de, qua resurgendo super occasum ascendit, nubem quoq; ponere ascensum suum, & semel ostésum testibus suis verum hominem, vera verbi diuinitas, eadé velocitate qua sus
1 Cor. 15. citauerat, post tres vel paulò plures dies in pa
Luc. 24. ternæ maiestatis collocare dextera. Magna ergo charitas, & verè nó quęrés quę sua sunt, quæ, vt subueniret tardis ad credendum, triumphalé Christi tardauit ascensum, & vt cósummatã ostenderet gratiam, preparatam victori distulit gloriá. Itaq; vę perfidis hæreticis, quos legitimus hic quadraginta dierũ numerus expectatos & incorrectos, iustę tandé senteutiæ subigit. Legimus nanq; est quadragenarius dierũ numerus apud homines quoq; in protelandis consultationibus, vt is cui forte consulitur, etiam si lunaticus sit, id
Eccle. 27. est, stultus (stultus quippe vt luna mutatur) cum tot dies expectatus sanum cósilium nó admiserit, iustus iudicetur, quoniá ante quadraginta dies luna mutatur, vnde & hic plusq̃ stultus, qui per tot die. mutatus non est. Sed libet per aliud simile ex antiqua diuinæ authoritatis scriptura comprobare, quòd resurrectionis mortuorum detractores, iure nunquam ad eiusdem resurrectionis gloriá peruenire mereantur, quá per quadraginta dies
Num. 13. exploratá, adhuc pertinaci impietate calumniantur. Legimus in libro numerorum, quia loqués dominus ad Moysen in deserto Pharan, mitte (inquit) viros, qui cósidereut terrá quá daturus sum filijs Israel, singulos de singulis tribubus ex principibus, id est, viros duodecim. Qui cùm ascendissent, explorauerunt terram, ascenderuntque ad meridiem, pergentes ad torrentem Botri, absciderunt q; palmitem cum vua sua, quam portauerunt in vecte duo viri, &c. Reuersiq; exploratores terræ post quadraginta dies, omni regione circuita, alij detraxerũt terræ quam inspexerant apud filios Israel, dicentes: Terra, quá lustrauimus, deuorat habitatores suos. At verò Iosue filius Nun, & Caleph filius Iephone, Terra (inquiunt) quam lustrauimus, valde bona est. Si propicius fuerit dominus, introducet nos in eam, & tradet humum lacte & melle manantem. Cumque clamaret omnis multitudo, & eos lapidibus vellet opprimere, appareus dominus, Omnes, inquit, homines qui viderunt maiestatem meam, & signa quæ feci in Aegypto & in solitudine, & tentauerunt me ecce iam per decem vices, nec

quisquam qui detraxit mihi, intuebitur terram, pro qua iuraui patribus eorum. Hæc illis in figuram contigisse Paulus quoq; Apostolus testis est. Ná cùm de hac sacra loquens 1 Cor. 10.
historia dixisset, Patres vestri omnes mare trãsierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt, bibebant autem de spirituali cósequente eos petra, petra autem erat Christus, sed non in pluribus eorum, iuquit, benè placitum est Deo Nam prostrati sunt in deserto: & quia tentauerunt Christum, à serpentibus perierunt: & quia murmurauerunt, interierunt ab exterminatore, & protinus adiungit: Hæc autem omnia in figura contingebant illis, scripta sunt auté ad correptionem nostram, in quos fines seculorum deuenerunt. In figura videlicet, quorum, nisi eorum, quę in hoc fine seculorum, id est, in hac mundi sexta ætate facta sunt? Christus dominus Aegypti rege, id est, tenebrarum principe debellato, per mare rubrũ baptismi sui traduxit illos, & nunc per vitæ præsentis desertum regit, vt inducat in repromissioné æternę hęreditatis, id est, in eam, de qua nũc loquimur, gloriá beatá resurrectionis. Quá enim ab illo terrá lacte & melle manantẽ sperare debemus, nisi cóformitaté corporis christi quod resurrexit, iu quo habitat omnis plenitudo diuinitatis, vt per illud reformet (sicut Apostolus ait) corpus humilita Coloss. 2.
tis nostrę configuratũ corpori claritatis suæ? Philip. 3.
Igitur & hi, qui veritaté negant eiusdé resurrectionis, sicut & illusores, malorumq; cócupiscentes, teutatores atq; murmuratores, iu- Actor. 1.
stè prosternuntur in deserto & pereunt, atq; ab exterminatore intereũt. Totidé quippe, id est, quadraginta diebus Euágelica refert scriptura in multis exploratam esse argumentis terram carnis Christi, quòd verè resurrexit à mortuis, vt veraciter agnoscamus ex illa, qua lis erit nobis status futuræ resurrectionis. Ascenderuut fidei exploratores ad meridié, id est, vbi eleuatus erat verus sol christus per altissimá resurrectionem, & attulerũt nobis botrum cum palmite suo, quem portant duo viri, id est, ipsum Christum, cui dicit sponsa in Cáticis: Botrus cypri dilectus meus mihi, Cant. 1.
portant, inquam, in vecte duo viri, id est, pendentem in ligno crucis cum veritate corporis, in quo resurrexit. Hunc enim susceptum portant duo viri, id est, duo populi, Iudaicus atq; gentilis: & sicut anterior ex eis, qui botrum ferebant, portabat quidem, sed auerso dorso nó videbat, posterior autem & portabat & videbat: Sic anterior populus Iudaicus

vidit & capillatiam zonam, qua fuerat alligatus, mirata tētauit. Quam cū omninò suis nodis firmissimus sicut erat, cōperisset astrictā, crepuisse atq; exiliuisse suspicata est. Qui etiā ipse cùm integerrimus fuisset inuētus, futurę salutis quodammodo pignus de tāto miraculo se accepisse pręsumpsit, atque illud vinculū soluens, simul cum eodē anulo proiecit in flumen. Nō credant hoc, inquit idē Augustinus, qui etiā dominū Iesum per integra virginalia matris enixum, & ad discipulos clausis ostijs fuisse ingressum non credunt.

Comparentur nunc duo hæc tam insignia diuinæ pietatis miracula, recēs hoc quòd hominem cingulum renum eius firmiter obstrictum, & indissolutum transijt & exiliuit: & illud antiquius, quòd zonæ insertus, nodo integro persistēte erupit anulus. Nescio quid mirer amplius, nisi quòd hic pariter, vt supradictum est, vox diuinitùs audita est,

Sic potuit clauso Christus prodire sepulchro.

Hoc igitur vbi accepi, manè quippe, vbi primum loquendi copia fuit duobus tantum fratribus, quorū vnus extiti, attonitus adhuc frater ille rē gestā retulit, obnixè postulans, vt creditum nobis secretū nunquam cū suo nomine proderemus: vbi, inquā, hoc accepi, tanquam meis maximè oblatum à Deo vsibus miraculum, lætus arripui. Siquidē eadē nocte & eandem paululum ante horam, qua illud accidit, supradictam similitudinem ruminare cœperam, scilicet quòd hi qui fidei resurrectionis detrahunt, & ideo non veram carnis naturam credunt resurrecturam, quia dominus clauso sepulchro surrexit, vel quia clausis ad discipulos ingressus est ianuis, similes sunt illis, qui terræ quam inspexerant, detraxerunt apud filios Israel dicētes: terra quā lustrauimus, deuorat habitatores suos. 1. Cor. 1.

Non igitur importunè longior nunc trahitur sermo de resurrectionis gloria, cui incœpto materiā adaugent cęlestia, q̄ sese vltro offerūt, miracula. Non poterat quidē, etiam si ista deessent, Christiana fides cōprehendere sapientes in astutia eorū: qui dum credere fugiunt, clausis ianuis verū potuisse corpus ingredi, quòd supra naturā est, illò declinant iudicium, vt dicant illud ventis & aere subtilius effectum, quòd cōtra naturam est. Non solum enim nihil seseadiuuant, sed & magis implicant, dum defendendo naturam ab eo quod suprà est, ad id deuoluūt, quod contra illam est. Vtrunque miraculum, sed hoc, vt dictum est, supra naturam, illud quòd hæretici suspicati sunt, scilicet impalpabile de palpabili corpus factū esse, maius quidē, sed inutile & contra naturam miraculū est. Quid enim maluerit diuinitas, vtrum id quod cōtra naturam, an id quod supra naturā est, in Psalmo euidenter ostendit, dicens: Posuisti super me manū tuam. At nunc ponendo exempla supradicta, quòd verū corpus hominis, verū cinguli sui corpus, id est, zonam ceruinam nodo firmiter obstrictā excessit, olimque nodum irresolutū anulus exiliuit, proponit diuinitas: Sic potuit clauso Christus prodire sepulchro. Assumit ratio: Sed illa supra naturam facta sunt. Concludit fides supra naturam: Ergo verū Christi corpus clauso prodire sepulchro, clausis potuit ianuis introire ad discipulos. Et hoc verè Deū decuit, videlicet sua taliter vti potentia, vt quā ædificauerat naturam, nō destrueret, sed eandem permanētem, imò perfectam, quò vellet & vnde, traduceret vel educeret, quod q non concedit, superest vt multo minus illud cōcedat, quòd corruptibiles ac mortales adhuc Apostoli sic educti sint, quomodo in Actibus Apostolorū scriptū est: Carcerē quidē adhuc clausum inuenimus cū omni diligentia, & custodes stātes ante ianuas: aperiētes autem carcerem, neminem intus inuenimus. Superest, vt istos quoq;, qui necdū resurrexerāt, in ventos & aerē subtilē, quo per patētes rimas efflari possent, euanuisse asserat, siquidē sacram recepturi sunt scripturā. Quam qui non recipiunt, nec audiendi, sed vt infideles omninò vitādi sunt. Nobis credentibus illud pro argumento sufficit, quia de nihilo Deus cūcta creauit, & cuncta quasi nihilum & inane reputata sunt ei ad agendū quicquid voluerit, ad traducendum quippiā quocunq; voluerit. Mirūq; hoc potius esset, si ita non posset, quum nemo ferè tam imperitus artifex sit, vt quod composuit, penetrare ipse vel aperire non possit. At ille quum voluit, aperta est terra & deglutiuit Dathan, statimq; ora concludens operuit super congregationē Abiron, qui principes seditionis extiterunt, promissionibus Dei detrahētes, & cum subsannatione dicentes: Reuera induxisti nos in terram, quæ fluit riuis lactis & mellis. Quorum exemplum cauere dubuerāt hi, qui resurrectionis fidei (vt supradictū est) detrahere ausi sunt, quomodo & ipsi ex illis sunt, quibus iuraui (inquit dominus) in ira mea, si introibunt in requiem meam, nullus eorum introibit in hæreditatem credentibus promissam. Iurauit enim illis in ira sua, lacessitus eorum nequitia.

Psal. 138. Act. 5. Num. 16. Psal. 94.

Cur hæc Paschalis sacra solennitas octauas habeat, cùm ipsa sit octaua, id est, octauā mundi ætatem respiciat, quæ est vniuersalis resurrectio.

Caput V.

L Iam

IAm de reliquis Paschalis hebdomadæ officijs locuturus, opportunũ esse arbitror, de ipsis Paschæ octauis communiter aliqua præloqui. Quæri etenim potest, cur, cũ hæc sacra solennitas octauã illã significet, vt superius dictũ est, quæ septem labentibus huius mũdi ætatibus, æterna stabilisq; succedet, ipsa quoq; octauas habeat. Nam de cæteris solennitatibus illud ferè omnibus notum est, quòd idcirco octauas habeant, quia principium iam illis adesse, finemq;, id est, consummationẽ fœlicitatis in resurrectiõe futuram esse pariter considerãtes, iure in octauam vsque celebritatis perducimus lætitiã. Hæc autem solennitas, quia resurrectionis est, ipsam totam respicit octauam, & celebritas eius vltra dies octo, id est, vsq; Pentecosten protẽditur. Cur ergo & ipsa octauas habeat, meritò quæritur. Sciendum itaque est, quia resurrectio nostra, quam exspectãtes iam nunc huius solennitatis occursu præoccupando celebramus, vera & perfecta erit circuncisio, significata per illã, quę in veteri lege carnali Israel mandata est, octaui diei circuncisionem. Huius autẽ verę circuncisionis, octo (vt ait Hieronymus) beatitudines sunt, & considera, inquiens, quia verę circuncisionis octaua beatitudo martyrio terminetur. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorũ est regnũ cœlorũ. Verã ergo circuncisionem resurrectiõis rectè solẽnib. octo dierum celebramus officijs, quã dominus ipse, vt magnificã esse ostenderet, tanquã plenum & solidũ corpus, longo, lato atq; alto permensus est octonario beatitudinũ numero cõmendãs, qui eiusmodi est apud geometras, vt plenũ & solidũ corpus primus perficiat. Nostris enim numeris illi vti familiare est, imò suis, cui veracitur dictum est: Omnia in numero & mẽsura & põdere posuisti.

Gene.17.

Matth.5.

Veruntamen quoniam nõ adeo geometricas traditiones, sed potius ęterni musici Dei cantiones in scriptura sacra cognoscere operæprecium est, qui & citharam se habere indicat, cui dicit in Psalmo: Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara, cantilenã eiusdem citharæ, imò citharam ipsam, in his octo beatitudinum sententijs tanquam octo chordis, quæ integram reddunt diapason, consideremus. Et hoc placeat vel maximè musicis, quia cùm (sicut tradunt musicæ artis scriptores) citharas antiquitus octo per diapason chordis fieri mos fuerit, musicus cœlestis Deus, hanc illis in cithara sua, id est, in ea quã assumpsit humanitate, de carnis nostræ sylua similitudinem repræsentat, dum æternæ lætitiæ cantilenam per integram diapason, id est, per octo beatitudinum chordas modulans, scitos pueros ad saltãdum, id est, dociles discipulos ad bene operandum excitat. Illud quippè fidei nostræ notissimũ est, quia citharæ huic de septem vocum discriminibus nihil deest. Quid enim sunt septẽ spiritus Dei, quibus dominicus homo, requietionis locus vnicus est, nisi septẽ vocum spiritualium discriminia, quibus omnis eisdẽ domini nostri cõtexitur doctrina? Illud quoq; prætereundum non est, quòd sicut vocum non nisi septẽ sunt discriminia, & idcirco in diapason octaua semper eadẽ est, quæ prima, sic secundũ Spiritussancti septẽ munera dum nobis cithara hæc, octo chordis, id est octo beatitudinibus cœlestẽ diapason personat, octaua beatitudo eadem est, quę & prima, quoniam ipsorum est regnum cælorum.

Sapient.11.

Psal.56.

Matth.11.

Quod nè nullius autoris patrocinio fultũ, fortè vlli cõtemptibile videatur, beati Augustini non longè dissimilẽ super eisdẽ Dei spiritibus, eisdẽque beatitudinibus sententiam habemus. Ille nanq; septẽ gradus, quibus ad diuinam contemplationem possit ascendi, in lib. de doctrina Christiana distinguens, septẽ spiritibus Dei, septem supra dictas beatitudines hoc modo coaptat, octauam nunc interim omittens, quoniam ipsa eadẽ est quæ prima. De spiritu timoris domini, timor (inquit) iste cogitationẽ de nostra mortalitate, & futura morte necesse est incutiat, & quasi clauatis carbonibus omnes superbię motus ligno crucis affigens, pauperes spiritu, id est, humiles efficiat. De spiritu autem pietatis, deinde (inquit) opus est mitescere pietate, neq; contradicere diuinæ scripturæ siue intellectæ, cum vitia nostra percutit, siue non intellectę, quasi nos aliquid meli' possimus sapere. De spiritu verò scientiæ, tunc ille timor, inquit, quo cogitat de iudicio Dei, & illa pietas qua nõ potest nisi credere sanctorum librorum autoritati, cogit eum seipsum lugere. Nam ista scientia bonæ spei hominẽ, non iactantẽ, sed lamentãtem facit. De spiritu fortitudinis, hoc, inquit, affectu impetrat sedulis precibus consolationem diuini adiutorij, ne desperatione frãgatur, & esse incipit in quarto gradu, hoc est, fortitudinis, quo esuritur & sititur iustitia, & ab omni mortifera iucunditate rerum transeuntium fortiter sese auertens animus, extrahit. De spiritu consilij, vbi (inquit) aspexit quãtum potest, in longinqua radiantẽ incommutabilem trinitatem, eandemq; vnitatem, suiq; aspectus infirmitate sustinere se illam lucem nõ posse persenserit, in quinto gradu, hoc est, in consilio misericordiæ purgat animam tumultuantem,

antem, seque in dilectione proximi gn auiter exercēs, in ea perficitur. De spiritu intellect', cū (inquit) hoc modo peruenerit ad inimici dilectionē, ascendit in sextum gradū, vbi iam ipsum purgat oculum, quo videri Deus potest, quantum potest ab his, qui huic seculo moriuntur, videlicet per speculum & in ænigmate. De spiritu sapientiæ, ita, inquit, purgans oculū cordis, talis filius ascendit ad sapientiam, quæ septima est, qua pacatus tranquillusque perfruitur. Initium sapientiæ timor domini Ab illo enim vsquead ipsam per hos gradus tenditur & venitur.

1.Cor. 13.

Psal. 110.

Sed nos iam ad rationes officiorum considerationem vertamus, & cùm tanti doctoris autoritate eadem officia, quæ octo beatitudines mysticè prædicant, à gradibus vel ordine donorum Spiritus sancti non dissonare firmemus. Adeo nanque in his paschalibus præsentis hebdomadæ officijs, illa octo beatitudinum consonantia obseruata est, vt sensibus vel ordini sententiarum, quibus illas dominus beatitudines contexuit, sensus & ordo officiorum, si diligenter examinetur, consonare probetur. Hoc autem superius in officio primo diei nō dictum, sed vsque adhuc opportunè reseruatū est, videlicet quia longa interiectio nouarum consuetudinum, de quibus dicendum videbatur, lectoris memoriam fatigare vel etiam fraudare poterat. Nunc ergo vbi rationes officiorum paschalium continuandæ sunt, competentius dicetur quod illic est tacitum.

Iterum de officio primi diei dominicæ resurrectionis, quòd & cætera huius hebdomadæ officia secundum octo beatitudinum, & secundum penè totidē donorum Spiritus sancti, ordinata sunt ascensiones. Beati pauperes spiritu.

Cap VI.

Officium primi dei dominicæ resurrectionis superius dictum est, ad vniuersalis spectare diem nostræ resurrectionis, idque planis & sponte occurrentibus comprobatum est argumentis, maximè offerenda manifestè cócurrente rationi: Terra tremuit & quieuit, dum resurgeret in iudicio Deus. Hoc proculdubio Christianæ fidei militiam ingressos, pauperes spiritu (id est, humiles) exigit fieri, cōsiderantes quia timor magnus & tremor erit, quando dicet patri rex & iudex omnium, Resurrexi & adhuc tecū sum, in suggillationem inimicorum suorum, qui dixerūt: Quoniam morietur, & peribit nomen eius? eò quòd nesciat quisque nostrum, quis ad dexterā, quis túc statuendus sit ad sinistram. Quamuis epulemur in azymis, & immolatus Christus pascha nostrū sit, quāuis carnes agni preciosę sint, lactucę agrestes, cum quibus comedimus, valde amaræ sunt, & carnes propter quos baculos tenentes in manibus, & festinātes comedimus, tota nocte formidandi sunt. Atq; hic est spiritus timoris domini, qui in fundocordis, vt fundamentum ponitur, quo cætera quæ superædificanda sunt, firmiter portetur. Hæc illa paupertas, id est, regina humilitas, quę toti' secuturæ beatitudinis cumulum, ne superbię vēto exsuffletur, præposita seruat. Hic est septem graduum primus, per quos iuxta Ezechielem ad portā orientalem ascenditur. Et ne quem moueat, quòd aliter à doctoribus quàm à Propheta gradus isti ordinentur, Spiritus namq; timoris, quē primum ponimus, ab Esaia ponitur vltimus, Gregorij sentētia ponenda est: Propheta, inquit, quia de cœlestibus ad ima loquebatur, cœpit magis à sapientia, & descendit ad timorem. Sed nos quia de terrenis ad cœlestia tendimus, eosdē gradus ascendendo numeremus, vt à timore ad sapientiam peruenire valeamus. Sed vt ad superiora reuertamur, quid aliud in eodē officio per hoc significatur, quod sedit iuuenis in dextris coopertus stola cādida, nisi quòd beati pauperes spiritu, à timore domini ascēdentes, regnum cœlorum obtinebunt, & ex ipsis collecta assistet regina à dextris eius in vestitu deaurato.

Psal. 75.

Psa. 138. 40. 1. Cor. 5. Exod. 12.

Eccle. 40. Esa. 11.

Marc. 16. Psal. 44.

Quòd præter superius memoratas causas, statio ad sanctam Mariam etiam secundum hæc conueniat, ex abundanti est per conquisita probare argumenta. Omnes enim illam humilium nouimus esse reginam, cuius anima dominum magnificans, cuius spiritus in Deo salutari suo exultās, causam reddit: quia respexit, inquiens, humilitatem ancillæ suæ, quia dispersit superbos mēte cordis sui, quia deposuit potentes & exaltauit humiles. Vere atq; fideliter. Nam posuit super eos orbem. Vbi enim habemus in cantico Annæ, Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem, in Hebræo ita habemus: Domini enim sunt afflicti terræ. Afflictos terræ, Hebræi (inquit Hieronymus) pauperes spiritu & humiles corde intelligunt, super quos dominum orbem posuisse dicunt, quia terra in meritis eorum stare antumant. Nos autē super fundamētum humiliū Apostolorū & prophetarum, orbem, id est, ecclesiam nouimus esse positam, & scimus quia lapis ille, qui factus mōs magnus, hunc implet orbē, & sustinet, & de vētre humilitatis Mariæ (de qua loquimur) assumptus est. Et nunc quidē officiū primi diei recapitulauimus, ob cōtinuādas (vt dictū est) octo beatitudines, deinceps

Luc. 1. 1. Reg. 2.

Ephes. 2. Dan. 2.

vt earum mystica series euidentius pateat,
dabimus operam, singula iuxta propositum,
percurrendo officia.

De officio secundæ feriæ, Beati mites.
Caput VII.

IAm sæpe dictum est, Euangelium cuiusq;
officij caput esse, cæterasque partes illi, vt
membra capiti, concordi sensu cohęrere.
Luc. 24. Est autem diei præsentis hoc Euangelium,
quòd duo ex discipulis domini Iesu, euntes
in castellũ nomine Emaus, ostẽsum sibi dñm
in via, sed in alia effigie, tãdem cognouerunt
in fractione panis, & cum ipse euanuisset ex
oculis eorum, illi ad inuicem dixerunt: Nonne
cor nostrum ardens erat in nobis de Iesu,
dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas?
Primum ergo videndum de cæteris
partibus officij, quomodo huic Euangelio
consonent, & maximę de introitu, Introduxit
vos dominus in terram fluentem lac &
mel, &c. & tunc palã erit, quod beatitudinum
secundum totum officium consonet sententiæ,
Beati mites, quoniam ipsi possidebunt
terram. Et quidem difficile hoc esset, nisi
cõpunctionem lachrymosam, qua isti cor suum
arsisse dixerunt, doctores nominati ante
nos terram aquis irriguam appellauissent. Et
rectè, quia cõpunctione lachrymas excitante,
Psal. 41. fidelis anima tãquam bono terræ suæ frumento
resecta, dicit: Fuerunt mihi lachrymę
meæ panes die ac nocte. Huic animæ beatus
Gregorius Axam filiam Caleph eleganter assimilat,
quæ sedens asino, cum suspirasset, di-
Iosue. 25. xitq; ei pater suus, Quid habes? Ecce, inquit,
terram arentem dedisti mihi, da & irriguam
aquis. Deditq; ei pater suus irriguũ superius,
& irriguum inferius. Omnis enim, inquit, fidelis
anima sedẽs animo, id est, carnis suę motibus
pręsidens, prius timore cõpungitur, quod
est irriguum inferius: post amorẽ, quod est irriguum
superius, & quæ prius flebat, ne duceretur
ad supplicia, postmodũ amarissime
Luc. 24. flere incipit, qua differtur à regno. Et cõpetenter
similitudo hæc sese obtulit, quæ cũ in
singulis electorum perficiatur inuisibiliter,
in his duob. de quibus loquimur, visibiliter
quoq; peracta est. Cùm enĩ ambulãtes secum
tristes colloquerentur de his quę acciderãt,
quid aliud quã anima eorũ velut Axa sedẽs asino
suspirabat? Et cum Iesus accedẽs & iungẽs
se in via, Qui sunt hi sermones, inqt, quos
cõfertis ad inuicẽ ambulantes & estis tristes,
quo dissimile est ei quod Caleph suspirãti dixit
filiæ, Quid habes? Nam & ipsum nomẽ Caleph,
domino Christo cõgruit. Interpretatur
Psal. 44. enĩ, quasi cor. Verbũ aũt Dei Christus Deus,
de corde patris eructatum est, & paterno cordi,
quo eructatum est, per omnia simile est.
Sed & hoc quasi cor idẽ erat dominus, quod
discipulorũ cordi sic se conformauit, vt quia
apud semetipsos intus amabãt & dubitabant,
eis foris dominus & præsens adesset, & quis
esset non responderet. Cum autẽ corda eorũ
tanta charitate ditauit, vt magnitudine diuitiarum
eiusdem charitatis attoniti dicerent,
Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dũ
loqueretur nobis in via, quis non attendat illum
animabus eorum dedisse irriguum superius,
scilicet vt superni amoris profundo vulnere
cõpungerentur. Itaque dubium nil remanet,
quin in Euangelio tali hic introitus
consonet, Introduxit nos dominus in terrã
fluentem lac & mel, atque ideo cõstans & probatum
est secundę huius feriæ officio secundam
beatitudinis prædicari sententiam, Beati
mites quoniã ipsi possidebunt terram. Mi- Num. 14.
tes autẽ spiritus pietatis efficit, quòd & ipsa
res indicat, & Augustini sentẽtia superius dicta
cõfirmat. Itaque tã secunda beatitudinis
sententia, quam secundus donorum Spiritus
sancti gradus præsentis officij causa materialis
habetur. Lectio quoque Actuum Apostolorum
quæ præmittitur per os Petri Aposto- Actor. 10.
li, ex eo maxime loco huic Euangelio secundũ
suæ præcursionis officiũ succinit, vbi ait:
Huic oẽs prophetæ testimonium perhibent
remissionẽ peccatorũ accipere per nomen eius
omnes qui credunt in eũ. Cum enim dominus
supra dictos increpasset discipulos, quod
tardi essent ad credendũ, Et incipiẽs, inquit Luc. 24.
Euangelista à Moyse & omnibus prophetis,
interpretabatur illis in omnibus scripturas
quæ de ipso erant. Similiter offerenda. Angelus
domini descẽdit de cœlo dictis Enãgelicis
cõsonat, vbi referentes discipuli domino,
quẽ peregrinũ esse arbitrantur, inter cætera
dicunt: Sed & mulieres quædã de nostris
terruerunt nos, quæ diluculò fuerant ad monumentũ
& nõ inuẽto corpore eius, venerũt
dicentes, se etiã visionẽ vidisse angelorũ, qui
dicunt eũ viuere. Alleluia. Nõne cor nostrũ,
futurum nobis illud inclamat, quod omnes,
quorum cor non ardens est de Iesu in via, dũ
loquitur nobis per scripturas, cum illũ cognouerimus
in fractione panis, de quo dictũ
est, Beatus qui mãducabit panẽ in regno Dei,
tunc æterna exclamatione nos inuicẽ cõmemorabimus
desideriũ, quo nũc ardemus, nostramq;
satietatem, quæ tunc plena sine fastidio
erit, admirabimur, re ipsa tãdem experti, Luc. 14.
quod nunc suspirantes credimus.

Conflatio ad sanctum Petrum.

Secundum ea quæ dicta sunt valde congruit
& hoc quod præsenti officio pręscripta
est

officio præscripta est, statio ad sanctum Petrum. Cui enim pater omnium Deus largiori gratia dedit irriguum superius & irriguum inferius, reuocemus ad memoriam quę circa illum acta sunt, & esse manifestius apparebit. Mox vt trina negatione cecidit, conuersus (inquit Euangelista) dominus respexit Petrum, & recordatus est Petrus verbi domini quod dixerat ei, quia priusquam gallus cantet, ter me negabis, & egressus foras fleuit amarè. Tunc verè beatus inter omnes mites cœpit possidere terram vero timore cōpunctus, quod est accepisse irriguum inferius. Quando autem resurrexit dominus, &(sicut in Euangelio legimus, & in cōmunione hac die cantamus) surrexit dominus & apparuit Petro, quid putamus, quantos intro currenti ad se misericordiæ, respondit gemitus, vero amore compunctus, quod est accepisse irriguum superius? Quia ergo & hic cunctis mitibus positus est in exemplum, & beata Dei genitrix omnium regina est humilium, rectè hodierna statione ad S. Petrum, beatos eius exemplo prædicamus mites, quia possidebunt terram. Sicut hesterna statione ad S. Mariam, beatos eius exemplo prædicauimus pauperes spiritu, id est, humiles, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

Luc. 22.

Luc. 24.

De Officio tertiæ feriæ, Beati qui lugent.

Cap. VIII.

QValiter tertię ferię officium tertię consonet supradictarum sententiæ beatitudinum, non citius approbaretur, nisi supra scriptis suffragantis scripturę patrocinijs sermo fulciretur. Nam constat quidem quòd nulla contrarietas, sed nec vlla sit in sensibus diuersitas, sed in verbis manifesta dissonantia est. Videlicet in illa sententia tertiæ beatitudinis, lugentes beatificamur: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. In huius autē officij introitu, aqua sapientiæ beati viri potati referuntur. In offerēda, Intonante de cœlo domino & altissimo dante vocem suā, fontes aquarum apparuisse memorantur. In communione quoque qui cum Christo resurrexerunt, quæ sursum sunt sapere iubentur. Ita totum pene officium diuinam nobis commendat scientiam, nusquam beatorum luctum proprijs vocibus denuncians. Hic igitur necessario beati Augustini, quæ superius inter cætera est, patronam tenemus sententiam. Tunc ille timor (inquit) & illa pietas, quæ non potest nisi autoritati sanctorum librorum cedere, cogit eum seipsum lugere. Nam ista sententia bonæ spei hominem, non se iactantem, sed lamentantem facit. Itaque nos ad tertium illum gradum, consideratio-

Matth. 5.

Psal. 17.
Coloss. 3.

nem conferamus, & hoc officium quo scientia Dei sub nomine aquarum prædicatur, à beatitudine lugentium, non discrepare probemus.

Primo sciendum est, luctum hunc de quo dictum est: Beati qui lugent, non esse mortuorum communi lege naturæ, sed peccatis & vitijs mortuorum. Sic Paulus Apostolus flere se ac lugere dicit eos, qui post fornicationem & immunditiam non egerunt pœnitentiam. Lugendi enim sunt, quia nó luxerunt. Hic autem luctus in hodierno commendatur Euangelio, dicente domino ad discipulos quibus apparuerat: Quia sic oportuit pati Christum & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes. Pœnitere enim, pro peccatis lugere est. Sed nec ipsam, quæ luctum hunc efficit, causam hæc eadem Euangelij lectio penitus omittit. Cùm enim dixisset dominus discipulis suis: Quoniam necesse est impleri omnia quę scripta sunt in lege Moysi & prophetis & in psalmis de me, tunc (inquit Euangelista) aperuit illis sensum vt intelligerēt scripturas. Ipsum igitur effectum, id est, pęnitentię luctum, causamque efficientem, id est, scientiam cæteræ partes prædicant officij. Scripturarum quippe intelligentia, lamentorum siue luctus causa est effectiua: quia sicut nemo fere adeo crudelis & stultus viator est, vt cū forte per medium occisorum graditur, non saltem aliquā tulum represso risu & cachinno, subsistat cōpunctus: sic nemo est qui non aliquanto dolore mordeatur, cum rite intellectis versatus in scripturis, prophetas occisos, dominūque prophetarum crucifixum, omnesq́; præcones veritatis ab eo missos, tribulationē passos attendit, qui omne pręsentis vitæ gaudiū vanitatē & deceptionē esse, flendo & moriendo testati sunt. Intantum autem prædicādæ scientiæ Dei, compositio studet huius officij, vt cum versus omnes gradualis per totā hanc hebdomadam, de vno eodemq́; psalmo centesimo decimo septimo sumpti sint: hodiernū versum, Dicant nunc qui redempti sunt à domino, de alio, id est, centesimo sexto psalmo sumi placuerit, quia videlicet totus psalmus ille, exhortatio est ad omnes fideles, laudare dominum, quod per scientiam sui de quadruplici tentatione nos liberauit, scilicet quia eripuit eos de necessitatibus eorum, id est, de periculo infidelitatis, quia liberauit eos de necessitatibus eorum, id est, à debilitate paruæ consuetudinis, quia liberauit eos à tædio bonæ actionis, quia eduxit eos ab hæreticorum impugnationibus & versutijs, qui

2. Cor. 12.
Luc. 24.

prius enarrabātin solitudine inaquosa,id est,
in siccitate doctrinæ,sacrarū penuria scriptu-
Psal.106. rarum. Antequàm,sicut in introitu cātamus,
Eccle.35. aqua sapientię potaret eos,antequàm sicut in
offerenda canimus, intonante de cœlo domi
Psal. 17. no apparuerunt fontes aquarum,id est,Apo-
stoli,per quos altissimus dedit vocē suam,id
est,illam,de qua nunc loquimur,notam fecit
viarum suarum scientiam. Plane igitur tertię
feriæ officium, tertiam beatitudinis cōmen-
dat sententiam,prædicando eam,quę non ia-
ctantes,sed lamentantes faciat scientiam.

Cur statio ad sanctum Paulum.

Statio ad sanctum Paulum conuenienter
huic officio præscripta est, iuxta omnia quæ
supra dicta sunt, vel rationabiliter dici pos-
sunt. Huic enim singulari gratia dominus a-
peruit sensum vt intelligeret scripturas,quod
paulo ante de cæteris Apostolis dictum est.
Vnde & ipse ait, Euangelium meum, quod
Euangelizatum est,non est à me, neq; enim
ego ab homine accepi illud, neque didici,sed
Galat. 1. per reuelationem Iesu Christi. Itemq; quod
in eodem Euangelio dictum est,& prædicari
Luc.24. in nomine eius pœnitentiam & remissionem
peccatorum in omnes gentes, maxime per
hunc adimpletum est,per quem omnes gen-
tes cognouerunt gratiā Dei,& per eum aqua
sapientiæ gentes potatæ sunt,& maxime per
eum luctuosa dei scientia,dictis & scriptis ap-
posita est, quod vberius in Epistolis ad Co-
1.Cor.5. rinthios inueniri potest. Dicit enim his inter
quos fornicatio audita fuerat: Et vos inflati
2.Cor.7. estis, & non magis luctum habuistis,&c. Itē,
Contristati(inquit) estis ad pœnitentiā,con-
tristati estis secundum Deum & reliqua. Et
intantum ab eis quibus prędicauerat,luctum
exigebat, vt ipsi non lugerent, humilitatem
se à Deo ipse deplangeret, & non lugentes
2.Cor,12. lugeret,sicut ad eosdem Corinthios, Ne cùm
venero, inquit,iterum humiliet me Deus a-
pud vos, & lugeam multos qui ante pecca-
uerunt, & non egerunt pœnitentiam super
immunditiam & fornicationem & impu-
Iob. 42. dicitiam quam gesserunt Hinc & beatus Iob,
cum de scientia quam habuerat priusquam
sibi dominus de turbine loqueretur, dixis-
set, Audito auris audiui te, & de augmento
eiusdem scientiæ, quòd accepit ex collocuti-
one Dei, subiunxisset, Nunc autem oculus
meus videt te, statim multiplicem scientiam
causam esse ostendens effectiuam luctusque
& pœnitentiæ,idcirco(inquit)ipse me repre-
hendo,& ago pœnitentiam in fauilla & cine-
re. Remoueamus igitur nostram à pascha-
libus gaudijs ineptam lætitiam, neque car-
Exod, 12. nes agni comedamus absque lactucis agresti-
bus,quia beati qui lugent,quoniam ipsi con- Matth. 5.
solabuntur.

De officio quartæ feriæ, Beati qui esu-
riunt & sitiunt iustitiam.

Caput IX.

OFficium quartæ feriæ, qualiter quartæ
beatitudinum sententiæ consonet, ap-
probare operosum non est. Verum illud po-
tius quęrendum esset,qualiter quarta hæc be
atitudo,qua dictum est, Beati qui esuriunt &
sitiut iustitiam,quarto gradui gratiarum Spi
ritus sancti, id est, fortitudini congruat, nisi
ex supradictis Augustini verbis cōstaret,for-
titudinis esse eousq; ab omni mortifera iucū-
ditate rerum trāseuntium animum euellere,
vt vacet illi iustitiam esurire ac sitire. Hoc
autem quod præmissum est, scilicet præsens
officium, quartæ beatitudinis esse præconiū,
pspicue patet quia per conuiuiū illud, quod
secundum hodiernum Euangelium, domi-
nus noster post resurrectionem cum septem
discipulis celebrauit, illa saturitas (vt beatus
Gregorius exponit) significata est, quæ hic
esurientibus & sitientibus iustitiam in illo æ-
terno cōuiuio reposita est. Restat igitur hoc
solū, vt præeunte mystico sensu Euangelij,
videamus qualiter illud cæteræ consequan-
tur partes officij.

Veridica doctorum expositione traditum
nobis est,hoc quod dominus noster post re- Iohan.21.
surrectionem suam,discipulis in mari labo-
rantibus,stetit in littore, illud innuere,quòd
ipse resurgens ex mortuis,iam non moritur, Rom.6.
mors illi vltra non dominabitur, ac si rebus
ipsis loquatur in ęternitatis soliditate stabili-
tus: Iam vobis in mari non appareo,quia vo-
biscum in perturbationū fluctibus non sum.
Quod mane facto stans in littore, discipulis
nescientib. quia dominus est, Mittite, inquit,
in dexteram nauigij rete & inuenietis, illud
significat,quòd manè,id est,in die iudicij,trās
acta pręsentis nocte seculi, oēs electos suos
vniuersali resurrectione ad dexteram suam
congregabit. Magni etenim pisces & nu-
merati omnes centum quinquaginta tres
omnes electos significāt, qui meritis magni,
& sanctæ trinitatis fide perfecti, tunc ad lit-
tus maris,id est, in finem seculi,sunt colligen
di. Ibi septem discipulos ad cōuiuium inui-
tat,quia perfecta Ecclesia,iamq; tota septifor
mi spiritu constructa,tunc receptis corpori-
bus ad æternas cum illo discumbent epulas.
Quid ergo sibi vult hoc quod cātamus in in-
troitu, dictum de die iudicij. Venite bene- Matth.25.
dicti patris mei,percipite regnū,nisi quia sig-
nificatur hoc ipsum in Euāgelio prędicto per
illud,quòd exeuntib discipulis ad littus,tan-

tumq;

tumq; numerū magnorum pisciū trahentib. ait dominus, Venite, prādete. Regnum enim illud vnum æternū prādium est, vna & perpetua cœna est. Illic inueniētur oēs electi, quos hic appellat benedictos patris sui, qui q; per illos pisces magnos & numeratos signati sunt. Illic inquā, in littore illo, id est, in seculi fine, prunas inuenient & piscē superpositum, piscē (inquā) assum, id est, Christū Deum & hominem passum, tunc in ignem nō passionis, sed amoris propositum, de quo amore loquitur
Esai. 33. Esaias. Dicit dñs, cuius ignis est in Sion, & caminus eius in Hierusalē, quia videlicet ignis
Apoca. 21. amoris, qui in Sion, id est, in præsenti Ecclesia nunc est aliquātulus, tūc in Hierusalē, id est,
Iohan. 7. in illa visione pacis æterna perpetuus, & inextinguibilis erit caminus. Inuenient & panē positum, id est, verā vitæ æternæ alimoniam
Actor. 3. Deum, qui angelorum cibus est, quos pascit immortaliter. Epistola de actib. Apostolorū sumpta, de B. Petri Apostoli prædicatione, more suo, cum testimonio secuturi præcurrit Euangelij, illum maximè locum cōtingens, quo dicitur: Ascendit autē Simon Petrus, & traxit rete in terrā, plenum magnis piscibus. Iam enim credo, inquit Gregorius, quod vestra charitas aduertit, quid est quòd Petrus rete ad terram trahit. Ipsi enim sancta Ecclesia commissa est, ipsi specialiter dicitur: Pasce oues meas. Hoc agit verbis, hoc agit epistolis, hoc (vt ad inceptum redeam) illo sermone secundo egit, de quo prædicta lectio actione Apostolorum sumpta est, quo millia quinq; virorum retibus fidei conclusa sunt. Versus
Iohan. 21. gradualis, Dextera domini fecit virtutē, pulchre ad hoc concinit, quod ait: Mittite in dexterā nauigij rete, & inuenietis. Altius quoq; intuentib. liquet, quia congrua vox est ipsius dominici hominis in littore stantis, vt supradictum est, & omnes mortalitatis nostræ flu-
Psal. 117. ctuationes egressi per potentiam resurrectionis. Dextera, inquit, domini fecit virtutem, id est, potentia verbi mihi vniti fecit me vincere mortē. dextera domini exaltauit me, id est, laudabilē fecit me. Iterumq; repetens Dextera, inquit, domini fecit virtutē, vt ostēdat eiusdem resurrectionis qualitatē, scilicet æternam, sicut sequitur in eodem Psalmo: Nō moriar, sed viuā. Iuxta quem sensum canta-
Rom. 6. mus cum Apostolo in Alleluia, in cōmunione: Christus resurgēs ex mortuis. Offerēda, Portas cœli aperuit dominus, &c. Tertio nobis inculcat, & replicat, quid ille panis significet, quē piscatores nostri, cum copiosa multitudine magnorū piscium ad terrā egressi, cum asso pisce inuenerunt, & ad prandiū vocati sunt. Scilicet ille idem panis, in illa est no-

bis patria repositus, quem nunc in via gusta-
mus, vt videamus quoniam suauis est domi- Psal. 77.
nus quem in sacramento altaris sumimus. Aperuit enim dominus portas cœli, & hunc panem pluit nobis, portas (inquam) cœli, id est, prophetas qui prædixerunt, angelos qui annunciauerunt, Mariam quę concepit, & peperit, Apostolos & doctores alios, qui prædicādo Dei verbum immiserunt in ora animarū nostrarum egentium, & suam inopiam anhelantium, vt gustaremus & agnosceremus, & ad patriam, vbi panis huius plenitudo est, tendentes in via non deficeremus.

Cur statio ad S. Laurentium. Cap. X.

Beatus Laurentius vnus & bene notus de magnis illis piscibus, piscis magnus, idēq; assus, cuius assatura suauiter in tota Christi fragrat Ecclesia, in illa lōga morte in illis tormentis, quia bene manducauerat & bene biberat, inquit Augustinus, tanquā illa esca saginatus, & illo calice ebrius, tormenta nō sen-
sit. Ibi enim erat qui dixit: Spiritus est qui viuificat. Caro enim ardebat, sed spiritus ani- Iohan 6.
mam vegetabat. Non cessit. & in regnum suc cessit. Idcirco de cunctis eisdem piscib. quos Simon Petrus ad terram trahit, cōuenienter hic vnus electus est, cuius magnitudinem hodierna statio spectandā nobis demonstraret. In hoc enim Christianę fidei fortissimo propugnatore maxime claret illud, quòd superius cum scripturę autoritate mōstratum est, quartam beatitudinem, quod est esurire & sitire iustitiam, quarto gradui cōgruere donorum Spiritus sancti, id est, spiritui fortitudinis, quia martyr insignis esuriens in fortitudine, & fortis in esurie, adeo primo gustu panis illius saginatus est, vt tormenta non sitiret, quia & (sicut ait Augustinus) præeuntem Sixtum Episcopum sequi sitiens, accepit oraculum, vicit diabolum, peruenit ad triumphum.

De officio quintæ feriæ, Beati misericordes. Cap. XI.

Qualiter officium quintæ feriæ, quintæ beatitudinum congruat sententiæ, qua
dictum est, Beati misericordes, quoniam Matth. 5.
ipsi misericordiam consequentur, promptum erit agnoscere, proposito prius mystico sensu lectionis Euangelicæ. Maria Magdalenæ, quæ fuerat in ciuitate peccatrix, quæque amando veritatem, lauit lachrymis maculas criminis, Ecclesiæ de gentibus typum gessit: quæ agnita veritate turbas errorum, quibus prostituta fuerat, deserens, ad fontem gratiæ lauanda cucurrit, & vox veritatis impletur, dicentis: Dimissa sunt ei peccata multa, Iudaico inuidente po-

pulo, cuius in typũ Pharisæus illæ misericordiæ fontem reprehendebat, dicens: Hic si esset propheta, sciret vtique quæ & qualis esset quę tetigit eum, quia peccatrix est. Hęc eadẽ mulier, sicut in hodierno legimus Euangelio, stabat ad monumentum foris plorans: & post allocutionem angelorum conuersa retrorsum, videt Iesum: & ipsa prius ab illo vocata nomine suo, vocat eum & ipsa magistrũ,
Iohan. 20. &c. In his quoq; typum gerit eiusdem Ecclesiæ. Sic enim Ecclesia de gentibus foris stabat, quia legis & prophetarum scientiam nõ introierat, & tamen dominum quærebat, sicut ille beatissimus centurio Cornelius, vel sicut ille Aethiops eunuch⁹ qui venerat adorare in Hierusalem, & reuertebatur legens Esaiam prophetã, cuius aditum ad intelligen
Actor. 8. 10. dum inuenire non poterat. Sic & multi gentilium Deum quærentes foris stabant, quia per quem ad veritatis notitiam ingrederentur, non inueniebant, futurum erat, sed non ante dñi ascensionẽ, vt illis veritas illucesceret, & fidẽ suã Apostolis indicarent, cõfitentes Christum ascendisse ad Deum patrem suum, id est, æqualẽ illum esse Deo patri secundum diuinitatem, quo minor est secundum humanitatem. Propter quod Mariæ volenti pedes eius tenere, Noli, inquit, me tangere. nondum enim ascendi ad patrem meum. Vade aũt ad fratres meos & dic eis: Ascendo ad patrem meum &c. Ac si Ecclesię de gentibus quęrenti eũ, sicut supra dictũ est, & sicut ante passionẽ eius legimus gentiles quęsisse eum, dicentes Philippo: Domine, volumus Iesum
Iohan. 12. videre, dicat ipse: Nolite nũc me tenere, sed postquam ascendero ad patrem, ipsam ascensionem meam credere vos, Apostolis meis ostendite, qui fratres mei sunt, id est, per me idẽ quod ego vobis conferre poterunt. Itaque diei præsentis Euangelium beatitudini illi consonat, Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Nam in
Osea 12. Osea de eadẽ Ecclesia dominus dicit: Voca-
Actor. 10. bo non plebem meam, plebem meam: & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. Et recte quinta hæc beatitudo, imo beatitudinis causa, quod est misericordem esse secundum Augustinum, sicut supra dictum est, quinto sursum gradui confertur donorum Spiritus sancti, id est, Spiritui consilij: quia sicut consilium regit animum, sic supradictam mulierẽ misericordia & compassio, qua compungebatur, plorans ad monumentum, iuuit, vt prima videret dominum, sic & Cornelium opera misericordiæ, id est, eleemosynæ quas faciebat, vt indice angelo perueniret ad dominum, imo sic omniũ quęrentium Deum, misericordiæ consilium purgat oculum. Sed iam officij membra cætera, capiti suo, scilicet sensui coaptemus Euangelico. Primum pene idem in eunucho miramur apparere mysterium, de quo narrat pręcurrens lectio Actuum Apostolorum. Nam quod in Euangelio significatur per peccatricem, in Epistola narratur cœptũ agi per Ae-
thiopem. Vterque enim iustificandę peccata *Actor. 8.*
significabat Ecclesiæ. Illa peccatricis nomine, ista Aethiopica nigredine. Ibi peccatrix dominũ quęrens, ipsos Apostolos superabat
amore, hic Aethiopia præueniebat domino *Psalm. 67.*
Deo manus dare. Illa quasi mortuum dominum plorabat, hic in Esaia prophetiam passionis domini compatiendo legebat. Illi tenebræ erant ad monumentum, huic deerat lucerna scientiæ ad intelligendum. Illa videns dominum non agnoscebat, hic de illo legens comparationem ouis & agni, de quo diceretur, nesciebat. Ad summam, illius aperti sunt oculi & os, vt diceret Rabboni. Huic vt magisterio veritatis cõsentiens, prædicante Philippo, diceret, Quis me prohibet baptizari? Iste est mutus per Mariam significatus & in eunucho tãquam in primitijs assumptus est, Iste (inquam) est mutus gentilium populus, & isti sunt infantes scilicet idololatrę, Deum loqui nescientes, de quibus in introitu cantamus: Victricem manum tuam domine laudauerunt pariter, quia sapientia aperuit os muti, & linguas infantiũ fecit disertas. Quã ob causam laudauerũt? Videlicet, quia sicut in eodem libro Sapientiæ pręmissum est, inimicos eorũ operuit mare, scilicet baptismi, & ab altitudine inferorum educti sunt, quia per baptismum resurrectione prima, quæ est
animæ, resurrexerunt. Hæc ita esse, manife-
stius ex subsequente collecta comprobatur: *Sapien. 10.*
Deus, qui diuersitatem gentium in cõfessione tui nominis adiuuasti, da vt renatis fonte baptismatis, vna sit fides mentium & pietas actionum. Versus quoq; gradualis in eo congruit quòd ait, Dominus Deus & illuxit nobis. quia Mariæ quęrenti viuentem cum mortuis, tenebræ erant ad monumentũ, per quas significabatur ignorantia Dei, in cordib. gentium, quæ & manifestius expressa est per gẽti
lem atq; Aethiopem eunuchum. Nec aliud *Psal. 117.*
alleluia melius secundum hunc congruit sensum, quàm, Surrexit Christus & illuxit populo suo. Dies ille solennitatis nostræ, de quo in offerenda canimus, In die solennitatis vestræ dicit dominus, &c. dies magnus, dies pręclarus, Christus est dies de die, lumen de lumine, in quo exiuimus de terra Aegypti, id est, de tenebris, quas illæ tenebræ significa-

uerunt,

uerunt quæ erãt Mariæ ad monumentum, siue supradicti Aethiopica nigredo eunuchi. Dies, inquã, cuius in lumine gradiẽdo, tendimus ad terrã, quæ vere lacte & melle fluit, quã præsens illic est Deus & homo Christus, semper ex diuinitate & humanitate suauis angelis, & hominibus dulcis, semper præsens, semper desiderabilis. Hic nobis ex tũc illuxit, ex quo nobis ad patrem ascendit, id est, ex quo illum agnouimus & credidimus æqualem patri. Eius ergo virtutes rectè in communione annunciare iubemur, nos populus acquisitionis, quia secundum ea quæ dicta sunt, de malis & profundis tenebris vocauit nos in admirabile lumen suum. 1. Pet. 2.

Cur statio ad sanctos Apostolos.

Caput XII.

Statio ad sanctos Apostolos perspicuè supradicto congruit mysterio. per Apostolorum enim factum est ministerium, quòd os muti apertum est, quòd linguæ infantium disertę sunt, quod Aethiops horridus agnelli candido vellere vestitus est, quòd peccatrix quælibet anima foramẽ crucis inuenit in maxilla Leuiathan, per quod effugiens, crucifixum non iã in monumento, sed in cœlo quęrẽns inueniat misericordiã. Propter quod eosdem Apostolos, in Euangelio supradicto vocat dominus fratres suos, quia studijs illorum actum est, vt eo nihil minus habeat gentium Ecclesia, quòd eam dominus suo corporali non illustrauit præsentia. Iob. 40. Ioan. 20.

Sed & Philippus, qui supra dictum fidei candore vestiuit Aethiopen, nomine suo cũctos mysticè signat Apostolos. Philippus enim interpretatur os lampadis. Lampas autem, id est, lux, mundi saluator est, sicut Esaias dicit de illo: Propter Sion non tacebo, & propter Hierusalem non quiescam, donec egrediatur vt splendor iustus eius, & saluator eius vt lampas accendatur. Cuius os, Apostoli vel quiq; prædicatores sancti rectè dicũtur, quia verum à falso separant, sicut alibi dicitur: Si separaueris preciosum à vili, os meum eris. Philippus ergo cunctos (vt dictum est) suo nomine signat Apostolos, qui vsq; hodie scriptis suis Aethiopissas candidare nõ desinunt animas, insuper & redarguũt synagogã murmurantem contra dominum, propter gentium Ecclesiam, sicut quondam Maria murmurauit contra Moysen, propter vxorem eius Aethiopissam. Esai. 62. Hiere. 15. Num. 12.

De officio sextæ feriæ, Beati mundo corde.

Caput XIII.

Officium sextæ feriæ patenter respõdet beatitudinum sextę sententiæ, Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbũt. Agit enim de fœlicitate transmigrantium, scilicet omniũ qui de vetustate carnis ad nouitatem Spiritus transmigrantes, mundato cordis oculo per longum desiderium gloriã summę trinitatis tandem visuri sunt. Eorum nanque in typum patres nostri Apostoli euocati, abierunt in Galilæam, in montem vbi constituit illis Iesus, sicut hodiernum refert Euangelium, & videntes eum adorauerunt, simulq; mandatum acceperunt, qualiter omnia vasa quæ forti armato fortior ipse superueniens abstulerat, emundarent, dicente domino: Euntes docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine patris & filij & Spiritus sancti. Illud nemo qui dubitet, quod cum dixerit: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, per munditiam cordis obtineri intellectum, ac per hoc supradictum Augustini in hoc quoq; constare sententiam, sextam beatitudinis sententiam, sexto gradui donorum Spiritus sancti sursum versus congruere, id est, munditiam cordis intellectui nunquam deesse. Igitur de cæteris partibus officij superest vt suo capiti, scilicet Euangelico conferantur sensui. Matth. 5. Rom. 7. Matth. 28. Luc. 11. Matth. 28.

Primum in præcedente lectione Epistolę beatus Petrus, cum pręmisisset dicens: In diebus Noe, cũm fabricaretur arca, in qua pauci, id est, octo animæ saluæ factę sunt per aquã, statim subiecit: Quòd & vos nunc similis formę saluos facit baptisma, non carnis dispositio sordium, sed cõscientiæ bonæ interrogatio in Deum. Nõ quæsitu opus est, in quo lectio hæc supradicto Euangelio cõsonet, quo primum salutaris baptismi regula tradita est. Notum quippe est, & in doctorũ scriptis autenticis vsitatum similis formæ, vt ait in hac Epistola Petrus Apostolus, esse baptisma, & in eius typũ præcessisse hoc quod paucæ, id est, octo animæ saluæ factæ sunt per aquã in arca in diebus Noe. Christum nanque præfigurauit Noe, tam actu quàm nomine, videlicet quia Noe interpretatur requies, quod nomen illi à patre Lamech impositũ est, dicẽte: Iste consolabitur nos: vel, vt in Septuaginta habetur, requiescere nos faciet ab operibus & laboribus manuũ nostrarũ in terra cui maledixit Deus. Chr̃s etenim nostra requies est, sicut ipse dixit: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiẽ animabus vestris. Cũ ergo Noe gubernauit arcã super vndas diluuij, quibus & peccatores deleti sunt, & hi qui cum illo erãt, salui facti sunt per fidem, quia credentes iustitiæ Dei sese ab incredulis diuiserunt: Christum actu quoq; præfigurauit, vt dictum est, qui nunc gubernat Ecclesiam super vndas baptismi, quibus 1. Pet. 3. Gene. 5. Matth. 11. Marc. 16.

qui

qui non credunt condẽnantur: qui verò credunt & baptizantur, cum ipso saluantur: & il lis affert Spiritus sanctus pacem, id est, peccatorum remissionem, cuius figuram tunc gessit columba ferens ad arcam in ore suo viren
Gene. 8. tis oliuæ ramum. Ipse autem octonarius numerus animarũ, quæ in arca saluæ factę sunt, quia à primo pari, id est, binario, proficiscens solidum corpus creat, scilicet habens longitudinem, latitudinem, atq; altitudinẽ. Nam bis bina bis, octo sunt, quòd apud geometras & arithmeticos quoque vilitatum est. Ipse, inquã, octonarius numerus animarum, perfectionẽ designat corporis Ecclesiæ, quod pręeunte mundo infidelium per aquę iudicium, quo nunc fideles ab infidelibus separantur, fide sua se saluat, & in ligno crucis supernatat. Et pulchrè arca illa fenestram habuit in latere per quam saluandi illi ingrederentur: quia Christus lacea militis in latere est vulneratus, per cuius vulneris sacramentum cũcti credentes Ecclesiam ingrediuntur. Et quoniam Ecclesia de hominibus constat, pulchrè arca illa, quę Ecclesiam figurabat, quan dam humani corporis similitudinem in ipsa forma sua prætendebat. Siquidem humanũ corpus sic est, vt longitudinis suę sextam par tem habeat in latitudine, decimamque eiusdem
Gene. 6. dem longitudinis in altitudine. Sic arcam constructam fuisse non dubium est. Tercentorum erat cubitorum in longitudine, quinquaginta in latitudine, triginta cubitorum in altitudine.

Igitur per omnia, lectione Epistolæ, Euãgelio consonante, cætera promptum est of-
Psal. 77. ficij membra coaptare. Introitus: Eduxit eos dominus in spe, & inimicos eorum operuit mare. Itemque offerenda: Erit vobis hic dies memorialis, cum versibus suis, notis & propinquis sensibus, tam Euangelio quàm Epistolæ fœderantur. Mittunt enim nos ad historiam patrum celeberrimã, qui in typum
1. Cor. 10. baptismi nostri, omnes in Moyse baptizati sunt, in nube & in mari.

Nam sicut illos in spe eduxit dominus, scilicet sperantes liberari, quanuis Pharao cum suis persequeretur, & inimicos eorum visibiles operuit mare: sic omnes in Christum credentes, quamlibet maxima peccata se fecisse recordentur, cum certa spe remissionis ad illum egrediuntur, & omnia peccata eorum in mari, id est, in baptismi fluctibus operiuntur. Et propterea dies hic, scilicet Christus, cuius in lumine à tenebris exiuimus, memorialis esse iubetur, Christus inquam, qui dies noster, id est, pascha nostrũ est, festus nobis atq; solennis, semper celebrandus, atq; in mente habendus est, qui tacẽtibus nobis solus pugnauit pro nobis, quia solus moriens pro cunctis, mare illud, quo inimici, id est, peccata nostra operiuntur, de latere suo lanceatus effudit. Versus gradualis: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput
anguli, illi sententiæ concorditer occurrit, Psal. 117. Hebr. 2.
qua dominus noster gloriam & honorem, quo propter passionem mortis coronatus est, exprimit, dicens in eodem Euãgelio: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Matth. 28.
Et rectè in suggillationem eorum, qui lapidem talem reprobauerũt, supra dictæ sententiæ Euangelij, Propheticum hoc iungitur testimonium. Et hoc est illud quòd cum despiceretur coram Pontificibus, patienter ferens: Veruntamen dico vobis, inquit, amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei. Marc. 14.

Cur statio ad sanctam Mariam.

Caput XIIII.

QVod superius iam dictum est cum non improbanda Hieronymi sententia, discipulos vndecim abeuntes in Galilæam in montem, sicut hodierna Euangelij lectio refert, in Nazareth, quæ in monte sita est, & in Matth. vlt.
domo Mariæ dominum vidisse. Illud quoq; nõnihil affirmat, quod statio ad sanctã Mariam hodierno officio præscripta est. In hoc enim idem sensisse Romana probatur diligentia. Et pulchrè hoc officium quod secundum lectionem Euangelij totum, vt supradictum est, ad sacramentum pertinet baptismi, apud ipsam decantari Apostolica statione præscriptum est, apud quam intus erãt discipuli, & Thomas cum eis, vt Hieronymo placet, quoniam secundum hodiernam Euangelij lectionem vnica baptizandi regula tradita est.

De Officio sabbati: Beati pacifici.

Caput XV.

SEptima beatitudinum sententia est: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Pacifici verò hi sunt, qui pace inter se deumque accepta, nihil iam, quod Deo repugnet, admittentes, simul & hoc satagunt, vt in via vitæ pręsentis ad omnem hominem cum pace ambulent, iuxta Apostolum qui ait: Si Rom. 12.
fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Huius rei nobis exemplum, in summo negocio præsentis sabbati prædicat officium. Quod vt manifestius fiat, mysticum imprimis hodierni Eu angelij ponamus intellectum: Currebant, Iohan. 20.
inquit Euangelista, duo simul, videlicet Simon Petrus & ille alius discipulus, quem diligebat Iesus, &c. Nota doctorum expositio est

est, per Iohannem, qui prior ad monumentũ venit, sed nõ introiuit, synagogã significari, quæ habens legem & prophetas, prior dominicam passionem legit, sed credere in mortuum noluit. Per Petrum verò qui posterior venit, sed prior introiuit, multitudinem gentium designari, quæ posterior ad eiusdẽ dominicæ passionis uotitiam peruenit, sed prior ad fidẽ accessit. Verùm ad præsens pertinet negociũ, quęrere propter prædictã beatitudinis sententiã, qui ad Ecclesiam spectet, in eo quòd pacifica est. Quòd per præcurrentem Epistolæ lectionem fidelis indagatio citius consequi potest. Nam cùm præmisisset
1. Pet. 2. Apostolus Petrus de lapide Christo dicens, ad quem accedentem lapidem viuum, ab hominibus quidẽ reprobatum, à Deo autẽ electum & honorificatũ, paulo post subiungit: Vobis igitur honor credentibus, nõ credentibus aũt lapis, quẽ reprobauerunt ædificãtes, hic factus est in caput anguli, & lapis offensionis, & petra scandali, his qui offenduntur verbo, nec credunt in quo & positi sunt. Huiusmodi offensio vel scandalũ manifestè paci opposita sunt, per quę Iudæi rebellionis & incredulitatis arguuntur, eò quòd odio gentium concurrentium, quę per Petrum, vt dictum est, designantur, adeo torquẽtur, vt (sicut per Iohannẽ figuratur) Maluit foris stãdo perire, quàm cum societate gẽtium ad fidem passionis Christi introire. His ergo iræ & rixæ filijs exhæredatis, Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur, sicut in eadẽ Epistolæ lectione Petrus adiungens: Vos autẽ, inquit, genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, popul' acquisitionis, &c. Talisq; pacis filius quia nullius hominis ad Deum tendentis societate offenditur, ascendit, inqt Augustinus, ad sapientiam, quæ septima est in ascẽsu graduum, id est, donorũ sancti Spiritus, & ipsa sapientia tranquillus pacatusq; perfruitur. Dictũ est enim suprà secũdũ eundem Augustinũ, septem beatitudines (octaua enim eadem quæ prima est) septem gradibus donorum Spiritus sancti sursum versus coaptari, quorũ primum siue infimum est spiritus timoris domini, supremum autem, spiritus sapientiæ, ad quã ascendunt, vt nunc dictum est, beati pacifici filij Dei. Secundum
Psal. 104. ea quæ dicta sunt, cõsonanter pręmittitur ad introitum. Eduxit dominus populum suum in exultatione, & electos suos in lætitia: Per hoc enim mittitur ad aliam similitudinẽ antiquam, qua idem præfiguratum est, q nunc in Euangelio per Petrum & Iohannẽ significari accipimus, scilicet ad historiam patrũ, qua referũtur hi, qui primùm promissiones acceperunt, reprobati esse propter incredulitatem, de quibus illud in Psalmo: Quadraginta annis offensus fui generationi illi ac deinceps, quibus iuraui in ira mea, si introibunt in requiẽ meã. Filij autem qui post ipsos surrexerũt, in illã introducti repromissionis terram, eundem populum gentium significauerunt, qui nunc per Petrum posterius venientem, sed prius introeuntem in monumentũ, designatus est, de illis quippe, qui reprobatis patribus introierunt illam repromissionem, dictum est in Psalmo centesimo quarto: Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in lætitia. Eduxit scilicet de deserto. Nam de eo quòd de Aegypto educti sunt, suprà dixerat: Et eduxit eos cũ argento & auro, & non erat in tribubus eorum infirmus. Sed & hoc quod sequitur, ita esse innuit: Et dedit illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. Supradictus ergo introitus gratiarum actio est, quòd retardãte populo Iudaico, iuxta mysticum Euangelij sensum, gentes admissæ sunt, secundum illud Apostoli: Quia cæcitas contingit in Israel, donec plenitudo gentium subintraret. Graduale verò iam ex hac die in alleluia cõuersum est, imò post hanc diem vsq; ad Pentecosten omittitur, videlicet quia hi, propter quorum acquisitionem nouamq; conscriptionem, hoc laboriosum carmen cãtabatur depositis albis, iam ab hac die pares nobis, in illius octauæ, de qua sæpè dictum est, cõtemplatione, nobiscum feriantur. Quòd autem sequitur alleluia, laudate pueri dominum, duplici versu, adhortatio est ad ipsos, qui recenti baptismate pueri, id est, puri facti sunt à vitijs, vt laudent dominum voce & opere, quia sicut in Petro figuratum est, qui prior introiens in monumentum, vidit linteamina posita, & sudarium capitis domini: sic ipsi ad fidem ingressi, qui erãt absq; Deo, notitiã acceperunt humanitatis ac diuinitatis Christi. Totus enim Psalmus ad electionem gentium dirigitur, quòd maximè ex eo comprobatur, quòd in fine eius dicitur: Qui habitare facit sterilem in domo, &c. Offerenda quoque, benedictus qui venit in nomine domini, patenter eisdem pueris DEI congruit: Hunc etenim versiculum Psalmi centesimi septimidecimi cantauerunt & illi pueri, qui venienti ad passionem Saluatori occurrerunt, in manibus portantes ramos palmarum. Addit quoque mater Ecclesia dicens pueris suis: Benediximus vos de domo domini, id est baptismate sacro signamus vos, qui sumus familia domini, quia Deus dominus illuxit nobis, sicut alius

Margin notes (right column): Psal. 74. — Psal. 104. — Rom. 11. — Psal. 117. — Iohan. 20. — Ephe. 2. — Psal. 117. — Matth. 21.

Esa. 9. alius propheta dicit: Populus gentium, qui ambulabat in tenebris, vidit lucē magnam, gentium, inquam, quarum, vt dictum est, in Euangelio pręsenti Petrus gestat figuram. Duo quoque sequentes versus ad idem spe- 1. Pet. 2. ctant. Primus iam hæc dies quam fecit dominus, ad gaudium gentium, quarum in typum Petrus introiuit in monumentum, secundus, lapidem quem reprobauerunt ædificātes, ad suggillationem Iudæorum, quibus Christus lapis offensionis & petra scādali est, quos designans Iohannes, cùm prior venisset, quasi offensus substitit, & à posteriore Petro pręuē- Galat. 3. tus est. Cōmunio, omnes qui in Christo baptizati estis, Christum induistis, manifestè consonat supradictæ beatitudinis sententiæ: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur: Præmiserat enim Apostolus Paulus loquens ad Galatas, quos conturbabant quidam ex Iudæis, quibus erat Christus lapis offensionis & petra scandali. Omnes, inquit, filij Dei e- Galat. 3. stis per fidem in Christo Iesu, & mox causam hanc subdidit: Quicunq; enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Quod omninò ad baptizatos respicit, vt non quærant circuncisionem carnis, sed solam seruent, quam acceperunt veram circuncisionem spiritus, nec magis scandalo Iudæorum permoueantur, quàm substitit Petrus, pro eo quod Iohannes ante se vel pariter in monumentum non ingrederetur.

Cur statio ad sanctum Iohannem ad Lateranas. Cap. XVI.

NOn solùm hoc sabbato, quo deponuntur albæ, sed & octaua superius die, id est, sabbato sanctæ paschæ, maternum Lateranensis Ecclesiæ priuilegium exigit, vt nusquam Apostolicus aliàs procedat, sed in eadē Ecclesia quæ sedes est Apostolica, cœptas nihilominus sacri baptisterij cōcludat octauas. Est autem in honore sancti Saluatoris sanctique Iohannis Baptistæ ab imperatore Constantino constructa dicente. Sit omnibus notum, nos ita Christi cultores effectos, vt intra palatium nostrum templum eius nomini construamus, in quo populus Christianus vna nobiscum conueniens, diuinitati illic gratias referat. Nomen ipsum, quòd dicitur ad Lateranas, antiqua probra spurci Neronis accusat, qui dedecorosè potionibus vsus maleficis, illis, vt fertur, latens, ranas euomuit. Sed vbi ebundauit iniquitas, superabundante gratia, nunc illic Romani imperij mater est Ecclesia quæ illos, quos sabbato sancto genuit, & Chri- Rom. 5. sti candore vestiuit filios, nihilominus hac die octaua, spirituali circuncidit petra, quam petram scandali Iudæis, nobis autem credentibus petram honoris & caput anguli in hodierna Epistola, de qua supradictum est, Petrus appellat.

Circuncisio verò spiritualis, & vera ipsa est, de qua in eadem Epistolæ lectione præmiserat. Fratres, deponētes omnem malitiā, & omnē dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones, sicut modò geniti infantes, rationabiles, & sine dolo, lac cōcupiscite, &c. Vera, inquam, & verè sancta, solaq; 1. Petri 2. necessaria est circuncisio hęc, qua nostri corporis sensus omnes, & ipsum principale nostrum, id est, mens, circunciditur. Nam sine hac circūcisione Christus in nobis moritur, id est, Christi fides, nec prodest nobis illud, quod in communione gratulabundus nobis loquitur Paulus: Omnes, inquit, qui in Chri- Galat. 3. sto baptizati estis, christum induistis, sicut & Iacobus Apostolus ait: Fides sine operibus Iacob. 2. mortua est.

Quod bene per illud veteris historiæ factum pręfiguratum est. Cùm esset Moyses in itinere in diuersorio, occurrit ei dominus, & Exod. 4. volebat occidere eum. Tulit ilico Sephora acutissimam petram, & circūcidit pręputiū filij sui, tetigitq; pedes eius, & ait: Spōsus sanguinum tu mihi es. Et dimisit eum, postquā dixit ei, sponsus sanguinum tu mihi es ob circuncisionem. Moyses nanq;, in eo quod Sephoram vxorem habuit alienigenam, Christum significat, qui de gentibus alienigenam accepit vxorem, ecclesiam. Vnde illud, quod Aaron & Maria locuti sunt cōtra Moysen propter vxorē eius Aethiopissam: doctores nostri mysticè ad hoc referunt, quòd synagoga & vetus sacerdotiū, inuidendo saluti gentiū, vsq; hodie Christū blasphemat. Moyses ita- Num. 12. que cùm esset in itinere in diuersorio, nondum circuncisis filijs, occurrit ei dn̄s, & volebat eū occidere: quia dnm Christus inter nos per fidem in itinere vitæ præsentis ambulās, in diuersorio est, id est, ad eos qui nunc baptizantur, diuertit: nisi illi filij eius sic circuncidātur, vt supra dictum est, fides ipsius in eis citius moritura est.

Quod ne fiat, tollit citò Sephora, id est, mater ecclesia, petram acutissimam: & circuncidit filiorum suorum præputium, scilicet ea circuncisione, de qua supradictum est in lectione epistolæ. Petra illa quæ idem Christus est, de qua in eadem lectione dictum est, carnem, id est, opera carnis, solicitè ac festinanter abscidit: Tangitque pedes eius, id est, vestigia sequitur, dicitq; eisdē filijs suis, Christus passus est pro nobis, relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Sponsus, in- 1. Pet. 2. quit, sanguinū tu mihi es, videlicet, quia me

tibi despondens, sanguinem tuum in dotem fudisti, & cùm causæ articulus exigit, vt pro te patiar, sanguinis mei vicē reposcis: & nunc interim carnem meā crucifigam cum vitijs & cōcupiscentijs. Igitur (vt supra dictū est) rectè hac octaua die agitur statio ad sanctū Iohannem Lateranensem, quia mater & apostolica sedes illa ecclesia est, & quos Christo filios ge-
Galat. 5. nuit, ipsa spirituali circuncisione circuncidit.

De octaua die: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Cap. XVII.

OCtaua beatitudo redit ad caput, id est eadem est, quæ prima, quoniam ipsorū est regnum cœlorum. Veruntamen & paulum differt, in eo scilicet: quod præcedēs causa beatitudinis alia hic, alia est illic. Illic enim, id est, in prima dictum est: Beati pauperes spi-
Iohan. 20. ritu: hic, id est, in octaua dicitur: Beati q persecutionem patiuntur propter iustitiam. Vnde Hieronymus: Et considera, inquit, quòd octaua verę circuncisionis beatitudo martyrio terminetur. Igitur licet octaua die cantetur idipsum officium, quod & prima, eo quod octaua beatitudo ad caput, vt dictū est, redeat: rectè tamen quoniam & præcedentes causæ beatitudinum, primæ & octauæ differunt, aliud in eodē officio ab his qui diligentiores sunt, retinetur hebdomadæ sequentis euāgelium, scilicet illud secundum Iohannē, Cum esset serò die illa, &c. Nā & litera lectionis huius octauam diem cōmemorat, & post dies octo iterum, inquit, erāt discipuli intus, et interior sensus octauā beatitudinis causam non prætergreditur. Quid enim est, q discipulis, foribus clausis, intro manentibus, do-
Luc. 6. Psal. 33. minus in medio stetit bonum ferēs nuncium consolationis & pacis, nisi quod his qui persecutionē propter iustitiā, quosq; iuxta alium Euangelistam oderunt homines & separant eos, sicut iam apostoli separati erant, non audentes corā illis procedere ad publicum, dominus & Deus ipsorum familiaris sese accommodat contemplādum, vt gustent iam in suis tribulationibus, vt videant, quomodo suauis est dominus, atq; ideo certior spes illos in medio tribulationis ambulantes consoletur, recolētes id, quod illa, de qua loquimur, sententia replicando inculcare nititur, beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniā ipsorum est regnū cœlorum. Debet autem semper epistola Euangelio suæ præcursionis officium, & iccirco illa quoq;, quæ huius dominicæ est lectio Epistolæ nō omit-
1. Iohan. 5. titur. Omne quod natū est ex Deo vincit mūdum. Nā in hac lectione victoriosa fides nostra prædicatur, & ipsa victoria mundi nūcupatur, quæ tribus adiuta testibus, nam pater & verbum & Spiritus sanctus in cęlo attestantūr, totidem que in terra testes, id est, idē ipse spiritus, & aqua baptismi, Christiq; & martyrum eius sanguis veritati eius allipulātur, ternis, inquam, in cœlo & in terra defensa testib. regnum cœlorum adiudicat his, quorum iure belli est, scilicet his, qui persecutionem pa-
tiuntur propter iustitiā. Introitus vero: Qua 1. Pet. 2.
si modo geniti infantes, persequentes hebdomadæ dies decantandus est, qui etiam Euangelio prædicto congruit, sed non per eādem sententiam, quæ iam dicta est, scilicet quod propter metum Iudęorum discipuli domini
clausis foribus, intus erant, persecutionē pro Iohan. 20.
pter iustitiā pati incipientes, quę, vt diximus, octauæ beatitudinis causa est. Respicit autē ad aliam sententiam, quā dominus de futuris fidelibus proferens, Beati, inquit, qui non viderunt & crediderunt. Nam ne solam nobis fidem sufficere arbitremur, oportunè regula viuendi, sine qua fides mortua est, hoc intro itu prælibata est. Nam nos quidem signati fumus in eo quod ait: Beati qui viderunt & crediderunt. sed si fidem nostrā operibus sequamur. ille etenim verè credit qui seruat operando, quod credit. Quocirca de his, qui fidē
nomine tenus retinent, Paulus dicit: Confi- Timot. 1.
tētur se nosse Deum, factis aūt negant. Hinc Iacob. 2.
& Iacobus dicit: Fides sine operibus mortua est. Rectè ergo qualis vita fidem vtilem efficiat, per hāc apostolici sermonis particulam in introitu demonstratur, ne seducamus nos audientes de nobis dictum: Beati qui non vi-
derunt & crediderunt. Ad hoc idē consonat 1. Iohan. 5.
& similiter accipienda est extrema præeūtis epistolæ sententia: Qui credit in filium Dei, habet testimonium Dei in se. Cōmunio, mitte manum tuā, plana quidē litera nostrā ædificat, sed intus perspicientib. liquet, quod ad Iudaicum spectat populum, qui hactenus in incredulitate persistit, cuius in typū Thomas apostolus, diu dubitans, tandē vidit, palpauit & credidit. Neq; enim si solam sequamur literā, sensus per omnia stare poterit: quia beati quidē qui nō viderunt & crediderunt: sed non ea cōparatione vel intentione, quam litera sonat: Quia vidisti me, credidisti, beati qui nō viderunt, & crediderūt. Igitur in persona Thomæ, reliquiæ Israel, quę saluæ fient, minoris fidei, quàm gētes arguuntur: quia gentes nō viderunt & crediderunt. Israel aūt nisi res apparuerit, Helia & Enoch pręeūtibus, nō
credet, cū Paulus dicat, fidē sperandarū sub- Heb. 11.
stantiā esse rerum, argumentū non apparentium, atq; ideò laudabilioris sumus fidei, qui rem nondum apparentē fideliter credimus.

FINIS LIBRI OCTAVI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER NONVS.

DE Dominica secunda post albas. Caput. I.

QVia dominica hac sanctę Romanæ Ecclesiæ solenne est, agendis instare cōsilijs, benè forma, quam sequi debeât pastores animarū, per eiusdem dominicę cōmendatur officiū. Per euāgelium manifestissimè id agitur, quod is, qui non ex accidenti dono, substātialiter bonus est, dicit: Ego sum pastor bonus, &c. (Iohan. 10.) Deinde ex opposita descriptiōe mercenarij, sequeque iterata commendatione bonitatis, liquidum præbet ouibus iudicium, quod discernant, quos fugere, quibus suarum debeant animarum curā credere. Boni formam pastoris cæterę collaudant partes officij. Primo ad introitum cantamus de illa: Misericordia domini plena est terra, videlicet vt sicut ille non solum iudicium diligit, sed & misericordiam: & primo loco misericordiam, secundo iudicium, sicut in eodem Psalmo, vno & eodem versiculo præmissum est: (Psal. 30.) Diligit misericordiā & iudiciū, sic & oēs, qui iudices animarū positi sunt, semper superexaltēt misericordia iudicium, vt idem ipsi consequātur. Quodq; sequtur: Verbo domini cœli firmati sunt, illud indicat, quod Apostoli vel pastores Apostolici, non sua fortitudine, sed verbi Dei virtute, tales effecti sunt, vt videntes lupum venientem nō fugiant, neq; oues dimittant, vt mercenarij faciunt. Epistola voce nō (1. Pet. 2.) dubia, suæ præcursionis implet officium, vbi præmisso de hoc singulariter bono pastore, qui posuit animam suā pro ouibus suis, Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplū, vt sequamini vestigia eius: subiungitur in fine: Eratis enim aliquando sicut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem & Episcopum animarum vestrarū. Offerenda verò nō quidem adeò perspicuè, sed non minus consonè cum eodem incedit sensu Euangelij. (Psal. 62.) Deus deus meus ad te luce vigilo: Psalmus nanq; ille sic intitulatur: Psalmus Dauid cùm esset in deserto Idumææ, id est, Psalmus iste attribuendus est Christo, secundum quod egit vel pertulit positus inter Iudæos: qui desertum ideò vocātur, quia deserentes Deū, & ipsi iustè à Deo deserti sunt. Idumęi quoq; dicūtur terreni vel sanguinei, quia prophetarum & ipsius domini sanguinē fuderunt. At verò hic pastor bonus illo deserto animam suam posuit pro ouibus suis. Rectè ergo, qui exēplo eius idē facere debēt, voce eius excitantur vt ad Deum de luce vigilēt supra gregem suum: ad Deū nō ad mercedem temporalem, anima & carne quā multipliciter sitiant & in velamento alarum, id est, in spe cōsolationis eius exultantes, lupum nō timeant, neq; dimissis ouibus fugiant.

De Dominica tertia. Caput. II.

CAeteræ quæ sequuntur dominicæ vsq; ad ascensionem domini, promissionem eius adimpletā suis officijs cōcelebrant, qua post habitam de morte sua tristitiā, corda discipulorum de resurrectione sua lætificanda fore promiserat ea, qua tradebatur nocte loquens illis in cœna. Vnde pulchrè hac dominica cantamus in introitu: Iubilate deo omnis terra, Psalmū dicite nomini eius. (Psal. 65.) Nā huic Psalmo sensibus suis cōpetēs titulus prę scriptus est. In finem canticum Psalmi resurrectionis. Causa verò vel materia iubilationis, quę hic imperatur, illa est, quam dominus in Euangelio sub sequēti pręmisso tristitiæ nūcio subiungit: Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum (Iohan. 16.) nemo tollet à vobis. Vt autem similitudo, (1. Pet. 2.) quæ præmissa est Apostolis, mulieris, tristitiam habentis, cùm parturit, nobis quoque congruat, quia sic expedit: bene hoc idem Euāgeliū, hęc Apostoli lectio pręcurrit. Obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos abstinere à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam, &c. In hac enim abstinentia labor est, & sicut ait Psalmista, ibi dolores vt parturientis. (Psal. 74.) Præmiserat siquidem: conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos, loquēs de illis, qui iuxta Apostolum contristati sunt ad pœnitentiam. Sed (2. Cor. 7.) sicut dolor parturientis fructuosus est, cum (1. Pet. 2.) enim peperit, iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundū: sic & illud quod detrectant de nobis tanquam de malefactoribus, sine consolatione nō erit, cū tandē cōsiderantes nos ex operibus bonis, glorificabunt Deū die visitatiōis.

Quod benè per Thamar in historia veteri (Gene. 38.) præfiguratum est. Quam cùm accusarent

dicentes: Fornicata est Thamar, & videtur vterus eius intumescere: illa proferens annulum, armillamque & baculum, quem pro arrabone dederat Iudas: De viro, inquit, cuius hæc sunt, concepi. Iudas quippè (quod *Matth.6.* interpretatur confessio) Christum significat: Thamar, quod interpretatur amaritudo) Ecclesiam de gentibus, in qua est amaritudo pœnitentiæ, qua & Petrus egressus fleuit amarè. Thamar igitur operiens vultum suum, id est, Ecclesia de præteritis erubescens erroribus, sedit in itinere, quod ibat Iudas ad lauacrum ad tondendas oues, id est, occurrit Christo ad baptismum quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum. Quæ cùm de Christo vero Deo fidem per spiritum sanctum conceperit, & eandem fidem tanquam annulum, & opere fidei tanquam armillam, iustificationemque spiritus tanquam virgam pro arrabone, id est, pro pignore, acceperit: accusatur tam à gentilibus quàm à Iudæis, quòd cum mendacio fornicata, & à spiritu erroris polluta sit. At illa patienter fallaces ferens accusationes, tandem obmutescere faciet imprudentium hominum ignorantiam, probans per prædicta pignora, quod de vero Deo conceperit, & cum eodem Deo glorificabitur in die visitationis.

Matth. 25. Offerenda: Lauda anima mea dominum, ad prædictum in Euangelio pertinet huius mulieris de Christi resurrectione gaudium. Nam & hic Psalmus alleluia habet in titulo. Quodque versu canimus: Dominus erigit *Psal. 41.* elisos, dominus soluit compeditos, congratulatio illorum est, quorum tristitia, iuxta promissum domini, resurgente illo, in gaudium conuersa est.

De Euangelio dominicæ quartæ, quo dictum est: Nisi ego abiero, paracletus non veniet ad vos, &c.

Caput II.

NOnnullis infirma videtur & insufficiens huius sententiæ vulgata expositio, videlicet, quòd iccirco Apostolis expedierit, vt dominus noster hinc abiret, quia nisi corporalem præsentiam suam illis abstulisset, ipsi spiritualiter illum amare nescirent, atque adeò dixerit: Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos, si autem abiero, *Iohan. 16.* mittam eum ad vos. Minus enim expositum videtur, quàm exposcit maiestas doni spiritus sancti, maximè quia dominus ipse eiusdem spiritus sancti aduentum baptismum *Actor. 1.* vocat, dicens in Actis Apostolorum: Quia Iohannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies. Baptizari autem spiritu sancto, nihil aliud est, quàm per Spiritum sanctum originalis peccati, & omnium actualium remissionem accipere peccatorum, totumque hominem veterem in vitæ transferri nouitatem. Quo sensu prædicta expositio proculdubio minor est. Non enim spiritualiter Deum amare, & Spiritu sancto baptizari, paria sunt. Alioquin veteres sancti, qui sine dubio Deum spiritualiter amauerunt, imò & magna eiusdem sancti Spiritus dona perceperunt, prophetantes & signa facientes, baptizati spiritu sancto fuissent, id est, remissionem peccatorum accepissent, neque apud inferos propter originale peccatum tenerentur vsque ad Christi aduentum. Sed & illud repugnat, quod Apostoli dominum præsentem spiritualiter, quamuis non adeò fortiter amauerunt: verbi gratia, Petrus, cui dictum est amorem tertio confitenti: Si diligis me, pasce oues meas. *Iohan 21.* Nam hunc amorem ei non caro & sanguis reuelauit, sed pater qui *Matth.16.* in cœlis est. Non igitur proprietatem sensus in his domini dictis nos inuenisse arbitramur, nisi vtramque eius sententiam exequemus, vt scilicet idem sit: si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos, ac si dixisset: si enim non abiero, vos non baptizabimini Spiritu sancto. Quod facile est consequi, si prius aduertamus quandò vel quomodò abierit. Multi enim illum tunc primum abijsse recolunt, quando videntibus Apostolis ascendit in cœlum. Sed quandò ascendit, Apostoli gauisi sunt, & sicut cantamus, lumine læto petentem sydera prosecuti sunt, imò, vt ait Lucas, & ipsi adorantes regressi sunt in Hierusalem cum gaudio magno. Dominus *Luc. 24.* se abeunte tristandos illos fore prædixerat, *Iohan.16.* tristitia, inquiens, implebit cor vestrum. Et paulò post: Amen amen, inquit, dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini, &c. Igitur cum autoritate Euangelica non tunc primum illum abijsse constat, quando ascendit in cœlum, sed quando moriens reliquit mundum, & iuit ad patrem. Nam de morte eius loquebatur Iohannes Euangelista, cum diceret: Sciens quia venit eius hora, *Iohan. 13.* vt transeat ex hoc mundo ad patrem, &c. *Iohan.17.* Eadem quippè nocte tradendus, sermonem habuit cum discipulis suis, de quo hæc lectio sumpta est, & circa finem orationis: & iam, inquit, non sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te venio. Propter quod passio eius pascha dicitur, id est, transitus. Itaque propter hunc eius abscessum datum esse paracletum, scilicet Spiritum sanctum, in eo quod paracletus est, hoc modo collige-

reatur audiri. Et his quidē, qui eiusmodi sunt
alibi dicit idem Apostolus: Petitis & nó acci-
Iacob.4. pitis, eò quòd male petatis. His aūt qui (sicut
ait in fine lectionis huius) immaculatos se ab
hoc seculo custodiunt, exēplo Apostolorū,
Iohan.16. familiariter dominus ait: Petite & accipietis,
vt gaudium vestrum plenū sit. Quorum in
typum Helizęus, magistrum, nō tantum cor
pore, sed & corde secutus, audire meruit: Po-
stula quid vis, vt faciā tibi, antequā tollar à te.
4.Reg. 2. Et illa meritò concessa, cum magna fide vtēs
fiducia: obsecro, inquit, vt fiat spiritus tuus
duplex in me. Helias etenim currus Israel &
auriga eius, dn̄m nostrum, præsenti capitulo
significat, qui ecclesiā suā vt auriga, verbo do
Matth. 19. ctrinæ suæ regit: & vt currus diuinitatis suæ
4.Reg. 2. vehiculo in cœlū subuehit. Helizæus verò,
qui semel & iterū atq; tertiò residere sibimet
permissus ob amorem magistri, permisso no
luit vti: Apostolos atq; apostolicos exprimit
viros, qui ob amorē Christi concessis quoq;
recusantes vti, sequuntur illū vltra terminū
præcepti, spontanei spectatores cōsilij: quod
in Euāgelio diues adolescēs facere nolēs, ab-
ijt tristis. Igitur ei qui eiusmodi est petenti &
dicenti: obsecro vt fiat spiritus tuus duplex in
me, dicit ascensor cœli dn̄s Iesus: Si videris,
quādo tollar à te, erit q̄ vidisti. Si videris, id
est, si oculos mētis ad terrena nō deflexeris,
sed solis cœlestibus inhiaueris, erit quod pe-
tisti. In talib. quippè duplex fit spiritus Chri-
sti: quia cum ille mitis inter homines ambu-
Matth.3. lauerit, sicut significauit spiritus sanctus, dū
1. Cor. 4. super eū in specie columbę apparuit, istos idē
spiritus mites pariter & zelo feruētes, reddit.
Ad subditos nanq; prout causa vel tēpus ex-
igit, nunc in virga, nunc spiritu veniunt man
suetudinis. Hęc illa iucūditas est, cuius vocē
Psal. 56. in introitu vsq; ad extremum terrę nunciare
Psal. 19. iubemur: hoc illud est beneficium, pro quo
1. Iohan. 2. offerenda gentes Deum benedicere, & in cō-
munione cātare, & salutare eius nunciare cō-
monentur: quia nostræ naturæ participem
aduocatum habemus, cuius in nomine peten
tes, plenum gaudium accipere mereamur.

De Rogationibus à sancto Mamerto instititutis. Caput V.

HHius spōsionis memor, & in ea spē po-
nēs sanctus Mamertus, Viennensis epi-
scopus cum Christianus populus lōga & gra
ui afflictione vrgeretur, ausis etiam diuino
iudicio lupis turmatim cū confertis conflige
re hominibus, rabidamque dentium cędem,
non solùm villis, sed & plenis inferre mœni-
bus: rogationes fieri solēnes ante diem eius-
dem dominicæ ascensionis instituit, vt tan-
quam abeunti in cœlum domino ac dicenti:
Petite & accipietis, humanæ miseriæ comme
moratio triduanis supplicationibus ambitio
sius ingereretur, & vt rememorata sponsoris
potentia fide petentiū spes roboretur. in eis-
dem processionibus triumphatoris cœlos as-
cendentis insignia, scilicet cruces atq; vexilla
præferuntur. Horum vsus in Ecclesia cœpit
à Cōstantini tēporibus: qui cū vidisset in som
nis signū crucis in cœlo splendidè collocatū,
dictūq; sibi fuisset: O Cōstantine, in hoc vin-
ce: iussit viros eruditos ex auro & lapidibus
preciosis in vexillū sanctæ crucis trāsforma-
re signū, quod labarū vocabatur. Hoc enim
signum bellicum inter alia preciosius erat, eò
quòd imperatorem præcedere, & adorari il-
lud à militibus moris esset. Sciendum autem
has rogationes triduanas, litania maiore quā
beatus Gregorius instituit, esse antiquiores.
Siquidem à vicesimo Zenonis anno imperij,
quo Mamertus episcopus prædictas rogatio-
nes instituit, vsq; ad nonū Mauricij imperato
ris annū, quo diluuiū magnū in finibus Vene
tiæ, & Ligurię, & Italię factum est, quale post
Noe tempus nō creditur fuisse, & subsecuta
est euestigio pestis inguinaria, qua cū Roma-
nus populus penè deleretur, Gregorius ad-
huc Leuita, litaniam maiorem indixit, Pela-
gio Papa eadem peste extincto: paulò plus
quam centum anni secundum Chronogra-
phos inueniuntur.

Vtrorunq; salutares & opportunę traditio *Luc.11.*
nes eodem celebrantur officio, quo cōmone *Psalm. 63.*
mur per Euangelicam similitudinem, perse-
uerare pulsantes ad ostium amici, scilicet do-
mini nostri Iesu Christi, cuius ostium iā clau-
sum est, & pueri eius cum ipso sunt in cubili:
quia videlicet, ex quo ascendens in altum ca-
ptiuam duxit captiuitatem, in templa sua tan
quam in cubili receptus, illic post laborē pas-
sionis in lectulo consummatæ gloriæ requi-
escit, & cum eo pueri eius, id est, sancti, qui de *Psal. 17.*
mundi huius laboribus exierunt. Atq; inde *Psal. 102.*
(sicut in introitu cantamus) exaudit vocem *Iacob. 5.*
nostram, si quemadmodum in offerēda dici-
mus: Confitemur domino nimis in ore no-
stro, nimis inquam, id est, vsque ad improbi-
tatem, propter quā surgat amicus ille Euāge-
licus, & det amico suo panes, quotquot habet
necessarios. Epistola pulsantem ad amici ia-
nuam competenter animat ad perseueranti-
am, de Helia proferēs exemplū, vt argumen-
temur à simili, posse amicum vinci improbi-
tate pulsandi. Nec desperet qui pulsat, eò
quòd sit peccator, & exemplum propositum
est de iusto. Peccatoribus enim proposi-
tum est. Siquidem peccatoribus loqui se in-
dicat idem Apostolus, sic incipiens: Confite-

Iohan. 16. Quia vos me amastis, & credidistis, quia à Deo exiui. quid est enim rogabo, & non rogabo? Hoc nempè, quod in passione sua sacrificium futurus & rogaturus erat, vt Paracletum, id est, spiritum remissionis peccatorum acciperemus, & sic paries inimicitiarum, qui medius erat inter Deum & homines, in carne eius solueretur. Quo soluto, illo inquit, die, die pacis & consequentis gratiæ, non rogabo patrem de vobis. Quare? ipse enim pater amat vos, inquit, id est, semel enim moriens Deo recóciliaui vos in sanguine meo: & sicut superius dixi, pacem reliqui vobis, pa- Ephes. 2. cem meam, id est, per me inter Deum, & vos reformatam dedi vobis. Et hoc per fidem & dilectionem vestram, quia vos me amastis, & Iohan. 14. credidistis, quia à Deo exiui. Itaq; quod ait, rogabo patrem, & alium paracletũ dabit vobis, nullo modo meli' accipitur, quàm quòd in cruce rogauerit, quod in morte sua clamauerit, iuxta supradictã Apostoli sententiã. Veruntamen, quia ex die ascensionis Apostoli certi facti de potentia eius, expectabant eundem Spiritum sanctum quem promiserat, rectè cãtamus & legimus, quomodo moriturus illum promisit, quomodo item ascẽdens in cœlum repromisit, ita vt morte eius causam donationis effectiuam, ascensionis eius dandi potestatem esse sciamus effectam. Sed iam nunc ad superiora reuertamur.

Huic quartæ dominicę Euangelio rectè il- Iacob. 1. la præmittitur Apostoli lectio: Omne datũ optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum, &c. Spiritus sanctus Dei donum est optimum atque perfectum, sine quo natura tam angelica quam humana misera & miserabilis est, & cęca & nuda, quod euidentissimum est tam in dæmonibus, quam in perditis hominibus. Non enim substantialiter differt à diabolo Michael, à Pharaone Moyses, à Nerone Petrus: sed hoc solo discernuntur spiritu, quem Apoc. 3. isti accipere meruerunt, illi indigni iudicati sunt. Hoc tantum tamque necessarium donum, duplici ope humanæ subuenit inopiæ. Prima largitione, peccata nobis remittũtur: secunda, diuisiones gratiarũ distribuuntur: Et illo beneficio, scilicet remissione peccatorum, vniuersaliter atque vniformiter effunditur hoc donum, id est, hic spiritus, in omnes: hac autem adiectione, id est, gratiarum 1. Cor. 12. diuisione, particulariter atque multiformiter datur alijs aliter. Vnde & Apostolus cum easdem diuisiones partim enumerasset: Hęc Iohan. 20. autem, inquit, omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Actor. 2. Vtraque largitio sanctis Apostolis mirabiliter certis temporibus certisque diebus effusa est, id est, die dominicæ resurrectionis in remissione peccatorum, die verò pẽtecostes abundanti effusione gratiarum ad omnium mox futuram instructionem gentium. Nam Rom. 4. dominus qua die resurrexit, mortuus propter delicta nostra, vt ostenderet se resurrexisse propter iustificationem nostram, stans in medio discipulorum suorum, pacem, quã fecerat inter nos & Deum, prima voce nunciauit, dicendo: Pax vobis, statimq; insufflauit & dixit: Accipite spiritũ sanctum. In quo Iohan. 20. remissionem peccatorum, quam sanguine suo acquisierat, sese dare ostendens, non solùm illis, omnibus quoque, qui crédituri erãt in illum: statimque adiecit: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Et vt essent idonei, remissionem peccatorum, quam acceperãt, vniuerso mundo prædicare & testificari: die pentecostes idem spiritus sanctus illis charismatum dona tribuit, & per hæc, sicut in hodierno lectum est Euangelio, arguet mundũ de peccato, & de iustitia, & de iudicio. Igitur, vt supradictum est, hæc epistolæ lectio rectè huic præmittitur Euangelio, quia datum op- Iacob. 1. timum, & donum perfectum, non est aliud, nisi iste Spiritus sanctus. Qui spiritus, quia gratis datur, imò ipsa gratia est, benè de hui' doni datore subiungitur: Voluntariè genuit nos verbo veritatis. Quod non est aliud, quàm si dixisset, per gratiam Spiritus sancti nos regenerauit, quia per Spiritum sanctum semen, id est, verbum suum nostris vt renasceremur, mẽtibus infudit. Item & quod ait: Scitis fratres mei dilectissimi, sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autẽ ad loquendum, magnifico nos erudire poterit exemplo, si illam consideremus sententiam Euangelicę lectionis, ad quam intendit Ecclesiastici diligens compositor officij. Nõ enim cuiuslibet, sed ipsius paracleti exemplo, præsumptionem humanæ vanitatis cõuenit, dum Euangelio supradicto hãc Apostoli lectionem præmittit. Nam quales nos dominus esse vult ad loquendum, talem ipsum fore asserit paracletum, dicens: Non enim loquetur à semetipso, sed quæcunque audiet, loquetur. Firmissima ratio sententię præcedentis, quam proposuerat dicẽs: Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Remouet namque oppositum, quod est à semetipso loqui, sub quo continetur omne mendacium, quod est sine dubio veritati contrarium. Vt autem hoc euidentius fiat, diffiniamus vtrumque contrarium, id est, à semetipso loqui, non à

 semeti-

quam habui, priusquam mundus esset, apud te: sic omninò accipiendum est, vt nullatenus verbi diuinitatem ab illa claritate, quam habuit in principio Deus apud Deum, obscuratam fuisse arbitremur. Nam neq; orat Christus secundum diuinā naturam, sed secūdum eā, quæ protinus moritura erat, serui forma. Quomodò ergò natura serui claritate prius habita se poscit clarificari, vel quomodò eā priusquam mundus esset, habuit? Videlicet,
Iohan. 5. propter personæ vnitatem suam claritatem, illā veraciter asserit esse formam serui, quam habuit priusquam mūdus esset apud patrem, illa quę sibi vnita erat forma Dei. Et sic omninò claritatē tunc habuisse cōstanter dicēda est forma serui, quomodò dicitur de cœlo descēdisse filius hominis. Sic em̄ ait: Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descēdit de cœlo, filius hominis, qui est in cœlo: non enim homo qui videbatur, de cœlo descendit, sed qui conceptus & natus est de carne Mariæ virginis. Itemq; homo filius hominis qui, vt dictū est, de terra carnis conceptus & natus erat, & hæc in terra consistens loquebatur, nō in cœlo erat, sed in terra gradiebatur, paulò pòst capiendus, crucifigendus, in terra sepeliendus. Igitur quemadmodum propter personę vnitatem, filius hominis de cœlo descendit, quia verbum sibi vnitum in cœlo & vbiq; erat: sic propter eandem personæ vnitatem nunc ait orās natura hominis, clarifica me tu pater apud temetipsum, claritate quam habui, priusquam mundus esset apud te.

Iohan. 17. Sed iam nunc ad eas huius euangelicæ lectionis partes sermo concedat, de quibus cætera pendent officij membra. Post pauca vbi ait: Nō pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, cōtinuo subiungit: Quia tui sunt, & mea omnia tua sunt, & tua mea sunt, & clarificatus sum in eis. Et circa finem eiusdē orationis: Non pro his tantū rogo, inquit, sed & his qui credituri sunt per verbū eorū in me: vt sint vnū sicut tu pater in me, & ego in te, vt sint in nobis vnum, &c. Vnum, inquit, sint in nobis, sicut & nos vnum sumus, modo videlicet supradicto, quia quos dedisti mihi, tui sunt, nec in meum ius trāseundo, tui esse desierunt, & mea omnia tua sunt, & ideo verius tua quia mea esse cęperūt. Delectat propius hunc intueri modum cōmunicationis, vt intelligamus ea quæ patris sunt, ex eo verius patris esse, ex quo homini Christo data sunt. Hoc itaq; non prætereundum, quod antequam in rempublicam dei patris introduce-
Dan. 7. retur hic filius hominis, & (sicut Daniel aspexit in visu noctis) adduceretur vsque ad antiquum dierum, quia dédit ei potestatem, & honorem & regnum, vt omnes populi, tribus, & linguæ ipsi seruirent, immunita atq; incōiuncta creatori erat rerū vniuersitas, quia videlicet inter creatorem & creaturā nullus erat medius. Nā quicquid erat, aut creator erat, aut creatura. Vt ergo medium inueniretur perfectæ societatis vinculū, hic introductus est, qui ex eo creatorē & creaturā firmius annecteret: quia vnus idēq; Christus vtrūque est, creator videlicet atq; creatura. Creator, quia Deus, creatura, quia homo. Et licet Apostolus dicat, Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit, nec sic tamen angeli expertes sunt huius dignationis, quia profectò cū omnis creatura sit homo, habēs esse cum lapidibus, viuere cum arboribus, sentire cū pecoribus, discernere cum angelis, cum, inquā, homo iuxta aliquid omnis creatura sit, hominem autem Deus assumpserit, relinquitur & angelis gratulari, quòd is qui super ipsos creator erat, creatura quoq; cum ipsis est. Amplius aūt & hoc ad rē attinet, quod homo, cum secundum solū corpus quandam visibiliter mundi similitudinē gerat, ex quatuor elementis cōpositus, vnde à Gręcis μικροκοσμὸς, id est, minor mūdus appellatur, secundū solam animā angelicæ substātiæ est, & videlicet rationalis atq; immortalis, hac sola, vt angelus quoq;, à creatore distās substātiali differētia, quòd creata est. Itaque & ad angelicę creaturę exultationē illud attinet, quod Deus homo factus est. Igitur sicut supradictum est, vt esset quo creator atq; creatura firmius necteretur, hic in rempublicā creatoris, filius hominis mediator introductus est, qui in humana natura, quod non habuerat accipiens, potestatem non sibi vsurparet, sed iuxta Apostolum, Deo & patri regnū traderet, dicens, vt supra positum est, & mea omnia tua sunt, & tua mea sunt. Atq; hic est modus cōmunicationis & similitudinis, quā intendens ait: vt sint in nobis vnum, sicut &
nos vnum sumus. Quem verissime tenens sa- *Hebr. 2.*
cri compositor officij, huic euangelio lectionem illam de Actibus Apostolorum præscripsit. Multitudinis credentium erat cor vnū & anima vna, nec quisquam eorum quę possidebat, aliquid suum esse dicebat. Diuidebatur autem singulis prout cuique opus erat. Planè per hoc indicat, qualiter accipiendum
sit, quòd dominus ait orans, vt sint vnum si- *1. Cor. 15.*
cut & nos, & quod præmiserat, omnia mea tua sunt, & tua mea sunt. Itaque si solem
in sua, præ infirmitate oculorum, altitudi- *Acto. 4.*
ne perspicere non possumus progressum eius in gradibus suppositis contemplemur, id est, si hominem deificum in communionem trinita-

trinitatis sine personarum argumento admis
sum, in seipso peruidere non possumus, quā-
tæ plenitudinis sibi cōscius, dicat omnia mea
tua sunt, & tua mea sunt, ad imitatores eius re
spiciamus, de quibus dictum est: Multitudi-
nis credentium erat cor vnum & anima vna,
&c. In hoc minori de maiore illo argumen-
temur. Necessario concedendum est minus
esse communionis, minus esse concordię vel
Cant. 4. charitatis, minus gratiæ spiritus sancti in plu
1. Cor. 12. ribus hominum personis, in multitudine ho-
minum, qnamuis credentium, quamuis iu-
storum, quamuis in veritate & charitate am-
bulantium. plus verò in patre & Christo fi-
lio Deo & homine, in quo natura humana sic
diuinæ vnita est naturæ, vt cùm illa personā
duplicare nō valeat, adeò concordię & chari-
tatis fœcunda, vt nulla vnquam defuerit illi
sancti septiformis spiritus gratia. Sed ecce in
his pluribus & longè minus habentibus, tan-
ta communio, tanta charitatis concordia est,
vt in spiritualib. cor illis vnum & anima vna
sit, in corporalibus quoq; nihil propriū, sed
omnia sunt communia. De corporalibus li-
Esai. 11. quet, quanta sit communionis charitas, quia
tales profecti sunt de baptismo, vt eleganter
comparentur gregi tonsarum, quæ ascende-
runt de lauacro, vt spoliati velleribus rerum
quas ponebant ante pedes Apostolorum. De
spiritualibus quoque passim in scripturis, &
maximè in Apostolo, clarum & euidens ha-
bemus vnitatis indicium Qui cùm dixisset:
Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spi-
ritus, & diuisiones ministrationum sunt, idē
autem dominus, paulô pòst subdidit: sicut e-
nim corpus vnum est, & membra habet mul-
ta, omnia autē membra, cum sint multa, cor-
pus vnum sunt: sic & Christus. Sicut enim in
vno corpore multa membra habemns, om-
nia autem membra non eundem actum ha-
bent: ita multi vnum corpus sumus in Chri-
sto, singuli autem alter alterius membra. Ta
le quid & beati Laurentij responsis inueni-
mus. Qui cùm Decio panperes ostendisset,
non de panniculis vel morbidis eorum cor-
poribus, sed de donis sancti Spiritus quē cre-
dentes acceperant, dixit: Ecce isti sunt the-
sauri æterni, qui nunquàm minuuntur nec
decrescunt, qni in singulis asperguntur, & in
omnibus inueniuntur. Diuisiones nanque
gratiarum Pauperes Christi accipiunt, suoq;
singuli munere funguntur, sed suam singuli
diuisiuam gratiam omnibus impartiuntur.
Verbi gratia. Spiritus scientiæ, spiritusq; pie-
tatis, bonæ partes thesauri cœlestis in singu-
lis Petro & Paulo aspersæ sunt, sed in omni-
bus inueniuntur, dùm ab ore Pauli scientia
cunctis auditoribus pro captu auditorum af-
fluit: pietas autem Petri suomet erudita la-
psu, cunctis peccatoribus, rite pulsantibus, *1. Cor. 12*
misericordiæ competentis ianuas aperit. Sic
vniuerso corpori & oculus videt, & auris au-
dit, nec potest dicere oculus manui, opera tua
non indigeo, nec caput pedibus, non estis mi-
hi necessarij.

Igitur illa trinitatis communio assumptæ
naturæ hominis, longè firmior vnanimitatis
cōnexio est, propter quam dicit: Et mea om-
nia tua sunt, & tua mea sunt: quam & si nunc
videre nō possumus, sicuti est, saltem per spe-
culum huius similitudinis nostræ nonnulla *1. Cor. 13.*
ex parte speculamur. Et ecce magnum quid-
dam & mirabile, cœlisq; ac cœlorum virtuti-
bus spectabile, apparet in illa beati filij homi-
nis natura, cui cum patre sunt omnia com-
munia, scilicet & quæ in se habet naturaliter,
& quæ sub se condidit potentialiter. Habet
enim pater in se naturaliter verbum de se na
tum, sed hoc eructante illo, habet homo ille
in se incarnatum, habet pater nihilominus
Spiritum sanctum, nihilominus à se proce-
dentem habet homo ille Spiritum sanctum *Coloss. 1.*
semper in se requiescentem. Condidit sub se
pater potentialiter cœlum & terram, & om-
nia quæ in eis sunt, angelos, archangelos,
thronos, dominationes, principatus, potesta-
tes, virtutes, cherubim atq; seraphim, drach-
mamq; decimam, id est, hominem. Coniun- *Psal. 8.*
xit verò in seipso, & pacificauit hæc omnia
verus hic homo Christus, & super hæc om-
nia cōstitutus est, & omnia subiecta sunt sub
pedibus eius. Sedet super thronum pater ille
antiqnus dierum, sedet & agnus hic filius ho-
minis, imò pater non iudicat quenquam, sed
omne iudicium dedit filio: & (sicut alibi dici- *Psal. 49.*
tnr) potestatem dedit illi iudicium facere,
quia filius hominis est.

Omnes ergo gentes, sicut in introitu can-
tamus, plaudite manibus, iubilate Deo in vo-
ce exultationis, plorante & mœrore seipsam
cōsumēte diaboli inuidia, quia frustrata est,
imò quia profuit, dū nocere cupit: quia pri-
usquā caderet homo: tamē erat homo: nunc *Actor. 1.*
autem dum casum corrigit, dum ascendit,
Deus & homo. Nunc est dominus, nunc est
excelsus, terribilis, rex magnus. Dominus (in
quam) est, & in vniuersa terra admirabile no
men eius: excelsus, quia super cœlos eleuata
est magnificentia eius: terribilis, quia quem-
admodum ascendit, ita ad iudicandos viuos
& mortuos reuertetur. Et hic rex magnus,
nunc in illa sedet curia victor ad dexterā pa-
tris, honore coronatus & gloria, speciosus &
expectabilis rex in illa sua beata republica,

patris nõ mortui, sed & nunquã morituri hæres, mortuus semel, & vltra iam non moritu rus, cunctos patris imperatoris antiqui possidens thesauros in arca pectoris sui reconditos, vnde & dona dat hominibus, alij fidem, alij sapientiæ vel scientiæ sermonem, alij discretionem spirituum, alij genera linguarũ, alij interpretationem sermonum, alij opera-
Psal. 67. tionem virtutũ, & his similia. Omnes itaque
1. Cor. 12. gentes, vt dictũ est, plaudite manibus, id est, plaudite cũ lętitia, benè operamini. Elegantius qnicquã prę̃mitti non potuit ad introitũ, secundum prædictũ Euangelij sensum, siue lectionis Actuum Apostolorum. Nam in eo ait, plaudite manibus, & operatio, & supradicta charitatis communicatio, breuiter commẽdatur. In plausu enim lætitia, manuumq; concussio cõspicitur. Ita ergo manibus plaudere iubemur, vt hilari charitate quicqd habemus, quicquid scim⁹, quicquid possumus, commune faciamus, hoc pacto vnum simus, vt Christo tanquam corpus consona membrorum aptitudine cohęreamus.

De officio in die dominicæ ascensionis.

Caput VII.

Officium diei dominicæ ascensiõis, gaudium cunctis eius cantat dilectoribus: quia dum eũdem redemptorẽ nostrũ ad cælos ascendisse credimus, ipsi quoque mente in cælestibus habitamus: & spei certitudine iam possidemus rem, ad qnam illum peruenisse gaudemus. Nam (sicut ipse ait) vbicunq; fuerit corpus, illic congregabuntur aquilæ, id est, illuc subsequentur veri solis cõtemplatores & amatores claritatis eius, vbi ipse est, quorum animæ virtutum pennis cum terrenorum despectu ad cælestia subuolant, nec ad terram propter cadauera sese iterum deuoluunt. Etenim corpus quo solo huiusmodi aquilæ pascuntur, in cœlo est: corpus inquam Christi, in quo corporaliter habitat plenitudo diuinitatis, quę angelos pascit, quę
Coloss. 2. cibus est & vita æterna omnis creaturæ ratio nalis. Hoc, inquam, gaudium diei præsentis
Matth. 24. prædicat officium: sed illud hoc ipsum soli-
Iohan. 6. citat gaudium, quod pariter angelorum decantamus voces dicẽtium: Sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.
Luc. 17. Nam ascendit quidem Deus in tribulatione, scilicet Apostolorum, qui adorantes, vt Lucas refert, reuersi sunt in Hierusalem cum gaudio magno, cuius gaudij participes maxime sunt hi, qui in se perfectionem habentes
Acto. 1. charitatis, fiduciã habẽt in die iudicij. Ascendit, inquam, Deus in illorum iubilatiõe, sed ascendit & in voce tubæ, id est, cum terrifico eiusdem iudicij preconio, dicentibus ange lis: Sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. Eorum quippè, qui in pa- Luc. 24.
ce ecclesiæ fiuntur, nimirũ rarus quisq, est Psal. 46.
qui ita pugnet, ita legitimè decertet, vt illa veniẽtis regis insignia, scilicet crucẽ clauorũque signa securus aspiciat, & irreuerberata deosculetur cõscientia: qui inquam, ita crucem suam baiulando, illum secutus sit, vt iure larga reposcat pro laboriosa militia tanti triumphatoris donatiua, imò vt secundũ parabolam dictum sit ab ipso propositam: rarus est qui talẽta, quæ homo hic peregre pro- Matth. 25.
ficiscẽs sibi credidit, cum debito lucro reportet, id est, dona (quæ dedit hominibus, ascendens in altum & captiuã ducẽs captiuitatem, scilicet carnẽ, cuius natura nostras mentes in hoc seculo tenet captiuas) ita proximorum vtilitatibus impenderit, vt nihil ex eis in terra defossum, id est, in terrenos vsus prauè detortum, ab vsura spirituali vacare permiserit. Sed esto: Inueniuntur interdũ qui probè viriliterque in huiusmodi studijs brachium suum roborauerit, & merito laudatur: quia Rom. 7.
cùm desides alij nudis ac desertis erant late- Psal. 67.
ribus, hic multo milite stipatus incedit, & illi regi cum decẽ milibus occursurus est ad bellum, id est, ad disceptationẽ iudicij. At illi rex iuxta parabolã euangelicam cum viginti milibus venit: quia videlicet, cũ hic seruus bonus & fidelis, tantũ de factis suis rationẽ reddere vix possit, illi dominus eius de cogitationibus quoq; rationem exigit, cùm redierit. Atq; ita duplici territus interrogationum exercitu, necesse est suis diffidat simplicibus ac dimidiatis responsionibus.

Igitur dum de legatione mittenda & pace roganda, soliciti responsum pacis eiusdẽ expectamus, gaudemus quidẽ, vt supradictum est, in spe, sed hoc ipsum gaudium spei, magna ex parte metus imminuit. Et quia solicitudo hæc salubris est, competenter hic epistolæ finalis aculeus, & ad introitũ, & ad offerendam frequentatur, Sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Tota Luc. 4.
autem vis sententię, tota pene huius euange- 1. Cor. 1.
licæ animositas tubæ magis in ea personat dictiuncula, quę verbo apposita est. Sic veniet. Percutit enim acriter infelicem superbiam eorum, qui illum transfixerũt, perditamque mundi sapientiam ac reprobam fulmine ferit prudentiam: quia tunc verè quod infirmum est Dei fortius erit hominib⁹: & quod stultũ est Dei (stultitiã quippe Iesum Christum crucifixum reputauerunt) hominibus sapientius erit, ipsis cum dolore fatentibus.

Tũc implebitur illis illud Esaiæ terrificum vaticiniũ: Domine exaltetur manus tua, vt

non

videant: subauditur, gloriam domini. Gloriam enim domini, id est, diuinitatem hominis Iesu Christi non videbunt impij, quã videre salus videntiũ erit, sed videbunt carnẽ, quam spreuerunt, illuserunt, conspuerunt, flagellauerũt, spinis coronauerũt, transfixerunt. Hoc etenim secutus ait idem propheta. Videant & confundantur. Quæ cõfusio malæ conscientiæ quanta sit exprimens, Et ignis, inquit, hostes tuos deuoret. Tunc tremẽt angeli & archangeli, impij autem vbi parebunt? Trement, inquam, angeli, & (sicut ait
1. Pet. 4. Iob. 4. dominus ad beatum Iob) territi purgabuntur, quãdo Behemot, qui factus est, nullum timeret, qui est rex super omnes filios superbiæ, mirabiliter creatus, & in sua natura malitiaque & ferocitate cõspicua formidabilis, corã filij hominis fortitudine adducetur, patefactis inferni visceribus, & videntib. cũctis ꝑcipitabitur. Et quidẽ sancti angeli purgatorio terrore nõ examinãdi probantur: solidati nanque sunt vt firmamentũ, quomodo mollities aquarum fertur in solidum, verti crystallum, ex quo peccante illo peccati principe, ipsi peccare nolẽtes, in hoc remuneratione acceperunt, vt iam peccare non posint: nisi quia cõditionis eiusdem cùm essent, peccare & ipsi potuissent, posibilitatem eãdem sibi vnquam fuisse, fortasis intuitu præsentis iræ pauebunt, quam & ipsi incurrere poterant, si à gratia deserti fuissent. Ait quippe dominus Efrem, quia ipsa agmina angelorum expauescent in die aduentus eius, & cõtremiscent. Sed de hominibus sanctis, qui annunciando veritatem Dei, supernorum imitantur officia spirituum, & idcirco commune cum illis vocabulum sortiuntur vt angeli vocentur (angelus quippè nomen est officij, non naturæ) de his inquam, hominibus non est dubiũ quin tremãt, & terrore purgentur. Si ergo tremẽt sancti angeli, vbi parebũt impij? Dies illa super eos dies irę, dies calamitatis & miseriæ, dies magna & amara valde.

De eo quod dictum est, Et sedet à dextris Dei
Caput. VIII.

HAec itaque solicitudo nobis gaudium
Mar. 16. præsens imperfectũ reddit, cuius summam solus in Euangelio Marcus perscribit. Nam cùm dixisset, Et dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, ascendit in cælum, addidit hoc: Et sedet à dextris Dei.
Dan. 7. Summa quippè gaudij nostri est, quòd vera carnis nostrę natura in illo nos hominis filio præcedens, consedet à dexteris Dei, quem venientem iuxta Danielem in nubibus cœli, hodie venerandus ille antiquus dierum cum millibus millium sibi ministrantiũ, & decies millies cẽtenis millibus sibi asistentium, in illo throno suo flãmeo suscepit, dignã cano capite suo sententiam elocutus, iuxta patrem ipsius, secundum carnẽ Dauid, Sede à dextris
meis, &c. Quod non sic accipiendum est, vt Psal. 109.
Humaniformij putãt, quod Deus ita vt nos hinc dexteram atq; inde habeat sinistram, & humana forma circunscriptus sit, aut hoc ipsum quòd Deus sedere dicitur, flexis poplitibus fieri putandum est: nec illud incidamus sacrilegium, inquit Augustinus, In quo execratur Apostolus eos, qui cõmutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinẽ corruptibilis hominis. Tale enim simulachrum Deo nefas est Christiano in templo collocare, multo magis in corde nefarium, vbi vere Dei templum est. Sedere ergo quod dicitur Deus, non membrorum positionem, seu iudicariam significat potestatem. Et quòd ait Rom. 1.
Christo domino, Sede à dextris meis, id est, in mei æqualitate, quod idem est ac si dixisset, Conregna mecum. Et hoc secũdum humanam naturam illi dictum est: quia secundum illam datum est ei regnum & honor, & omnes populi, tribus & linguæ ipsi seruient. vnde in communione canimus; Psallite domino qui ascendit super cœlos cœlorum ad orientem. Humana quippè Christi natura, dignitate virtutum omnium & sanctitatis, omnem spiritualem excesit creaturam intãtum vt ascenderet vsq; ad orientẽ, id est, vsq; ad filium sibi personaliter vnitũ, quia præter
Deum nihil transcendendo, dimisit. Vbi notandum, quia non dixit ad ortum vel orituDan. 7. Psal. 69.
rum, sed ad orientem. Illa enim ineffabilis genitura, non secundum præteritum & futurum consideratur, sed sempiterno præsenti filius patre generatur. Verũtamẽ hoc localiter quoq; accipiendũ est, quia ascendit super firmamentũ cæli, & hoc versus orientalẽ plagam. Nam quod dictum est, vsque ad orientem, id est, vsque ad filium sibi personaliter vnitum, non vtiq; secundum locum, sed secundũ humanæ naturę immutationẽ dictũ est, qua immutatione & nos iuxta Apostolũ
pro modo nostro immutabimur. Nec ve- 1. Cor. 15.
rò sic immutata est, vt in illam orientis substantiam vera carnis substantia transiret, sed accesit gloria, non decesit natura: absorpta est pasibilitas, succesit impasibilitas: perijt mortalis, acquisita est carni verbi coæternitas. Sic in similitudinẽ lapidis aquę durãtur. Chrystallũ nanq; similitudo lapidis est, non suaptè natura lapis: quia durata gelu aquę substãtia, sicut aiũt physici, speciẽ hãc efficit. Quod ad prædictã immutationem carnis apta similitudine referri Gregorius per-

hibet

hibet in Ezechielem, dum dicit: Corpus redemptoris nostri, quia vsq; ad mortem passioni subiacuit, aquæ simile iuxta aliquid fuit: quia nascendo, crescendo, lassescẽdo, esuriendo, sitiendo, moriendo vsq; ad passionem suã per momẽta temporum decucurrit. Sed quia per resurrectionis suæ gloriã ex ipsa corruptione in incorruptionis virtutem conualuit, quia crystalli more ex aqua duruit, vt in illo & hæc eadem natura, & ipsa iam quæ fuerat, corruptionis immutabilitas non esset. Aqua ergò in crystallũ versa est, quando incorruptionis eius infirmitas per resurrectionẽ suã ad incorruptionis est firmitatem solidata. Et notandum, quia cùm species crystalli perpulchra sit, dicitur in hac significatione, quasi aspectus crystalli horribilis: quia redemptor noster vnus idemq; serenus iustis, iniustis autem (vt supradictum est) apparebit terribilis. Igitur sicut aqua, nõ pereunte substantia vel substantiæ quantitate, sed solũ qualitate, quæ fluxa fuerat, in soliditatem transeunte, in similitudinem lapidis duratur, sic dominicus homo, cui psallimus, non pereunte substãtia membrorum, quę seruato numero vel quantitate, ascendit primum, quoniam resurrexit, ascendit (inquam) inlocaliter ad orientis, id est, diuinitatis (de qua supra dictum est) conformitatem atq; coæternitatem, sola penitus absorpta quasi fluxa qualitate, secũdum quã
Matth. 16. timuit, potuitq; tædere & pauere, & dixit: Tristis est anima mea vsq; ad mortem, & cætera talia, secundo aũt ascẽdit & localiter hac die, videntibus Apostolis, super firmamentum
Marc. 14. cœli (vt supra dictum est) ad orientem, id est, ad orientalem plagam. Vbi aũt & quomodò sit dominicum corpus in cœlo, curiosissimum & superuacaneum est quærere, inquit, Augustinus in libro de fide catholica. Tantummodò in cœlo esse credendum est. Non enim est fragilitatis nostræ, cœlorum secreta discutere.

Quòd authoritate Euangelij processio fiat in die ascensionis dominica.
Caput. IX.

Philip. 2. QVod hac die processionẽ agimus, illud nobis cõmendat, quod dñm nostrum sequi debeamus in ipsum cœlũ, quo pręcursor ipse introijt, per eandẽ obedientiæ viam, quã ipse, factus obediens vsq; ad mortẽ, exemplo suo præmonstrauit. Nam & ipse mox ascensurus in cœlum, hoc ipsum significare dignatus est. sicut Lucas Euangelista refert. Cùm
Luc. 24. enim dixisset dominus: Ego mittam promissum patris mei in vos, vos autem sedete in ciuitate, quoadusq; induamini virtute ex alto, secutus Lucas adiunxit: Eduxit autem eos foras in Bethaniã. Eductione illa, quòd nos eum sequi debeamus (vt prædictum est) nomine Bethaniæ (quod interpretatur obedientia) significauit, quod imitando eius obedientiam, mẽbra eius esse, & cum illo omnia verbo virtutis suæ portãte, ascendere valeamus. Rectè itaq; de responsorijs, quod magis ad eandem pertineant eductionem, diligentioris ecclesiæ ordines cantant in hac processione, vt nos responsorium hoc, Eduxit dominus Iesus discipulos suos foras in Bethaniã, & benedixit eis, quod ex Euangelio Lucæ sumptum est. Hoc enim cantando & procedendo nobis inuicem loquimur, & cõmemoramus idipsum, quod illa dominus eductione significabat, videlicet quòd sequaces eius de mundo foras exire debeãt, sicut iam dixerat illis: Ego elegi vos de mũdo, vt eatis & fructũ af- *Iohan. 15.* feratis. Quo eatis? Vtiq; in vniuersum mundum. Nam hoc est, quod & tunc ait illis secũdum Marcum: Euntes in mundũ vniuersum, prædicate Euangeliũ omni creaturæ. In quo *Matth. 16.* Iudæos palam percutit vanè gloriãtes, quòd peculiaris populus Dei sint. Nam pręter hoc quod iuxta aliquid (vt ait beatus Gregorius) homo omnis creatura est, habet enim esse cũ lapidibus, viuere cum arborib. sentire cum bestijs, discernere cum angelis, pręter hoc (inquam) Iudæos (vt dictum est) percutit, dicendo, omni creaturæ. Compendio quippè vsus est, dicendo, omni creaturę, pro omni homini. Si dixisset, omni homini, reddẽda erat ratio, cur non Iudæo soli. Quæ autem ratio melior poterat reddi, nisi quia sicut Iudæus creatura Dei est, ita & gentilis? Vnde Apostolus ait: An Iudæorũ Deus tantum? nonnè & gen- *Rom. 3.* tium? imó & gentium. Pulchrè igitur cõpendio vsus est, dicens, omni creaturæ, quo nomine simul & omnem exprimit hominem, & præcepti sui iustam apponit rationem.

Cur eadem processio non ante, sed post tertiam agatur. Caput X.

CVm igitur hac die processionem rationabiliter agamus, nihilominus & hoc rationabile est, quod non, sicut in die Paschę vel cæteris dominicis, antequam tertia cantetur, sed ea cantata celebratur. Sola nanq; processio dominicalis, quia tunc aqua benedicitur in memoriam & venerationem sacri baptismatis, sicut aliàs iam dictum est: sola (inquam) eiusmodi processio tertiam pręcedit, qua hora Spiritus sanctus super Apostolos aduenit, vt sicut baptizamur, & sic Spiritum sanctum accipimus, sic aqua benedicta prius nos & loca nostra respergamus, & sic aduentus Spiritus sancti memoriale, scillcet horam tertiam decantemus. Cur autem dominica

die sic nobis baptismatis sacri memoria renouetur, supradictū est, vbi de sacra Paschæ solennitate vel ordine pro posse diximus, hæc ergò & ceteræ, quæ absq; aquæ benedictione aguntur, processiones, iure præmissā sequuntur horam tertiam, & secuturo sine interruptione iunguntur officio missæ.

De Dominica post ascensionem domini.

Caput XI.

Luc. 24. DOminicę huius officiū vox est apostolorum, qui iuxta præceptū domini ascendentis, sedebant in ciuitate, quoadusq; induerentur virtute ex alto, vt erant vnanimiter orantes cum mulieribus & matre Iesu, sicut in Actibus Apostolorum legitur. Nō solum autē illorum, sed & nostra vox est corde & ore proferēda in aures domini, vt spiritus eius gratia dignanter ad nos vsq; descendat, quia videlicet corporis eiusdem, in quo præminent apostoli, nos quoq; membra sumus licet vltima Descendat, inquam, in nos vnguentū illud, quod plenariè redundās in capite, id est, Christo: descendit primum in barbā Aaron, id est, montani, scilicet eiusdē Christi domini nostri, super montē cœli exaltati: in barbam, inquā, id est, in fortes atq; perfectos viros, patres nostros apostolos, descēditq; & in ora vestimenti eius, id est, in vicinos Apostolis electos ex Iudæis, & sicut ros descēdat in montem Sion, id est, in omnem ex nobis gentibus fidelem. Huic ergò expectationi præsentis Introitus officij valde congruit. Exaudi domine vocem meam, qua clamaui ad te. Psalmo nanque vicesimo sexto descriptum est hoc, titulus hic inscribitur: Psalmus Dauid priusquam lineretur, id est, in regem vngeretur. Qui & mittit nos ad historiam: Dauid adhuc in domo patris sui, scilicet Bethleem, puerulus vnctus est à Samuele, regē illum futurum spiritu sancto sic præsignāte. Deindè vnctus est in Hebron, & super tribū Iuda, tamen regnauit mortuo Saule. Postea verò tertiò vnctus est, quandò totius Israelitici populi prouinciam accepit. Quæ vnctiones nobis mysticant aliquid. Sicut enim tertiò vnctus est Dauid, sic quique fideles participes debent esse ternæ vnctionis. Prius in baptismo, vbi gratia spiritus sancti innouantur: secundò, quandò per impositionem manuum episcopi donis eiusdem spiritus sancti augmentantur: tertiò, in die iudicij, quandò eiusdem spiritalis gratię perfectam dulcedinem adipiscentur. Non est autem credendum Dauid fecisse hunc psalmum, antequā in domo patris lineretur, sed an post illā vnctionem statim, an post secundam fecerit, incertum est. At nos quidē post secundam vnctionem in expectatione tertię hoc officium canimus, iam enim impositionē manuum ab episcopis accepimus. Apostoli autē quorum expectationem imitatur, secundam post primam vnctionem præstolabantur. Nam illi post peccatorum remissionem, quam in morte Christi acceperant, insufflante illo ac dicēte: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, manuum impositionem expectabant de cœlo, ab eodem pontifice magno, qui penetrauit cœlos, Iesu Christo, quæ secunda extitit illis vnctio. Nos autem, hac secunda per illorum officium, ab Episcopis cum sacro chrismate accepto, tertiam expectamus gratiam pro gratia, quam in illa cœlesti percipiemus Ecclesia, tanta plenitudine, vt meritò vocetur ebrietas, & affluens volupras, sicut dicit Psalmista: Inebriabuntur ab hubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Et Esaias dicit: Dicit Dominus, cuius ignis est in Sion, & caminus eius in Hierusalem. Donum quippè Spiritus sanctus in Sion, id est, in præsenti Ecclesia, quantus libet ignis est, in Hierusalem autem, id est, in cœlesti patria caminus plenus & indeficiens est. Igitur secundum prædictam expectationē cantamus in Introitu: Exaudi domine vocē meam qua clamaui ad te, & quia non sufficit vox corporis, addimus: Tibi dixit cor meum, quæsiui vultum tuum, &c. Epistola qualiter hoc ipsum orare debeamus, indicat dicens: Estote prudentes & vigilate in orationibus, &c. Euangelium, cùm venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre, idcirco congruè legitur, quia promissionem eandem apostoli expectabant proculdubiò in mente & in ore habebant simul & orationem, quam in fine sermonis pro ipsis & pro nobis, qui per verbum eorum credituri eramus, orauit, ad patrem, Propter quod & communio congruit: Pater, cùm essem cum eis. Offerenda quoq;: Lauda anima mea dominum, ab re non discrepat, quia sic scribit Lucas: Et erant in templo laudantes & benedicentes Deum.

Marginalia (left column): Luc. 24. — Actor. 1. — 1. Reg. 16. — 2. Reg. 2. — 3. Reg. 5. — Psal. 132.

Marginalia (right column): Iohan. 17. — Psal. 35. — Esai. 31. — Psal. 26. — 1. Pet. 4. — Iohan. 15. — Luc. 24.

Cur hactenus Apostolicæ literæ ad vigilias lecta sunt.

Cap. XII.

IDcirco per hos dies dominicę resurrectionis, id est, à Pascha vsq; ad Pentecostē, apostolicæ literę lectæ sunt in vigilijs nocturnis, videlicet Actus Apostolorum, Apocalypsis, cum septem canonicis epistolis, quia testimonium personant eiusdem resurrectionis, sicut scriptum est, quia virtute magna reddebant apostoli, videlicet tam voce, quam literis testimoniū resurrectionis domini nostri Actor. 4.

Iesu

Iesu Christi. Diebus autem quibus tempus illud significatur, quo ante pasionẽ suam in hoc mundo vixit dominus, idcirco Paulus legitur Apostolus, quia penè vbiq; tota intẽtio eius est approbare gratiam toti múdo, id est, tam Iudæis quam gentibus fuisse necessariam, nec vllú ex operibus legis, sed sola fide Christi posse saluari. Itaq; toto tẽpore, quo siue antè, siue post pasionem suam domini nostri præsentia cómemoratur, cõgruè noui testamenti præcones loquuntur, vt quasi ab spõsi præsentis huberibus, filij eius lacte cõsolationis potentur. Hæ siquidem scripturæ hubera illa sunt, de quibus eidẽ sponso in Cãticis Ecclesia dicit: Quia meliora sunt hubera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Cant. 1.

Finis libri IX.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER DECIMVS.

De aduentu seu diuinitate siue operatione sancti spiritus. Caput. I.

QVam venerabilis & amplectẽda sanctæ matri ecclesiæ filijsq; eius vniuersis debeat esse de aduentu Spiritus sancti solennitas, cõsiderata personæ aduenientis dignitas, simulque causa aduentus eius euidenter demõstrat. Ipse enim Deus & dominus est, patri filioque consubstantialis & coæternus, increatus, atque immensus: vtpotè creatricis tertia persona trinitatis, cui⁹ absque gratia, nulla in ordine cœlorum cõsistit creatura rationalis: à quo recedens angelus, diabolus factus est, ad quem accedẽs homo, Deo similis redditus est. Causa autem aduentus eius hæc est, vt quia sponsus ablatus est, filiorum eius curam atque tutelam pupillorum suscipiat, & testamento patris legatam illis, imò sanguine eius conscriptam hæreditatem, aduocatione legitima defendat, in omni prætorio, coram quouis iudice, rege aut tyranno siue principibus terræ. Proponenda nanque erat lis in iudicio de terminis paternæ possesionis: & quum antiquus dierũ dixerit huic, de quo loquimur, sponso, pupillorum patri: Psal. 2. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam & possesionem tuam terminos terræ, futuri tamen erant qui hereditatem eius nimium vellent angustare, aut etiam annullare, vt Iudæi, qui in sua tantum synagoga: vt Donatus, qui in sola coartare contendit Africa: vt pagani, qui nullam illius possesionem vsquam esse volebant. Præterea cœlorum prædia, quæ pertendere poterant filij supradicto patris testamento, sibimet legata, insidiantibus malignis spiritibus, tutorem hunc fidisimum adesse oportebat, qui illos erudiret, protegeret, atq; pro delinquentibus interueniret. Nã quid oremus (inquit Apostolus) Rom. 8. si vt oportet nescimus, sed ipse spiritus pro nobis postulat gemitib. inenarrabilibus. Igitur iuxta personę aduenientis dignitatẽ, & aduentus causam, gloriosa, splendida, venerabilis, & dulcis est sanctæ ecclesiæ domui solennitas hæc de aduentu Spiritus sancti, æquè vt illa sacrosancta festiuitas dominicę resurrectionis, quia videlicet sicut nihil nobis nasci profuit, nisi redimi profuisset: ita nihil nobis redimi profuit, nisi Spiritu sancto illuminari, & peccatorum remisionem accipere profuisset.

Qua autoritate sabbato Pentecostes, sicut & sabbato Paschæ baptizandum sit. Caput. II.

QVapropter hæc duo tempora, id est, Paschæ & Pentecostes, à Romanis pontificibus ad baptizandum præfixa sunt. Vnde magnus Leo scribens ad vniuersos per Siciliam constitutos, cum de sabbato sancto paschæ, quo baptizandũ sit, dixisset, adiecit. Additur sanè huic obseruantiæ, etiã Pẽtecostes, ex aduentu Spiritus sancti, solennitas, quæ de Paschalis festi pẽdet articulo, & cùm ad alios dies cętera festa pertineant, hæc semper ad eũ diem, quæ resurrectione domini est insignis, occurrit, porrigens quodãmodo auxiliantis gratię manum, & eos quos à die Paschæ, aut molestia Infirmitatis, aut lõginquitas itineris aut nauigationis difficultas interclusit, inuitans, vt quibuslibet necesitatibus impediti, desiderij sui effectum dono Spiritus Sancti consequantur. Et paulò post: Hoc autẽ nos non & nostra persuasione defendimus, sed apostolica autoritate satis idoneo probamus exẽplo, sequẽtes beatum Petrũ apostolũ, quę in ipso die, quo omniũ credentiũ numerum promisũ Spiritus sancti repleuit aduẽtus trium miliũ populũ sua pręedicatiõe cõuersum, lauacro baptismatis cõsecrauit, quod sancta Actor. 2. scriptura, quę apostolorũ continet actus, fideli historia docet, dicens: His auditis, cõpun-

cti sunt corde, & dixerunt ad Petrũ & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus verò ad illos: Pœnitentiã, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine domini nostri Iesu Christi, &c.

Matth. 12. Luc. 11. Digna sanè & iusta tanti domini reuerẽtia, quoniã æquitas paribus in rebus paria iura desiderat, vt quia filius non nisi in digito Dei fortè armatũ resurgẽdo deuicit, & vasa eius diripuit, atq; mũdauit, æquè huic digito Dei, scilicet Spiritui sancto, aduenienti, sicut & filio resurgenti suũ repræsentetur opus, id est, sacri baptismatis effectus, maximè quia baptismatis eiusdem regeneratio, propria sancti spiritus operatio est. De cuius regeneratonis sacramento nonnulla superius in sancto Paschæ sabbato, simulque de lectionibus & cantibus ad idem sacramentũ pertinentibus, quantum proposita breuitas permisit, exposita sunt, quæ digna quæsitu videbantur.

Quid pertineat ad sancti spiritus gratiam, lectio, Tentauit Deus Abraham. Cap. III.

VEruntamen nũc illud prętereundũ nõ est, quid ad baptismi gratiam pertineat illa, q̃ de hac die legitur lectio: Tẽtauit Deus Abraham. *Gene. 22.* De qua re quærentibus facilis & aperta patet responsio, quia videlicet in illa, quam celebramus, effusione sancti spiritus, illud impletũ est, quod in hac lectione patri nostro Abrahę Dñs ait: per memetipsum iuraui, quia fecisti hãc rem, & nõ pepercisti filio tuo vnigenito, benedicã tibi & multiplicabo semen tuũ sicut stellas cœli, & sicut arenam quę est in littore maris. Maximeq; quod addidit: Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, atque in semine tuo benedicentur omnes gentes terrę, pro eo quod obedisti voci meæ. *Act. 2.* Illud, inquã, nũc impleri cœptum est, quãdò Spiritus Sanctus Apostolorũ pectora inuisibiliter penetrãs, nouũ dedit sanctificationis signũ, vt in ore eorũ omniũ genera nascerẽtur linguarum. Sanctus enim Spiritus tunc omnibus dari cœpit gentibus, manifesto super gentiles Corneliũ & alios nõnullos veniens signo, qui vna & sola Dei benedictio est, qua benedicuntur oẽs gẽtes in semine Abrahæ, qui est Christus, quem in vtero virginis idẽ Spiritus sanctus præuenit in benedictionibus, id est, omnium gratiarũ suarum effusionibus, vt de plenitudine eius nos omnes acciperemus. Tractus hãc lectionem idcirco nullus prosequitur, quia canticum pater Abraham pro hoc facto nullum cecinisse scribitur, quippe quibus vel cũ quibus caneret nõ habebat, vnus & penè solus Dei cultor, idéque in terra aliena peregrinus. Cætera, vt supra dictũ est, in officio sabbati Paschalis pro posse dicta sunt.

Quòd in honorẽ septiformis spiritus, septem sint officia, quinta vacante feria. Caput. IIII.

IN cunctis sacrosanctæ solennitatis huius officijs autoritas Spiritus sancti pręminet, cuius & maiestas materiam præbet, quod maximè in epistolis, sumptis de Actibus Apostolorũ, clarum est, in quibusdã tamen Euãgelijs, vel his quæ ad introitus officiorũ, vel quæ dicuntur in offerendis, non adeò liquet in superficie literæ, quòd personam vel propriam sancti Spiritus operationem prędicẽt: sed si perscrutemur, & vt ad latentia grana perueniamus, spicas manibus confricemus, cuncta ad illius operationem atq; ad baptizatorum cõpetentẽ pertinere patebit instructionem. Sunt autem ab hoc sabbato vsque ad aliud sabbatum officia septem: vno die, id est, feria quinta proprium non habente, sed de dominica mutuante officium, videlicet in veneratione polita septem eiusdem Spiritus sancti donorum. Sed in his eo contenti non erimus, vt iuxta propositum in officijs quæramus partium concordiam, magisq; opificẽ nostrę salutis inquirendo, venerabimur sancti spiritus diuinitatem. Dignum quippè est, vt prophetica vel euangelica seu Apostolica pensando dicta, quæ in his cõgesta sunt officijs, organistam antiquum suis ex vocibus, non recentem agnoscamus esse Deum, præsertim cùm in his quoque, quæ hoc minus in litera personare videntur, magnificentius interdum comprobetur, interiore fideliter põderato sensu, vt est illud: Cibauit eos ex adipe frumenti, & de petra melle saturauit eos. *Psal. 80.*

Cur Apostolus Paulus eos, qui in Iohannis baptismate baptizati fuerãt, nihilominus baptizari fecerit. Cap. V.

LEctio Actuum Apostolorum, Factũ est cùm Apollo esset Corinthi, &c. Cunctis *Act. 19.* huius hebdomadæ diebus lectiones de Actibus Apostolorũ sumptę, sancti Spiritus euidentèr prædicant potentiam simul & gratiã, qua teneram nascentis Ecclesiæ, cum tanta dulcedine lactabat infantiam, vt imponentibus manus Apostolis, loquerẽtur linguis fideles & prophetarent. Sed hodierna, id est, sabbati lectio, vnicã baptismi Christi commendat dignitatem, in eo quod Paulum discipulos, qui baptizati fuerant in Iohannis baptismate, rebatizasse, imò quia baptizati nõ fuerant in nomine domini Iesu, baptizasse commemorat. Causa autem manifesta est, videlicet quia baptismus Iohannis non ad eandem virtutem pertinuit, quam operatur in nobis baptismus Christi. Primo, quia Iohan-

Iohannes baptizabat in pœnitentiam, Christus verò baptizabat in remissionẽ peccatorum. Deinde, quod maximum est, Iohannes nõ baptizabat in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, quæ sola & vnica regula est baptizandi, quam suo sanguine conscriptam, saluator post resurrectionem suam & non ante discipulis suis contradidit. Quæ tantæ virtutis atq; autoritatis est, vt quantacunque dicat quis inter mersionẽ, si cuncta ex ordine quatuor Euangelia percurrat, totãq; fidei catholicę decantet expositionẽ orthodoxam, hanc autem solã omittit regulam, verbum abbreuiatum quidem, sed consummans: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritu sancti. Si, inquam, istud omittit, non fecit opus baptismi, atque ideò frustratus, qui sic intinctus est, nihilominus baptizari indiget. Quòd si sola hęc verba deprompta fuerunt, quicunque sit ille verbi & aquæ minister, quicũque baptizet, siue columba, siue coruus, id est, siue castus, siue adulter aut ebriosus, siue catholicus, siue hæreticus, siue etiam ludo quis fortè baptizet: nullatenus baptismum licet iterari, ne tanti nominis inuocatio videatur annullari. Vnde licet ferè nemo dubitet, libet tamen quiddam ad hoc pertinens inserere, quod Ecclesiastica de Athanasij principijs refert historia.

Esai. 10.

Tempore quo apud Alexandriam Petri martyris diem Alexander episcopus agebat, cum post expleta solennia, conuenturos ad conuiuium suum clericos expectaret, in loco mari vicino videt eminus puerorum super oram maris, ludum, imitantium (vt fieri solet) Episcopum, atque ea quæ in Ecclesijs geri mos est. Sed cum intẽtus diutino pueros inspectaret, videt ab his geri quædam etiam secretiora & mystica. Perturbatos ilico vocari ad se clericos iubet, atque eis quid eminus ipse videret, ostendit. Tum abire eos, & comprehensos ad se perducere omnes pueros imperat. Cumq; adessent, quis eis ludus, & quid egissent vel quomodò, percontantur. Illi, vt talis habet ætas, pauidi negare primo, dehinc rem gestam per ordinem pandunt, & baptizatos à se esse quosdam catechumenos confitẽtur per Athanasium, qui ludi illius puerilis Episcopus fuerat simulatus. Tum ille diligẽter inquirens ab his, qui baptizati dicebãtur, quid interrogati fuerint, quidue respõderint, simul & ab eo qui interrogauerat, vbi videt secundum religionis nostrę ritum cuncta cõstare, collocutus cum concilio clericorum, statuisse traditur, illis, quibus integris interrogationibus & responsionibus aqua fuerat infusa, iterari baptismum non debere, sed adimpleri ea, quæ à sacerdotibus mos est.

Athanasius dũ puer esset, per ludum verè baptizauit quosdam.

Manifestum est igitur, baptismũ Iohannis longè imparis fuisse virtutis à baptismo Christi, neq; vlla quæstiõe opus est, cur apostolus Paulus eos, qui tantũ in Iohannis baptismate baptizati fuerãt, nihilominus baptizari fecerit: quippè qui interrogati, si Spiritũ sanctũ accepistis credentes, respõderunt: Sed neq; si spiritus sanctus est, audiuimus. In quo satis liquet, quantæ imperfectionis baptismus Iohannis fuerit, in quo nec nominabatur is, in quo solo baptismi subsistit virtus, spiritus sanctus, in quo baptizat Christus, sicut idem Iohannes ait: Ego baptizo vos in aqua, ille vos baptizabit in spiritu sancto & igni. Et item: Qui misit me, inqt, baptizare, ille mihi dixit: Super quem videris spiritum descendentem sicut columbam, & manentem in eo, ille est qui baptizat in spiritu sancto.

Iohannes non baptizauit in spiritu sancto, sicut Christus.

Act. 16.

Matt. 3.

Iohan. 1.

De proprietate consolationis, secundum quam Spiritus sanctus alius datus est paracletus. Caput. VI.

SPiritus sanctus, sicut alia persona est quã filius, sic proprietate consolationis suæ qua consolatur nos, alius est paracletus, propter quod Dei filius multa de seipso locutus, ait in hodierna lectione sancti Euangelij: Et ego rogabo patrem & alium paracletum dabit vobis, quod vt tandem commodius patefiat, discretione diligenti opus est, ad cognoscendum quid propriè per filium, quid propriè pater, in creaturis operetur per spiritum sanctum.

Iohan. 14.

Omnium substantia creaturarum per filium condita est, sicut Euangelista testatur, dicens: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Sed omnibus exceptis quæ ad præsens negotium non pertinent, de angelica & humana tantum substantia dicendum est.

Iohan. 1.

Omnis humana vel angelica creatura, omnesque substantiales qualitates, sine quibus nusquã vlla potest vel cogitari substãtia, videlicet esse, viuere, sentire & discernere, quæ naturaliter insunt, & idcirco eidẽ abesse substantiæ non possunt, per filium simul cum ipsa substantia cõditæ sunt. At verò bene esse, sanctè viuere, rectè sentire, prudenter discernere, vel sapienter intelligere, accidentales qualitates per spiritum sanctũ appositę sunt. Quas ex eo constat accidentales esse, quia videlicet adsunt bono, & absunt malo homini vel angelo, natura vel substantia permanente. Et ne quis calumniæ locus patere videatur, sic dictum est, has qualitates accidentales esse, cũ ipse spiritus sanctus, cuius hæc dona sunt, substãtia sit, sicut mulieri procuidubiò

In hominibus & angelis alia per filium, alia per Spiritũ sanctum facta sunt & fiunt.

accidens est, fœtam esse, cùm semen, quo impraegnata est, vel illud de quo & per quod semen in ea trāsfusum est, substantia sit. Sed vt ad proposita redeam, nimiam patiuntur penuriam, qui solius creatricis potentiae beneficium assecuti, solis naturae suae bonis vtentes, quae per verbum creata sunt, necdum me ruerunt superioribus ornari, quae à patre & filio dantur per spiritum sanctū. Amplius verò miseri sunt, qui illa nunquā accipere merentur, qualibus dicit dominus: Vae vobis, quia habetis cōsolationem vestram. Apostoli aūt nō eiusmodi erāt, qui nunquam accipere merentur: nōdum tamen diuinę dispensationis ordo poscebat, vt iam acciperent, iāq; perficerētur. Et quod inter eos filius Dei erat, quod nondum spiritu dato cum illis loquebatur, & inter eos ambulabat, praeparatio temporis erat, quo mentibus eorum per eundem spiritum infunderetur, per quem in vtero virginis, humanae naturae fuerat vnitus. Quodque dicebat eis, Rogabo patrē meum, & aliū paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscū in aeternū, tale est, ac si sponsę amāti, quę dixerat, Osculetur me osculo oris sui, dicat inter oscula os amici post parietem stantis, per fenestram respicientis: Diruā parietem hunc, qui oscula nostra vix per fenestras admittit, diuidens inter te ventreq; meum eburneum, distinctum sapphiris, & mox erimus duo in carne vna, fietque per insusoriū seminis, vt vltrà sterilis non sis. Cùm enim haec ante passionē suā loqueretur dn̄s, adhuc stabat paries inimicitiarū, id est, originale peccatum inter homines & Deū. Corporalis autē praesentia Christi, tanquā os erat dilecti, qui tot osculis amicam alliciebat, quot doctrinis vel miraculis Ecclesiā in paucis discipulis adhuc paruulam ad fidem inuitabat. Sed sicut solo nunquam amica concipit osculo, sic animae illorum impręgnari non poterāt virtute verbi, quod est semen Dei patris, nisi per ingressum Spiritus sancti copula Dei nostrarumq; animarū perficeretur, & per illū vsq; ad interiora ventris earū semen, quod est verbū Dei, perferretur. Quo facto, statim renuit consolari anima eorum in temporalibus seu naturalibus humanae creaturae bonis, & idcirco omnem rerum saecularium consolationem respuerunt, quia memores fuerūt Dei, id est, intellexerūt Deū esse incōparabiliter dignius & altius bonum, & hoc intelligētes delectati sunt. De hac patris & sui cognitione, paulo superius dixerat dn̄s: Si cognouissetis me, & patrē meum vtiq; cognouissetis. Nam de qua cognitione dixit, nisi de experimento amoris? Siquidem pro experimento copulae naturalis, in sacra scriptura tam honestè quam propriè dici consueuit, virum vxorē, vel vxorē cognouisse virū. Qua similitudine, quia cognoscendus erat Deus ab Ecclesia, per passionem filij, qui hęc loquebatur, acquisita, statim addidit: Et amodo cognoscetis eū. Et quia sic cognouisse vidisse est, continuo subiecit: Et vidistis eū, praeteritum ponens pro futuro, quod certissimè futurum est, eo loquendi more, quo & paulò post dicturus est, Et iam non sum in mundo. Quod si cui nō placet, ostendat quomodo aliter quàm per amorem suum Deus veraciter vel vtiliter cognosci potest, aut quomodo isti viderunt patrem, cum ipse filius nunc dicat: Si cognouissetis me, & patrē meum vtiq; cognouissetis. In qua propositiōe pręcedēs atq; consequens, discipuli non cohaerere arbitrantur. Vnde ait Philippus: Dn̄e ostende nobis patrē, & sufficit nobis, ac si dicat: Te quidem ostendisti, & videmus te tantummodo, patrē nobis ostende. At ipse hunc illorum non approbans sensum, quia nihil superesse putabāt de filio quod nō vidissent, cum & ipse sit Deus, qui aequè vt pater corde videtur, sicut alibi dixit: Beati mundo corde, quoniā ipsi deū videbunt, ait: Tanto tempore vobiscū sum, & non cognouistis me? Non enim me cognouistis, qui viso me secundum hominē, totum vidisse putatis. Qui videt me, vidit & patrem. Sed patrem nō vidistis, sicut ipsi fatemini, ergo nec me vidistis, quia ego in patre & pater in me est. Quod non localiter accipiendum est, nec sic esse potest, sed hoc est quod ait: Cognitio patris in cognitione filij, cognitio filij in cognitione patris est. Quae vtriusq; cognitio per spiritum sanctum fit, & haec sola est consolatio sanctorum in hoc seculo peregrinantium, quia subleuati, ferūt patienter, imò gratātur, quod eos mundus odit, exprobrat, eijcit, persequitur, flagellat, occidit: & tam in prosperis quā in aduersis, orante pro illis hoc spiritu gemitibus inenarrabilib. pro refectio ne habent flere, sicut scriptum est: Fuerunt mihi lachrymae meae panes die & nocte, &c.

Igitur quia propria spiritus sancti operatio hęc est, rectè alius paracletus dictus est. Sequiturq; hęc offerenda, Emitte spiritum tuum, &c. Hoc enim alio loco paracleto dato, hoc spiritu emisso, creantur homines noui, & sic renouatur facies terrae nostrae, q̄ maledicta est in peccato Adae, & damnata spinas & tribulos, pullulante carnis luxuria, germinat: renouatur, inquam, & nouam profert creaturam, cuius expectatio (sicut ait Apostolus) reuelationem filiorum Dei expectat, quae ingemiscit & parturit, vsque dum in illa reuelatione filiorum Dei, reue-

Regeniti non sunt homines, id est, solis naturalibus. Luc. 6. Christus corporali praesentia praeparabat Apostolos ad gratiam Spiritus sancti. Iohan. 14. Cant. 1. 2. Ibidem. Ephe. 5. 2. Non per solum Verbū, sed per Spiritum san. tum conceptae & impraegnatae animae fidelis. Psal. 67. Cognitio Dei est, per amorē, qui est Spiritus sanctus. Iohan. 14.

Iohan. 17. Iohan 14. Domine ostende nobis patrem. Matth. 5. Iohan. 14. Cognitio patris & filij per spiritū sanctum fit, & est sanctorum consolatio. Rom. 8. Rom. 8. Psal. 41. Emitte spiritum tuū, & creabuntur. Psal. 103. Gen. 3. Rom. 8.

Quomodo anima rectè benedicat domino.

reuelet semen Dei, quod per hunc spiritum, primum à baptismi gratia concepit. Indè in sequēti versu hortatur seipsam prægnans anima, benedicere dominum propter suā vehementem magnificentiā. Quæ benedictio vel gratiarum actio, si tantum labijs fiat, adulatio est apud Deum: si autē corde diligente illam, quam laudat magnificētiā, beneuolentia præmio digna iudicatur apud eū.

Psal. 103.

Vnde rectè magis internum animæ spiraculum, quàm linguæ plectrum hortatur ad benedicendum dominum. Talisq; cōfessio decora est, quā induit dominus, & ea tanquam luminoso amicitur vestimento. Causa benedicendi dominū magis in hoc versu expressa, hæc est, Extendens cœlum sicut pellem. Nā per hunc, de quo loquimur, spiritum sanctū extenditur cœlum, id est, scriptura prophetarum. Extenditur (inquam) sicut pellis, in qua nihil latet cum extensa fuerit Qui tegis (inquit) in aquis superiora eius, id est, excellentem illis viā charitatis in donis spiritus sancti superfundis Communionem, Vltimo festiuitatis die, manifestum est, ad donum spiritus sancti pertinere, de quo ait: Qui in me credit, flumina de ventre eius fluēt aquæ viuæ, hoc enim dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.

Extendens cœlum sicut pellem. *Iohan. 7.*

De processione eiusdem Spiritus sancti à patre filioq; procedentis. Caput VII.

Verba Christi digne pensanda.

SEd quia propositum nunc est, non solum partium consonantium in officijs, sed & diuinā quærere potentiā spiritus sancti, prætereundā nō hæc est sententia saluatoris, q̄ nō sola cōmēdat dignitas sensus sui, sed & reuerēda autoritas dicētis, maximeque quia cū clamore, vt attentos faceret, edixit. Sic enim scriptū est: In nouissimo autem die magnæ festiuitatis stabat Iesus, & clamabat dicens: Si quis sitit, veniat ad me & bibat, &c. Itaq; si auditores sumus non ingrati, & tali oratore digni, non solum quid dixerit, sed & quali tempore dixerit (nā & hoc ad rem attinet) cōsiderem° beneuoli, dociles & attenti. Dies festus erat Iudęorum Scænopegia. Quid sit scenopegia, nouerunt (inquit Augustinus) qui scripturas legerunt. Faciebant die festo tabernacula, ad similitudinē tabernaculorū, in quibus habitauerāt, cum educti ex Aegypto peregrinarentur in deserto. Iste erat dies festus, magna solēnitas. Celebrabant hoc Iudęi, velut reminiscētes beneficia dñi, qui occisuri erāt dñm. In huius festiuitatis nouissimo die stabat Iesus & clamabat, inuitans ad bibendum non qualescunq;, sed quosq; sitientes. Bene. Inter ea dum reminiscerentur, vt dictum est) beneficiorum Dei, dirigebatur ad eos clamor inuitantis ad populum Spiritus sancti. Nos aūt educti de Aegypto infidelitatis, liberati à captiuitate & seruitio spiritualis Pharaonis, & traducti per mare baptismi, nūc in eremo vitæ præsentis peregrinantes habitamus in tabernaculis, quæ sunt ecclesiæ vel cœnobia, in quibus militamus, donec ad regnum supernę hæreditatis perueniamus. Si ergò memores beneficiorum Dei festa celebramus, à malis operibus vacantes, & in contemplatione diuinæ bonitatis exultantes, qui per passionē vnici filij salutem nostram operatus est, clamorē inuitātis audimus, in siti currimus, bibimus, quia sic nobis benigna diuinitatis vena, scilicet spiritus sanctus, aperitur.

Scenopegia Iudæorum. *Leuit. 23.* *Mystica & vera festi huius celebratio.*

Quo ordine fiat eadem processio sancti Spiritus. Cap. VIII.

MAgna res & à Deo speranda, quam cōsiderare proposuimus, scilicet quo ad creaturam suam ordine veniat spiritus sanctus. Quod vbi animaduersum fuerit clarebit & hoc, quā rectè in Euangelio, procedens dictus sit. Ordo necessarius hic est, vt prius in creatura rationali, bona voluntas excitetur erga creatorem, consideratione beneficiorum eius. Hæc verò vt nō deessent, ille proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Quomodo (inquit Apostolus) nō cum illo nobis omnia donauit? Sed sunt homines ingrati, qui sicut in operibus mundi nulla beneuolētia laudant deum artificē, quos Apostolus percutit dicens: Qui cùm cognouissent Deū, non sicut Deū glorificauerunt, aut gratias egerunt, ita cùm prædicatur eis tāta charitas Dei, quòd pro nobis filium suum tradidit, non venerātur magnitudinē beneficij, sed irridentes vt stultitiam verbum crucis Christi. Tales spiritus nunquam dignatur, quia Deo odibiles, ingratitudine nimia legem naturalem pręuaricantur. Naturale nāq; est homini amantē redamare, & opus quod laude dignū, quodq; indignū sit, posse discernere. Quod quia vitio suo, videlicet quia ingrati sunt erga Deum, facere nolunt, meritò spiritus Dei semetipsum non credit eis, eosq; in desideria cordis ipsorum, in immunditiam, in passiones ignominiæ, & in omnē reprobum sensum, sicut Apostolus ait, traditos derelinquit. At verò quorum intuitum diabolicæ nō cæcauit telum inuidentiæ, cognoscentes ex operibus mundi artificem, venerantur illum, & beneuole sapientiā eius laudant in æquitate operum, magis autem incarnatum & passum pro omnibus audientes, Dei virtutem & Dei sapientiam Christum, diligunt, approbant, amplectuntur, honorant. Vnde est illud in Canticis

Deus ex beneficijs glorificandus. *Rom. 8.* *Rom. 1.* *Rom. 8.* *1. Cor. 1.* *Homines deo nimis ingrati, et reprobum traduntur sensum.* *Rom. 1.* *1. Cor. 1.*

Cant. 1. *Creator & ſpõſus: animæ & ſponſa.*

Oleum effuſum nomen tuum, ideò adoleſcentulæ dilexerunt te. Itaq; quemadmodũ in ſponſalibus, primum ſponſæ oſtenditur ſponſus, laudatur genus, fortitudo prædicatur, diuitiæ numerantur & forma commendatur, per quæ omnia mutuus affectus, voluntariusq; puellæ exigitur aſſenſus: & tunc demum per conuentum amoris, is, qui in ſuis placuerat, totus in ſeipſo cognoſcitur. Ita creator noſter prius animarum noſtrarũ in ſe excitat affectum, ſuorum oſtenſione operum, ſuæq; diuinitatis omnipotentiſsimæ & incarnatiõis ſacroſanctæ, fideli prædicatiõe, & deinde vbi ſeipſum placuiſſe viderit, confidẽter accedit, ſicut de muliere forti ſcriptũ eſt: Confidit in ea cor viri ſui, & plenitudinẽ ſui amoris, id eſt, ſpiritum ſanctum, in illam effundit. Ibi manifeſtat ille ſeipſum, quod nunquam per aliud fit, niſi per hunc, de quo loquimur, ſpiritum ſanctum. Idcirco iamiam paſſurus dominus, & poſt eandem paſsionem ſuam hunc ſpiritum daturus, dilectionẽ attentius cõmendabat, videlicet vt dilectio cordis humani, dilectioni Dei, qui eſt ſpiritus ſanctus, occurreret locumq; præpararet. Iã, vt ad ſuperiora reuertamur, talẽ dilectionis ſitim requirebat, quum in templo ſtans & clamãs dicebat: Si quis ſitit, veniat & bibat. Vbi & Scęnopegiæ feſtiuitas, quãdo memores beneficiorum Dei tabernacula faciebant, vt ſupra dictum eſt, ad ſimilitudinem tabernaculorum, in quibus habitauerũt per deſertum, quandò de Aegypto educti ſunt, feſtiuitas in quam magna, ſolẽnitatis eius typus erat, quæ noſtris in mentibus ſplẽdere debet, contemplantibus beneficia Dei, quæ per filium ſuũ redemptorem noſtrum magnificè nobiſcum egit, & ob hoc ſitientibus illum in ſeipſo contueri, quem in tantis ſuis expertæ ſunt beneficijs. In his nimirum clamor ille domini nõ ſurdas aures inuenit, dicentis: Si quis ſitit, veniat & bibat. Et exponens, quã ſitim quærat, quid bibendum offerat, adiungit: Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Qui credit in me, idem eſt ac ſi dixiſſet, Qui ſitit me. Quid enim eſt in Chriſtũ credere, niſi Chriſtum ſitire? Plus quippè multo eſt, credere in Chriſtum, quam credere Chriſto, vel credere Chriſtum. Credere Chriſto, ſubauditur, quod verum credat, vel credere Chriſtum, ſubauditur eſſe, non magnum eſt. Siquidẽ & dęmones credunt & contremiſcunt. At verò credere in Chriſtum, id eſt, per fidem ambulãdo tendere in Chriſtũ, venerari & amare verbum per quod omnia facta ſunt, amplius autẽ quod verbum caro factum, & habitauit in nobis. Qui ergo ſic ſitit, illi datur bibere de ſpiritu Chriſti. O quãta de inopia ſubleuatur creatura, vt cum creatore ſuo vnũ eundẽque ſpiritum habeat, qui ſolus æternarũ diuitiarum cumulus eſt, quo ita inebriatur & impletur vẽter animę, vt de illo fluant aquæ viuæ, ſcilicet dogmata diuinæ ſapientiæ, vt meritò dicatur fons hortorum, puteus aquarum. Igitur, vt ſupra dictum eſt, hic ordo conſuetus, hæc præparatio competens eſt ante aduentum ſancti ſpiritus, vt prius bona creaturæ voluntas erga creatorem excitetur, prędicatione beneficiorum eius, quia teſtante ſcriptura quæ dicit, Hominis eſt præparare animum, domini autem gubernare linguam, itemq; Hominis eſt diſponere viam ſuam, ſed domini eſt dirigere greſſus eius, hac, inquam, ſcriptura teſtante, naturale eſt, vt humanus affectus, id eſt, bona voluntas erga creatoris benefacta moueatur. Quod vbi non fit, ingratitudinis vitium & ſuperbientis animi contemptus eſt. Nam quod ait Apoſtolus: Deus enim eſt, qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate, ſupradictæ non repugnat ſententiæ. Siquidem hominis eſt animum pręparare, id eſt, bona velle, dum rationali ſenſu bonum diſcernit & approbat, ſicut idem Apoſtolus ait: Nam velle adiacet mihi, Deus vero hoc ipſum velle operatur, dũ gratia ſua cauſas agere, atque homini oſtẽdere dignatur, quarum intuitu voluntas eius ad amãdum Deum excitetur. Verbi gratia: Petri Apoſtoli fuit, vt vellet paratus eſſe cum domino in mortem & in carcerem ire, ſed hoc ipſum velle operatus fuerat in eo pater, qui Chriſtũ filium ſuũ in hunc mundum miſerat, & huic reuelauerat. Et quia Iudæis inuidentibus atque perſequentibus, hic & cæteri Apoſtoli ſuum velle Deo (ſicut iam dictum eſt) accõmodauerant, idcirco quod ſuum erat, perfecit Deus, mittendo illis ſpiritum ſanctum, quo accepto Petrus, qui iam velle habuerat, perficere quoq; haberet, ſcilicet, vt potenter pro Chriſto in carcerem & in mortem iret.

Prouer. 31. *Vbi non eſt amor, ibi non datur ſpiritus ſanctus.* *Iohan. 13.* *Iohan. 7.* *Si quis ſitit veniat ad me.* *Iacobi 2.* *Iohan. 7.* *Cant. 4.* *Prouer. 16.* *Phil. 2.* *Prouer. 16.* *Rom. 7.* *Luca 22.* *Matth. 16.*

Cur propriè Spiritus ſanctus procedens dicatur, cùm filius à Deo proceſſerit, ſicut ipſe ait: Ego enim à Deo proceſsi & veni.

Cap. IX.

Iohan 8. *Filius ſemel proceſſit, ſpiritus ſanctus ſæpe procedit.*

CVm & filius à patre proceſſerit, ſicut ipſe Iudæis loquitur, dicens: Si Deus pater veſter eſſet, diligeretis vtiq; me, ego enim à Deo proceſsi & veni, meritò quæritur cur propriè Spiritus ſanctus procedens dicatur. Ad quod facilis promptaquè patet reſponſio, quòd videlicet, quia filius ſemel miſſus, ſemel venit redimere mundum per incarnationis myſterium, & ſicut omnia per ipſum

ſemel

mel & simul facta sunt, ita & per ipsum omnia simel & simul restaurata sunt. Propter quod non præsenti tempore ait, Ego enim à Deo procedo, sed præterito, Processi, inquit, & veni. At vero Spiritus sanctus non semel neque cuncta simul electorum pectora perlustrat, sed diuersis temporibus venientes diuersis modis visitat, id est, gratiarum diuisiones, vnus idemque Deus ac dominus variè dispensat, de cuius sanctificatione ait filius: Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Duplex est enim operatio Dei. Et de alio opere Dei, quod per filium operatus est, scilicet de creatione omnium, scriptum est: Qui viuit in æternum, creauit omnia simul. Idcirco cum de Spiritu sancto loqueretur filius, dicens: Cùm venerit paracletus, quē ego mittā vobis à patre, spiritū veritatis, præsenti tempore ait: Qui à patre procedit. Et sicut luna corpus integrum semel in cœlo formatum est, semper autem beneficio solis, vt ab illo illustretur, indiget, quia lumine proprio non lucet: sic Ecclesia sancta semel in baptismo nata est, sed semper inter præsentis vitæ defectus variosque labores gratia sancti Spiritus visitari ac refici opus habet. Quapropter vultui diuinitatis assistere satagit, dum quotidie creatori suo pro beneficijs eius gratias agit, verbi gratia, dum in consecratione Eucharistiæ dignum & iustum esse confitetur, illi semper & vbique gratias agere, cum cœli cœlorumque virtutibus suas quoquè voces admitti deprecans: quia per Christum dominum nostrū & ipsa condita, & per eundem benedictum qui venit in nomine domini, redempta est. Hac enim maximè beneficiorum eius commemoratione vultui creatoris sui occurrit, & tanquam luna vero soli faciem cordis obijcit, sicque spiritu sanctificationis, & in illis qui fortè necdum acceperunt, initiatur, & in illis qui iam acceperunt, per adiectionem muneris perficitur.

1. Cor. 12. *Iohan. 5.* *Eccle. 18.* *Iohan. 15.*

Ecclesia, vt luna, sēper indiget lumine solis, id est gratia Spiritus sancti.

Rectè igitur Spiritus sanctus, qui à patre procedit, solus procedens dicitur: filius verò, quia non procedo, sed processi, ait, & veni, non procedens, sed genitus, vt verè est, asseritur. Processit enim ante omnia tempora, de corde patris natus: venit in tempore, ex Maria virgine incarnatus.

Filius genitus, Spiritus sanctus procedens.

Item vnde supra, & quod Spiritus sanctus sit capabilis humanæ animæ, quod est proprium diuinæ substantiæ.

Cap. X.

SI prudenter verba domini superius posita aduertimus, qui loquens de spiritu quem accepturi erant credētes in eum, Si quis sitit, inquit, veniat & bibat, &c. veram & perfectā sancti Spiritus diuinitatem, in his quoque agnoscimus, de qua nunquam aliquid aridus & inanis bibit Macedonius, omnesque alij quicunque blasphemando in Spiritum sanctum, æterni delicti rei conuincuntur. Quod vt manifestum fiat, primo ponendum est illud, de quo nemo dubitat, scilicet, potum hunc non carne, sed spiritu percipi, non ore, sed corde: non palato, sed ratione discerni. Quod autem bibitur, profectò bibentis interiora penetrat, suaque subtilitate capabile, crassiora atque ideò sui capacia complet receptacula. Constat igitur, quod Spiritus sanctus humanæ animæ capabilis sit, eiusque penetret interiora, vtpotè quem illa bibit, id est, in interiora suæ substantiæ recipit. At verò hoc diuinæ substantiæ proprium est, nihilque aliud humanum vel angelicū potest penetrare spiritum, præter ipsius omniumq; creatorem Deum, cui dicitur: Tu solus nosti corda omnium filiorum hominum, hic (inquam) solus implet animam spiritus. Nā quod homo arreptitius dęmone plenus dicitur, non sic accipiendum est, vt malignus spiritus spiritum hominis substantialiter introisse credatur. Vterque enim creatus est, neuter altero adeò subtilior, vt alter alteri capabilis, alteriusque capax sit. Sed ita plenus dæmone qs esse potest, quomodò mero aut febri interdū non incongruè plenus dicitur. Quod vtique secundum corpus accipitur, quia venas neruosque vel omnes occultos meatus corporis, non etiam animæ substantiam ingressa febris aut ebrietas, habitantem illic in suis sedibus fatigat animam. Igitur Spiritus sanctus Deus est, qnia capabilis est humano spiritui, sicut iam dictum est, Christo autore, qui ad bibendum illum sitientes inuitat animas, quo sensu & illud Apostoli accipimus: Misit Deus Spiritum filij sui in corda nostra, & talia quam plurima.

Iohan. 7. *Vera diuinitas spiritus sancti, quia anima humanæ capabilis.*

Actor. 1. *Anima arreptitij non substantialiter rect. per dæmonem.*

Gala. 4.

Item de processione Spiritus sancti in minore vel maiore visitatione, iuxta illud quod dictum est: Spiritus vbi vult, spirat.

Cap. XI.

CVm verò idem spiritus, humani cordis circuit profundum, nemo quidem scit, nisi ipse qui accipit. Flumina autem aquæ viuę cōsequenter de vētre eius fluentia, qui bibunt, de sapore magnitudinē infusi muneris agnos-

agnoſcunt. Vndè dominus in euangelio: Et *Iohan 5.* vocem, inquit, eius audis, ſed neſcis vnde *Flumina aqua viuæ.* veniat aut quò vadat. Flumen quippè aquæ viuæ, id eſt, affluentia ſalutaris doctrinæ, quę de ventre fluit in Chriſtum credẽtis, vox eſt ſpiritus vbi vult ſpirantis, qui vbicunq; ſpirauerit circuiens mentis vterũ, fontẽ aquæ viuæ, id eſt, ſenſum veritatis efficit, riuumq́; eius ad os dirigens, corporea voce induit, & in aures tuas emittit, perq́ue aures ad animã perfert, cui bibenti ſaporis qualitas verum perhibet, quia ſpiritus ſancti vox eſt, ſcilicet dum infuſus pectori, gratiam multis profuturam in electo vaſe componit. Siquidẽ nec ipſe qui accipit, ſcit vndè veniat aut quò vadat, licet ſciat & ſentiat quando venit & quando vadit, peracta viſitatione ſenſibili. *3. Reg. 19.* Quaſi *Sibilum auræ tenuis.* enim ſibilum auræ tenuis (vt ait Gregorius) ſubitò percipit, atq; hoc eſt quod de incomprehenſibili ſubſtantia æternitatis conſpicit. Verum per illum in Helia ſibilum auræ tenuem, frequentior viſitatio deſignatur, qua diuinitatis ſaporẽ deguſtat mens, quoties in contemplationis ſublimitate ſuſpẽditur. De illa magis viſitatione ad præſens pertinet opus, qua longè excellentius tunc mens humana clarificatur, quando ad publicũ quis mittendus eſt, vt ad ſalutem multorum, flumina de ventre eius fluant aquę viuæ, vel (vt ali- *Eſa. 26.* bi ſcriptũ eſt) vt à timore domini concipiens pariat, & ſpiritum ſalutis eius faciat ſuper terram. Quomodò miſſi ſunt patres noſtri Apoſtoli, vel Apoſtolici viri, & ſiqui ſcribendi of- *Eſai. 12.* ficio magis quàm acceſſu vel pręſentia corporis viuam nobis aquam emiſerunt, quam de hoc fonte ſaluatoris, de huius ſancti ſpiritus abundantia, feliciter hauſerunt. In his magnificẽtius tunc illud adimpletur, quod in Cãticis canticorum dicitur: Dilectus meus mi- *Cantic. 5.* ſit manum ſuam per foramen, & vẽter meus intremuit ad tactum eius. Subitò enim, dum neſcitur, inſilit ſpiritus ſanctus, & quaſi per foramen interius animę clauſtrum illabitur, intremiſcente protinus ad introitum eius in *Illapſus ſpiritus ſancti.* firmitate humani ſpiritus, ob inſolitum vigorem quẽ ſentit & pondus. At ipſe qui illapſus eſt, primitus familiari dulcedinis ſuæ blandimento, quaſi oſculo, pauitantẽ animam conſolatur. Deinde ſecundum opus, ad quod animam illam præparat, exurgens, verbi gratia, ſi hoc intendit, vt (ſupra dictũ eſt) de ventre eius fluãt aquæ viuæ, id eſt, largiora dogmata vitæ: exurgens, inquam, circuit animæ vterum, & circumeundo dilatat, breuem prius & anguſtum mirabili ſuorum incremento circulorum futurum eius ſignificans in diuina ſcientia profectũ, tanta nonnunquã magnitudine inundãs, ac ſi vnum de paradiſi fluminibus per dilatatum eiuſdẽ animę fluat alueum. Intereà miratur ipſa ſuimet amplitudinem, vaſtumq; ſinus ſui deambulatorium, verè ter quaterq́; beata, quæ (ſicut ſcriptum eſt) quia dilexit cordis munditiam, propter gratiam labiorum ſuorum, habet amicum regem, videlicet Chriſtum, à quo tale percipit donum. Impleta tandẽ menſura, quam dare *Prouer. 22.* vult hic ſpiritus (nam ſicut ſpirat vbi vult, ſic *Iohan. 3.* & diuidit ſingulis prout vult) vbi miraculũ *1. Cor. 12.* conquieſcit, & anima in ſeipſam reuertitur, tum verò recuſare non poteſt, quin ſurgat & dilecto aperiat, id eſt, ad doctrinæ miniſteriũ ſe accingat, & ea quę clauſa ſunt Chriſto corda aperiat ſemper voce, nonnunquam & literis amouere contendens peſſulum incredulitatis, ſicq́ue progrediens ad publicum, pręceptum exequitur, quod intus audiuit: Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tu- *Prouer. 5.* as diuide.

De die Pentecoſtes, quomodo dies quo data eſt lex, quinquageſimus computetur, à die qua in Aegypto agnus immolatus eſt, cuius ſolennitatis die Spiritus ſanctus datus eſt.

Caput XII.

PRimo illud prętereundum non eſt, diem illum, quo data eſt lex, in cuius rei me- *Quæſtio de die quinquageſimo.* moriam ſolennitas magna erat Pentecoſtes, de quo die ſpiritus ſanctus Apoſtolis datus eſt, diem (inquam) quo poſt tranſitum maris rubri data eſt lex filijs in monte Sinai, planè quinquageſimum fuiſſe ab immolatione paſchalis agni. Nonnulli enim, maximè qui cõputandi ſcientię ſtudent, cum legũt quartadecima die menſis primi immolatum fuiſſe agnum, mẽſe autem tertio, tertia die menſis, deſcendiſſe dominum corã omni populo ſuper montem Sinai, iam enim (inquit ſcrip- *Exod. 19.* tura) aduenerat dies tertius, & manè incaluerat, & ecce cœperunt audiri tonitrua &c. cum (inquam) hæc legunt, mirantur & hærent, numerum quinquagenarium à quartadecima die menſis primi vſque ad tertiam diem menſis tertij non conſtare probantes. Nam cum Hebræi ſolos lunares habeãt menſes, & luna primi menſis vndetriginta dies habeat, luna vero ſecundi triginta, profectò à quarta *Reſponſio, quod dies quinquageſimus eſt, in quo tabulæ legis datæ ſunt.* decima die primi, vſq; ad tertiam diem menſis ſecundi, non prætermittenda eſt quæſtio, quæ hoc modo ſoluitur. Tertia quidẽ die menſis ſecundi deſcendit dominus (vt prædictum eſt) ſuper montem Sinai, ſed vide quid poſt hęc ſequitur: Moyſi quoq; dixit: Aſcende ad dominũ tu & Aaron, &c. Solusq; Moyſes aſcendit ad dominum, & illi non appropinquabant. Venit ergo Moyſes & narrauit

plebi

plebi omnia verba domini atq; iudicia. Ac deinceps: Et manè, inquit, consurgens ædificauit altare ad radices mõtis. Et post pauca: Dixit aũt dominus ad Moysen: Ascende ad me in montem, & esto ibi, daboque tibi duas tabulas lapideas, & legem ac mandata quę scripsi, vt doceas filios Israel. Itaq; non tertia die mensis quando dominus super montem ascendit, sed die quarta, quandò tabulas & scripturam suam dedit, lex data est. Igitur diem datæ legis ab immolatione Paschalis agni quinquagesimum extitisse planum est. Qua die cùm datur Spiritus sanctus, mira nobis operum eius cõcordia commendatur, de qua sufficienter tractatum est à sanctis doctoribus. Sciendum quoque est, quod ex præcepto legis, hi dies quinquaginta, nõ ab ipsa Paschali vespera, qua immolabatur agnus, sed à subsequente prima sabbathi incipiebant numerari. Sic enim scriptum est in Leuitico: Feretis manipulos spicarũ primitias messis vestræ ad sacerdotem. Qui leuabit eum coram domino, vt acceptabilis sit vobis altera die sabbathi, & sanctificabit illum. Numerabitis ergò ab ipso die, in quo obtulistis primitiarum manipulos, septẽ hebdomadas plenas, vsque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, & sic offeretis sacrificium nouum domino ex omnibus habitaculis vestris panes primitiarum duos &c. Itaque à prima sabbathi, quam nos dominicam diẽ dicimus, id est, transacto magno die paschalis sabbathi, dies quinquaginta incipiebant numerari. At verò dominus noster illo die resurrexit, corpusque suum verè nouarum frugum ter ræ nostrę fasciculum, verus ipse sacerdos coram domino Deo patre suo leuauit, & sanctificauit. Nihil ergò quæstionis remanet, cur dies ille, quo Spiritus sanctus datus est, qui vtique à die qua resurrexit, quinquagesimus est, (sicut Iudæorum quoq; fuerit pentecostes: quia (sicut iam dictum est) non ab ipsa vespera paschali, sed à subsequente prima sabbathi, dies pentecostes incipiebant computari. Offeramus itaque domino hac die panes primitiarum duos, id est, pro duobus illi gratias agamus beneficijs, scilicet quòd vno eodemque spiritu suo & olim veteribus legem ac mandata scripsit in tabulis lapideis, sicut Moyses in Deuteronomio ait, Deditq; mihi duas tabulas lapideas scriptas digito Dei. Digitus enim Dei Spiritus sanctus est, & nunc nouis, id est, euangelicis patribus gratiam in tabulis scripsit carnalibus. Solennemque agamus diem post septem septimanas emicantem, & numero suo, id est, quinquagenario, iubilæum significantem, id est, dimittentem, quo ab omni debito dimissi, ad antiquam reuerte mur possessionem, quã perdidimus sub peccato venundati. Nam quomodò post septem hebdomadas festiuus hic dies erumpit, sic post mundi circuitum, in quo nunc laboramus, ille dies æternaliter festiuus effulgebit, qun iam non laborauimus, sed felici otio cõpositi, solem verum festo diademate coronatum spectabimus, mirabimur, laudabimus. Nunc secundum officium eiusdem diei, de eodem spiritusancto (vt cœptum est) prosequamur, Epistolam in capite ponentes, qua eius narratur aduentus.

Exod. 24. *Leuit. 23.* *Duæ causæ solennitatis pẽtecostes.* *Deut. 9.* *2. Cor. 3.* *Leuit. 25.* *Rom. 7.*

Quid significauit, quòd sonus factus est de cœlo adueniente Spiritu sancto.

Caput XIII.

Sonus qui adueniente Spiritu sancto repente factus est de cœlo, signum fuit soni qui in omnem terram exiturus erat, cœlis illis, quos nunc firmare veniebat, enarrantibus gloriam Dei, & firmamento constantissimæ fidei illorum annuntiante opera manuum eius, cum magnifico verbi tonitru & miraculorũ coruscationibus. Sic enim mox futurum erat, hoc spiritu per os illorum intonante Christi præconia, vt ad pœnitentiã commoueretur & contremisceret terra, & fundamenta montium, id est, corda superborum conturbarentur & commouerentur, súdito quoniam iratus est eis, nisi pœnitenti am egerint. Vnde & in Apocalypsi, cùm accepisset angelus thuribulum, & impleset illud de igne altaris, & misisset in terram, facta sunt tonitrua, & voces & fulgura & terræmotus magnus. Nunc ignis ille mittebatur, vndè & apparuerũt Apostolis dispartitę linguę tãquam ignis, ille (inquam) ignis mittebatur in terrã, quo angelus ille magni consilij, dudum impleuerat aureum thuribulum immaculati corporis sui, & nunc assumptus in cœlo sgebat quod dixerat: Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat?

Act. 2. *Psal. 18.* *Psal. 17.* *Apoca. 8.* *Esa. 9.* *Lucæ 12.*

Cur Spiritus sanctus, cuius natura est inuisibilis, visibilem foris ignem ostendit.

Caput XIIII.

Qvòd vero foris quoque visibilis ostensus est ignis, qui vtique non erat ipsa quæ inuisibilis est, substantia spiritus sancti: quòd, inquam, ignis visibilis ostensus est, signum nobis fuit diuinæ eius operationis, vt per effectus, quos nouimus, huius nostri ignis, intelligamus quid hic ignis, hic Deus, hic spiritus sanctus operetur in nobis. Est autem multiplex in rerum visibilium natura, visibilis ignis commoditas. Cœlum in sole & luna syderibusque miris ornatibus illustrat: terram autẽ non solum fuso desuper lumine

Multiplex effectus & commoditas ignis.

lumine lætificat, sed & beneficio caloris ad gignẽdum prouocat, & sinu eius recepta nutrit semina. Præterea de silicum venis exceptus, & competentibus alimentis enutritus, noctem nobis alleuiat, absentemque diem lux agit æmula, & innumera mortalibus præstat cōmoda, quibus vitę pręsentis iuuatur inopia. Ad-

Leuit. 6. *Num. 28. 19*

de, quòd tunc temporis ex iussu domini semper ardebāt in altari, sacerdote iugiter ligna subijciente, quodq; consumebat holocaustū, quodq; sacrificium sic dicebatur, eò quòd esset totum incensum. Sed inter cætera naturalia præclarum hoc habet ignis, quod diuisus in partes, mutuati non sentit detrimenta luminis, horum omnium significationes referri ad Spiritum sanctum & opera eius, his qualitatibus assimilari nouerunt, qui scripturas legunt. Igitur quòd in igne Spiritus sanctus ostensus est, signum fuit, non sibi, sed nobis, quibus diuina maiestas eius ab initio signis loqui consueuit.

Cur cùm Patris & Filij & Spiritus sancti vna sit substantia, magis Spiritus sanctus dicatur ignis. Caput XV.

NEc illud omittendum est, cur cùm vna sit substantia patris & filij & Spiritus sancti, màgis & penè sola persona sancti Spiritus appelletur ignis, & nonnunquam ignis domini, vt ibi: In igne enim domini deuorabitur omnis terra. Quod tamen mirum non videbitur, si ad memoriā reuoces, quia propriè vel naturaliter amor est iste Spiritus. Amor, inquam, vel charitas, qua pater filiū vel filius diligit patrem, Spiritus sanctus est, qui & bonitas vtriusq; dicitur & est. Nā si quęras, inquit Augustinus, quis omnia fecit, respondeo, Deus. Si quæras per quid? per verbum suum. Si quęras, quare? quia bonus est, omnia fecit. Et hæc trinitas vnus est Deus. Itaq; amor Dei Spiritus sanctus est. Amor autem tā spiritualis quàm carnalis reuera ignis dicitur & est, adeò sensibiliter calens, vt nemo amantium calorem eius nesciat. Sed cum Deo, cōsubstantialis amor suus sit, sic eodem amore suo Deus ignitus est, vt sine distinctione personarum dicatur Deus, & sit inuisibilis atque incorporeus ignis, iuxta illud Apostoli: Etenim Deus noster ignis cōsumens est. Veruntamen vbi personarum distinctione opus est, cùm quid cuiusq; personæ sit propriū distinguimus, sicut Deum patrem, vitam in se immortaliter viuentem: filiumque eius dicimus veram & incommutabilem sapientiam, per quam vniuersam cōdidit creaturam: sic Spiritum sanctum dicimus amorem eius, per quem cōcupiscit rationabilem & inhabitare appetit creaturā. Qui amor quasi ignis, imò vt verè ignis ad eandem appositā sibi tendit rationalē creaturam, sicut hic ignis visibilis semper in appositam tendit competentem sibi materiam. At illo igne, quæ conflatur, nō consumitur creatura, sicut hoc igne visibili consumuntur ligna, fœnum, stipula: sed quemadmodum aurum & argentum hoc igne liquescunt, neq; consumuntur, sed persistunt, & puriora sunt, sic illo igne, illo, vt ait Esaias, camino qui est in Hierusalem: Beata rationalis creatura, incōsumptibiliter liquescit in incendio huius amoris. in torrente huius voluptatis, semper pura, semper liquida, semper ardens amore, semper fruens Deo amatore, desiderando non indigens, fruendo non fastidiens.

Sopho. 1.

Spiritus sanctus amor est, ideo & ignis dicitur.

Heb. 12.

Pater, vita filius, sapientia: spiritus sanctus amor propriè dicitur.

Differentia inter ignẽ visibilẽ & inuisibilẽ.

Esai. 31.

Cur ita Spiritus sanctus in igne apparuit, vt de eodem igne linguas quoq; formare dignatus sit. Cap. XVI.

CVm igitur constet, rectè Spiritum sanctū in igne apparuisse, eò quòd hic Deus noster ignis consumens sit: quæritur & illud, cur sic in igne apparuerit, vt ex eodē igne linguas formare dignatus sit. Sed & hoc signo magnificè nobis eiusdem spiritus sancti commendatur operatio. Spiritus enim coæternus patri & filio per linguā, quę maximam habet cognationem cum verbo, non solum hoc expressit, quod eiusdem sit substantiæ, cum eodem Dei verbo, sed & hoc, quod per ipsum Deus pater suum nobis eloquatur verbum, sicut ipse in Psalmo dicit: Lingua mea calamus scribę velociter scribentis. Nanque vt aduerteremus, hunc eūdem Spiritum per illū Psalmi versiculū exprimi, ipse qui incarnationē filij Dei operatus est, cuius incarnationis ille Psalmus epithalamiū est, ipse, inquā, qui verbum bonum de corde patris eructatum, in vterum virginis humanæ naturę vniuit, nunc in lingua spiritus sanctus apparuit, vt idem ipsum verbum mentibus Apostolorum inscriberet, sic quoq; cōparandus calamo scribæ velociter scribentis. Quapropter cōgruè versus hic, lingua mea, cum pręcedēti, eructauit cor meum, in officijs quoq; cantantur apostolorum, quod tamen frequētius est in officijs virginum. Et rectè, quia verbū hoc in sinum virginitatis plenius atq; excellentius eructatum est, videlicet, ita, vt inde carnem assumeret: in cordibus autem Apostolorum ita, vt inde voce corporea sumpta, nobis audibile & intelligibile fieret. Igitur qa spiritus sanctus illa Dei patris lingua est, qua, velut calamo scribæ velociter scribentis, bonum verbum suum humanæ naturæ velociter, vt voluit, totum inscripsit, dicens, opera sua regi, id est, assumpto homini: vt idem om

Deut. 4. *Actio. 2.*

Cur in linguæ specie apparuit spiritus sanctus.

Psal. 44.

Spiritus sanctus lingua & calamus scribæ.

ninò, quòd ipse operari sciat & possit, rectè super apostolos ostẽsus est in lingua, quibus eiusdem verbi & incarnationis eius notitiã, vt eloquenter prædicare secundũ scripturas, homines hactenus idiotæ scirent. eadem calami velocitate inscribere veniebat.

Per hoc maximè cõsonat & cohæret Euangelio, quoniã impletum est hic, quod dicitur illic. Hęc locutus sum vobis apud vos manens. Paracletus autem spiritus sanctus, quẽ mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis. Ecce enim missus statim doctorem illum se profitetur, qui iuxta promissum sponsi in morte agonizantis, paracletus, id est, consolator filijs eius orphanis aduenerit. Doctorem inquam, qui illos doceat omnia, sed hoc signo profitetur, dum ostenditur in lingua, simulq; omnium edocet gentium loquelas, vt omnibus eloquerentur hominibus, ea de quibus soli docebantur interius, dei magnalia. *Iohan. 14.*

Quòd non, vt quidam opinãtur, apostoli vna tantum, id est, Hebræa lingua loquebantur, ita vt cuiq; genti sua videretur, quod miraculum, vt ait Beda, non loquentium esset, sed audientium.

Caput XVII.

ET non (sicut suspicantur nonnulli) sic in illorum vocibus omnes loquelæ atque sermones audiebantur, vt tamen vna tãtum lingua scilicet Hebræa, loquerentur: sed vniuscuiusq; nationis homini sua lingua videretur: quod, vt ait Beda, miraculũ non loquẽtium esset, sed audientium, id est, non illis qui loquebãtur, erat vera virtus, sed in audientiũ auribus prodigium, imò error, id est, non rei existentis erat sensus. Non, inquã, sic egit ille spiritus veritatis, nec sic opinatur de illo, quicunq; prudenter discernit, quid deceat magistrum illum, qui omnẽ veritatem docere venit. Superest enim, vt scripta quoq; illorum, quę dispersi per mundum vniuersum, diuersarum linguarum hominibus mittebant isti vnius tantum, id est, Hebraicæ linguæ literis eos asserant scripsisse, omnemq; hominem, cuiusque linguę, quicunque vidisset Hebraicos illorum apices, eodem miraculo suæ linguæ scripturam æstimauisse: Quod valdè ridiculum est: Saltem nos Latinos excipiant. Nam de nobis certum habemus, quia scripturas, quas Hebraicè aut Græcè conscripserunt, absq; translatoribus legere nequimus. Illud quoquè consequens est, vt quamcunq; ipsi linguam audirent, putarent Hebræam, quamcunque viderent scripturam, existimarent esse Hebraicam. Quod nimis friuolum, vt dictum est, ineptumque & erroneum, sanctoque spiritui probatur indignũ per omnia. Nec difficile est, hanc præsumptuosam suspicionẽ, scripturæ quoq; authoritate explodere. Et repleti sunt, inquit, omnes spiritu sancto, & cœperũt loqui varijs linguis, prout spiritus sanctus dabat eloqui illis. Cœperunt loqui varijs linguis, vt spiritus sanctus dabat eloqui illis, scripturę verba sunt, quibus omninò repugnat id, quod prędicta suspicio cõiectat. Loquebãtur ergo, nec falso videbãtur loqui, dabatq; verè spiritus sanctus eloqui illis: verùm, nouum hoc cãticum, vt canimus, ponens sanctificationis signum, vt in ore eorum omnium genera nascerẽtur linguarum. Nouum inquam, signum: Significabat enim, quòd ecclesia Deum, hactenus notum sibi in sola Iudæa, linguis omnium gentium deinceps esset locutura. Ita verò signum fuit, vt causa quoque efficiens, principiumque esset futuræ rei. Nam quomodò gentium magistri fierent, nisi per scientiam linguarum copiam habuissent conferendi cum eis sermonem? Quomodò, inquam, saltem respondissemus amen, super benedictionem illorũ cum quid dicerent, nesciremus? Turrim isti, ædificaturi erant, nunc tempore accepto & opere diuino, turrim, inquam, cuius cacumẽ cœlos tangeret, per quam futurum quisque metuens iudicium, in cœlum fugere posset. At illi, qui olim absque Dei magisterio, soloque humano opere, superbia duce turrim sibi extruere voluerunt, per quam ascenderẽt in cœlum, facta confusione linguarum, cùm prius esset terra labij vnius & sermonum eorundem, diuisi contra se, ac dispersi sunt. Igitur nunc, quandò Dei consilio turris corporis Christi (quod est Ecclesia) de viuis & electis lapidibus per vniuersum mundum ritè & ordinatè construitur: rectè omnes linguæ ad horum artificum ora reuocantur, ne, sicut ibi, cùm quis posceret lapidem, alius offerebat bitumen, cùm peteret aquam, porrigebat trullam: ita hic, cum structores nostri annuntiarent pacem, nos suspicaremur bellum: cùm prædicarent regnum Dei, nos putaremus gloriam mundi.

Verè diuersis linguis locuti sunt & scripserunt Apostoli.

Iohan. 16.

Actor. 2.

Mysterium in gentibus linguarum

Psal. 75.

1. Cor. 14.

Gen. 6.

Alter Apostoli, quam Babylonij, turrim ædificauerunt.

1. Pet. 2.

Quàm congruè spiritus sanctus in Apostolos hora tertia aduenerit.

Cap. XVIII.

OPportunè spiritus sanctus, omnium arbiter sacramentorum, hora tertia super Apostolos adueniens, viuificis eandem horam dedicauit mysterijs, qua homines adhuc sobrij & carnalibus cibis adhuc ieiuni, primùm quærere debent regnum Dei. Nam quia Dominus noster, qua nocte tradebatur, post typicam agni cœnam, sacram

1. Cor. 11.

Dua causa, cur Eucharistiam instituit dominus post cœnam.

O corporis

corporis & sanguinis sui tradidit Eucharistiã, fortè parum aut nihil referre arbitraremur, vtrum pransi an ieiuni ad illud vitæ epulum accederemus. At ille ratione & articulo temporis agebatur, vt tali hora sacramentũ illud condere non moraretur. Ratione: quia non ante consummationẽ veteris, inchoandus erat ordo noui sacrificij: articulo tẽporis, quia statim capiendus, & ad passionẽ ducendus, aliud non habebat spatium, vt ante mortẽ suã hoc hæredibus suis conscriberet testamentũ.
Matth. 26. Vnde cùm illis tradẽs sanguinis sui calicem, dixisset: Bibite ex hoc omnes, hic est enim calix sanguinis mei. &c. statim addidit: Dico autem vobis, nõ bibam amodò de hoc genimine vitis, vsq; in diem illum, cùm illud bibam
Luc. 24. Iohan. 21. vobiscum nouum in regno patris mei. Et quidem cum in regno patris, id est, cùm iam factus immortalis, post resurrectionem suam cum discipulis suis manducauit & bibit: potuit tunc primùm tradere illis corpus
Hebr. 9. suum, & calicem noui æterni testamenti, sed nunc magis ordinatè egit, quia testamentum ratum non fuit: nisi, vt ait Apostolus, mors interuenerit testatoris. Igitur spiritus sanctus, qui huius & omnium sacramentorum author & virtus est, congruè hora tertia dari dignatus est, vt tempus ostenderet, quo sua quoque sacramenta dari vel celebrari magis conueniret. Vnde rectè vniuersalis Ecclesiæ conuentus, magis hac hora (nisi fortè dies ieiunij sit) congregari consueuit, & dicta hora tertia, quæ cæteris illustrior est, ob honorem eiusdem spiritus sancti, solennia Missarum celebrari astantibus choris, cum psallentio communi. Nec cuiquam hæc diuina traduntur mysteria, post cibum corporis, nisi vrgeat ea, quę retardari non potest, instantis necessitas mortis.

Hora tertia debet Missa celebrari, non post cœnam.

Quòd signa prædicta spiritus sanctus visibiliter quidem ostendit, sed inuisibilis inuisibiliter operatus est, & intrinsecus corda repleuit.

Caput XIX.

Matth. 5. ET hæc quidem, quæ dicta sunt, extrinsecus visa vel audita sunt: intrinsecus autem omnis erit gloria, cuius hæc desoris apparentia signa fuerunt. Intus enim beati apostoli mundo corde Deum videbant animarum suarum secreta magna cum maiestate
Psal. 45. Eccle. 24. Psal. 103. Actor. 2. Matth. 9. Iohan. 14. subeuntem, suamque fortitudinem largiflua dulcedine temperantem, vt adhuc fragilia mortalium hominum pectora, non tàm miraculo potentiæ terreret, quàm intimo sensu gratiæ lætificaret. Ibi enim erat, de quo dictum est: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Item: Spiritus enim meus super mel dulcis. Item: Et vinum lętificat cor hominis. De quo & Iudæi, quasi diuinantes, musto, aiunt, pleni sunt isti. Ibi, inquam, id est, in nouos vtres cordium, missum erat feruidum diuinæ substantiæ mustum, Spiritus sanctus, sicut ait illis, promittẽs eũ dominus Christus: Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit & in vobis erit.

Quanta dulcedine repleuit Apostolos spiritus sanctus.

Quòd non eo minor sit spiritus sanctus, quia capabilis est humano spiritui, cùm idem de patre & filio debeat intelligi.

Caput XX.

IN vobis, inquit erit: Capabilis enim, vt superius iam dictum est, humano vel angelico spiritui, spiritus sanctus est. Quod cùm *Error.*
sufficere posset ad probandam eiusdem verã diuinitatem, quidam hæreticorum in suæ potius perfidiæ verterunt argumentum. Dicentes enim, patre filium esse minorem, spiritũ *Psal. 57. Cõfutatio.*
quoque filio minorem huic asserere voluerunt, quòd in nobis sit, atq; humanarum patiatur contagia animarum. Sed hoc dicendo, peccatores errauerunt, & falsa loquuti sunt. Consequitur enim eos, vt nec patrem nec filium confiteantur esse Deum. Paria nanque, imò eadem dicta sunt, sicut exempli gratia, hodiernum probat Euangelium. Vbi *Iohan. 14.*
cùm dixisset filius: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, protinus adiecit: Et pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Igitur cùm spiritum sanctum negãt esse Deum, eò quòd dictum sit, apud vos manebit, & in vobis erit, consequitur, vt nec patrem nec filium fateantur esse Deum, eò quòd de patre & de se dicat filius: Veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Sed his explosis, & cum *Apoca. 9.*
fumo suo, cum quo de puteo abyssi tãquàm locustæ exierunt, euentilatis, hoc potius in argumentum veritatis Catholica fides arripit, deum esse spiritum sanctum comprobans, eò quòd humano spiritui capabilis sit: quod proprium diuinę est substantię, sancto spiritui cum patre & filio commune, qui vnus & solus Deus nullius capax, suæque creaturæ rationali capabilis est.

Quòd licet Apostolis dictum sit, de spiritu sancto, quia apud vos manebit, proprium tamen filij Dei signum fuerit, quod dictum est Iohanni: Super quem videris spiritum descendentem sicut columbam, & manentem in eo.

Caput XXI.

SCiendum verò, quia in eo quod ait dominus discipulis suis de spiritu sancto, apud *Iohan. 14.*
vos manebit & in vobis erit, longè differentem modum mansionis, ratio cogit accipi, ab eo quod in vnigenito Dei filio idem spiritus

Iohan. 1.

ritus mansit, de quo dictum est: Super quem videris spiritum descendentem sicut columbam, & manentem in eo, hic est qui baptizat.

Quæ manendi differentia si rectè animaduersa fuerit, simul & illud clarebit: cur cùm tota trinitas apud dilectorem suum mansionem faciat, sępius & quasi singulariter hoc de spiritu sancto scriptura sacra contineat.

Duplex modus manendi, quo manet spiritus sanctus in sanctis.

Manere spiritum sanctum in creatura sua, duobus modis accipimus: Vnus quidem modus est manēdi, cum illa creatrix substantia, per seipsam creaturæ replens substantiam, semper inhabitat, quod de beatis angelis sanctorumq; hominum spiritibus, qui iam cum

Vno per substantiam.

Deo sunt, carne soluti, nō est dubitādum. De his autem, qui adhuc in carne mortali sunt, non idem est arbitrandum: quia, quādiu corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, multis varietatibus subiacet, & nūc quidem dilatato corde, si valdè perfecti sunt, visitationem illā merentur: quæ, vt ait Gregorius, significatur in Helia per tenuem aurę sibilū: virtutemque resumunt, vt idem Helias, qui

3. Reg. 19.

post eūdem sibilum regna vertit, reges alios vngens, prophetamq; Helisęū: nunc deficiente animo trepidāt, vt idem rursus, qui paulò ante verbo cœlum clauserat, & nūc propter

Altero, per fidem.

verba mulieris per deserta fugiebat. Alius verò manendi modus est, cùm per fidem inhabitare incipiens, Ecclesiam suam nunquā in infidelitate derelinquit, vel cætera charis-

Heb. 13.
Cant. 6.

matum dona semel tribuens, postea nunquā subtrahit. Verbi gratia: Paulo Apostolo datam sapientiam, non sic per tēpora distrinxit, vt nunc affluente dono sapiēs, nunc relabente

Ezech. 10.

fieret insipiens. Et de hoc quidē modo dicit: Nō te deseram neq; derelinquam. De modo autem supradicto: Auerte, inquit, oculos tuos, quia ipsi me auolare fecerunt. Itemque de hoc modo scriptum est: quia quatuor animalia incedentia non reuertebantur, sed vnumquodque ibat ante faciem suam, id est,

Ezech. 1.

in proposito suo permanebat. De modo autem supradicto: Ibant, inquit, & reuertebantur in similitudine fulguris coruscantis. Nec

Aliter in Christo quā in sanctis semper manet spiritus sanctus.

quisquam mortalium extitit, in quo hic spiritus, qui diuini amoris substantia est, æterna statione requiesceret, præter illū virū vnum quem septem mulieres, id est, septem huius

Esai. 4.

spiritus gratiæ, semel apprehenderunt, semperque tenuerunt: propter quod & dictum

Iohan. 1.

est: Super quem videris spiritū descendētem & manentem in eo: non quòd tunc primum in illum spiritus descenderit, quippè qui totam plenitudinem in se corporaliter habitantem ab ipsa cōceptione habuit, sicut scriptū

Coloss. 2.
Prouer. 9.

est: quia sapientia ędificauit sibi domū, scidit columnas septē, id est, sapientia Dei patris in ædificatiōe vel cōceptiōe sui corporis statim septem, spiritus sui, gratias adhibuit: sed fidei præcursori & testi eius signum opportunum datum est, vt sciret, quale de illo testimonium perhibere deberet. Secundum fidem autem & cętera charismatum dona singulis, prout vult, ipsis diuisa, semper, vt dictū est, in ecclesia sua, spiritus sanctus habitabat.

1. Cor. 12.
Cur potius spiritus sanctus quam pater aut filius in nobis manere dicitur.

Quæ dona, quia propriè sancti spiritus opera sunt, iccirco sępius & quasi singulariter, vt supra dictum est, mansionem sancti spiritus in nobis scriptura sacra commendat, cùm tota trinitas capabilis sit, & mansionem sibi in nobis faciat: quia nunc in nobis peregrinantibus per illa dona sua Spiritus sanctus inhabitat, in futuro autem æternis complexibus ipsa trinitatis inhabitabit substantia.

Quòd vbique esse non nisi Deus posit, vndè Spiritus domini, quia repleuit orbem terrarum, deus est.
Cap. XXII.

Sapient. 1.
Spiritus sanctus replens orbē terrarum.

Nihilominus & per hoc quod cantamus ad introitum: Spiritus domini repleuit orbem terrarum, diuinā eius ecclesia catholica prædicat potentiam. Quis enim nisi Deus hic esset, diuisis Apostolis per orbem terrarum, quomodò vno & eodē tempore posset omnibus adesse? Verbi gratia: Thomæ in India, Petro vel Paulo Romæ: imò cum per annos singulos, tam sabbatho sancto Pentecostes, quàm sabbatho paschæ, baptismi sacramenta sancta celebrat Ecclesia, quòd absque sancto spiritu nullā noscitur virtutē habere, quomodò in toto orbe terrarū, quo iā ecclesia diffusa est, posset adesse, vt in fontes plenitudo eius vbiq; descēderet, vbiq; spiritualis equitatus Pharaonis, id est, peccatorū omniū turbas, fluctibus operiret? Sic enim orbē terrarū illū replere dicimus, vt ecclesiā vniuersam, quę per orbem terrarum diffusa, intelligere debeamus. Mundi enim elementis vel corporibus inanimatis diuinitas nō capitur, sed sanctam ecclesiam vbique replere rectè creditur. Quodque magis dignum verumq; diuinæ maiestatis eius est signū, ipsum eiusdem ecclesiæ caput implet, sicut scriptū est: Iesus autem plenus spiritu sancto regressus est à Iordane. Diuinam igitur eius vbiq; te-

Luc. 4.

stamur esse præsentiā, cantando in introitu: Spiritus domini repleuit orbem terrarum, iam dicto sensu huius enumerationis illud respiciēte, quod ecclesiam adhuc paruulam, sed toto orbe terrarum diffundendā, id est, Christi discipulos repleuit, progenitis in ore

eorum pro signo vniuersis orbis terrarũ lin-
Spiritus sãctus sciẽtiã habet vocis guis. Quod verò sequitur: Et hoc quod cõ-
tinet omnia, scientiam habet vocis: cur sapi-
Sapient. 1. entia dixerit, manifestum est, ex eo quod ad-
didit: propter hoc qui loquitur iniqua, non
poterit latere: vel quod præmisit: & nõ libe-
rabit maledictũ à labijs suis, quoniã rerum il-
lius testis est Deus, & cordis eius scrutator
est verus, & linguæ illius auditor. Per quę cõ-
stat sic esse dictum, scientiam habet vocis, ac
si dixisset, nouit, qua mente quisque loqua-
tur. Veruntamen in ratione præsentis officij
scientiam linguarum respicit, quarum diuer-
sitatem dando fidelibus suis magnificè pro-
bauit, scientiam se habere omnium, per quæ
potest vox humana variari.

Quòd sancti spiritus effusio, totius sit diuini operis confirmatio. Caput. XXIII.

BEnè supradicto sancti Spiritus operi cõ-
Psal. 67. gruit hæc offerenda: Confirma hoc De-
us, quod operatus es in nobis. Nam vt noue-
rimus, quia spiritus sancti effusio totius diui-
nitatis confirmatio sit, hoc primo dicendum
est, quid ante aduentum eiusdem sancti spiri-
tus in Apostolis suis dominus operatus sit,
Matth. 16. fidem vtìque in illis operatus est, quæ ex ore
Fides apostolorũ ante aduentum spiritus sãcti infirma. Petri pro omnibus sonuit: Tu es Christus,
filius Dei viui. Sed hæc quàm infirma fuerit,
antequàm Spiritus sanctus aduenlret, cunctis
liquet scientibus, quia Petrus, idem Aposto-
Luc. 22. lorum princeps, vnius ancillę voce territus,
Iohan. 21. illum, quem, vt iam dictum est, Christum fi-
lium Dei viui cõfessus fuerat, se nosse nega-
uit. Vbi verò spiritus huius donum accepit,
nec Romani principis imperium timuit, sed
vsque ad mortem confitens, eadem morte
sua Christum clarificauit. Fidem igitur spi-
ritus sanctus in Apostolis confirmauit, atq;
ideò benè, vt dictũ est, in offerẽda canimus:
Confirma hoc Deus. Cõfirma Deus hoc, quod operatus es in no-
creat. bis, vt per eundem spiritum fides eadem in
Psal 67. nobis confirmetur, subiungentes, à templo
Iohan. 4. tuo, quod est in Hierusalem, id est, ab eccle-
sia Apostolica, quæ vtiquè cœpit ab Hierusa
lem, id est, à Iudæa, sicut alibi loquitur ipse
dominus, quia salus ex Iudæis est. Per eun-
dem, inquam, spiritum cõfirmari poscimus,
quia præter hunc quicquid credimus, quic-
quid baptizamur, quicquid molimur, infir-
mum & vacuum esse comprobatur. Nam &
cœli, scilicet ordines supernorum spirituum,
in eo quidem firmati sunt verbo domini, vt
in sua natura rationales essẽt & æterni, & spi-
ritu oris eius omnis virtus eorũ firmata est:
qua in similitudine Dei, id est, in sanctitate
Iob. 24. persistunt. Vndè alibi scriptum est: Spiri-
tus eius ornauit cœlos.

In reliquis præsentis hebdomadę officijs,
cùm penè omnia sancti spiritus nomen per-
sonent & gratiam, sola possunt Euangelia fa-
cere quæstionem, quid ad aduẽtus eius per-
tineant solennitatẽ. Quapropter de illis bre-
uiter aliquid dicendum est, ad hoc duntaxat,
vt eorum, cum singulis officijs, quibus depu
tata sunt, appareat concordia.

De Officio secundæ feriæ.

Cap. XXIIII.

FEria secunda legitur hoc Euangeliũ: Sic *Euangeliũ.*
Deus dilexit mundũ, vt filiũ suũ vnige- *Iohan. 3.*
nitũ daret, vt omnis qui credit in ipsum, non
pereat, sed habeat vitam æternã, & reliqua. *Epistola.*
Hoc quod dictum est, non quidem per se ci- *Actor. 10.*
tius liquet, quid ad præsentem pertinet solen *Cõsonãtia*
nitatem, sed quæ præmittitur lectio Actuũ *epistolæ cũ*
Apostolorum, considerata, confestim quasi *Euangelio.*
luminis radius causam eius elucidat. Loquẽ-
te, inquit, Petro, cecidit spiritus sanctus super
gentiles, qui audiebant verbũ. Et obstupue-
runt ex circuncisione fideles, qui venerant
cum Petro, quia in nationes gratia spiritus
sancti effusa est, &c. Iccirco nanq; prædictũ
Euangeliũ cum hac ponitur lectione Actuũ *Actor. 10.*
Apostolorum, vt cõprobetur hoc opus spiri
tus sancti, quo gentibus pœnitentiam ad vi-
tam dedit, non esse factum mutabilitate cõ-
silij, cùm filius antequam pateretur, idẽ vo-
luerit, licet per seipsum tunc gentibus prædi-
care noluerit, imò discipulos mittens dixit
eis: In viam gentium ne abieritis: Nam quòd *Matth. 10.*
hic ait Petrus: In veritate cõperi, quia nõ est
personarum acceptor Deus, sed in omni gen
te, qui timet Deum, & operatur iustitiam, ac-
ceptus est illi: Hoc in Euangelio testatur fili-
us Dei dicens, missum se esse, nõ ad iudiciũ,
sed ad salutem totius mundi: & subiungens,
absque distinctione Iudæi atq; gentilis: vt o-
mnis qui credit in ipsum, nõ pereat, sed ha-
beat vitã æternam, & cętera quæ sequuntur.
Adeò nihil quidẽ per se gentibus prædicauit
Christus, sed de illarum salute suique apud
illas glorificatione multa prædixit. Sic Isaac *Gen. 27.*
nihil quidẽ per seipsum iuniori filio suo Ia- *Mysterium*
cob de afferẽdis sibimet cibis mandauit, sed *veteris historiæ de I-*
per cõcorporalẽ illi Rebeccam Iacob subin- *saac.*
troductus est, cùm ille benedictionẽ Esau
primogenito suo dare disponeret. Nam Isaac
Christum, Esau populum Iudaicum, Iacob
gentilẽ, Rebecca mater significat sancti Spi-
ritus gratiam. Rebecca nãq; cõsulente, id est,
sancto spiritu cõsilij prouidente, iunior ille
filius scilicet gentiũ populus, Ingreditur ad
Isaac, videlicet ad Christũ, tardante foris E-
sau, & occupato in venationib. Id est, priore
populo intento ceremonijs carnalib. Ingre-
ditur,

inquā, iunior populus cum obseruatione decem mādatorum legis, quę tradita sunt populo priori, & sciētia legis & prophetarum perornatur, velut ille Iacob à matre indutus est
Galat.5. *Actor.10.*
valdè bonis vestibus Esau, habens circa manus collumque pelliculas hędorum, id est, apertam proferens cōfessionem peccatorum, ciboséq; offerens, id est fidem, quæ operatur per dilectionem, eandem præripit benedictionem, quæ in Apostolos descendit, sicut audiuimus in supradicta lectiōe. Adhuc loquēte Petro cecidit spiritus sanctus super omnes, qui audiebant verbum, & erant loquentes linguis & magnificantes Deum.

Psal 80. *Cibauit eos ex adipe frumenti*
Magnitudinem tantæ benedictionis hic introitus innuit: Cibauit eos ex adipe frumēti, & de petra melle saturauit eos. Per hoc enim fœlicitas gentium innuitur, quę per spiritum sanctum, interiorē sacræ scripturæ, tanquam homines rationales, percipiunt medullam, cùm Iudæi carnales, tātum exteriorem, vt irrationalia pecora, sectentur paleam. Sermo nanq; diuinus frumentum est, in quo literæ superficies, palea, sensus verò Spiritualis qui à nobis quęritur, medulla est. Vnde liquet, quòd Spiritus sanctus quasi pinguedo diuinæ substantiæ sit, de quo in Psalmo dicitur: Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, quia videlicet eius inspiratio verbi Dei pinguedinem nostris animabus inserit.
Et de petra melle saturauit eos.
Cibauit, inquam, Ecclesiam de gentibus ex adipe frumenti, vt dictum est. Saturauit etiam eos melle fluente de petra, id est, doctri-
Coloss.2. *Iohan.14.*
na & sapientia & solutione arcanorum, quæ præcesserunt de domino Iesu, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientię absconditi. Propter quod de eodem spiritu in communione dicitur: Spiritus sanctus docebit vos, quæcunq; dixero vobis. Offerenda, intonuit, nō dubiè ad hoc ipsum congruit, quia per Spiritum sanctum apparuerunt fontes aquarum, id est, intellectæ sunt scripturæ prophetarum.

Quòd Spiritus sanctus extra catholicam non datur ecclesiam.

Caput XXV.

Extra ecclesiam Apostolicam nō datur spiritus sanctus.
IN officio tertiæ feriæ prædicatur nobis, extra catholicam Ecclesiam non posse dari spiritum sanctum: solisq; apostolicæ fidei prę sulibus esse datum vt per impositionē manus ipsorum hi, qui confirmandi vel ordinādi accedunt, accipiant eiusdem spiritus sancti donum. Sic enim habet, quæ in hoc officio
Actor.8.
posita est, lectio Actuum Apostolorū: Cùm audissent Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum dei, miserūt ad eos Petrum & Iohannem: Nondum enim in quenquam illorum venerat spiritus sanctus, sed baptizati tantum erant in nomine domini Iesu. Tunc imponebant illis manus, & accipiebant Spiritum sanctum. Et vt sciamus nō nisi per Apostolicę fidei ianuā intrari debere in sanctam ecclesiam, nec aliter accipi spiritus sancti gratiam, congruè lectioni huic coniungitur hoc Euangelium, in quo dominus ait: Amen amen dico vobis, qui nō intrat per ostium in ouile, sed ascendit aliundè, ille fur est & latro, &c. *Non intramus in ouile nisi per fidē Apostolicā.* *Iohan.10.* *2 Tim.3.* *Iohan.15.*
Passim per libros patrum sententiæ reperiuntur, quibus confirmatur, talium sacramenta, speciem quidē pietatis habere, virtutem autem eius abnegare: quomodò palmes cum fuerat abscissus de vite, palmes quidem est, sed iam fructificare non potest: & manus cùm abscissa fuerit de corpore, manus quidem est, sed corporis vitam, sensumq; in se retinere non potest. Quapropter cùm baptizati à talibus, ad catholicā reuertuntur ecclesiam, non quidem repetitur in illis lauacrum carnis: siquidem baptizati sunt in nomine patris & filij & spiritus sancti: multæ quippè hæreses sic quoq; baptizant, sed per impositionem manuum accipiunt spiritum sanctum, quem foris (vt dictum est) accipere non poterant. *Reconciliatio per manus impositionem.* Hoc igitur, vt supradictum est, officio declamatur, foris non dari spiritum sanctum, sed intus per episcopos, quorum est manus imponere, ex successione Apostolorum, quorum & illa vox est in introitu, manus imponentium & dicentium: Accipite iucunditatē gloriæ vestræ, gratias agētes Deo, qui vos in cœlestia regna vocauit. Quod de apostolicis sumptū epistolis parcè à litera detortū est. Nam pro eo quod dn̄s ait: Accipite spiritum sanctū, isti verecundè vtētes eius vice dicunt: Accipite iucunditatem gloriæ vestræ: *Accipite iucunditatē gloriæ vestræ.* *Iohan 20.* Siquidem Paulus ad Corinthios scribens, qui ab eiusmodi furibus & latronibus, quos in supradicto Euangelio dominus percutit, multifariè subuersi fuerant, *2 Cor. 1.* *Ephe.5.* id est, à pseudoapostolis, quia gloria vestra sumus ait: Et in alio loco: Gratias, inquit, agentes Deo, &c. Catholicorum quippè atq; orthodoxorum gloria est, quòd per ostium intrauerunt ouile ouium, id est, per fidem illorum, qui non suam, vt hęretici, sed Dei gloriam in spiritu sancto quærunt. Vnde & in cōmunione canimus: Spiritus qui à patre procedit, ille me clarificabit. Quod idem est, ac si dixisset: Spiritum, qui à patre procedit, quicunq; dabunt vel accipient, nō suam sed Dei gloriam vel glorificationem quærēt: *Iohan.16.* *Gloriā Dei catholici: Hæretici suam quærūt.* In offerenda quoq;, Portas cœli aperuit dominus, donum sancti spiritus prędicatur, quo scripturæ sacræ apostolis, & per Apostolos nobis

apertæ sunt, vt manna verbi Dei plueret nobis dominus in abundantiam, quorum authoritate ecclesia catholica ab insurgentibus in se hæreticis exaltatur, sicut in sequẽti versu canimus.

Quod ieiunium æstatu ipsa pentecostes hebdomada celebrandum sit. Cap. XXVI.

Rom. 5. IN officio quartę ferię prædicamus eã, quę per spiritum sanctũ data est, ecclesię multiplicem scientiam, consonãtibus maximè his, quæ ieiunio deputatæ sunt euãgelicis ac propheticis lectionibus. Illæ nanq; lectiones trium dierum ieiunij magis cõsonant officiorũ partibus reliquis, non solum sensu, sed interdum & litera, vt ille introitus: Charitas Dei diffusa est in cordib. nostris, qui de lectione epistolæ, quę ieiunio deputatur, sumptus est. Vnde satis Ecclesiasticè & hoc Romana censet authoritas, vt semper in hac sacra pentecostes hebdomada, siue tardius siue temperius termini occurant, ieiuniorum celebretur solennitas, quod ab antiquis quoq; præfinitum esse Apostolicis, non dubia testantur ipsorum scripta. Non enim ab illis tradita est noua hæc allegoria, secundum quam visum est quibusdam nostrorum, à prima hebdomada Martij tres obseruare hebdomadarum τεσσαρεσκαιδεκάδας, vsq; ad natale domini ad similitudinem trium τεσσαρεσκαιδεκάδων, quas Matthæus in Christi generatione contexuit. Sed quia primum ieiunium veris, secundum æstatis est, & terminus quadragesimæ nunquam ante veris initium, pentecostes verò nunquã ante æstatis occurrit introitum: placuit iure venerandę matri Romanę ecclesiæ, in prima quadragesimæ hebdomada, & in ipsa pentecostes solennitate, ieiuniorum eorundem officia præfigere, nec vnquam propter velocitatem aut tarditatem terminorum eadẽ confundere. Nec verò contristat aut obscurat, sed magis illustrat obseruantia ieiuniorum, illam de aduentu sancti Spiritus solennitatẽ: quippè quia delitię Sãcti spiritus, delitiarum carnalium fastidium important electorum mentibus: & quia spõsus ablatus est, ieiunandum est filijs eius, hoc Spiritu sancto paraclito, sic suam dispensante gratiam & cõsolationem, vt delectentur gemitibus inenarrabilibus, gementes vt columbæ, gemitumq; pro cantu habentes. Igitur hæc officia secundum ieiunium, quomodò suis in partibus consonent, breuiter est aperiendum.

Ieiunium pentecostes rationabiliter ab ecclesia Romana institutum.

Ieiunium non contristat solennitatem spiritus sancti.

Matth. 9. Rom. 8. Mich. 2.

De officio quartæ feriæ. Multiplicem ecclesiæ scientiam per Spiritum sanctum esse datam. Cap. XXVII.

Dan. 1. PRimò officium quartæ ferię, multiplicẽ, vt supradictũ est, prędicat Ecclesiæ scientiam: qui iuxta quod ait Daniel, pertransibunt plurimi & multiplex erit scientia: studio virorum illustrium, qui spiritu sancto illuminati sunt, de libris Moysi pacisq; prophetarum scriptis tanta creuit copia librorum, vt nos legentes, tanquam lassi conuiuæ, plura relinquẽtes, videamur absistere. Hoc mysticè sanctum nobis innuit Euangelium, de quinque panibus & duobus piscibus satiatis quinque millibus hominum, & duodecim cophini ex fragmentis impleti sunt. Aucti sunt enim domini benedictione, sancti spiritus effusionem significante: quo dato, lex & prophetæ inter studia tractantium, sicut illi panes inter ora comedentium multiplicati sunt. De quo spiritu in lectione prima dicit sapientia: quia spiritus domini repleuit orbẽ terrarum, &c. Et Esaias in lectione secunda: Noli timere serue meus Iacob, & rectissime quem elegi. Effundam enim aquam super sitientem, & fluenta super aridam. Et exponẽs quid dixerit: effundã, inquit, spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super generationem tuam. His consonè pręcinit introitus: Deus cùm egredereris coram populo tuo, iter faciens eis, habitans in illis. Hic siquidẽ particulatim de Psalmo LXVII. sumptus est, qui psalmus totus de exaltatione Christi, & ecclesię glorificatione compositus est. Nam per prędictã scientiam, & cętera charismata Spiritus sancti, egressus est Deus, id est, notus fact⁹ est in cõspectu populi Christiani, prosperũ iter faciens eis, remotis videlicet pristinis errorum laqueis. Et quia prædicti doctores sancti, quorum & illa vox esse potest in offerenda: Meditabar in mandatis tuis quæ dilexi valdè: qui meditando diligẽter sacras exposuerũt scripturas, idipsum dicunt omnes, & nõ sunt in eis schismata: bene in cõmunione recitatur eis illud domini dictum, quod amplectuntur ipsi: Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis.

Iohan. 16. Esai 44. Sapient. 1. Psal. 67. Psalm. 118. 1. Cor. 1. Ioan. 14.

De officio sextæ feriæ: Synagogam per fidem esse resuscitandam. Caput. XXVIII.

FEria sexta pulchro & mirabili mysterio significatur in Euangelio nobis illud, quod futurũ de synagoga speram⁹, videlicet quod tandẽ per fidẽ Christi suscitãda sit, quę nunc prę inuidia mortua est, ex quo Spiritus sancti gratia veniente de gentibus ecclesiã suscepit. mulier nãq;, quę à fluxu sanguinis, tactu fimbriæ vestimẽti saluatoris, sanata est: ecclesiã de gentibus, archisynagogi filia, quam idem dominus resuscitat, synagogam, quæ nunc (vt dictũ est) per infidelitatẽ mortua est, significat. In quo illud mirabile valde est mysticũ

que,

que, quod quãdoq; filia nata est archisynagogi, tunc mulier ista cœpit infirmari, & quãdo hæc sanata est, tunc illa obijt. Sic enim scriptum est in Euangelio: quia puella erat annorum duodecim, & mulier fluxũ sanguinis patiebatur annis duodecim. Quid pulchrius, quid cõuenietius? Nã quãdo in Abrahã, Isaac & Iacob synagoga nata est, gẽtilitas sordibus idololatriæ tanquã fluxum sanguinis, cœpit languere. Et quoniam trahente & suscipiẽte spiritusancto testificatus est in Cornelio, hæc sanata est: tunc synagoga inuidẽs, & indignã vitæ æternæ se iudicãs, mortua est. Sed iterũ reuiuiscet, postquam plenitudo gentium sub introierit, quod præsenti factura prædicatur gratia Spiritus sancti. Huic in præeunte prophetica lectione dicitur sub nomine ciuitatis filiæ Sion: Exultate filiæ Sion, & lætamini in domino, qui dedit vobis doctorem iustitiæ, descendere faciat ad imbrem matutinum, & serotinum in principio. Per imbrẽ matutinũ & serotinum doctrinam significat Euangelicam, quę illis & primo tempore tãquam matutinus imber, missa est: & nouissimo tanquã serotinus, mittenda est. Et comedetis, inquit, vescentes, & saturabimini, & laudabitis nomen domini dei vestri, qui fecit vobiscũ mirabilia. Comedetis, inquam, non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam ęternam: de quo ad introitũ in persona eius, quæ suscitanda est, dicimus: Repleatur os meũ laude tua, &c. Quapropter nec illud à mysterio vacat, quod cum puellam dominus suscitasset, additum est: Et iussit illi dare manducare. Refecta enim interius dicetid, quod in offerẽda canimus: Benedic anima mea domino, &c. Et tunc magis vniuersaliter impletum erit, quod in communione canimus: Spiritus vbi vult spirat, videlicet habens potestatem, cum vult, vadere ad gentes, & iterum venire ad Iudæos, vbiq; sua se voce prodens, quia nemo potest dicere, dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto.

Matth. 9. Marc. 5. Act. 10. Act. 13. Rom 11. Iohel 2. Iohan. 6. Psalm. 70. Luc. 8. Psal. 102. Iohan. 3.

De officio sabbati: Duos populos gentilem & Iudaicum pacem & concordiam habituros.

Caput XXIX.

Sabbati officio, duorum concordia populorum præsignatur, Iudæi scilicet atque gentilis, qui tandem vno eodemq; spiritu se illuminatos profitentes, agnitum ambo fine controuersia sequentur Christum. Duo nãque cæci, qui in Euangelio referuntur illuminati, hos duos significant populos, quod ex præeunte lectione Epistolæ manifestum est. Quibus enim nisi Iudæorum pariter & gẽtium, duobus contra se inuicem rixantibus populis Paulus ait: Iustificati igitur ex fide pacẽ habemus ad Deum, per dominũ Iesum Christum. Quod superiora legentibus atque intelligentibus clarum est, vbi longa & valida disputatiõe causatur Iudæos & Græcos omnes sub peccato esse, nec istos excusabiles esse propter ignorantiã dei: nec illos iustificari potuisse ex operib. legis, & omnibus æquè necessariam esse Christi gratiam. Omnibus omnibus sub peccato cõclusis tandem infert: Iustificati igitur ex fide, &c. Itaq; duo cæci illuminati, mysticè duo sunt populi, quorum & illa vox est in introitu, sumpto de prædicta lectione epistolæ: Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per inhabitantem spiritum eius in nobis. Adeò ieiunium fieri præsenti hebdomada, ratio vel authoritas exigit, vt maximè officijs consonent lectiones, & Euangelia ad ieiunium pertinentia. Sed & lectiones quinq;, si considerentur, spiritus sancti gratiã testantur, omnes quidem significationibus rei cõpetentibus, quędam autem apertis vocibus, vt hæc prima Iohelis prophetæ: Effundam de spiritu meo super omnẽ carnẽ, &c. Secunda quoque, qua dicitur: Numerabitisq; septem hebdomadas pleras vsq; ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ præ[illegible]tem solennitatem contingit, quam numeratis à paschæ die septem hebdomadibus, pro aduentu Spiritus sancti celebramus, quæ magna, & apud antiquos in memoriam datæ legis festiuitas hebdomadarum erat, & apud nos in memoriã datæ gratię, id est, remissionis peccatorũ iucundus iubilæus est. Et quia post factam duorum concordiã populorum in breui dominus venturus est, rectè filijs absentiam sponsi deflentibus, & cum desiderio reditum eius expectantibus, illa consolantis verba in communione canimus: Non vos relinquam orphanos, veniam ad vos iterum, & gaudebit cor vestrum.

Matth. 20. Rom. 5. Iohelis 2. Leuit. 23. Iohan. 14.

Quod singula officia, quæ prædicta sunt, singulis sancti Spiritus donis conueniant.

Caput XXX.

Nunc in quo singulis donorum Spiritus sancti singula conueniant officia, breuiter perstringendum est. Prima duo sabbati & sequentes die pentecostes officia, spiritum sapientiæ & intellectus prædicant. Sapientiã namque & intellectum apostolis dedit, vt sicut sabbato cantauimus: Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: & intelligerent scripturas, sicut ipsa die pentecostes legimus, domino promittente: Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, quæcunque dixero vobis. Eosdem enim & sapientes, qui nossent, quandò deberent proferre Iohan. 7. Act. 1.

 sermo-

sermonem: & intelligentes vt scripturarum mysteria non ignorarent, qui hactenus idiotæ fuerant, & sine literis, cœleste magisterium reddidit.

Actor.10. SEcundę ferię officium ad spiritum consilij pertinet, quia de assumptione gentium Deum collaudant, quorū salus dum in secreta Dei voluntate esset, ipsi Apostoli illud ignorabant consilium, donec Petro diceretur in excessu mentis: Quod Deus sanctificauit, tu ne commune dixeris: quo loquente postmodum, cecidit spiritus sanct⁹ super omnes qui audiebant verbum, quod ideo, vt supradictum est, commemorat officium.

Iohan.10. FEriæ tertiæ officium, Apostolos & eorū successores cōmendat in eo, quod aduersus fures & latrones, qui aliundè ascendunt in ouile ouium, id est, aduersus pseudoapostolos vel hæresiarchas, cōfortari spiritu fortitudinis audēt, dum causa exposcit, & dicūt: Nam gloria vestra sumus: & gloriantur non insipienter, sed veritatem dicentes: Quapropter hoc officium ad spiritum fortitudinis pertinet.

Iohan.6. QVartæ feriæ officium spiritum scientiæ prædicat, quod maximè ex Euangelio claret, quo benedictione domini panes multiplicati referuntur, de cuius rei mystico sensu superiùs iam dictum est.

Luc.8. SExtæ feriæ officium respicit ad spiritum pietatis. Opus enim pietatis est, quod dominus puellam resuscitat, iubetque dari ad manducandum: imò quod per illud significatur, quia mortuam nunc synagogam, in fine resuscitans per fidem, replebit os eius laude, vt piam eloquatur iusti iudicij Dei confessionem.

SAbbati officium ad spiritum timoris pertinet, quia videlicet cùm duo cæci supradicti, Id est, duo populi suum pariter agnouerint illuminatorem, propè erit dies iudicij, quæ causa timoris & tremoris erit etiam electis. 1. Pet.4.

Nec mirum hunc ordinem officiorum descendendo à spiritu sapientiæ ad spiritum timoris deduci: paschalis verò hebdomadæ officia ascendendo à spiritu timoris ad spiritum sapientiæ perduci, quia per hæc descensus ad nos Spiritus sancti, per illam verò noster ascensus ad ipsum digestus est, quod plenius dictum est in eisdem paschalibus officijs.

LIBRI DECIMI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER VNDECIMVS.

Cur post solemnitatem sancti Spiritus, officium de sancta trinitate ponatur.

Caput I.

CElebrata solennitate de aduentu sanctl Spiritus, statim eue stigio gloriam sanctæ trinitatis dominicæ subsequentis officio, rectà dispositione concinimus, videlicet quia post aduentum eiusdem Spiritus sancti, prædicari statim, & credi, & in baptismo celebrari cœpit fides & confeßio nominis patris & filij & spiritus sancti. Nam antea præsente in carne domino, nusquam nominis huius distinctionem apertè traditam vel obseruatā legimus, nisi cùm post resurrectionem suam ait discipulis suis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & Spiritus sancti. Sed tunc quidem hæc regula tradita est, nunc autem primum actu exhibita, vbi ipsa die pentecostes primitus in tribus millibus Ecclesiæ baptisma celebratum est. Sicque cœpit innotescere terris fortitudinis, nomen domini, propugnantibus magni Dauid regis Christi ducibus, ipso quidem corporaliter absente, sed per diuinitatis præsentiam totam belli summam regente ac disponente, summaque cura nitentibus fidißimis eius ducibus, dum capitur ciuitas aduersa, vt non suo, sed eius nomini ascribatur victoria, quemadmodum & Dauid illi dictum legimus à duce suo, obsistente Rabath filiorum Amon. Congrega populum & obside ciuitatem, quia capienda est vrbs, ne cùm capta fuerit, nomini meo ascribatur victoria. 2. Reg.12.

De quo & subditur, quia tulit diadema regis eorum de capite eius, & impositum est super caput Dauid. Pro regis eorum, in Hebręo scribitur Melchom. Vnde Hieronym⁹: Rex eorū vocatur idolum eorum, quod hic vocatur Melchom, cuius diadematis aurum cōflasse & purgasse dicitur Dauid secundum legem,

legem, & fecisse indè sibi diadema, quod hic positum super caput eius dicitur. Sic vtiquè cultum idolorum tulit noster Dauid, & de summis principibus illa colētibus, tanquam de diademate illorum se atque Ecclesiā suam coronauit. Vndè eidem ecclesiæ suæ dicit in Canticis: Coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilib⁹ leonum, de montibus pardorum. Nam & tunc tulit idem Dauid vxorem Vriæ Ethæi, ipsumque Vriam fecit occidi, ferentem in manu sua scriptam suæ mortis sententiam, graue quidem committens piaculum secundum rem gestam, sed grande prælignans mysterium, per Christum regem verè manu fortem atque desiderabilem suo tempore peragendum. Sic enim hic verus Dauid dñs noster, cùm in solario dom⁹ suę deambularet, id est, in paternæ maiestatis solio iam regnaret post meridiem, id est, post passionis suæ pondus & æstum, iamque misisset Apostolos suos ad prædicandum cunctis gentibus, quæ hic per Rabath ciuitatem filiorum Amon figurantur, vidit legem, quam dederat per Moysen, sanctam quidē & bonam, sed inutiliter carnali populo cohærentem, sicut infructuoso coniugio Bersabeæ, pulchra quidem valdè, sed sterilis iuncta erat Vrię Ethęo. Tollensque eam scilicet legem sacrā, & spiritui suo sensum eius copulans, virum eius superbum, scilicet Iudaicum populum, cuius superbia significatur per Vriæ vocabulū: Vrias enim interpretatur lux mea Dei: Lucem quippè Dei ac scientiam ille populus putabat suam esse propriam, tanquam Deus Iudæorū tantum sit Deus, non etiam gentium. Illum, inquam, carnalem populum hoc modo interficit, ablato à corde eius interiore sensu, legis suæ literam solam in manu derelinquit, qua accusante reus teneatur, sicut ait ipse dominus: est qui accuset vos Moyses, in quo vos speratis. Hoc benè per illud figuratur, quòd cōscriptam à rege Dauid mortis suæ sententiam Vrias ipse portare iubetur.

Cant. 4.

2. Reg. 11.

Rom. 7.

Rom. 3.

Iohan. 5.

2. Reg. 11.

Igitur celebrata, vt supradictum est, solennitate de aduentu sancti spiritus, quo accepto, statim sanctæ trinitatis fidem prædicare cœperunt apostoli: rectè huius sequentis dominicæ tam nocturno q̃ diurno officio, nomē & gloriam prædicamus eiusdem sanctæ & indiuiduæ trinitatis,

De cuius substantiæ vnitate, personarumque trinitate, quia magni & catholici patres magna & digna conscribentes, sua quasi vt vindemiantes repleuere torcularia, nos quasi colligēdo racemos post vindemiatores, & ipsi in benedictione Dei sperantes, nouissimi pro eadem fide verba catholicæ pacis effari cupimus.

Quòd nomen patris & filij & spiritus sancti, propria veri Dei descriptio sit.

Capit. II.

NOmē patris & filij & spiritus sancti per secta & integra vnius veri Dei diffinitio est, omnium quicunque dicantur, vel aliquandò dicti fuerint dij, siue in cœlo siue in terra cunctam amputans tubam, quorū omnium alij falsò dicti sūt dij, quos vario errore delusa gentilitas coluit, alij non naturaliter dij, sed accidentali dono à vero Deo deificati, iuxta illud: Ego dixi, dij estis: & filij excelsi omnes. Nam cætera quidem quamuis propria summę & vnius diuinitatis nomina, humana præsumptio falsis dijs affinxit, vt creatores atq; rectores orbis terrarum immortales ac sempiternos, cælestes atque omnipotentes eos nuncuparet, & similia, q̃ poeticis quoq; figmentis inserta dæmones pasce- reconsueuere, vocabula illis imponeret. At verò nomen hoc à seculo nō fuit auditū, nec homines de corde suo comminisci potuerūt, videlicet quia significatum eius oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascendit. Solēt quippè prius res intelligi, & post ad placitū nomina illis imponi, sicut aiunt magni quoq; philosophi gentilium, ea quæ sunt in voce, sunt earum, quæ sunt in anima passionū notæ. Sed significatum supra dicti nominis patris, & filij & spiritus sancti, nullus eorū nouit, qui deos sibi finxere, quoa voluerunt. Rebus ergò quas deos appellauerunt, nomen hoc adinuenire vel imponere nequiuerūt. Solus ipse Deus nomē sibi hoc imposuit, vbi dixit: Euntes docete oēs gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Cuius significatū & si prophetæ vtcunque nouerunt, tamen ipsum nomen edicere non debuerunt, videlicet quia mundus adhuc infans, ipsum nominis capere non posset significatum. Perfecta igitur, vt predictum est, & integra veri Dei diffinitio est, nomen hoc Dei viui, manifestam faciens discretionē, quò pertineant hi, qui scriptum illud habent in frontibus suis, de quibus clamatum est in Apocalypsi ab angelo ascendente ab ortu solis, & habente signum Dei viui: Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoadusq; signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. Tunc enim angelus ille magni consilij clamauit quatuor angelis, id est, quatuor principalibus regnis, id quod supradictum est, quandò clamore prędicationis euincente, factū est, vt reges quoque & imperatores ad fidē conuersi, nō obstarent

Psal. 81.

Esai. 64.

Matt. 28.

Apoca. 7.

Esai. 4.

starent docentibus & baptizantibus in nomine patris & filij & Spiritus sancti.

De significato eiusdem nominis patris & filij & spiritus sancti. Cap. III.

AD significatum verò siue mysterium huius tanti nominis intelligendũ, mundandus est, quo solo Deus videri potest, cordis oculus: sicut cùm solem istum aspicere volumus, oculũ corporeum à puluere si fortè incidit, mundare necesse habemus. Nam nomen quidem patris & filij, & spiritus sancti, carnales quoq; qui sunt in Ecclesia, multę quoque hæreses, non solũ carnis puluere (1.Cor.13.) cęcutientes, sed & impietatis tenebris palpãtes, nomen hoc memoriter tenent & confitentur: quia videlicet Euangelica autoritate, quę voce domini tradita est, vtcũq; tenetur. At verò significatum nominis, ab his tãtum, qui cordis oculos emundauerunt, videtur nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem videbitur, cùm venerit quod perfectũ est. Qui ergò eiusmodi sunt, intelligunt per hæc pia naturæ vocabula patris & filij & spiritus sancti, veram & vnicã summæ diuinitatis gloriam, videlicet quia nunc, & antequam quicquã faceret, vnus idemque, & solus erat Deus, sed non desertus neque solitarius: solus inquam, sed in substantia, solus & vnus, sed non in persona.

Quòd his relatiuis nominibus magis quàm substantialibus natura Dei significetur. Caput. IIII.

IPsum diuinę naturæ arcanum his relatiuis magis quàm quibuslibet substantialibus exprimitur nominibus. Substãtialia nanque dicimus nomina, quæ tribus æquè personis sunt communia: qualia sunt, Deus, omnipotens, increatus, immensus, æternus, & his similia. Hæc autem relatiua sunt, quia videlicet pater alicuius pater est, & filius alicuius filius est: & Spiritus sanctus alicuius spiritus est. Sciendum verò, quia relatio non ęquè in omnibus cõuertitur. Nã pater quidẽ ad filium refertur & conuertitur, quia pater filij pater est, & filius patris filius est: spiritus autem sanctus patris quidem & filij spiritus est, sed non cõuertitur. Non enim pater sancti spiritus pater est, neque filius sancti spiritus filius est. Sed idẽ spiritus sanctus dicitur, & est donum, quo nomine relatio rectè reciprocari potest. Donũ quippè datoris donum est, & dator, doni dator est. His inquã, relatiuis nominibus magis quàm substantialibus commendatur nobis, quid amemus, laudemus, glorificemus. Quid enim creaturæ beneuolẽtia creatori suo magis cupiat, quàm illud, vndè potissimum ipse gloriatur dicens: numquid ego qui alios parere facio, ipse non pariam: si ego qui alijs generationem tribuo, sterilis ero. (Esai. 66.) Quod licet de adoptiuis dictum videatur filijs, (Rom. 3.) principiũ laudis ab illius habet genitura filij, qui solus naturalis est, cuius (Psal. 2.) participatione alij fiũt adoptiui filij: quia solum (Tit 1.) illũ pater, qui hęc loquitur, genuit: alios autem creauit, nec de sua substantia genuit, sed per gratiam suam regenerauit.

Cur tres personas confitentes, tres tamen deos dicere prohibetur. Caput. V.

ICcirco autẽ tres personas cõfitentes, tres deos nihilominus dicere prohibemur, quia nec ipsa, quæ prędicta est relatio, Deo per accidens euenit, nec aliud quodlibet accidens diuinæ substantiæ se interserit. Non enim in his tribus personis vlla est diuersitas, aut quantitatis, aut qualitatis, aut temporis, aut loci, aut faciendi, aut patiendi, aut situs, aut habendi. Quantitatis, eò quòd substantialiter, tam pater quàm filius, & spiritus sanctus æquè sit immensus: Qualitatis, eò quòd item substantialiter æque sit sanctus, iustus, & bonus: temporis, eò quòd æquè sine initio sit: loci, quòd æquè incircumscriptus & in omni loco sit: faciendi, eò quòd operatio trinitatis æquè impermutabilis sit: patiendi, eò quòd æquè nulli subiacet passioni: situs, eò quòd æquè nulla teneatur positione locali, iacendi aut sedendi. Eius verò generis, quòd dicitur habere, eò quòd nunquam de Deo nisi figuratè prædicetur calceatus, armatus, coronatus, & his similia. Vnde ergò numerus deorum in trinitate potest astrui, vbi deest accidentium multitudo, quæ sola in his, quæ sub eadẽ specie sunt, indiuiduis numerum facit? Nã verbi gratia, cùm sit homo specialis vnus, & omnes homines specie sint vnus (vt ipsi quoque gentiles perhibent philosophi) scrutare, quęcunque in indiuiduis numerum faciunt, & nihil omninò inuenies pręter solam multitudinem accidentium. Sed hæc (vt dictum est) à diuinitate penitus aliena sunt. Quapropter nec est, cur vel vndè dicatur pluralitas deorum.

Quòd diuina substantia propter sui simplicitatem nullis accidentibus subiacet. Cap. VI.

CAusa manifesta est, cur substantia creatrix accidentia non suscipiat, si primo attendas, cur eisdem creata substãtia subiaceat. Videlicet accidentibus iccirco subiacet, quia quæcunque illa sit, ex materia simul & ex forma consistit, verbi gratia: velut artifex cum fabrili arte statuam figurat, materia eius est æris species, forma verò, quæuis inducta per artem effigies, scilicet imago imperatoris,

ris, aut si malueris simulacrum Iouis. Ita quod statuā nominamus, non est id quod est, quia non vnū aut simplū aliquid est. Sic nec ipsum æs, antequàm in illo aliquid figuretur, simplum quid est, vtpotè cuius materia terra est, multùm ipsa differens, quæ videtur æris specie. Ipsam quoq; si consideres terram, nō est id quod est, vtpotè quæ à forma nomen hoc habet: Dicitur enim terra, eò quòd sit grauis & sicca. Suum aūt esse sumit ex hyle, quam dicunt materiā creatā informē. Similiter homo nō est simpliciter hoc vel hoc, videlicet quia cōstat ex partibus, quæ sunt anima & corpus, quas solubili vinculo nexas, proculdubiò mors dissociat. Sic & cętera quæcūq; sunt, ex materia simul & forma, vt dictum est, consistunt, ideoq; accidentium multitudini subiacēt, & mutabilia sunt. At verò Dei substātia simplex est non formata, sed solūmodò forma, forma inquam, carens materia. Vnde nescio quod sancti spiritus organū cecinit præmissum, cōfirmatū est cor virginis, in quo diuina mysteria angelo narrante concepit, statim subijciens: Te forma præ filijs hominum castis suscepit visceribus. Hoc verè catholicus ecclesiæ præcentor prędixit: Formam enim, id est Deum, beata virgo castis viscerib. suscepit, & hominiem eadem forma speciosum præ filijs hominum nobis protulit. Hoc vnū est quod formatum nō est. Vndè ergò accidentibus subiaceat? Nam quòd cætera sunt mutabilia, de sua, vt dictum est, trahunt materia. Hoc vnum sine materia est, & ideò verè est, nulloq; nixum est, quod est prę cūctis
1. Corint. 2. solidum, super omnia pulchrum. Non potest quicquā inesse, præter id quod ipsum est, nec enim potest accidentib esse subiectū. Cumq; sit substantia, non est susceptibile cōtrarium, licet hoc non capiat sapientia mundi, quam hic idem Deus stultam fecit.

Quòd relatio nominum patris & filij & spiritus sancti, nullatenus in Deo accidens sit, licet relatio vnum de accidentibus sit.

Caput VII.

IGitur tres personas, vt supradictum est, cōfitentes, tamē tres dicere deos iure prohibemur, & quæcūq; substātię nomina sunt, numero plurali prędicare non debemus. Solummodò personas triplicamus, quoniā ad hoc manifesta relatiōe, id est, relatiuis nominibus, patris & filij & spiritus sancti, ritè compellimur. Sed hæc ipsa relatio, licet in multitudine accidētium secundum hominē rectè computetur: sciendum tamen, quia deo nullatenus accidisse concedimus. Non enim ex tēpore accidit Deo, vt pater esset, aut filium generaret, queādmodùm homini, qui longè antè in sua substantia perfectus est, quàm pater fit, aut filium generet. Trāscunda est tota hæc nostræ mutabilitatis nebula. & purgato cordis oculo (sicut initio iam dictum est) videndum est saltē per speculum in ęnigmate, quia lōgè aliter de Deo natus est deus, quàm de homine homo per carnis fluxum temporaliter & localiter nascitur. Ad quod nōnihil adiuuat, si nunc interim patrē & filium & spiritum sanctum, alijs & substantialibus vocabulis exprimamus.

Dicimus itaq; sanctā trinitatem esse, vitā, sapientiā atq; amorem. Nam deum patrē vitam dicimus, immortaliter in se viuentem: filiū Dei patris sapientiā eius dicimus, ineffabiliter de corde eius genitam, consubstantialem & coęternam: spiritum sanctum dicimus amorem patris & filij, nihilominus consubstantialem & coęternum. Hęc autem substantiæ nomina sunt. Pater nanq; substantialiter vita est, non viuificatū aliquid, vt homo siue animal quod viuificatū corpus est: nō vt anima, quę cùm sit viuens, nō est ipsa vita, vndè multis perturbationibus est obnoxia, & vitę superioris indiga: sed ipsa vitæ substātia, substātia subtilis, lucida, mobilis, acuta, nullis, vt supradictum est, accidentibus subiecta, nullius indigens, omni vitæ rationali capabilis, nullius ipsa capax. Nam id, quod alterius capax est, crassius vtique densius atq; corpulentius est eo, cuius capax est: vt vasculum idcirco aquę capax est, quia materia eius terra est, quę profecto densior atq; copulentior aquæ elemento est. Sed hęc vita, de qua loquimur, adeò cunctis subtilior atq; purior est, vt reb. omnibus ex materia formaque conflatis, sicut iam superius dictum est, forma ipsa siue materia sit, atq; ideò simplex, & id quod est, absq; omni mutabilitate permanens, forma bona, lumen nō illuminatū, sed tamē illuminans, lumen inquam, verum, fonsq; & origo sempiterni luminis. Nullius ergò hæc vita capax est, sed tamen capabilis, cuius ad cōparationem cętera densa atque corpulenta spirituū vascula sunt, sed ab hac vita in se viuēte deo, capaci rationabilitate formata, eius capacia sunt, vndè & beatè sanctèque viuunt.

Filius verò itē substantialiter sapiētia est, id est, nō tantùmodò sapiens (quod dici potest, & de aliquo qui accidētali dono sapiētię participat) sed ipsa sapiētię substantia. Nec idcirco dialecticorū vocibus vtimur, quòd eorū vanitati sanctam trinitatem subijciendā nullatenus arbitremur, sed vt significanda notis significātioribus melius & cōpendiosius exprimamus. Nam illis concedimus quidem, in duo scilicet, in substantiā & accidens, omnia diui-

diuidētibus, sed id quod est vltra omnia, extra omnia, & præter omnia, videlicet hanc sapientiam, imò totam beatam trinitatem, eorum descriptionibus nequaquàm submittimus. Etenim substantia hæc nullatenus contrariorum susceptibilis est, licet Deus, more nostræ locutionis, nunc irasci, nunc verò cō-
Sapien.7.1. placari dicatur. Et hæc dei sapientia, accidēs quidem est homini, quoniā potest adesse vel abesse præter subiecti corruptionem, id est, præter humanæ substantiæ diminutionē vel absumptionem. Sed in seipsa verè substantia est mobilibus omnibus mobilior, vbiq; attingens, omnia operans, cuncta disponens, speciosa, suauis, lucida, generosa, locuples, omnium artifex. Hanc sapientiā Dei esse filium, naturaliter ex illo genitum didicimus, credimus, & confitemur. Naturaliter inquam, nō imaginariè vel per similitudinem, quomodo filios beati hominis interdum accipimus opera eius: sed quam naturaliter gignit homo hominē, tàm naturaliter genitum accipimus ex Deo deum, ex lumine lumen, genitum, in quam, non factum, natum non adoptatum,
Matth.12. coęqualem, coæternum, consubstantialem. Iccirco non consequitur, vt cùm homini datur hæc eadem sapientia, filius cordis eius dicatur, nisi figuratè, quomodò dominus, quicunque fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater & soror & mater est. Non inquam, hęc sapientia filius eius est, cui datur, sed eius de quo verè nata est, à quo datur: quoniā & radius, quo nostri oculi irradiantur, non noster, sed solis est radius. Illius est filius hæc sapientia, qui illam non aliunde accepit, cuius de corde nata est, vt splēdor ex sole, vt riuus ex fonte & vapor ex igne.

Spiritus sanctus nihilominus substantialiter amor est, id est, non tantummodò amans, quod dici potest & de aliquo, qui accidentali dono eiusdem Spiritus participans, secundum quantitatem participationis amare incipit: sed ipsa diuini amoris substātia est. Nec ideò caliginem noster sensus vllam patiatur, quò minus hunc amorem substātiam veram atq; perfectam arbitremur, quoniam humanæ substantiæ diuinus hic amor adesse vel abesse potest, præter aliquā eiusdem substantiæ nostræ absumptionem, quoniam hic amor, homini quidem accidens, id est, accidentale donum est. Sed in seipso vera substantia est, viuida natura est, verus Deus. Qui iccirco propriè spiritus sanctus dicitur, cum & pater spiritus, & filius spiritus sit, & pater sanctus, & filius sanctus sit. Quia sicut spiritus aëreus, verbi gratia, meridianus auster, (hic enim spiritū sanctum significabat, quia calidus est) sicut inquam, meridianus auster à plaga sua in oppositum septentrionem trāscurrit, & oportunos arentibus terris imbres aduehit, sic iste spiritus sanctus, operatione sua, quæ ipsius propria est, à creatore procedens, in creaturam rationalem, supradictam eius sapientiam inopi naturę, prout vult Deus ipse ac dominus, infundit. Vndè & spiritus sapientiæ dicitur, etiam extra dispositionem vel ordinem, quo septem eius gratiæ numerantur, spiritus inquam, sapientiæ, sanctus, vnicus, multiplex, subtilis, disertus, mobilis, coinquinatus, certus, suauis, amans Sapien. 7.
bonum, acutus, humanus, benignus, stabilis, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens.

His igitur substantialibus nominibus, vt supradictum est, quæ sunt vita, sapientia, amor vel charitas: his inquam, ad intellectum iuuamur, vt relationē, quę in nominibus patris & filij & spiritus sancti consistit, nullatenus ex tempore cœpisse vel suspicemur. Nā cùm pater, vt dictum est, vita sit, & filius sapientia: quisquis ex tempore cœpisse cōtendit nomen patris, aut generationem filij, consequitur, vt Deum aliquandò sine sapientia: Deum inquam, insipientem (quod dictu quoque nefas est) fuisse cōcedat. Sed hoc abhorret fides, anathematizat pietas, omnis detestatur creatura. Itaq; non ex tempore, sed ante omnia secula deus pater est, quia filius, id est, sapientia eius sine initio cum illo est. Vnde ipsa eadem sapientia dicit: Antequàm Deus Prouer. 8.
quicquàm faceret, aderam, cum eo cuncta componens, ludens cum eo omni tempore, ludens in orbe terrarum. Et deliciæ meę esse cum filijs hominum. Cui par vel idem est illud: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, &c. Rur- Iohan. 1.
sus cùm spiritus sanctus amor sit, quisquis patrem & filium prius fuisse contendit, quàm spiritum sanctum, cōsequitur fuisse, quando neq; filius patrem, neq; pater amabat filium. Quod vel suspicari dementissimum est atq; impium. Nobis verò superuacaneum est, testimonijs astruere, quod pater diligat filium, imò quod (sicut ipse ait) dilexerit eum ante Iohan. 17.
mundi constitutionem, quia satis probabile, imò necessarium est, quòd talis pater talem semper dilexerit filium.

Quod ait Sapientia, Ludens eram coram eo (scilicet Deo) in principio, idem esse quod de verbo dictum est, Quod factum est, in ipso vita erat.

Caput VIII.

At tamen ne capitulum prelibatum sub obscuro reliquisse videamur, quem alium arbitrari possumus ludum, in eo quod ait

ait Sapientia: Ludens eram coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum: nisi huius, de qua loquimur, dilectionis gaudium? *Prouer. 8.* Ludus enim erat amabilis deo patri, videre in sapiẽtia sua, quæ facturus erat, primo beatam cœli curiam, pulchramq́; rempublicam decus erat denis angelorũ ordinibus distinguendã: deindè visibilẽ mũdi huius architecturã, sphæricam cœli camerã, solemq́; & lunam, lucida sydera, aquas superiores, aquas inferiores, omnes abyssos, niues atq; grandines, mõtes & colles, cũctamq́; terrę areã, mare & omnia, quę in eis sunt, quicquid sursum volat, quicquid deorsum repit aut ambulat, bestias & vniuersa pecora, reges terræ, & omnes populos. Nã de his omnibus ait Euangelista: Quod factũ est, in ipso vita erat. *Iohan. 1.* Quid verò est, quod addidit, Et deliciæ meę esse cum filijs hominum? *Prouer. 8.* Quid, inquã, nisi quòd iam tũc in eadem sapientia prouisum & hoc erat, vt in humana requiesceret natura, & caput hominũ effecta, sanctorum & sapientiũ sibimet consociaret in suis delicijs agmina? Hęc (inquam) videre antequàm fieret, ludus erat deo & sapiẽtiæ eius, ludus festiuus, ludus iucundus, ludus deliciosus. At verò de huiusmodi gaudere, hæc omnia spectare cũ hilaritate, in cordis amplitudine, amor est sapiẽtię, amor studiosus, amor sanctus: quẽ suprà sanctum esse spiritum diximus. Igitur quòd sapientia, quæ filius est, de sua dicit antiquitate æterna, simul & de hoc amore, qui spiritus sanctus est, necessariò conceditur: videlicet, quia dominus possedit eum initio viarum suarum, antequàm quicquam faceret à principio, ab æterno ex antiquis, antequàm terra fieret, &c.

Quod fides catholica neque (vt Arius) substantiam separet, neque (vt Sebellius) trinitatis personas confundat.

Caput IX.

ITa neq; (vt Arius) substantiã separamus, neq; (vt Sabelli*) personas in trinitate cõfundimus, vtriusq; erroris voraginẽ declinantes cum execratione, & via regia currentes, vela pandimus insignia confessionis catholicæ. *Gen. 1.* Alter enim eorum, filium patre minorem, & creaturam, atque conuertibilẽ esse contendens, impiè atque sceleratissimè creatori hoc auferre molitus est, quod ille creaturis à se factis omnibus, quæ viuunt tantũ, queque viuũt simul & sentiunt, benignè largiri dignatus est. Sic enim singula distinxit, vt in specie sua generarent, & non degenerarent: Germinet, inquiens, terra herbam virentem, & facientem semen iuxta genus suũ, lignumq́; faciẽs fructũ, & habẽs vnũquodq́; semen secundum speciem suam. Itẽ: Creauit Deus cete grandia, & omnem animam viuẽtem atq; motabilẽ, quàm produxerunt aquæ in species suas, & omne volatile secundũ genus suũ. Ac deinceps: Producat terra animã viuentem in genere suo, &c. *Genes. 1.* Tandem & hominẽ sic plasmauit, vt generaret (sicut scriptũ est) ad imaginem & similitudinem suam. Sic fatuus ille, vt non videat quantam creatori irroget cõtumeliam, quantamq́; naturæ eius criminetur sterilitatem atq; inopiam, vt creaturis ab eo factis, in genere suo semẽ afferentibus, nullum ipse creator generis sui semen habeat eodem vtiq; bono, quod alijs contulit, ipse careat, sterilis, desertus atq; solitarius? Nonne ergò meritò contra huiusmodi derogatores queritur ipse in Propheta, dicens: Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse nõ pariam? *Esai. 66.* & qui alijs generationẽ tribuo, ipse sterilis ero? Vndè enim exemplar accepit, vt fœcũditatem suis daret creaturis, si in seipso sterilitate aridus existit, si creans tam multa, nihil de seipso generare valuit? Vt quid tantoperè tota nocte vitæ præsentis adolescentularum ostia circuit, sibiq́; poscit aperiri, si non insito sibi naturaliter calet amore, si nõ genuino viret semine? Instat enim & intrinsecus, *Apoc. 1.* & suę naturę communionem eum quẽ spiritum sanctum dicimus, vehementem spirat amorem, suumq́; verbum, iã filium, iamq́; à principio & ab ęterno natũ, & adhuc tamẽ, vt verè semen sibimet insitum in multas con iuges, id est, in multas animas spargens, deorum quotidiè multiplicat gẽtem, quibus ait Propheta: Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes. *Psal. 81.* Itemq́; euãgelista de illo vnico filio Dei, deiq́; verbo loquens: Quotquot aũt receperunt eum, inquit, dedit eis potestatẽ filios dei fieri. *Iohan 1.* At ille, de quo supradictum est, Arrius infelix, & quicunq; similis eius animalis homo non percipiens ea quæ Dei sunt, & ea so la sapiens, quę carnis sunt, audiẽs deo filiũ natũ, *1. Cor. 2.* toto sensu inhęret carnis imaginib. consequens esse contendens, quòd vt filius generaretur vel nasceretur, substãtia patris deflu xerit, & filius localiter ab eadem patris substantia traductus sit, & hanc passibilitatis calumniam, quasi consequẽter aduersum nos redarguit. Itẽq́; de filio subijcit: Si natus est, erat profectò quando non erat. Et quasi necessariò de temporalitate cõcludens, coæternitatem patris filio, quantum in se est, auferre contendit. Sed de coęternitate vel cõsubstantialitate iam superius dictum est. De argumento verò defluxionis vel diminutionis paternę substantię, quam in generatione filij contendit, cõsequenter intelligi oportere

P dicen-

dicendũ eſt, malè illos, nimiũq; carnali ſenſu ſibimet illuſiſſe. Nõ enim à carne, quæ in propagando paſsibiliter defluit, argumentũ ducere debuerant in ratione diuinæ generationis Rebus quippe diſsimilibus eadem non conueniunt. Quid autẽ tam diſsimile, quàm carni ſpiritus, & nõ quilibet ſpiritus, ſed omnium ſpirituum creator ſpiritus? Deus enim ſpiritus eſt, & eum qui adorat, in ſpiritu & veritate oportet adorare. Nobis ergo filium dei naturaliter ex patre natum cõfitentibus, obijcere non debuerant, quòd cõfeſsionem noſtram diuinæ ſubſtantiæ paſsibilitas, quæ in generatione carnis non abeſt, id eſt, fluxus vel diminutio, conſequeretur. Nã eſt quidẽ aliqua ſimilitudo à carne ſumpta ad deũ qui ſpiritus eſt, ſacriſq; inſerta ſcripturis, vt in cãticis myſticiſq; prophetarũ libris, ſub nominibus ſpõſi & ſpõſę, aut viri & vxoris, ſed omnino figuratè hoc.i.vt in eo quod litera ſonat, lõgè aliud intelligas, ſcilicet in viro deũ, in femine dei filiũ, id eſt, eius verbum, In amore ſpiritũ ſanctũ, in vxore creaturã rationalem, id eſt, humanã animã, vel angelicam ſubſtantiã. Sed eſt verior illa ſimilitudo, quæ ab interiore homine ſumpta, ſuis hoſtem telis reuerberat. Nã ſi ab homine ſimilitudo in deũ conquiritur, indè ſumatur, vbi eius, ſcilicet dei imago ſplendere probatur. Non autem corpus hominis formatum eſt ad imaginem dei, quod arbitrati ſunt hi, qui dicuntur Humaniformij, pro eo quod deum humanam formã ſuſpicantes, immane ſimulachrũ in templo cordis ſui collocauerunt. Nã cùm ſcriptum eſt: Cœlum mihi ſedes eſt, & terra ſcabellum pedum meorum, conſequebatur opinionem eorum, vt deus in cœlo tam vaſtus ſederet, vt terram pedibus tangeret. Ab interiore ergo homine econtrariò argumentari licet, quòd generatio filij dei nullam paternæ ſubſtantiæ diminutionem fluxum ve nos compellat recipere.

Ioban. 4. *Eſai, 66.*

Qua ſimilitudine valeat intelligi, filium abſque fluxu vel diminutione paternæ ſubſtantiæ potuiſſe naſci. Cap. X.

Conſiliũ itaque vel artẽ in hominis animã ſitam, operępretium eſt aduertere, qualiter ab anima abſque diminutione eius in auditorẽ quempiam vel in actum tranſeat. Si cunctis, qui adeſſe vel audire poſſunt, tuũ cõſiliũ proferas, tuamue ſcientiã doctor ſedulus in multorum aures, dicendo, docendo trãſfundas, & quos vacuos acceperas, diſcẽtium animos impleas, num idcirco ſenſus tuus defluxit, imminutus eſt, & ſui aliquid detrimentum paſſus eſt? Itemque ſi artifex es, & egregium aliquod opus meditaris, modumque ſtructuræ prius in mẽte præpingis, & poſtmodum in re mirandum atque laudandum in actu componis, nunquid ingenij tui vena protinus aruit, nec idẽ retinet quod edidit? Quanto ergo magis ſapiẽtia dei, quæ, eſt Deus, dei filius eſt, omniũ artifex, omnia pſpiciens, quæ attingit à fine vſque ad finẽ, non ſic nata eſt vt effflueret, nõ ſic genita eſt, vt paternam ſubſtantiam diminueret? Nec tunc, quando primùm ad componendam mundi fabricam emicuit, & omnia viſibilia vel inuiſibilia condidit: nec tunc, quando in vtero virginis carnem aſſumens, humanæ naturæ tota inſcripta eſt, nihil minus In corde ſuo pater habuit, nec ideo verbum in eius natura deletũ aut detritum eſt, quia totũ illud in noſtræ naturæ pellẽ tranſſcripſit. Hic ergo, Arrius ſcilicet, & quicunque trinitatem conſubſtantialem non confitentur, anathema ſint, inquit ſancta ſynodus Nicæna. His autẽ, qui conſubſtãtialẽ trinitatẽ prędicant, regna cœlorum ſint præparata.

Sapient. 8.

Quod hæreſis Sabelliana perſonas confundens, conſequenter dicta ſit Patripaſsiana. Caput. XI.

Alter verò, videlicet Sabellius, diuerſo quidem, ſed non minus deteſtabili errore perſonas trinitatis cõfundens, vnam eſſe perſonam aſſerit, Id eſt, ipſum ſibi eſſe filium, qui pater eſt, ipſumque ſpiritũ, ita cæcus mente, vt hæc tam præclara, tam aperta teſtimonia non attendat domini dicentis: Ite, baptizate omnes gentes in nomine patris & filij & ſpiritusſancti. Itemq; eo baptizato in Iordane, vocem de cœlo dicentem: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi benè cõplacui: ſanctumq; ſpiritum in columbę ſpecie ſuper eum deſcendentẽ. Hanc hæreſim conſequẽter Patripaſsianam dicimus. Nam ſi idem ipſe filius, qui pater eſt, cùm filius incarnatus & paſſus ſit, proculdubiò pater ipſe incarnatus & paſſus eſt. Vnde rectè (vt dictum eſt) Patripaſsianã hanc hęreſim nominamus. Sed nos hunc errorem execrãtes, verbum quod erat in principio apud deum, verbũ (inquam) Deum, nõ ipſum, apud quem erat hoc verbum, credimus & confitemur carnem factum, videlicet alium eum qui genuit, alium confitẽtes eum eſſe qui genitus eſt. Alium, inquam, in perſona, non aliud in ſubſtantia. Vnde ait ipſe filius: Ego & pater vnum ſumus. Vnum vtique ſecundum ſubſtantiam ſumus, ſecundum pluralitatẽ perſonarũ, eum dixiſſe non dubitamus.

Matth. 28. *Matth. 3.* *Ioban. 10.*

Quod in creatura rationali benè conſtituta, ſancta trinitas per ſuorum diſtinctionem operum agnoſci valeat. Cap. XII.

In crea-

IN creatura quoq; rationali benè & perfe-ĉto decore cõstituta, tanquam in speculo perlucido paret quodammodò, quia non in vna sola sicut prædict' Sabellius errat, sed in tribus personis adoranda subsistit diuinitas. Ecce enim (sicut superius dictum est) patrem & filium & spiritum sanctũ, quæ relatiua nomina sunt, alijs & substãtialibus nominibus dici, vel esse, vitã, sapientiã, atq; amorẽ: sic in homine, vel angelo sancto hęc tria computamus, spiritũ vel animã, rationalitatẽ, atq; dilectionẽ. Hæc tria sunt. Manifestumq; est, spiritum vel animam non ipsam esse, quæ est rationalitas, alioqui nulla esset ratiõe carẽs anima. Sed est bruta pecoris anima, quæ sicut ratione caret, sic & æternitate: & sicut solis fungitur carnis sensibus, sic & cũ carne moritur. Item rationalitas non est ipsa, quæ dilectio, alioquin nullũ rationale esset absq; dilectione. Sed est omnis homo, vel omnis angelus rationalis quidem, non aũt omnis homo, vel omnis angelus habet in se dei dilectionẽ. Vn-

Ezech. 28. dè arguitur per Ezechielem diabolus, qui illam in semetipso spreuit primus: Aurum, inquit, opus decoris tui, & foramina tua in die, qua cõditus es, pręparata sunt. Et post pauca: Repleta sunt, ait, interiora tua iniquitate. Rationalitatem cum qua conditus est, foramina eius appellat: quia sicut lapis preciosus auro ligatur, ita spiritu sancto, q vtiq; dilectio est, ligari, & in vnitate cælestis ordinis cùm posset astringi, recusauit. Sic & homo tumidus, quicunq; superbiam eius imitatur. Non ergò (vt iam dictum est) dilectio ipsa quæ ratio nalitas, nec ratiõalitas ipsa quę anima vel spiritus est, sed tria simul vnũ opus perfectum, & creatori simile, ostẽdunt. In hoc igitur tanquàm in speculo (vt supradictum est) cõtemplare creatorem Deum, nõ vnius tantũ, sed trium personarum esse. Quarum quamlibet quis deneget, deum nõ habet, sicut rationali creaturæ quodlibet ex supradictis trib. detrahas, nullius dignitatis opus remanet. Amissa nãq; dilectione, qui angelus lucis creatus fuerat, diabolus princeps tenebrarum factus. Et homo similiter absque dilectione malus, & eiusdem diaboli filius est. Quod si rationalitas desit, brutum est omne quod viuit & sentit. Si anima vel spiritus non sit, multò magis nec rationalitas nec dilectio in vlla creatura est. Sic (inquam) quamlibet trium personarum deneges, deum non habes: quia si spiritum sanctum abneges, patrem & filium confitens, cùm idem spiritus amor sit, deum, sine amore, id est, hostem & inimicum tibi constituisti. Si filium deneges, cùm filius Dei sapientia sit, deum tibi brutum & insipientem phantastico errore confinxisti. Nam de filio malè sentientes, Niceni fides concilij gentilium similes esse conuincit. Itaq; iure catholica fides, vt supradictũ est, sicut in Arrio substantię separationem, sic in Sabellio personarum anathematizat confusionem vel peremptionem.

Quomodò numerus trium personarum nihil indè auctus sit, quòd homo factus est filius Dei: nec idcirco quaternitas, sed dicatur & sit nihilominus trinitas. Cap. XIII.

QVanuis autem filius incarnatus sit, idéque Deus & homo sit, non crescit ex eo personarum pluralitas, vt quæ ante incarnationem eius erat trinitas, pòst dicatur aut sit quaternitas. Non enim duos ecclesia catholica recipit filios, imò anathematizat Nestorium & omnes, qui vnum ante secula, alium profitentur post carnis assumptionem. Nam duo quidem, id est, duas substantias, duo (inquam) neutro genere, non masculino duos, id est, duas in Christo prędicamus personas. Et sicut homo sedens in equo, non duo sunt, sed vnus equus, sic Deus in homine non duo Christi, sed vnus est Christus. Quomodò enim de diuersarum specierum indiuiduis duos aut tres prædicabis, cùm vnum substantiæ nomen subijcere non possis? Verbi gratia: Hic homo, atquè hic equus diuersarum specierum, id est, hominis & equi indiuidua sunt. Si ergò de hoc equo, & de hoc homine loquens, duos dixeris, inconuenienter hoc mobile prædicabis, cum substantiale fixum non sit, quod subijcere possis: quia neque homines neque equos de vno homine, & vno equo dicere ratio permittit. Non minus inconuenienter de Christo prædicabis duos. Nam quomodò cõstat, hic eques ex hoc homine, & ex hoc equo: sicut & Christus constat ex hoc indiuiduo dei, quod est verbum patris, & ex hoc indiuiduo hominis, quod ex virgine Maria nascendo initium sumpsit. Dubium autem non est, quòd Deus, & homo diuersæ sint species, omninò substantialibus differentijs longè ad inuicem distantes, ab vsque generalissimi generis (quod est substantia) diuisione prima. Nam sub corporeo longè infrà continetur homo, deus autẽ verus sub incorporeo. Si ergò de Christo loquens dixeris duos, inconuenienter prædicabis: quia non est fixum substantiale, quod cõgruè subijcere possis. Nec si Christos subieceris, rectè dixisti: quia Christus nec substantiale nomen est, sed est nomen officij: nec magis de deo & homine, duos rectè potes prædicare Christos, quàm duos equites de homine & equo. Sed & minus conuenienter

de Deo & homine duos dicis Christos, quàm de homine & equo equites duos: quia Deus homini vnitus, nunquàm separabitur: homo autē equo sedens, quoties descendit, toties separatur. Nec incongruè similitudo hæc pro argumento sumpta est: quoniam in Christo diuinitas humanitate tanquàm equo vsa est, vndè in Zacharia propheta equus roseus ostenditur, & in Euāgelio Samaritanus hominem à latronibus conuulneratum, iumento suo imposuisse legitur. Itaq; quemadmodū filius tuus, si egressus pedes, fortè sedēs equo ad te reuertitur, non idcirco tecum personas triplicat, sed tantū vt prius geminat: nō enim dignum est, vt cum filio tuo, filius iumenti personam duplicet: sic filius Dei, verbum patris in sola diuinitate eructatum in vterū virginis, dùm cum humanitate redit ad dexterā patris, personarum numerus nō inde succrescit, quia dignum non est, vt cum natura Dei personam duplicet natura hominis, quæ ab illa substantia, & pluribus, & maioribus distat differentijs, quàm equus ab homine. Nā hominem ab equo rationalis differentia seiungit, hominem autem à deo plurimæ fecernūt (quas enumerare longum est) substantiales differentiæ.

Zach. 1. Luc. 10.

Cur ante incarnationem domini fides sanctæ trinitatis à vulgo non debuerit, aut potuerit exigi.

Cap. XIIII.

IDcircò præteritis generationibus ante aduentum Christi tacitum fuit vulgo mysterium tanti huius diuini nominis patris & filij & spiritus sancti, quia necdū illud capere poterat infantia seu iuuentus mundi nimiū carnalis, quippè qui ne nunc quidem iam grandæuus, postquā incanuit, Christo adueniēte, sine magno prędicantium labore, intelligere potuit, simul quia necdum illam, quā in hac fide confitemur, suā beata trinitas fecerit misericordiam. Nec dum (inquam) nobiscum illam, pro qua nunc iure colitur, fecerat misericordiam, qua sibi circa salutem nostram beata trinitas diuisit operationem trinam, vt hominem quem pater creauerat, filius redimeret, Spiritus sanctus igniret, nō quia pater absq; filio sanctoq; spiritu quicquam creauerit, aut filius sine patre sanctoq; spiritu redemerit, aut spiritus sanctus absq; patre filioq; illustrauerit, & peccatorum remissione munerauerit: sed quia sic est communis quidem, & vbiq; inseparabilis summæ & vnius diuinitatis opratio, vt tamen in proprietate vel ordine operis, manifesta nulliq; fidelium ignoranda personarum sit discretio. Nam illa vox: Faciamus hominē ad imaginē & similitudinem nostram, patris vox est ad filium & spiritum sanctum: & illa caro, quæ de virgine sumpta, mortua ac sepulta est, & resurrexit, filij caro est: & illa columba, quæ super dominum descendit, & ille ignis qui super Apostolos eius apparuit, non quidem substantiam, sed præsentem sancti spiritus potentiam visibiliter exhibuit. Præteritis ergò seculis iure à vulgo non exigebatur fides sanctæ trinitatis, quia sicut dictum est, infanti adhuc & sub pędadogo seruienti populo Dei, declarata non fuerat hæc eadem trinitas adorandi exhibitione vel distinctione operis.

Gene. 1. Matth. 3. Actor. 2. Galat. 4.

Quòd vetus testamentum eandem fidem trinitatis non tacuerit, nec sine illa veteres sancti deo placuerint.

Caput XV.

NOn tamen penitùs absque fide veteres Deo placuerunt, quoniam hi, à quibus tanquam radicibus suis multiplices rami portabantur, scilicet magni patres, diuini huius nominis pinguedine non caruerunt, qua nūc pascimur nos: qui cum oleaster essemus, naturalibus ramis propter incredulitatem fractis, per eandem fidem in bonam oliuam insertisumus. Plurima quippe illorum libri testimonia trinitatis Euangelio Christi conferunt. Vndè hæc duo testamēta rectè per duo Seraphin significantur in Esaia, quorum est ille clamor: Sanctus, sanctus, sanctus, dominus Deus sabaoth, pleni sunt cœli & terra gloria tua. Et quia Iudaicus populus, hoc audito clamore per apostolorum ora, post aduentum sancti Spiritus, incredulitate cæcatus est, benè & hoc prophetæ ostenditur, in eo quòd domus domini fumo impletur. Fumus enim ille Iudęorum cæcitatem designat, sicut & paulò pòst eidem prophetæ dicitur: Excæca cor populi huius, &c. Sed nos ad librum quem aperuit agnus, oculos cordis per fidem apertos habentes, cum supradictis seraphim, vel cum quatuor quoque animalibus dicimus: Sanctus, sanctus, sanctus, adiungentes: Salus Deo nostro qui sedet super thronum, & agno, videlicet quia librum iam dictum aperiens agnus, trinitatis mysterium in illo descriptum ostendit, quod nesciebatur. Nam quum interrogantibus Iudæis & dicentibus: Tu quis es: respondisset: Ego principium, qui & loquor vobis: aperuit nobis, quia iuxta quod & in Psalmo dicit: In capite libri scriptum est de me, non aliud Moyses principium intelligi voluit, vbi ait: In principio creauit Deus cœlum & terram, nō aliud (inquam) principium quàm filium, quoniam & Iohannes ait: Omnia per ipsum facta sunt. Creauit cœlum & terram Deus in principio, id est, pater in filio. Cui adde

Rom. 11. Esai. 6. Apoc. 5. Iohan. 8. Psal. 39. Iohan. 1. Gene. 1.

Gene. 1. adde quod sequitur: Et spiritus Dei ferebatur super aquas, & ecce in capite libri, quem agnus aperuit, beata præfulget trinitas. Per has fores trifidas sanctam ingressus scripturam, passim deinde respersos inuenis aureos eiusdem diuini nominis titulos.

Quomodò in operibus sex dierum singulis trinitas commendetur. Cap. XVI.

PRimùm in opere sex dierum, si vigilanter attendas, eadem commendatur trinitas, verbi gratia: Dixit deus, Fiat lux. Ac deinceps, Vidit Deus quòd esset bonum. In eo quod ait Dixit: deus verbum, per quod omnia facta sunt, cum patre agnoscimus. Et in eo quod addidit: Et vidit De⁹ quòd esset bonum, nimiam operantis diligentiam atq; beneuolentiam intelligimus, quę proculdubiò nô est aliud, quàm qui tertia in trinitate persona est spiritus sanctus. Non enim casu, aut superuacuè sic positum per singula, Vidit deus quòd esset bonû, æstimare debemus. Sed magnam creatori diligétiam nobis commédatam fideliter aduertamus. Et vt scias, quãtum illa diligentia, de qua loquimur, in opere Dei profecerit, conuertere ad cor tuum, ô quicunque es artifex alicuius laudandi effector operis. Vt, inquam, scias, quantum diligentia, quæ est spiritus eius, operi profecerit, respice quantum in opere tuo, diligentia tua contulit. Certè in mente tua quodammodò sic habebas artem, sicut erat in principio verbum apud deum. Eius artis tibi conscius, nô ociosum te esse passus es. Quare? Vt de multis, quæ subesse potuerunt, causam meliorem inferam, vtilitatis amor, id est, intentio proficiendi plurimis, ocij te impatientem reddi-
Matth. 25. dit. Vna causa hæc ab illo te seruo discernit, qui malus & piger arguitur, dum tu laudaris seruus bonus & fidelis. Nam de cætero pares fuistis, videlicet quia tam in illius, quàm in tua mente talentum bonæ artis appensum est. Sed vide, quãtam inter te atque illum distantiam, diligentia siue beneuolentia, quæ in te est, effecerit. Dum ille fodit in terram, & abscôdit pecuniam domini sui, tu operando in credito tibi talento, duplicia lucraris, vidensque per singulos profectus, quia bonum est lucrum, amplius sitis, & prę magnitudine desiderij laborem in opere non sentis. Crescit lucrum, crescit lucri desiderium. Ad hanc ergò similitudinem perpendis, quantum in opere Dei, diligentia vel bonitas eius effecerit, quæ magnificè delectata esse, monstratur in eo, quod per singula dicitur: Et vidit De⁹, quòd esset bonum, & ait, Fiat, &c. Tantum in opere secundi diei non est illud additum, certè gratia mysterij, de quo iam aliàs dictû est. Illa verò diligétia vel bonitas, alia (vt dictum est) quàm spiritus sanctus, intelligi non debet. Si enim interroges (inquit Augustinus) quis omnia fecerit, respondeo, Deus: Si quæras, per quid, aio, per verbum. Si quæras, quare, respondeo, quia bonus. Et hæc trinitas, inquit, vnus Deus est.

Quòd in plasmatione hominis, cuiusque personæ trinitatis proprium opus discernendum sit. Cap. XVII.

IGitur in opere mundanæ fabricæ cunctorûque creatione, omnipotens omnia sciens, omnibus commédatur benigna trinitas. Amplius autem in eo, quem vniuersis præponere decernebat, id est, in homine seipsam exprimere dignata est, dicédo: Faciamus hominem. Nam in verbo, faciamus, manifestè personarum pluralitas innuitur, in quo per côsilium, quod sic præmittitur, eadem diligentia, de qua iam dictum est, magnificentius cômédatur. Et in hoc opere plasmatio, propria patris operatio est. Duo verò, quę in hoc plasmate, vltra cætera animalia, quæ iã creata fuerant, addita sunt, videlicet, vt fieret ad dei imaginem & similitudinem cæterarum personarum, id est, filij & spiritus sancti, insignia sunt. Ad imaginem quippè Dei, quę filius est,
Coloss. 1. sicut Apostolus ait, de illo loquens: Qui est
Hebr. 1. imago Dei inuisibilis, & alibi: Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius: ad imaginem (inquã) Dei, siue figuram substantiæ eius homo conditus est, in eo quòd rationalis est: ad similitudinem verò, in eo quòd diuinæ bonitatis imitator conditus est, quod propriè sancti spiritus op⁹ est. Bonitas quippè vel charitas dei, spiritus sanctus est. Qui cum (vt supra dictum est) patrem, vt omnia p verbû operaretur, excitauerit, tùm verò in plasmatiône hominis, ita studiosum reddidit, vt nihil eorum subtraheret, quæ côferre potuit. Quid enim taliter condito homini præter naturalem diuinitatem defuit? At verò id, quod per naturã Deus sit, generare vtique Deus potuit: Deus enim est verbû, quod genuit: creare autem vel plasmare tale quid, cû sit omnipotens, nullo modo potuit. Nec in hoc quicquam derogatur omnipotétiæ, cùm ęquale sibi, qui est vltra omnia, extra omnia, pręter omnia, dicitur De⁹ creare nô potuisse. Igitur in plasmatione hominis (vt dictû est) beneuolentia dei, q̃ est spiritus sanctus, maximè operam suam adhibuit, cùm ei, qui (vtpotè creatus) naturaliter nô poterat esse Deus, gratia sui similitudinem dei contulit. Quę dei similitudo, vt sedé vel receptaculû haberet, imago siue figura substãtiæ Dei, quæ est filius, animæ hominis impressa est, vt à suo

 spiritu

spiritu sancto prędictam similitudinem reciperet: quomodò precioso lapidi foramē aperitur, per quod gracilem auri virgulā, qua cō-
Ezech. 28. stringatur & teneatur, recipiat. Quod & de angelica sentiendū est creatura. Vnde & arguitur in Ezechiele (vt superius dictū est) angelus ille: Et foramina tua (inquit) in die, qua creatus es, præparata sunt. Qui rationalis cōditus, quia per foramen eiusdē rationis aurū, id est, sanctum dilectionis spiritum admittere noluit. Ideò sequitur: Repleta sunt interiora tua iniquitate. Sed vt ad hominem redeam, maximè in plasmatione hominis, magnum & profundum trinitatis consilium significari debuit, videlicet quia non solum cōditus est, sed & vnica materia est, per quā innotescit principatib. & potestatibus, & cælestibus (sicut ait Apostolus) multiformis sapientia Dei. Nam præter hoc, quòd hæc verba sonant: Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, hoc quoq; in eodem consilio præfinitum est, qualiter perditū eundem hominē propria singularum operatio-
Ephe. 3. ne personarum, eadē quæ plasmabat, trinitas recuperaret. Quod manifesta eiusdē operationis distinctione perspicuum est. Nam post plasmationē, imò post lapsum hominis, eadē quæ cōdidit trinitas, hoc ordine sese in recuperando erexit. Primū pater est, qui quęstionem hanc depromens, Ecce Adā, quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonum & malum, protinus adnectit: Nunc ergò videte, ne fortè mittat manum suam, & sumat de ligno vitæ, & viuat in æternum, eiecit illum, &c. Viā enim hic fecit pater misericordiarum, viam (inquam) facit misericordiæ suæ, in eo quòd
Gene. 3. hominē post peccatum noluit viuere in æternum. Nam cùm sit hominis post peccatum misera vita, si esset ęterna, quid esset nisi ęterna miseria? Hæc aūt dęmonū est, scilicet æterna miseria, vel misera æternitas, ex opposito Dei, cuius est æterna beatitudo, vel beata æternitas. Igitur primum & magnū opus misericordiæ, quod (sicut cōmemorat Agustinus, Plotinum quoq; gentilium quendā philosophū rectè dixisse) pater misericors mortalia nobis cōdidit corpora. Hoc enim modo custos hominū, non solum sibi contrariū
Iob. 7. hominem posuit, sed & à dæmonibus longè differre fecit, vt esset eius temporalis miseria, vel misera temporalitas. Est ergò proprium personę patris opus, mortalitatis illatio: proprium personæ filij, animarum redēptio, pariterq; corporum resurrectio: proprium sancti spiritus, animarum resuscitatio, pariterq;
1. Corint. 15. corporū immutatio illa, de qua dicit Apostolus: Mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. i. impassibiles erimus. Solū namque hi, qui spiritum sanctum acceperūt, post resurrectionem impassibiles erūt. Itaq; tam in creatione, quàm in recreatione hominis (vt prædictum est) trinitas distinctè operata esse comprobatur, totumq; opus hoc prouisum esse ab eo, cuius prouidētia in sui dispositione nō fallitur, testatur illa consilij diuini reuerenda expresio, qua dictum est: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinē nostram. Igitur, vt superius dictum est, rectè
Esai. 6. in Esaia per duo Seraphin, duo intelliguntur testamenta, quę consona voce ad alterutrum clamant: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus sabaoth, dum eiusdem trinitatis gloriā, quæ in nouo testamento reuelatur, vetus quoque concorditer attestatur, sicut in ipsis antiquæ scripturæ fontibus apparere iam breuiter diximus. Cæterùm, si introgressi, vndiq; eiusdem trinitatis testimonia scrutari velim, prolixitas modus excedet, nimiumq;, prętertim cùm aliud propositum sit, fastidium pariet. Quapropter ad propositum festinantes, illud solùm considerare libet, qua ratione ad propiciationem Dei patris humano generi impetrandum, soli vel maximè filio carnem assumere conuenerit.

Quàm rectè cùm tres personæ sint deitatis, ad solam filij personam carnem suscipere, hominemq; redimere pertinuerit. Cap. XVIII.

Diuina dispositio, qua filij personā potius, quàm patris aut spiritus sancti incarnari complacuit, idcirco maximè mirāda est, quia peccatum primi hominis maximè contra eundem filiū admissum est, ob cuius expiationē filius ipse homo fieri dignatus est.
Esai. 14. Sed & diaboli peccatoris antiqui superbia, maximè propter filiū aduersus creatorē intumuit. Quod ex verbis eius aduertere promptum est. Ait enim: Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Vtique cùm hęc diceret, inuido aduersus filiū liuore seruilis contumacia torquebatur, eò quòd vni & soli nato, non facto, tota cœlorum curia æquè vt patri, pro tanta differētia iure famularetur. Grandi quippè differentia sese ab vno, qui erat in sinu patris, distare indignabatur, cum se inter cætera ab artifice deo factū, illum ex patre Deo solùm videret super omnia natum. Tunc seruilis tumor aduersus eundem vnigenitum grassatus est, longè nequius, quàm Ismael ex ancilla procreatus, dominum suum Isaac de libera genitum persequebatur, vt testatur apostolus. Nequius, inquā, vtpotè vbi & longè subtilior malitia, & multo lōginquior conditionis erat differentia, quæ superbientis odiū concitabat. Proptę

Iohan. 8. pter quod odium iam erat homicida, testāte
eodem dei filio in Euangelio suo, ac dicente:
Ille homicida erat ab initio. Sed homicidiū il
lud tuc actu perficere nō poterat, cùm nōdū
in illo Dei filio esset humana, quæ posset oc-
cidi, natura. Perfecit autē, cùm illum ad ter-
ras descendisse, hominemq; mortalē factum
Luc. 24. esse agnoscens, (exibant enim, inquit Euange
lista, dæmonia à multis clamantia & dicētia,
sumus quia filius dei es) agnoscens, inquam,
illum aduenisse in carne, peccator antiquus
insurrexit, eumq; per suos satellites patibulo
crucis affixit. Nam sapientiam eius, videlicet
dispositionem, qua per mortem suā redem-
pturus erat humanum genus, nemo princi-
1. Cor. 2. pum hui' seculi cognouit, inquit Apostolus.
Si enim cognouissent, nunquā dominū glo-
riæ crucifixissent. Virtus autē ipsa, per quam
se vicisse putabat, mortis infirmitate, persi-
stit in eiusdem dei filij odio implacabili, per
Iudæorum ora negantium, per hæreticorū
blasphemias, creaturam illum esse asserentiū.
Sed vt ad primi hominis peccatum redeam,
sciendum, quia priusquam per serpentē dia-
bolus de vetito ligno comedere mulierē per
suaderet, vterq. scilicet vir & mulier, occul-
ta eiusdē hostis inspiratione appetiuerāt esse
sicut dij. Alioquin frustra ad perpetrandum
id quod persuadebat, hac promissione vsus
fuisset, dicens: Et eritis sicut dij. Nemo enim,
nisi id quod sentit appetit, pro fructu repro-
mittit alicuius operis. Quàm autem contra
trinitatis personam magis hic hominis quo-
que tumor sese intenderit, apparet per hoc
quod addidit, Scientes bonum & malū. Vti-
que filium, qui sapientia patris est, superbe
æmulati sunt, id est, pares illi sese fore arbi-
trati sunt, habendo scientiam omnium. Vn-
dè lignum præuaricationis, ironicè nomen
accepit, vt diceretur lignum scientiæ boni &
mali, licet à scriptore historiæ sic vocetur, et-
iam ante peccatum hominis. Quod per anti-
cipationem constat fieri. Eadem ironia dicit
Gen. 3. ipsa, quæ vnus est Deus, trinitas: Ecce Adam
quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonum
& malum. Quasi vnus ex nobis, id est, quasi
filius, qui sapientia patris est, cuius æqualita-
tem appetiuit, id est, scientiam boni & mali.
Nā sciētia boni & mali, solius Dei est, qui o-
mnia scit, & malo quoq; bene nouit vti. Vn-
de cùm dictum esset: Ecce Adam quasi vnus
ex nobis factus est, statim ironicè additū est,
in quo, videlicet in eo quòd est sciēs bonum
& malū. Similiter ironicè diabolus quoq; ap-
Ezech. 28. pellatur Cherub in Ezechiele, quod inter-
pretatur, plenitudo scientię. Igitur magis cō-
tra propriam personā filij dei diabolus, & ip-
se intumuit, & hominem erexit: dum vterq;
æqualitatē sapientię dei, quę filius est, appeti-
uit, eiq; subesse contempsit. Vndè miranda (vt
superius iam dictū est) diuinitatis dispēsatio,
mira dignatio, vt ille, contra quem potissimū
peccatū admissum fuerat, scilicet filius inter-
cessor apud patrem accederet, homo factus,
& pro inimicis suis morti spōtanea charitate
addictus, tanquàm si Isaac idcirco se patiatur Gen. 21.
immolari, vt Ismael in gratiam patris ac ma-
tris veniat, suusq; cohæres fiat, qui ideo fue-
rat eiectus, quia sese, non ipsum patrē perse-
quebatur. Sed neq; Isaac, neq; aliū quēpiā sa-
cra refert historia pro inimicis suis interce-
dēdo, spōtaneam excepisse mortē. Vix enim
pro amico suo, vel (vt ait Paulus) vix pro iu- Rom. 5.
sto quis moritur. Cōmēdat ergò charitatem
suam in nobis Dei fili', quoniā cùm in ipsum
peccādo, patrē offendissemus, ipse naturam,
in qua pro nobis moreretur, assumere digna
tus est. In hac dilectione, quisquis illū imita-
tur, potest ad illā Dei similitudinē, quam per
superbiā diabolus vel ipse homo appetiuit,
ascēdere. Cùm enim dixisset ipse, Diligite ini Matt. 5.
micos vestros, benefacite his qui oderūt vos,
statim adiecit: Vt sitis filij patris vestri qui in
cælis est. Ac si diceret: Non magnificentia sci-
entiæ de qua præsumens satanas, dixit in cor-
de suo: Similis ero altissimo, vel quā vestris Esai. 14.
parentibus promittens dixit, eritis sicut dij, Gene. 3.
scientes bonum & malum: non (inquam) sci- Ephe. 3.
entia, sed supereminens sciētię charitas, cau-
sa est efficiens, vt altissimo similes sitis. Nec
ego vobis filiorum dei dignitatem inuideo: Philip. 2.
non enim rapinam arbitratus sum, me esse ę-
qualē deo, sed ascēsum superbię auersor, per
quā cū ascenderet Satan, videbā eū sicut ful-
gur de cœlo cadentē. Discite ergo à me, quia Luc. 10.
mitis sum & humilis corde. Hoc miraculum Matth. 11.
diuinę dispēsationis propheta intuēs, ait: De- Psalm. 71.
us, iudiciū tuū regi da, & iustitiā tuā filio re-
gis. Magnum est hoc & mirabile, quòd filius,
cùm æquè vt pater deus sit creaturæ suæ, rex
quoque eius dignatus est dici & esse, & hoc
secūdum iudiciū legemq; iustitiæ. Quod hoc
modo promptum est aduertere. Dignū erat
vt is ipse, scilicet filius, per quem omnia con-
dita sunt, dominus & rex esset omniū, neque
per quemlibet alium regerentur, qui vtique
cùm esset creatus, nō erat creator eorū. Re-
gis autem debitum ac legitimū est officiū, vt
subditis danda vel data pręcepta, prior ipse
actibus impleat, nè dū militibus laboriosam
mandat militiā, ipse in delicijs sua potestate
abutēdo, causā prębeat eorū murmurio, pro
culdubiò dicentiū, deliciosum esse ducē, qui
subditis ea pcipiat, quæ facere fugiat aut non

 possit.

posſit. Igitur & hoc dignũ fuit, vt ea quæ prę- ceperat, vel præcepturus erat, vt Deus, ipſe præcipuè opere impleret, vt rex, videlicet o- mnimodæ humilitatis opus, quale eſt illud:
Eccle. 13. Quantò magnus es, humilia te in omnibus. Magnum hoc (vt ſupradictum eſt) & mira- bile eſt, quòd cum dominari poſſet creaturę ſuæ, ſola excellentia potentiæ, maluit æqua- liter cũ ea iudicium legemq; ſubire iuſtitiæ. Quapropter antequàm in forma ſui militiã vitæ ſubiſſet humanæ, minora dedit homini bus præcepta: cùm autem homo factus eſſet, impoſuit altiora admodũ regis probi ac ſtre- nui: qui dum in prima acie cõmiſerit cũ ho- ſte, acri certamine feſſus, cruentiſque inſignis vulneribus, cũ diſcrimine vniuerſos eripuit, tum demum dat præcepta fortitudinis, fidu- tialius, iuſtius, conſtantius, vtpotè factis di- cta iuuantibus: militibuſque murmurare de labore, vel delicias quærere, viſo ducis ſan- guine, non audentibus. Ita priuſquàm circũ- datus eſſet infirmitate dominus virtutum, dictum eſt antiquis: Non occides. Quandò autem idem rex gloriæ tentatus eſt, per om-
Heb. 25. nia pro ſimilitudine abſque peccato, & didi- cit obediens eſſe, non ſeipſum defendens: ego autem dico vobis, inquit, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, &c. Benè ergò Prophe- ta (vt ſupradictum eſt) Deus, inquit, iudiciũ tuum regi da, & iuſtitiam tuã filio regis: quia videlicet immenſitate potentiæ nullatenus minor eſt diuinæ tanta magnitudo iuſtitiæ. Quam iuſtitiam nos quoque qui ſub paterna præuaricatione rei detinebamur, in eo ſuſci- pimus, ſicut mox in eodem pſalmo additum eſt: Suſcipiant montes pacem populo, & col- les iuſtitiam, in eo, inquam ſuſcipimus, quia quem primi parentes noſtri contempſerunt Deum in gloria ſua fulgẽtem, nos adoramus in carne noſtra naſcentem, in cruce ſua mori- entem. Hinc enim iuſtificamur, quia ſuper antiquum ſeruitutis penſum, quod eſt ado- rare Deum, quod debebat etiam, ſi nũquam peccaſſet genus humanum, hoc adijcitur, vt hominẽ crucifixũ adoremus. Hac, inquam, ſatisfactiõe efficitur, vt ſalua iuſtitia ſua, nos in antiquum ſtatum reſtituat iuſtus Deus.

De officio eiuſdem ſanctæ trinitatis.

Caput XIX.

IN officio eiuſdem ſanctę trinitatis, rectè hæc Euãgelij lectio ponitur, qua maximè Iohan 3. neceſſarium ſalutaris baptiſmi remedium commendatur, videlicet, quia ſine virtute huius nominis quantacunq; dicas, irritũ eſt lauacrũ, neq; per aquã poteſt quiſq̃ renaſci, nec aliter hoc nomine ſignamur, niſi cũ illo baptiſmi ſacramẽtũ ſuſcipiamus. Huic euan- gelio conſonat ea, q̃ præmittitur, lectio libri Apoc. 4. Apocalypſis, maximè in eo quod ait: Et in circuitu ſedis tanquàm mare vitreum, ſimile cryſtallo. Mare nanque vitreum cryſtallo ſimile, baptiſmum ſignificat puræ confeſſio- nis & ſolidæ fidei. Et quod in Euangelio di- ctum eſt, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, nõ poteſt videre regnum Dei: hic ſignificatur per hoc, quod in circuitu ſe- dis mare oſtenditur. Nam quia in circuitu ſe- dis eſt mare, profectò vt ad eandem ſedẽ per- ueniatur, mare neceſſe eſt transmeare. Septẽ quoque lampades ardentes ante thronum, id eſt, ſeptem ſpiritus Dei. Quia nõ eſt dictum: Niſi quis renatus fuerit ex aqua ſolum, ſed ex aqua & Spiritu ſancto. Et in medio ſedis & in circuitu eius quatuor animalia, die ac no- cte dicentia: Sanctus, ſanctus, ſanctus domi- nus Deus omnipotens, qui eras, & qui es, & qui venturus es, catholici doctores ſunt, qui meritorum qualitatibus, tanquàm diuerſis diſcreti vultibus, & ad cauendam hæretico- rum perfidiam, ſiue ad ſubditorum, ſuamq; ſalutem prouidendam, in circuitu & intus, id eſt, in corporalibus & in ſpiritualibus pleni oculis, ſcilicet illuſtratione ſpiritus ſancti, fi- dem ſanctæ trinitatis, tam in aduerſis quàm in proſperis, prædicare non ceſſant, & inuita- re populos ad illud mare baptiſmi.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIJS, liber duodecimus, & vltimus.

Dominica prima post pentecosten.
Caput I.

DOminicæ primæ post octauas pentecostes officium voces e-
Luc. 16. mittit pauperis illius, qui per Lazarũ in Euãgelio figuratur, scilicet gentilis populi, qui ad fidem trinitatis, prædicantibus (vt supra dictum) Apostolis confugiens, de interiore sensu legis cupiebat refici, tanquàm de micis quę cadebant de mensa diuitis, videlicet populi Iudaici, qui dum doctrinam legis non charitatem habuit, ad elationem, quasi de acceptis opibus tumuit: ille autem, scilicet gentilis populus, dum conuersus ad Deum, peccata sua confiteri non erubuit, hulceribus plenus extitit, & ei vulnus in cute fuit. Huius, inquã, voces sunt mendicantis, quod maxime claret in graduali: Ego dixi, domine miserere
Psal. 40. mei, sana animam meam, quia peccauit tibi.
1. Iohan. 4. Epistola, Deus charitas est, primò aduersus Iudaici populi depromitur inuidiã, qua pauperem iam dictum non debere admitti contendit, iuxta illud: Quare introisti ad viros,
Actor. 11. præputium habentes? Manifestum est enim, Iudæos semper gentium odisse salutem. Simul, quia moralis quoq; sensus in hoc Euangelio non deest, commonemur vtiliter hoc exemplo, ne ab vllo paupere auertamus faciem nostram. Charitatem, quæ in prædicta commendatur Epistola, promptum est eodem sensu, id est, morali, accipere, maximè quod ait: Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum quẽ non videt, quomodo potest diligere?

Dominica secunda post pentecosten.
Caput II.

DOminica secunda legitur hoc Euangelium: Homo quidã fecit cœnam magnam, & vocauit multos. Notum est autem, quia per multos qui vocati fuerant, & hora cœnę cœperunt excusare, contemptores significantur, qui plus terrena quàm cœlestia diligũt, qui amplius rebus corporalibus quàm spiritualibus occupantur. Et per hoc quod ait quisq; illorum: Rogo te, habe me excusa-
Luc. 14. tum, quod (inquam) dicit: Rogo, & tamen venire contemnit, quod sonat humilitas in voce, superbia in actione, per hoc planè (vt dictũ est) exprimitur, quòd dum cuilibet carnaliũ dicitur: Conuertere, deum sequere, mũdum relinque, respondere solet: Ora pro me, quia peccator sum, hoc facere non possum, dicendo: Peccator sum, humilitatem insinuat: subiungendo, Conuerti non possum, superbiã demonstrat. De his ergò labijs inquis, de hac Psal. 119.
lingua dolosa, in graduali nos liberari poscimus. Rectè, pulchrè atque consonè seruus egregius, qui nos inuitat, dicit in præeunte epistola: Filioli mei, non diligamus verbo neq; 1. Iohan. 3.
lingua, sed opere & veritate. Quorum iniqua labia linguamq; dolosam qui contemnit (solent alios conuerti volentes deuocare, tum Matt. 7.
sanctum propositum vituperando, quod est iniqua labia habere, tum nimiùm laudando, nimiasq; difficultates arctæ viæ vel angustæ portæ prætendere, quod est linguã dolosam acuere) qui, inquam, dehortãtes eos contemnit, & audire non vult, confortat animam suam, & dicet illud, quod in alleluia cantamus: Deus iudex iustus, fortis & patiens, nunquid Psal 7.
irascetur per singulos dies? videlicet cùm alibi dicat: Et eum qui venit ad me, nõ eijciam Iohan. 6.
foras, tandemq; de infirmitate conualescens, & viam mandatorum domini, quæ angusto initio cœpta fuerat, dilatato corde percurrens, dicit, quod in Introitu cãtatum est: Factus est dominus protector meus, & eduxit me in latitudine. Psal. 17.

Dominica tertia post pentecosten.
Caput III.

IN Euãgelio dominicæ tertię cõmendatur nobis, quanta de conuersis peccatoribus deo cura sit, per parabolam centum ouium, Luc. 15.
& vnius perditæ, quam bonus pastor inuentam imponit in humeros suos gaudens, & sic reportat ad gregẽ, itemq; per aliam parabolã decẽ drachmarum, quarum vnã, quę perdita fuerat, mulier studiosa lucernã accendens, requirit & inuenit. Ad hunc sensum profectò respicit, quòd Petrus in Epistola sua euigilã- 1. Pet. 5.
dum esse cõmonẽs: Quia aduersarius vester, inquit, diabolus tanquàm leo rugiẽs circuit, quærens quẽ deuoret, qui vtiq; ouem illam cẽtesimã deuorauerat, & nũc inuentã esse dolens, iterũ circuit & amplius rugit. Ideo præmisit & hoc: Omnem solicitudinem vestrã proijciẽtes in eum, quoniã ipsi cura est de vobis. Cui sensui graduale succinit: Iacta cogitatum tuum: & offerenda, Sperent in te omnes, Psal. 54. & 9.
& quia prædictum Euangeliũ pro peccatore cõtextum est, super quo pœnitentiã agente gaudium

gaudium est angelis Dei, rectè vnicus & pau-
Psalm 24. per clamat in Introitu, Respice in me & mi-
serere mei.

Dominica quarta post pentecosten.

Caput. IIII.

Luc 6. Rom. 8.
DOminicæ quartæ Euangeliū est, Estote misericordes, quia & pater vester misericors est. Cui palàm lectio Epistolæ, quæ præmittitur, concinit, iterū, atq; iterum creaturam asserēs, expectare reuelationem filiorum Dei, quem patrem nostrum esse præsenti Euangelio dominus asserit: Estote, inquit,
Psal. 26. & 12. misericordes, sicut & pater vester cælestis misericors est. Introitus, Dominus illuminatio mea, itēq; Offerenda, Illumina oculos meos, idcircò cōgruunt, quia trabem vel festucam peccati de oculo, id est odium, quod Euangelium mōstrat oportere eijci, quū gratia sancti Spiritus expellit, dn̄s illuminatio cordis est, & hi quibus videndus est Deus, illuminā-
Psalm. 26. Psal. 17. tur oculi, vt (sicut in graduali canimus) Videat cor mundum voluntatem domini, & visitet templū eius, & hoc non suis viribus, sed eius, cui in communione dicimus, Dominus firmamentum meum, &c.

Dominica quinta post pentecosten.

Caput V.

IN Euangelio quintæ dominicæ narratur, quia laxatis ad imperium domini retibus in capturam, conclusaque piscium multitudi-
Iohan. 5. ne copiosa, & retia rumpebantur, & impletę sunt nauiculę, ita vt mergerētur. Per hoc illud significatū est, quia carnaliū turbis ecclesiam complentibus, & super numerum multiplicatis, tumultus & dissensiones orirētur, & non solùm ebriosorū, raptorumq; subintroeuntium malis moribus, Ecclesiæ nauicula premeretur, sed hęreticorum quoq; disceptationibus rete fidei disrumperetur. Propter hoc Illa magni piscatoris nostri Petri Apostoli lectio, opportunè præmittitur, pisces suos ad vnitatem & pacem cohortantis & dicentis: Omnes vnanimes estote, patiētes, fra-
1. Pet. 3. ternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles, nō reddentes malum pro malo, neque maledictū pro maledicto, videlicet quia per hoc tumultus crescit, & seditio conualescit. Et post pauca: Sed etsi quid patimini propter iustitiā, beati, &c. In huiusmodi pericu-
Psal. 26. lis cōstitutę Ecclesiæ, voces sunt, cæterę partes officij. Introitus, Exaudi domine vocem
Psal. 83. meam, amplius autem graduale. Protector noster aspice Deus, sensui supradicto consonat. Sumptum est enim de psalmo habente in titulo, Pro torcularibus. Quo nomine pręsentem Ecclesiam designari dubium nō est, vbi electi reproborū tot scandala patiuntur, vt iuxta Euangelicā similitudinem, quasi rete tumultu piscium rumpi videatur. Quorum schismata quisque cauent, dicit in offerenda: Psalm. 15. & 26.
Benedicam dominum qui mihi tribuit intellectum. Et in communione, Vnam petij à domino, id est, non scissuras mentium, sed vnitatem fidei.

Dominica sexta post pentecosten.

Caput VI.

DOminica sexta dicēdo dominus in Euangelio, Audistis quia dictum est anti- Matth. 5.
quis, Non occides, ego autem dico vobis, &c. manifestè nobis illam nouitatem necessariam inculcat, quæ passim in sacris cōmenda- Ephe. 4.
datur scripturis, vt renouemur spiritu mentis nostræ, & exuentes veterem hominē, induamus nouum eum, qui secundum deum creatus est. Quod enim antiquis dictum est, nos qui noui dicimur, in melius transcēdere debemus. Rectè ergò illa præmittitur lectio, vt nouum hominē Christum indueremus, dicente Apostolo: Quicunq; baptizati sumus Rom. 6.
in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, &c. Dicēdo itaq;: Et nos in nouitate vitę ambulemus, plus quàm illud, quod antiquis dictum est, nos debere testatur. Cæteræ par- Psal. 17.
tes officij, Introitus: Dominus fortitudo, gra Psal. 89. & 16.
duale, Conuertere domine, offerenda, Perfice gressus meos, Ecclesiæ voces sunt, ad supradictam perfectionem Euangelicam tendentis, & auxilium implorantis, quia vera & perfecta iustitia, nemo per se potest iustificari. Et cuius iustitia sic abundauit, vt iuxta idē Euāgelium, si offert munus suum ad altare, Matth. 5.
& recordatus est, quia frater suus habet aliquid aduersus eū, relinquit ibi munus suū, & vadit priùs recōciliari fratri suo, ille est qui in Cōmunione dicit: Circuibo & immolabo in Psal. 26.
tabernaculo eius hostiam iubilationis.

Dominica septima post pentecosten.

Caput VII.

DOminica septima legitur hoc Euangelium, quo refecturus dn̄s cum dixisset: Misereor super turbam, &c. hanc miserationis suę causam subijcit, dicens: Quidam enim Marc. 8.
ex eis de longè venerunt. At verò hi qui de longè venerunt, illos designant, qui à criminalibus peccatis, vel etiam à diabolorum cultura ad verum deum conuersi, iustitiam, à qua ieiuni sunt, esuriunt & sitiūt. Benè ergò illa lectio præmittitur, in qua talibus dicitur, Cum enī serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Quem ergo fructum habuistis tunc in quibus nunc erubescitis? nam finis illorum mors est. Talibus dicit ecclesia mater in gra-
duali: Venite filij, audite me, &c. Et isti (quia Rom. 6.
peccatores sunt) dicunt in offerenda: Sicut in

holo-

holocaustum arietum &c. Istis nihilominus salutaris dicitur in Introitu: Omnes gentes plaudite manibus, dicentes, quemadmodum alibi refecti dixerunt: Verè hic est propheta, imò dominus prophetarum, qui venturus est in mundum.

Psal. 33.
Psal. 46.
Iohan. 6.

Dominica octaua post pentecosten.

Cap. VIII.

IN Euangelio dominicæ octauæ, Attendite, inquit dominus, à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsec⁹ autem sunt lupi rapaces, & reliqua. Hoc de omnibus quidẽ intelligi potest, qui aliud habitu ac sermone prom[illegible], aliud opere demonstrant, sed specialiter de hæreticis intelligendum est, qui videntur continẽtia, castitate, ieiunio, quasi quadam pietatis veste se circundare, intrinsecus verò habentes animum venenatum, simplicium fratrum corda decipiunt. Lectio epistolæ: Debitores sumus non carni, vt secundũ carnem viuamus, consonat huic euangelio, quo dicitur: A fructibus eorũ cognoscetis eos. Nam & paulò suprà dixerat Apostolus: Si quis autem spiritum Christi non habet, hic nõ est eius. & nũc ait: Quicunque enim spiritu dei aguntur, hi filij sunt dei. Et facta carnis, de quibus ait: Si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis, fructus sunt, ex quibus falsi prophetæ cognoscuntur, à quibus filios dei discernit spiritus dei, qui testimonium reddit spiritui ipsorũ. Hic spiritus, illa misericordia est, de qua in introitu cantamus. Suscepimus deus misericordiam tuã in medio templi tui, id est, in nobis ipsis, qui sumus templum tuum: & hoc in medio, id est, manifestò. Manifestè enim venit spiritus sanctus super Apostolos. Huic (inquã) spiritui clamat ecclesia in graduali: Esto mihi in Deum protectorẽ, & in offerenda, Populum humilem saluum facies domine, iuxta illud. Super quẽ requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum? Abscondit enim hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelauit ea paruulis. Vnde cõgratulando dicitur eis in communione: Gustate & videte, quoniam suauis est dominus

Matth. 7.
Rom. 8.
Psal 47.
1. Cor 3 6.
Actor. 2.
Psal. 30.
Psal. 17.
Esai. 66.
Matth. 11.
Psal. 33.

Dominica nona post pentecosten.

Cap. IX.

EVangelium nonæ dominicæ, præpositos animarũ instruit ad misericordiam, vt compatientes moderatam iniungant pœnitentiam confitentibus, quãtum debeant, vel quanta peccata commiserint. Laudauit enim dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset ea, quæ de illo proposita narrat parabola. Et ad hoc Apostoli lectio, quæ præmittitur, cõsonat, retexendo de illis, qui mare transierant, & dona dei gustauerãt: & nihilominus cõcupiscentes & fornicãtes, à serpentibus vel exterminatore perierũt, & statim adiungendo: Itaq; qui se existimat stare, videat ne cadat, &c. Nam quomodò & hi, licet iã glorificati, perierunt, & ille villicus in Euangelio gratiã domini sui habuerat, à qua tamẽ excidit: sic & prælatus quisque meminisse debet, & scire se quoq; aut peccasse, aut si nõ peccauit, eiusdẽ tamẽ fragilitatis esse, vt potuerit, vel adhuc posit peccare, atq; de seipso cõmonitus, recogitet infirmarũ se suscepisse curam animarum, non super sanas tyrannidem. Introitus: Ecce deus adiuuat me, & graduale, Domine dominus noster, offerenda quoque, Iustitiæ domini, voces sunt suprà dicti villici, gratias referentis domino deo suo, misericordibus misericordiam facienti. Communio verò, Primum quærite regnum dei, idem imperat, quod illa domini sententia de Euangelio iam dicto, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, &c.

Luc. 16.
1. Cor. 10.
Psal. 53.
Psal. 8.
Matth. 6.
Luc. 16.

Dominica decima post pentecosten.

Caput X.

DOminica decima legitur hoc Euangelium, quo dominus fleuisse refertur super ciuitatẽ Hierusalem. Qui & ingressus in templum, cœpit eijcere vendentes in illo. Notum est penè cunctis, tanq; in scripturis, quàm in ore omnium satis vsitatum, per hoc illud significatum esse, quod illos de ecclesia sua dominus eijciat, qui sacros ordines emũt aut vendunt, quia videlicet tales negociatores columbas quoque, id est, sancti spiritus dona venalia faciunt. Itaque rectè & opportunè illa præmittitur Apostoli lectio, quæ satis apertè indicat, non posse ab homine dari, nedum vendi aliquid doni spiritualis, sed à solo spiritu dei diuidẽte singulis prout vult, dari gratuitò, alij sermonẽ sciẽtiæ, alij sermonem sapientiæ, alij genera linguarũ, alij fidẽ, alij prophetiam, &c. Et qui huius, id est, sancti spiritus expectat electionem potius quàm hominum, dicitur in Introitu: Iacta cogitatũ tuum in domino, & ipse te enutriet. In domino, inquit, iacta cogitatum tuum, non in teipso, dicendo quod alibi scriptum est: Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me. Videlicet vt Simon magus ille, qui Dei donum existimauit pecunia posideri. Et ipse te enutriet, inquit, dicentem scilicet quod in graduali canitur: Custodi me domine vt pupillam oculi, sub vmbra alarum tuarum protege me, ne superbiendo, & euagando, sam sicut abla-

Luc. 19.
1. Cor. 12.
Psal 54.
Psal 130.
Actor. 8.

cum fideli Abraham per repromissioné cōfirmato, videlicet quia non quidem ipsa aduersus promissa Dei, sed nullⁱ iustificari potuit coram deo ex operibus eiusdem legis. In hoc itaq; intelligimus per hoc, quòd (vt dictum est) tam sacerdos quàm leuita, viso homine præteriuit. Quia sic subintrauit lex, quomodo medici puer ad ægrotū nonnunquam ingreditur, morbi quidé causas sciens, sed quod opponat antidotum, conficere nō valens, tantumq; hoc ægroto dicere nouit, quibus ab escis vel potibus abstinendum sit, ne morbus inualescat, & de semiuiuo penitus mortuū reddat. Hoc nāq; illud est, quod in prædicta Epistola dicit Apostolus, Quid igitur lex? Propter transgressiones posita est, &c. Plagis nanque originalis peccati semiuiuus homo nascitur. Actualibᵘ verò trāgressionibus, propter quas lex posita est, si non abstineat tanquam noxijs cibis penitus mori tur. Itaque secundum hæc benè in Introitu præmittitur, Respice domine in testamentū *Psal. 73.* tuum, quod in graduali repetitur. Vox enim hæc erat antiquorum, aduentū Christi ad infirmitaté vel imperfectionem legis flagitantium, tanquam si prætereuntibus sacerdote & leuita, Samaritanū supradictum vulneratus ille postulat appropiare, cui & dicat illud, quod canitur in Offerēda: In te domine spe- *Psal. 30.* raui, &c. Et quia corpus Christi, quod sumimus, illa specialiter curat vulnera, benè & illud de libro Sapientiæ canimus in commu- *Sapien. 16.* nione: Panem de cœlo dedisti nobis.

Dominica quartadecima post pentecosten. Cap. XIIII.

Luc. 17. IN Euāgelio dñicę quartędecimę, decé viri leprosi à domino mūdati referuntur, & vnus tantum ex eis vnicæ Ecclesiæ figuram gerens, cęteris ingratis existentibus, qui hæreticorum typum præferunt, reuersus & gratias agens, de fide sua, qua saluus factus est, ab eodem domino laudatur. Eiusdem ecclesiæ, quæ per illum vnū significatur, vox est illa *Psal. 83.* in Introitu. Protector noster aspice Deus, maximè quod ait: Quia melior est dies vna in atrijs tuis super milia. Nā idé est ac si dicat: *Actor. 4.* Melius est cor vnum & animam vnā habere, & idipsum sapere ac dicere, quàm diuersis, *1 Cor. 1.* imo cōtrarijs sensibus diuidi, & schismata fa- *Cantic. 6.* cere. Quod obseruans sancta ecclesia, & ideo vna columba dicta, benè per illū vnū (vt di-

&c. inter quæ sectæ, id est, hęreses ponuntur. A quibus emundata ecclesia, dicit, gratias a- *Psalm. 17.* gens in graduali, Bonum est cōfidere in domino, &c. videlicet quia non homo, nō principes sacrificiorum carnalium, de quibus dixit eisdem leprosis dominus, peccatorum leprā tollere possunt, sed solus dominus. Quod autem in offerenda dicitur: Immittet angelum dominus in circuitu timentiū eum, & e- *Psal. 33.* ripiet eos, gustate & videte quoniam suauis est dominusⁱ, ad fructus illos spectat, qui exprimuntur in epistola: Fructus spiritus est, charitas, gaudium, pax, patientia, &c. quos gustare, est à lepra supradicta curari. Et quia præcepit dominus illi, qui gratias egit: Vade *Matth. 8.* & offer munus, quod præcepit Moyses in testimoniū illis, benè in cōmunione canimus: *Iohan. 6.* Panis, qué ego dedero, caro mea est pro mūdi vita, videlicet quia caro & sanguis munus est, quod pro emūdatione sua iugiter offert vnica ecclesia Christi.

Dominica quinta decima post pentecosten. Cap. XV.

OFficium dominicę quintædecimę, si rectè animaduertitur, claret, quia maximè aduersus excellentiam & inanem gloriā decātatur. Nam ad hoc pertinere illud, quod in huius dominicæ Euangelio Matthęus ait: *Marc. 6.* Nolite soliciti esse, dicentes: quid manducabi *Luc. 12.* mus, aut quid bibemuˢ, &c. Lucas testatur, qui, cum eadem diceret, adiecit: Et nolite in sublime tolli. Et quidem secundum eundem Lucam, ante hæc verba dominus parabolam de diuite stulto, cuius ager cū huberes illi fructus attulisset, & dixisset ipse: Destruam horrea mea & maiora faciam, & dicā animę meę: Anima, habes multa reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare: ait ad eum deus: Stulte, hac nocte repetunt animā tuam à te, quæ autem parasti, cuius erunt? Igitur aduersus diuites, quibus præcipiédum *1. Tim. 6.* est, non superbè sapere neq; sperare in incerto diuitiarum, hoc in Euangelio supradicto præcipitur: Nolite soliciti esse, & cæt. Cui & consonat præcędens epistola, in eo quod ait: Nō efficiamini inanis gloriæ cupidi. Et rur- *Galat. 6.* sum: Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. Et qui seminat in carne, de carne & metet corruptioné. Eius itaque, qui hoc præceptum fideliter amplectitur, illa vox est in introitu ad patrem nostrū, qui scit omnia quibus indigemus, sicut in eodem Euāgelio di-

respectu ait: Bonũ est cõfiteri domino, id est,
necessaria quęrere à dño, & in ea spe psallere,
Psal. 91. id est, benè opari nomine tuo, id est, ad hono
rẽ nominis tui altissime, Ad annũtiãdũ mane
misericordiã eius, id est, primũ quærere reg-
num dei, & iustitiã eius. Ipse idẽ gratulabun-
Psal. 39. dus, quod necessariũ à patre victũ acceperit,
narrat in Offerẽda alijs, dicẽs: Expectãs expe
ctaui dominũ, id est, nõ aliũdè sed à homino
quęrens eius regnũ, expectaui quę adijciẽda
sunt, & respexit me, id est, adiecit quæ neces-
saria sunt huic vitę. Cõmunio clarè exprimit
cibum eiusdẽ regni Dei, qui primũ quęrẽdus
Iohan. 6. sit. Qui manducat carnem meã & bibit san-
guinẽ meum, in me manet, & ego in eo. quod
est enim regnũ Dei, nisi mãsio eius in nobis?
Hoc aũt vt maneat in nobis, fit manducando
carnẽ eius, & bibendo sanguinẽ eius. Vnde
& hoc in communione rectè ponitur.

Dominica decima sexta post petecosten.
Caput XVI.

Luc 7. DOminica sextadecima legitur hoc Euã
gelium, quo dominus flenti viduæ ma-
tri mortuum vnicum filium viuũ reddidit,
& accepit omnes timor, & magnificabant de-
um. Hęc autem vidua sanctam significat ma
trem ecclesiã, id est, vniuersum prælatorum
ordinẽ, qui regenerandarum in Christo curã
habent animarum, qui mortẽ cuiusq; animę,
quoties manifestis apparet criminibus, mag-
nis prosequuntur fletibus. Moritur enim tũc
filius viduæ, quando quis per crimẽ aliquod
separatur à corpore ecclesiæ, quæ vidua est,
Christo sponso in præsenti nõ manente cum
illa Huic ergo Euangelio benè illa pręmitti-
Ephes. 3. tur Apostoli lectio: Fratres obsecro vos, ne
deficiatis in tribulationibus meis, pro vobis,
Galat. 4. quæ est gloria vestra. Huius rei gratia flecto
genua mea, &c. qui ait: Filioli mei, quos ite-
rum parturiò, donec formetur Christus in
vobis, pulchrè in officio personã verbis quo-
que exprimit ecclesiæ viduę, vitam filiorum
Psal. 58. magnis gemitibus postulantis. Introitus, mi-
Psal. 70. serere mihi domine, quoniam ad te clamaui.
Itemq; Offerenda: Domine in auxilium me-
um respice. Voces huius viduę scilicet sanctę
matris ecclesiæ sunt, quas emittere debet pro
filiorum suorum, qui fortè in mortem pecca
Psal. 101. ti prolapsi sunt, resuscitatione. Graduale ve-
rò: Timebunt gentes nomen tuum domine,
Luc. 7. ad hoc cõsonat, quod dictum est in prędicto
euangelio: Accepit autem omnes timor. Nã
quomodo ędificat dominus Sion, iuxta eius-
dem gradualis versum, nisi procurãdo vitam
& incolumitatem animabus spiritualiũ eius
filiorum? Quod quia perficit per cibum cor-
poris & potum sanguinis sui, rectè in cõmu-
nione ponitur gratiarum actio, eadem vidua
scilicet sancta ecclesia dicente: Domine me- Psal. 70.
morabor iustitiæ tuæ solius, &c.

Dominica decimaseptima post penteco-
sten. Cap. XVII.

IN officio dominicæ septimædecimæ no-
bis innuitur, qualiter ad hoc cõtendere de
beamus, vt in oculis domini magni & hono-
re digni iudicemur, & in domo, quæ est eccle
sia, primos recubitus, non nostra præsum-
ptione præripere, sed ab eius electione expe-
ctare debeamus. Dicitur in euangelio huius
dominicæ parabola hęc: Cum vocatus fueris
ad nuptias, non discumbas in primo loco,
&c. videlicet, hoc in suo cœlesti conuiuio fu-
turum esse indicãs, quod ad vltimum infert: Luc. 14.
Omnis enim qui se exaltat, humiliabitur, &
qui se humiliat exaltabitur. Hinc est, quod
in præeunte epistolæ lectione Apostolus ait: Ephes. 4.
Obsecro vos ego vinctus in domino, vt di-
gnè ambuletis vocatione, qua vocati estis, Phil. 2.
&c. Quod vtique idem est, ac si diceret: Ob-
secro vos, vt vocati ad nuptias Christi & Ec-
clesiæ, sic intretis & discumbatis, quomodo
& ille qui vos vocauit, qui & dixit: Ego au- Luc. 22.
tem in medio vestrûm sum, sicut qui mini-
strat. Et tãdiu ministrauit, donec diceret illi
pater: Amice, ascende superius, id est, donec
obedienti vsq; ad mortẽ, daret illi nomẽ quod
est super omne nomẽ. Introitus: Iustus es do
mine, manifestè illã collaudat sentẽtiam, qua Psal. 118.
in Euãgelio dicitur: Omnis qui se exaltat, hu
miliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Si-
mulq; oratio est pro illo, qui se humiliat: Fac
cum seruo tuo secũdum misericordiam tuã, Psal. 32.
hanc videlicet misericordiã, vt dicas illi, ami-
ce, ascẽde superius. Graduale: Beata gens, cu-
ius est dominus Deus eius, vniuersalis bea-
tificatio populi gentilis, qui superbiente Iu-
daico populo, humiliatus sub signo crucis
Christi, superius ascendere meruit, id est, su-
pra populum illum, qui primo loco consede
rat, imò de primo consessu superbiebat. In
Offerenda exemplum ponit efficacissimum,
qui cum humiliatus diceret, peccauimus, ini- Danie. 9.
quitatẽ fecimus, impiè gessimus, &c. meruit
ita exaltari, vt cùm oraret, sicut in eadem Of-
ferenda ipse testatur, dicens: Oraui deũ meũ
ego Daniel, &c. mitteretur illi index futuro-
rum archangelus Gabriel, sicut habet sequẽs
versus: Adhuc me loquẽte, &c. Per illam nan
que visionem sic exaltatus est, vt nõ tantum
vẽturum ad salutem nostrã Christum pręui-
deret (quod cęteris prophetis commune est)
sed & tempora aduentus eius propria qua-
dam gratia prædisceret, dicente sibi angelo:
Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt
super

super populum tuum, & super vrbē sanctā tuam,& consumetur præuaricatio, &c. Cōmunio quoque: Vouete & reddite domino Deo vestro,in eo maximè imperare videtur vt in nouissimo loco recumbamus: quod ait terribili,& ei qui aufert spiritum principum, id est,superborum, quos vtique vel conuertendo,vel deijciendo factis ipsis dicit cuique illorum: Da huic locum.

Psal.75.

Dominica decima octaua post pentecosten.

Caput. XVIII.

SVpradictum ergo officium hoc innuit,vt ad nuptias Christi quilibet inuitatus, tali in loco recūbat, vt meritò dicatur ei: Ascende superius. Huius autem sequentis dominicæ officiū, magna & mira declamatione demonstrat eidem, qui vocatus est superius,id est, prælatus est domui Christi, & curam animarum suscepit, qualiter in eodem superiori loco se habeat, videlicet ne iuxta Euangelium eiusdem officij, sint sicut scribæ & Pharisæi,qui sederunt super cathedram Moysi: sed sint sicut ipse Moyses, de cuius exemplo, quod Ecclesiastici sequi debeant rectores, longa & valida declamatio est in offerenda, Sanctificauit Moyses, & versibus eius. Non enim ignorare debēt animarū rectores, quale ad negotiū in superiorē locū vocati sunt, scilicet vt non tā præesse studeant,quàm prodesse,& sedentes in cathedra Moysi dicāt & faciant,imo prius faciant, quod cum autoritate dicāt: neque velint vocari Rabbi,sed ad hoc tendāt, vt portare possint peccata populi,& à subditis suis auertere irā Dei. Benè ergo cum hoc Euangelio positum est in offerēda exemplum Moysi, qui sic sedit in cathedra magisterij,vt per nimiam humilitatē posset interuenire pro subditis, imo & tenere deū dicentē: Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos. Fecerant enim vitulū (quādo sicut in versu Offerendæ canimus.) Videns Moyses, procidēs adorauit, dicens: Obsecro domine, dimitte peccata populi tui, & dixit ad eum dominus: Faciam secundū verbum tuum. Hęc est fidelitas serui, quem cōstituit dominus super familiā suam, quā postulabant ipsi, dicētes in introitu, vt prophetæ tui fideles inueniantur: Da pacē, inquiunt, domine sustinentibus te,id est, eorum quos nobis commisisti, peccata dimitte. Pax enim Dei. peccatorū remissio est. Vt prophetæ tui fideles inueniātur, vt nos fideles serui inueniamur dum familiæ tuæ tantum præsumus

Matth.23.

Exod. 32. *Luc.12.*

Eccle.36. *1.Cor.1.*

Psal.121.

Psal.94. *Psal.105.*

niam in omnibus diuites facti estis, &c. Ipsi ijdem dicunt in graduali: Fiat pax in virtute tua,id est, remissio peccatorū in spiritu sancto tuo. Ipsis nihilominus in cōmunione dicitur: Tollite hostias,& introite in atria eius, videlicet quia vestrū officiū est, vt pro subditis interueniatis,exemplo Moysi, in conspectu domini stantes in confractione cordis.

Dominica decima nona post pentecosten.

Caput XIX.

IN Euangelio dominicæ nonædecimæ ait dominus paralytico, cōfide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et his qui audierant cogitantibus mala in cordibus suis, & dicentibus, Blasphemat, & cætera: vt sciatis, inquit, quia filius hominis habet potestatē in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge,tolle lectum tuum, & vade in domū tuā. Per hūc aūt paralyticū significatur homo dissolutus,& ab omni bono opere remissus,qui cū à domino curatur, & iuxta præeuntē epistolam renouatur spiritu mentis suæ, cōplet Apostolicum præceptum, quod in eadē Epistola sequitur: Qui furabatur, iam non furetur, magis autē operetur manibus suis, vt habeat vnde tribuat necessitatem patiēti. Nam quandiu paralysi erat dissolutus, nihil boni operabatur, imo labores operantium furabatur. Qualiter ergo prælati vel rectores animarum salutem procurare debeant subditorum, sicut in præcedenti officio dictū est, hoc sequens exprimit officium. Nam ipsorū est, offerre paralyticum in lecto iacentem, id est, orare pro his, quorum peccata animas in mala conscientia à bono opere torpentes detinent,& ita pro eis interuenire, vt videns dominus fidem illorum, dicat: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. In introitu, dum dicit dominus: Salus populi ego sum, hoc idē nobis de seipso testatur, quod & in euangelio iam dicto murmurantibus pharisæis, curatione paralytici comprobatur, videlicet, quia potestatem haberet in terra dimittendi peccata. In graduali verò iam curatus idem paralyticus, iamque laborans operādo quod bonum est manibus suis, quæ prius dissolutę fuerāt, dicit: Eleuatio manuum mearum. Et hoc experimento virtutis confortatus in fide,& fidens in remissione peccatorum consequenda, dicit in Offertorio, Si ambulauero in medio tribulationis, &c. Itemque roborans genua, dissoluta quondam, dicit in communione: Tu mandasti mandata tua custo-

Matth.9.

Psal.140.

Psal.22.

Psal.118.

OFficiũ dominicę vicesimæ partim ex vocibus cõstat eorũ, qui ad nuptias in- [Matth. 22.] trauerunt, partim ex vocibus patrũ gementiũ pro illis, qui ad nuptias eadẽ vocati, quas fecit rex filio suo, non solum venire noluerunt, sed & illos, qui à se missi sunt, seruos tenuerunt, & contumelijs affectos occiderunt. Hoc enim priores fecisse Iudæos notum est, qui missos ad se prophetas & sapiẽtes persecuti sunt, & apostolos Christi contumelijs affecerunt. Hos igitur homicidas iustè perdendos, & ciuitatẽ illorũ subuertendã prophetæ prouiderũt, quorũ illa vox est, q̇ in introitu ex [Dan. 3.] verbis Danielis decãtatur: Omnia quę fecisti [Psal. 136.] nobis domine, in vero iudicio fecisti, &c. Itẽ in offerẽda: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus. In hac enim seu in versibus eius hoc deplorãt, quod ad salices Babylonis organa sua suspẽderũt. i. propter infructuosos & steriles auditores, prædicantiũ voces cõticuerũt, propter eos, inquam, qui vocati ad nuptias, vt dictũ est, venire noluerũt, quia nõ fuerũt digni. In lectione verò Epistolæ eos, qui de exitibus viarũ congregati sunt, vt implerẽtur nuptiæ discũbentiu, Paulus apostolus oportunè cõmonet, dicẽdo: Vi- [Ephes. 5.] dete, quomodò cautè ambuletis, nõ quasi insipientes, sed sapiẽtes, &c. hoc videlicet intẽdens, ne inebriatus vino, in quo est luxuria, inueniatur quis absq; veste nuptiali, cum rex ad vidẽdos discũbentes intrauerit: sed ecõtrà impleamini spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in Psalmis & hymnis & cãticis spiritualibus, q̃ verę harũ sunt epulę nuptiarũ, [Psal. 144.] de quib. in sequẽti graduali gratias agẽtes di- [Psal. 118.] cimus: Oculi omniũ in te sperãt domine, &c. vel quas in cõmunione postulans qs nostrũ dicit: Memento verbi tui seruo tuo domine.

De dominica vicesima prima post pentecosten.

Caput. XXI.

OFficiũ dñicę vicesimę primę voces cõtinet hominis, in cõflictu virtutũ vitiorumq; positi, qui interdũ, cùm cœperit san- [Psal. 127.] ctis florere virtutibus, & iuxta benedictionẽ hominis timentis deũ vxor illius, videlicet domus dei, cui fortè præsidet, sicut vitis abundans excreuerit in lateribus domus suæ. i. in amplitudine sanctæ ecclesiæ, & filij eius, sicut nouellę oliuarũ in circuitu mẽsæ suæ: cũ, inquã, ita profecerit, repente tentator diabolus occulta dei dispẽsatiõe permissus, domũ, id est, conscientiæ eius statũ concutiens euertit, & filios eius, id est, virtutes animi, turbata in cognitione cõsciẽtia, penè cõterit. Hoc luce clarius ex offerẽda cõprobatur. Vir erat [Iob. 1.] in terra nomine Iob. Moraliter enim in eiusmodi homine agũtur ea, quę in tẽtatione huius beati Iob historialiter acta memorantur. Huius ergo nobilis & prælatoris animi concussionẽ, vel periculũ significat in Euãgelio [Ioan. 4.] febris, quę penè extinxerat Reguli filiũ. Prę- currẽs autem Epistola cõfortat eum circumuentum tentationibus, & cõsolatur, ne abũdantiori tristitia absorbeatur, dicendo: Con- [2 Cor. 2.] fortamini in domino, & in potentia virtutis [Ephes. 6.] eius. Nõ enim est nobis colluctatio aduersus carnẽ & sanguinẽ, &c. Introitus autẽ: In vo- [Hest. 13.] luntate tua domine, &c. vox est eiusdem militis, humili cõscientia cum beato Iob in terram corruentis, id est, terrã se esse cognoscen- [Iob. 1.] tis, ac dicentis: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen domini benedictum. Post quam cõfessionem petit circunfusus, è tentatione effu- [Psal. 89.] gium, dicens in graduali: Domine refugium factus es nobis. Et in communione: In saluta- [Psal. 118.] ri tuo anima mea, & verbum tuum speraui.

De dominica vicesima secunda post pentecosten.

Caput XXII.

IN officio dominicæ vicesimæ secũdæ dici- [Psalm. 129.] mus ad introitum: Si iniquitates obseruaueris domine dñe quis sustinebit. Nimirũ in [Matt. 18.] psona serui illius, de quo Euãgeliũ narrat, semetipsum quisq; nostrũ humiliter recognoscit, qui decẽ milia talenta suo debebat regi, procidẽsq; rogabat, dicẽs: Patiẽtiam habe in me, & omnia reddã tibi. Itaq; magnitudinem debiti, id est, peccati sui quisq; nostrum perpendẽs, dicit: Si iniquitates obseruaueris domine, &c. Vt aũt laxationẽ quisque nostrum obtineat, agendum est, quod dicit Paulus in præeunte epistola: Et hoc oro, vt charitas ve- [Phil. 1.] stra magis ac magis abundet in scientia, & in omni sensu, & cætera. subauditur enim, vt remittatis vnusquisq; fratri suo de cordibus vestris. Vbi verò charitas hæc abundat, sicut iam dictũ est, rectè congratulatio illa depromitur, secũdum quã in graduali dicimus: Ec- [Psal. 132.] ce quàm bonũ & quàm iucundum, habitare fratres in vnũ. Et si quęras, quantũ, vel quale bonum sit vnitas, id est, charitas fratrum cohabitantium, sequitur in Versiculo: Sicut vnguentũ in capite, & cætera: id est, sicut remissio peccatorum effusa per spiritum sanctum, quæ de capite nostro scilicet Christo descendit ad Barbam Aarõ, id est, in fortes & perfectos Christi Apostolos, & ab illis vsq; ad nos. Tũc enim cohabitatio fratrũ est, sicut illud vnguentum, cùm donamus inuicem, si quid habemus aduersus alterutrum, fratres & cõserui, sicut Euãgelicus rex Christus donauit nobis. Mandauit nanq; benedictionẽ, id est, [Matth. 18.] eandẽ remissionis charitatẽ, vt donemus inuicem: & vitã vsq; in seculum, subaudis, fore [Psalm. 132.]

promi-

promisit huius charitatis præmium. In offerēda verò, Recordare mei domine quæ sumpta est de oratione Hester, cōmonemur summopere curandum esse & orandum, vt placeant verba nostra in conspectu principis, scilicet eiusdem regis magni, qui posuit rationē cum seruis suis, verba, inquam, nostra dicentium: Dimitte nobis debita nostra. Nō enim placebunt hęc verba nostra in cōspectu principis, cùm ille rationē posuerit, si non dimittimus & nos debitorib. nostrjs. Quod aūt canimus in cōmunione ex autoritate Euāgelij: Dico vobis, gaudiū est angelis dei super vno peccatore pœnitentiā agēte, de illo sentiendū debitore, qui sic pœnitet, & sic sibi postulat dimitti, vt primū dimittat ipse conseruis suis.

Hest. 14.
Matth. 6.
Luc. 15.

De dominica vigesima tertia post pentecosten. Caput. XXIII.

Ntantū sacrosancta ecclesia iuxta edictū Apostoli, obsecrationes, postulatiōes, gratiarum actiones, pro omnibus agit, vt pro futura quoq; filiorum Israel salute gratias agat, quos suo quandoque corpori vniendos fore cognoscit. Nam quia in fine mundi reliquiæ illorum saluæ fient, in hoc vltimo anni officio gratulatur de illis, vtpote futuris mēbris suis. Dicit ergo in introitu, annuncians iugiter quod prophetatum est de illis: Dicit dominus, ego cogito cogitationes pacis, & non afflictionis. Pacis enim cogitationes cogitat, & non afflictionis, qui conuiuium gratię suę facturum se repromittit cum illis secundum carnē fratrib. suis, sicut in patriarcha Ioseph præfiguratum est. Nam sicut ad illum in tota terra Aegypti dominantem venerunt, qui eum vendiderant fratres sui, fame compulsi, & ab eo recogniti atq; recepti sunt, & ipse cū illis celebrauit cōuiuium: sic ad ipsum dominum nostrum, toti mundo principantem, & Aegyptios, id est, gentiles, qui in peccatorum tenebris fuerant, pane vitæ copiosius alentē, reuertentur reliquiæ filiorum Israel, & ab eo recipientur in gratiam, quem negauerunt & occiderunt. & tunc mensam suam cōmunicabit eis, & inebriabitur Ioseph iste cum fratribus suis. Huius mensæ gratiam signat illud Euangeliū in officio dominicæ, quo ipse narratur de quinq; panibus saturasse quinq; milia hominū. Tunc enim quinq; libros Moysi aperiet Iudæis, quos nunc velut integros panes portat puer, scilicet idem populus sensu puerili, edētque & saturabuntur etiam ipsi & laudabunt dominū requirentes eum. Tunc ra Aegypti: sed viuit dominus, qui eduxit & adduxit semen domus Israel de terra aquilonis, & de cu[n]ctis terris, ad quas eieceram eos illuc, & habitabunt in terra sua. Soluti ergo illi, qua nunc tenentur, captiuitate animarum, clamabunt alta deuotiōe gratiarum actionē, quam sequens innuit graduale: Liberasti nos domine ex affligentibus nos, &c. Supplicatio quoq;, qua dicimus in offerēda, de profundis clamaui ad te domine, eidem rei vel tempori manifestè cōgruit. Dicent enim ad hunc magnum Ioseph, fratres sui in illa die: Obsecramus vt obliuiscaris sceleris fratrum tuorum. Communio quoq;: Amen dico vobis, quicquid orantes petitis, & cætera: responsio est eiusdem Ioseph, dicentis: Nolite timere: Vos cogitastis de me malum, & Deus vertit illud in bonum, vt exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, & saluos faceret multos populos. Nolite metuere, ego pascam vos & paruulos vestros.

1. Tim. 2.
Rom. 11.
Hier. 29.
Gene. 23.
Iohan. 6.
Psal. 43.
Psal. 129.
Gen. 50.
Mar. 11.

Item de nocturnis lectionibus per æstatem. Caput. XXIIII.

Octurnæ lectiones tota æstate sua varietate suoque ordine seriem designāt temporū vel profectum sanctę ecclesiæ. Primùm nanque historia Regū, quę statim post pentecosten ponitur, primis duob. libris mysticè assimilatur primis Christianitatis tēporibus, quando paulatim crescente fide Christi, vetus idololatria decidit. Nam sicut regnāti Sauli, quem populus appetierat contra voluntatem dei, superuenit electio Dauid, quē dominus secundum cor suum inuenisse dicit, tandemq; totum regnum à domo Saulis euersum, eidē Dauid se subdidit: sic demonū cultui superuenit in mundū cultus Dei, statim post aduentū spiritus sancti, tandemque Christiana fides per bella martyrum victrix, sedit in throno Romani imperij, totusq; deinceps mundus manu forti, Christo se subdidit. Duobus sequentibus libris, in quib. regnū diuisum est à domo Dauid, ex quo Hieroboam regni scissuras (sicut illi per manum Achiæ Sylonitis significatum est) inuasit, & contēpto templo domini duos vitulos fecit: illa significabantur tempora, quibus ecclesiā hæreticorum insania scidit. & cōtempto altari Christi, reiecto cultu veritatis, falsitatum suarū simulachra diuersa fabricauit. Sequuntur deinde libri sapiētissimi Salomonis, videlicet sicut post pugnas hęreticorū claruerunt in ecclesia ingenia doctorū, qui excitati con-

1. Reg. 1.
2. Reg. 5.
2. Reg. 12.

que ad hyssopum, qui egreditur de pariete, id est, nihil omnino de sacra scriptura, nec
1. Reg. 4. paruum, nec magnum aliquod verbũ ab allegoria vel aliqua vtili moralitate vacare passi sunt. Deinde nihilominus congruè sequitur liber Iob, quia videlicet maximè in pace Ecclesiæ non desunt illæ tentationes viris ad virtutem tẽdẽtibus, quæ in omnibus percussionibus, vel consolationibus eiusdẽ sancti Iob, autore beato Gregorio, moraliter figurantur. Tunc enim vrgent interius tẽtationes spiritualium vitiorũ, quorum quanto occultior pugna, tanto difficilior victoria.

Item de nocturnis lectionibus à mense Septembri. Caput. XXV.

Abhinc iam mense Septembri, quatuor imponuntur libri, videlicet Tobias, Iudith, Hester & Esdras. Quorum consideratio quàm congruè quatuor cardinales virtutes, prudẽtiam scilicet, fortitudinem, temperãtiam, & iustitiam exprimat, palàm est. Tobias quippè in figura prudentiæ non inconuenienter accipitur, qui cæcatis oculis exterioribus, videnti filio mandata viuendi lar-
Eccle. 2. gitur, vt illud Salomonis impleatur. Sapientis oculi in capite eius. Per caput enim mentis industria, per oculos verò intelligitur prouidentia, quę idẽ est, quod prudẽtia. Benè ergo prudẽtiæ titulo præfulget, qui menti illius munimẽ prouidet, cuius ducatu ipse foris
Iudith 9. eget. Iudith verò fortitudinis speciẽ in hoc nimirũ prætendit, quod formidantibus viris bellicosis, immanissimo tyrãno pro liberatione patrię se opposuit, & principẽ militię fœmina inermis dei adiutorio superauit. Fortitudo enim eius à deo fuit, sicut ipsa in oratione dicit: Et nũc domine subueni mihi viduę, vt quod per te posse credidi, perficiã. In quo quàm verè fortis fuerit, caput Holofernis, ebrietate sopiti, amputatura ipsius pugione, ostendit dicẽs: Cõforta me deus meus in hac hora. Et præcidit caput eius. Verũ hæc duo volumina apud Hebræos nõ sunt in canone, sed Nicænæ synodi autoritate ad instructionem venerunt sanctæ Ecclesiæ.
Hest. 14. Hester autem pro temperantia ponitur, quæ repudiata ob arrogantiã Vasthi regina, in regnum subrogatur. Nãipsius temperantiæ hoc indicium est speciale, quòd leonem illum, de quo ipsa ad dominum dicit: Et da mihi gratiam in conspectu leonis, id est, Assueri regis, in mansuetudinem cõuertit, eiusque edictum ex instinctu Aman intemperãtissimè superbiẽtis, & genus Iudæorum perdere cupientis, in consolationem suæ stirpis transtulit.

Esdras autem, qui hic adiungitur, priuilegium iustitiæ in verbis & factis habere de- Matt. 7.
mõstratur. Nã sicut iustitia restituit, quod iniustitia destruxit: sic iste dirutũ propter peccata populi templũ cum ciuitate restaurauit. Idem quoque sicut in duo volumina diuisus vnitur (nam Neæmias ei in eodẽ copulatur) sic iustitiæ duo præcepta sibi cõueniunt, scilicet quæ vultis vt faciant vobis homines, eadem facite illis, & quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Hi itaque quatuor libri, prędictis virtutibus insigniti, rectè librum Iob, qui afflictiones sanctæ ecclesiæ, beato Gregorio teste, exprimit, sequuntur, quia post tentationes validè superatas gloria virtutũ electis datur.

Sed quia quandiu in hoc mũdo à domino peregrinamur, inter virtutes vitiorum bella 1. Cor. 5.
patimur, euestigiò Machabęorum libri legũtur, in quibus magnus ille hostis Antiochus 2. Mach. 4.
cõtra iuge sacrificiũ pualere refertur, deique martyres persequitur. Qui tamẽ Iudæ & fratrum eius labore vincitur, quia confessione operum malorum cum exercitio operũ bonorum aliquando deo donante superatur.

Post, prophetarum libri vsque in aduentũ domini concrepant, qui modò terrorem districti iudicis, modò blandimenta pij conditoris prędicant. Ex his Ezechiel, qui interpretatur fortitudo Dei, Daniel, q sonat iudiciũ dei, maiores & primi sunt, quia spes quæ ex fortitudine diuini auxilij, & metus, qui est ex iudicio dei, mentẽ æqualiter docent præsentibus vti, ne aut deo desperans deficiat, aut in se præsumẽs corruat. De reliquis duodecim prophetis, in vnum volumen coartatis, loqui supersedemus, quia à sanctis patribus de his copiose disputatum scimus. Ideo autem vsque ad aduentum domini leguntur, vt inter tenebras & cõflictus huius seculi, vsq; ad reditum Christi, scripturę nos illu- Rom. 13.
minent & consolentur. Per eundem dominũ nostrum Iesum Christum, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, ANTE QVADRINGENTOS annos defuncti, de Diuinis officijs, libri duodecim, Apud hæredes Arnoldi Birckmanni, iam quintò in lucem editi.